

P. J. LLOBERA S. J.

GRAMMATICA CLASSICAE LATINITATIS

AD ALVARI INSTITUTIONES

DOCTRINAMQUE RECENTIORUM CONFORMATA

SCHOLIS HISPANIS, AMERICANIS, PHILIPPINIS

*Ut Latine loquamur, videndum est ut
et verba efferamus ea quae nemo jure re-
prehendat, et ea sic et casibus et tempo-
ribus et genere et numero conservemus,
ut ne quid perturbatum aut discrepans
aut praeposterum sit...*

Cic. de Or. 3, 11, 40.

BARCINONE

Excudebat EUGENIUS SUBIRANA, Editor Pontificius

MCMXIX - MCMXX

PROPRIETAS LITTERARIA

COPYRIGHT 1920 BY
EUGENIO SUBIRANA

R. P.

ANTONIO PINTO

PROV. LYSITANAE SOCIETATIS IESV

PRAEPOSITO

QVEM tandem cupitis dari Patronum
Vobis, GRAMMATICAE INSTITVTIONES,
A nostro EMMANVELE perpolitae,
Quas, dempta veteri, nova induendas
Visum est veste mihi, Catoniano
Ne vultu fugiant severiores
Tantum grammatici ducem recentes?
Cerni luminibus volunt benignis
Admittique tuo favente vultu;
Gaudent, PINTE, tibi dari dicari,
Cui Provincia tradita est regenda,
Nostrum quae fuit omnium magistra
Clarum ex quo tulit ALVARVM magistrum.

Verolae in Coll. Sanctae Mariae, xi Kal.
Dec. MCMXVIII die sacro Virginis
Puellae in templum deductae.

LITTERAE

R. P. PRAEP. PROV. ARAG. AD AUCTOREM

Barcelona, 21 de Enero de 1916.

Muy amado en Cristo Padre: Los manuscritos de V. R. envié a Veruela, a fin de que los Profesores de aquel Colegio pudiesen verlos detenidamente... Me dijo el P. Rector ser opinión de cuantos vieron los trabajos de V. R. que eran éstos obra de mérito no vulgar. Ojalá pueda yo darle pronto la enhorabuena por la impresión... —Siervo en Cristo, *Ramón Lloberola, S. J.*

Imprimi potest

Barcinone 31 Augusti 1920.

RAIMUNDUS LLOBEROLA, S. J.
Praep. Prov. Arag.

Nihil obstat

FERDINANDUS FUSTER, S. J..
Censor

Imprimase

Barcelona 30 Agosto 1920.

El Vicario General
FRANCISCO DE P. PARÉS

Por mandato de Su Sria.
RAMON M.ª FERRAN
Vic-Canc.

LECTORI SAL.

En tibi, lector humanissime, Classicae Latinitatis Grammatica, quam scripsi adulescentibus Hispanis, Americanis, Philippinis, quamque his verbis anno MDCCCXCIX sum pollicitus:

Aliquot abhinc annos consilium cepi Grammaticam Classicae Latinitatis, Deo bene juvante, vulgare. Sed quoniam totam simul edere nullo modo possum, occupationibus quibus sum deditus quominus id faciam prohibentibus, illius partes opusculis seorsum vulgandas putavi ad usum in primis neorum discipulorum, deinde eorum qui mea opera uti volent¹. Jam quid mihi in hoc opere conficiendo propositum sit, quam potero brevissime significabo.

Cum per aliquot annos in Hispania primum, deinde in Lusitania, tum Bonis Auris in Rep. Argentina, denique Montevidei in Uruquaria Latinas litteras adulescentibus traderem, illud sane perspexi, quam egregiam profecto operam Latinae linguae ejusque studiosis Grammatica sua Institutione navarit EMMANUEL ALVARUS Societatis Jesu, Lusitanus, simulque intellexi quantos ab illius aetate² ad nostra tempora Latinae linguae cognitio fecerit progressus. Me igitur operae pretium facturum existimavi, si omissis in Alvaro iis rebus quae jam obsoleverunt, illustria quae in eo sunt luci denuo redderem in locumque illarum lucubrationes recentiorum substituerem, in quibus multa invenias quae nulla justa de causa repudiare possis; praeterea adderem quae in eodem desiderantur.

Ad id autem consequendum inter alios recentiores auctoribus usus sum Raphaële KÖHNER, W. DEECKE, Othone RIEMANN et Henrico GOELZER in primisque Joanne Nicolao MADVIG, cujus in rebus grammaticis et criticis tantum est acumen et perspicacia, auctoritas tanta, ut a viris doctis ejus Grammatica ad usum scholarum conscripta plurimi fiat, ipse autem criticorum Tullianorum princeps habeatur³.

¹ *De Latina Concordantia*, opusc. I. Bonis Auris, excudebat Jacobus Peuser, MDCCCXCIX, p. 3.

² Alvari *Institutio Grammatica* primum edita est a. 1572.

³ «Viro illustri Jo. NICOLAO MADVIG criticorum Tullianorum principi d. J. G. Baiter.» *M. T. Ciceronis opera philosopha et politica*. Recognovit J. G. Baiter. Vol. I, p. vii, Lipsiae, in Biblioth. Tauchnitziana. «Ergo talibus (criticis) in rebus ei auctoritati, qua majorem non habemus, cedo.» C. F. W. Mueller, *de Finibus* adnot. critica, in Teubneriana, p. xiv. — «Sin agraviar a nadie, a Madvig corresponde el primer lugar que todos de buen grado le conceden entre los gramáticos latinos modernos.» Caro Cuervo, *Gramát. de la Lengua lat.* p. xiii. Multi jam post Madvig Grammatici exstiter qui eum vestigiis sunt consecuti, quos inter Riemann et Goelzer videntur excellere.

Cum autem in aliquibus aetatis nostrae philologis nimius nunquam esse videatur philosophus aut dialecticus apparatus, qui etiam captum discipulorum superet, ordinem eum secutus sum qui mihi magis et grammaticus et logicus visus est, perspicuitatemque non ab ordine solum quem dico, verum etiam ab argumentorum praeceptorumque delectu et dispositione, a simplici antiquorum expositione doctrinae, diligenti recentiorum arcessendam curavi.

Libellus hic per se ipse (inscribitur enim GRAMMATICA CLASSICAE LATINITATIS) quam materiam complectatur satis aperte videtur significare: totam videlicet doctrinam quae necessaria est ad scriptores aetatis aureae probe intellegendos et degustandos; attamen non pauca etiam quae priscorum quaeque recentiorum propria sunt obiter attinguntur, maximaque cura quae sunt oratorum et historicorum, quae poetarum, discriminantur et secerantur, ut cuique loquendi generi accommodata locutio tribuatur, neve in una eademque scriptione oratoria cum poeticis tenere misceantur, quod saepe video imperitis evenire, iis etiam qui plurimum fortasse studii in Latina lingua consumpserunt. Ne vero nimium praecepta multiplicarem, uncis inclusi multa, quae sunt ea quidem explicanda vel privato studio diligenter perlegenda, non tamen memoriae mandanda nisi forte a diligentissimis. Quae autem adnotationes in ima pagina ponuntur, eae saepe magistrorum sunt, non discipulorum. Praeterea quae post syntaxim de penitioribus vocabulorum conformatione attinguntur, ad morphologiam illa quidem spectant. Sed cum in artibus tradendis alius naturae alius doctrinae saepe sit ordo distinguendus, visum est mihi hanc materiam propter rei difficultatem praecipiendaque rationem ad tertium annum sive ad supremum grammaticae ordinem rejicere. Praecepta vero prosodiae more multorum et ligata et soluta oratione scripsimus, versusque selegimus ex Vergilio potissimum et Ovidio quibus ipsa praecepta nuda ac frigida vestiremus, simul et eorum aures qui ad poeticam aspirarent, elegantioribus numeris imbuerentur; non ut in singulis explicandis immorarentur praeceptores ¹.

Ad orthographiam quod attinet, ea mihi utendum, jure credo, putavi, quam vulgo aetate nostra viri docti usurpant ² et quam saepe scriptores praeteritorum saeculorum etiam adhibuerunt ³. In transcribendis autem scriptorum testimoniis sive exemplis bibliothecam Teubnerianam et Tauchnitzianam fere adii, eorum tamen aliqua ad praecepta accommodavi, ut vulgo fit a nostratibus gramma-

¹ Cf. Alvar. n. 439. Praecepta de syllabarum quantitate ligato etiam sermone tradidi, quod facilius memoria carmina teneantur. Quod si quis id fieri existimat, Alvaro repugnante (cf. n. 437), meminicit tantum praeceptorem ab iis versibus abhorreere qui praecepta involvant et obscurant. Ceterum ipse Alvarus versus habet in prosodia, et quod mirum videatur genera, praeterita, supina carminibus involvit.

² Cf. v. c. vocabularia Gulielmi Freund, Caroli E. Georges, Forcellini—Corradini, Thesaur. Linguae L., Latinorum scriptorum edd. et Europaeas et Americanas a criticis recognitas. Mea hic facio verba. P. Errandonea: «No puede llamarse nueva (la ortografía) sino en cuanto que aun no está generalizada entre nosotros», p. vii.

³ V. v. g. Petri Ioannis | Perpiniani | Valentini | E. Societate. Iesu | Orationes duodeviginti.—Romae, M.D.LXXXVII. Item edit. Alvari, Coloniae Agrippinae, 1596, ubi perpetuo *eundem, eorundem*, cet. invenies, nunquam *eundem*, cet., *pro non proh, Vergilius* aliquando atque id genus alia.

ticis: ea saepe hoc signo *cf. (confer)* notantur. Denique in oratione interpungenda eorum tenui rationem qua cavetur ne nimia virgularum repetitione lectores obruantur.

Multa certe dicuntur in adnotationibus atque explanationibus quas praeceptis subjiciendas putavi, multa tamen praetereunda fuerunt in libro ad scholarum disciplinam confecto; sed haec vel levissima sunt vel singularia vel non facile praeceptionibus concludenda legibusve sancienda vel demum minime necessaria ad plenam linguae Latinae cognitionem ab adolescentibus hauriendam, vel quia, ut ait Fabius sapienter: *Inter virtutes grammatici habebitur aliqua nescire*¹. Sed alia ita agendi ratio praecipua est: dum praeceptis imbuuntur, sunt vel maxime pueri exercendi in legendis, vertendis, imitandis optimis scriptoribus; Latinam vero linguam praeceptis coërcere totam, inquit Facciolatus, *perinde est ac de scientia, non de lingua disputare*². Intricatis igitur quaestionibus praetermissis, multis propositis exemplis exerceantur pueri quam studiosissime, nullusque praetermittatur dies quin aliquid Latine scribant: ita enim fiet ut brevi magnos faciant progressus. Assuescant denique potius emendate loqui et scribere, quam barbare disputare³. Illae vero concertationes in quibus de limanda oratione, de orthographia, de notandis vitis agitur, maxime sunt utiles; nam et animos excitant alacrioresque reddunt, et ingenia alunt⁴. Nihil tamen ex grammatica nocuerit, inquit idem Fabius, *nisi quod supervacuum est. An ideo minor est M. Tullius orator, quod idem artis huius (orthographiae) diligentissimus fuit, et in filio, ut epistulis apparet, recte loquendi asper quoque exactor?*⁵.

Non sum hic verba factururus de utilitate earum litterarum quae, ait Tullius⁶, solum et fundamentum sunt litterarum reliquarum. Quo minus sunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem ac jejunam, cavillantur: quae nisi oratoris futuri fundamenta fideliter jecerit, quidquid superstruxeris, corruet: necessaria pueris, jucunda senibus, dulcis secretorum comes, et quae vel sola omni studiorum genere plus habeat operis quam ostentationis. Ne quis igitur tamquam parva fastidiat grammatices elementa: non quia magnae sit operae consonantes a vocalibus discernere, ipsasque eas in semivocalium numerum mutarumque partiri; sed quia interiora velut sacri huius adeuntibus apparebit multa rerum subtilitas, quae non modo acuer ingenia puerilia, sed excercere altissimam quoque eruditionem ac scientiam possit⁷. Magister igitur Grammaticam tamquam unam aliquam maximarum artium sibi docendam putet⁸. (Latinae enim graecaeque litterae), inquit P.

¹ *Instit.* 1, 8, 21.

² *Orat.* 1 ad *Grammat.* «Aliud est enim rationem viamque tradere qua Latinam linguam discas, aliud Grammaticae quaestiones explicare nodosque difficiles expedire.» ALVAR. n. 3.

³ «El aprender lenguas no es negocio de cuestiones ni argumentos, sino un aprender la manera de hablar, que usaron los Latinos o los Griegos». ABRIL, *Los dos libros...* Instruccion acerca de la orden de los estudios latinos, p. 2.^a

⁴ ALVAR. n. 230.

⁵ *Instit.* 1, 7, 34.

⁶ *Brut.* 74, 278.

⁷ Quintil. 1, 4, 5-6.

⁸ Petrus Joannes Perpinianus S. J. *De ratione liberorum instituendorum litteris Graecis et Latinis*, cap. I in fine.

Joannes Roothaan ¹, ut olim fuere, ita sunt etiam nunc principes solidae doctrinae bonaeque litteraturae fontes, ac perfectissima pulchritudinis exempla; quae si ob oculos animosque magis versarentur, non multa prodirent in dies hominum ingeniosorum scripta non minus dicendi forma ac stilo quam sententiis et opinionibus nova plane ac singularia, quae vulgo quidem admirationi sunt ac stupori, sapientes tamen quique ac verae pulchritudinis studium habentes, ea ut depravatae nostris temporibus una cum moribus eloquentiae signa minime dubia miserantur ac dolent.

Liceat denique aliqua usurpare ex documentis Leonis PP. XIII quibus a tanto Pontifice optimarum litterarum studio providetur: Quod autem litteras dicimus excoli a Clero diligenter oportere, non modo nostrates intelligimus, sed etiam Graecas et Latinas. Immo apud nos plus est priscorum Romanorum litteris tribuendum, tum quod est Latinus sermo religionis catholicae Occidente toto comes et administer, tum etiam quia in hoc genere aut minus multi aut non nimis studiose ingenia exercent, ita ut laus illa Latine cum dignitate et venustate scribendi passim consensuisse videatur. Est etiam in scriptoribus Graecis accurate elaborandum; ita enim excellunt et praestant in omni genere exemplaria Graeca, nihil ut possit politius perfectiusque cogitari. Huc accedit quod penes Orientales Graecae litterae vivunt et spirant in Ecclesiae monumentis usuque quotidiano: neque minimi illud faciendum, quod eruditi Graecis litteris, hoc ipso quod Graece sciunt, plus habent ad Latinitatem Quiritium facultatis.

Quarum rerum utilitate perspecta, Ecclesia catholica, quemadmodum cetera quae honesta sunt, quae pulchra, quae laudabilia, ita etiam humanarum litterarum studia tanti semper facere consuevit quanti debuit, in eis provehendis curarum suarum partem non mediocre perpetuo collocavit... Similiter hoc summum beneficium Ecclesiae debetur, quod libros veteres poetarum, oratorum, historicorum Latinos Graecosque magnam partem ab interitu vindicavit...

Quamobrem et explorata utilitate et exemplo decessorum Nosrorum adducti curare diligenterque providere decrevimus ut hujus etiam generis studia apud Clericos vigeant et in spem gloriae veteris revirescant. Sapientia autem operaque tua, dilecte fili Noster, plurimum confisi, hoc quod exposuimus consilium in sacro Seminario Nostro Romano exordienur: nimirum volumus ut in eo certae destinataeque scholae adolescentibus aperiantur acrioris ingenii diligentiaeque, qui emenso, ut assolet, Italicarum, Latinarum Graecarumque curriculo litterarum possint sub idoneis magistris linatius quidam in illo triplici genere perfectiusque contingere... ²

¹ Praepos. Gener. Soc. Jesu, *epist.* 25 Julii 1832.

² *Epist. ad Lucidum Mariam S. R. E. Cardinalem Parocchi suum in urbe Vicarium*, xx Maji mccccxxxv. V. etiam *Litt. Apost.* xxx Jul. mccccxxxvi, per quas ita quae a Pio IX P. M. constituta sunt de ratione studiorum in Seminario Romano nonnulla adjiciuntur ad disciplinam litterarum in clericis promovendam; *sipist. ad Moderatores et Alumnos sacrorum Seminariorum Eccles. Mediolanensis*, xxi April. mccccci, qua apud ipsos florere optimarum litterarum cultum magis Eupere gratulatur; *Lettre Encyclique aux Archevêques, Evêques et au Clergé de France*, 8 Sept. a. 1880; *Cod. jur. Can.*, can. 1364: In inferioribus Seminariorum scholis: 2.º Linguas praesertim latinam et patriam alumni accurate addiscant.

Cum autem sint omnia praeclara rara, nec quicquam difficilius quam reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum, ut est apud Tullium¹, cumque quae hominum, ea fere librorum condicio, nullus sine vitiiis;

Optimus ille est

*Qui minimis urguetur.*²

Antequam finem assero praefationi, meo sodali, optimo viro, literarum linguarumque bene perito JOSEPHO M. MONSERRAT S. J. gratias ago maximas, quod mihi magno fuit adjumento in voluminibus grammaticorum Britannorum Germanorumque explicandis.

Haec habui, lector optime, de hoc libro quae te docerem; qui utinam tibi utilitati esse possit, mihi laborum felix augurium quoddam futurorum.³

¹ Laet. 21, 79.

² Hor. S. 1, 3, 68.

³ Placet hic subijcere strictim aliqua quae de Grammatica tradenda et explicanda docet P. Petrus J. Perpinianus in sua *Ratione liberorum instituendorum litteris Graecis et Latinis*.

Omnes declinandi formas cum anomalis usitatissimis memoriae (pueri) mandent, in iisque diligentissime, diversorum generum et nominibus et verbis ad declinandum propositis, exercentur... Ad celeritatem vero declinandi incitandam, modo nomina et verba propria inflectant; modo nullo ordine, quemcunque magister proposuerit casum, expedite edere cogantur; modo multa nomina non unius modi conjuncte inflectant, ut *consilium forte et prudens*; modo perbreve orationem per omnia tempora, numeros, personas, modos ducant, ut *ego lego Ciceronem, ego legebam Ciceronem; tu legisti Ciceronem, tu legebas Ciceronem*...

Quia vero cum rudimentis auctor aliquis et politus et apertus explicandus patrio sermone, is memoriter pronuntiandus ad linguam locupletandam, ut ejus rei grata voluptate pueri vehementius ad studium inflammentur. Aliquid etiam quotidie scribere et componere cogantur, quamvis artis adhuc expertes... et singulis diebus ex praeceptis aliquid addiscendum...

Praecepta Grammaticae facili et illustri ratione explicanda sunt sine quaestionibus de nugis, crebris earundem rerum repetitionibus. In exemplis, quibus pueri doceantur quemadmodum illa sint ad usum accommodanda, magistrum occupatum esse malini quam in omnibus, utilibus inutilibus, hinc inde magno studio congerendis... Quamdiu autem in grammaticis praeceptis discendis pueri occupati erunt, tamdiu eorum usus in auctoribus (exponendis) indicandus est... In omnibus docendi partibus utendum eleganti, polito accuratoque sermone. Interdum etiam quidam major cum verborum tum rerum apparatus et ornatus illustrior adhibendus, quo vehementius puerorum animi ad studium excitentur. Omnibus vero temporibus doctori curandum est, ut auctorum explanationes sint puerorum ingenii prope pares et aequales.

DIVISIO TOTIUS GRAMMATICAE IN ANNOS TRES ¹

Anno primo sive in schola infima, delibata per aliquot hebdomadas pronuntiatione et flexione magis communi, videnda:

I. Notiones praeviae: nn. 1-22.	{	M. Tullii narrationes et epistulae.
II. Morphologia: nn. 23-165.		Cornelii Nepotis vitae.
III. Appendices: nn. 166-180.		Phaedri fabulae. Ovidius.

Anno secundo seu in schola media:

I. De concordantia: 181-204.	{	M. Tullii opera philosopha, epistulae.
II. De casibus: nn. 205-298.		C. Caesar.
III. De modis et temporibus; de particulis: nn. 299-389.		Ovidius. Propertius.

Anno tertio sive in schola suprema:

I. Devocum proprietate et collocatione: nn. 390-470.	{	M. Tullii opera philosopha, epistulae.
II. De formatione verborum: 471-515.		Historicus (Caesar, Sallustius, Curtius...).
III. Prosodia, Ars metrica, Appendices: nn. 516-595.		Ovidius. Catullus. Tibullus. Vergilii Bucolica et Georgica.

ADMONITIO

Te, lector benevole, id admonitum volo: cum inter librum excudendum ordinem in paucis immutaverim, factum est ut aliquot numeri ex iis qui praeceptis adduntur ad alia cum aliis conferenda, perperam sint expressi. Quos in *addendis* et *corrigendis*, pag. 563, invenies emendatos.

¹ Omnia grammaticae praecepta tres in partes dividenda sunt, quarum singulae singularum scholarum sint propriae. *Reg. Magistr. Schol. infer.* 12, § 1, et *Praef. stud. infer.* 8, § 2.

LIBRI ADITI SIVE BIBLIOGRAPHIA

- ABRIL.—Los dos libros | de las | Epistolas | selectas | de | Marco Tulio Ciceron | ... puestas con Traducción i Declaraciones en | lengua Castellana, hechas por el Maestro PEDRO SIMON ABRIL. | Valencia, 1760.
Epistolas | ó cartas | de Marco Tulio Ciceron, | vulgarmen-
te llamadas | Familiares. | Vol. I-IV. Valencia, 1797.
Las seys | comedias de | Terencio conforme | a la edicion
de Faerno, Impressas en Latin, y | traduzidas en Castellano...
Dedicadas al muy alto y | muy poderoso Señor Dô Hernando
de Austria | Principe de las Españas. Barcelona, 1599.
- ACADEMIA. — Diccionario | de la Lengua Castellana, | ... com-
puesto | por la Real Academia Española | ... Madrid: 1726-1739.
(Vulgo *Diccionario de Autoridades*. Ed. 1.ª, VI vol. fol.)
- ALVARUS.—Emmanuelis | Alvari, | e Societate | Jesu, De Institu-
tione Grammatica | Libri Tres, | ... Coloniae Agrippinae, in of-
ficina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij. MDXCVI. Item
Parisiis. Excudebat Adrianus Le Clere et Soc. 1859. Sed in hac
edit. recta Alvari orthographia nonnunquam depravatur, v. g.
eundem pro eundem.¹
- ANONYM. S. J. — Annotationes in Emmanuelis Alvari de Institu-
tione Grammatica libros tres. Ambiani. 1859.
- B.—Biblioteca de Autores Españoles desde la formacion del len-
guaje hasta nuestros dias (vulgo *Bibliot. de Rivadeneyra*). Ma-
drid.²
- BARRIGÓN.—Gramática de la lengua latina por Enrique Barrigón
González. Valladolid, 1912.
- BENNETT (C. E.).—The Latin Language. An historical account of
its sounds, inflections and syntax. Boston, 1907.
- BIBLIOTHECA Scriptorum (Graecorum et) Romanorum Teubne-
riana (et Tauchnitziana). Lipsiae.

¹ Plures ALVARI edd. et veteres et recentiores ad scholarum usus accommodatas prae oculis habui: Lusitanas, Hispanas, Gallicas, Italas, Germanicas, Americanas, v. g. P. Vellesii S. J. (Lus.), PP. Tursellini S. J. et Paria S. J. (Ital.), P. anonym. S. J. (Lugdunensis), PP. Yenni S. J., cujus Prosodia fere ex Paria desumpta est, et Ubach S. J. (Americ.), septem postremas Barcinonenses.

² «He confiado como todos en la Bibl. de AA. Españoles, de Rivadeneyra, en la crudición de hombres como Durán, como Hartzenbusch. Pues bien, cuando he conseguido textos originales he podido ver que esa edición no es siempre auténtica, que ha habido descuidos de composición, erratas, etc... En la misma edición de Lope de Vega, de Menéndez Pelayo, hay descuidos de forma.» Hoc est iudicium doctissimi philologi Rufini J. Cuervo: cf. Fr. Pedro Fáb, *Rufino Cuervo y la Lengua Castellana*, t. II, p. 30. — Bogotá, 1912.

- BRENOUS (J.) — Étude sur les hellénismes dans la syntaxe latine. Paris, 1895.
- BRUGMANN (Karl.) — Elements of the comparative Grammar of the Indo-Germanic Languages, translated from the German by Joseph Wright. R. Seymour and W. H. D. Rouse. 4 vol. Strassburg. London. 1888-95.
- CALATAYUD Y BONMATÍ (Vicente). — Gramática Elemental de la lengua latina. Valencia, 1893.
- CAMPINI (Francesco, S. J.). — Grammatica della lingua latina, conforme agli studii linguistici più recenti. Torino, 1894.
- Principii di Fonologia, Etimologia e Morfologia latina... Torino, 1895.
- La versificazione latina... Torino, 1895.
- CARO-CUERVO (M. A.-R. J.) — Gramática de la lengua latina para el uso de los que hablan castellano. Bogotá, 1893.¹
- CEJADOR Y FRAUCA (Julio). — Nuevo Método teórico-práctico para aprender la lengua latina. Palencia, 1907.
- COLOMA (D. Carlos). — Los Anales de Cayo Cornelio Tácito, traducidos. Edic. corregida e ilustrada... por D. Joaquín Rubió y Ors. Barcelona, 1866.
- CORREAS (Gonzalo). — Grammatica Trilingue de las tres lenguas Castellana, Latina y Griega, todas en Romance. Salamanca, 1627.
- CUERVO (R. J.). — Diccionario de Construcción y Régimen de la lengua Castellana. Tomo I y II. A-B. C-D. Paris, 1886, 1893.²
- CHAIGNET (A. Ed.). — De Iambico Versu... Lutetiae Parisiorum, MDCCCLXII.
- DRAEGER (A.). — Historische Syntax der Lateinischen Sprache. Leipzig, 1881.
- DEECKE (W.). — Erläuterungen zur Lateinischen Schulgrammatik. Berlin, 1893.
- ÉDON (Georges). — Écriture et prononciation du latin savant & du latin populaire... Paris, 1882.
- ERRANDONEA (Ignacio, S. J.). — Gramática Latina. 2.^a edic. Barcelona. Subirana. 1918.
- FORCELLINI. — Lexicon totius Latinitatis J. Facciolati, Aeg. Forcellini et J. Furlanetti cura... lucubratum, nunc demum juxta opera Klotz, G. Freund, L. Döderlein aliorumque recentiorum auctius..., curante Doct. Francisco Corradino. Vol. I-IV. Patavii, 1864-1887. Est optima Forcellini editio, cujus *Onomasticon* prelo subest.
- FREUND-THEIL. — Dictionnaire latin-français. Paris, 1878.

¹ «Obra magistral y la mejor de su género en nuestro idioma». *Dictamen de la R. Academia* acerca de la Gramat. Lat. de D. Francisco Jiménez Lomas.

² «Esta obra será, a no dudar, el mayor monumento levantado en este siglo y en todos los demás a la lengua castellana». Manuel Tamayo y Baus en carta al señor Cuervo, de 5 de Enero de 1886.

Facultas Philosophica Universitatis Litterariae Fridericae Guilelmae «viro clarissimo atque doctissimo | RVFINO IOSEPHO CVERVO | ... | incomparabili Philologiae Hispanicae Praesvli... | Philosophiae Doctoris et Artium liberalium Magistri | ornamenta et honores | ... | die XII. M. Octobris MDCCCXCX | honoris causa contulit»...

- GARCÍA DE DIEGO (Vicente).—Elementos de Gramática histórica latina. Burgos, 1911-1912.
- GARRUCCIUS (Raphael, S. J.).—Sylloge Inscriptionum Latinarum aevi Romanae rei publicae usque ad C. Iulium Caesarem plenissima. Augustae Taurinorum, 1877.
- GEORGES (Karl Ernst).—Kleines Lateinisch-Deutsches Handwörterbuch. Hannover und Leipzig, 1909.
- GOYA Y MUNIAIN (José, Pbro.).—Los Comentarios de Cayo Julio César, traducidos. Barcelona, 1865.¹
- HALL KENNEDY (Benjamin).—Latin Grammar... London, 1893.
- HAND-TURSELL.—Ferdinandi Handii Tursellinus seu de Particulis Latinis commentarii. Vol. I-IV. Lipsiae, 1829-1845.
- HAVET-DUVAU (Louis).—Cours élémentaire de Métrique grecque et latine. Paris, 1896.
- INFANTE D. GABRIEL.—Obras de Cayo Salustio Crispo traducidas. 2 vol. Madrid, 1804.
- JANSSSENS (P. Jos., S. J.).—Grammaire latine. Alost, 1891.
- KEIL.—Grammatici Latini ex recensione Henrici Keilii. Vol. I-VII. Lipsiae, 1878.
- KREBS-SCHMALZ.—Antibarbarus der lateinischen Sprache... I-II. Basel, 1905-1907.
- KÜHNER.—Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache von Dr. Raphael Kühner. Vol. I-III. Opus critica deficitur.
- LAURAND (L., S. J.).—Manuel des Études grecques et latines. VI. Grammaire historique latine. Paris, 1918. VII. Métrique, Sciences complémentaires. 1919.
- LEBRETON (Julius, S. J.).—Caesariana Syntaxis quatenus a Ciceroniana differat. Paris, 1901.
- Études sur la langue et la grammaire de Cicéron. Paris, 1901.
- LEMAIRE (Nicolaus Eligius).—Bibliotheca Classica Latina. Parisiis. Colligebat. Sunt in hac bibl. innumerabilia discenda, sed multa corrigenda.
- LINDSAY (W. M.).—The Latin Language. An historical account of its sounds, stems and flexions. Oxford, 1894.
- LOPEZ (Diego).—Las Obras de Publio Virgilio Ma | ron, traducido en prosa Castellana. Madrid, 1614.
- LOPEZ DE TOLEDO (Diego).—Trasladacion de los comentarios de Cayo iulio cesar de latin en romance fecha por frey.—Desunt prima folia quibus index capitum continetur. Inscriptionis initium desumpsi ex libri nuncupatione serenissimo principi «don Juan nuestro señor.»
- MADVIG (J. N.).—Grammatica Latina para uso das escholas, trasladada do allemão para portuguez por Augusto Epiphanio da Silva Dias. Porto, 1872.

¹ Auctor huius versionis videtur fuisse P. Josephus Michaël Petisco S. J. V. UHARTE, *Catálogo razonado de Obras anónimas y pseudónimas de la Compañía de Jesús*, n. 4195. Id me diligenter edocuit Henricus Bayerri, cui gratias ago maximas.

- MENDIZÁBAL (Rufo, S. J.).—Monografía histórico-morfológica del verbo latino. Madrid, 1918.
- MÜLLER (Luciano).—Metrica dei Greci e dei Romani di— tradotta dal Dott. Vittorio Lami... et annotata dal Dott. Giuseppe Clerico. Milano, Hoepli, 1897.
- N. B. — Nueva Biblioteca de Autores Españoles bajo la dirección de D. M. Menéndez y Pelayo. (Opus est in cursu.) Idem de hac quod de B. judicandum.
- NAVARRO Y CALVO (Francisco). — Biblioteca clásica (Cicerón, Livio). Madrid.
- NEBRISSENSIS.—Ael. Antonii Nebrissensis introductiones in latinam Grammaticen. Apud inclutam Garnatam. M. D. XL.
- NEUE-WAGENER. — Formenlehre der lateinischen Sprache von Friedrich Neue. Dritte sehr vermehrte Auflage von C. Wagener. I-IV. Leipzig, 1892-1905.
- NIEDERMANN (Max). — Précis de Phonétique historique du latin. Paris, 1906.
- NONELL (P. Jaime, S. J.).—Tratado de la cantidad prosódica y de la formación de las palabras latinas. Barcelona, 1882.
- OVIEDO (Rodrigo de). — Oraciones escogidas de Marco Tulio Ciceron traducidas del latin al castellano por D. — Vol. I-II, Paris, 1851.
- Vidas de los varones ilustres, que escribió en latin Cornelio Nepote, traducidas en nuestro idioma por D. — Madrid, 1785.
- PICKARTZ (P. Jos., C. SS. R.).—Syntaxis Latina ad usum scholarum Germanicarum accomodata. Aquisgrani, 1906.
- PLESSIS (F.). — Traité de Métrique grecque et latine. Paris, 1889.
- QUICHERAT (L.).—Thesaurus poeticus linguae Latinae... (ab Aemilio Chatelain emendatus). Paris, 1895.
- QUINTANA (Clemente, Pbro.).—Ensayo sobre la derivación, composición y eufonia de las Palabras Latinas por D.— Barcelona-Sarriá, 1889.
- REVUE DE PHILOLOGIE, de Litterature et d'Histoire anciennes. Cui subjungitur Revue des Revues et Publications d'Académies relatives à l'antiquité classique. Paris.
- RICCIOLIO (P. Jo. Baptista, S. J.).—Prosodia Bononiensis auctore—. Venetiis, 1674.
- RIEMANN-GOELZER (Othon-Henri). — Grammaire comparée du grec et du latin.—Phonétique et Etude des formes grecques et latines. Paris, 1901. Syntaxe, 1897.
- RIEMANN-LEJAY (Paul).—Syntaxe latine d'après les principes de la grammaire historique par O. Riemann. Paris, 1908.
- ROBY (Henry John). — A Grammar of the Latin Language from Plautus to Suetonius. Vol. I, 1904. Vol. II, 1889. London.
- SILVA DIAS (Augusto Epiphanião da).—O Latim do Snr. Joaquim Alves de Sousa. Porto, 1873.
- STOLZ-SCHMALZ (Friedrick-J. H.). — Lateinische Grammatik. München, 1890.
- SUEYRO (Manuel).—Salustio, traducido en castellano por el caballero —, († 1639). Van añadidas las quatro oraciones que pro-

nunció Ciceron contra Catilina: traducidas por el celebre Segoviano Andres LAGUNA. Madrid, 1796.

THESAURVS LINGVAE LATINAE editus auctoritate et consilio Academiae unius Germanicarum... Vol. I, II, III. Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri. 1900-1907. (Opus est sub prelo.)

VALBUENA (Manuel).—Los Comentarios de Cayo Julio César, traducidos en castellano. Vol. I-II. Madrid, 1789.

Los Oficios de Ciceron, con los diálogos de la Vejez, de la Amistad, las Paradoxas y el Sueño de Escipion. Madrid, 1777.

VILLEN DE BIEDMA. — Q. Hora- | cio Flac- | co poeta ly- | rico latino... Granada, 1599.

INDEX CAPITUM

NOCIONES PRELIMINARES

	PAG.
Alfabeto y pronunciación.	2
Abreviaturas (Litterarum notae).	8
Signos de puntuación (positurae, interpunctio).	11
Clasificación de las letras. División silábica. Acentuación.	12-14-15
Partes del discurso. Elementos de la palabra flexible.	17
Accidentes gramaticales del nombre.	20

MORPHOLOGIA

CAPUT I.—DE SUBSTANTIVORUM DECLINATIONE

Prima declinatio (Latina et Graeca).	23-24
Secunda declinatio	26
Tertia declinatio.	27
Declinatio quarta	44
Declinatio quinta et nominis compositi.	45-46
Tabula litterarum mobilium in declinatione	49

CAP. II.—DE NOMINUM GENERE

De generibus quae ex significatione cognoscuntur	48
De generibus quae ex terminatione cognoscuntur	52

CAP. III.—DE ANOMALIS

Anomala sive inaequalia numero, significatione.	61-63
Declinatione inaequalia, casu inaequalia.	64-66

CAP. IV.—DE ADJECTIVORUM DECLINATIONE

Adjectiva primae, secundae, tertiae declinationis.	68-71
De casu inaequalibus seu defectivis.	76
De comparativo ac superlativo.	77

CAP. V.—DE NUMERALIBUS

82

CAP. VI.—DE PRONOMINE

Pronomen personale, reflexum, possessivum	90
Pronomina demonstrativa, relativa	91-94
» interrogativa, indefinita	95-96
» correlativa	97

CAP. VII.—DE VERBI NOTIONE ET VERBI *SUM* FLEXIONE

Verbi notio	99
De verbo <i>sum</i> ejusque compositis	102-105
Quo pacto infinitivi tempora nobis reddenda.	106
De usu verbi <i>sum</i> cum participio praeteriti.	107

CAP. VIII.—DE CONJUGATIONE VERBORUM REGULARI

Vox activa. Vox passiva.	108-116
De temporum formatione.	121
Positiones verbi finales. Verba in <i>-io, -ire</i>	122-123
De verbo deponenti, semideponenti, communi	125
De syncope in temporibus perfectis.	129
De aliis nonnullis in conjugatione animadvertendis.	131
Conjugatio periphrastica.	133

APPENDIX.—PRAECEPTA MAGIS GENERALIA DE CONSTRUCTIONE 136

CAP. IX.—DE VERBIS ANOMALIS, DEFECTIVIS, IMPERSON . 142-149-152

CAP. X.—DE PRAETERITIS ET SUPINIS

Quomodo praeterita et supina generatim formentur.	155
Prima conjugatio. Secunda conjugatio	157-159
Tertia conjugatio. Quarta conjugatio.	163-177

CAP. XI.—DE PARTIBUS ORATIONIS DECLINATIONIS EXPERTIBUS

Adverbia. Praepositiones.	179-183
Conjunctiones. Interjectiones.	186-187

APPENDIX PRIOR. DE ORTHOGRAPHIA

De nonnullis litteris. De praepositionibus in compositione	189-190
De interpunctione et nonnullorum verborum scriptura	193-195

APPENDIX ALTERA

De vocibus Graecis et Hebraeis rite acuendis.	201
---	-----

SYNTAXIS 203

CAP. I.—DE CONCORDANTIA

Verbi cum subjecto. Adjectivi cum substantivo	204-208
Relativi cum antecedente. Concordantia ex sensu.	212-214
De substantivis continuatis et per idem verbum conjunctis	216-219

CAP. II.—DE NOMINATIVO ET VOCATIVO 219-222

CAP. III.—DE ACCUSATIVO

Accusativus post verba transitiva. Oratio passiva.	223
» communis et post verba passiva.	228-230
» vel dativus post verba.	231
Geminus accusativus. Accusativus cum genitivo.	233-235
Accusativus loci, mensurae, distantiae, aetatis, temporis.	236-239
» in exclamando et pro alio casu.	242
Accusativi vel ablativi praepositiones	243

CAP. IV.—DE GENITIVO

Genit. post substant., adject. neutra, pronomina, adverbia.	247
» partitivus et qualitatis.	251-253
» post adjectiva et post verba.	255-258
» loci. <i>Nostrum, vestrum, nostri, vestri</i> .	263-264

CAP. V.—DE DATIVO

Dativus commodi, sive communis.	265
» post adjectiva et adverbia, post verba.	270-272
» relationis, ethicus, interjectionis, duplex.	280-281

CAP. VI.—DE ABLATIVO

Ablativus copiae et inopiae, instrumenti et pretii.	283-288
» modi, causae, limitationis.	292-296
» loci, separationis, originis, materiae, verbi passivi.	299-303
Ablativus temporis, comparisonis, absolutus.	308-312
» praepositionis <i>in</i> .	315

CAP. VII.—DE INDICATIVO

Indicativus in oratione primaria, in secundaria.	317-321
» temporalis, hypotheticus, causalis.	321-324
» concessivus, comparativus, relativus.	328

CAP. VIII.—DE SUBJUNCTIVO

Subjunctivus in oratione primaria.	
» permissivus, dubitativus, potentialis, optativus, hortandi.	330-332
Subjunctivus in oratione secundaria accessoria.	
Praecepta subjunctivo dependenti communia.	333
Subjunctivus temporalis, hypotheticus, causalis.	336-338
» post particulas concessivas, comparativus, restrictivus, finalis, consecutivus.	343-345
Subjunctivus in oratione relativa.	347
» in oratione secundaria completiva.	
» interrogationis indirectae et objectivus.	351-352
Tempora subjunctivi finalis, objectivi. De consecutione temporum.	359

CAP. IX.—DE IMPERATIVO 362

CAP. X.—DE INFINITIVO

Infinitivus subjunctivus, et objectivus simplex.	364-267
Accusativus cum infinitivo. Nominativus cum infinitivo.	371-374
Tempora infiniti. Infinitus in obliqua oratione.	376-380

CAP. XI

De supino, gerundio, gerundivo.	383-385
De participio orationi respondente. Quae tempora significet.	391-393

CAPUT XII.—DE ORATIONE COORDINATA ET PARTICULIS AFFIRMATIVIS, NEGATIVIS, INTERROGATIVIS

Conjunctiones copulativae, dijunctivae, adversativae.	395-401
» causales et illativae	406
Particulae affirmativae, negativae, interrogativae. . .	407-410

CAP. XIII

De usu substantivi, adjectivi, distributivi.	414-422
--	---------

CAP. XIV.—DE PRONOMINIBUS

Pronomen personale et possessivum, reciprocum et reflexum	423-425
Pronomen demonstrativum, relativum, interrogativum, infinitum	428-434

CAP. XV.—DE VERBO, ADVERBIO, PRAEPOSITIONE

Verba et participia. Adverbia.	439-441
Praepositiones accusativi et ablativi.	442-447

CAP. XVI.—DE HYPERBATO

Verborum situs in orationis membro et in oratione simplici	449
Ordo orationum compositarum. De periodo.	454-456

CAP. XVII

De nonnullis figuris et orationis vitiis.	458-462
---	---------

NOTIONES ETYMOLOGIAE

CAP. I.—DE VERBORUM FORMATIONE PER FLEXIONEM

De mutatione litterarum vocalium et consonantium	463-465
De formatione positionum nominalium, pronominalium, verbalium	466-469

CAP. II.—DE FORMATIONE PER DERIVATIONEM

Derivatio in genere. Substantiva derivata a verbis	471-472
Substantiva derivata a substantivis et adjectivis.	474-478
Adjectiva a verbis derivata, a substantivis	479-480
Verba derivata. Adverbia derivata.	483-484

CAP. III.—DE FORMATIONE PER COMPOSITIONEM

Compositio in genere. Mutatio vocalium.	486
Composita ex radicali substantivo. Significatio. Contractio	488
Praepositionum particularumque praefixarum significatio.	489-492

PROSODIA ET ARS METRICA

CAP. I.—PRAECEPTA DE SYLLABARUM QUANTITATE GENERALIA
SIVE OMNI ORATIONIS PARTI COMMUNIA

De diphthongo et vocali contracta. De vocali ante vocalem	494-495
---	---------

De vocali ante duplicem consonantem et ante simplicem.	497-499
De monosyllabis. De ultimis syllabis.	500-504

CAP. II. — PRAECEPTA SINGULARIA NOMINUM ET VERBORUM

De nominis incremento. De quantitate verborum.	512-517
--	---------

CAP. III. — DE DERIVATIS ET COMPOSITIS

Derivata. Praecipua suffixa longa ante simplicem consonantem.	521-524
De compositis. De quantitate apud priscos.	528-529

CAP. IV

De pede et versu	530-532
De synaloepia, ecthlipsi, aphaeresi, hiatu, figuris poetarum.	534-535

CAP. V. — DE ALIQUIBUS VERSUUM GENERIBUS

Rhythmus dactylicus et anapaesticus.	538-546
» trochaicus et iambicus.	547
De versu logaedico.	549

CAP. VI. — DE STROPHA 552

Appendices temporis, sestertii, particulae numerorum, mensurae.	556-559
Addenda et corrigenda. Res et verba praecipua.	563-565

GRAMÁTICA LATINA

1 La Gramática latina es el tratado de las formas de las palabras latinas, morfología, y de su coordinación en el discurso, sintaxis. La métrica o tratado de la versificación suele considerarse como apéndice de la Gramática. El estudio de las formas abraza:

1.° El tratado de los sonidos o fonemas, fonética, y por tanto la ortología o recta pronunciación, la prosodia y ortografía;

2.° La declinación y conjugación, flexión;

3.° La derivación y composición de palabras, etimología.⁴

La voz *Gramática* significa etimológicamente arte o ciencia de las letras: ἡ γραμματικὴ (τέχνη).

4. Dejaremos la prosodia y la etimología para después de la sintaxis, y ahora, dudas algunas nociones preliminares, trataremos tan sólo de la parte práctica de la morfología, que algunos llaman *lexicología*, y antes decíase *analogía*, porque «clasifica las voces de oficio gramatical análogo» (*El arte del Griego*, por los PP. HERNÁNDEZ y RESTREPO, S. J., p. 68, Friburgo, 1912). Escribiendo para adolescentes, creemos que el orden científico no siempre es el más razonable ni el más didáctico. La fonología y etimología de un idioma, tales como hoy se entienden, no son fácilmente asquibles a quien desconoce la práctica del mismo, o a lo menos su parte elemental. Las nociones de aquélla se irán dando según que la ocasión lo pidiere.

2 [La lengua latina se habló en el Lacio (*Latium*), región de la Italia central;¹ y era uno de los varios dialectos de la península itálica. Con el andar del tiempo extendióse por toda ella y por otros países sujetos a los romanos. Tiene originariamente las más íntimas relaciones con la griega, de la cual se apropió buen número de palabras, cuando los romanos tomaron por modelos de sus artes y ciencias a los griegos.

Entre los varios períodos que pueden señalarse en la historia del latín sólo indicaremos los relacionados con esta Gramática: el período *arcaico*, que comprende poco más o menos desde el fin de la primera guerra púnica (241 a. de J. C.) hasta la muerte de Sila (78 a. de J. C.); el período *áureo* o *clásico*, en cuyos modelos se funda esta obra; el cual abarca desde la época de César y Cicerón hasta la muerte de Augusto (14 d. de J. C.); y el período siguiente, denominado *edad de plata*, que alcanza poco más o menos hasta la muerte de Adriano (117 d. de J. C.).²]

NOCIONES PRELIMINARES

I. ALFABETO Y PRONUNCIACIÓN

3 *Letras* son los signos inventados para representar los sonidos y articulaciones de que se componen las palabras.

El alfabeto latino en el tiempo clásico constaba de estas 23 letras, cuyos nombres son:

A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, Ha, I, Kappa, eL, eM, eN, O, Pe, Qu, eR, eS, Te, V(u), iX, Y *Graecum*, Zeta.

a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, x, y, z.

¹ Limitábase al N. la Etruria, al E. las tribus samnitas y sabinas, al S. la Campania, al O. el mar Tirreno. V. Enciclopedia-Espasa. t. 29, p. 127² sigg. y 1003².

² Nuestro idioma es uno de los principales que derivan de las variedades dialectales del latino. Las cuales ya en el siglo vi de la era cristiana se distinguían profundamente del lenguaje clásico, y de día en día fueron tomando fisonomía propia e independiente, hasta diseñar varios tipos, a que más tarde se había de dar el nombre de lenguas romances. Por eso el castellano anda estrechamente vinculado con el latín; y nunca penetrará en los arcanos de nuestra habla quien desconociere la de Cicerón y Virgilio.

He aquí este mismo alfabeto con la forma de los caracteres empleada por los romanos en distintas épocas:

hacia 375-250 a. de J. C.	hacia 250-160 a. de J. C.	en adelante		hacia 375-250 a. de J. C.	hacia 250-160 a. de J. C.	en adelante	
		Grab.	Pint.			Grab.	Pint.
AAA	AA	A	A	N	NN	N	N
BB	B	B	B	ONC	O	O	O
<C	C	C	C	ΠP	P	P	Π
D	D	D	D	Q?	Q	Q	Q
EEH	E H	E	E	RR	R	R	R
F	F I'	F	F	SS	S	S	S
Ɔ				T	T	T	T
	G	G	C	V	V	V	V
H	H	H	H	X	X	X	X
I	I	I	I, I			Y	
KƆ	K	K	K			Z	
L	LL	L	L				
MM	MM	M	M				

Obs. 1.⁴ Los romanos, según se ve por este traslado, sólo usaban letras mayúsculas, y éstas solas empleáanse hoy en las inscripciones; las minúsculas son de tiempos posteriores. Caracteres mayúsculos suelen emplearse también después de punto,⁴ con nombres propios y con adjetivos y adverbios derivados de nombres propios, como *Latium, Latini, Latine*.

Obs. 2.⁴ Tampoco tuvieron el signo *U* antes de J. C., ni el signo

⁴ Suelen, porque algunas impresiones modernas, mayormente alemanas e inglesas, se sirven en este caso de los minúsculos.

J, introducido en época no lejana, para significar la *i* consonante. Por lo cual la *I* y la *V* (llamada *u*) se empleaban como vocales (*i vocalis*, *u vocalis*) y como consonantes o semivocales (*i consonans*, *u consonans*). [Mas poco a poco el carácter *V*, sin dejar su propia figura, fué tomando la de *U*, de modo que vino a escribirse v. gr. *Vergilius* y *Uergilius*. Al presente la *u* vocal de ordinario se escribe con nuestra *U* u, y la consonante con nuestra *V* v. Pero la *i* consonante no suele en las modernas ediciones escribirse con *j*, sino con *i*.⁴]

Careció también el primitivo alfabeto romano de la *Y*² y de la *G*. Aquella se tomó del alfabeto griego, y solamente se halla en palabras de origen griego, como *Pythagoras*. La *G* se representaba por *C*, por ejemplo *LECIONES* en lugar de *legiones*, *CNATVS*, por *gnatus*. *C*. abreviatura de *GAIVS*, como siempre se pronunció.³

[Constaba por tanto el antiguo alfabeto de 21 caracteres: cf. Cicerón *N. D.* 2, 37, 93: *unius et viginti formae litterarum*, los caracteres de las veintiuna letras; que eran: *A, B, C, D, E, F, Z, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X*.⁴

Así la última letra era la *X*, que Quintiliano, 1, 4, 9, llama *ultima nostrarium*.]

Obs. Los grupos *ph*, *ch*, *th* y *rh* son representativos de las grie-

4 Con todo he tenido por conveniente con no pocos filólogos nacionales y extranjeros conservar el uso de la *j* en una Gramática destinada a la segunda enseñanza, para mayor claridad, aunque con menos exactitud. La *I* consonante puesta entre dos vocales alguna vez se halla representada por una *I* prolongada o doble: *Pompeivs* y *Pompeivs*. Cf. Quintil. 4, 4, 44: *Sciat Ciceroni placuisse Atilio Matiamque geminata I scribere*. Pero la *I* alargada desde la época clásica tiene un uso arbitrario.

1 *prosodiacum ceteras supereminens litteras initio saeculi septimi inventum coepit propagari aetate Sullana*.

Duplex II ab Osa consuetudine orta saeculo sexto, usurpari coepit aetate fere Ciceroniana et Caesariana, nec nisi inter duas vocales, et consonantem ac vocalem. GARRUC. p. 44.

2 *Y Graecum*, cf. Cic. *Or.* 48, 460, y *psilon* (el nombre griego), y también *littera Pythagorae*: v. el diccion. de FORTCELLINI y el de MIGUEL. La falta de la *y* se suplía con la *u*: *»Surrum semper Ennius, nunquam Pyrrhum; Vi patefecerunt Bruges, non Phryges, ipsius antiqui declarant libri*. Cicerón, *Or.* 48, 460.

3 *G nova est consonans, in cuius locum C solebat apponi; hodieque cum Galum notamus Caesarem, scribimus C. Caesarem*. DIOMENES, Putsch. p. 418.

4 La *Z*, como se ve, ocupaba el séptimo lugar, entre la *F* y la *H*, con figura diferente de la que tuvo más tarde (v. en la primera columna del traslado), y parece correspondía a *s* fuerte o doble. Cf. ALVAR. n. 437. Fué eliminada por el censor Apio Claudio y por Espurio Carvilio (312 a. de J. C.), y su puesto ocupado por la *G*. Pero volvió a parecer hacia el fin de la República juntamente con la *Y*, y, como ésta, sólo se empleó en palabras griegas latinizadas, con el valor de *ds* (suave). V. n. 4, 44, 45.

gas aspiradas φ , χ , θ , $\dot{\rho}$, como *pharetra* ($\varphi\alpha\rho\acute{\epsilon}\tau\rho\alpha$), *lichen* ($\lambda\epsilon\iota\kappa\acute{\eta}\nu$), *thorax* ($\theta\acute{\omega}\rho\alpha\chi$), *rhetor* ($\rho\acute{\eta}\tau\omega\rho$). Los cuales, menos *rh*, hállanse también desde fines del siglo II a. de J. C. en unas pocas palabras latinas, como *pulcher* (antes *pulcer*), *Cethegus* (a. *Cetegus*).¹

4 Sobre la pronunciación de las consonantes nótese lo siguiente:²

1. La *C* en el período clásico, v. n. 2, era pronunciada por los romanos siempre como *k*, o con poca diferencia, con sonido gutural fuerte: *Cicero* sonaba *Kikero*.³ Sólo muy tarde se comenzó a pronunciar la *c* antes de los sonidos *e*, *i* (*e*, *i*, *y*, *ae*, *oe*, *eu*) como *s* o como *c*. Una variedad particular de la *c* era *qu* (QV), que se consideraba como una sola consonante, v. g. *inquilinus* por *incilinus* de *incolo*.⁴ Por eso *qu* se pronuncia *cu*: *sequuntur* es *secuntur* en la pronunciación y a veces en la escritura: pronunciar *secuuntur* es barbarismo.

Este sonido gutural fuerte al principio se representó por la *K*, que al ser sustituida por la *C*, cayó en desuso menos en alguna que otra palabra, v. g. *Kalendae* y *Karthago* al lado de *Calendae* y *Carthago*

¹ Así *bracchium*, *limpha*, *triumphus*, a veces *sulphur*, *sepulchrum*; *Gracchus*, *Thorius*, *Otho*, cel. Cfr. Cic. Or. 48, 460 y Quintil. 4, 5, 20. También según notables críticos, otros lo niegan, se aspiraron palabras extranjeras, como *rheda* por *reda* o *raeda*. Esta aspiración debióse a la cultura helénica.

² *Cum praeclarum illud Horatii dictum*, l. 1, ep. 2, v. 69: Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu, verissimum esse re ipsa quotidie experiamur, dabit in primis operam praeceptor ut discipuli, etiam nunc tirones et Latinae linguae rudes, jam inde a principio optima pronuntiationi assuescant. Quod quo facilius assequatur, studioso diligenterque observabit quibus praecipue vitii laboret ea regio, in qua sibi commissam juventutem instituet: nam singulis fere nationibus domestica quaedam ac nativa insunt vitia, quibus latini sermonis splendor obscuratur atque paene obruitur. ALVAR. n. 4.

³ Los griegos escribían Καῖσρος , Καῖσαρ , *Caesar*; a su vez los latinos transcribían por *c* la χ , v. g. *cithara* ($\chi\iota\theta\acute{\alpha}\rho\alpha$). Virgilio escribió con onomatopeya, *G.* 4, 378: *Ranae hekinere querelam* (cecinerere querelam). Además de *facio* pronunciado *fazio* o *fácio*, no puede derivar etimológicamente el supino *factum*, sino *faztum* o *fastum*, como de *crucem* con la pronunciación común no se llega al nominativo *crux* = *cruc-s*. Cf. BARRIGÓN, p. 46. Cf. además la ortografía *pulcher* y *pulcer*, y Quintiliano, 4, 7, 40: Nam *K* quidem in nullis verbis utendum puto, ... cum sit *C* littera quae ad omnes vocales vim suam perferat. Luego siempre la *C* tenía el mismo valor fonético que la *K*. «Sonamos *Cicero*, aviendo de sonar *Kikero*: en esto tanto hierran (sic) los Italianos como nosotros». El Brocense, *Opera omnia*, tom. 4, Genevae, MDCCCLXVI, p. 231. Lo mismo enseña su discípulo Gonzalo Correas, *Gramática Trilingue*, Salamanca, 1627, p. 424.

⁴ Así *cotidie* y *quotidie*, *cocus* y *coquus*, *cum* y *quum* (cuando), etc. Antes de consonante *qu* pasa unas veces a *c*, como en *relic-tus* de *relinqu-o* (con pérdida de la *n*); otras a *cu*, como en *secu-tus* de *sequ-or*.

[y como abreviatura de algunas palabras: *K* = *Kaeso* o *Caeso* y también *caput* (capítulo), *K* o *KAL* por *Calendae*, *KA* = *capitalis*, *KK* = *castrorum*, etc.⁴]

2. *Ch* tiene el sonido de *K*: *pulcher* vale *pulker*, *Chius* se pronuncia *Kius*.²

3. La *D* era dental suave, como entre nosotros; pero a veces se confundió con la fuerte *T*; por ejemplo *APVT* en vez de *APVD*.

4. La *G* sonaba siempre suave, semejante a nuestra *g* ante *a*, *o*, *u*: *LEGES*, *LEGIONES* se pronunciaba *legues leguiones*.³

5. La *H* no es consonante, sino señal de aspiración de la vocal, y así no tiene articulación; de suerte que dos vocales separadas por *h* son consideradas como siguiéndose la una a la otra inmediatamente, y a veces hasta se contraen en una sola: *nihil* y *nil*, *prehendo* y *prendo*. Y al principio de algunas palabras ora se escribía, ora se omitía, como en *harena* y *arena*, *harundo* y *arundo*, *hedera* y *edera*.

6. La *I* consonante (*j*) tenía un sonido muy aproximado al de la *i* vocal, como nuestra *y* seguida de vocal: *IAM* (*jam*) suena *yam*,⁴ *POMPEIO* (*Pompejo*) se pronuncia *Pompeyo*.

7. La *L* doble conserva su sonido, pero doblado: *APOLLO* suena *Apol-lo*, así como las demás dobles, por ejemplo *ac-cedo*.

8. La *M* final seguida de vocal tenía un sonido oscuro poco perceptible; así que en la recitación del verso se suprimía con la vocal precedente, v. g. *malum hoc* sonaba *mal'hoc*.⁵

9. *PH* era semejante a la *p* en la pronunciación; pero en la decadencia del latín se equiparó a la *f*: v. g. *triumphator*, *trophaeum* que también se escribe *tropaeum*.

4 Suponen algunos que primitivamente se escribió *c* antes de *e*, *i*: *cena*, *civis*; *k* antes de *a*: *kaput*, *karus*; *q* antes de *o* y *u*: *qomes*, *qura*. *K incipit c (circa) a(nnum) 500, et adhibetur fere unice ante litteram A saeculo sexto et septimo*. GARRUCCIUS, p. 42.

2 Como en castellano *Quio*: *Chio* es ortografía anticuada, como *Ezechias* por *Ezequias*.

3 Como la *γ* (y la *guimel*, y la *g* alemana). Confírmalo S. Agustín en el capítulo 24 del l. II *De Doctrina Christiana*: Migne, tom. 3, part. pr., pág. 54: *Et cum dico Lege, in his duabus syllabis aliud Graecus, aliud Latinus intelligit*. Según esto lo mismo suena la *g* en *lege*, imperativo de *lego*, que la *γ* en *λέγε*, imperat. de *λέγω*. Luego *lege* no sonaba *leje*, ni *ledje*. Además supuesto el sonido *leje*, no se formaría *lego*, sino *lejo*, no *legunt*, sino *lejunt*. Cf. pág. anterior, nota 3 del fondo.

4 Cf. el castellano *ya* y la *j* alemana.

5 Cf. ALVAN. n. 428 extr. *Vide Diomedem*, l. II, p. 448, *qui et metacismum addidit; is fit, ut idem docet, cum m littera in fine dictionis pronuntiatur, sequente vocali, ut Quousque tandem abulere; fit enim barbarismus, si tunc pronuntiatur m*. V. NIEDERMANN, pp. 83-86.

10. La *S* entre dos vocales se pronunciaba suave: *casa*, *posui*; ⁴ para la pronunciación fuerte o sorda se doblaba: *cassa*; a no ser que originariamente equivaliese a dos, como en los sustantivos *casus*, *divisio* por *casus* y *divissio*, etc. ²

11. La *T* sonaba siempre como en castellano: SAPIENTES, SAPIENTIA. Pero en plena decadencia del latín la sílaba *ti* seguida de vocal tomó una pronunciación silbante, sonando como *ci*, *zi* o *tzi*, v. g. *sapiencia* por *sapientia*, menos cuando a esta sílaba precede *s* o *x* (= *cs*) y *t* como *justior*, *mixtio*, *Atlius*, que siempre se pronunciaron con el sonido de *t*. También sonó siempre *t* en los infinitivos arcaicos en *ier*, como *patier*, y en los nombres griegos como *Boeotia*. ³

12. La *V* (*U*) después de *Q* parece sonaba con mucha rapidez y en el grupo *qu* desaparecía; así *quum* sonaba (y también se escribía) *cum*; a veces desaparecía también delante de *o*: v. el 1 de este n. 4. ⁴

Obs. La misma pronunciación tenían los grupos *gu* y *su* seguidos de vocal, en los casos en que la *u* era consonante o semivocal: véase n. 8, II. ⁵

13. La *X* sonaba como *cs*: *dixi* = *dicxi*. ⁶

14. La *Y* se pronunciaba con sonido medio entre *u* e *i*, como en griego. ⁷

15. La *Z* equivalía a *ds*, suavizada la *s* como en griego: *Zephyrus* = *dsephyrus*.

⁴ Compárese con el calalán y portugués *casa*.

² Como se escribió en tiempo de Cicerón y Virgilio, por *cad-sus* y *divid-sio*, de *cado* y *divido*. Cf. NIEDERMAN, pp. 428-29, y QUINTILIANO, I, 7, 20.

³ A esta excepción añaden algunos la del *ti* (con *i* larga): *totius* y no *tocius*. «Es abusivo pronunciar la *t* con sonido de *c* en las formas sincopadas *petii* por *petivi*, *petieram* por *petiveram*, etc., a lo cual se opone la analogía de la pronunciación de estas mismas formas no sincopadas y de todas las demás de este verbo.» CALATAYUD, p. 8, nota 2. «*Ta, te, ti, to, tu* se diga siempre, aunque tras la *ti* se siga vocal.» EL BROENSE, *Opera omnia*, tom. 4, Genevae, MDCLXVI, p. 231.

⁴ Según Prisciano, P. p. 539, tenía el sonido de *y psilon*, delante de *e*, *i*, *ae*: *que, qui, quae* = *qué, qui, qué*. Pero esta pronunciación no fué constante, pues se hallan inscripciones desde la época imperial, en que la *u* está eliminada: *qi, qae, qintae*. V. GARCÍA DE DIEGO, p. 49, y EDOSS, pp. 29-33. Delante de *a* la *u* parece haber sonado siempre.

⁵ Cuando en estas combinaciones la *u* era vocal, se pronunciaba siempre: v. g. *argu-o*, *su-us*.

⁶ «La lengua popular la aproximaba hacia *s*, y con dicha letra se sustituía a veces en las inscripciones del fin del Imperio, como *Alesander, visit*». GARCÍA DE DIEGO, p. 20.

⁷ O como en francés la *u*.

5 De las vocales baste decir que unas veces se pronunciaban breves, esto es, con un sonido agudo y rápido, y otras veces largas, con un sonido amplio y prolongado, y que aquéllas en general eran abiertas, y éstas cerradas.¹

Obs. 1.ª A veces se pronunciaba una sola vocal, bien que se escribiese doblada, como *deest* y *deerunt*, *dū*, que también se escribía *dī*, *īdem* = *īdem*.

[*Obs. 2.ª* En algunos casos la pronunciación vacilaba entre dos vocales afines o semejantes, o bien fué distinta en distintas épocas, por ejemplo *urbes* y *urbīs*, *heri* y *here*, *faciendus* y *faciundus*, *libet* y *libel*, *optumus* (aun en Cicerón y César) y *optimus*.²

Obs. 3.ª En las obras didácticas indicase a veces la vocal breve con esta señal  y la larga con la señal  sobrepuestas: *musā* y *musā*. El signo  indica la vocal indiferente (larga o breve en poesía): *volūcris*.³]

[II. ABREVIATURAS (LITTERARUM NOTAE)⁴

1. PRENOMBRES (PRAENOMINA)

6 A. Aulus.	M'. Mānius.
Ap. Appius.	Mam. Māmercus.
C. Gajus o (menos correcto)	N., Num. Numerius.
Cajus.	P. Pūblius.
Cn. Gnaeus.	Q., Qu. Quintus.
D. Decimus.	S., Sex. Sextus.
K. Kaeso.	S., Sp. Spurius.
L. Lūcius, Lūcia.	Se., Ser. Servius.
M. Marcus.	T. Titus.
Ti. Tiberius.	

¹ En los tiempos primitivos la vocal larga a veces se doblaba: *FELIX* por *FELIX*, y la *ī* (larga) también se representaba per *ei*, v. g. *heic*, que siempre se pronunció *hic*. Cf. GARNUCCIUS, pp. 27 y 28.

² Cf. QUINTIL. 4, 4, 8-9. En sentir de algunos, la razón de escribirse estas palabras con *ī* o *u* es porque se pronunciaban como si se escribieran con *y*, n. 4, 44.

³ En los tratados de fonética la vocal abierta se indica a veces con este signo (˘), y la cerrada con estroto (˙), ambos suscritos a la vocal: *a˘*, *a˙*.

⁴ También *signa* y (en la baja latinidad) *sigla*, *orum*.

Obs. En Roma las personas libres (*liberi*) tenían tres nombres: el *praenomen*, que era el nombre propio del individuo y lo distinguía de los demás de la familia; el *nomen gentilicium*, llamado así, porque señalaba la stirpe (*gens*) de donde la familia descendía; el *cognomen*, que distinguía entre sí las familias del mismo tronco. Algunos individuos tenían además un sobrenombre (*agnomen*) por alguna particularidad que les era propia, v. g. por algún hecho memorable. Así: *P.* (*praenomen*) *Cornēlius* (*nomen, e gente Cornelia*) *Scīpio* (*cognomen*, heredado de su abuelo por sobrenombre *Scīpio* = bastón, báculo, por haber aquél servido de lazarillo a su padre ciego) *Africānus* (*agnomen* que Publio alcanzó, vencida Cartago). Del mismo modo su hermano se llamaba *L. Cornelius Scipio Asiaticus*. Los prenombrados eran pocos y solían escribirse abreviados. Los susodichos son los principales. Cuando alguien era adoptado tomaba los nombres de la familia que lo adoptaba, pero conservaba el nombre de su casa por medio de un derivado en *anus*: *P. Cornelius Scipio Aemiliānus Africanus* (*minor*). Por lo demás *praenomen*, *nomen*, *cognomen*, *agnomen varie explicantur*, dice ALVAREZ, n. 105, donde se hallará ampliada esta materia.

2. CARGOS Y TÍTULOS

Aed. *Aedilis*.—*Aed. Cur. Aedilis curulis*.

C. A. P. *Curator agrorum publicorum*.

Cos. *Consul*, *consules*.—*Coss. Consules*.

D. *Divus* (*Divus Caesar*).

Dic. *Dictator*.

Imp. *Imperator*.

O. M. *Optimus Maximus*.

P. C. *Patres Conscripti*.

P. M. *Pontifex Maximus*.

Pr. *Praefectus*, *praetor*, *pridie*.

Procos., *Pro. Cos.* *Proconsul*.

Pro. Pr. *Propraetor*, *pro praetore*.

Q. *Quaestor*.—*Q. urb. Quaestor urbanus*.

Sac. *Sacerdos*, *sacrum*.

Tr. Mil. *Tribunus militum*.

Tr. Pl. *Tribunus plebis*.

II Vir, *II·Vir.* *Duovir*, *duumvir*.

III·V. R. C. *Triumvir reipublicae constituendae*.

III·Vir A. D. A. *Triumvir agris dandis, adsignandis*.

III Viri AAA FF. *Treviri* (*tresviri, triumviri, triumviri*) *auro, argento, aere (= aeri) flando, feriundo*, encargados de fundir y acuñar el oro, la plata y el bronce.

III Vir. *Quattuorvir*.—*III Vir Pr. Quattuorvir praefectus, quattuor viri praefecti*.

X·V. *Decemvir*.—*X Vir Sac. Fac. Decemvir sacris faciundis, cel.*

3. SUFRAGIOS Y LEYES

- A. *Absolvo.* *nihil rogatur.*
 A. P. *Antiquam (legem) probo.* N. L. *Non liquet.*
 C. *Condemno.* S. F. *Sine fraude, h. e. sine*
 E. H. L. N. R. *Ejus hac lege damno.*
 V. R. *Uti rogas.*

4. VARIAS

- A. D. *Ante diem.* K. *Kal. (Cal.) Kalendae, Ca-*
 A. U. C. *Anno Urbis conditae.* *lendarum.*
 C. *Cur. Curavit o curarunt.* L. M. *Lubens merito.*
 D. A. D. *Datae ante diem (en* N. *Nonae, natus, nepos, num-*
las cartas). *mus.*
 D. D. *Dono dedit, Decurionum* O. H. S. S. *Ossa hic sita sunt.*
decreto. O. M. C. P. F. V. C. C. T. *Op-*
 D. D. D. *Dat, dicat, dedicat.* *pidum, municipium, colonia,*
 D. F. *Dare, facere. — D. F. P.* *praefectura, forum, vicus, con-*
Dare, facere, praestare. *ciliabulum, castellum, territo-*
 D. M. *Dis manibus. — D. M. S.* *rium.*
Dis manibus sacrum. Ob. *Obiit.*
 D. S. P. *De sua pecunia.* P. *Passus, pedes, pondo, posuit,*
 Des. *Designatus.* *posuerunt.*
 Explic. *Explicitus est (liber).* Pr., Pro-N. *Pronepos.*
 F. *Filius, filia, faciendum, fe-* P. C. *Ponendum curavit.*
cit, fecerunt. — Q. F. Quinti Q. B. F. F. S. o (sin B) Q. F.
filius. F. S. *Quod bonum, felix faus-*
 F. C. *Faciendum curavit, cura-* *tumque sit.*
verunt. Quir. *Quirites.*
 F. F. F. *Felix, faustum, fortu-* Resp. *Respublica.*
natum. S. *Servus, situs, sepultus, sex;*
 H. C. E. *Hic conditus est.* *en las cartas salutem.*
 H. S. E. *Hic situs est.* S. C. *Senatusconsultum. — S. C.*
 I. D. *Jure (= juri) dicundo. —* C. *Senatusconsulto curarunt.*
 I. D. P. *Jure dicundo praeesse.* S. D. *Salutem dicit. — S. P. D.*
 Id. *Idus.* *Salutem plurimam dicit.*

<i>S. P. Q. R. Senatus populusque Romanus.</i>	<i>Tr. pot. Tribunicia potestate.</i>
<i>S. V. B. E. E. Q. V. Si vales, bene est; ego quoque valeo.</i>	<i>V. Vixit. — V. A. Vixit annos.</i>
<i>Tert. Tertio, tertium.</i>	<i>V. F. Vivus (viva) fecit.</i>
	<i>V. S. Votum solvit, solvunt.</i>
	<i>IIS, IIS. Sestertius.</i>

5 MODERNAS (EN EDICIONES DE CLÁSICOS)

<i>A. C. Ante Christum, anno Christi. — A. C. n. Ante Christum natum.</i>	<i>L., Lib. Liber (libro).</i>
<i>Cel. Cetera.</i>	<i>L. B. Lectori benevolo.</i>
<i>Cf. Confer, conferatur.</i>	<i>L. c. Loco citato.</i>
<i>Cod. Codex. — Codd. Codices.</i>	<i>P. C. n. Post Christum natum.</i>
<i>Ed. Editio. — Edd. Editiones.</i>	<i>Ms. Manuscriptus (liber). — Mss. Manuscripti (libri).</i>
<i>E. c. Exempli causa. — E. g. Exempli gratia.</i>	<i>N B. Nota bene, notetur bene.</i>
<i>H. e. Hoc est.</i>	<i>Obs. Observa, observetur.</i>
<i>I. e. Id est.</i>	<i>Q. v. Quod vide.</i>
<i>I. q. Idem quod.</i>	<i>Sc., Scil. Scilicet.</i>
<i>Ib. Ibidem.</i>	<i>V. c. Verbi causa.</i>
	<i>V. l. Vide locum.</i>
	<i>V. cl. Vir clarissimus.]</i>

III. SIGNOS DE PUNTUACIÓN (POSITURAE, INTERPUNCTIO)

7 [Los latinos no tenían para ella más signo que el punto, el cual era triple: *sumum, medium, imum*. El alto equivalía a nuestro punto final; y esta interpunción se llamaba *distinctio*; el punto medio (*media distinctio*) correspondía a los dos puntos; el bajo era nuestra coma (*subdistinctio*).⁴]

⁴ Tres sunt omnino positurae vel distinctiones, quas ὀξείας Graeci vocant: distinctio, subdistinctio, media distinctio. Distinctio est, ubi finitur plena sententia; hujus punctum ad summam litteram ponimus. Subdistinctio est, ubi non multum superest de sententia, quod tamen necessario separatim mox inferendum sit. Hujus punctum ad imam litteram ponimus. Media est, ubi fere tantum de sententia superest, quantum jam dicimus, cum tamen respirandum sit. Hujus punctum ad mediam litteram ponimus. In lectione tota sententia periodus dicitur, cujus partes sunt cola et commata. DONATUS, . I, VI; Gramm. Latini, vol. IV, p. 372.

El punto medio comúnmente, a veces el bajo, se empleaba en las inscripciones entre palabra y palabra; pero también se omitía.

Q · FABIVS · Q · F · LABEO
PRO · COS

cet. Ilerdae, apud Garruccium, p. 541.

[*Obs.* En las ediciones modernas de los Autores latinos empleáanse, como en nuestros libros, la coma (*virgula*, *comma*), el punto y coma, los dos puntos, el punto final, y los demás signos de puntuación. Pero] el interrogante y la admiración se colocan tan sólo al fin de la sentencia: *Quid simile? Me miserum!*

IV. CLASIFICACIÓN DE LAS LETRAS

8 Las vocales conforme a su sonido son *fuertes* o *sonoras y débiles* o *suaves*: a las primeras pertenecen la *a*, la *e* y la *o*; a las segundas la *i* y la *u*.¹

1. La *i* es consonante (*j*):

1.º Al principio de palabras latinas antes de vocal, como *jacio*, menos en el participio *iens*.

2.º Cuando se halla entre dos vocales, como *eja*,² *major*, *Pompejus*, excepto en *assiduior*, *tenuia*, *tenuior*.

3.º En solos estos nombres griegos latinizados: *Achaja* (en poesía también *Achāia*) *Ajax*, *Grajus*, *Maja*, *Troja* (en poesía también *Trōia* y siempre *Trōius*).³

¹ Según el órgano con que son pronunciadas la *a* es gutural, la *i* palatal, la *u* labial, la *e* media entre la *a* y la *i*, la *o* media también entre la *a* y la *u*.

² Otros entienden que la *i* de esta palabra es vocal y que forma diptongo con la *e*: *ēia*, como el griego *εῖα*. Si así fuese, sería éste el único caso en que la *i* intervocálica no sería consonante en palabra latina: v. la etimología de este vocablo en el Diccionario de Commelerán. El diptongo griego *αι* al latinizarse se convierte en *i* ante consonante, y en *ē* o en *i* delante de vocal.

³ Por tanto delante de vocal al principio de palabras greco-latinas es vocal, como en griego: *Ἰάσον*, *iambus* (ἱάμβος), *iaspis*, *iota*. Y es error escribir *Jason*, *jambus*, *jaspis*, *jota*, etc., quitándoles una sílaba. Los nombres extranjeros, v. gr. los hebreos, latinizados del todo, como los de la época arcaica y clásica, siguen la regla latina, como *Judasus* en Horacio, S. 4, 5, 400. Los autores de la época posterior a veces los consideran como griegos, por ej. *Iacobus* en Claudiano, 50 (77), 2, a par de *Jacobus*.

II. Por semejante manera la *u* es consonante (*v*):

1.º En principio de palabra cuando va seguida de vocal, como en *vado*, *virtus*.

2.º Cuando se halla entre vocales, como en *avis*, *avidus*.

3.º Después de *ng*, *l* y *r* precedidas de vocal, si no pertenece a la terminación (n. 16) y la sigue vocal, v. g. *angvi-s*, *exstingu-o*, *langu-co* (*anguis*, *exstinguo*, *languco*), *silv-a*, *arv-um*.

[Así *ungui-s*, *languor* (-is), *languid-us*, *volv-o*, *volv-i*, *serv-us*, *serv-i*, *parv-us*, *parv-i*, etc.; y por el contrario *lang-ui*, *sil-ui* (de *sil-co*), *ar-ui* (de *ar-co*) *vol-ui* (de *vol-o*), *ser-ui* (de *ser-o*), *par-ui* (de *par-co*), *col ui* (de *col-o*, *solu-tum* (porque no sigue vocal), *helluo* (porque precede doble *l*). *Moribunda relanguit ore*. Ovidio, *M.* 6, 291. — Si la *l* y la *r* son iniciales, la *u* es siempre vocal: *luo*, *ruo*.]

4.º La *u* es también consonante en algunas palabras después de *s* inicial, como en *svadeo*, *svavis*, *svesco*, *Svebi*, *Svetonius* (= *suadeo*, *suavis*, etc.), pero *su-us*.¹

Obs. 1.ª En las palabras compuestas la *u* conserva la misma naturaleza que en las simples: *e-luo*, *e-ruo*, *di-ruo*, *in-svetus*.

[Obs. 2.ª A veces los poetas por causa del metro cambian la *i* en *j* y la *u* en *v*, v. g. *abjes*, *genva* por *abies*, *genua*. Y viceversa resuelven la *v* en *u*, por ej., *silua* por *silva*. Cf. Prosod., c. IV, § IV.]

9 Diptongo es la unión de dos vocales² pronunciadas en una emisión de voz. Los diptongos latinos

son seis: *ae*, *oe*, que se pronuncian como *e*, v. g. *præmium*, *poena*; *au*; *eu*, que en palabras latinas sólo se halla en las siguientes: *ceu*,³ *heu*, *eheu*, *heus*, *neu*, *neuter*, *neutiquam*, *seu*; *ei* o *hei*, interjección; *ui* en *cui*,⁴ *hui* y *huic*.

Obs. 1.ª *Yi* es diptongo griego: *Harpyia*. *Eu* también, v. g. *Eurus*.

¹ En el grupo *qu* *u* no es vocal ni consonante o semivocal, sino un apéndice labial. Por esto ni alarga la vocal siguiente (formando diptongo con ella), ni alarga (por posición) la vocal anterior, v. g. *ŕquā* (*ŕquā*): v. el n. 4, 1 y 42.

² Generalmente de fuerte y débil. En la escritura *ae* y *oe* se juntaron a veces en una sola letra compuesta *æ*, *œ*; hoy suelen separarse. Estos grupos, cuando no forman diptongo, acostumbran llevar diéresis o crema: *æér*, *poëta*.

³ *Ceu* es palabra poética.

⁴ V. esta palabra n. 517, *NB*.

[Obs. 2.ª *Ae* proviene del arcaico *ai*, y *oe* de *oi*, v. g. *musae* por *musai*, *foedus* por *foidus*. V. n. 5, obs. 1.ª 4]

10 Llámanse mudas las nueve consonantes *b, c, d, f, g, k, p, q, t*; líquidas *l, r*; nasales *m, n*; sibilante la *s*. La *x* y la *z* son dobles, y se componen de *cs* y *ds*: v. el n. 4, 13 y 15.

De las mudas *c (k, g)* y *q* son guturales o palatales; *p* y *b* labiales; *t* y *d* dentales. De éstas *c (k, q)*, *p, t* son fuertes, *g, b, d* suaves. ²

V. DIVISIÓN DE LAS SÍLABAS

11 Sílabas es la letra o letras pronunciadas en una sola emisión de voz. Llámase abierta, cuando termina en vocal, v. g. *tu-a*; cerrada, cuando en consonante, v. g. *mel-lis*.

12 Las sílabas se dividen conformemente a su pronunciación. [Por tanto:

1.º La vocal (o diptongo) se separa de la vocal o única consonante siguiente, v. gr. *De-us, cae-lum, fi-li-us*.

1 Estos diptongos en palabras griegas corresponden a *αι* y *οι*: *aether, Osta* (*αιθηρ, Οστα*).

2 Tanto las vocales, v. n. 8, como las consonantes pueden dividirse según el órgano y sonido con que son pronunciadas. En la siguiente tabla las líneas verticales indican la división por órganos, y las horizontales por sonidos.

		Labiales	Labio-dentales	Dentales	Linguo-palatales	Guturales
MUDAS	Fuertes	P		T		C K Q
	Débiles o dulces	B		D		G
SEMIVOCALES	Fuertes		F	S		
	Débiles o dulces		V		I (cons.)	
	Nasales	M			N	
	Líquidas				L R	
DOBLES				Z		X

2.º Las consonantes dobladas se dividen, v. g. *il-le*, *sum-mus*; se dividen también dos consonantes diferentes, v. g. *pug-na*, *prop-ter*, *his-panus*; pero si la primera es muda y la segunda líquida, las dos se juntan a la vocal que sigue, por ej., *tene-brae*, *pa-tris*, *locu-ples*. (*Flos-culus*, *jus-tus*, *dic-tum*, *fac-tum*, *tec-tum*, *om-nis*, etc.)

3.º En los grupos de tres consonantes la primera y segunda pertenecen a la vocal anterior, la tercera a la vocal siguiente; pero si la segunda es muda y la tercera líquida se juntan con la vocal que sigue, v. g. *sanc-tus*, *sump-si*; pero *mem-brum*, *as-trum*.]

Exc. Pero en las palabras compuestas se desunen los elementos componentes, cuando permanecen sin cambio alguno o a lo menos con toda claridad, como *ab-luo*, *de-scribo*, *in-spiro*, *per-spicio*.⁴

VI. ACENTUACIÓN

13 La pronunciación de las sílabas varía según su cantidad o duración del sonido, y según el acento.²

4 Esta división silábica es la seguida comúnmente hoy por los eruditos, y se funda en la naturaleza misma de la pronunciación y en el uso de toda la antigüedad hasta el siglo V, en que los gramáticos enseñaron que los grupos de consonantes iniciales de palabra latina se ligan a la vocal siguiente, v. g. *pu-gna*, *e-sca*, *fe-stus*, *ca-stra*. Esta ley se extiende según los mismos a las combinaciones de consonantes por las que puede comenzar una palabra griega, a todas las mudas seguidas de líquida y aun a las combinaciones de dos mudas, como *fa-ctum*, *pro-pter*, *Ca-dmus*, *smara-gdus*.

Obs. Las combinaciones de consonantes iniciales de palabras latinas son: 1.º, muda con *l* o *r*, como *claudo*, *fremunt*; 2.º, *s* con fuerte solas, *sc*, *sp*, *st*, v. g. *scando*, *spéro*, *sto*, o seguidas de *l* o *r*, como *splendor*, *scribo*, *spretus*, *stratus*; 3.º, *gn* en pocos vocablos, como *gnarus*. Las combinaciones iniciales *et*, *pt*, *mn*, *pn*, *ps*, *sm*, *tm*, *ch*, *ph*, *th*, *rh* sólo se hallan en voces tomadas del griego.

Las palabras compuestas se dividen siempre según sus partes componentes: *et-iam*, *pot-es red-co*.

2 «Acento en su acepción más general expresa la elevación o depresión de la voz en cada una de las diferentes sílabas de una palabra. Cada sílaba tiene su correspondiente entonación, y por tanto su propio acento. Sin embargo ordinariamente la palabra acento se usa para expresar el tono alto.» GALATAYUD, n. 53.

«El cual (accento) no era intensivo o reforzador como el nuestro, sino tónico, que hacía elevar o bajar el tono de la voz.» ERRANDONEA, p. 243, nota 4 del fondo.

«Accento es un sonido con que herimos y levantamos mas una syllaba, quando la pronunciamos,... como quando dezimos *Agúdo*, *Poéta*, herimos la *u* y la *e*, y las levantamos sobre todas las otras syllabas.» DIAZ RENGIFO, S. J., *Arte poética española*, cap. VII.

Accentus rector est ac moderator pronuntiationis, eo enim vel attollitur vel de-

Las sílabas unas son largas, y otras breves; en poesía las hay comunes, esto es, largas o breves al arbitrio del poeta.

[Dar las reglas de la longitud o brevedad de las sílabas toca a la Prosodia. La acentuación es la siguiente:]

14 El acento nunca recae en la última sílaba; por tanto en los disílabos se acentúa siempre la primera, v. g. *Róma*, *ámor*.

En las palabras de tres o más sílabas (polisílabos) se acentúa la penúltima sílaba, si es larga, y la antepenúltima, si la penúltima es breve: así se dirá *cecídít*, cortó, *occídít*, mató, siendo larga la sílaba *ci*, y *cécídít*, cayó, *occídít*, murió, siendo breve; *circumdēmus*, *circumdēdi*.¹

jicitur vox, vel partim attollitur, partim deicitur. Quocirca ipsum non immerito quidam vocis animam appellarunt.

Tres sunt tenores, *acutus* (à), *gravis* (à), *circumflexus* (á). Acuto attollitur syllaba, gravi deprimitur, ut *pópulús*; antepaenultima acuitur, paenultima vero et ultima deprimuntur gradatimque descendunt. Accentu circumflexo partim attollitur partim deprimitur syllaba, ut *Románus*. Sonus hodie incertus est, siquidem Latinae linguae hospites veterisque pronuntiationis ignari eodem plane sono tum acutas tum flexas voces efferimus.

Acutus in paenultima vel antepaenultima locum habet, circumflexus in paenultima tantum, gravis ubi uterque abest. Atque olim quidem monosyllaba natura longa aut positione simul et natura inflectebantur, ut *mós*, *rós*, *lúx*. In dissyllabis et polysyllabis paenultima inflectebatur, si erat natura longa aut positione simul et natura, modo esset brevis ultima, ut *mátrís*, *Románus*; alioquin acuebatur, ut *árma*, *victóres*. Cf. ALVAR., n. 563, 564.

4 Los gramáticos que escribieron en la decadencia de la lengua latina, señalan varias excepciones a estos preceptos generales de acentuación, de las cuales no consta bastantemente si son conformes al uso de la mejor época: de alguna se sabe serle contraria.

Exc. 1.³ Las voces apocopadas conservan el acento intacto, si la vocal acentuada permanece intacta, como *consíli* por *consilii*, *Valēri*, *Vergíli* por *Valérii*, *Vergílii* (y *Valérie*, *Vergílie*): v. el n. 25, N.º 2; *Arpinús* por *Arpinátis*, *illíc* por *illice*, *edúc* por *edúce*.

Pero a la acentuación del vocativo *Valéri*, *Vergíli* y de los demás en *i* con la penúltima breve se opone el testimonio de P. Nigidio Figulo, gramático contemporáneo de Cicerón. Según él debe pronunciarse *Váleri*. Cf. GELLII, XIII, 26 (25): *Deinde, inquit (P. Nigidius) voculatio (= accentus) qui poterit servari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi sint an vocandi? Nam interrogandi secunda syllaba superiore tonost (tono est) quam prima, deinde novissima deicitur; at in casu vocandi summo tonost prima, deinde gradatim descendunt*. Y añade Gelio: *Sed si quis nunc*

VII. PARTES DEL DISCURSO. ELEMENTOS DE LA PALABRA

FLEXIBLE

15 Las partes de la oración son en latín las mismas que en castellano con la sola diferencia de que la lengua latina carece de artículo, y tiene supino,

Valerium appellant in casu vocandi secundum id praeceptum Nigidii acuerit primam, non aberit quin rideatur. (Edidit Hossius.) Por donde se ve cómo había cambiado la pronunciación clásica en la decadencia del latín, según acontece en las demás lenguas. Aun no ha pasado un siglo desde que nuestros mayores decían *Etiópia*, como todavía dicen los portugueses.

También la acentuación *Arpinás, illic*, etc. se opone a lo que enseña Quintil., 4, 5, 31: *Est autem in omni voce utique acuta, sed nunquam plus una; nec unquam ultima, ideoque in dissyllabis prior.* Y en 42, 40, 33: *Ultima syllaba nec acuta unquam excitatur, nec flexa circumducitur* (ni se acentúa con el acento agudo ni con el circunflejo). V. también 4, 5, 24 sigg.

Exc. 2.ª El acento recae siempre sobre la última sílaba de la palabra a que se junta una enclítica, v. g. *Musáque* (nominativo) y *Musáque* (ablat.), *limináque*, *egóne*.

A esta pronunciación se inclinó grandemente el Renacimiento en el norte de Europa sobre todo. En nuestros días la discuten los mismos alemanes en las palabras que terminan en sílaba breve; especialmente en las dicciones acabadas en pio coreo o troqueo (—^v) son ya no pocos los que le ponen mácula. Luciano Müller (1836-1898), ap. Riemann-Goelzer, p. 83-84, la rechaza del todo, y quiere se acentúe *Músáque*, *Musáque*, *plurimaque*, considerando como una sola palabra el todo formado por las dos voces. Al fin ésta es la pronunciación más válida en las naciones latinas de Europa y América, ésta la que mejor se acomoda al ritmo del verso, si se exceptúa el último caso (*plurimaque*), que nunca los doctos han admitido: los que rechazan la inclinación tónica han dicho siempre *plúrima-que*. *Certe*, escribe Ricciolius, parte 8, cap. 2, app. 5, *qui sic pronuntiaret (criminare, sidérane, pocúlaque) excusilaretur, propter consuetudinem manifestam in contrarium doctorum virorum*. El P. Torres, de las E. P., afirma que era costumbre regular en el mismo siglo de Augusto «separar la conjunción *que* de las palabras a que se unía». *Odas* de Horacio, trad. en verso, notas y obs. críticas, p. 263-64, t. I, Gandía, 1894. Es, cierto, opinión de algunos, pero que nadie practica sin excepciones. Todos por ej. en Virg. *Aen.* 1, 308, acentúan así: *hominésne feraéne*.

Obs. Llámase *enclítica* la palabra que inclina su acento sobre la que inmediatamente la precede: las principales a que se refiere la excepción 3.ª son *que*, *ne*, *ve*. Cuando la partícula *que* (y) forma un verdadero compuesto con la palabra a que está unida, o, lo que es lo mismo, deja de ser conjunción, la nueva palabra se acentúa según la ley general: *itaque*, por tanto, *útiqne* ciertamente; pero *itáque*, y así, *utíque*, y para que.

La palabra que inclina su acento sobre la que le sigue se llama *proclítica*. Las principales son las preposiciones, v. g. *per áltum, circum litora*, etc., y los relativos *quí, qualis, quantus, quot*, etc. que se distinguen así de cuando son interroga-

de que nosotros carecemos (forma nominal derivada del verbo). *Virtus* significa *la virtud, una virtud, virtud*. El contexto indica el sentido claramente.

Como en castellano, son flexibles o variables el sustantivo, el adjetivo, el pronombre y el verbo: el adverbio, la preposición, la conjunción e interjección, que también se designan con el nombre de partículas, son invariables.

tivos: *qualis-videtur, talis-est*. Con todo, si el acento de la palabra recae de la preposición se halla varios sílabas después de la primera, podrá darse a la preposición un acento secundario o menos intensivo, v. g. *secundum Pythagóricos*. También se acentúa, si se pospone a su cuso, por ejemplo, *transra per el remos*.

Ecc. 3.ª En los verbos compuestos de *facio* y de palabras que no sean preposiciones acentúase también, según algunos gramáticos de la decadencia, el verbo *facio*: *calescúcit, satisfúcis*. Según ellos estas partículas son aquí proclíticas.

Para terminar quiero poner aquí el parecer de nuestro ilustre gramático NEBRIJA (1444-1522) sobre la pronunciación enseñada por Gelio, Prisciano y demás gramáticos de la decadencia. Hablando del vocativo de los nombres propios en tus, dice: *Sed dic mihi, rogo te, utri magis credendum esse censes, Prisciano homini novicio atque omnium reprehensioni obnoxio, an Nigidio omnium iudicio viro eruditissimo? Nemo est hodie vel mediocriter in re litteraria doctus, qui non in Prisciano aliquid scriptum negligentius existimet. Idque jam vulgo persuasum est, ut illius auctoritas (sic) non admittatur, nisi in iis tantum, quae aliorum testimonio comprobantur, aut quae aliorum sententiae duntaxat non adversentur... Quod etsi Gellius scribit non defuisse qui irrideant, ego tantum Nigidio tribuo, ut cum eo libentius velim errare, quam cum omnibus neotericis litteratoribus verum dicere.*

Sigue luego impugnando el acento agudo en toda última sílaba, como contrario a la recta pronunciación latina, tanto en palabras solas, v. g. *Arpinás, produc*, como en palabras unidas a una enclítica, si terminan en vocal breve. Y apoyándose en Quintiliano, escribe: *Latini sermonis consuetudo hujusmodi accentus quasi peregrinos penitus reformidat*. Para Nebrija esta pronunciación era de los indoctos (*indoctorum*); mas quibus astipulantur non infimae condicionis homines. *Atque in primis Aldus manutius (sic), qui nunquam aliter punit libros, quos per totum orbem terrae dispergit. Sed quid si Quintilianus nihil tale praecipit? Quid si nemo est hodie qui virum doctum ita loquentem audierit? neque (ut opinor) Aldus ipse sic unquam est locutus... In hoc peculiari quiddam accidit, ut contra falsum praeceptum recte homines loquantur eruditi.* FO. CXXX¹.

Así se expresaba el célebre humanista en 1543 en la *Relectio nova de accentu latino aut latinitate donato quam habuit Salmanticae iij. Idus funias. Anno M.D.XIII*, el cual antes se había inclinado a la sentencia contraria. Cf. FO. CXVI.

Finalmente el P. Perpiña, S. J. (así firmaba al escribir en valenciano, o Perpiñón, como firmaba escribiendo en castellano, según se ve en sus cartas autógrafas, en latín PERPINIANUS, 1530-1566), hablando de la composición de una Gramática latina, dice: *Addantur de gravibus acutisque vocibus pauca ex antiquis, relictis omnibus quae multis post saeculis inepte Grammatici quidam excogitarunt*, t. III, p. 92, Romae, MDCCXLIX. A cuya indicación se ajustó el P. Alvarez, que tampoco parece haber admitido más reglas de acentuación que las generales, por él enseñadas.

16 En toda palabra flexible hay que distinguir cuidadosamente el radical de la terminación, y el tema de la desinencia.

Radical es la parte que en la flexión queda invariable; terminación la parte que varía, v. g. en *mūs-a*, *mūs-ae*, *mūs* es el radical, *a* y *ae* son las terminaciones. Así en *leg-o*, *leg-is*, etc. Tema es el radical, añadida alguna letra, que se llama característica del tema o letra temática.¹ Si esta letra falta, el tema se confunde con el radical. Lo restante de la palabra, suprimido el tema, se llama desinencia: así el nominativo *mūsā* consta de solo tema, el genitivo *musae* de tema y desinencia *i*, que se junta con la letra temática, fundiéndose las dos en el diptongo *ae*.² Es frecuente la fusión de la letra temática y de la desinencia al juntarse entre sí. Aun sin esta unión el tema a veces se altera, por ejemplo *sérmo* por *sermón*.

17 Sucede también hallarse entre el tema y la desinencia una letra de enlace, meramente eufónica, sin valor ideal ninguno, v. g. la *i* de *sermon-i-bus*, de *leg-i-mus*.³

En el tema (o radical) se encierra la significación de la palabra: el cual no debe confundirse con la raíz. V. Etym. c. II, § I.

18 [Por tanto flexión es la unión del tema con las desinencias o variedad de formas que indican los casos de los nombres y las personas de los verbos, es a saber, las diferentes relaciones de las palabras en la oración y la diferente naturaleza de las oraciones. Si la flexión indica lo primero, es nominal; si lo se-

¹ También sufijo primario.

² Por lo dicho se ve que la terminación y la desinencia son frecuentemente distintas. En *consul-is* por ejemplo, la terminación *is* es juntamente desinencia; pero en *hortu-s* la terminación *u-s* comprende la vocal temática (*u* por *o*) y la desinencia *s*.

³ En los paradigmas de las declinaciones la terminación se ha separado del radical en los temas vocales, menos en los en *i*; en éstos y en los consonantes se ha separado la desinencia del tema. La cual se distingue siempre con redonda.

gundo, verbal. La nominal llámase declinación, la verbal conjugación.⁴]

19 Hay cinco clases de temas nominales: 1.ª temas en *a*, como *mūsa* (1.ª declinación); 2.ª temas en *o*, como *domino* (2.ª declinac.); 3.ª en consonante (y en *i*),² como *consul* y *avi* (3.ª declinac.); 4.ª temas en *u*, como *sensu* (4.ª declinac.); 5.ª temas en *e* como *die* (5.ª declinac.).³

VIII. ACCIDENTES GRAMATICALES DEL NOMBRE

20 Los accidentes gramaticales del nombre son tres: género, número y caso.

Los sustantivos son del género *masculino*, *femenino* y *neutro*, esto es, de ninguno de los dos. Los hay también *comunes*, quiere decir masculinos o femeninos según se aplican a varón o a mujer, a animal macho o a animal hembra, v. g. *cīvis Gaditānus*, *cīvis Gaditāna*. Algunos cuantos son de dos géneros.

[Obs. Por el género se indica si el objeto es del sexo masculino o femenino, o, si el objeto es inanimado, si se considera como perteneciente a alguno de ellos o a ninguno.]

21 Los números son dos: *singular* y *plural*. El singular representa un solo objeto, el plural más de uno.

Obs. Quedan restos de un número *dual* en los numerales *ambo*, *ambos*, y *duo*, dos.

⁴ Los antiguos gramáticos aplicaron indistintamente los verbos *flectere* y *dēclīnare* a la declinación y a la conjugación.

² Hay dos en *ū*: *grūs* y *sūs*.

³ En rigor parece no haber más que una declinación, porque las desinencias casuales son las mismas (?) para las cinco especies de temas, bien que modificadas por las letras finales de éstos, por el modo diverso con que se ligan al tema, y aun por la misma pronunciación. Algunos señalan dos géneros tan sólo de temas: en vocal y en consonante. Ni falta quien rechace la voz *tema*, sustituyéndola por *radical*. V. *Revue critique*, XXVII, 47 sqq. Muchas veces en la práctica se usa indistintamente de entrambas voces.

22 Entiéndense por casos (*cāsus*, propiamente *caída*) las diversas relaciones que el nombre puede tener en el discurso; v. n. 18. Son seis: *nominativo*, *genitivo*, *dativo*, *acusativo*, *vocativo* y *ablativo* (*nominativus*, *genitivus* o *genetivus*, *dativus*, *accusativus*, *vocativus*, *ablativus*).

I. El *nominativo* denota el sujeto o agente del verbo, y responde a la pregunta *¿quién?* *PUER intellegit*; el niño entiende. *¿Quién entiende?* *Puer*.

II. El *genitivo* indica generalmente la relación de propiedad o pertenencia, y responde a la pregunta *¿de quién?* *Liber PUERI*; el libro del niño. *¿De quién (o cuyo) es el libro?* *Pueri*.

III. El *dativo* señala las relaciones de fin, daño o provecho. Se conoce preguntando *¿a quién?* o *¿para quién?* *¿a qué cosa?* o *¿para qué cosa?* *Liber jucundus PUERO*; el libro agradable al niño. *¿A quién (o para quién) es agradable el libro?* *Puero*.

Obs. Se conoce pertenecer al dativo y no al acusativo la preposición *a*, cuando de algún modo equivale a la preposición *para*.

IV. El *acusativo* es el término inmediato o complemento directo de la acción del verbo. Responde a las preguntas *¿a quién?* *¿qué cosa?* *Amo PUERUM*; quiero al niño. *¿A quién quiero?* *Puerum*.

Obs. En castellano el complemento directo no lleva ordinariamente preposición, cuando se refiere a cosa. V. la Gramát. castell.

V. El *vocativo* sirve para llamar o exclamar. *PUER, veni*; ven, (o) niño.⁴

VI. El *ablativo* indica modo, causa, instrumento o medio, lugar, tiempo, precio, exceso, etc. Por esta variedad de relaciones que expresa admite en castellano muchas preposiciones. *Risit magister, PUERO librum legente*; sonrió el maestro, leyendo el niño el libro.

Obs. 1.ª Quedan aún formas de un caso que los gramáticos llaman *locativo*, porque indica lugar.

En la lengua primitiva había también otro caso llamado *instrumental*, porque servía para las relaciones de instrumento y medio. Se confunde con el ablativo.

Obs. 2.ª El *nominativo* y *acusativo* suelen llamarse casos *rectos* (*cāsus recti*); los demás casos *oblicuos* (*obliqui*).

⁴ El vocativo, más bien que un caso, es una especie de exclamación o interjección.

MORPHOLOGIAE PARS PRIOR

DE FLEXIONE NOMINUM

CAPUT I. DE SUBSTANTIVORUM DECLINATIONE

I. PRIMA DECLINATIO LATINA

MŪSA nomen substantivum generis feminini.

Radicale *mus*, **thema** *musa*.

23 Prima declinatio continet nomina *feminina* et nonnulla *masculina* in *a* cum genitivo in *ae*.

NUMERO SINGULARI		NUMERO PLURALI	
N. <i>mus-ā</i> ,	la <i>musa</i> .	<i>mus-ae</i> ,	las <i>musas</i> .
G. <i>mus-ae</i> ,	de la <i>musa</i> .	<i>mus-ārum</i> ,	de las <i>musas</i> .
D. <i>mus-ae</i> ,	a la <i>musa</i> , para la m.	<i>mus-īs</i> ,	a las <i>musas</i> , para las m.
A. <i>mus-am</i> ,	(a) la <i>musa</i> .	<i>mus-ās</i> ,	(a) las <i>musas</i> .
V. <i>mus-ā</i> ,	(iōh) <i>musa</i> !	<i>mus-ae</i> ,	(iōh) <i>musas</i> !
A. <i>mus-ā</i> ,	por la <i>musa</i> , con... la m.	<i>mus-īs</i> ,	por las <i>musas</i> , con... las m.

Sic etiam declinantur adjectiva et participia *a* finita, ut *parva*, pequeña, *picta*, pintada, *exercenda*, que debe ser ejercitada.

Adnotatio. Nominativus et vocativus primae declinationis sunt aequales, item genitivus et dativus singularis. Dativus et ablativus pluralis in omni declinatione similiter cadunt.

[Ita *feminina*: *alauda*, alondra, *calandria*, *ara*, altar, *casa*, ca-

baña, cicāda, cigarra, columba, paloma, fovea, hoyo, latēbra, escondrijo, mustēla, comadreja, rima, grieta, legula, teja. *Minima bestiola, corona aurea, magna cura, ferula acerba, figura humana, memoria exercenda, mensa parva, ora maritima, divina providentia, pupilla claudenda, regia alta, ripa viridissima, rosa pulchra, spelunca concava, tabula picta, vena recondita, victoria magnifica.* — Masculina: bibliopōla, librero, lanista, maestro de esgrima (de los gladiadores), pirata, poēta, rabula, charlatán, scurra, bufón, transfuga].

NB. 1. *Aulāi, pictāi, terrāi* et his similes interrogandi casus pro *aulae*, cet. frequentes sunt apud Lucretium, interdum apud Vergilium et alios poētas. *Dives equum, dives PICTAI vestis et auri.* Verg. *Aen.* 9, 26; rico de caballos, rico de trajes bordados en oro (*hendiadys*). Priscus vero genitivus in *as* servatus est cum nominibus *pater, mater, filius, filia*, v. g. *paterfamilias*, plur. *patresfamilias*; sed dicitur etiam *paterfamiliae* (Liv. 1, 45, 4), *patresfamiliarum*.

NB. 2. Genitivus pluralis *arum* aliquibus in verbis minuitur in *um*, ut *drachnum* pro *drachmarum*, et cum numerali *amphōrum*, ut *duarum amphorum*. Idem fit a poētis cum nominibus in *cōla* et *gēna*¹ finitis, ut *caelicolum, terrigenum*, cum patronymicis in *des* (v. n. 494), ut *Aeneadum* pro *Aeneadarum*, de los troyanos, et quibusdam Graecis gentilibus sive populorum, v. g. *Lapithum* pro *Lapitharum*, de los lāpitas.

NB. 3. *Dea* et *filia*, raro *liberta*, praeter positionem is dativi et ablativi habent etiam *abus*, quae ab auctoribus idoneis, perspicuitatis gratia nonnunquam usurpatur, ut *dis deabusque*. Cic. *Rab.* 2, 5. *Cum duabus filiabus virginibus.* Liv. 24, 26, 2.²

II. PRIMA DECLINATIO GRAECA

24 Nominativus declinationis primae Graecorum nominum Latine exit in *ā, ē* (α, η), si sunt feminina; in *ās, ēs* (ας, ης), si masculina. Finita in *a* flectuntur ut *musa*; propria tamen

¹ A radice *cōl* et *gēn*, unde *colo*, habito, et *gigno*, engendo.

² Si perspicuitas non desideratur, fere positio *is* adhibetur: *Graccho minorem ex duabus filiis nuptam fuisse convēnit.* Liv. 38, 57, 2. *Animabus* apud Senecam, *Declam.* 2, 2, a criticis repudiatur, et apud optimos auctores non invenitur. Cf. Cic. *Fam.* 14, 14. Alia huc spectantia, apud jurisperitos praecipue, sunt *nata, mula, equa, asina.* Cf. ALVAR., n. 183.

faciunt aliquando accusativum in *ān* fere apud poetas, v. g. *Majān* et *Majam*.⁴ Cetera sic declinantur:

I	II	III
N. <i>music-ē.</i>	<i>Aenō-ās.</i>	<i>Anchīs-ēs (anagnost-es).</i>
G. <i>music-ēs.</i>	<i>Aenē-ae.</i>	<i>Anchīs-ae.</i>
D. <i>music-ē.</i>	<i>Aenē-ae.</i>	<i>Anchīs-ae.</i>
A. <i>music-ēn.</i>	<i>Aenē-am, Aenē-ān.</i>	<i>Anchīs-am, Anchīs-ēn.</i>
V. <i>music-ē.</i>	<i>Aenē-ā.</i>	<i>Anchīs-ā, Anchīs-ē.</i>
A. <i>music-ē.</i>	<i>Aenē-ā.</i>	<i>Anchīs-ā, Anchīs-ē.</i>

In numero plurali cum Latinis nominibus omnino consentiunt.

[Ad hunc modum declinantur *aloē (aspera)*, *āloe*, *crambē (repetita)*, *berza*, *grammaticē* et *grammatica (necessaria)*, *Libyē* et *Libya (deserta)*, *Gorgiās*, *Midās*, *Phythagorās*, *Scythēs*, *escita*, *Spartiātes*, *espartano*; item patronymica, ut *Aeneades* (cf. n. 23, NB. 2), *Dardanides*, descendente de Dárdano, *Pelīdes*, el hijo de Pelco (Aquilis).]

NB. 1. Pro *musice*, *rhethorice*, *grammaticae*, *logice* aliisque ceteris syllaba finitis dicitur melius more Latinorum *musica*, *musicae*, ceteris. Idem generatim dicendum de ceteris appellativis in *e*. [Ex propriis alia fere sunt in *a*, ut *Helena*, *Libya*; alia in *e*, ut *Circe*. Genitivus loci est in *ae* semper, v. g. *Sinōpae*, en *Sinope*.

NB. 2. Propria nonnulla in *ā* et *ās* exeunt, ut *Mena*, apud antiquiores, et *Menas*. Accusativus *am* est magis orationis solutae, *an* ligatae. Alia vero et propria et appellativa exeunt in *ēs* et in *ā*, ut *Atrīdes* et *Atrīda*, quorum vocativus est in *ā*, ut *Atridā*, et in patronymicis etiam in *ē*, ut *Atridē*.

NB. 3. Finita in *dēs* non patronymica, ut *Miltiadēs*, et barbara, ut *Xerxēs*, item alia nonnulla, ut *Aeschinēs*, tertiae sunt declinationis, sed duplicem habent accusativum *em* et *ēn*. Et sunt aliqua in *ēs* quae ad primam et tertiam declinationem pertinent, ut *Thyestēs*, quod saepius ad primam, *Orestēs*, quod saepius ad tertiam spectat.

Sōrūtēs in singulari est tertiae declinationis, in plurali primae.

Satrapēs, *sátrapa*, habet genitivum *satrapae* et *satrapis*.]

⁴ Cf. NEUE-WAG. 4, 87.

III. SECUNDA DECLINATIO LATINA

DOMINUS, señor, nomen generis masculini, **radic.** *domin*, **thema** *domino*.

PUER, niño, generis mascul., **radic** *puer*, **th.** *puero*.

TEMPLUM, templo, gen. neutrius, **rad.** *templ*, **th.** *templo*.

25 Secunda declinatio continet nomina in *us* masculina et feminina, in *er* fere masculina, in *um* fere neutra, cum genitivo in *i*.¹

SINGULARI

N. <i>domin-us.</i>	<i>puer.</i>	<i>templ-um</i>
G. <i>domin-ī.</i>	<i>puer-ī.</i>	<i>templ-ī.</i>
D. <i>domin-ō.</i>	<i>puer-ō.</i>	<i>templ-ō.</i>
A. <i>domin-um.</i>	<i>puer-um.</i>	<i>templ-um.</i>
V. <i>domin-ē.</i>	<i>puer.</i>	<i>templ-um.</i>
A. <i>domin-ō.</i>	<i>puer-ō.</i>	<i>templ-ō.</i>

PLURALI

N. <i>domin-ī.</i>	<i>puer-ī.</i>	<i>templ-ā.</i>
G. <i>domin-ōrum.</i>	<i>puer-ōrum.</i>	<i>templ-ōrum.</i>
D. <i>domin-īs.</i>	<i>puer-īs.</i>	<i>templ-īs.</i>
A. <i>domin-ōs.</i>	<i>puer-ōs.</i>	<i>templ-ā.</i>
V. <i>domin-ī.</i>	<i>puer-ī.</i>	<i>templ-ā.</i>
A. <i>domin-īs.</i>	<i>puer-īs.</i>	<i>templ-īs.</i>

Sic declinantur adjectiva in *us* et *er*, v. g. *bonus*, *miser*, *piger*, et in *um*, ut *bonum*, *miserum*, *pigrum*: n. 82. Vir ejusque composita, ut *triumvir*, *decemvir*, praeterea *Trevir* flectuntur ut *puer*.

At maxima pars substantivorum in *er* e amittunt in obliquis, ut *ager*, *agri*. Servant tamen *adulter*, *gener*, *Liber*, *Baco*, *liberi* (gen. *li-*

¹ In edd. aliquibus invenitur nominativus etiam in *ōs*, *om*, ut *servos*, et accus. in *om*, ut *equom*. Nomina secundae declinationis in *os*, *om* cessant circa saeculum sextum medium: declinatio in *us*, *um* circa a. u. c. 500 vel paulo ante oritur. GARRUC. p. 43.

berorum), los hijos, *puer*, *socer*, *signifer*, *alférez*, *abanderado*, *cet.*, n. 82, *vesper*. *Mulciber* servat vel amittit: *Mulciberi* et *Mulcibri*.¹

Adn. Neutra nomina cuiuscumque declinationis in utroque numero tres casus habent similes, nominativum, accus. et voc.; qui numero plurali a littera terminantur.

NB. 1. Priscis temporibus substantiva (non vero adjectiva) finita in *ius* et *ium* faciebant genitivum unico *i*, ut *Appi* ab *Appius*, *Capitoli* a *Capitolium*, qua apocope perpetuo (?) utuntur Vergilius et Horatius.

NB. 2. *Filius* et propria in *ius*, etiam Graeca, et *jus* syllabam *us* deponunt in vocativo, ut *fili*, *Antoni*, *Geni* Tib. 4, 5, 9, *Denētri*, *Parrhasi*, *Pompēi* [in carmine dicitur etiam *Pompēi* (disyllabum): cf. Prosod. cap. I, § I, *NB.* 4]. At Graeca in *ius* et adjectiva in *ius* substantive sumpta retinent *e*, ut *Arīe*, *Cynthēe*, *Tirynthēe*.²

NB. 3. *Deus* in vocativo facit *Deus*, in plurali *dei*, *deorum*, *cet.*; at saepius *dī*, *deorum*, *dis*, vel *dii*, *diis*: n. 5, *obs.* 1, n. 26, 3.º

[Nominativus pro vocativo, n. 209, *NB.* 1.

Sic masculina: *avus*, abuelo, *caseus*, queso, *digitus*, dedo, *fluvius*, río, *haedus*, cabrito, *malleus*, mazo, *morbus*, enfermedad, *dolencia*, *oculus*, ojo, *pōpulus*, pueblo, *rivus*, riachuelo, *tabellarius*, cartero, *vitulus*, becerro; *ager amoenus*, *liber* (non) *legendus*, *magister eruditissimus*, *pulchellus puer*, *stilus optimus magister*, *vir clarissimus pientissimusque*; *G. Sallustius Crispus*, *M. Tullius*, *P. Vergilius*, *Marcus filius*, *Dionysius tyrannus*; *conviva laetus*, *impavidus nauta et peritus navigandi*, *poēta maximus*. — Feminina: *patula fagus*, haya copuda, *insita pirus*, peral injerto, injertado, *pōpulus procēra*, álamo alto, *smaragdus* (masc. et fem.) *clārus vel clāra*, esmeralda reluciente. — Neutra: *aevum sempiternum*, *caelum astris distinctum et ornatum*,

¹ *Ibēr* (*Hibēr*) tertiae est declinationis (Ἰβήρ, Ἰβήροϛ): cf. *Ibēres*. *Ibēri*, *orum* plurale substantivum secundae oritur ab *Ibērus*, *a*, *um* (cf. ALVAR. n. 486, FORCELLINI, GEORGES). *Celtibēr*, *ēris*, et *Celtibērus*, *a*, *um*.

² Appellativa et adjectiva Latina in *ius*, ut *gladius*, *egregius*, vix inveniuntur in vocativo: *gladiē*, *egregiē*. Servius ad Aen. 8, 77: Si autem (nomen) appellativum sit, in *e* mittit vocativum, ut *pīus*, *pie*, *fluvius*, *fluvie*, *excepto filius*. Fuerunt tamen grammatici qui *egregi* dicerent, non *egregiē*. Gellius, 4, 5, item atque contentionem duorum grammaticorum Romae inlustrum enarrat super casu vocativo vocabuli quod est *egregius*, quorum alter *vir egregi* dicendum contendebat, alter *vir egregiē*. Lege, sis, lepidam narratiunculam, ex qua illud eruitur insolentius quidem paulo, sed fortasse rectius per *i* litteram non per *e* in vocativo pronuntiandum. Haec verba sunt illius qui regulam in *i* propugnavit, quibus tamen videtur concessisse *egregiē* esse quam *egregi* frequentius. Cf. NEUE-WAG. 4, 427. Adjectiva in substantiva mutata habent *e*, ut *Pie* a *Pīus*.

quantum consilium, bonum domicilium, folium novum, ingenium sagacissimum, mālum fugiendum, monumentum aeternum, peccatum vitandum, poculum hauriendum, pirum mālumve rotundum, pera o manzana. rostrum aduncum, pico encorvado, corvo, scamnum vacuum, saxum asperum.]

26

Genitivus multitudinis declinationis secundae exit in *um* pro *orum*:

1.° In substantivis a) pecuniam, b) pondus, c) mensuramve significantibus, ut a) *nummum*, *sestertium*, *denarium* a *nummus*, *sestertius*, *denarius*, b) *talentum* (pondus et pecunia) a *talentum*, c) *modium*, *medimnum* a *modius*, *medimnus*, praesertim si milia subsequuntur, ut *duo milia nummum*; at contra *tantum nummorum*.

2.° In numeralibus distributivis, ut *senum*, *denum*, a *seni*, *deni*, et nonnunquam in cardinalibus in *centū* et *genti* terminatis, ut *ducentum pedum*.

3.° Aliquando in *deum*, *liberum* a *liberi*, *duumvirum*, *triumvirum* ceterisque ex *vir* compositis.

4.° In certis locutionibus, ut *praefectus fabrum*, intendente de los obreros, *praefectus socium*, jefe de los aliados.

5.° Apud poetas etiam in nominibus gentilibus, ut *Argivum*, *Pelasgum*, pro *Argivorum*, *Pelasgorum*, et in aliis nonnullis, ut *equum*, *virum*. *Dives EQUUM*, *dives pictae vestis et auri*: n. 23, N B. 1.

IV. SECUNDA DECLINATIO GRAECA

27

I. Nominativus Graecus declinationis secundae Latine exit in *ös*, *ön*, *ös*, *eüs* (ος, ον, ως, εως), ut *Delös*, *Iliön*, *Androgeös*, *Orpheüs*. Quae vero in *os* et *on* finiuntur accusativum faciunt in *on* (et *um*).

I

N. *Delüs* vel *Delös*.

G. *Delĩ*, cet.

A. *Delum* vel *Delön*, cet.

II

Ilium vel *Iliön*.

Iliĩ, cet.

Ilium vel *Iliön*, cet.

[Multa sunt *ös* syllaba finita, ut *Arctos*, *Ilios*, *Lesbos*, *Tenedos*, cet.; *ön* finita pauciora sunt: *Ilion*, *Pelion*, cet.]

NB. Raro invenitur [nominativus pluralis in *oe* (οι), ut *Canephoroe*, (estatuas de) doncellas con un canastillo en la cabeza, et] genitivus in *ōn* cum nominibus propriis ac titulis librorum, ut *colonia Theraeōn*, *libri Georgicōn* [*Bucolicōn*, *Astronomicōn*. — Est apud Vergilium *Panthūs* (Πάνθος = Πάνθους), voc. *Panthū*.

II. Ex his iis quae per declinationem Atticam flectuntur (ως) nonnulla servant aliquas Graecorum terminationes, ut *Androgeōs*, genit. *Androgeō* et *Androgeī*. *Athōs* facit accusativum *Athōn* et *Atho*, Liv. 45,30. Declinantur quoque per tertiam: *Androgeō* vel *Androgeon*, acc. *Androgeōnem*, *Androgeōna*, Prop. 2,1,61. *Atho* vel *Athon*, acc. *Athonem*, *Athona*, abl. *Athone*.]

III

N. <i>Orpheus</i> .	A. <i>Orphēum</i> , <i>Orphēā</i> .
G. <i>Orphēi</i> vel <i>Orphēi</i> , <i>Orphēōs</i> .	V. <i>Orphēu</i> .
D. <i>Orphēō</i> , <i>Orphēi</i> , <i>Orphēi</i> .	A. <i>Orphēō</i> .

Eus diphthongo terminata sunt quamplurima [ut *Pentheus*, *Perseus*, *Thēseus*, *Tydeus*, *Typhōeus*, cet.], flectunturque per secundam Latinorum declinationem, deposito *s* in vocativo, ut *Perseu*; per tertiam vero, excepto accusativo, ferme a solis poetis. Sic apud Livium *Persei*, 45,22; *Perseo*, ib. 8; *Perseum*, 40,22 et *Persea* passim, ut 45,23; *Perseo*, ib. 1. [In dativo facit etiam *Persi* pro *Persei*, et declinantur per omnes casus ut *Anchises*: *Perses*, cet.

NB. 1. Huc spectant genitivi *Achillei* et *Ulyxei*; quae tamen nomina in ceteris casibus sunt fere tertii ordinis: cf. n. 49, IV.

NB. 2. *E* breve aliquando more Ionico producit, ut *Ilionēa* apud Verg. *Aen.* 1, 63, *Idomenēa* apud eundem 3, 122.

Hujus declinat. synaeresim v. n. 563, I.]

V. TERTIA DECLINATIO LATINA

SERMO, conversación, nomen generis masc.; **radic.** *sermo* (n), **th.** *sermōn*.⁴

⁴ Nominativus *sermo* pro *sermon*-s, amissa littera thematica *n* et propria nominativi s: n. 475, 4.º.

TEMPUS, tiempo, gen. neut.; **radic.** *tempus*, **th.** *tempör*.¹

CIVIS, ciudadano, ciudadana, gen. masc. et fem.; **radic.** *civ*, **th.** *civi*.

MARE, mar, gen. neut.; **radic.** *mar*, **th.** *mari*.²

28 Tertia declinatio continet nomina in masculina, feminina et neutra, quorum terminatio multiplex est [cf. nn. 29-33], cum genitivo in *is*.

SINGULARI

N. <i>sermo</i> .	<i>tempus</i> .	<i>civ</i> -s.	<i>mare</i> .
G. <i>sermōn</i> -is.	<i>tempör</i> -is.	<i>civ</i> -is	<i>mar</i> -is.
D. <i>sermōn</i> -ī.	<i>tempör</i> -ī.	<i>civ</i> -ī.	<i>mar</i> -ī.
A. <i>sermōn</i> -em.	<i>tempus</i> .	<i>civ</i> -em.	<i>mare</i> .
V. <i>sermo</i> .	<i>tempus</i> .	<i>civ</i> -s.	<i>mare</i> .
A. <i>sermōn</i> -ē.	<i>tempör</i> -ē.	<i>civ</i> -ē.	<i>mar</i> -ī.

PLURALI

N. <i>sermōn</i> -ēs.	<i>tempör</i> -ā.	<i>civ</i> -ēs.	<i>mari</i> -a.
G. <i>sermōn</i> -um.	<i>tempör</i> -um.	<i>civ</i> -um.	<i>mari</i> -um.
D. <i>sermon</i> -ī-bus.	<i>tempör</i> -ī-bus.	<i>civ</i> -bus.	<i>mari</i> -bus.
A. <i>sermōn</i> -ēs.	<i>tempör</i> -ā.	<i>civ</i> -ēs.	<i>mari</i> -a.
V. <i>sermōn</i> -ēs	<i>tempör</i> -ā.	<i>civ</i> -ēs.	<i>mari</i> -a.
A. <i>sermon</i> -ī-bus.	<i>tempör</i> -ī-bus.	<i>civ</i> -bus.	<i>mari</i> -bus.

Sic etiam permulta adjectiva flectuntur: cf. n. 84.

Adn. 1. Nominativus, accusativus et vocativus pluralis declinationis tertiae, quartae et quintae sunt semper aequales inter se.

Adn. 2. I dativi et ablativi pluralis in thematis consonantibus, ut in *sermon*-i-bus, neque ad radicale neque ad positionem (desinen-
cia) pertinet, sed littera est copulativa seu conexiva, n. 17.

[Ut *sermo*: *legio nostra*, *oratio elegantior immo elegantissima*, *nova opinio*, *secura recordatio*, *praeteritus dolor*, *quantus orator*, *allör*

¹ Thema *tempör* pro *tempös*: n. 475, 6.º.

² Nominativus *mare*: mutato *i* thematis in *e*: n. 475, 7.º.

mundus, amor divinus, magnifica vox, celeritas tanta, summa cupiditas, imāgo veneranda, consul annuus, iudex et quaesitor, homo ingeniosissimus atque eloquentissimus G. Gracchus, strenuus miles, rex dominus, aetas longinquior, Cyrus minor rex, G. Canius eques Romanus. — Sic ut tempus: gravius corpus, pondus vix ferendum, falsum crimen, montanum flumen, certamen gloriosius, lumen, litus, munus, onus, sidus, vetus caput. — Ut civis Gaditanus et Gaditana: auris, carduelis, piscis, postis, aedes, feles, moles, nubes, palumbes, stirps, trabs, ars. arx, dens, gens, lis, mons, imber, lintus, uter. — Ut mare: bubile, caprile, cubile, hastile, monile, sedile, funale, tribunale, vectigale.]

I. NOMINATIVUS ET GENITIVUS ¹

29 Nominativus tertiae declinationis vel est sigmaticus vel asigmaticus, sc. aut habet positionem **s** (**x**), ut *avi-s, dux (duc-s)*, aut finitur vocali **a, e, o**, raro **i, y**, vel consonante **c, l, n, r, t**.

[Fit autem

A. Solo radicale vel themate asigmatico

1.° In maxima parte nominum in **l, n, r** exeuntium, sc.

āl, āl-is, ut *animāl animālis. Sāl* et propria peregrina, ut *Hannibāl*, faciunt genitivum in *ālīs: sālīs, Hannibālīs*;

īl, īl-is, ut *pugil pugilis, pūgil*;

ūl, ūl-is, ut *consul consulis, exsul exsulis, desterrado*;

ān, ān-is (in Graecis nominibus), ut *Titān Titānis, paeān paeānis*, canto de victoria;

ēc, ec-is singulare est in *allēc allēcis*, salsa (de peces);

ēn, ēn-is, ut *rēn rēnis, riñón*, quod fere in plurali adhibetur; *atlagēn, atlagēnis*, francolin;

īn, īn-is (in Graecis), ut *delphīn delphīnis*. Etiam est *delphinus delphini*;

ōn, ōn-is et *ōn-is* (in Graecis), ut *Babylōn Babylōnis, aēdōn aēdōnis*, ruiseñor, *Iāsōn Iāsōnis*;

ār, ār-is, ut *calcār calcāris*, espuela;

¹ De hujus genitivi quantitate brevius nn. 538-541. Litteras ob flexionem mutatas v. nn. 471-472.

ăr, ăr-is in his: *baccăr baccăris*, *băcara*, amaro, *jubăr*, resplandor, *nectăr*, *Caesăr*, *Hamilcăr*, *Arăr*, el Saona (*lăr lăris*, divinidad doméstica, *hepăr hepătis*, hígado);

ēr, ēr-is (in Graecis), ut *crătēr crătēris*, vasiĵa, copa; item in uno Latino vocabulo *vēr vēris*, primavera;

ěr, ěr-is, ut *carcēr carcēris*, *latēr latēris*, ladrillo. *Itēr itinēris*, camino, *Juppiter Jovis*, n. 78, et Graeca *aēr* et *aether*;

ōr, ōr-is, ut *amōr amōris*. *Honor*, honra, et *lepor*, gracia, exeunt in ōs apud Ciceronem et antiquos: *honōs*, *lepōs*; alia aliquando, ut *labōs* pro *labōr*;

ōr, ōr-is, ut *marmōr marmōris*, *adōr adōris*, trigo candeal, *Castōr*, *Cástor*, *Nestōr*, *Néstor*, Nestor, et alia Graeca (*arbōs* et *arbōr*);

ūr, ūr-is, ut *turtūr turtūris*, *Ligūr* (et rectius *Ligūs*) *Ligūris*. (*Fūr fūris*.)

ās, *ās-is* singulare est in *vās vāsis*.

2.º Solo radicale aut themate sigmatico, cujus s in flexione vocalibus interjectum mutatur in r per rhotacismum quem dicunt:

ōs, ōr-is, ut *ōs ōris*, boca; *flōs flōris* (*lepos leporis*, v. in 1.º *ōr*, *ōris*; *bōs bōvis*, buey, vaca);

ūs, ūr-is, ut *rūs rūris*, el campo, la campiña, la campaña.

Ita singularia *mās māris*, macho, *acs aeris*, cobre, *Ceres Cerēris*, *glīs glīris*, lirón.

3.º Radicale in *tēr* exeunte, ubi e radicalis in genitivo amittitur: ut *patēr patris*, *linĭtēr linĭtris*, canoa. Similiter *imbēr imbris*.

NB. Pleraque horum i radicalis amiserunt, ut *linĭter*, genit. plur. *linĭtri-um*; *imber*, *imbri-um*.

4.º Radicale littera t terminato in nominibus peregrinis, ut *sināptē sināpis*, mostaza (dicitur etiam *sināpis sināpis*); *Illiturgi*, Andújar, et alia nomina urbium Hispanarum quorum genitivus aliquando invenitur, ceteri autem casus exeunt in i.

30

B. Radicale vel themate immutato, non tamen producto,
i. e. sine ulla additione

1.º Mutata vocali radicali:

ě, ĭ-s, ut *marě maris*;

ĕn, ĩn-is, ut *carmĕn carminis*, verso (para canto);

ūr, ōr-is, ut *ebūr ebōris*, marfil;

īs, ěr-is (cum rhotacismo), ut *cinīs cinēris*, *cucumis*, pepino, *cucumēris*, raro *cucumis*; *vomīs*, reja, frequentius *vomēr*;

ūs, ēr-is (cum rhotacismo), ut *munūs munēris*, don, presente;

ūs, ōr-is (cum rhotacismo), ut *decūs decōris*, gloria, ornato, bellezza; *lepūs lepōris*, liebre;

et *capūt capīt-is*, cabeza, cum compositis *occiput* et *sinciput*.

2.º Expuncta consonante finali thematis asigmatici:

ō, ōn-is, ut *sermō sermōnis*, lenguaje (*lō* et *lōn*, *lōnis*, *Lacō* et *Lacōn*, *Lacōnis*);

iō, iōn is, ut *papiliō papiliōnis*, mariposa, insecto volador;

ō, ōn-is in nonnullis gentium nominibus, ut *Macēdō Macedōnis*, *Senō Senōnis* (*Teutōnes* et *Teutōni*);

mā, māt-is ut *poēma poēmātis*;

et *lāc lact-is*, leche, *cōr cord-is*, corazón, *fār farr-is*, trigo espelta, *fēl fell-is*, mēl mell-is.

3.º Expuncto altero s radicalis duplici s finiti, ut *ās assis* et composita, v. g. *sēmīs sēmissis*, medio as, *bēs bēsis*, dos tercios del as; *os ossis*, hueso.

4.º Expuncto n finali thematis in on cum genitivo in-is, ut *ordō ordinis*, *origō originis*. Hujus generis nomina omnia in *do* et *go* finiuntur, praeter *Apollo*, *homo*, *turbo*.

Singulares sunt nominativi sigmatici *sanguis sanguin-is* et *pollis inusitatus*, *pollinis*, flor de harina. Est et *pollēn*.

31

C. Addito s radicali vel themati

1.º Labiali, sc. cujus postrema littera est b aut p:

bs, b-is, v. g. *urbs urbis*, ciudad, *Arabs*, *Arabis*;

ps, p-is; v. g. *stirps stirpis*, tronco. Similiter *eps ip-is*, mutato i in e, ut *princeps principis* (*auceps aucūpis*, cazador de aves, *gryps gryphis* et *grypis*, grifo, animal fabuloso: similiter *hiems hiemis*, invierno).

2.º Gutturali seu desinenti in c et g:

ax, āc-is et āc-is, ut *fornax fornācis*, hornaza, *fax fācis* hacha (*Astyānax Astyanactis*, cum ceteris Graecis in ānax);

ex, ēc-is et ēc-is, ut solum in *vervex vervēcis*, carnero, *faenisex faenisēcis* segador de heno, *nex nēcis*, *prēcis* ab inusitato *prex* *ruego* (*faex faecis*, hez, heces; *senex*, n. 32);

ex, ēg-is et ēg-is, ut *lex lēgis*, *grex grēgis*, la grey;

ix, īc-is et īc-is, ut *radix radicis*, *calix calicis*, copa. *Strix*, *strigis* (ave fabulosa) et *nix nivis*, nieve, singularia sunt;

ox, ōc-is, ut *vox vōcis* (*Cappādox Cappadōcis*, *Allōbrox Allobrōgis*);

ux, ūc-is et ūc-is, ut *Pollux Pollūcis, tradux tradūcis*, mugarón de la vid (*faucis* ab inusitato *faux*);

ux, ūg-is et ūg-is, ut *frux insolens, frūgis, conjux conjūgis*, esposa, esposo;

yx, ūc-is et ūc-is, ūg-is et ūg-is, ūch-is, ut *sandyx sandŭcis*, color bermejo, *calyx calŭcis*, cáliz de las flores, *coccyx coccygis*, cuclillo, *lāpyx lapŭgis*, *sardōnyx sardonŭchis*;

x, c-is praeunte consona, ut *deunx deuncis*, once duodécimas partes del as (de la libra), once *unciae, arx arcis*;

x, g-is in tribus Graecis *phalanx, sphynx, syrinx*, caña, *phalangis, cel.*;

et vocali i radicalis mutata in e:

ex, ic-is, ut *ilex ilicis*, carrasca, *imbrex, imbricis*, teja.

3.º Dentali seu exeunti in *d* aut *t*, sed expuncta dentali:

ās, ād-is (in Graecis), ut *lampās lampādis*, hacha, *Pallās Pallādis* (*vās vādis* latin., fiador);

ās, āt-is, ut *pietās pietātis* (*anās anātis*, pato);

ēs, ēd-is tantum in *herēs herēdis*, heredero, heredera, et *mercēs mercēdis* (*praes praedis*, fiador, et *pēs pēdis*, pie, cum compositis, ut *sesquipēs*, pie y medio);

ēs et ēs, ēt-is, ut *segēs segētis*, sementera, *pariēs pariētis* (*quiēs quiētis*, reposo, *requiēs*). In Graecis etiam *ēs, ēt-is*, ut *lebēs lebētis*, caldera;

īs, id-is, ut *lapis lapīdis, pyrāmis pyramīdis*;

īs, it-is solum in *Samnīs Samnītis, Quirīs, līs, Dīs et dīs*, rico, *Salamīs Salamīnis*;

ōs, ot-is, ut *cōs cōtis*, aguzadera. Singulare est *custōs custōdis*, guarda;

ūs, ūd-is, ut *incūs incūdīs*, yunque, et cum diphthongo *fraus, fraude, laus, loor* (*pecūs pecūdīs et pecōris*);

ūs, ūt-is, ut *virtūs virtūtis*;

ŷs, ŷd-is (in Graecis), ut *chlamŷs chlamŷdis*;

ns, nd-is, ut *glans glandis*, bellota, *frons frondis*, follaje;

ns, nt-is, ut *animans animantis*, ser animado, *gens gentis, mons montis*;

rs, rt-is, ut *pars partis* (sic *puls pultis*, puches);

et mutata vocali radicalis, ut in *milē-s milit-is, pede-s pedit-is*.

Nox noctis singulare est.

NB. In nonnullis thematis labialibus, gutturalibus et dentalibus amissum est *i* characteristicum; cf. *urbi-um, arcu-um, monti-um*.

4.° Vocali sive finito *i* aut *e* pro *i*, nominum generis masc. et femin. quae in genitivo non crescunt, ut *avi-s av-is*, *calli-s*, senda, *anālīs (diēs)*, *poēsis*; *caedē-s caed-is*, matanza.

NB. Horum nonnulla habent duplex radicale, in *e* atque in *i*, ut *aedēs* et *aedis*, templo, *felēs* et *felis*, gato, *vulpēs* et *vulpīs*, zorra, raposa.

5.° Duplici in *ū*, *grūs grū-is*, grulla, et *sūs sū-is*, cerdo.

32

Aliqua substantiva a communi nominativi formatione deflectunt, quod duplex radicale, imminutum et productum, habere videantur, v. g. *caro carn-is*, *itēr itinēr-is*, *supellex supellectil-is*, alhajas; *senex sen-is*, anciano. *Jecur*, n. 78.

33

Sunt etiam in Graecis nominibus aliae formae thematis et nominativi, apud poetas praesertim. En tibi praecipuae:
ōn, *ont-is*, ut *Anacreōn Anacreontis*, Anacreonte;¹
ās, *ant-is*, ut *adamās adamantis*, diamante;
īs, *ent-is*, ut *Simoīs Simoentis*, *Pyroīs*;
ōs, *ō-is*, ut *herōs herōis*, hēroe, scmidtōis;
ūs, *unt-is* (maxime in nominibus geographicis), ut *Amathūs Amathuntis*, *Opūs*, *Pessinūs*;

ūs, *ōd-is* (solum in compositis ex ποῦς, ποδός), ut *tripūs tripōdis*, tripode. At *Oedipūs*, *i* saepe (secundae declinationis) et *polypūs*, *i* semper; cf. n. 535, V, 3.²

ŷs (et *ŷs* contractum), *ŷ-is*, ut *chelŷs chelŷis*, cītara, *Othryŷs*, *Othryŷ-is*, *Mŷs*.

NB. Illis adde pauca neutra in

ŷj, *ŷ-is* et *ŷs* contractum, ut *misŷ misŷis*, vitriolo, etiam indeclinabile; *astŷ* et *astū*, la ciudad (de Atenas), fere in accusativo;

ās, *āt-is*, ut *erysipelās erysipelātis*, erisipela;

ēs solum in nominativo et accusativo, ut *cacoēthēs*, ūlcera maligna;

ōs item in nominat. et accus., ut *epōs*, epopeya, *chaos*.

(*Melās Melānis*, masc.)]

II. DATIVUS ET ACCUSATIVUS

34

Dativus exiit antiquitus in *e*, ut *aere* pro *aeri*.²

¹ Apud antiquos etiam *Anacreōn*, *Anacrēon* et *Anacreonta* repudianda sunt.

² Et in *ei*: *patrei*, *leget*. E pro *i* usurpant antiquissimi; hujus usus jam saeculo sexto rarior est. GARRUCCI., p. 43.

35

I. Accusativum singularem apud Latinos habent in *im*:

1.º *Amussis*, nivel, cordel, *buris*, cama del arado, *cucumis*, cohombro, *ravis*, ronquera, *sitis*, sed, *tussis*, los, *vis*, fuerza: *amussim*,¹ *burim*, cet.

2.º Urbium fluminumque nomina in *is* parisyllaba seu quae genitivo non crescunt, ut *Hispalis*, Sevilla, *Tiberis*, el Tíber, *Araris* (frequentius *Arar*), el Saona.² Cf. n. 45.

II. Frequentius *im* habent quam *em*:

Febris,³ fiebre, *pelvis*, barreño, vasija (destinada al lavado), *puppis*, popa, *restis*, cuerda, maroma, *securis*, segur, hacha (grande), *turris*, torre. Item *Liger*, el Loira.⁴

III. Usitatus in *em* quam in *im* exeunt:

Clavis, llave, *messis*, siega, *mies*, *navis*, navío.⁵

III. ABLATIVUS

36

Ablativus generatim exit in *e*, aliquando autem in *i*, nonnumquam in *e* aut *i* promiscue.

I postulant in ablativo:

1.º Substantiva quorum accusativus est in *im* tantum, ut *siti*, *Hispalis*, *Tiberi*.⁶

2.º Neutra in *e*, *ī*, *al*; item neutra in *ar* cum genitivo in *āris*, *ā* longo, ut *mari*, *sinapi*, *animali*; *calcari*.⁷ Sed urbium nomina *e* finita *e* contenta sunt, ut *Bibracte*, *Caere*, *Praeneste*. Item plerumque *rete*, et apud poetas *mare* frequenter.⁸

¹ *Ad amussim* seu *adamussim*, a cordel, a nivel, según las reglas; *examussim*, exactamente. *Amussis* caret ablat. singulari et numero plurali. Totam hanc materiam tricarum plenam vide apud NEUGE-WAG. 1, 303 seqq. et KÜHNEN, 1, 497 seqq. *Futim*, Varro L. L. 5, 25, 449. *Rumim*, Plin. N. H. 45, 48, 20 (77).

² *Liris*, el Garellano, et *Scaldis* exeunt etiam in *em*. Cf. Cic. *Leg.* 2, 3, 6, *Caes. B. G.* 6, 33, 3.

³ Saltem apud optimos scriptores.

⁴ Cfr. *Caes. B. G.* 3, 9, 4; 7, 5, 4; 7, 41, 9; 7, 56, 3; 8, 27, 2.

⁵ Raro *bipennis*, *destral*, *sementis*, *semillero*, *strigilis*, *estria*, cet., ut *cannabim*, Varro *RR.* 4, 23, 6.

⁶ Livius tamen dixit 28, 22, 4: *Bacte amni*. Ita alii *Arāri* alii *Arāre* apud *Caes. B. G.* 4, 43, 4: cf. edd. Oudendorp, Kraner, Dittenberger, Schneider, Nipperdey, Moreira, Garizio, Kubler.

⁷ *I* in his et sequentibus radicali in *i* tribuendum est. At *sale* masculinum, *nectāre*, *farre*, cet. *Ab eo quod est par, pare vel pari dicimus*. Charisius apud Neuge-Wag. 4, 359, loquens de substantivo neutro *par*.

⁸ *Praesēpe* est a *praesēpis* seu *praesēpis*. *Mare* archaicum est, a poetis Lucretio et Ovidio servatum; cf. GEORGES, *Lexicon*. *Soracte* et *gausape*, Horat. S. 2, 8, 41, oriuntur a masculinis *Soractes* et *gausapes*.

3.° Substantiva appellativa adjectivis similia, is syllaba terminata, ut *affini*, *familiari*, *natali*.¹ Nomina tamen propria a quibuscumque adjectivis orta e retinent, ut *Juvenale*, *Martiale*, *Felice*.

[Praecipua ad regulam spectantia praeter recensita sunt *aequalis*, *annalis*, *aqualis*, *bipennis*, *canalis*, *rivalis*, *sodalis*, *strigilis*, *trirēmis*, *quadrirēmis*, *quinquerēmis*; alia apud poetas praesertim. Sed a) nonnulla saepius, b) multa nonnunquam ablativum habent in e: a) *aedile*, *volucre*, *ave*;² b) *contubernale*, *camarada*, *patruele*, primo hermano, cet.]

4.° Item mensium nomina, sunt enim adjectiva substantive sumpta, ut *Aprili*, *Septembri*, sc. *mense*.

37 E vel i sortiuntur in ablativo:

1.° Substantiva quorum accusativus in *em* aut *im* exit, ut *febre* et *febri*, *turre* et *turri*. At *restis* facit semper *reste*, *securis* vero *securi*.

2.° Aliqua substantiva in *is* quae in genitivo non crescunt, ut *amnis*, *avis*, *ignis*.³ Verum poetae in his, ut in aliis multis, liberiores sunt.

[Huc pertinent inter alia: *anguis*, *culebra*, *axis*, *eje*, *bilis*, *civis*, *ciudadano*, *classis*, *armada*, *flota*, *collis*, *otero*, *cerro*, *collado*, *altozano*, *convallis*, *valle* (*cerrado*), *corbis*, *cuévano*, *finis*, *orbis*, *cerco*, *círculo*, *fustis*, *bastonada*, *varapalo*, *ovis*, *oveja*, *postis*, *jamba*, *torquis*, *collar*, *unguis*, *nña*, *garra*, *vectis*, *palanca*.]

3.° Alia nonnulla, ut *imber*, *aguacero*, *supellex*, *alhajas*, *ajuar*, *menaje*, *vesper*, *tarde*. Quibus adde *rus* et aliqua urbium nomina, cum per ubi sit interrogatio, v. g. *rūre* et *rūrī*, en el campo, *Carthāgine* et *Carthāgini*, en Cartago.⁴

[Sic *bidens*, *oveja*, *tridens*, *tridente*, *consonans*, *consonante*, *rudens*, *cable*, *torrens*, *torrente*.]

IV. DE PLURALI TERTIAE DECLINATIONIS

38 Casus plurales nominandi, accusandi et vocandi neutrius generis in *a* desinunt, ut *tempora*; desinunt tamen in *ia*

¹ Haec substantiva dinoscuntur terminationibus adjectivorum, *ālīs*, *āris*, *īlis*, *ensis*, cet., etsi jam ipsa adjectiva obsoleverunt, v. g. *canālis*: cf. JANSS., 29, 2, b.

² *Rude* semper, ut *rude donari*, quia ab adjectivo *rudis* non videtur ortum.

³ Dicitur semper *aqua* et *igni* *interdicere*, prohibere el *agua* y el *fuego*=desterrar.

⁴ *Tiburi*, *Anaxuri*, cet. Est casus locativus. Antiquitus etiam *carni*, *parti*, cet. dicebatur.

neutra quae habent ablativum in *i*, ut *maria*, *animalia*, *calcaria*: n. 36, 2.º ¹

39 I. Genitivus multitudinis in *um* exit; exeunt tamen in *ium* nomina quorum radicale est in *i*, sc. ²

1.º Omnia fere substantiva *es*, *is* terminata, cum in genitivo non crescunt, ut *cladium* a *clades*, *derròta*, *calanidad*; *avium* ab *avis*. ³

[Iluc spectant quae numero multitudinis dumtaxat efferuntur, quorum singulare fuit in *es* aut *is*, ut *Alpium*, *antium*, *Gadium*, *manium*, cet., ab *Alpes*, *antes*, cet.]

NB. Exeunt tamen in *um*: 1.º semper *canis*, *perro*, *juvenis*, *strues*, *montón*, *vates*, *adivino*, *poeta*, *vate*; fere *volucris*, *ave*, proprie adjectivum; frequenter *apis*, *abeja*, *mensis*, *mes*, *sedes*, *asiento*; alia aliquando, ut *panis*, *panium* et *panum*. ⁴

2.º Pluralia *ambāges*, *rodeo*, semper; *optimāles* et *penāles* raro.
II. Exeunt in *ium*: 2.º monosyllaba quae in duas consonantes exeunt, quarum postrema est *s* aut *x* [praeter *ops* (insolens in nomin. sing.) et tria graeca *gryps*, *lynx*, *sphinx*, quae habent *opum*, *lyn-cum*, cet.] Dices ergo *artium* ab *ars*, *arcium* ab *arx*, *mercium* a *merx*, cet.

3.º Quaecumque litteris *ns* finiuntur, ut *clientium*, a *cliens*. Haec tamen quandoque, maxime apud poetas, in *um* desinunt, ut *serpentium* et *serpentum*. *Parens* saepius dat *parentum* etiam in soluta oratione.

4.º Nomina quorum plurale neutrum exit in *ia*, n. 38, ut *marium*, *animalium*, *calcarium*.

5.º Gentilia in *as* et *is*, ut *Arpinatium*, *Quiritium* [sunt enim adjectiva quae more substantivorum usurpantur; quorum genitivus in *um* rarus est, ut *Samnitium* et *Samnītum*].

NB. Sunt et alia verba in *as*, *ātis* cum genitivo in *ium*, in quibus tamen genitivus imminutus usitatior est quam plenus, ut *civilatum*, quam *civitatium*.]

6.º Tandem *ium* postulant nomina his versibus contenta:

¹ *Animantia* adjectivum est substantive sumptum. Plurale aliquorum neutrorum unius syllabae, ut *aera*, *farra*, item multorum quae a solis poetis usurpantur, in solo nominativo et accusativo reperitur.

² Aliqua ex his characteristicam amiserunt; quare habentur ut radicalia consonantia.

³ Apud poetas raro *caedum*, *cladum*, *veprum*, alia.

⁴ *Vehes vehum*, *proles prolum* apud RIEMANN-GOELZER, p. 311.

Linter, uter, venter, mas, mus, ¹ *nix noxque cohorsque,*

As, fauces, vires, dos, glis, lis, imber, os (ossis). ²

[NB. 1. *Fraus* facit *fraudium* et *fraudum*. *Fornacum* et *paludum* multo melius dicuntur quam *fornacium* et *paludium*. ³

NB. 2. Nonnulla monosyllaba carent genitivo plurali, ut *cor*, *cos*, *os* (gen. *oris*), *rus*, *sal*, *sol*, *vas* (gen. *vadis*), *lux*, *nex*, *pax*, cet. ⁴

NB. 3. Nomina quorundam festorum Romanorum in *alia*, quae pluraliter tantum declinantur, genitivum faciunt in *ium* vel *iorum*, ut *Bacchanalia*, *Bacchanalium* et *Bacchanaliorum*; item *Compitalia*, *Saturnalia*, *Sponsalia*: adde *ancile*, *ancilium* et *anciliorum*, escudo (caldo del cielo).]

40 Dativus et ablativus pluralis in *ibus* exeunt. *Bos* tamen *bōbus* et *būbus* facit, *boves* in nominativo, in genitivo *boum*. *Sus* facit *suibus*, quod contrahi potest in *sūbus*.

41 Nomina, sive substantiva sive adjectiva, quae genitivum habent in *ium*, quondam exhibant in *īs* (aut *ēis*) in accusativo, ut *classīs*, *omnīs* (*classēis*, *omnēis*) pro *classēs*, *omnēs*.

VI. TERTIA DECLINATIO GRAECA

42 Nomina Graeca quae ad tertiam declinationem pertinent, ut Latina plerumque declinantur. Multas tamen positiones Graecorum proprias admittunt.

I. NUMERO SINGULARI

Propria virorum quorum genitivus est in *ōnis* et *ōnis* (ωνος et ονος) exeunt plerumque in *ō* in nominativo, aliquando in *ōn* (ων), ut apud Nepotem; v. g. *Plato*, *Zeno*, *Agamemno* et *Agamemnon*, *Dio* et *Dion*.

¹ Cf. FORCELLINI-CORRADINI, *mus*, et NEGE-WAGENER, 1, 425.

² Sc. *lancha*, *odre*, *viente*, *animal macho*, *ratón*, *nieve*, *noche*, *cohorte*,—*libra*, *fauces*, *fuerzas*, *dote*, *lirón*, *pleito*, *aguacero*, *hueso*.

³ *Insubrium* rectius quam *Insubrum*. Sic *anatum* et *anatum*, *compedium* et *compedium*; *facium* et *facum*, *jus*, *jurum* et *jurium*? *laus*, *laudum* et *laudum*? et alia multa.

⁴ *Cordium* apud scriptores ecclesiasticos.

Nomina vero geographica fere *ōn* servant, ut *Babylon*, *Lacedaemon*; item ea quorum genitivus est in *outis* (οὔτις et ὠντις), ut *Xenophon*.¹

43 I. Genitivus nominum propriorum in *es* Graecorum quae genitivo non crescunt, saepe apud Ciceronem et alios antiquos est in *i* pro *is*, ut *Achilli*, *Aristoteli* [*Isocrati*, *Neōcli*, *The-mistocli*, *Ulixi*: cf. n. 27, III, NB. 1, 49, IV].²

II. Graeco genitivo in *os* interdum utuntur Latini, maximeque poëtae:

[1.° Cum nominibus in *is* et *ās*, cuius genitivus Graece est in *idos* et *ādos*, ut *Thetis Thetidos*, *Pallās Pallādos*.

2.° Cum nominibus in *ys*, *yos*, ut *Tēthys Tēthyos*.³

3.° Cum propriis in *eus* *ēōs*, ut *Orpheus Orphēōs* (Latine *Or-phēz*, n. 27, III).]

NB. At genitivus in *os* vocali praecedente rarius est; genitivus in *seos* v. g. *poēseos*, *metamorphoseos*, non reperitur apud idoneos scriptores.

III. Mulierum nomina in *ō*, ut *Sapphō*, desinunt in *ūs* (οὐς) in genitivo, in ceteris casibus servant *ō*: v. g. *Sapphō*, *Sapphūs*, *Sapphō*.

[Sic: *Alecthō*, *Calypsō*, *Clto*, *Clothō*, *Echō*, *Iō*, *Manthō*, *Xanthō*, cet. Latina positio *ōnis*, *ōnī*, *ōnem*, *ōne* rara est.⁴]

Graecus accusativus in *a*:

44 1.° Frequens est apud poëtas, ut *herōa*, *thorāca*, *Hectora*.

2.° Rarus est apud alios et fere in nominibus propriis reperitur, ut *Agamemnona*, *Babylōna*, *Periclea* a *Pericles*, *Troezena*.

NB. *Aëra* et *aethera* multo sunt usitatiores quam *aërem*, *aethere-m*, etiam extra poësim.

45 [Accusativum Latinum *im*, Graecum *in*, faciunt:

1.° Nomina in *is* Latine parisyllaba, hoc est, quorum

¹ Apud Plautum et Terentium reperitur aliquando v. g. *Antipho Antiphonis* pro *Antiphon Antiphontis*; veteres enim Graecas positiones vehementer reformidabant, malebantque Latina forma uti. Cf. ALVAN. n. 482, p. 467.¹

² Genitivi «*Achilli* et *Ulyssi* saepe apud poëtas leguntur». ALVAN. 486.

³ Quantitatem syllabae *ys*, v. n. 535, III, in ima pag.

⁴ Cf. QUINTIL. 4, 5, 63. SERVINS tamen in commentariis Aeneidis semper *Didonis*, *Didoni*, *Didonem*, *Didone*, v. g. 4, 6; 4, 37; 4, 223; 4, 235; 4, 344; 4, 343; 4, 356; 4, 446; 4, 507; 4, 544; 4, 539; 4, 544; 4, 561; 4, 574; 4, 583; 4, 632; 4, 642; 4, 663; 4, 670; 4, 675; 4, 744, cum accusativos adhibeat *Callistō* (*Calistō*), *Herū*, *Iō* in Georg. 4, 438; 4, 207; 3, 452; 3, 258, et genitivum *Calypsūs*, Aen. 3, 474.

genitivus apud Graecos in *os* exit praecedente vocali, ut *poēsīm* et *poēsīn*, *Charybdīm* et *Charybdīn*.

2.º Plerumque, raro in *idem*, *īda*, nomina in *īs* *īdos* ea quae Graece exeunt in *īn*, *īda* (ιν, ἰδα),¹ ut *Parīm* et *Parīn*, raro *Parīdem* et *Parīda*.

3.º Nomina in *tis*, ut *Phthiotīm* et *Phthiotīn*; quae etiam habent *idem* et *īda*: *Phthiotīdem* et *Phthiotīda*.

46 I. Accusativum Latinum in *īdem*, Graecum in *īda*, faciunt nomina in *īs* quorum accusativus Graece exit solum in *īda* (ἰδα),² ut *tyrannīdem* et *tyrannīda* a *tyrannis*, *Aeneīdem*, *Aeneīda*, *Amaryllīda*.

II. Accusativum Latinum *ym*, saepius Graecum *yn*, faciunt nomina in *ys* cum genitivo *yīs*, ut *Othrym* et *Othryn* ab *Othrys*.

III. Habent accusativum Latinum in *em*, nonnunquam Graecum *ēn*:

1.º Propria in *ēs* cum genitivo *is* quae Graece declinantur per primam (ης, ου), ut *Alcibiadem* et *Alcibiadēn*, *Tigranem* et *Tigranēn*. Cf. n. 24, NB. 3.

2.º Item aliquando propria in *ēs* quae Graece flectuntur per tertiam, ut *Xenocratem* et aliquando *Xenocratēn*. Cf. n. 50, III.

IV. Accusativum Latinum habent in *ētem* atque in *em*, Graecum in *ēn*, nomina propria in *ēs* *ētīs*, ut *Thalēs*, *Thalētīs*, *Thalēti*, *Thalētem*, *Thalem*, *Thalēn*, ablat. *Thale* (et *Thalēte*).

47 Abjiciunt *s* in vocativo:
1.º Quae desinunt in *is*, *ys*, *eūs*, *ūs* (ους), ut *Parī*, *Cotīj*, *Pēlēū*, *Melampū*. Quae tamen genitivum faciunt in *īdos* (ab *is*), aliquando servant more Latinorum, ut *Thāīs*.

2.º Nomina virorum in *ās* *antis*, ut *Calchā*.

3.º Aliquando propria in *ēs*, ut *Carneadē* et *Carneadēs*.]

II. NUMERO PLURALI

48 [I. Nominativus pluralis exit frequenter in *ēs* breve apud poetas, ut *Trōēs*, *Arcadēs*.³]

¹ Sunt autem quae accentum non habent in ultima, ut Πάρις.

² Sunt autem quae accentum habent in ultima, ut Ἀμαρυλλίς, Τίτανίς.

³ *Sardīs*, *Sardium* fit a Σάρδεϊς.

II. Genitivus Graecus tertiae exit in *ōn* solum in titulis librorum: *Metamorphoseōn liber primus, M. Valerii Martialis Epigrammatōn libri XIV*. Extra hunc casum dicitur v. g. *poëmatum*.⁴

III. Dativus et ablativus pluralis neutrorum in *ma* saepius exeunt in *īs*, ut *poëmatis*: cf. n. 50, I.

[IV. Poëtae dativum et ablativum pluralis rarissime efferunt per *si* vel *sin* in nominibus femininis *as* aut *is* terminatis, ut *Troasīn, Pierisīn, Charisī, a Troades, Pierides, Charites*.]

V. Accusativus pluralis, maxime apud poëtas, desinit in *ās* aliquando in nominibus Graecis, ut *herōās, Aethiopās*, et in peregrinis, ut *Allobrogās, Lingonās*.

[VI. Pauca quaedam nomina in *os* et *es* nominativo et accusativo plurali desinunt in *ē*, sine aliis casibus, ut *melē, celē*, fere apud poëtas.]

III. EXEMPLA DECLINATIONIS TERTIAE

Themata vocalia

49

I. in *o*II. in *i*III. in *y*

SING.

SING.

N. <i>hērō-s.</i>	<i>dioecēsī-s.</i>	<i>Capy-s.</i>
G. <i>herō-is.</i>	<i>dioecēs-is.</i>	<i>Capy-is, ōs.</i>
D. <i>herō-ī.</i>	<i>dioecēs-ī.</i>	<i>Capy-ī (Itȳ).</i>
A. <i>herō-em, ā.</i>	<i>dioecēsī-m, n.</i>	<i>Capy-n. (Othry-m, Tēthy-ā).</i>
V. <i>herō-s.</i>	<i>dioecēsī-s.</i>	<i>Capy.</i>
A. <i>herō-ē.</i>	<i>dioecēs-ī.</i>	<i>Capy, Capy-ē.</i>

PLUR.

PLUR.

IV. in *ē-s* (ευ-ς)

N. <i>herō-ēs.</i>	<i>dioces-es.</i>	<i>Achillē-s.</i>
G. <i>herō-um.</i>	<i>diocesi-um.</i>	<i>Achill-īs, ēī, ei, ī.</i>
D. <i>herō-ibus.</i>	<i>diocesi-bus.</i>	<i>Achill ī.</i>
A. <i>herō-ēs, ās.</i>	<i>dioces-es.</i>	<i>Achill-em, ēn, ēā.</i>
V. <i>herō-ēs.</i>	<i>dioces-es.</i>	<i>Achillē-s vel Achillē.</i>
A. <i>herō-ibus.</i>	<i>diocesi-bus.</i>	<i>Achill-ē.</i>

⁴ Alii genitivi in *ōn*: *Malieon* aut *Maleon* (Μαλιέων), Curt. 4, 43, 29; *Chalybon* (?), Catull. 66, 48, cet. apud NEUE-WAG. 4, 485.

[Sic declinantur: I. *Mēnos, Thos, Tros*. II. *basis, Charybdis, haeresis, metamorphosis, Neapolis, poësis, Syrtis*, cet. III. *Athys, Halys, Othrys, Tēthys, Tiphys*, cet. IV. *Ulyxes (Ulysses)*]

Themata consonantia

50

I. in *t*

SING.	N. <i>poēma</i> .	PLUR.	<i>poēmat-a</i> .
	G. <i>poēmat-is</i> . ¹		<i>poēmat um</i> .
	D. <i>poēmat-ī</i> .		<i>poēmat-is</i> , raro <i>ibus</i> .
	A. <i>poēma</i> .		<i>poēmat-a</i> .
	V. <i>poēma</i> .		<i>poēmat-a</i> .
	A. <i>poēmat-e</i> .		<i>poēmat-is</i> , raro <i>ibus</i> .

II. in *d*III. in *s*¹

N. <i>Parī-s</i> .	<i>Dēmosthenēs</i> .
G. <i>Parid-īs</i> , <i>ōs</i> .	<i>Dēmosthen-īs</i> , <i>ī</i> .
D. <i>Parid-ī</i> .	<i>Dēmosthen-ī</i> .
A. <i>Pari-m</i> , <i>n</i> ; <i>dem</i> , <i>dā</i> .	<i>Dēmosthen-em</i> , <i>ēn</i> .
V. <i>Parī</i> .	<i>Dēmosthenēs</i> , <i>ē</i> .
A. <i>Parid-ē</i> .	<i>Dēmosthen-ē</i> .

[Super genitivo plurali *ōn* cf. n. 48, II. Declinantur ut *poēma*: *diploma, dogma, emblema, peripetasma, peristrōma*, cet.²

Ut *Paris* declinantur nomina de quibus in n. 45, 2.º, ut *Adonis, Alexis, Būsīris, Daphnis, Iris, Isis, Maeotis, Moeris, Osīris, Phalaris, Serāpis, Thētis, Thyrsis*.

Cf. n. 46, I, ad cuius normam flectuntur *aegis, égida, cassis, casco, celada, Erymanthis, Lāis, Piēris, pyramis, Thāis, Tyndaris*, cet.

Ut *Dēmosthenes*: *Aristoteles, Sōcrates, Xenocrates*. Item quae habent thema in *ē* (η), Graccaeque per primam flectuntur, ut *Aeschines, Alcibiades, Apelles, Aristīdes, Eurīpides, Mithridātes, Phraātes, Tigrānes, Timarchīdes, Xerxes*. (*Orestes*, gen. *Orestis* et *-ae*, *Pylades*, cet. n. 24, NB. 3. *Neōcles, Pericles, Sophōcles*: n. 44).]

¹ S servatur solum in nominat. et vocat. *Dēmosthen-is* est pro⁴ *Dēmosthen(ēs)-is*: cf. CURIUS, § 466.

² Priscis temporibus horum genitivus etiam in *ōrum* deslit, ut *poematorum, paraepematorum*. Qua positione etiam Vitruvius et Gellius usi sunt.

VII. DECLINATIO QUARTA

SENSUS, sentido, masc.; **rad.** *sens*, **thema** *sensu*.

GENU, rodilla, neutr.; **rad.** *gen*, **th.** *genu*.

51 Quarta declinatio continet nomina masculina et feminina in *ūs*, neutra in *ū*, cum genitivo in *ūs*.

SING.	PLUR.	SING.	PLUR.
N. <i>sens-ūs.</i>	<i>sens-ūs.</i>	<i>gen-ū.</i>	<i>gen-ūā.</i>
G. <i>sens-ūs.</i>	<i>sens-ūum.</i>	<i>gen-ūs.</i>	<i>gen-ūum.</i>
D. <i>sens-ūī.</i>	<i>sens-ī-bus.</i>	<i>gen-ūī.</i>	<i>gen-ī-bus.</i>
A. <i>sens-um.</i>	<i>sens-ūs.</i>	<i>gen-ū.</i>	<i>gen-ūā.</i>
V. <i>sens-ūs.</i>	<i>sens-ūs.</i>	<i>gen-ū.</i>	<i>gen-ūā.</i>
A. <i>sens-ū.</i>	<i>sens-ī-bus.</i>	<i>gen-ū.</i>	<i>gen-ī-bus.</i>

[Quorum ad normam flectuntur masculina: *mōtus* (*sempiternus*), *fluctus* (*marinus*), *fructus* (*lactior et uberrimus*), (*domesticus*) *luctus*, *lapsus et cursus* (*suus*), (*extremus*) *spiritus*, ¹ (*varius*) *actus mutatioque*, *casus* (*alienus*), *desgracia*, *census* (*amplior et immensus*), *renta*, *hacienda*; *currūs*, *currūs et arma*.—Feminina: (*dextra*) *manus*, *porticus* (*alta*), *anus* (*annosa*), *vieja* (de muchos años), *nurus et socrus*, *manūs dextra et laeva*.—Neutrum: *cornu* (*bubulum et cervinum*, de buey y de venado). ²]

I. Genitivus singularis declinationis quartae interdum littera i terminatur praesertim apud antiquos et antiquitatis amatores, ut *ornati*, *senati*, *tumulti* pro *ornatus*, *senatus*, *tumultus*. ³

II. Dativus saepe contrahitur in *ū* praesertim apud poetas et priscos, ut *metū* pro *metui*, *equitatū* pro *equitaiui*. ⁴

III. *Artus*, *partus*, *tribus* et disyllaba in *cus* exeuntia [*acus*, *arcus*,

¹ In plurali *impetus* et *spiritus* solum in nominat. et acc. reperiuntur.

² Etiam aevo sequiore tanquam unum verbum sunt declinata: *cornububulum*, genit. *cornububūli*, *cornucervini*.

³ V. g. apud Terentium et Sallustium. Fuit etiam in *ūs*: *anuis*, Ter. Haut. 287 [2, 3, 46]. Apud vetustissimos invenitur etiam *uos*.

⁴ Cf. GELLIIUM, 4, 46. In aevo sequiore genit. et dat. neutrorum exeunt in *ū*.

lacus, quercus, specus et neutrum *pecu*] faciunt dativum et ablativum in *ubus*, ut *artubus, partubus, cet.*

NB. A nomine *portus* promiscue fit *portibus* et *portubus*, a *veru* saepius *veribus* quam *verubus*.

IV. Nonnullarum arborum nomina syllaba *us* exeuntia [praecipue *cupressus*, ciprés, *figus*, higuera, *laurus*, laurel, *pīnus*, pino] modo per secundam declinationem flectuntur omnino, modo casus in *us* et *u* declinationis quartae assumunt, ut *laurus*, genitivus *lauri* vel *laurus*, abl. *lauro* vel *lauru*; nom. et acc. plur. *lauri* et *lauros* sive *laurus*. [Idem intellege de nomine *colus*, rueca.¹

NB. *Pecu*, ganado, non flectitur in singulari; in plurali facit *pecua*, *pecubus*. *Gelu* fere ablativus est; pro ceteris casibus usurpatur, sed raro, *gelum*, *geli*.]

52 *Domus*, casa, et per quartam et per secundam ita declinatur:

SING.	PLUR.
N. <i>domus</i> .	<i>domūs</i> .
G. <i>domūs</i> , de casa (<i>domī</i> , en casa) ²	<i>domuum</i> et <i>domorum</i> .
D. <i>domui</i> , raro <i>domo</i> .	<i>domibus</i> .
A. <i>domum</i> .	<i>domōs</i> , raro <i>domūs</i> .
V. <i>domus</i> .	<i>domūs</i> .
A. <i>domō</i> , raro <i>domū</i> .	<i>domibus</i> .

VIII. DECLINATIO QUINTA

DIES, día, masc., plazo (de tiempo), femin.; **rad.** *di*, **th.** *die*.

53 Continet nomina feminina et masculina in *ēs* cum genitivo in *ei*.

¹ *Quercus* solum per quartam declinatur.

² Cf. n. 252, II. *Quid ais, bone vir? est frater domi?* Ter. Ad. 556 [4, 2, 17].

SING.	N. <i>dī-ēs.</i>	PLUR.	<i>dī-ēs.</i>
	G. <i>dī-ēī.</i>		<i>dī-ērum.</i>
	D. <i>dī-ēī.</i>		<i>dī-ēbus.</i>
	A. <i>dī-em.</i>		<i>dī-ēs.</i>
	V. <i>dī-ēs.</i>		<i>dī-ēs.</i>
	A. <i>dī-ē.</i>		<i>dī-ēbus.</i>

I. *Fides*, *fe*, *spes*, *esperanza*, *res*, *cosa*, habent *ēī* pro *ēī* in genitivo et dativo, ut *fidēī*.

II. Genitivus et dativus singularis declinationis quintae aliquando exeunt in *ē* apud poetas et antiquos: *dīē somnique horas*, Verg. *G* 1, 208, pro *diei somnique*; *commissā fidē*, Hor. *S.* 1, 3, 95, i. e. *credita fidei suae*, cosas encargadas a su fidelidad, confiadas a él. ¹

III. Genitivus, dativus et ablativus multitudinis praeter rerum et rebus, dierum et diebus inusitati sunt. ² Nominativum et accusativum pluralem habent, praeter *res* et *dies*, *acies*, *effigies*, *facies*, *species*, *spes* et apud Vergilium *glacies*, hielo. Cetera plurali carent. Cf. n. 77, 3.º

[Per quintam flectuntur: *res* (*obscurior*), *dies* (*laetissimus*); (*prisca*) *fides*, *perniciēs* (*metuenda*, destrucción pavorosa).]

IX. DECLINATIO NOMINIS COMPOSITI

54 In nominibus compositis ex substantivo et adjectivo si utrumque in nominativo est, utrumque declinabitur, ut *jusjurandum jurisjurandi*, *respublica reipublicae*. ³ Cf. *cornu (bubulum)*, n. 51.

¹ Etiam in antiquis exierunt, ut *perniciī* pro *perniciēī*, qua positione Vergilius usus videtur in *Aen.* 4, 636: *Munera laetitiamque dii*. V. GELL. 9, 44 et generatim recentiores Maronis interpretes. *Rabies*, cet., in genit. apud priscos.

² Cicero, *Top.* 7, non est ausus *specierum* aut *speciebus* dicere; non tamen negat posse Latine dici.

³ Sunt haec per juxtapositionem sive improprie composita; quare etiam separata scribuntur: *res publica*, *jus jurandum*.

X. TABULA LITTERARUM MOBILIIUM IN DECLINATIONE

(Cf. nn. 16, 23, 25, 28, 51, 53, 473 seqq.)

SINGULARI

55	1. ^a deol.	2. ^a deol.	3. ^a deol.		
	f. m.	m. f.	n.	m. f.	n.
N.	ǎ,	ũ-s,	ũ-m,	} s (cs)	} ẽ
V.	ǎ,	ẽ,	ũ-m		
G.	ae,	ĩ,	ĩ,	ĩs,	ĩs,
D.	ae,	õ,	õ,	ĩ,	ĩ,
A.	ǎ-m,	ũ-m,	ũ-m,	} ẽ-m, i m,	} ẽ
				} ẽm,	} aut deest,
A.	ā.	ō.	ō.		
				ẽ, ĩ.	ẽ, ĩ.

PLURALI

N.	ae,	ĩ,	ǎ,	ēs,	ǎ, i-ǎ,
V.	ae,	ĩ,	ǎ,	ēs,	ǎ, i-ǎ,
G.	ā-rũm,	ō-rũm,	ō-rũm,	ũm, i-ũm,	ũm, i-ũm,
D.	ĩs,	ĩs,	ĩs,	ibũs, i-bus,	ibũs, i-bũs
A.	ās,	ōs,	ǎ,	ēs,	ǎ, i-ǎ,
A.	ĩs.	ĩs.	ĩs.	ibũs, i-bũs.	ibũs, i-bũs.

SINGULARI

	4. ^a deol.		5. ^a deol.
	m. f.	n.	f. m.
N.	ũ-s,	ũ,	ẽ-s,
V.	ũ-s,	ũ,	ẽ-s,
G.	ũs,	ũs;	e-ĩ,
D.	u-ĩ,	ũ,	e-ĩ,
A.	ũ-m,	ũ,	ẽ-m,
A.	ũ.	ũ.	ẽ.

PLURALI

N.	ũs,	u-ǎ,	ēs,
V.	ũs,	u-ǎ,	ēs,
G.	u-ũm,	u-ũm,	ẽ-rũm,
D.	i-bũs, u-bũs,	i-bus, u-bũs,	ẽ-bũs,
A.	ũs,	u-ǎ,	ēs,
A.	i-bũs, u-bũs.	i-bũs, u-bũs.	ẽ-bũs.

CAPUT II. DE NOMINUM GENERE

56 Substantivum est illud nomen quod per se, sive solum, in oratione esse potest; sc. quod res (los objetos) significat, ut *dux*; v. g. *DUX imperat*.¹

Dividitur in proprium et appellativum:

Proprium est, quod rem definitam et singularem significat, ut *Romulus*, *Hispania*.

Appellativum est, quod aliquam speciem, sive rem communem atque incertam significat, ut *rex*, *oppidum*.

[NB. Appellativum dicitur collectivum, cum numero singulari significat multitudinem, ut *populus*, *exercitus*; dicitur abstractum, quod actionem qualitatemve significat; v. g. *iter*, *viaje*, *prudencia*; secus concretum nominatur.

Nominum genera partim ex significatione, partim ex positione cognoscuntur.]

I. DE GENERIBUS NOMINUM QUAE EX SIGNIFICATIONE COGNOSCUNTUR

I. NOMINA MASCULINA

57 Quae maribus solum tribuuntur, mascula sunt. His ventos fluviosque super cum mensibus adde.

Masculini generis sunt quavis terminatione:

1.º Nomina, sive propria, sive appellativa, solum viros aut deos significantia; ut *Romulus*, *consul*, *cónsul*; *Genius*, el dios *Genio*; item nomina animalium quae marem significant; ut *leo*, *león*.²

¹ Nomen autem ab ALVARO definitur in Rudimentis *pars orationis quae casus habet neque tempora adsignificat*.

² Apud scriptores ecclesiasticos etiam nomina angelorum et daemonum.

[Sic appellativa quae solum viris tribuuntur: *bibliopōla*, librero, *caupo*, mesonero, *frater*, hermano, *haruspex*, arúspice, *lanista*, maestro de esgrima (de los gladiadores), *latro*, ladrón, *navita*, mariner, *pater*, padre, *pirāta*, corsario (cosario), *poēta*, *pugil*, *rēmex*, remero, *scriba*, notario, escribano, *scurra*, bufón, *tubicen*, trompetero, ¹ *transfuga*, *vir*, varón, *cet*.]

NB. Nomina quae proprie sumpta rem significant, cum virum feminamve sensu translato designant, genus desumunt a terminatione, v. g. *feminina copiae*, ejércitos (abundancia de soldados), *custodiae*, guardas, *operae*, trabajadores, obreros, *vigiliae*, centinelas; neutra *mancipium*, «propiedad, cosa propia», unde esclavo, *auxilia*, tropas auxiliares, proprie «socorros».]

2.º Nomina ventorum, fluviorum et mensium, ut *Etēsiae*, los vientos Etesios (=anuales, de Agosto), *Sequāna* (*lentas*), el Sena, *Sicōris* (*ultimus*), el Segre, *Januarius* sive *mensis Januarius*.

NB. Ex fluminum nominibus excipiuntur pauca quaedam in a exeuntia, v. g. *Albula*, el Tiber, *Allia*, *Matrōna*, el Marne, item *Lethe* et *Styx*, quae sunt feminina. [Etiā excipiuntur aliqua peregrina nomina r finita, ut *Elāver*, *Iāder*, quae neutra sunt. ²]

II. NOMINA FEMININA

58 Feminineum dices, quod femina sola reposcit. Insula feminea est, arbor, cum nave poësis.

Feminini generis sunt quavis terminatione:

1.º Nomina, sive propria sive appellativa, mulieres aut deas significantia; ut *Glycerium*, *uxor*, esposa, *Juno*; item nomina animalium quae feminam significant; ut *leaena* (poët. *lea*), leona.

[Sic appellativa feminarum: *mulier*, mujer, *mater*, madre, *soror*, hermana, *nutrix*, nodriza, *anus*, vieja, *socrus*, suegra, *cet*.]

2.º Nomina insularum et arborum, ut *Rhodus*, Rodas, *abiēs*, abeto, *pirus*, peral [*fagus*, haya, *ficus*, higuera (higo, *ficus*, úlcera, masc.), *mālus*, manzano; *fraxinus*, fresno, *juniperus*, enebro, *pinus*, pino, *pinaster*, pino silvestre, *ilex*, encina, *cet*.]

¹ *Tibicen*, flautista, cf. NEUE-WAG. 4, 914. Et cf. ALVAR., II. 439.

² Veteres *Istrum*, *Rhenum*, *Metaurum*, *Rhodanum*, *Iberum* nominandi casu pro *Ister*, *Rhenus*, *Metaurus*, *Rhodanus*, *Iberus* dicebant, dummodo adderetur nomen *flumen*; unde est illud Horatii C. 4, 4, 38: *Testis Metaurum flumen et Hasdrubal*; et in Arte poetica, 18: *Aut flumen Rhenum*. Cf. ALVAR., II. 444.

Excipe a) haec neutra tertiae: *acer* (*durum*), *arce*, *acebo*, *robur* (*grave*), *roble*, *siler* (*molle*), *mimbrera*, *suber* (*silvestre*), *alcornoque*, cum terminatis in *um*, n. 64; — b) hoc masculinum secundae *oleaster* (*amarus*), *acebuche*.

3.º Nomina propria navium et fabularum dramaticarum, quae per synesim feminina sunt, quia sc. intellegitur *navis*, *fabula*, *pieza* dramática; ut *Centaurus magna*, Verg.: *Eunuchus acta est*, se representó el E. (de Terencio).

III. NEUTRA

Trade notas neutri et vocem pro nomine sumptam,
Et verbum quodvis nuda pro voce repostum,
Et quorum, ceu *fas*, immobilis ultima perstat.

59 Neutrius generis sunt quaecumque terminatione:

1.º Elementorum sive litterarum nomina: *u longum*, (una, la) *u larga*; quae aliquando feminina fiunt, subaudita voce *littera*.

2.º Verba et ceterae orationis partes positae loco substantivi, ut *vivere ipsum pro ipsa vita*; *cras dicis*; *CRAS ISTUD quando venit?* *mañana dices*; *¿este mañana cuándo llega?*

3.º Dictiones, cum excluso omni sensu pro semetipsis ponuntur, ut *lux est monosyllabum*.

4.º Substantiva quae in casus non declinantur, ut *fas*, lo justo, *gummi*, goma. ⁴

IV. DE COMMUNIBUS

Est commune duum, sexum quod claudit utrumque
Articulo gemino, veluti *bos*, *hostis* et *obses*.

60 Nomina personarum appellativa generatim adhibentur solum tanquam masculina, ut *hostis*, *enemigo*, *nauta*, *marinero*; aliquando etiam tanquam feminina pro sexus diversitate, ut *civis Romanus*, *ciudadano romano*, *civis Romana*, *ciudadana romana*. Haec autem dicuntur communia duorum generum.

⁴ Sic Hebraeum *manna*, *maná*.

[En praecipua nomina communia personarum: *adulescens*, adolescente, *affinis*, afín, *agricola* (raro f.) campesino-a, *antistes*, presidente (de cosas sagradas, pro feminino saepius dicitur *antistita*), *artifex*, artífice, *comes*, compañero-a, *conjux* (fere f.), cónyuge, *dux*, guía, *dynastes*, *heres*, heredero-a, *hostis*, enemigo-a, *infans*, infante, *interpres*, intérprete, *municeps*, munícipe, *obses*, rehén, *parens*, padre (madre), *patruelis*, primo hermano, prima h., *praeses*, presidente-a, *sacerdos*, sacerdote, sacerdotisa, *satelles*, satélite, *vates*, adivino-a, poeta, poetisa.]

NB. Apud poëtas inveniuntur etiam communia duorum praecipue: *auctor*, *augur*, *custos*, *hospes* (in femin. rectius *hospita*), *incola*, *judex*, *juvenis*, *miles*, *par*, *testis*. — Sunt aliqua verba quae substantivis femininis junguntur, sed sola minime adhiberi solent tanquam substantiva feminina, ut *index*, *vindex*, v. g. *vox index stultitiae*.⁴

En praecipua communia animalium: *bōs*, buey (vaca, etiam *vacca*), aliquando *anser*, ganso, *elephantus* (etiam *elephas*), *lepus*, liebre, *mus*, ratón, cet.]

V. DE EPICOENIS

61 Artículo sexum quae complectuntur utrumque
Uno, epicoena vocant Graji, promiscua nostri.
Corvus hic, haec vulpes seu mas seu femina poscunt.

[Epicoenum sive promiscuum est quod sub uno genere utrumque sexum complectitur, ut *corvus niger*, mas et femina, *vulpes callida*, mas et femina. — Ad sexum indicandum additur *mas*, *femina*: *vulpes mas* (etiam *vulpes mascula*), *vulpes femina*.]

VI. DE GENERE INCERTO SIVE DUBIO

Quae modo femineis, maribus modo juncta videbis
Significatorum nullo discrimine facto,
Sunt generis dubii, velut *horridus horrida tigris*.

62 [Nomina incerti generis sive dubia sunt quae modo hoc, modo illo genere apud probatos auctores reperiuntur, sine ullo discrimine, ut *tigris ferus* sive *fera*, sine ulla sexus differentia.

⁴ Cf. ALVAR., n. 441.

Si tamen de maribus singillatim agitur, usurpatur genus masculinum, si de feminis fem.

NB. Dicuntur mobilia nomina quae pro genere diverso, diversa terminatione praedita sunt, ut *dominus* et *domina*, *agnus* et *agna*, *corde* et *cordera*. Sed *columba* et *columbus* nihil aliquando differunt.]

II. DE GENERIBUS QUAE EX TERMINATIONE COGNOSCUNTUR

I. IN PRIMA DECLINATIONE

E et **ā** feminineum est; **as**, **ēs** sunt mascula primae.

63 I. Nomina primae declinationis **ā**, **ē** litteris finita sunt feminina, nisi obstat significatio: n. **57**, ut *Roma*, *Aetna*, *panthera*, *musica* et *musice* [*mana*, *ae*, grano de incienso¹].

Excipe *Hadria*, el Adriático, masculinum, *talpa*, topo, fere masc., *dama*, gamo, masc. et fem.

II. Nomina primae declinationis in **ās** et **ēs** sunt masculina, ut *tiaras*, *cometes* (et *cometa*).² [Cum autem forma omnino latina flectuntur, sunt aliquando feminina, ut *tiara*.]

II. IN SECUNDA DECLINATIONE

Um, **on** neutris, maribus da cetera saepe secundae.

64 [Nomina in **um** et **on** secundae declinationis neutra sunt, exceptis nominibus propriis virorum et feminarum, ut *caelum*, *mancipium*, n. **57**, 1.º **NB.**, *Ilium* sive *Ilion*, *Saguntum*, Sagunto (Murviedro), *Pelion*, el monte Pelio, *Illyricum* (regio).

¹ *Pascha*, *ae* (-*ātis* tertiae non est apud Neue-WAG.) Hebraeum neutrum est. Nomina vero montium in *a* et *e* sunt feminina: *Ida*, *Mycala*, *Ossa*, *Hýbla*, *Cyl-lēne*, *Oeta* et *Oete*, *Rhodope*, cet.; montes enim genere positionis praediti esse solent.

² Sic *mammōnas* et *mammona*, riquezas, apud scriptores ecclesiasticos.

65

Nomina in **us** (**os**) et **r** declinationis secundae masculina sunt, ut *Gajus* sive *Caunus*, el Moncayo, *gladius*, espada, *acanthus* (*acanthos*), acanto, *liber*, libro.]

I. Excipiuntur **feminina** in secunda declinatione haec in **us** et **os**:

1.° *Alvus*, vientre, *carbāsus*, tela de lino, vela de navio, *humus*, tierra [*vannus*, criba, *ficus*, n. 58, 2.°].

2.° Urbium nomina, ut *Saguntus*, n. 64, *Corinthus*,⁴ *Ilios*, et haec regionum: *Aegyptus*, *Chersonesus* seu *Cherronesus*, *Epirus*, *Peloponnesus*. [*Canōpus* tamen est masc.]

3.° Nunnula fruticum seu arbuscularum (arbutos), ut *buxus*, boj, *nardus*, nardo, *papyrus*, papiro, papel (etiam *papyrum*). Cf. n. 58, 2.°

[NB. Reliqua stirpium seu virgultorum et florum nomina masculinis adduntur, ut *asparāgus*, espárrago, *carduus*, cardo, *dumus*, espino, maleza, *hyacinthus*, jacinto, *pampinus*, parra (perraro fem.); *rubus*, zarza, cet.]

II. Ex finitis in **us** excipiuntur **neutra**: *virus*, jugo fétido (venenoso), ponzoña, *vulgus*, vulgo (raro masc.), et poët. *pelagus*, piélago, mar, quae carent plurali.

66

Quae autem a nominibus Graecis in **os** facta sunt Latina, partim masculina, partim feminina sunt, servato fere genere Graeco, ut *dialogus*, *prōlogus*, masculina, *Arctos*, la Osa, femininum.

[Feminina praecipue sunt:

1.° Plantarum aliqua nomina, plerumque in **os** exeuntia, ut *buglossos*, lingua de buey; adde *balānus*, bellota.

2.° Substantiva ex *odos* (ὅδος) composita, ut *methodus*, *periodus*; item *atōmus*, *antidōtus* (etiam dicitur *antidōtum*); praeterea *dialectus*, *diamētrus* sive *diamētros*, *diphthongus*, *paragraphus*.²

3.° Pleraque nomina margaritarum, ut *amethystus*, amatista.³ *Barbitos*, laúd, masculinum est et fem.]

4 Labitur *Commelerōn* cum in Vocabulario masc. facit *Corinthum*; labuntur saepe vocabularia in genere designando

2 Et alia nonnulla, quae fere vel cadentis vel omnino lapsae Latinitatis sunt, ut *abyssus*, *biblus*, *bissus* seu *byssus*, *crystallus*, *erēmus*, *perimetros*, *pharus*.

3 E quibus sunt masc. *smaragdus*, *esmeralda*, *hēryllus*, *berllo*, *opālus*.

III. IN TERTIA DECLINATIONE

§ I. Masculina

Os, or, er, o, simul **es** quod crescit mascula sunt.

67 [Nomina *o, ēr, ěr, or, os* finita, item impari-syllaba in *ēs, ěs*, masculina sunt, ut *Sulmo Sulmonis, aēr, vomēr vomeris*, reja del arado (aliquando *vomis*), *color coloris, flos floris, lebēs lebētis*, caldera, *pariēs pariētis, fomēs fomitis*, yesca.]

I. Ex finitis in **o** excipiuntur **feminina**:

1.° Substantiva in **io** orta a verbis et nominibus adjectivis, ut *legio, oratio*, discurso, *talio*, talión, *communio*, participación, a *legere*, escoger, *oratum, talis, communis*; sed *pugio*, puñal, a *pu-n-gere*, masculinum est: [item masculina sunt ea quae a distributivis oriuntur, ut *senio*, el seis (de la cara de los dados). Igitur *dicio* a *dicere*, *regio* a *regere*, *portio*, cf. *partiri*, feminina sunt.]

2.° *Do* et *go* finita quorum genitivus exit in *inis* breve, ut *hirundo*, golondrina, *imago*, imagen, *Carthago*; at sunt masculina *cardo*, quicio, *ordo*, orden; fere *margo*, orilla, aliquando apud poetas *cupido*, deseo.

3.° Excipiuntur **feminina**: *caro*, carne, et nonnullae urbes Hispanae, ut *Barcino, Tarraco*.

[Sunt igitur **masculina**: *scipio*, bastón, *titio*, tizón, *unio*, perla,⁴ *papilio*, mariposa, *ligo*, azadón, *harpago*, garfio, *cloque*, rezón, *anclote*, *turbo*, remolino, cet.]

II. Ex nominibus **er** finitis excipiuntur 1.° **neutra**: *cadaver*, cadáver, *iter*, camino, *tuber*, protuberancia, *uber*, ubre, *ver*, primavera [verber, azote, n. 75, 2.°, et plantarum herbarumve nomina, ut *piper*, pimienta. *Tuber*, acerola, est masc. Cf. n. 58, 2.° a).]

2.° **femininum** *lintr* *lintris*, canoa.

III. Ex nominibus **or** finitis excipiuntur 1.° **neutra**: *ador*, trigo espelta, *aequor*, la superficie del mar, *cor*, corazón, *marmor*, mármol.

2.° **femininum** *arbor*, vel *arbos*, árbol.

⁴ *Unio, id est, concordia non est cur doceantur pueri femininum esse, cum apud veteres minime reperitur. ALVAR., 453.*

IV. Ex nominibus **os** finitis excipiuntur 1.º **feminina** (praeter *arbo*s): *cos*, aguzadera, et *dos* (*tua*), dote.

2.º **neutra**: *ōs* *ōris*, boca, *ōs* *ossis*, hueso [et Graeca in **os** ea quae tantum nominativum et accusativum habent, v. g. *melos*, canto].

V. Ex imparisyllabis **es** finitis excipiuntur 1.º **feminina**: *merces*, *paga*, (*haec*) *seges*, sembrado, *quies*, descanso [cum compositis *requies*, *inquies*; item *leges*, estera, *compes*, grillete, fere plur. *compedes*: n. 75, 5.º]

2.º **neutrum** *aes*, cobre.

[3.º *Ales*, ave, masculinum est aut femininum; *quadrupēs*, cuadrúpedo, femininum vel neutrum; *quadrupes*, caballo, est generis masculini.]

§ II. *Feminina*

X da femineis, **aus**, **as**, **is**, **ys**, **es** nisi crescit

In patrio; **s** etiam si consona ponitur ante.

68

[*Ās*, *ās*, *ēs*, *īs*, *is*, *ȳs*, *aus*, *x*, et consonante praecedente, *s* finita, **feminina** sunt, ut *aetās* *aetatis*, edad, *anās* *anātis*, ánade, *caedēs* *caedis*, matanza, *Salamīs* *Salamīnis*, Salamina, *vallis* *vallis*, valle, *cassis* *cassidis*, capacete, *chlāmȳs* *chlamydis*, clámide, *laus* *laudis*, alabanza, loa, *pax* *pacis*, paz, *nex* *necis*, muerte violenta, *nix* *nivis*, nieve, *nox* *noctis*, noche, *nux* *nucis*, nuez, *trabs* *trabis*, viga, madero, *glans* *glandis*, bellota.

Huc spectant, exceptis nonnullis, v. 68, III, pluralia *Alpes*, *Gades*, cet., n. 39, 1.º]

I. Excipiuntur in **as**: 1.º **masculina**: *as* *assis*, *as*, et nomina Graeca cum genitivo in *antis*, v. g. *adamās*, diamante. [*Vas* *vadis*, *mas* *maris*, n. 57, 1.º]

2.º **neutra**: *vās* *vāsis*, vaso [item Graeca in *ās* cum genitivo brevi *ānis* et *ātis*, v. g. *melas*, una enfermedad, *erysipēlas*, erisipela].

II. Excipe in *ēs* *parisyllabis*: *palumbes*, paloma torcaz, masculinum aut femininum, *vepres*, espino, zarzal, masculinum [et Graeca in *ēs*; quae solum habent nominativum et accusativum, et neutra sunt, ut *cacoēthes*, úlceras maligna].

III. Excipe haec **masculina** in *is*: 1.º finita in *cis*, *guis*, *mis*, *nis*, *alis* et *ollis*, ut *piscis*, *pez*, *pescado*, *sanguis*, *sangre*, *cucumis*, *cucumeris*, *colombro*, *cinis cineris*, *ceniza*, *canalis*, *caño*, *foliis*, *fuella*.

[Sic: *fascis*, *anguis*, *culebra* aliquando fem., *unguis*, *vermis*, *crinis*, *panis*, *funis*, *amnis*, *finis*, rarissime *femininum*, *canis*, *perro*, *can* nonnunquam fem., *clunis*, *nalga* etiam fem., *plurale manes*, *almas* de los muertos, n. 39, 1.º; *annalis*, *aqualis*, *natalis*; *collis*.]

2.º **Mascula** sunt etiam ¹ *Lucretilis*, ² *ensis* et ³ *orbis*,
⁴ *Glis*, ⁵ *mensis*, ⁶ *cassis cassis*, cum ⁷ *pulvere* ⁸ *fustis*,
 Tum ⁹ *lapis* et ¹⁰ *caulis*, tum ¹¹ *postis*, ¹² *sentis* et ¹³ *axis*,
 Et ¹⁴ *torris*, ¹⁵ *vectis*, ex ¹⁶ *as* *composita*, ¹⁷ *molaris*.
 [Adde ¹⁸ *pugillares*, ¹⁹ *lemures*, *pluralia*, ²⁰ et *antes*. ¹

3.º *Corbis*, *cesto*, *masculinum* est aut fem.; *scrobis* (*scrobs*), *cueva*, *torquis* aut *torques*, *collar*, *perraro* *feminina*; *tigris* raro *masc.*

IV. Excipe in *ys* *masculinum* *Othrys* (un monte).]

V. Ex nominibus in *x* **masculina** sunt:

1.º Nomina Graeca in *ax*, v. g. *thorax* *thorācis*, *coraza*.

2.º Nomina in *ex*, *ēgis*, *e* brevi, v. g. *grex*, *grēgis*, *rebaño*. [Sed *lex legis* fem., *rex* et *remex* n. 57, 1.º]

3.º Nomina in *ex*, *icis*, ut *frutex* *fruticis*, *arbusto*, *tallo* [exceptis *femininis* *carex*, *carrizo*, *forfex*, *tijeras*, *vilex*, *agnocasto*, *ilex*, n. 58, 2.º, et aliquando *imbrex*, *teja*, *obex* (sine nominat.), *cerrojo*, *rumex*, *romaza*, etiam aliquando apud poetas *cortex*, *corteza*, et *silex*, *pedernal*. — Sed *atriplex*, *armuelle*, *neutrum* est].

4.º Haec: *calix* (*argenteus*), *copa*, *fofnix* (*inflexus*), *bóveda* [*phoenix* *phoenīcis*, *fenix*, *tradux* *tradūcis*, *mugrón* de la vid. *Varix*, *várice*, est *masc.* et *fem.*; *calx*, *calcañar*, et *lynx*, *lince*, sunt raro *masculina*].

5.º Verba in *unx*, ut *deunx*, once duodécimas partes del as.

6.º *Sandyx* *sandŷcis*, color encarnado, nonnunquam *bombyx*, *gusano* de seda, et *sardonŷx* *sardonŷchis*, *sardónice*.]

VI. Ex nominibus in *s*, consonante praecedente, **masculina** sunt: 1.º nomina in *ns* cum genitivo in *ntis*, ut *dens* [*quadrans*, la cuarta parte de una cantidad, v. g. tres onzas de la libra (que valía doce), *fons*, *mons*, *pons*], exceptis *femininis* *bidens*, *oveja* de dos

4 4 monte de Italia, 2 espada, 3 círculo, 4 liron, 5 mes, 6 red de cazador, 7 polvo, 8 varapalo, 9 piedra, 10 tallo, 11 jamba, 12 espino, 13 eje, 14 tizón, 15 palanca, 16 ut *senis*, medio as, 17 (diente, piedra) molar, 18 tablitas de escribir, 19 espectros, 20 filas, hileras.

años, ¹ *frons*, frente, *gens*, pueblo, *lens*, lenteja, *mens*, pensamiento, et fere *serpens*, serpiente. [*Animans*, ser vivo, est femininum, in plurali etiam neutrum; ser dotado de razón, est masculinum. *Continens*, tierra firme, continente, est fere femininum, raro neutrum.²]

2.º Nomina Graeca in ps, ut *hydrops*, *hydrōpis*, hidropesía [et *chalybs*, acero. — Latina *adepts*, gordura, et *forceps*, tenaza, tenazas, masc. et fem. sunt. *Stirps*, tronco, perraro masc. est.]

§ III. Neutra

Neutrum **ar**, **a**, **e**, neutrum **ur**, neutrum **c-l-i-n-y-t-**
usque sequuntur.

69 [Ā, ē, ě, ī, i, ŷ, ār, ūr, ūs, ūs, c, l, n, t finita, neutra sunt, ut *poēmā poëmatis*, poema, *Tempē* (valle en Tesalia), *marē*, mar, *sinapī sinapis* (et *sinapī* indeclinabile), mostaza, *oxymelī*, bebida agridulce, *misŷ misŷis*, vitriolo, *calcar calcāris*, espuela, *Tibur*, Tíbur, *corpūs*, cuerpo, *jūs*, derecho, *lac lactis*, leche, *mel mellis*, miel, *lumen*, lumbré, *caput capitis*, cabeza.]

Excipiuntur masculina: a) Ex nominibus in **ur**: *furfur* (*hordeaceus*), salvado, *turtur* (*raucus*), tórtola, *vultur* (*praedator*), buitre. [*Vultur Apulus*. *Fur*, n. 57, 1.º]

b) Ex nominibus in **us**: 1.º *lepus leporis* (*timidus*), liebre, *mus*, ratón; 2.º nomina Graeca in ūs ódis, v. g. *tripūs*, trípole. [3.º nomina urbium in **us** *untis*, quae tamen ab Ovidio per synesim feminina fiunt, ut *Amathus*.]

Sunt autem in **us** feminina: 1.º quae habent genitivum in ūdis et ūtis, v. g. *palus*, laguna, *virtus*, virtud; 2.º *pecus pecūdis*, cabeza de ganado menor, *tellus telluris*, la tierra [et fere *grus*, grulla, *sus*, cerdo, raro masculina.]

c) Ex finitis in **l** masculina sunt: *sol*, *sal* (in singulari etiam neutrum nonnunquam) [*mugil* (etiam in nominativo *mugilis*), mújol].

d) Ex finitis in **n** excipiuntur masculina, quae non faciunt ge-

¹ *Nidens*, azadón (de dos dientes), masc. est.

² Haec philosophiae verba rara *accidens*, accidente, *consequens*, consecuente, consecuencia, *ens*, ente, neutra sunt.

nitivum in *inis*, ut *attagēn attagēnis*, francolín, et ex iis quae faciunt *pecten pectēnis*, *peine*.

[At *feminina* sunt: *alcyon alciōnys*, *alción*, *martín* pescador, *āēdon*, *ruiseñor*, *icon*, *imagen*, *sindon*, *lilaila*, *muselina*, et nomina urbium in *ēn* atque *ōn*, ut *Eleusin Eleusīnis*, *Babylon Babylōnis*, quibus additur *Troezēn Troezēnis*.]

IV. IN QUARTA ET QUINTA DECLINATIONE

U semper neutris, **us** saepe virilibus adde.

70 Nomina quartae declinationis *us* terminata masculina sunt, ut *sensus*.

Excipiuntur *feminina*: *acus*, *aguja*, *colus*, *rueca*, n. 51, IV, raro masc., *domus*, *manus*, *penus*, provisión de boca, *porticus*, pórtico, *tribus*, tribu, plurale *idus* [et *quinguatrus*, fiestas en honor de Marte; apud priscos etiam *specus*, cueva, quod in nominat. et accus. est etiam generis neutr., sed raro. *Anus*, vieja, cet., *quercus*, n. 58, 1.º et 2.º].

[Femineum **es** quintae; verum inter mascula cense Saepe *diem*, quibus usque *meri* vocem adde *diei*.]

71 Nomina quintae declinationis sunt feminina, ut *spes*, *esperanza*.

NB. *Dies*, un día determinado (ayer, hoy, mañana) masculinum est, ut *dies vicesimus*, *hesternus*, *hodiernus*, *crastinus*, sed apud poetas etiam femininum; día indeterminado, época de tiempo, plazo, fere femininum est; ut *longa dies*. *Diem dicunt*, *QUA die ad ripam Rhodani omnes conveniant* Is *dies erat a. d. V. Kal. Apriles*. *Caes. B. C.* 1, 6, 4; señalan el día en el cual todos se han de juntar a orillas del R. Ese día era el 28 de marzo. Cf. *Cic. R. Am.* 44, 128. *Dies* in plurali et *meridies*, mediodía, sunt semper masculini generis.

III. DE GENERE ADJECTIVORUM CUM SUBSTANTIVA FIUNT

(Cf. n. 373)

72 I. Adjectiva substantive posita ejusdem sunt generis cujus est substantivum quod subauditur, v. g. *consonans, vocalis (littera)*, fem.

[Sic **masculina** sunt: *molaris (lapis)*, n. 68, III, 2.º; *natalis (dies)*, natalicio, 68, III, 1.º; *Oriens, Occidens (sol)*, el oriente, el occidente, levante, poniente, *torrens (fluvius)*, torrente, *confluens*, confluencia (de dos ríos), n. 68, VI; *Quintilis, Sextilis*, cet. n. 57, 2.º; *sonipēs*, poët. = *equus*: cf. n. 67, et 67, V, 3.º

Sunt **feminina**: *bidens (ovis)*, oveja de dos años, n. 68, VI; *bipennis (securis)*, hacha de dos filos, n. 68; *triemis (navis)*, nave de tres órdenes de remos, ib.; cet. (*Continens*, sc. *terra*, n. 68, VI).

Sunt **neutra**: *praesens, praeteritum, futurum (tempus)*, cet.]

II. Quod si nullum nomen substantivum subauditur, adjectivum abstracte sumptum neutrius generis est, ut *honestum, incertā fortunae*, inconstancia, inseguridad de la fortuna, *singulare, plurale*.

IV. DE GENERE NOMINUM PLURALIUM DEQUE NOMINIBUS
GENERE INAEQUALIBUS

73 I. Nomina **omnia**, quae numero multitudinis dumtaxat declinantur, si **a** littera finiuntur, neutra sunt, ut *arma, Bactra, orum* (urbs), *Cythera, orum* (insula); sin autem **i** terminantur, masculina, ut *fasti, Philippi*, Filipos, *Puteoli*, Puzol,⁴ *Veji*, cet., urbium nomina.

⁴ Litt. *Pozuelos* (Ciempozuelos), *Pocitos*.

II. Ae diphthongo finita feminina sunt, ut *Athenae, deliciae, excubiae*, centinelas (fuera del campamento), cf. n. 57, 1.º, NB., nisi obstat significatio, ut in *Etesiae*, n. 57, 2.º

74 I. Heterogenea dicuntur quae in plurali recedunt a genere singularis. In quibus haec maxime animadvertenda:

SINGULARI		PLURALI
[<i>ostrea</i> , ae, ostra,	fem.	<i>ostreae</i> et <i>ostrea</i> , <i>orum</i> , fem. et n.]
<i>carbasus</i> , i, tela de lino,	"	<i>carbasa</i> , <i>orum</i> , velas (del navfo), n.
<i>jocus</i> , i, chanza,	m.	<i>joci</i> et <i>joca</i> , <i>orum</i> , m. et n.
<i>locus</i> , i, lugar, sitio,	"	<i>loci</i> , pasajes (de un autor), asuntos, materias, et <i>loca</i> , <i>orum</i> , sitios, regiones. ⁴
<i>sibilus</i> , i, silbo,	"	<i>sibili</i> , poët. <i>sibila</i> .
<i>caelum</i> , i, cielo,	n.	<i>caeli</i> , <i>orum</i> , m.
<i>delicium</i> , i, delicia,	"	<i>delicia</i> et <i>deliciae</i> .
[<i>Elysium</i> , i, el Elíseo,	"	<i>Elysii</i> , <i>orum</i> , los campos E., m.
<i>frenum</i> , i, freno, -	"	<i>frena</i> et <i>freni</i> .
<i>rastrum</i> , i, rastro, rastrillo,	"	<i>rastra</i> et <i>rastri</i> .
<i>Argos</i> , i, Argos,	"	<i>Argi</i> , <i>orum</i> , m.]

II. In his notanda sunt aliqua nomina montium declinationis secundae, in plurali neutro pro singulari masculino a poëtis usurpata.

SINGULARI		PLURALI
[<i>Avernus</i> , i, el Averno, masc.		<i>Averna</i> , <i>orum</i> , neutr. poët.]
<i>Ismarus</i> , el Ísmaro,	"	<i>Ismara</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Massicus</i> , el Másico,	"	<i>Massica</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Maenalus</i> , el Ménalo,	"	<i>Maenala</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Pangaeus</i> , el Pangeo,	"	<i>Pangaea</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Taenarus</i> , el Téñaro,	" ²	<i>Taenara</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Tartarus</i> , el Tártaro,	" poët.	<i>Tartara</i> , <i>orum</i> , " "
<i>Taygetus</i> , el Taigeto o Táigeto,		<i>Taygeta</i> , <i>orum</i> , " "]

4 Apud Sallust. et Vergil. *loci* est etiam idem ac *loca*.

2 Etiam *Taenarum*, neutr.

CAPUT III. DE ANOMALIS NUMERO, SIGNIFICATIONE, DECLINATIONE ET CASU

I. ANOMALA SIVE INAEQUALIA NUMERO

75 Anomala sive inaequalia vocantur, quae aut numero aut declinatione aut casu aut aliquo alio attributo deficiunt.

I. **Singulari** tantum numero declinantur:

1.° Nomina propria, ut *Aeneas*; nisi appellativi formam induant, ut *Caesares*, *Maecenates*.

2.° Nomina abstracta, ut *bonitas*, *juventus*.

3.° Pleraque eorum quae materiam significant, sive quae metimur et ponderamus, ut grana, liquores, metalla: *triticum*, *oleum*, *ferum*, *ebur*, *marfil*, cet.

[Nonnulla tamen nomina herbarum, frumentorum, metallorum, lignorum, cet., recipiunt pluralem numerum, cum sc. tribuuntur rebus individuís sive singularibus a poetis praesertim, ut *vina*, vinos, diversas clases de vino, *aera*, instrumentos de cobre, estatuas de bronze.]

4.° Nonnulla collectiva, ut *plebs*, *supellex*.

[5.° Quae sequuntur, et alia:

gelu, us, hielo, **51, IV, NB.**

humus, i, tierra, suelo.

indöles, is, indole.

jubar, äris, resplendor.

lues, is, peste, epidemia.

meridies, ei, mediodía.

pöntus, i, mar, poet.

pulvis, äris, polvo.

quies, ätis, descanso.

sanguis, inis, sangre.

specimen, inis, muestra.

suboles, is, descendencia.

tellus, tierra, fere poet.

tussis, is, tos.

ver, is, primavera.

vulgus, i, vulgo: cf. n. **65, II.**]

II. Quaedam **plurali** tantum declinantur (pluralia):

1.° Multa nomina urbium aliorumque locorum, ut *Athēnae* [*Veji*, *Leuctra* *Leuctrorum*, *Gades* *Gadium*, *Alpes* *Alpium*, *Esquiliae*, *Tempe*.]

2.° Aliqua quae pluralitatem significant, ut *Charites* sive *Gratiae*, las (tres) Gracias, *majores*, antepasados.

[*caelites*, habitantes del cielo, bienaventurados.

Dirae, las Furias, imprecaciones.

excubiae, cuerpo de guardia.

inferi, habitantes del mundo inferior.

liberi, hijos.

manes, almas de los muertos.

munia (in nom. et acc.), cargos.

Penātes et *Lares*, dioses domésticos, númenes tutelares de la familia (lar, hogar).

proceres et *primores*, los grandes.

superi, habitantes del mundo superior.

utensilia, utensilios.

verbera, azotes, in singul. poético

verberis et fere poético *verbere*.]

3.° Nonnullae corporis partes, ut *cani* (sc. *capilli*), canas.

[*artus*, miembros.

cervices (apud sequiores *cervix*), cerviz.

exta, entrañas.

fauces, in sing. solum *fauce* apud poetas, fauces.

ilia, *ilium* et *iliorum*, *ilibus*, ija-

res, ijada.

intestina, intestinos.

nares, fosas (ventanas) nasales, in sing. hac significat. *rarum* est.

praecordia, diafragma.

renes, riñones.

viscera (raro *viscus*), vísceras.]

4.° Aliqua nomina dierum et festorum, ut *Kalendae*, *Bacchanalia*, fiestas de Baco.

[*Iduālia*, sacrificios hechos en los idus.

Idus.

feriae, días de descanso, ferias.

Impercālia.

Nonae.

nundinae, mercado, feria.

Saturnālia, cet.]

5.° Res compositae aut quae tales habentur, ut *cancelli*, verja, celosía, *altaria*, altar.

[*arma*, armas, armadura.

armamenta, instrumentos, herramientas.

balneae, casa de baños.

clathri, barras (de una verja).

clitellae, albarda.

compedes, et apud poetas in ablat. sing. *compede*, grillete.

cunae,
cunabula, } cuna.

incunabula, }

exuviae, despojos.

fori, celdillas (del panal).
manubiae, dinero sacado de la
 venta del botín.
moenia, murallas.
obices, abl. singul. poët. *obice*,
 cerrojo, barreras.
phalerae, bolitas pendientes del
 cuello (como adorno).
salinae, salinas.
scalae, escala, escalas.

tecopae, escoba.
spolia, despojos.
thermae, caldas, termas.
valvae, hojas de las puertas.
 Et plerumque: *bigae*, carro de
 dos caballos, *quadrigae*, carro
 tirado por cuatro caballos, et
 participa *sata*, campo sembra-
 do, los sembrados, et *serta*,
 guirnalda, n. 151, 198.

6.º Haec et alia:

ambages, in singul. apud poëtas
 solum *ambage*, rodeos.
annales, anales.
argutiae, agudeza (de ingenio),
 argucias.
crepundia, juguetes (estrepito-
 sos).
divitiae, riquezas.
fasti, fastos.
grates, in nominativo et accus.
 tantum, gracias.
indutiae, treguas.
ineptiae (raro in singulari), san-
 deces.
inferiae, sacrificios a los manes,
 exequias.
insidiae, asechanzas.

inimicitiae, enemistades.
minae, amenazas.
nugae, bagatelas.
nuptiae, bodas.
praestigiae, prestidigitación, pres-
 tigos, trapacería.
preces, in sing. solum *prece*, rue-
 go, ruegos.
primitiae, primicias.
reliquiae, reliquias, restos, relie-
 ves.
tenebrae, tinieblas.
vindiciae, adjudicación de una
 cosa puesta en litigio, et.
 Et generatim, *angustiae*, *blandi-*
tiae, halago, *illecebrae*, atrac-
 tivo.]

II. SIGNIFICATIONE INAEQUALIA

76 Sunt etiam substantiva quae praeter significationem
 quam in singulari habent, alteram in plurali assumunt,
 ut *carcer*, cárcel, *carceres*, espacio separado por una barrera; *littera*,
 letra, *litterae*, letras, carta, literatura.

[*aedes*, is, templo.

aqua, ae, agua.

auxilium, i, auxilio.

castrum, i, fortaleza.

copia, ae, abundancia.

fortuna, ae, fortuna.

impedimentum, i, obstáculo.

loculus, espacio reducido.

ludus, diversión, palestra.

natalis (*dies*), cumpleaños.

(*ops*,) is, socorro, cf. n. 80, V.

pars, tis, parte.

rostrum, i, pico de las aves, espolón de navío.

tabula, tabla.

aedes, ium, templos, casa.

aquae, aguas, aguas minerales.

auxilia, orum, tropas auxiliares.

castra, orum, campamento.

copiae, arum, provisiones, tropas.

fortunae, arum, bienes de fortuna.

impedimenta, orum, impedimentos, bagajes.

loculi, cajita (con divisiones compartimientos).

ludi, espectáculos públicos.

natales, nacimiento.

opes, um, riquezas, poder.

partes, ium, partes, papel (que se representa), partido.

rostra, orum, la tribuna (adornada con espolones de navíos).

tabulae, tablas, libro de cuentas, documento.]

III. DECLINATIONE INAEQUALIA SIVE HETEROCLITA ⁴

(Cf. n. 24, NB. 1, et 51, IV)

77 Dicuntur heteroclita substantiva quae per varias declinationes flectuntur. Praecipua sunt:

1.º Quae declinantur ut *dominus* et *templum*, v. g. *commentarius* et *commentarium*, comentario, memoria.

[*Callus* et *callum*, callo; *jugulus* et *jugulum*, garganta; *lupinus* et *lupinum*, altramuz; *cubitus*, codo, et *cubitum* (mensura), codo; *balteus*, tahall, *clipeus*, escudo, et minus saepe *balteum*, *clipeum*; *baculus*, bastón, báculo, saepius *baculum*.]

2.º Quae ad primam et secundam declinationem pertinent, ut *menda* et *mendum*, defecto, error.

[*Vespera*, tarde, et nominal. *vesper*, accus. *vesperum*, ablat. *vespere* et *vesperi*. (*Vesper*, *vesperi*, cet., lucero de la tarde, estrella de Venus.) Cf. n. 62, NB.]

⁴ Ab ἕτερος, diversus, et κλίσις, declinatio.

3.º Nomina in *ia* et *ies*, ut *materia* et *materies*.

[*Barbaria* et *barbaries*, *luxuria* et *luxuries*, *mollitia* et *mollities*, cet. In gen. dat. et abl. saepius declinantur per primam. Etiam invenitur *colluvio* et *colluvies*, *lavadura* = *lavazas*, mezcla confusa, turbulencia.]

4.º Aliqua nomina verbalia in *us* quartae et *um*, ut *eventus eventus* et *eventum eventum*, acontecimiento, *suggestus* et *suggestum*, sitio alto, tribuna.

[Etiam non verbalia *angiportus* et *angiportum*, callejón, rúa, calleja, *tonitrus* et *tonitruum*, trueno, tronido.]

5.º *Jugerum jugeri*, yugada, quod in plurali per tertiam declinatur: *jugera*, *jugerum*, *jugeribus*, raro *jugeri*.

Vas vasis, vaso, in plurali *vasa*, *vasorum*, *vasis*.

[6.º Quae sequuntur:

contagio, contagio, epidemia, et *contagium* apud poetas et recentiores.

plebs plebis, et *plebes plebei*.

praesepe praesepis et *praesepes praesepis*, item *praesepeium*, pesebre.

scorpio scorpionis, escorpión, et *scorpius scorpii*.⁴

tapes tapetis, tapete, et *tapete*, is, etiam *tapetum*, i.

requies requietis, cet., *reposito*, et *requiem requie*.

78 In nonnullis themata diversa sunt:

Femur, muslo, *femoris* et *feminis* (ab obsoleto *femen*), cet.

Jecur, hígado, *jecoris*, *jocinoris*, *jecinoris* et *jocineris*, cet.

Juppiter, *Jovis*, *Jovi*, cet.

Juventus, *juventutis*, mocedad, juventud, et apud poetas *juventa*, ae, et *Juventas Juventatis*, la diosa de la juventud.

Senectus senectutis, vejez, ancianidad, et apud poetas *senecta*.

Pecus pecudis, cabeza de ganado menor, et *pecus pecoris*, cabeza de ganado, fere ganado; cf. n. 51, IV, NB

Penus penoris, provisión de boca, pl. *penora*, et sine plurali *penus penus* et *penum*, i.

NB. *Ibis ibis*, el ave ibis, et *tigris tigris* faciunt etiam in gen. *ibidis*, *tigridis*, in acc. *ibin*, *tigrim* et *tigrin*, abl. *tigri*, cet.]

⁴ *Gausape gausapis*, n., et *gausapes*, is, masc., *gausapum*, i, *gausapa*, ae, cierto manto de lana.

IV. CASU INAEQUALIA SIVE DEFECTIVA ¹

79 I. Quaedam non declinantur in casus, ut nomina litterarum, v. g. *a*, *alpha*, et alia, ut *fas*, lo justo, *nefas*, lo injusto [*gummi*, goma, *caepe*, cebolla, *instar*, igualdad (en grandeza e importancia), *mane*, la mañana, *nihil*, nada, *Chaos* ², *sēcus* ³ virile aut muliēbre, sexo; sed tamen adhibentur tanquam nominativi et accusativi.

NB. 1. *Mane* usurpatur etiam ut ablativus: *summo mane*, muy de mañana; litterarum nomina etiam tanquam alii casus. ⁴

NB. 2. Pro indeclinabilibus usurpantur aliquando declinabilia, ut *caepa* pro *caepe*, *gummi* pro *gummi*, *nihilum* pro *nihil*.

NB. 3. *Pondo*, peso, defectivum adhibetur ut ablativus in singulari, v. g. *coronā aurea*, *librā pondo*, del peso de una libra (litt. una libra en peso, *libra* = prope $\frac{1}{3}$ kilogram.), et ut quilibet casus in plurali, v. g. *argenti pondo quinque milia*, cinco mil libras romanas de plata, *corona aurea pondo ducentum*, de docientas l., cet.

II. Nomina peregrina, uti Hebraea apud Christianos scriptores, aliquando Latinitate donantur, ut *Jōsephus*, i, *Dāvid Dāvidis*, n. 536, *Mōsēs Mōsis*, cet. ⁵]

Jesus habet acc. *Jesum*, ceteros casus *Jesu*.

80 Aliqua flectuntur in nonnullis casibus tantummodo, dicunturque *monoptōta*, *diptota*, *triptota*, *tetraptota*, i. e. unius casus, duorum, trium, quattuor. Cf. n. 75.

I. Adhibentur in solo ablativo singulari a poetis, in toto plurali ab omnibus *ambage*, *compede*, *fauce*, *obice*. *Prece* et raro *verbere* etiam apud non poetas inveniuntur.

II. Adhibentur in solo ablativo singulari, carent autem plurali: *sponte*, addito pronomine possessivo, ut *sponte sua*, por (de) su voluntad; verbalia in *u*, addito genitivo aut possessivo pronomine, ut *rogatu*

¹ Multa singularia notantur suis locis.

² Vergil. ablativo usus est *Chao*, G. 4, 347.

³ Cf. *Revue de Phil.* ann. 1907, vol. 31, p. 233.

⁴ Et, ut videtur, *sēcus*: Liv. 26, 47, 4.

⁵ In acc. etiam *Mosen*. Cfr. ALVAR., n. 184.

matris, meo, n. 283 [et *natu*, in locutione *grandis* (*major, maximus, minor, minimus*) *natu*, entrado en años, de edad.¹

III. Adhibentur in uno casu atque in certis locutionibus *dicis* (*causā*), por formalidad; *derisui* (*esse*), ser objeto de burla; *despicatui* (*esse*), ser objeto de desprecio; *ostentui* (*esse*), servir de muestra; *infittias* (*ire*), negar; *suppetias* (*ferre*), socorrer; *venum* (*dare*) vender, (*ire*) ser vendido. Cf. *nauci*, n. 282, III.]

IV. Duos casus habent:

Fors, acaso, abl. *forte* [fere adverbialiter, sine plur.]

[*Impes*, obsoletum, impetu, masc.] gen. *impetis*, abl. *impete* [sine plur.; et rarum est pro *impetus* quartae declin.]

(*Sordes*, inusitatum, inmundicia) raro acc. *sordem* et abl. *sorde* (fere plurale adhibetur).

(*Vepres*, insolens, espino) raro acc. *vepre*, abl. *vepre* (fere plurale usurpatur.)

V. Tres casus habent:

[(*Fides* vel *fidis*, inusit., cítara) *fidis*, *fidem*, *fide* solum apud poetas; generatim plurale est.]

Lues, contagio, epidemia, *luem*, *lue*, sine plurali.

[*Ops*, inusit., socorro] *opis*, *opem*, *ope*; in plur. *opes*, *opum*, cet., poder, riquezas.

[*Vicis* aut *vix*, obsoletum, vicisitud] *vicis*, *vicem*, *vice*; in plur. *vices*, *vicibus*, sine gen.

Vis, fuerza, acc. *vim*, abl. *vi*; ² in plur. *vires*, *virium*, *viribus*.

VI. Carent nominativo [*daps*] *dapis*, manjar, comida; [*dicio*] *dicionis*, dominio; [*frux*] *frugis*, frutos de la tierra; [*internecio*] *internecionis*, destrucción; [*pollis*] *pollinis*, flor de harina: n. 30, 4.º

CAPUT IV. DE ADJECTIVORUM DECLINATIONE

81 I. Nomen adjectivum est quod substantivis jungitur sive *adjicitur*, ut ea donet qualitate aut definiat (para calificarlos o determinarlos), ut *dux pru-*

¹ Et adverbiorum ritu: in promptu, a mano, in procinctu, haldas en cinta.

² Gen. apud Tacit., *Dial.* 26, et sequiores; dativus perrarus est. *Vis* = *vires* Lucretius 2, 586; 3, 265.

dens, general prudente, *miles strenuus*, soldado valeroso; *bubula caro*, carne de vaca (de buey).

[Igitur adjectivum vel est qualitativum vel definitivum; hoc autem esse potest possessivum, si rem possessam aut ad aliquem pertinentem significat, ut *domus mea*, *equus regius*, del rey, *miles Pompejanus*, de Pompeyo, del ejército de P.; patrium aut gentile, si patriam, gentem sive nationem indicat, ut *civis Romanus*, *homo Italus*; numerale, si numerum significat, ut *tres pueri*, cet.⁴

NB. Vox adjectivum late sumpta complectitur etiam varia genera pronominum, cum haec substantivis conjunguntur, ut *hic liber*, *illa mustela*; item participia, ut *porta clausa*, p. cerrada. Illa dicuntur adjectiva pronominalia, haec participialia.]

II. Ad declinationem quod attinet, adjectiva vel ad primam et secundam, vel ad tertiam declinationem pertinent substantivorum. Quae ad primam et secundam pertinent, tres formas habent in nominativo, cetera vel tres, vel duas, vel unam.

Cum nomina adjectiva tres habent formas, prima est generis masculini, altera feminini, tertia neutrius; si duas, prior est communis generis, id est masculini ac feminini, posterior neutrius; si unam, haec est omnis generis.

I. ADJECTIVA PRIMAE ET SECUNDAE DECLINATIONIS

82 Exeunt in

us, a, um, ut *bonus*, *bona*, *bonum*, bueno, -a, (-o),
er, era, erum, ut *liber*, *libera*, *liberum*, libre,
er, ra, rum, ut *niger*, *nigra*, *nigrum*, negro.

Unum exit in

ur, ura, urum, *satur*, *satura*, *saturum*, saciado, harto.²

⁴ Adjectivum stricte sumptum est vox quae substantivo adjungitur ad aliquam ejus qualitatem proprietatemve exprimendam. Illae voces quae substantivo junguntur, ut numeralia et pronomina, vocantur a multis adjectiva definita (determinativos). At haec denominatio convenit adjectivo proprie dicto sive qualitativo, quippe quod determinet seu *definiat* substantivum ejus qualitatem significando.

² Antiquitus *vicos*, *vica*, *vicum*. Cf. n. 25 in Ima pag.

I. **BONUS, BONA, BONUM** declinatur ut *dominus, musa, templum*.

SINGULARI				PLURALI	
N. <i>bon-us</i>	<i>bon-ă</i>	<i>bon-um.</i>	<i>bon-ī</i>	<i>bon-ae</i>	<i>bon-ă.</i>
G. <i>bon-ī</i>	<i>bon-ae</i>	<i>bon-ī.</i>	<i>bon-ōrum</i>	<i>bon-ārum</i>	<i>bon-orum.</i>
D. <i>bon-ō</i>	<i>bon-ae</i>	<i>bon-ō.</i>		<i>bon-īs.</i>	
A. <i>bon-um</i>	<i>bon-am</i>	<i>bon-um.</i>	<i>bon-ōs</i>	<i>bon-ās</i>	<i>bon-ă.</i>
V. <i>bon-ē</i>	<i>bon-ă</i>	<i>bon-um.</i>	<i>bon-ī</i>	<i>bon-ae</i>	<i>bon-ă.</i>
A. <i>bon-ō</i>	<i>bon-ā</i>	<i>bon-ō.</i>		<i>bon-īs.</i>	

[Ita *justus, a, um, justissimus, a, um, funestus, odiosus, probus, purus, sanctus, vivus; amatus, a, um, amado; amaturus, a, um, que amarâ; amandus, a, um, que debe ser amado, cet.*]

II. **LIBER, LIBERA, LIBERUM**, libre, declinatur ut *puer, musa, templum*.

SINGULARI				PLURALI	
N. <i>liber</i>	<i>libër-ă</i>	<i>libër-um.</i>	<i>libër-ī</i>	<i>libër-ae</i>	<i>libër-ă.</i>
G. <i>libër-ī</i>	<i>libër-ae</i>	<i>libër-ī.</i>	<i>liber-ōrum</i>	<i>liber-ārum</i>	<i>liber-ōrum.</i>
D. <i>libër-ō</i>	<i>libër-ae</i>	<i>libër-ō.</i>		<i>libër-is.</i>	
A. <i>libër-um</i>	<i>libër-am</i>	<i>libër-um.</i>	<i>libër-ōs</i>	<i>libër-ās</i>	<i>libër-ă.</i>
V. <i>liber</i>	<i>libër-ă</i>	<i>libër-um.</i>	<i>libër-ī</i>	<i>libër-ae</i>	<i>libër-ă.</i>
A. <i>libër-ō</i>	<i>libër-ā</i>	<i>libër-ō.</i>		<i>liber-īs.</i>	

Ut *liber* haec tantum adjectiva flectuntur: *asper*, ¹ *gibber*, *jorobado*, *corcovado*, *lacer*, *desgarrado*, *miser*, *prosper* rectius *prosperus*, *tener*, *lierno*; deinde quae in *fer* et *ger* exeunt, ² ut *mortifer*, *mortifero*, *aliger*, *alado*. *Dexter*, *derecho*, facit saepius *dextra*, *dextrum* quam *dextera*, *dexterum*. Cetera in *er* et *e* abjiciunt, ut *niger*, *nigra*, *nigrum*. *Ceteri*, *ceterae*, *cetera* et *ludicri*, *ludicrae*, *ludicra* carent nominativo singulari masculino [*cetera ceterum*, et *ludicra ludicrum*, gen. *ceteri*, *ceterae*, *ceteri*, *ludicri*, *ludicrae*, cet. Nominativus masc *posterus* rarus est.]

¹ Apud Vergil. *Aen* 2, 379, *aspris* pro *asperis*.

² A verbis *fero* et *gero*. Sunt plurima poetarum.

[**Exercitationes:** *poëta Graecus*, scribe idoneus, secretario digno; *mālus bifera*, manzano que da manzanas dos veces (al año), *ormus antiqua*, quejigo añoso, *platanus umbrifera*, plátano umbroso, *amnis latissimus*, río anchísimo, *amor sanctus*, a. casto, *color vērus*, c. natural, *comes jūcundus*, compañero apacible, *collis mūnītus*, altozano fortificado, *fūnis cannabinus*, cordel de cáñamo, *homo inconsultus*, h. inconsiderado, *jūdex inīquus*, mīles ignāvus, soldado cobarde, *paries ruinosus*, pared ruinosa, *rex peregrīnus*, r. extranjero, *sector zōnārius*, cortador de bolsas (de dinero), *condicio aequa*, propuesta razonable, *consuetudo barbara*, *contio tumultuosa*, junta, asamblea, *tumultuaria*, *cupīdilas effrēnāta*, apetito desenfrenado, *imāgo oblīqua*, retrato de perfil, *lanx argentea*, plato de plata, *merx proba*, mercadería buena, *navis oneraria*, navio de carga, *pellis pantherina*, piel de pantera, *vallis opāca*, valle sombrío, *exemplar mendosum*, copia llena de faltas, *foedus turpissimum*, tratado vergonzosísimo, *opus praeclarum*, obra magnífica, *risus magnus*, grande risada, *magistratus mutus*, autoridad muda, *annus delīra*, vieja demente, *porticus ampla*, pórtico espacioso, *dies festus*, día de fiesta, *res privata*, negocio particular.]

83 Subjecta pronomina et adjectiva ut *bonus*, *liber* aut *niger* declinantur, nisi quod genitivo *tūus*, dativo *tibi* finiuntur, et vocativo carere solent.

<i>alius</i> , a, ud, ¹ otro.	G. <i>aliūs</i> .	D. <i>alii</i> .
<i>solus</i> , a, um, solo.	- <i>soliūs</i> .	<i>soli</i> .
<i>totus</i> , a, um, todo.	<i>totiūs</i> .	<i>loti</i> .
<i>ullus</i> , a, um, alguno.	<i>ulliūs</i> .	<i>ulli</i> .
<i>nullus</i> , a, um, ninguno.	<i>nulliūs</i> .	<i>nulli</i> .
<i>unus</i> , a, um, uno.	<i>unūs</i> .	<i>uni</i> .
<i>alter</i> , a, um, el otro (de dos).	<i>alteriūs</i> . ²	<i>alteri</i> .
<i>uter</i> , utra, utrum, cuál de los dos.	<i>utriūs</i> .	<i>utri</i> .
<i>neuter</i> , neutra, neutrum, ninguno de los dos.	<i>neutriūs</i> .	<i>neutri</i> .
<i>uterque</i> , utraq̃ue, utrumque, uno y otro (de dos), los dos.	<i>utriusque</i> .	<i>utriq̃ue</i> .

¹ Pro m habet d.

² Cf. n. 518, exc. 3.º

<i>utervis, utrāvis, utrumvis</i> , cualquiera de los dos.	<i>utriusvis.</i>	<i>utrīvis.</i>
<i>uterlibet, utralibet, utrumlibet</i> , cualquiera de los dos.	<i>utriuslibet.</i>	<i>utrilibet.</i>
<i>utercumque, utracumque, utrumcumque</i> , cualquiera de los dos.	<i>utriuscumque</i>	<i>utricumque.</i>
<i>alteruter, alterūtra</i> , vel <i>altera utra, alterūtrum</i> vel <i>alterum utrum</i> , uno u otro (de dos). Gen. <i>alterutrīus</i> vel <i>alterīus-utrīus</i> . Dat. <i>alterutri</i> vel <i>alteri utri</i> , et ita in ceteris casibus.		

Sic accus. *alium, aliam, aliud, utrumque, utramque, utrumque*, cet., ablat. *alio, alia, alio, utrōque, utrāque, utrōque*.

NB. Formae regulares genitivi et dativi valde raras sunt nisi apud priscos, v. g. *altero, alterae*, pro *alteri*. *Mihi SOLAE* ridiculo fuit. Ter. Eun. 1004. ⁴

[Exercitationes: *alter consulatus, unus libellus, nullus dolor, neutrum genus, utraque pars, utrumlibet dictum, alteruter exercitus.*]

II. ADJECTIVA TERTIAE DECLINATIONIS

84 Excunt in

er, ris, re, ut *acer, acris, acre.*

is, e, ut *brevis, breve.*

or, us, ut *brevior, brevius.*

unam formam, ut *fēlix, prūdens*, cet.

Quorum autem nominativus est in *er, is, e*, aut *is, e*, declinantur ut *civis* et *mare*, eorum enim thema exit in *i*; sed ablativus semper est in *i*.

I. **ACER, ACRIS, ACRIS, fuerte. BREVIS, BREVE, breve, corto.**

⁴ Cf. ALVAR. in horum declinatione. Saepe tamen a grammaticis dicitur *neutri* (generis).

SINGULARI

N. <i>acer</i>	<i>acri-s</i>	<i>acre.</i>	<i>brevi-s</i>	<i>breve.</i>
G.	<i>acri-is.</i>		<i>brev-is.</i>	
D.	<i>acri-i.</i>		<i>brev-i.</i>	
A. <i>acr-em</i>		<i>acre.</i>	<i>brev-em</i>	<i>breve.</i>
V. <i>acer</i>	<i>acri-s</i>	<i>acre.</i>	<i>brevi-s</i>	<i>breve.</i>
A.	<i>acri-i.</i>		<i>brev-i.</i>	

PLURALI

N. <i>acr-es</i>		<i>acri-a.</i>	<i>brev-es</i>	<i>brevi-a.</i>
G.	<i>acri-um.</i>		<i>brevi-um.</i>	
D.	<i>acri-bus.</i>		<i>brevi-bus.</i>	
A. <i>acr-es</i>		<i>acri-a.</i>	<i>brev-es</i>	<i>brevi-a.</i>
V. <i>acr-es</i>		<i>acri-a.</i>	<i>brev-es</i>	<i>brevi-a.</i>
A.	<i>acri-bus.</i>		<i>brevi-bus.</i>	

Adnot. Genus neutrum a masculino et fem. solum differt in nominativo, acc. et voc.

a) Ut *acer* haec duodecim declinantur:

<i>alacer</i> , pronto.	<i>equester.</i>	<i>saluber</i> , saludable.
<i>campester.</i>	<i>paluster</i> , pantanoso.	<i>silvester.</i>
<i>celeber.</i>	<i>pedester.</i>	<i>terrester.</i>
<i>celer</i> , ligero.	<i>puter</i> , podrido.	<i>volucer</i> , volador, volátil;

[quibus addenda haec quattuor mensium nomina *September*, *October*, *November*, *December*.

Unum *celer* in flexione servat *e*: *celer*, *celeris*, *celere*, gen. *celeris*.

Exercitationes: *pastus saluber*, *musa silvestris*, *ordo equester*, *pālus puter*, *estaca podrida*, *turma* (escuadrón) *celeris*, *instrumentum campestre*.]

NB. Raro in prosa oratione, saepius in poëmaticis nominativus masculinus horum adjectivorum exit in *ris* pro *er*, ut *annus salubris* apud Ciceronem, *collis silvestris* apud Caesarem, *montivagus atque silvestris cursus*.

[b) Ut *brevis* flectuntur: *admirabilis*, *amabilis*, *debilis*, *facilis*, *gravis*, *horribilis*, *irreparabilis*, *irrevocabilis*, *suavis*, *terribilis*, *cel*.

Exercitationes: *belua immanis*, *bestia desmesurada o descomunal*, *candela brevis*, *vela corta*, *sublimis columna*, *pugna navalis*, *com-*

bate naval, *rota figularis*, rueda de ollero o alfarero, *illustris et perlucida stella*, e. clara y luminosa, *conviva hilāris*, convidado o comensal alegre; — *ager immunis*, tierra exenta de impuestos, *amicus fidelis*, amigo leal, *animus virilis*, espíritu varonil, *cibus suavis*, comida sabrosa, *jocus illiberalis*, gracia grosera, *pullus quinquemestris*, potrigo, pollino, de cinco meses, *puteus jugis*, pozo perenne, *ventus lenis*, viento blando, *bellum civile*, guerra civil, *domicilium illustre*, habitación iluminada, *praemium mediocre*, recompensa mediana, *grave testimonium*, *caelum tenue purumque*, cielo o atmósfera sin cargazón y despejada; — *auctor facilis*, *mirabilis pugnandi cupiditas*, admirable deseo de pelear, *utilis dimicatio*, útil combate, *homo humilis*, h. de baja suerte, *talis honos*, honra tal, *rudis indigéstaque moles*, mole (amontonamiento) tosca e informe, *omne divinum humanumque jus*, todo divino y h. derecho, *nobile nomen*, nombre famoso, *breve tempus*; — *omnis comneatus*, todo convoy (tránsito, provisión), *exitus notabilis*, fin notable, *suavis fructus*, *cornu lunare*, cuerno de la luna; — *res militaris*, arte m., milicia.]

c) Nonnulla adjectiva declinantur ut *bonus*, *a*, *um* simulque ut *brevis*, *e*, v. g. *hilarus* et *hilaris* gozoso [et aliquot composita, v. g.

inermis, *a*, *um* et *inermis*, *is*, *e*, desarmado.

exanimus, et *exanimis*, exámine, que pierde la vida.

bijugus et *bijugis*, de doble tiro (de caballos).]

II. BREVIOR, BREVIUS. Adjectiva in *or*, *us*, comparativa sunt, ut *brevior*, *brevius*, más breve, flectunturque ut *sermo* et *tempus*. Horum ablativus in *i* perraro desinit.

SINGULARI		PLURALI	
N. <i>brevior</i>	<i>brevius.</i>	<i>brevior-es</i>	<i>brevior-a.</i>
G. <i>breviōr-is.</i>		<i>brevior-um.</i>	
D. <i>brevior-i.</i>		<i>brevior-ibus.</i>	
A. <i>brevior-em</i>	<i>brevius.</i>	<i>brevior-es</i>	<i>brevior-a.</i>
V. <i>brevior</i>	<i>brevius.</i>	<i>brevior-es</i>	<i>brevior-a.</i>
A. <i>brevior-ē (brevior-i).</i>		<i>brevior-ibus.</i>	

[Exercitationes: *annus superior*, *regnum spoliatus*, *verecundior praeco*, *minor fides*, *poëta bonus*, *melior*, *optimus*; *scurra* (bufón) *malus*,

pejor, pessimus; vir magnus, major, maximus; facilis, faciliior, facillimus; difficilis, difficilior, difficillimus; humilis, humilior, humillimus; similis, similior, simillimus; dissimilis, dissimilior, dissimillimus. ¹]

III. **FELIX.** Adjectiva unius terminationis, ut *felix*, *feliz*, declinantur ut *civis* et *mare*; sed sunt imparisyllaba.

SINGULARI		PLURALI	
N. <i>felix</i> .		<i>felix-es</i>	<i>felici-a</i> .
G. <i>felix-is</i> .		<i>felici-um</i> .	
D. <i>felix-i</i> .		<i>felici-bus</i> .	
A. <i>felix-em</i> .	<i>felix</i> .	<i>felix-es</i>	<i>felici-a</i> .
V. <i>felix</i> .		<i>felix-es</i>	<i>felici-a</i> .
A. <i>felix-i</i> vel <i>felix-e</i> .		<i>felici-bus</i> .	

[**Exercitationes:** *bestia cicut*, animal manso, *stella errans*, planeta; *campus ingens*, planicie inmensa, *gladius micans*, espada reluciente, *populus potens*, pueblo poderoso, *magnus vir ac sapiens*, *mendacium impudens*, mentira desvergonzada, *ingenium clemens*, índole pacífica, *praesens periculum*, peligro inminente, *grave saxum et ingens*, *homo iners ignavus*, hombre flojo, cobarde, *aspiratio gravis et pestilens*, respiración dificultosa y hedionda, *rex generosus ac potens*, *constans homo et gravis*, *collis urbi imminens*, que se levanta junto a la ciudad, *tempus iners*, tiempo que impide el trabajo, que causa inacción, *discors semen*, principio opuesto, *atrox facinus*; *domus ingens*, ² *amicus constans*, *res inconstans*.]

85

I. Ut *felix* declinantur omnino, ac proinde habent plurale neutrum in *ia*, ea solum adjectiva et participia quae terminantur in *ans* et *ens*, in *as* (raro), *rs*, *ax*, *ix*, *ox*, et numeralia in *plex* [v. g. *elegantia*, *sapientia*, *Larinatia*, *sollertia*, *tenacia*, *pernicia*, *atrocia*, *simplicia* ab *elegans*, *sapiens*, *Larinas*, *sollers*, *tenax*, *pernix*, *atrox*, *simplex*. Adde *anceps*, *praeceps*, *dis*, *locuples*, *par* cum compositis ³, et apud recentiores auctores *hebes*, *teres*, *quadrupes*, *versicolor*].

¹ *Misceantur nonnumquam omnes gradus, ut felix, felicior, felicissimus; sic enim fit lingua celerior et exercitatio.* ALVAR., n. 40.

² En casa grande, in domo ingenti. Cf. loc. ubi.

³ *Par*, masc. compañero, fem. compañera, neut. un par.

NB. Pauca ex his declinantur etiam ut *bonus*, *a*, *um*, v. g. *opulens* et *opulentus*, *violens* et *violentus*.

[II. Huc etiam pertinent, sed carent neutro plurali (cf. tamen 84 a) adjectiva in

ēr ēris: *degēner*, *pauper*, *uber*.

ēs ētis, ut *indiges*, *praepes* (*dēses dēsīdis*, *reses resīdis*, *pūbes* (seu *puber*) *pūberis*, *impūbes impūberis* vel *impūbis impūbis*; at Vergilius dixit *puberibus foliis*, Aen. 12, 413;

ēs itis: *ales*, *cocles*, *dives*, *sospes*, *superstes*;

ex icis, ut *supplex*; apud Ciceronem tamen reperitur *supplicibus* verbis;

ex caput composita: *biceps*, *triceps*, cet., exceptis *anceps* et *praeceps*.

Praeterea *caelebs caelibis*, *cicur cicuris*, *compos compotis* et *impos impotis*, *discolor discoloris*,¹ *intercus intercutis*, *memor memoris*, *oscen oscinis*, *trux trucus*, *vigil vigilis*; — *exsanguis exsanguis*, parisyllabum. Sunt etiam alia nonnulla a poëtis Graecorum more conficta, quae in uno alterove casu adhibentur, ut apud Ovidium *Ausonis ora*, de Ausonia, de Italia, *hasta Pelias*, del monte Pelio.²]

NB. Nonnulla neutro plurali carentia inveniuntur tamen in dativo et ablativo cum substantivis neutris copulata: cf. ex. n. II.

III. DE NONNULLIS CASIBUS ADJECTIVORUM TERTIAE DECLINATIONIS

86

I. Adjectiva quorum neutrum e littera terminatur, i adsciscunt in ablativo singulari, ut *brevi*, *pingui*.

NB. *Caeleste*, *perenne*, *bimestre*, cet., pro *caelesti*, *perenni*, *bimestri* vel apud ipsos poëtas rara sunt.³

II. Reliqua adjectiva i vel e admittunt, ut *ingenti* vel *ingente*; sed i frequentius. At substantive sumpta, et comparativa fere in e terminantur; v. g. *illud a sapiente dictum*.

III. Participia praesentis, cum adhibentur ut vera participia, desinunt in e, ut: *vel aestate deficiente*, *vel autumnoinuente*.⁴ Sed cum in

¹ *Discoloribus signis*. Ctc.

² Cf. *Legionensis* in versione Vergil. G. 4, 281.

³ *Specie caeleste resumpta*, Ov. *M.* 45, 743. Cf. *Fast.* 3, 664; 6, 458.

⁴ *Vere tepenti*, Ov. *Art.* 3, 185; ut vitetur multiplex concursus litterae e.

nomina adjectiva transeunt, nimirum si qualitatem non vero tempus expriment, multo usitatus exiit in *i* quam in *e*, ut *biduo contenti*, *providentia diligenti*.

[NB. Adjectiva *compos*, *impos*, *caelebs*, *dese*, *pauper*, *princeps*, *pubes*, *superstes* semper *e* contenta sunt; *ales*, *dives* fere semper; *velus*, *uber* saepissime. At *memor* et *par* ablativum faciunt per *i*: *memori*, *parti*.¹]

IV. Nominativus pluralis neuter adjectivorum terciae declinationis exit in *ia*, ut *elegantia*, *inertia*.

Sed comparativa cum uno *velus* in *a* finiuntur, ut *breviora*, *velera*.

V. Faciunt genitivum in *ium* adjectiva et participia quae plurale neutrum habent in *ia*, ut *acutum*, *brevium*, *felicium* [*elegantium*, *inertium*, *locupletum*, *exceptis quadripes* et *versicolor*. *Locuples* habet duplicem genitivum *locupletum* et *locupletium*; *anceps* et *praeceps* *potius in um*].

VI. Verum quae plurali neutro carent genitivum faciunt in *um*, ut *inopum*, *divitum*. [*Celer*, *hebes*, *leres* in genitivo plurali non invenies; at *Celeres*, soldados de a caballo (para guarda de los reyes - de Roma -) facit *Celerum*.]

NB. Adjectiva in *us* faciunt aliquando genitivum in *um*, ut *sapiens*, *bellum*, *maxime* apud poetas ut *bellantum*; item raro et apud solos poetas adjectiva in *is*, ut *caelestium* pro *caelestium*. Sic apud Ov. *M.* 1, 150: *Ultima caelestium terras Astraea reliquit*.

[IV. DE CASU INAEQUALIBUS SEU DEFECTIVIS]

87

Sunt adjectiva quibus scriptores in certis casibus non utuntur. Sic nominativi *primor*, *seminex*, *sons* (*celerus*, *ludicrus*, n. 82, II.) sunt insolentes. *Bicorpor*, *poti*, *facit* tantum *bicorporis*. *Exlex* et *exspes* solum in nominativo et accus. inventiuntur, *pernox* in nominat. et ablat., *triflicem* in solo accusat.

Pauci caret singulari et fere *plernique*, quod in genit. non usurpatur. Repertur tamen *plernaque nobilitas*, *juventus*, la mayor parte de la nobleza, de la juventud, los más de los nobles, de los jóvenes; *plernumque exercitum*, et *plernumque* (neutr.), la mayor parte.

¹ Apud Verg. B. 8, 75: numero impari. Par subst. facit *pare* et *pari*.

Non declinantur in casus *frugi* et *nequam* (*homo frugi, hominem frugi, homines frugi, cet.*). Neque declinantur *opus* et *necesse*, quae junguntur cum verbo *sum*, es necesario, es fuerza.

Plus in singulari substantive sumitur, et solum habet nominativum et accusativum neutrum et genitivum *pluris* (*pretii*); in plurali *plures, a, plurium, pluribus*. — *Pluria* pro *plura*, *plurum* pro *plurimum* perrara sunt.

Exteri caret singulari: *ceterae nationes, cetera regna*, naciones extranjerias; *exteri*, los extranjeros.

Inferum fere jungitur cum *mare*: *mare inferum*, el mar inferior, de abajo (el Tirreno). *Inferi*, los habitantes del mundo subterráneo; *inferae partes*, el mundo subterráneo; *infera flumina*.

Postera, posterum, siguiente, inmediato, caret nominativo masculino. *Posteri*, los venideros.

Superum fere cum *mare* invenies: *mare superum*, el mar superior, de arriba (el Adriático), *limen superum inferumque*, dintel y umbral. *Superi*, los habitantes del mundo superior (los del cielo y de la tierra); *supera*, el mundo superior, el cielo. Adjective sumptum rarum est.

Cujus, a, um, cuyo, de quien, cum interrogatione aut sine ea, adhibetur solum in nominat. et accus. singularis, in ablat. fem. ejusdem numeri, atque in nominat. et accus. plur. fem.]

V. DE COMPARATIVO AC SUPERLATIVO

88 I. Nomen positivum est quod alicujus rei proprietatem sive qualitatem absolute simpliciterque significat, ut *justus, injustus*.

II. Comparativum est quod significat qualitatem cum qualitate collatam, ita ut haec uni rei majore gradu tribuatur quam alteri, ut *justior, injustior*, más justo (que otro, que él mismo en otro tiempo).

III. Superlativum est quod qualitatem in summo gradu collocatam significat, ut *justissimus, injustissimus*, muy justo, justísimo, aut el más justo.

Adn. 1. In prima significatione superlativum dicitur absolutum, in altera relativum.

Adn. 2. Etiam participia praesentis praeteritique temporis, cum fiunt adjectiva, ¹ item adverbia comparantur. Cf. n. 159.

IV. Comparativum fit addita radicali positivi terminatione *ior* pro masculino et feminino, *ius* pro neutro, ut *justus*, *justior*, *justius*; *brev-is*, *brevior*, *brevius*; *sapiens sapi-ent-is*, *sapientior*, *sapientius*.

V. Superlativum fit addita radicali positivi terminatione *issimus*, *issima*, *issimum*; ut *justissimus*, *a*, *um*; *brevissimus*, *a*, *um*; *sapientissimus*, *a*, *um*. Cf. n. 5, *obs. 2.* ²

Sic a *potis*, que puede, capaz, fere poëticum, fiunt *potior*, preferibile, et *potissimus*, principal, quae trita sunt.

NB. A comparativo aliquorum adjectivorum oritur forma deminutiva in *culus*, *a*, *um*, ut *duriusculus*, *grandiusculus*, *majusculus*, *plusculum*, ut emolliatur positivi aut comparativi significatio, ut: *duriusculum est*, es un tanto duro. *Thais, quam ego sum, grandiuscula est*, i. e. aliquanto grandior, T. es un poco mayor (en edad) que yo.

Excipiuntur: 1.º adjectiva in *er* finita, quorum superlativa fiunt adjecta nominativo terminatione *rimus*, *rima*, *rimum*, ³ ut *pulcher*, *pulcherrimus*, *a*, *um*; *acer*, *acerrimus*, *a*, *um*.

Etiam *prosperus* (sive *prosper*) facit *prosperrimus*. *Maturus* facit *maturissimus* et *maturrimus*.

2.º *Facilis*, *gracilis*, *delgado*, *humilis*, *similis* et composita, in quibus mutatur syllaba *is* in *limus*, *lima*, *limum*, ita: *facillimus*, *difficillimus*, *simillimus*, *a*, *um*, cct. ⁴

3.º Adjectiva in *dicus*, *ficus*, *volus* ex verbis *dico*, *facio*, *volo* profecta, quae sic comparantur:

¹ V. g. apud Cic. *abundans*, *acceptus*, *amans*, *appetens*, *consideratus*, *contemptus*, *desperatus*, *oboediens*, *opatus*, *patiens*, *perspectus*, *spoliatus*.

² *-is-simus* sive *-is-sunus* est pro *is-timus* seu *is-tunus*, facta assimilatione. Cf. LAURAND, VI, n. 180.

³ Pro *timus* cum assimilatione secundae litterae in primam.

⁴ Sc. adjectiva in *ilis*, brevi syllaba praeeunte, exeunt in *illimus*; longa praecedente, in *ilissimus*, v. g. *nobil-issimus*, *util-issimus*. Ab *imbecillis* videtur esse *imbecillimus*; *imbecillissimus* est ab *imbecillus*. Cf. NEUE-WAG. 2, 200.

*maledicus, maledicentior, maledicentissimus;*¹
magnificus, magnificentior, magnificentissimus;
benevolus, benevolentior, benevolentissimus.

[Sic *beneficus, munificus, honorificus.* ² *Egenus* et *providus* non comparantur; pro illis comparantur participia *egens* et *providens*: *egentior, providentior, egentissimus, providentissimus.*]

4.º Sequentia:

<i>bonus, bueno,</i>	<i>melior, mejor,</i>	<i>optimus, óptimo.</i>
<i>malus, malo,</i>	<i>peior, peor,</i>	<i>pessimus, pésimo.</i>
<i>magnus, grande,</i>	<i>major, mayor,</i>	<i>maximus, máximo.</i>
<i>parvus, pequeño,</i>	<i>minor, menor,</i>	<i>minimus, mínimo.</i>
<i>multus, mucho,</i>	<i>plures, más,</i> ³	<i>plurimus, muchísimo.</i>
<i>frugi, bueno,</i>	<i>frugalior,</i>	<i>frugalissimus.</i> ⁴
<i>nequam, malo,</i>	<i>nequior,</i>	<i>nequissimus.</i>

89

I. Nonnulla adjectiva tempus aut locum exprimentia carent positivo, cui respondet praepositio vel adverbium:

<i>citra, a esta parte,</i>	<i>citerior,</i>	<i>cilimus.</i>
<i>extra, fuera,</i>	<i>exterior,</i>	<i>extrēmus, raro exlūmus.</i>
<i>infra, abajo,</i>	<i>inferior,</i>	<i>infinus et imus.</i>
<i>intra, dentro,</i>	<i>interior,</i>	<i>inlūmus.</i>
<i>post, después,</i>	<i>posterior,</i>	<i>postrēmus. Postunus,</i>
nacido después de la muerte del padre, póstumo.		
<i>prae, delante,</i>	<i>prior, primero de dos,</i>	<i>prīmus.</i> ⁵
<i>prope, cerca,</i>	<i>propior,</i>	<i>proxīmus. Pro positivo</i>
<i>usurpatur propinquus: v. 89, IV, 3.º</i>		
<i>supra, encima,</i>	<i>superior,</i>	<i>suprēmus, et summus el</i>
más elevado, el último (en el tiempo).		
<i>ultra, a la otra parte,</i>	<i>ulterior,</i>	<i>ullimus.</i>

[NB. *Anterior* ab *ante* solum apud scriptores recentiores reperitur.]

¹ A participio praes. *maledicens*.

² *Malevolus* facit solum *malevolentissimus* sine comparativo; *mirificus* *mirificissimus*, apud Terentium. *Mirificentissimus* est infimae Latinitatis.

³ Cf. n. 87 et 159, I. *In mari multo plures sunt pisces quam in fluminibus.*

⁴ Cf. Vocabul. Gulielmi FREDUND, v. *frugalis*.

⁵ Cf. NONELL, *Cant. Pros.*, n. 24.

II. Carent etiam positivo comparativa et superlativa:

deterior, peior, deterrimus; ocior, más rápido, ocissimus.

[NB. *Sequius*,¹ menos bueno, etiam superlativo caret, estque perrarum.]

III. Nonnulla comparativo carent, sed suum superlativum habent; v. c.

<i>bellus</i> , donoso, <i>bellissimus</i> .	<i>meritus</i> , que merece bien, <i>meritissimus</i> .
<i>diversus</i> , diverso, <i>diversissimus</i> .	
<i>falsus</i> , falso, <i>falsissimus</i> .	<i>novus</i> , nuevo, <i>novissimus</i> , el último.
[<i>inclitus</i> , ² inclito, <i>inclitissimus</i> .	
<i>invictus</i> , invicto, <i>invictissimus</i> .	<i>sacer</i> , sagrado, <i>sacerrimus</i> .
<i>invitus</i> , descontento, <i>invitissimus</i> ,	<i>vetus</i> , antiguo, <i>veterrimus</i> , cet.]

IV. Superlativo carent, at gaudent comparativo:

1.° <i>adulescens</i> fere subst., adolescente,	<i>adulescentior</i> .
<i>juvenis</i> subst., joven,	<i>junior</i> .
<i>senex</i> » anciano,	<i>senior</i> .

2.° Multa adjectiva in *ilis* et *bilis*, a verbis deducta, ut *agilis*, *credibilis* [*docilis*, *flebilis*, *probabilis*. Sed *amabilis*, *fertilis*, *fragilis*, *ignobilis*, *mobilis*, *nobilis*, *utilis*, cet., comparativum et superlativum habent.

3.° Carent superlativo: *ater*, *caecus*, *jejunus*, *longinquus*, *proclivis*, *propinquus*, *surdus*, *teres* et alia, ut *infinitor*, *ingentior*, *mediocrius*].

V. Comparativo et superlativo carent:

1.° Quae ante syllabam *us* vocalem habent, ut *idoneus*, *dubius*, *arduus*; at *tenuis* facit *tenuior*, *tenuissimus*.³

NB. Adjectiva tamen in *uus* nonnunquam superlativa gignunt, ut *assiduus* *assiduissimus*, *strenuus* *strenuissimus*, raro comparativa, ut *assiduior*. [Ex finitis in *ius* pauca omnino comparativa reperiuntur,

¹ *Sequior* inusitatum aut dubium est.

² Seu *inclutus*, a *clueo*, soy nombrado, conocido.

³ *Aequus*, *antiquus* et cetera in quibus huc minime spectant, quia sc. non praecedit vocalis: *aquior*, cet. Cf. n. 8, §.º, adn. in ima pag.

ut *egregior* ab *egregius*, et *superlativus* ac *piissimus*, non tamen apud auctores probatissimos.¹

2.° Ea adjectiva quibus *prae* anteponitur, uno excepto *praeclarus*. At *praeexcellens*, *praecelestis*, *praestantior*, *praestantissimus*, cel., participia.

[3.° Quae materiam significant ex qua aliquid fit, ut *cedrinus*, de cedro.

4.° Pleraque ex verbis aut substantivis composita, ut finita in *fer* et *ger* (a *fero* et *gero*), *ignivomus* (vomo), *inops* (ops), *magnanimus*. At cf. 88, 3.°

5.° Pleraque derivata cum his positionibus *icus*, *alis* vel *aris*, *ilis*, *ulus*, *ilinus*, *tinus*, *tinus*, *orus*, ut *civicus*, *naturalis*, *hostilis*, *querulus*, *legitimus*, *peregritus*, *furtivus*, *decorus*.

6.° E substantivis deducta cum terminatione *atus* et *ilus*, ut *barbatus*, *crinitus*.

Sed cum comparativo et superlativo inveniuntur plura adjectiva in *alis*, *aris*, *osus*, *lentus*, *stus*: *hospitalis*, *liberalis*, *ingeniosus*, *lurulentus*, *modestus*, *divinus*, cel., vel cum solo comparativo: *rusticus*, *aequalis*, *capitatus*, *popularis*, *regalis*, *saccharis*, *civilis*, *lempestivus*, cel. 7.° Nonnulla alia quae nequeunt certis legibus definiri, ut *hesperus* et alia lemporis; *lervus*, *gnarus*, *mirus*, *navus*, *rudis*, *lrvus*, *vinus*. *Servus* raro compar. et sup. habet.]

1. Adjectivis quae non comparantur, cum tamen est ex-
60
primenda comparatio, praepositur *magis*, pro com-
parativo, *maxime*, *admodum*, *summe*, cel., et *maior*, *maius*, pro
superlativo; ut *magis mirus*, *maius mirus*, et *maior*, *maius* a.
cf. n. 400, III. Quae circumlocutio aliquando etiam adhibetur cum his quae
gradus comparationis admittunt, v. g. *id maxime utile est*, Ter. *And.*
835 [5, 1, 16].

II. Pluribus adjectivis vim superlativam addit praepositio *per*, ut
percommodus, *multo commodo*, *perutilis*. Nonnullis praepositur *prae* fere
a poetis et junioribus, ut *praegeclidus*, extremadamente *rfo*.
[III. Interdum ritus gratia comici praesertim gradus compara-
tionis fingunt, ut *Poenior* a *Poenus*, *patrivissimus* a *patrivus*, *partissi-*
mus, cel.]

¹ Tu porro ne pios quidem, sed piissimos quaeris et, quod verbum omnino nullum in lingua Latina est, id propter tuam divinam pietatem novum inducis. Cic. Phil. 13, 19, 43.

CAPUT V. DE NUMERALIBUS

(Cf. n. 401-402)

91

Nomen numerale est quod numerum significat.

Cardinale est quod numerum absolute et sine ordine significat, ut *unus*, *duo*. Respondet interrogationi *quot?* ¿cuántos?

Ordinale est quod numerum ordine digestum significat, ut *primus*, *secundus*. Respondet interrogationi *quotus* ¿cuál en orden de número? ut *hora quota est?* — *Tertia*.

Distributivum est quo utimur, cum idem pariter in plura dividimus, ut *singuli*, *bini*: cf. n. 401. Respondet interrogationi *quoteni*, ¿de cuántos en cuántos? ¿cuántos

INDEX NOMINUM

	CARDINALIA	ORDINALIA
I.	<i>unus, a, um.</i>	<i>primus, a, um</i> , primero (entre muchos), prior. 89, I.
II.	<i>duo, duae, duo.</i>	<i>secundus</i> vel <i>alter</i> .
III.	<i>tres, tria.</i>	<i>tertius</i> .
IV, IIII.	<i>quattuor.</i>	<i>quartus</i> .
V.	<i>quinque.</i>	<i>quintus</i> .
VI.	<i>sex</i>	<i>sextus</i> .
VII.	<i>septem.</i>	<i>septimus</i> .
VIII.	<i>octo.</i>	<i>octavus</i> .
IX, VIIII.	<i>novem.</i>	<i>nonus</i> .
X.	<i>decem.</i>	<i>decimus</i> .
XI.	<i>undecim.</i>	<i>undecimus</i> . ⁴
XII.	<i>duodecim.</i>	<i>duodecimus</i> . ⁴

⁴ Nunquam *decimus primus*, *decimus secundus*.

para cada uno o para cada vez? v. g. *pueri, ille domum bini aut terni*.

[*Unus, duo, tres* declinantur; v. n. 83; ⁴ cetera cardinalia usque ad *centum* non declinantur. *Ducenti, trecenti*, cet., ordinalia et distributiva regulariter flectuntur.]

Præter nomina numeralia sunt etiam adverbia numeralia, quibus respondetur interrogationi *quoties* sive *quotiens*, ¿cuántas veces?

Duo, duae, duo. Tres, tria

N. <i>duo</i>	<i>duae</i>	<i>duo.</i>	<i>tres</i>	<i>tria.</i>
G. <i>duorum</i>	<i>duarum</i>	<i>duorum.</i>	<i>trium.</i>	
D. <i>duobus</i>	<i>duabus</i>	<i>duobus.</i>	<i>tribus.</i>	
A. <i>duos</i> vel <i>duo</i>	<i>duas</i>	<i>duo.</i>	<i>tres</i>	<i>tria.</i>
A. <i>duobus</i>	<i>duabus</i>	<i>duobus.</i>	<i>tribus.</i>	

Ut *duo* declinatur *ambo*; ut *tria*, *milìa*, millares, miles. *Duo* in genitivo etiam habet *duum*, *tres* in acc. m. et f. *tris*.

NUMERALIUM

DISTRIBUTIVA

ADVERBIA

1. <i>singuli, æ, a</i> , de uno en uno, cada uno, uno para cada objeto.	<i>semel</i> , una vez.
2. <i>bini, æ, a</i> , de dos en dos, etc.	<i>bis</i> , dos veces, etc.
3. <i>terni (trini)</i> .	<i>ter</i> .
4. <i>quaterni</i> .	<i>quater</i> .
5. <i>quini</i> .	<i>quinqüies</i> seu <i>quinqüiens</i> .
6. <i>seni</i> .	<i>sexies</i> , <i>sexiens</i> , cet.
7. <i>septeni</i> .	<i>septies</i> .
8. <i>octoni</i> .	<i>octies</i> .
9. <i>noveni</i> .	<i>novies</i> .
10. <i>deni</i> .	<i>decies</i> .
11. <i>undeni</i> .	<i>undecies</i> .
12. <i>duodeni</i> .	<i>duodecies</i> .

⁴ Voc. tamen vix usurpatur.

XIII.	<i>tredecim vel decem et tres (tres et decem).</i>	<i>tertius decimus, raro decimus tertius, decimus et tertius, atque ita in sequentibus.</i>
XIV, XIII.	<i>quattuordecim.</i>	<i>quartus decimus.</i>
XV.	<i>quindecim.</i>	<i>quintus decimus.</i>
XVI.	<i>sedecim (sexdecim, decem et sex).</i>	<i>sextus decimus.</i>
XVII.	<i>septendecim, decem et septem (septem et decem).</i>	<i>septimus decimus.</i>
XVIII.	<i>duodeviginti, raro decem et octo.</i>	<i>duodevicesimus, minus saepe octavus decimus.</i>
XIX, XVIII.	<i>undeviginti, raro decem et novem.</i>	<i>undevicesimus, minus saepe nonus decimus.</i>
XX.	<i>viginti.</i>	<i>vicesimus ¹ (vigessimus).</i>
XXI.	<i>unus, a, um et viginti vel viginti unus, a, um.</i>	<i>unus et vicesimus, una et vicesima, unum et vicesimum, minus saepe primus et vicesimus, vicesimus primus. ²</i>
XXII.	<i>duo, duae et viginti vel viginti duo, duae, et ita porro (viginti et unus, viginti et duo, cet.).</i>	<i>alter (raro secundus) et vicesimus, vicesimus alter, duo et vicesimus.</i>
XXIII.	<i>tres et viginti, cet.</i>	<i>tertius et vicesimus vel vicesimus tertius, cet.</i>
XXVIII.	<i>duodetriginta, raro octo et viginti, viginti octo.</i>	<i>duodetricesimus, minus saepe octavus et vicesimus, vicesimus octavus.</i>
XXIX.	<i>undetriginta, raro novem et viginti, viginti novem.</i>	<i>undetricesimus, minus saepe nonus et vicesimus, vicesimus nonus.</i>
XXX.	<i>triginta, et ita porro, ut in viginti.</i>	<i>tricesimus (trigesimus), et ita porro, ut in vicesimus.</i>
XXXVIII.	<i>duodequadragenta (octo et triginta, triginta octo): sic duodequingenta, cet.</i>	<i>duodequadragesimus, minus saepe octavus et tricesimus, tricesimus octavus.</i>

¹ Pro -esimus invenitur aliquando -ensimus (ensumus): undevicensimus, septuagensimus, cet.

² Raro primus vicesimus, vicesimus et primus, et ita in sequentibus.

15. <i>terni deni, ternae denae, terna dena.</i>	<i>terdecies vel tredecies.</i>
14. <i>quaterni deni, quaternae, cet.</i>	<i>quaterdecies vel quattuor decies.</i>
15. <i>quini deni.</i>	<i>quinq̄ues decies vel quindecies.</i>
16. <i>seni deni.</i>	<i>sexies decies vel sedecies.</i>
17. <i>septeni deni.</i>	<i>septies decies.</i>
18. <i>octoni deni vel duodeviceni.</i>	<i>duodevicies vel octies decies.</i>
19. <i>noveni deni vel undeviceni.</i>	<i>undevicies vel novies decies.</i>
20. <i>viceni.</i>	<i>vicies.</i>
21. <i>viceni singuli.</i>	<i>semel et vicies vel vicies semel
(vicies et semel).</i>
22. <i>viceni bini.</i>	<i>bis et vicies vel vicies bis (vicies
et bis).</i>
23. <i>viceni terni, cet.</i>	<i>ter et vicies, cet.</i>
28. <i>duodetriceni.</i>	<i>duodetricies.</i>
29. <i>undetriceni.</i>	<i>undetricies.</i>
30. <i>triceni.</i>	<i>tricies.</i>
31. <i>triceni singuli, cet.</i>	<i>semel et tricies vel tricies semel.</i>
38. <i>duodequadrageni.</i>	<i>duodequadrages.</i>

XXXVIII.	<i>undequadraginta (novem et triginta, triginta novem): sic undequinquaginta, cet.</i>	<i>undequadragesimus (nonus et tricesimus, tricesimus nonus).</i>
XL, XXXX.	<i>quadraginta.</i>	<i>quadragesimus.</i>
L	<i>quingenta.</i>	<i>quingagesimus.</i>
LX.	<i>sexaginta.</i>	<i>sexagesimus.</i>
LXX.	<i>septuaginta.</i>	<i>septuagesimus.</i>
LXXX.	<i>octoginta.</i>	<i>octogesimus.</i>
XC.	<i>nonaginta.</i>	<i>nonagesimus.</i>
XCVIII.	<i>nonaginta octo, octo et nonaginta.</i>	<i>nonagesimus octavus.</i>
XCIX, IC.	<i>nonaginta novem, novem et nonaginta, undecentum.</i>	<i>nonagesimus nonus, undecentesimus.</i>
C.	<i>centum.</i>	<i>centesimus.</i>
CI.	<i>centum unus vel centum et unus, cet.</i>	<i>centesimus primus, cet., v. c. centesimus decimus.</i>
CC.	<i>ducenti, ae, a.</i>	<i>ducentesimus</i>
CCC.	<i>trecenti, ae, a.</i>	<i>trecentesimus.</i>
CCCC.	<i>quadringenti, ae, a.</i>	<i>quadringentesimus.</i>
D, IO.	<i>quingenti, cet.</i>	<i>quingentesimus.</i>
DC.	<i>sexcenti vel sescenti.⁴</i>	<i>sexcentesimus.</i>
DCC.	<i>septingenti.</i>	<i>septingentesimus.</i>
DCCC.	<i>octingenti.</i>	<i>octingentesimus.</i>
DCCCC.	<i>nongenti.</i>	<i>nongentesimus.</i>
M, CIO.	<i>mille.</i>	<i>millesimus.</i>
MM, IIM, CIOCIO.	<i>duo milia vel milia duo.</i>	<i>bis millesimus, cet. cum adverbis.</i>
IOO.	<i>quinque milia vel milia quinque, cet.</i>	<i>quinquies millesimus.</i>
CCIOO.	<i>decem milia.</i>	<i>decies millesimus.</i>
CCCIOOO.	<i>centum milia.</i>	<i>centies millesimus.</i>
[X], CCCCIOOOO.	<i>decies centum milia vel decies centena milia.</i>	<i>millies millesimus.</i>

⁴ Dicitur etiam de numero magno indefinito.

39. <i>undequadrageni.</i>	<i>undequadragies.</i>
40. <i>quadrageni.</i>	<i>quadragies.</i>
50. <i>quinguageni.</i>	<i>quinguagies.</i>
60. <i>sexageni.</i>	<i>sexagies.</i>
70. <i>septuageni.</i>	<i>septuagies.</i>
80. <i>octogeni.</i>	<i>octogies.</i>
90. <i>nonageni.</i>	<i>nonagies.</i>
98. <i>duodecenteni.</i>	<i>duodecenties.</i>
99. <i>undecenteni.</i>	<i>undecenties.</i>
100. <i>centeni.</i>	<i>centies.</i>
101. <i>centeni singuli, cet.</i>	<i>centies semel, cet.</i>
200. <i>ducenti.</i>	<i>ducenties.</i>
300. <i>treceni.</i>	<i>trecenties.</i>
400. <i>quadrिंगeni.</i>	<i>quadrिंगenties.</i>
500. <i>quingeni.</i>	<i>quingenties.</i>
600. <i>sexcenti vel sesceni.</i>	<i>sexcenties vel sescenties.</i>
700. <i>septingeni.</i>	<i>septingenties.</i>
800. <i>octingeni.</i>	<i>octingenties.</i>
900. <i>nongeni.</i>	<i>nongenties.</i>
1,000. <i>singula milia vel so-</i> <i>lum milia.</i> ⁴	<i>millies.</i>
2,000. <i>bina milia.</i>	<i>bis millies.</i>
3,000. <i>quina milia.</i>	<i>quinqies millies.</i>
10,000. <i>decena milia.</i>	<i>decies millies.</i>
100,000. <i>centena milia.</i>	<i>centies millies.</i>
1,000,000. <i>decies centena milia.</i>	<i>decies centies milies.</i>

⁴ Non *milleni*. Cf. KÖRNER, I, 417.

[Et ita: undecies centum (vel centena) milia = 1.100,000, duodecies centum (centena) milia = 1.200,000, vicies centum milia = 2.000,000, tricies centena milia = 3.000,000, vicies quinquies centum milia = 2.500,000, decies centena milia quadraginta quinque milia centum nonaginta septem = 1.045,197.]

NB. 1. Ut fit illustre ex hoc indice, saepe minor numerus majori praeponitur. (Plato) UNO ET OCTOGESIMO anno scribens est mortuus. Cic. C. M. 5. Cujus a morte TERTIUS hic ET TRICESIMUS annus est. Ib. 6.

NB. 2. Tertius quisque, quartus quisque est cada tercero, uno de cada tres, cada cuarto, uno de cada cuatro. [•Uno sí, otro no exprimi solet per adjectivum alternus cum substantivo in plurali, ut alternis mensibus, un mes sí, otro no, en meses alternos.]

NB. 3. Tempus quando per numeros ordinales significatur: Scribebam anno millesimo nongentesimo duodevicesimo.

Adn. Ad numeros Latinos quod attinet, signum I sequente signo C converso sive ɔ (Iɔ) valet 500, novum vero ɔ respondet nostrae arithmeticae notae orbiculatae quam O dicimus: ita Iɔɔ = 5,000, Iɔɔɔ = 50,000. Numerus autem duplicatur, cum toties C praedit signo I, quoties ɔ versum subsequitur. Igitur 1,000 significatur ita CIɔ (quod etiam per M indicatur), CCIɔɔ valet 10,000.¹ Aliquando notio numeri mille indicatur lineola notae numerali superimposita, v. g. X̄ DC = decem milia sescenta.

Exercitationes: Recita numeros ad decem usque, — ad viginti; — a duodevicesimo ad tricesimum, — a quadragenis ad quinquagenos, — a bis ad vicies, cet. Scribe numeris Romanis duodeviginti et undetriginta. — Nota more Romano centum quattuor et octoginta. — Redde notis Latinis mille nongentos (et) tredecim. — Exscribe signis item Latinis quinque milia quingentos quinquaginta quinque. — Exprime numeris Romanis hos Arabicos seu Gobaricos 1319. — Effer verbis hos numeros Romanos MMDCLXVII.

Scribe more Latinorum sex milia, decem milia, quinquaginta milia, centum milia. — Quomodo scribitur ducenta milia, quingenta milia?

Effer verbis hos numeros cardinales, ordinales, distributivos: 33; 333; 3,333; 33,333; 333,333; 3,456,789; cet.]

¹ Vide alia apud GARRUCC. pag. 43.

92

I. Ex nonnullis numeralibus oriuntur multiplicativa in *plex*, a *plico*, dobro, quae respondent interrogativo *quotuplex*, de cuántas partes, de cuántas clases. Item exeunt proportionalia in *plus*, quae indicant magnitudinem alteri aequalem semel aut pluries, et fere in neutra terminatione usurpantur.

[Usitatiora sunt:

<i>simplex</i> ,	simple	<i>simples</i> ,	una vez tanto cuanto
<i>duplex</i> ,	de 2 partes o clases	<i>duplus</i> ,	2 veces "
<i>triplex</i> ,	de 3 "	<i>triplus</i> ,	3 "
<i>quadruplex</i> ,	de 4 "	<i>quadruplus</i> ,	4 "
<i>quintuplex</i> ,	de 5 "		
<i>septemplex</i> ,	de 7 "	<i>(septuplus)</i> ,	7 "
<i>decemplex</i> ,	de 10 "	<i>octuplus</i> ,	8 "
<i>centuplex</i> ,	de 100 "		

Sic *duplex acies* doble línea de batalla, *duplex lex*, ley que tiene dos partes; at *dupla pecunia*, doble dinero, el doble de dinero, dos veces otro tanto dinero. Cf. n. 594.]

II. Nota adverbia numeralia:

<i>primum</i> ,	por primera vez.	<i>primum (primo)</i> ,	primeramente.
<i>iterum</i> ,	por segunda vez.	<i>deinde (secundo)</i> ,	luego, en segundo lugar.
<i>tertium</i> ,	por tercera vez.	<i>tum (tertio)</i> ,	después, en tercer lugar.
<i>ultimum, postremum</i> .		<i>denique, postremo</i> ,	finalmente.

NB. *Primo* potius est *initio*, al principio, cui respondet *postea* sive *post*, cet.

Marius ITERUM consul; SEPTIMUM consul mortuus est; septies consul factus est. PRIMUM mihi videtur de genere belli, DEINDE de magnitudine, TUM de imperatore deligendo esse dicendum. Cic. Man. 2.

CAPUT VI. DE PRONOMINE

93

Prōnomen est quod loco nominis positum personam vel rem adsignificat.

Pronomina in sex genera dividuntur: personalia, demonstrativa, reflexum, relativa, interrogativa, indefinita.

[Dicuntur etiam pronomina possessiva adjectiva a pronominibus orta: *meus, tuus, suus*, suyo (de él), suyo (de ellos), *noster, vester* (seu *voster*); sunt autem proprie adjectiva pronominalia.]

Personale pronomen est quod loco personae ponitur, ut *ego*.

Demonstrativum est quod rem definitam signat seu indicat, ut *hic*.

Reflexum *sui* refertur ad subjectum tertiae personae: *Quisque se diligit*.

Relativum est quod refertur ad nomen antecedens sive diversae orationis, ejusque loco ponitur, ut *qui, quae, quod*; v. g. *Qui (Dionysius) erat tyrannus Syracusanorum*.

Interrogativum est quo de re aliqua quaerimus: *Quis hic loquitur?*

Indefinitum est quod rem vage significat, ut *aliquis*, *alguien*.

Pronomina fiunt adjectiva cum junguntur substantivis, v. g. *Hoc pallium tuum est, non illud*; ésta es tu capa, (y) no aquélla.

I. PRONOMEN PERSONALE REFLEXUM ET POSSESSIVUM

94

Ego, yo, tu, tú, sui, de sí.

SINGULARI		PLURALI		S. ET P.
N. <i>egō.</i>	<i>tū.</i>	<i>nōs.</i>	<i>vōs.</i>	
G. <i>meī.</i>	<i>tuī.</i>	{ <i>nostrum.</i>	<i>vestrum.</i>	<i>suī.</i>
		{ <i>nostrī.</i>	<i>vestrī.</i>	
D. <i>mihi.</i>	<i>tibi.</i>	<i>nōbīs.</i>	<i>vōbīs.</i>	<i>sibī.</i>
A. <i>mē.</i>	<i>tē.</i>	<i>nōs.</i>	<i>vōs.</i>	<i>sē, sēsē.</i>
V.	<i>tū.</i>		<i>vōs.</i>	
A. <i>mē.</i>	<i>tē.</i>	<i>nōbīs.</i>	<i>vōbīs.</i>	<i>sē, sēsē.</i>

[*Adn. Mei, tui, sui, nostri, vestri*, v. n. 358, II, in ima pag. et n. 253.

Exercitationes: *Ego demens et miser, tu dux invictus, nos viri fortes, vos lux nostra, ego et suavissimus Cicero.*]

NB. 1. Pronominibus personalibus additur syllaba *met*, mismo, ut *egomet*, yo mismo, saepe cum *ipse*, v. c. *temetipsum* [*temet ipsum*, *semetipso*, exceptis genitivis pluralis et sui. Neque *tumet* dicitur, sed *tute*, *tulemet*, tú mismo].

NB. 2. Poëtae crebro mihi contrahunt in *m̄*. [*Sese* frequens est: *meme*, *lete* rara.]

95 Ex pronomine personali et reflexo oriuntur adjectiva possessiva, quae flectuntur ut adjectiva primae et secundae declinationis. Sed *meus* facit in vocativo *m̄*; ⁴ cetera carent.

Meus, mea, meum, mío

SINGULARI

N. *meus* *meū* *meum*.

G. *meī*, cet.

V. *mī* *meā* *meum*, cet.

[**Exercitationes:** *Tu sanguis* (sine plur.) *meus*, continens (no interrumpido) *tuum scriptum*, *ficta imago sua*, *exercitus noster victor*, *frequens conspectus vester*, vuestra frecuente vista (el ser vosotros frecuentemente vistos).]

NB. 1. Ablativo singulari possessivorum, maxime *suo* adiungitur aliquando *pte* (propio), ut *suapte pondere*, por su propio peso.

NB. 2. Pronomini *suus* (*mea* raro) additur *met*, sequente fere pronomine *ipse*, ut *suamet scelera*, sus propios crímenes, *suismet ipsis corporibus*, con sus propios cuerpos [*meāmet culpā*].

NB. 3. Ex *noster*, *vester* oriuntur adjectiva *nostras nostratis*, de nuestro país, de n. familia, *vestras*, de vuestro país, de v. f. Eodem pacto ex *cujus*, *a*, *um* *cujas*, de qué país, de qué patria.]

II. PRONOMINA DEMONSTRATIVA

96 Sunt sex: *hic*, *iste*, *ille*, *ipse*, *is*, *idem*. Vocativo carent; item carent relativum, interrogativum, indefinitum.

⁴ A *mius*, *a*, *um*, secundum grammaticos Latinos; at multo aliter recentiores.

1. Hic, haec, hoc, este

SINGULARI			PLURALI		
N. <i>hīc</i>	<i>haec</i>	<i>hōc.</i>	<i>hī</i>	<i>hae</i>	<i>haec.</i>
G. <i>huius.</i>			<i>hōrum</i>	<i>hārum</i>	<i>hōrum.</i>
D. <i>huic.</i>			<i>hīs.</i>		
A. <i>hunc</i>	<i>hanc</i>	<i>hōc.</i>	<i>hīs</i>	<i>hās</i>	<i>haec.</i>
A. <i>hōc</i>	<i>hāc</i>	<i>hōc.</i>	<i>hīs.</i>		

NB. Casibus in *m* et maxime *s* exeuntibus jungitur particula *ce* ad rem veluti oculis subjiendam, v. g. *hosce*, *horunce*; ¹ [finitis vero littera *c* a priscis addebatur *e*, ut *hice*, *hunce*, quibus, *e* mutato in *i*, apponitur *ne* in interrogando, ut *hicine*, *huncine*, *hocine*. ²]

2. Iste, ista, istud, ese, ille, illa, illud, aquél
eodem pacto declinantur:

N.	ist-	{	<i>ē</i>	<i>ā</i>	<i>ud.</i>
G.			<i>īus.</i>		
D.			<i>ī.</i>		
A.	ill-	{	<i>um</i>	<i>am</i>	<i>ud.</i>
A.			<i>ō</i>	<i>ā</i>	<i>ō.</i>

Adn. In plur. ut *boni*, *bonae*, *bona*.

NB. 1. Pro *iste*, *ille* occurrunt raro *istīc*, *istaec*, *istōc* (frequentius *istūc*), *illīc*, *illaec*, *illōc* seu *illūc*, quae in nomin., acc. et abl. declinantur ut *hic*, *haec*, *hoc*. In plurali usurpantur solum *istaec* et *illaec*.

NB. 2. Apud priscos et Vergilium reperitur *olli* pro *illi*. ³

3. Ipse, ipsa, ipsum, él mismo

flectitur ut *iste*, nisi quod in neutra terminatione habet *m*, non *d*.

¹ Pro *horunce*, n. 166, VII.

² Rectius quam *hicine*, cet., ut patet ex vocis compositione, n. 479, 3. Eodem pacto *sicine*. *Hocine credibile est?* *Sicine agis?* *Asi te portas?* *Hoic* = *huic* archaicum est.

³ *Illasce*, cet., apud antiquiores, atque etiam *illi*, *illae* pro *illius*; *illae* pro *illi* fem.; *ollus*, *olla*.

N. *ipse ipsa ipsum*. G. *ipsus, cet.* ¹

4. **Is, ea, id, él, aquél**

sic flectitur:

SINGULARI			PLURALI		
N. <i>is</i>	<i>eā</i>	<i>id.</i>	<i>ii</i>	<i>eae</i>	<i>eā.</i>
G. <i>ejus.</i>			<i>eōrum</i>	<i>eārum</i>	<i>eōrum.</i>
D. <i>eī.</i>			<i>iis.</i>		
A. <i>cum</i>	<i>eam</i>	<i>id.</i>	<i>eōs</i>	<i>eās</i>	<i>eā.</i>
A. <i>eō</i>	<i>eā</i>	<i>eō.</i>	<i>iis.</i>		

NB. Invenitur nonnunquam *ei* pro *ii* et *eis* pro *iis*.

5. **Idem, eadem, idem, él mismo** ²

declinatur ut *is*, addito *dem*.

SINGULARI			PLURALI		
N. <i>idem</i>	<i>eādem</i>	<i>idem.</i>	<i>iidem</i>	<i>eaedem</i>	<i>eādem.</i>
G. <i>ejusdem.</i>			<i>eorundem</i>	<i>earundem</i>	<i>eorundem.</i> ³
D. <i>eīdem.</i>			<i>iisdem.</i>		
A. <i>eundem</i>	<i>eandem</i> ³	<i>idem.</i>	<i>eosdem</i>	<i>easdem</i>	<i>eādem.</i>
A. <i>eōdem</i>	<i>eādem</i>	<i>eōdem.</i>	<i>iisdem.</i>		

NB. Inveniuntur etiam *eīdem* et *eisdem* pro *iīdem* et *iisdem*.

[**Exercitationes:** *haec tabula picta, haec omnis oratio, todo este discurso, haec plāga* (llaga) *mediocris illa pestifera, ipsa plāga* (playa) *longinqua, iste accusator tuus, ille artifex, Appius ille major, ordo ipse, illud ipsum spectaculum, is rex laudandus, id genus, idem lepus, eadem vulpes, sapiens illa virginalis modestia.*]

¹ *Ipsē* = *is-pse*. Apud comicos reperitur *ipsus*; item *ea-pse, eam-pse, eo-pse* pro *ipsa, ipsam, ipso*; unde *reapse* pro *re capse*, de hecho, en verdad. *Ipsissimus* per jocum apud Plautum.

² Pro *is-dem*.

³ Cf. n. 166, VII. *ii* et *iis* ut monosyllaba pronuntiata esse videntur; *iidem* enim et *iisdem* sunt semper apud postas dissyllaba: cf. n. 5, obs. 1. Apud Plaut. et Ter. *ecum, ecam, eccos, eccas* pro *ecce eum, cet.*; *ellum, ellam, ellos, ellas* pro *en illum, cet.* *Eccillum, eccistam* = *ecce illum, cet.* Cf. *¿dolo? ¿dota?* etc. = *¿do ello? ¿do ella?* Luis Barahona de Soto... por Rodríguez Marín, Madrid, 1903, p. 813, adn. 4

III. PRONOMINA RELATIVA

97 1. Qui, quae, quod, el que, la que, lo que, el cual, la cual, lo cual

relativum definitum sic declinatur:

SINGULARI			PLURALI		
N. <i>quī</i>	<i>quae</i>	<i>quod.</i>	<i>quī</i>	<i>quae</i>	<i>quae.</i>
G. <i>cujus.</i>			<i>quōrum</i>	<i>quārum</i>	<i>quōrum.</i>
D. <i>cui.</i>			<i>quībus.</i>		
A. <i>quem</i>	<i>quam</i>	<i>quod.</i>	<i>quōs</i>	<i>quās</i>	<i>quae.</i>
A. <i>quō</i>	<i>quā</i>	<i>quō.</i>	<i>quībus.</i>		

NB. 1. Genitivus apud priscos est *quojus*, dativus *quoī*. Ablativus *quī* invenitur tanquam neutra terminatio, subintellecto antecedente *aliquid*, v. g. *Aristides in tanta paupertate decessit, ut qui efferretur vix reliquerit.* Nep. Ar. 3; Aristides murió en tanta pobreza, que apenas dejó con que ser enterrado (= «costear su entierro», Oviedo). [Item reperitur, addita praepositione *cum*, *quicum*, i. e. *quocum* seu *cum quo* masculinum et neutrum. ⁴]

NB. 2. *Quīs* (vel *quēis*) pro *quibus* est maxime poetarum.

2. Quicumque et quisquis, cualquiera que

relativa indefinita sic declinantur:

N. *Quicumque, quaecumque, quodcumque.* G. *cujuscumque*, cet., ut simplex.

N. *Quisquis, quidquid* seu *quicquid*. Acc. *quidquid* (*quicquid*). Ab. *quoquo*, masc. et neut. ²

⁴ *Quicum* pro *quacum* priscum est, servatum tamen a poetis: v. Verg. Aen. 44, 822.

² Rarissime *quaequae*, raro *quemquem* et *quibusquibus*; *quiqui* priscum. Genitivus correptus *cui* soli invenitur in locutione *cuiusmodi*.

[Huc spectat *utrumque*, aliquando *uter*, n. 83, cualquiera de los dos que.]

IV. PRONOMINA INTERROGATIVA

98 Pronomina interrogativa sunt *quis* seu *qui*, et *quisnam* seu *quinam*, quién? cuál? substant., qué? adject.; et cum vi majore *ecquis*, *ecquisnam*; *quotusquisque*, *quotaqueque*, *quotumquodque*, cf. n. 99, 2, cuán pocos, en cuán corto número, *uter*, cuál de los dos?

Quis? vel qui? quae? quod? vel quid?

SINGULARI

N. <i>quís? vel quí?</i>	<i>quae?</i>	<i>quod? vel quid?</i>
G. <i>cujus?</i>		
D. <i>cui?</i>		
A. <i>quem?</i>	<i>quam?</i>	<i>quod? vel quid?</i>
A. <i>quō?</i>	<i>quā?</i>	<i>quō? vel quā?</i>

In plurali flectitur ut relativum.

Quisnam vel *quinam*, *quaenam*, *quodnam* vel *quidnam?* declinatur ut simplex. G. *cujusnam?* cet.

Item *ecquis*, *ecqui*, cum duplici positione feminina *ecqua* vel *ecquae*, *ecquod* vel *ecquid?* ¿por ventura alguno? Et composita:

Ecquisnam et *numquisnam* seu *nunquisnam*.

NB. 1. *Quid* et *quidnam* substantiva sunt: ¿qué? ¿qué cosa? v. g. *Quid dicis?*; *quod* et *quodnam* sunt adjectiva, ut *Quod tibi nomen est?* ¿cuál es tu nombre? ¿qué n. es el tuyo? [*Quis* et substantivum et adjectivum est; v. n. 421, I.]

NB. 2. Ablativus *qui* solum adhibetur hac significatione *quomodo*, cómo? v. g. *Qui possum facere quod quereris, lupe?* Et cum sequente: *Quicum locutus es?* ¿con quién hablaste? Cf. n. 97, NB. 1.

V. PRONOMINA INDEFINITA

(Cf. 422, I)

99

1. Quis vel qui, quae vel qua, quod vel quid,
alguno, alguna, alguna cosa; alguien, algo

SINGULARI

N. <i>quīs</i> vel <i>quī</i>	<i>quae</i> vel <i>quā</i>	<i>quod</i> vel <i>quid</i> .
A. <i>quem</i>	<i>quam</i>	<i>quod</i> vel <i>quid</i> .

PLURALI

N. <i>quī</i>	<i>quae</i>	<i>quae</i> , saepius <i>quā</i> .
A. <i>quōs</i>	<i>quās</i>	<i>quae</i> , saepius <i>quā</i> .

In reliquis casibus flectitur ut relativum *qui*.

NB. *Quis* adhibetur sive substantive sive adjective, *qui* fere adjective, et dumtaxat post particulas *si*, *nisi*, *nē*, *num*, ut *ne quis* et *ne qui*,¹ in quibus feminina terminatio singularis et neutra pluralis fere admittunt *a*, ut *siquis*, *siqua*, *siquod*; *siqui*, *siquae*, *siqua*.²

2. Indefinita composita ex *quis*

N. *Aliquis*, *aliqua*, *aliquod* vel *aliquid*, alguno, alguna, algo. G. *alicujus*. D. *alicui*, cet., ut simplex; sed plurale neutrum solum est *aliqua*. Nom. sing. masc. etiam *aliqui* adjectivum.²

N. *Quispiam*, *quaepiam*, *quodpiam* vel *quidpiam* sive *quippiam*, alguno. G. *cujuspiam*, cet.; sed in plurali flectitur ut relativum: *quipiam*, *quaepiam*, *quaepiam*.

N. *Quisque*, *quaeque*, *quodque* vel *quidque* sive *quicque*, cada cual. G. *cujusque*, cet., ut *quispiam*.

N. *Unusquisque*, *unaquaeque*, *unumquodque* vel *unumquidque*, cada uno. G. *uniuscujusque*, cet., ut *unus* et *quisque*.

N. *Quisquam*, sine fem., *quidquam* sive *quicquam*, alguno. G. *cujusquam*, cet., sine plurali.

¹ Etiam *nēquis*, *nēqui*, cet. et contra *si quis*.

² Ab *alius* et *quis*, Dativus plur. *aliquīs* perrarus est; singularis trisyllabus: *alicui*. Hic erat aut *alicui* color ille simillimus horum. Ov. Am. 2, 5, 44.

3. Indefinita composita ex qui

N. *Quidam, quaedam, quoddam* vel *quiddam*, alguno. G. *cujusdam*, cet. (acc. *quendam, quandam* et *quemdam, quamdam*).⁴

N. *Quilibet, quaelibet, quodlibet* vel *quidlibet*, cualquiera. G. *cujuslibet*, cet.

N. *Quivis, quaevis, quodvis* vel *quidvis*, cualquiera. G. *cujusvis*, cet.²

Huc etiam pertinent *nemo*, pro cuius genitivo et ablat. dicitur *nullius, nullo*,³ et *nihil* in nominat. et accus. (*nullius rei, nulli rei, nulla re*), *nihilum*, gen. *nihili*, abl. *nihilo*. [Item *ullus, alteruter, uterque, utervis, uterlibet, nullus, neuter*, cet.]

Adn. Haec pronomina non eodem modo indefinita sunt; alia enim res significant magis vage, alia minus; immo aliqua uno sensu indefinita sunt, alio finita, v. g. *alter*, uno de los dos, infinitum est; el otro (de los dos), el segundo, finitum.]

[VI. CORRELATIVA]

100 Correlativa dicuntur pronomina quae sibi mutuo et forma et significatione respondent.

Interrogativis *quis? qualis? quantus? quot?* respondent demonstrativa, relativa et indefinita hoc ordine:

INTERROG. DEMONST.		RELATIVA		INDEFINITA	
		Definita	Indefinita	Particularia	Generalia
<i>quis?</i> <i>quinam?</i> <i>¿quién?</i>	<i>hic, is,</i> cet. <i>ille</i> , cet.	<i>qui,</i> el que	<i>quicumque,</i> <i>quisquis,</i> cualquiera que	<i>aliquis,</i> alguno <i>alius,</i> otro	<i>quivis</i> <i>quilibet,</i> el que queráis, cualquiera
<i>qualis?</i> <i>¿cuál?</i> <i>¿de qué calidad?</i>	<i>talis,</i> tal	<i>qualis,</i> (tal) cual	<i>qualiscumque,</i> <i>qualisqualis,</i> cualquiera, de cualquier calid.		<i>qualislibet,</i> cualquiera, de la calidad que queráis

⁴ Eodem pacto *quorundam* et *quorundam*, cet.

² *Libet*, es del agrado, et *vis*, quieres; unde *quivis*, lit. el que quieras, *quilibet*, el que sea de tu gusto. Etiam adjectiva *quantuslibet, quantusvis*, cet.

³ *Neminis* apud Plaut., *nemine* apud recentiores.

INTERROG. DEMONST.		RELATIVA		INDEFINITA	
		Definita	Indefinita	Particularia	Generalla
<i>quantus?</i> ¿cuánto? ¿cuán gran- de?	<i>tantus,</i> tanto, tan gran- de	<i>quantus,</i> cuanto, cuan gran- de	<i>quantuscumque,</i> <i>quantusquantus,</i> cuan grandesea, por mayor que sea	<i>aliquantus,</i> bastante grande, de cierta gran- deza	<i>quantusvis,</i> <i>quantuslibet,</i> de la grandeza que se quiera
<i>quantulus?</i> ¿cuán pe- queño?	<i>tantulus,</i> tan pe- queño	<i>quantulus,</i> cuan pe- queño	<i>quantuluscumque,</i> cuan pequeño sea, por p. que sea	<i>aliquantulus,</i> algo peque- ño	<i>quantuluslibet,</i> cuan pequeño se quiera.
<i>quot?</i> ¿cuántos?	<i>tot,</i> tantos <i>totidem,</i> otros tan- tos.	<i>quot,</i> cuantos	<i>quotcumque,</i> <i>quotquot,</i> cuantos sean, cuantosquiera que sean.	<i>aliquot,</i> algunos.	

MORPHOLOGIAE PARS ALTERA

DE FLEXIONE VERBORUM

CAPUT VII. DE VERBI NOTIONE ET VERBI SUM DECLINATIONE

I. VERBI NOTIO

101 I. Verbum est pars orationis qua actio vel status ut aliquis proprius significatur, v. g. *puer currit*, *puer valet*.¹

II. Verbum dividitur in transitivum et intransitivum secundum ejus significationem, in activum et passivum secundum vocem.

III. Verbum transitivum illud est quod natura sua habere potest accusativum rei in quam actio verbi transit directe, ut *amo Deum*,² scus intransitivum est, ut *curro*, *faeco tibi*, *le favorezco*.

IV. Vox duplex est, activa et passiva; illa exprimit

¹ Actio et status per se ipsa exprimuntur substantivis, ut *curtus*, *valitudo*.
² Sic etiam *amor a Deo* oratio transitiva est, nam ejus verbum illud accusativum habere potest, sc. *Deus me amat*. Verbum igitur transitivum est quod significat actionem tanquam ab una re in aliam directe transeuntem; intransitivum autem exprimit statum, vel actionem quae aut nullo modo aut solum indirecto transit in aliud.
 Verbum natura sua transitivum adhibetur aliquando intransitive, v. g. *bibo aquam*, trans; *bibo*, intrans. Verbum vero natura sua intrans. fit transit. aliquando, v. g. *egredior*, saligo, *egredior fines*, saligo de los límites.

actionem a subjecto exercitam, ut *amo*; haec actionem in subjecto receptam, ut *amor*, nisi verbum intransitivum est, v. g. *curritur*, aut deponens, v. g. *hortor*, exhorto.

[V. Igitur intransitivum potest usurpari in forma passiva, sed tantum impersonaliter. Verbum autem deponens illud est quod terminatione passiva active significat, ut *hortor*, exhorto, *mori*or, muero: transitivum est et intransitivum. Et dicitur deponens quia formam activam exuit sive *deponit*.

NB. Sunt pauca omnino verba, quae terminationes activas habent cum significatione passiva, ut *fio*, soy hecho, *vapulo*, soy azotado, *veneo*, estoy puesto en venta. Dicuntur ab aliquibus deponentia passiva.]

102

I. Modi verborum triti et communes sunt quattuor: indicativus, subjunctivus seu conjunctivus, imperativus et infinitus sive infinitivus.

II. Tempora sunt sex: praesens, praeteritum imperfectum, praeteritum perfectum, praeteritum plusquamperfectum, futurum imperfectum seu simplex et futurum perfectum sive exactum.⁴

[*Praesens*, *praeteritum perf.* et *futurum simplex* dicuntur tempora primaria seu principalia; exprimunt autem actionem habita ratione ad tempus praesens, i. e. quo loquimur. Alia dicuntur secundaria; exprimunt autem actionem habita ratione ad aliam sive praeteritam sive futuram.

Hinc tempora dividuntur etiam in tempora actionis imperfectae et actionis perfectae: illa sunt praesens, imperfectum et futurum simplex; haec perfectum, plusquamp. et fut. exactum.]

Ad temporum formationem quod attinet, alia dicuntur primitiva, alia derivata. Primitiva sunt praesens et perfectum indicativi cum supino; derivata cetera.

III. Numeri sunt duo: singularis et pluralis.

Personae sunt tres: prima, secunda et tertia: sc. *ego*, *tu*, *ille* (*Terentius*, *Terentia*, cet.)

[Sunt praeterea nomina verbalia seu formae verborum nominales, sc.

⁴ Modorum temporumque significatio in *Syntaxi* exponitur.

Supinum in *um* et in *ū*, quorum alterum accusativus est, alterum ablativus: ¹

Participium praesens; praeteritum et futurum, ut *amans*, *amatus*, *amaturus*:

Gerundium, v. g. *ad amandum*, et gerundivum, ut *amandus*, *a*, *um*. ²

NB. Etiam infinitivus est nonnunquam forma nominalis, sive ut substantivum adhibetur in nominativo praesertim aut accusativo, v. g. *turpe est mentiri*, *cupio discere*.]

103 Conjugationes verborum sunt quattuor: prima, cujus secunda persona singularis praesentis indicativi exit in *ās* et praesens infinitivi in *āre*, ut *amo*, *amās*, *amāre*. Secunda, cujus secunda persona praesentis indicativi exit in *ēs* et infinitum in *ēre*, paenultima producta, ut *monco*, *monēs*, *monēre*. Tertia, cujus secunda persona praesentis indicativi exit in *īs* breve et infinitum in *ēre*, paenultima correpta, ut *lego*, *legīs*, *legēre*. Quarta, cujus secunda persona praesentis indicativi exit in *īs* longum et infinitum in *īre*, ut *audio*, *audīs*, *audīre*.

Igitur littera thematica sive characteristic prima conjugationis est *a*, ut *amo* pro *amao*; secundae est *e*, ut *monco*; tertiae est consonans vel *u*, ut *leg-o*, *minu-o*; quartae est *i*, ut *audi-o*. Prima, secunda et quarta conjugatio contractae sunt, tertia simplex. ³

NB. Sunt in tertia conjugatione nonnulla verba quae habent interjectum *i* conexivum, ut *cap-i-o*: n. 17. ⁴

¹ Pro supino in *u* invenitur, apud Plaut. v. g. *Bacch.* 60, supinum in *ui*. Quare a nonnullis dubitatur utrum supinum in *u* sit aliquando ablativus an dativus. Cf. RIEMANN-GOELZER, Synt. n. 587.

² Minus recte dictum est aliquando *participium futuri passivi*; non enim temporis notionem solet exprimere, sed potius officium, debitum, necessitatem, frequenter etiam meram actionem. Cf. Syntax. n. 357, II.

³ Attamen si vera verbi positio attenditur, una dicendā est Latina conjugatio,

⁴ Cf. tamen MENDIZÁBAL, p. 86, et LAURAND, VI, n. 199.

II. DE VERBO **sum**, soy, estoy (**est**, **sunt**, hay) ¹

104 Ceteris conjugationibus praemittenda est conjugatio verbi *sum*, cujus cognitio utilissima est ad alia verba flectenda.

INDICATIVUS

SUBJUNCTIVUS

PRAESENS

S. <i>sum</i> ,	soy, estoy.	<i>sim</i> ,	sea, etc.
<i>es</i> ,	eres.	<i>sīs</i> ,	
<i>est</i> ,	es, está, hay.	<i>sit</i> .	
P. <i>sumus</i> ,	somos.	<i>sīmus</i> ,	
<i>estis</i> ,	sois.	<i>sītis</i> ,	
<i>sunt</i> ,	son, están, hay.	<i>sint</i> .	

PRAETERITUM IMPERFECTUM

S. <i>eram</i> ,	era, estaba.	<i>essem</i> ,	fuera, sería, fuese.
<i>erās</i> ,	eras.	<i>essēs</i> ,	
<i>erat</i> ,	era, estaba, había.	<i>esset</i> ,	
P. <i>erāmus</i> ,	éramos.	<i>essēmus</i> ,	
<i>erātis</i> ,	erais.	<i>essētis</i> ,	
<i>erant</i> ,	eran, estaban, había.	<i>essent</i> .	

PRAETERITUM PERFECTUM

S. <i>fū-ī</i> ,	fuí o he sido, estuve o he estado.	<i>fu-ērīm</i> ,	haya sido, etc.
<i>fu-isti</i> ,	fuiste o has sido.	<i>fu-ēris</i> ,	
<i>fu-it</i> ,	fué o ha sido, estuvo..., hubo.	<i>fu-erit</i> ,	
P. <i>fu-īmus</i> ,	fuimos o hemossido.	<i>fu-erīmus</i> ,	
<i>fu-istis</i> ,	fuisteis o habéis sido.	<i>fu-erītis</i> , ²	
<i>fu-ērunt</i> vel <i>fu-ēre</i> ,	fueron o han sido..., hubo.	<i>fu-erint</i> .	

¹ In conjugatione, ut in declinatione, exitus quos desinentias appellant rotundis formis indicantur.

² Communis in soluta oratione pronuntiatio est *fuerīmus*, *fuerītis*: cf. n. 546, 3.º

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

S. <i>fu-eram</i> ,	había sido, había estado.	<i>fu-issem</i> ,	hubiera, habría, hubiese sido.
<i>fu-erās</i> ,	habías sido.	<i>fu-issēs</i> ,	
<i>fu-erat</i> ,	había sido ..., había habido.	<i>fu-isset</i> ,	
P. <i>fu-erāmus</i> ,	habíamos sido.	<i>fu-issēmus</i> ,	
<i>fu-erātis</i> ,	habíais sido.	<i>fu-issētis</i> ,	
<i>fu-erant</i> ,	habían sido..., había habido.	<i>fu-issent</i> .	

FUTURUM IMPERFECTUM

S. <i>ero</i> ,	seré, estaré, etc.	<i>futurus, a, um</i>	<i>sim</i>
<i>eris</i> ,	serás.	"	<i>sis</i>
<i>erit</i> ,	será..., habrá.	"	<i>sit</i>
P. <i>erimus</i> ,	seremos.	<i>futuri, ae, a</i>	<i>simus</i>
<i>eritis</i> ,	seréis.	"	<i>sitis</i>
<i>erunt</i> ,	serán.	"	<i>sint.</i> ⁴

FUTURUM PERFECTUM

S. <i>fu-ero</i> ,	habré sido.	<i>fu-erim</i> ,	
<i>fu-eris</i> ,	habrás sido.	<i>fu-eris</i> , cet., ut in praet.	
<i>fu-erit</i> ,	habrá sido.	perf. ⁴	
P. <i>fu-erimus</i> ,	habremos sido.		
<i>fu-eritis</i> ,	habréis sido.		
<i>fu-erint</i> ,	habrán sido.		

⁴ Horum temporum versio ad Syntaxim spectat. *Fuere*, *hubiere sido* saepe Latine transferenda per *ero*, *fuero*. Cf. n. 305, NB., cet. Idem intellege de ceteris verbis. E contrario *futurus sim*, *f. fuerim* saepe vertenda sunt per indicat. *seré*, *habré sido*; habent enim meram futuri significationem, ut infinitivus *futurus esse*, *amaturus esse*, cet. Hac certe circuitiōne utuntur Latini ad futurum infectum in sub-iunctivo significandum, ut apud Cic. Div. 4, 57; 430: *Ceos accepimus ortum Caniculae diligenter quotannis solere servare, conjecturamque capere salubrisne an pestilens annus FUTURUS SIT*,... y conjeturará si el año será saludable o pestilencial. Exemplum est oblique interrogationis, quae si mutatur in rectam, ita efferendum: *Salubrisne an pestilens annus ERIT?* Eodem pacto Nep. Hann. 2, 5: *Id ego iurandum patri datum usque ad hanc aetatem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente SIM FUTURUS*; ubi Hannibal si indicativum usurpare deberet, ita diceret: *Reliquo tempore eadem mente ERO*. Ita si dicitur in indicativo *faciam operae pretium*, in sub-iunctivo dicendum cum Livio: *FACTURUSNE SIM operae pretium... nec satis scio*; in princip. praefationis (no sé si haré).

IMPERATIVUS

PRAESENS

S. *ēs* (tu), *sé* (tú). *este* (vos), *sed* (vosotros).

FUTURUM

estō (tu), *sé*. *estōte* (vos), *sed*.
estō (ille), *sea*. *suntō* (illi), *sean*.

INFINITUS

PRAESENS

es-se, *ser*.

PRAET. PERFECTUM

fu-isse, *haber sido*.

FUTURUM (IMPERFECTUM)

fore, *haber de ser*, *vel*

S. N. *futurus*, *a*, *um esse*. P. N. *futuri*, *ae*, *a esse*.
 Acc. *futurum*, *am*, *um esse*. Acc. *futuros*, *as*, *a esse*.¹

PARTICIPIUM FUTURUM

ful-urus, *a*, *um*, (*el*) *que será o ha de ser*, (*la*) *que será o ha de ser*, (*lo*) *que será o ha de ser*.²

NB. 1. Pro imperfecto subjunctivi *essem* dicitur etiam *forem*, *fores*, *foret*, *forent* praesertim in orationibus condicionalibus «*seria*» et finalibus.

[NB. 2. Prisci pro *sim* dicebant *siem*, *sies*, *siet*, *sient*; etiam *fuam*, *fuas*, *fual*, *fuant*, et, vocali praecedente aut *m*, *e* demebant in *est*, ut *nata st factumst*. Apud comicos reperitur etiam *factust*, *opust* cum aliis finitis in *us* pro *factus est*, *opus est*, et *meritu's*, cet. pro *meritus es* (sequente *es*). *Tros Rutulusne fuat nullo discrimine habebo*. Verg. *Aen.* 10, 108. *Cave tu mi iratus fuas*. Plaut. *Capt.* 431 [2, 3, 71]. Cf. n. 561, I, NB. 3]

¹ *Futurum fuisse*, *amatum fuisse*, cet., *que habria sido*, *que habria amado*, etc., neque ab Alvaro neque a recentioribus grammaticis ponitur in paradigmata. V. n. 354, I et II. «Credo *que habrás sido* prudente» Latine dicitur: *Credo fore ut prudenter egeris*: n. 350, I.

² *Ens*, *entis*, n. 68. 1.º, adn. in ima pag.

³ *Nos sumū (s) Romani, qui sūvimus ante Rudinē*. Ennius apud Cic. *Or.* 3, 42, 468. *At quando duellum gravius, discordias civium escunt* (sunt), *oenys* (= unus) *idem juris quod duo consules, teneto*. Apud Cic. *Leg.* 3, 3, 9.

Duplex est radix verbi *sum*: *es*, unde *esum* (postea *sum*) omnesque formae quae littera *e* incipiunt, et *fu*, unde (*fuo*), *fui*, cet., Graece εἶμι (pro *ἔσ-μι) et φύω.

III. DE COMPOSITIS VERBI sum

105 Composita *absūm*, estoy ausente, *adsum*, estoy presente, *desūm*, falto, *intersūm*, estoy entre, *obsum*, me opongo, *praesūm*, presido, estoy al frente, *subsum*, estoy debajo, *super-sum*, quedo, simplicis *sum* normam sequuntur; ut *absūm*, *abes*, *afui* (*abfui*), *abero*; *adsum* vel *assum*. *ades*, *adfui* vel *affui*, *adero*; *desūm*, *dēes*, *defui*, *dēero*: sic alia.

Eodem modo *insūm*, estoy en, et *prosum*, aprovecho. Verum ab *insūm* praeteritum *infui* ac derivata vix sunt in usu.

Prosum vero, cum simplex ab *e* incipit, litteram *d* interjicit, ut *pro-d-es*, *pro-d-ero*, *pro-d-essem*.⁴

Duo tantum composita *praesūm* et *absūm* participium habent *praesens*, estando presente, et *absens*, estando ausente. *Potens* enim rectius dixeris nomen, quam participium a *possum*: n. 127.

[**Exercitationes** (latinae et vernaculae): *Homo sum* (*eram*, *ero*...), *fui* (*fueras*, *fueris*...) *crudelis*; *homines sunt*... *tu eras*... *ille*... *Deus est*, *semper fuit*, *erit semper*; *quot sunt di*?; *virtus invicta est*, *virtutes*...; *pugna fuit horrenda* (horrorosa), *omnes pugnae*...; *pugna ne* (no, que no) *sit atrox*, *pugnae ne*...; *utinam* (ojalá) *studium fuerit jucundum* (gustoso, deleitable)! *utinam studia*...!; *utinam adesset pater tuus*...! *Cum* (como) *sis vir nobilis*, *cum sis* (siendo tú) *puer ingenuus* (bien nacido), *cum simus*..., *cum essetis* (siendo vosotros)..., *cum fuerint* (habiendo sido ellos)..., *cum fuisset* (habiendo sido él)... *Fama est pervulgata* (divulgada) *notitia rei factae*. *Firma amicitia nunquam fuit sine bonis moribus* (costumbres). *Aderant unguenta*; *amici affuerunt alii laeti*, *alii tristes*.

Hay un solo (*unum*) camino, había dos *c.*, hubo tres *c.*, había habido cuatro *c.*... ¡Ojalá haya una fuente de agua dulce, llenísima de peces! Como hubiese muchísimas y fresquísimas (*laetus*) flores. ¡Cuán grande (*quanta*) es la hermosura del mar! ¡cuál (*quae*) la belleza (*species*) de todo él (*universus*)! ¡qué muchedumbre y variedad la de sus islas! ¡qué amenidades las de sus costas (*ora*) y playas (*litus*)! ¡cuántos géneros y cuán diversos (*dispar*) los de sus animales (*belua*) en parte sumergidos (*submersus*), en parte flotando (*fluitans*) y nadando (*natans*)!]

⁴ Pro est a *prod*, cujus *d* ante vocalem permanet; cf. n. 472.

IV. QUO PACTO INFINITIVI TEMPORA NOBIS REDDENDA

(Cf. n. 349 - 354)

106

I. Praesens infinitum redditur per praesens atque praeteritum imperfectum tam indicativi quam sub-
junctivi: v. g.

- a) *Video te hic ESSE*; veo que (tú) *estás* aquí.
Videbam te hic ESSE; veía que *estabas* aquí.
[*Vidi (videram) te hic ESSE*; vi (había visto) que *ESTABAS* aquí.
Dicunt vos ESSE sapientes; dicen que (vosotros) *sois* unos sabios.
Dicebant, dicent, cet., illos ESSE sapientes; decían, dirán, etc., que aquellos *eran* sabios.
Dixerunt se ESSE rudes; dijeron que (ellos mismos) *eran* unos ignorantes; dijeron de sí que *eran* unos...]
- b) *Cupio vos hic ESSE*; deseo que *estéis* aquí.
Cupiebam vos hic ESSE; deseaba que *estuvierais* o *estuvieseis* aquí.
[*Cupivi vos ESSE omnibus virtutibus ornatos*; deseé que *estuvierais* o *estuvieseis* adornados de todas las virtudes.]
- c) Et per infinitivum: *Cupio ESSE probus*; deseo *ser* virtuoso.
Cupimus ESSE probi; deseamos *ser* virtuosos.]

II. Praeteritum infinitum redditur per praeteritum perfectum et plusquam. indicat. aut subj.; exempli causa:

- a) *Scio te hic FUISSE*; sé que *estuviste* o *has estado* aquí.
Intellexi te hic FUISSE; supe que *habías estado* aquí.
- b) *Cupio vos hic FUISSE*; deseo que hayáis *estado* aquí.
Vellem vos hic FUISSE; quisiera que *hubierais* o *hubieseis estado* a.
[*Malo illos doctos FUISSE quam opulentos*; antes quiero que ellos *hayan sido* doctos que opulentos.]
- c) *Cupio FUISSE clemens*; deseo *haber sido* clemente.]

III. Futurum (primum seu imperfectum) redditur per futurum imperfectum indicativi et per praeteritum imperfectum in -ria:

- a) *Scio te hic FUTURUM ESSE*, vel *te hic FUTURUM*, vel *te hic FORE*; sé que *estarás* aquí.
[*Spero vos FUTUROS (ESSE)* vel *FORE viros doctos*; espero que *seréis* varones doctos.]

Id tibi affirmo: te in istis molestiis in quibus es hoc tempore, non diutius FUTURUM; in iis autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper FORE. Cic. Fam. 4, 13, 4.]

- b) *Intellexi te hic FUTURUM; entendí que estarías a. (que estarás a.).*⁴
 c) [*Locus quietis et tranquillitatis plenissimus FORE videbatur. Cic. de Or. 1, 1, 2; el lugar parecía haber de estar llenísimo de sosiego y tranquilidad.*]
 d) *Speratis vos FUTUROS ESSE viros doctos; esperáis que seréis, vel esperaréis ser, varones doctos: n. 349, III, NB. 1.]*

IV. *Que él habria sido dicitur illum FUTURUM FUISSE [v. g. Quo animo hunc FUTURUM FUISSE censetis in nos, quos oderat, cum in eos quos nunquam viderat tam crudelis fuisset? Cic. Phil. 5, 8, 22; ¿con qué ánimo creéis que nos habria tratado a nosotros, a quienes aborrecía, habiendo sido tan cruel con aquellos a quienes jamás había visto? litt. ¿de qué ánimo creéis habria sido para con nosotros? n. 354, I, II].*

V. DE USU VERBI sum CUM PARTICIPIO PRAETERITI

107 *Sum jungitur frequenter cum participio praeterito ad statum qui actionem consequitur exprimendum.*

PRAES.	<i>Classis armata est, la flota está aprestada, se halla aprestada, queda aprestada.</i>
PRAET. IMP.	<i>Classis armata erat, la flota estaba aprestada, se hallaba a., quedaba a.</i>
PRAET. PERF.	<i>Classis armata fuit, la armada estuvo aprestada, se halló a., quedó a.</i>
P. PLUSQUAMP.	<i>Classis armata fuerat, la armada había estado a. cet.</i>
FUT. IMP.	<i>Classis armata erit, la armada estará aprestada, cet.</i>
FUT. PERF.	<i>Classis armata fuerit, la armada habrá estado a. cet.</i>

Sic templum CLAUSUM FUIT, templa CLAUSA FUERUNT, cet. Omnia fere quae SUNT CONCLUSA nunc artibus, DISPERSA et DISSIPATA quon-

⁴ *Estarias est pro estar has, id est, habias de estar, sicut estarás pro prisco estar has, id est, has de estar.*

dam FUERE. Cic. *de Or.* 1, 42, 187; casi todo lo que ahora está (se halla) reducido a algún arte (a reglas) estuvo un tiempo disperso y diseminado. Eodem pacto in subjunctivo et infinitivo.

CAPUT VIII. DE CONJUGATIONE VERBORUM REGULARI ⁴

108 Conjugatio regularis comprehendit verba activa, passiva, deponentia.

I. VOX ACTIVA

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

INDICATIVUS

PRAESENS

S. <i>am</i> o ² amo	<i>mon</i> ē-o aviso	<i>lēg</i> -o leo	<i>aud</i> i-o oigo
<i>am</i> a-s	<i>mon</i> ē-s	<i>lēg</i> -is	<i>aud</i> ī-s
<i>am</i> a-t	<i>mon</i> e-t	<i>lēg</i> -it	<i>aud</i> i-t
P. <i>am</i> ā-mus	<i>mon</i> ē-mus	<i>lēg</i> -īmus	<i>aud</i> ī-mus
<i>am</i> ā-tis	<i>mon</i> ē-tis	<i>lēg</i> -ītis	<i>aud</i> ī-tis
<i>am</i> a-nt	<i>mon</i> e-nt	<i>lēg</i> -unt ³	<i>aud</i> i-unt ³

PRAETERITUM IMPERFECTUM

ā - bam	ē - bam	- ēbam	i - ēbam
S. <i>am</i> ā-bam	<i>mon</i> ē-bam	<i>lēg</i> -ēbam	<i>aud</i> i-ēbam
<i>am</i> aba	<i>avis</i> aba	<i>lēg</i> aba	<i>aud</i> aba
<i>am</i> a-bās	<i>mon</i> e-bās	<i>lēg</i> -ebās	<i>aud</i> i-ebās
<i>am</i> a-bat	<i>mon</i> e-bat	<i>lēg</i> -ebat	<i>aud</i> i-ebat
P. <i>am</i> a-bāmus	<i>mon</i> e-bāmus	<i>lēg</i> -ebāmus	<i>aud</i> i-ebāmus
<i>am</i> a-bātis	<i>mon</i> e-bātis	<i>lēg</i> -ebātis	<i>aud</i> i-ebātis
<i>am</i> a-bant	<i>mon</i> e-bant	<i>lēg</i> -ebant	<i>aud</i> i-ebant

⁴ Characteristica sejungitur a radicali, sed nullo signo; terminatio temporalis sejungitur a themate hoc signo —; *desinentia* vel litterae *desinentes* sive positiones temporibus communes rotunda forma notantur.

² Verbum *amo* in *schemate declinationis* jam adhibet VARRO *L. L.* 8, 58; 9, 97 sqq. 401; 40, 48. DION. *gramm.* I, 354, 29 sqq. *passim*. THESAUR. *L. L.* *amo*.

³ Apud priscos *legōt, audīōt*.

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

PRAETERITUM PERFECTUM

a - vi	-ui, e rejecto	-i, producto rad.	i - vi
S. <i>am āv-ī amé, he am., hube a. am av-istī am av-it</i>	<i>mon u-ī avisé, he av., hube a. mon u-istī mon u-il</i>	<i>lēg-ī lef, he leído, hubel. leg-istī leg-it</i>	<i>aud īv-ī oí, he oído, -hube o. aud iv-istī aud iv-il</i>
P. <i>am av-īmus am av-istis am av-ērunt vel am av-ēre ¹</i>	<i>mon u-īnius mon u-istis mon u-ērunt vel mon u-ēre ¹</i>	<i>leg-īmus leg-istis leg-ērunt vel leg-ēre ¹</i>	<i>aud iv-īmus aud iv-istis aud iv-ērunt vel aud iv-ēre ¹</i>

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

ēram pro i praeteriti perfecti in omni conjugatione ²

S. <i>am āv-ēram había amado am av-ērās am av-ērat</i>	<i>mon u-ēram había avisado mon u-ērās mon u-ērat</i>	<i>lēg-ēram había leído leg-ērās leg-ērat</i>	<i>aud īv-ēram había oído aud iv-ērās aud iv-ērat</i>
P. <i>am av-erāmus am av-erātis am av-ērant</i>	<i>mon u-erāmus mon u-erātis mon u-ērant</i>	<i>leg-erāmus leg-erātis leg-ērant</i>	<i>aud iv-erāmus aud iv-erātis aud iv-ērant</i>

FUTURUM IMPERFECTUM

ā - bō	ē - bō	- am	i - am
S. <i>am ā-bō amaré am a-bis am a-bit</i>	<i>mon ē-bo avisaré mon e-bis mon e-bit</i>	<i>leg-am leeré leg-ēs leg-et</i>	<i>aud i am oiré aud i-ēs aud i-et</i>
P. <i>am a-bīmus am a-bītis am a-bunt</i>	<i>mon e-bīmus mon e-bītis mon e-bunt</i>	<i>leg-ēmus leg-ētis leg-ent</i>	<i>aud i-ēmus aud i-ētis aud i-ent</i>

¹ Apud poetas etiam *ērunt*, v. g. *dedērunt*.

² Cf. *fu - i*, *fu - eram*.

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

FUTURUM PERFECTUM

ēro pro i praeteriti perfecti in omni conjugatione ¹

S.	<i>am āv-ērō</i>	<i>mon u-ēro</i>	<i>lēg-ēro</i>	<i>aud īv-ēro</i>
	<i>hābré amado</i>	<i>habré avisado</i>	<i>habré leído</i>	<i>habré oído</i>
	<i>am av-ēris</i>	<i>mon u-ēris</i>	<i>leg-ēris</i>	<i>aud iv-ēris</i>
	<i>am av-ērit</i>	<i>mon u-ērit</i>	<i>leg-ērit</i>	<i>aud iv-ērit</i>
P.	<i>am av-erīmus</i>	<i>mon u-erīmus</i>	<i>leg-erīmus</i>	<i>aud iv-erīmus</i>
	<i>am av-erītis</i> ²	<i>mon u-erītis</i> ²	<i>leg-erītis</i> ²	<i>aud iv-erītis</i> ²
	<i>am av-ērint</i>	<i>mon u-ērint</i>	<i>leg-ērint</i>	<i>aud iv-ērint</i>

SUBJUNCTIVUS

PRÆSENS

	- em	e - am	- am	i - am
S.	<i>am-em ame</i>	<i>mon e-am avise</i>	<i>leg-am lea</i>	<i>aud i-am oiga</i>
	<i>am-es</i>	<i>mon e-ās</i>	<i>leg-ās</i>	<i>aud i-ās</i>
	<i>am-et</i>	<i>mon e-at</i>	<i>leg-at</i>	<i>aud i-at</i>
P.	<i>am-ēmus</i>	<i>mon e-āmus</i>	<i>leg-āmus</i>	<i>aud i-āmus</i>
	<i>am-ētis</i>	<i>mon e-ātis</i>	<i>leg-ātis</i>	<i>aud i-ātis</i>
	<i>am-ent</i>	<i>mon e-ant</i>	<i>leg-ant</i>	<i>aud i-ant</i>

PRÆTERITUM IMPERFECTUM

	ā - rem	ē - rem	- ērem	ī - rem
S.	<i>am ā-rem</i>	<i>mon ē-rem</i>	<i>leg-ērem</i>	<i>aud ī-rem</i>
	<i>amara, ama-</i>	<i>avisara, avisa-</i>	<i>leyera, ley-</i>	<i>oyera, oiría,</i>
	<i>ría, amase</i>	<i>ría, avisase</i>	<i>ría, leyese</i>	<i>oyese</i>
	<i>am a-rēs</i>	<i>mon e-rēs</i>	<i>leg-erēs</i>	<i>aud i-rēs</i>
	<i>am a-ret</i>	<i>mon e-ret</i>	<i>leg-eret</i>	<i>aud i-ret</i>
P.	<i>am a-rēmus</i>	<i>mon e-rēmus</i>	<i>leg-erēmus</i>	<i>aud i-rēmus</i>
	<i>am a-rētis</i>	<i>mon e-rētis</i>	<i>leg-erētis</i>	<i>aud i-rētis</i>
	<i>am a-rent</i>	<i>mon e-rent</i>	<i>leg-erent</i>	<i>aud i-rent</i>

¹ Cf. *fu* - i, *fu* - ēno.

² Pronuntiatio in soluta oratione communis est *amaverīmus*, *monuerītis*, cet.
Cf. n. 546, 3.º

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

PRAETERITUM PERFECTUM

-*ērim* pro *i* praeteriti perfecti indicativi in omni conjugatione ¹

S.	<i>am āv-ērim</i>	<i>mon u-ērim</i>	<i>lēg-ērim</i>	<i>aud iv-ērim</i>
	haya amado	haya avisado	haya leido	haya oído
	<i>am av-ēris</i>	<i>mon u-ēris</i>	<i>leg-ēris</i>	<i>aud iv-ēris</i>
	<i>am av-ērit</i>	<i>mon u-ērit</i>	<i>leg-ērit</i>	<i>aud iv-ērit</i>
P.	<i>am av-erimus</i>	<i>mon u-erimus</i>	<i>leg-erimus</i>	<i>aud iv-erimus</i>
	<i>am av-eritis</i> ²	<i>mon u-eritis</i> ²	<i>leg-eritis</i> ²	<i>aud iv-eritis</i> ²
	<i>am av-erint</i>	<i>mon u-erint</i>	<i>leg-erint</i>	<i>aud iv-erint</i> ⁴

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

-*issem* pro *i* praeteriti perfecti indicativi in omni conjugatione ³

S.	<i>am āv-issem</i> hu-	<i>mon u-issem</i> hu-	<i>leg-issem</i> hu-	<i>aud iv-issem</i> hu-
	biera, habría,	biera, habría,	biera, habría,	biera, habría,
	hubiese a.	hubiese a.	hubiese l.	hubiese o.
	<i>am av-issēs</i>	<i>mon u-issēs</i>	<i>leg-issēs</i>	<i>aud iv-issēs</i>
	<i>am av-isset</i>	<i>mon u-isset</i>	<i>leg-isset</i>	<i>aud iv-isset</i>
P.	<i>am av-issēmus</i>	<i>mon u-issēmus</i>	<i>leg-issēmus</i>	<i>aud iv-issēmus</i>
	<i>am av-issētis</i>	<i>mon u-issētis</i>	<i>leg-issētis</i>	<i>aud iv-issētis</i>
	<i>am av-issent</i>	<i>mon u-issent</i>	<i>leg-issent</i>	<i>aud iv-issent</i>

FUTURUM IMPERFECTUM

S.	<i>am a-turus, a,</i>	<i>mon-iturus, a,</i>	<i>lec-turus, a,</i>	<i>aud i-turus, a,</i>
	um <i>sim</i>	um <i>sim</i>	um <i>sim</i>	um <i>sim</i>
	" <i>sis</i>	" <i>sis</i>	" <i>sis</i>	" <i>sis</i>
	" <i>sit</i>	" <i>sit</i>	" <i>sit</i>	" <i>sit</i>
P.	<i>am a-turi, ae, a,</i>	<i>mon-ituri, ae, a,</i>	<i>lec-turi, ae,</i>	<i>aud i-turi, ae, a,</i>
	<i>simus</i>	<i>simus</i>	<i>a, simus</i>	<i>simus</i>
	" <i>sitis</i>	" <i>sitis</i>	" <i>sitis</i>	" <i>sitis</i>
	" <i>sint</i>	" <i>sint</i>	" <i>sint</i>	" <i>sint</i> ⁴

¹ Cf. *fu*-i, *fu*-*ERIM*.

² Cf. fut. perf. indicat.

³ Cf. *fu*-i, *fu*-*ISSEM*.

⁴ Cf. n. 104, *adnot.* futuri subunct.

1.^a conjug. 2.^a conjug. 3.^a conjug. 4.^a conjug.

FUTURUM PERFECTUM

S. <i>am āv-ĕrim</i>	<i>mon u-ĕrim</i>	<i>lēg-ĕrim</i>	<i>aud īv-ĕrim</i>
<i>am āv-ĕris, cet.</i>	<i>mon u-ĕris, cet.</i>	<i>lēg-ĕris, cet.</i>	<i>aud īv-ĕris, cet.</i>
ut in praeterito perf. ⁴			

IMPERATIVUS

PRAESENS

S. <i>am ā (tu)</i>	<i>mon ē (tu)</i>	<i>lēg-ē (tu)</i>	<i>aud ī (tu)</i>
<i>ama (tú)</i>	<i>avisa (tú)</i>	<i>lee (tú)</i>	<i>oye (tú)</i>
P. <i>am ā-lē (vos)</i>	<i>mon ē-lē (vos)</i>	<i>lēg-ītē (vos)</i>	<i>aud ī-tē (vos)</i>
<i>amad</i>	<i>avisad</i>	<i>leed</i>	<i>oíd</i>

FUTURUM

<i>a - to</i>	<i>e - to</i>	<i>- ĭto</i>	<i>ī - to</i>
S. <i>am ā-tō (tu)</i>	<i>mon ē-tō</i>	<i>lēg-ĭto</i>	<i>aud ī-to</i>
<i>ama (tú)</i>	<i>avisa (tú)</i>	<i>lee (tú)</i>	<i>oye (tú)</i>
P. <i>am a-tōle (vos)</i>	<i>mon e-tōte</i>	<i>lēg-ī-tōte</i>	<i>aud ī-tōte</i>
<i>amad</i>	<i>avisad</i>	<i>leed</i>	<i>oíd</i> ²

INFINITIVUS PRAESENS

<i>a - re</i>	<i>ē - re</i>	<i>- ĕre</i>	<i>i - re</i>
<i>am ā-re amar</i> ³	<i>mon ē-re avisar</i>	<i>lēg-ĕre leer</i>	<i>aud ī-re oir</i>

PRAETERITUM PERFECTUM

<i>-isse pro ī praeterit. perfect. indicativi in omni conjugatione</i> ⁴			
<i>am āv-isse</i>	<i>mon u-isse</i>	<i>lēg-isse</i>	<i>aud īv-isse</i>
<i>haber amado</i>	<i>haber avisado</i>	<i>haber leído</i>	<i>haber oído</i>

⁴ Cf. p. 103, adnot. in ima pagina.

² Tertias pers. sing. in *āto, ēto, ĭto, īto* et plur. in *unto, ento, unto, iunto* vix invenies nisi in paucissimis verbis, proptereaque a recentioribus grammaticis omittuntur.

³ *Amare, monere, cet.* vices fere agunt nominat. et accus., n. 102, NB.; pro aliis casibus, v. g. *de amar, para a., a a., con, en...* *amar* adhiberi solet gerundium aut gerundivum.

⁴ Cf. *fu - i, fu - isse*.

1. ^a conjug.	2. ^a conjug.	3. ^a conjug.	4. ^a conjug.
FUTURUM (IMPERFECTUM)			
S. N. <i>am ā-turus,</i> a, um <i>esse</i>	<i>mon-iturus.</i> a, um <i>esse</i>	<i>lec-turus</i> a, um <i>esse</i>	<i>aud ī-turus</i> a, um <i>esse</i>
A. <i>am a-turum,</i> cet. <i>esse</i>	<i>mon-iturum,</i> cet. <i>esse</i>	<i>lec-turum,</i> cet. <i>esse</i>	<i>aud i-turum,</i> cet. <i>esse</i>
P. N. <i>am a-turi</i> ae, a <i>esse</i>	<i>mon ituri</i> ae, a <i>esse</i>	<i>lec-turi</i> ae, a <i>esse</i>	<i>aud i-turi</i> ae, a <i>esse</i>
A. <i>am a-turos,</i> cet. <i>haber</i> de amar	<i>mon-ituros,</i> cet. <i>haber</i> de avisar	<i>lec-turos,</i> cet. <i>haber</i> de leer	<i>aud i-turos,</i> cet. <i>haber</i> de oir ¹

SUPINUM

a - tum	ī - tum, e rejecto	- tum	ī - tum
Acc. <i>am ā-tum</i> a amar	<i>mon ī-tum</i> a avisar	<i>lec-tum</i> a leer	<i>aud ī-tum</i> a oir
Abl. <i>am ā-tū</i> de amar	<i>mon ī-tū</i> de avisar	<i>lec-tū</i> de leer	<i>aud ī-tū</i> de oir ²

GERUNDIUM

a - ndi	e - ndi	- endi	i - endi
G. <i>am a-ndī</i> de amar	<i>mon e-ndī</i> de avisar	<i>leg-endī</i> de leer	<i>aud i-endī</i> de oir
D. <i>am a-ndō</i> para amar, a a.	<i>mon e-ndō</i> para avisar, a a.	<i>leg-endō</i> para leer, a l.	<i>aud i-endō</i> para oir, a o.
A. <i>am a-ndum</i> a amar, para a.	<i>mon e-ndum</i> a avisar, para a.	<i>leg-endum</i> a leer, para l.	<i>aud i-endum</i> a oir, para o.
A. <i>ama-ndō en</i> amar, amando	<i>mon e-ndō en</i> avisar, avisando	<i>leg-endō en</i> leer, leyendo	<i>aud i-endō en</i> oir, oyendo

PARTICIPIUM PRAESENS

a - ns	e - ns	- ens	i - ens
<i>am a-ns, tis</i> (el) que ama, que amaba o amando	<i>mon e-ns, tis</i> (el) que avisa, que avisaba o avisando	<i>leg-ens, tis</i> (el) que lee, que leía o leyendo	<i>aud i-ens, tis</i> (el) que oye, que oía u oyendo

¹ Cf. p. 404, adnot. 4 in ima pag. et n. 106 extrem.

² Cum sensu passivo, n. 356, II.

1.ª conjug.2.ª conjug.3.ª conjug.4.ª conjug.

FUTURUM

-um supini mutatur in -ūrus

<i>am a-turus</i> a, um	<i>mon-iturus</i> , a, um	<i>lec-turus</i> , a, um,	<i>aud i-turus</i> , a, um,
(el) que amará,	(el) que avisará,	(el) que leerá,	(el) que oirá,
que ha de amar	que ha de avisar	que ha de leer	que ha de oír
(para amar)	(para a.)	(para l.)	(para o.)

[Sic flectuntur: I. Verba transitiva: a) *cruciare*, atormentar, *accūsare*, acusar, *collocare*, colocar, *damnare*, condenar, *invītare*, convidar, *laudare*, alabar, loar, *liberare*, librar, *honōrare*, honrar, *jūdicare*, juzgar, *multare*, castigar, *rogare*, pedir, *servare*, salvar, *vocare*, llamar.

b) *coērcēre*, reprimir, *dēbēre*, deber, *habēre*, tener, *præbēre*, suministrar, *terrēre*, aterrorizar, intimidar.

c) *colligere*, recoger, *ēligere*, elegir, *attribuere*, atribuir (*attribui*, *attributum*), *cognoscere*, conocer (*cognōvi*, *cognitum*), *defendere*, defender (*defendi*, *defensum*, *emere*, comprar (*emi*, *emptum*), *rumpere*, romper (*rūpi*, *ruptum*), *vincere*, vencer (*vīci*, *victum*).

d) *custōdīre*, guardar, *impedire*, impedir, *ērudire*, instruir, *tēnīre*, ablandar, *mūnīre*, fortificar, *pūnīre*, castigar, *vestīre*, vestir.

II. Intransitiva: a) *āvolare*, irse volando, *bellare*, guerrear, *errare*, equivocarse, *engañarse*, *pugnare*, combatir, pelear.

b) *carere*, carecer, *dolere*, dolerse, *nocere*, dañar, perjudicar, *pārere*, obedecer, *placere*, agradar, *apacer*, *valere*, estar bueno.

c) *gemēre*, gemir (*gemui*, *gemitum*) et *ingemēre*, irrupere, entrar precipitadamente (*irrūpi*, *irruptum*), *invādēre*, invadir (*invāsi*, *invāsum*, etiam transitivum), *vīvēre*, vivir (*vixi*, *victum*).

d) *dormire*, dormir, *servire*, servir, *inservire*.

Exercitationes a) modi finiti: *Amo modestiam tuam; amavi (amabamus...) modestiam tuam; librum tuum legimus, legimus, legerimus...; si monemus, si monebatis, si monebitis, si avisareis¹, si moneres, si legeret, si legissent; quomodo haec audierunt, si surdi erant?*

Utinam audiat, audirem, audiveris, monuissetis (me, illum), amaverit... Utinam talis essem, qualem me esse existimas (piensas)! quamvis (por más que) multa legam, legerim, legas...

¹ Cf. n. 305, NB.

Cum amem, como (yo) ame o amando yo; *cum ames*, como (tú) ames o amando tú; *cum amet*, como (él) ame o amando él; *cum amemus*, como (nosotros) amemos o amando nosotros; *cum ametis*, como (vosotros) améis o amando vosotros; *cum ament*, como (ellos) amen o amando ellos; *cum amarem*, como yo amase (amara) o amando yo; *cum amares*, como tú amases (amaras) o amando tú, cet.; *cum amaverim*, como yo haya amado o habiendo yo amado, cet.; *cum amavissem*, como yo hubiese o hubiera amado o habiendo yo amado, cet.

Offendis Deum, cum te amet? cum te anaverit? Deum offendebas, cum te amaret? cum te amavisset? offendimus, offenditis...? quomodo audes ista dicere, cum sis vir nobilis? quomodo audebatis...? cum essetis viri nobiles? cum erravisset, nullus eum monuit. — Puer qui legit vel puer legens; pueri qui legebant vel pueri legentes, puero qui legebat vel puero legenti, cet.

Lege, legite, legilote .. litteras; audi, audito amicum monentem, amantem, legentem, amicos monituros, lecturos, amatuos.

b) infiniti; cf. n. 106: .

1.ª *Scio te AMARE litteras; sciebam illum AMARE litteras.*

Malo, antes quiero, vos AMARE litteras; mallem, antes querría, illos AMARE litteras.

VIDERE te cupio, deseo verte; cupiebam, cupiam, cet.

2.ª *Scio avum tuum AMAVISSE litteras, que tuvo afición, que había tenido afición.*

Opto, deseo, avum tuum AMAVISSE litteras; optabam avum tuum, cet.

Optabam VIDISSE, haber visto.

3.ª *Credo magistros tuos LAUDATUROS ESSE, que alabarán, tuam in studendo diligentiam.*

Credebam magistros tuos LAUDATUROS, que alabarían, tuam in studendo diligentiam.

Videor tibi aliquando AMATURUS ESSE litteras? ¿parécete que alguna vez tendré afición (he de tener a., llegaré a tener a.) a la literatura?

4.ª *(Credo magistros tuos LAUDATUROS FUISSE, que habrían alabado: n. 354, I, II. Creo que habrán alabado: n. 350, I, II.)*

c) gerundii et participii: cf. n. 126, et Synt. cap. XI, XII.

Plurimae nobis sunt causae AMANDI Deum. Sum cupidus fratres vestros VIDENDI. Defessus sum AMBULANDO, estoy cansado de andar. Es impiger in SCRIBENDO, eres (es usted, sois vos) diligente en escribir.

Patrem vestrum vos AMANTEM non amatis? non amabitis? que os ama?

"

"

non amavistis? que os amaba?

Patrem vestrum vos AMATURUM non amatis? que os amar^á?
Non huc veni te ACCUSATURUS, no vine acá para acusarte.
 " * *te ACCUSATUM*, no he venido a acusarte.]

II. VOX PASSIVA ¹

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

109

INDICATIVUS PRAESENS

S. <i>am-or</i>	<i>mon e-or</i>	<i>leg-or</i>	<i>aud i-or</i>
soy amado	soy avisado	soy leído	soy oído
<i>am ā-ris</i>	<i>mon ē-ris</i>	<i>leg-ē-ris</i>	<i>aud ī-ris</i> ²
<i>am ā-tur</i>	<i>mon ē-tur</i>	<i>leg-ī-tur</i>	<i>aud ī-tur</i>
P. <i>am ā-mur</i>	<i>mon ē-mur</i>	<i>leg-ī-mur</i>	<i>aud ī-mur</i>
<i>am ā-minī</i>	<i>mon ē-minī</i>	<i>leg-ī-minī</i>	<i>aud ī-minī</i>
<i>am a-ntur</i>	<i>mon e-ntur</i>	<i>leg-untur</i> ³	<i>aud i-untur</i>

PRAETERITUM IMPERFECTUM

a - bar	e - bar	- ebar	i - ebar
S. <i>am ā-bar</i>	<i>mon ē-bar</i>	<i>leg-ē-bar</i>	<i>aud i-ē-bar</i>
era amado	era avisado	era leído	era oído
<i>am a-bāris vel</i>	<i>mon e-bāris vel</i>	<i>leg-ebāris vel</i>	<i>aud i-ebāris vel</i>
<i>am a-bāre</i>	<i>-bāre</i>	<i>-ebāre</i>	<i>-ebāre</i>
<i>am a-bātur</i>	<i>mon e-bātur</i>	<i>leg-ebātur</i>	<i>aud i-ebātur</i>
P. <i>am a-bāmur</i>	<i>mon e-bāmur</i>	<i>leg-ebāmur</i>	<i>aud i-ebāmur</i>
<i>am a-bamīni</i>	<i>mon e-bamīni</i>	<i>leg-ebamīni</i>	<i>aud i-ebamīni</i>
<i>am a-bantur</i>	<i>mon e-bantur</i>	<i>leg-ebantur</i>	<i>aud i-ebantur</i>

PRAETERITUM PERFECTUM

S. <i>am ā-tus, a, um</i>	<i>mon-ītus, a, um</i>	<i>lec-tus, a, um</i>	<i>aud ī-tus, a, um</i>
<i>sum, es, est</i>	<i>sum, es, est</i>	<i>sum, es, est</i>	<i>sum, es, est</i>
fui, he sido o	fui, he sido o	fui, he sido o	fui, he sido o
hube s. amado	hube s. avisado	hube s. leído	hube s. oído

¹ Tempora simplicia (i. e. quae non constant ex verbo *sum*) efficiuntur ex suis activis, litterae o addito r, aut mutato m in r.

² Raro *am ā-RE*, *mon ī-RE*, *leg-ē-RE*, rarissime *aud i-RE*.

³ In aliquibus edd. *solventur*, *volventur*, *cel*.

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

P. *am ā-ti, ae, a* *mon-īti, ae, a* *lec-ti, ae, a* *aud ī-ti, ae, a*
sumus, estis, sunt ¹

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

S. *am a-tus, a, um* *mon-itus, a, um* *lec-tus, a, um* *aud i-tus, a, um*
eram, eras, erat

P. *am a-ti, ae, a* *mon-iti, ae, a* *lec-ti, ae, a* *aud i-ti, ae, a*
eramus, eratis, erant ²

había sido amado había s. avisado había s. leído había sido oído

FUTURUM IMPERFECTUM

a-bor	e-bor	-ar	i-ar
S. <i>am ā-bor</i>	<i>mon ē bor</i>	<i>leg-ar</i>	<i>aud i-ar</i>
seré amado	seré avisado	seré leído	seré oído
<i>am a-bēris vel</i>	<i>mon e-bēris vel</i>	<i>leg-ēris vel</i>	<i>aud i-ēris vel</i>
-bēre	-bēre	-ēre	-ēre
<i>am a-bītur</i>	<i>mon e-bitur</i>	<i>leg-ētur</i>	<i>aud i-ētur</i>
P. <i>am a-bimur</i>	<i>mon e-bimur</i>	<i>leg-ēmur</i>	<i>aud i-ēmur</i>
<i>am a-bimīni</i>	<i>mon e-bimīni</i>	<i>le-gēmīni</i>	<i>aud i-ēmīni</i>
<i>am a-buntur</i>	<i>mon e-buntur</i>	<i>le-gentur</i>	<i>aud i entur</i>

¹ Non vero *amatus fui, monitus fui, lectus fui, auditus fui*, nisi apud seriores scriptores. *Templum clausum fuit* significat: el templo estuvo cerrado; *templum clausum est*, el templo se cerró, fué cerrado, aut está cerrado: *Haec duo*, inquit MADVIG, *Opusc. Academ. alt. opusc. V, § II, apud antiquos et natura et usu adeo sunt discreta*, ut nunquam ante cadentem orationis veteris castitatem commutentur, nisi mendo scripturae aut interpretandi inscitia. Quum enim Latine dicimus, verbi causa, *FIXUM EST*, utrumque significari potest, et *FIXISSE* aliquem, participio et verbo substantivo in unam notionem perfecti passivi coalescentibus, et nunc illud *FIXUM MANERE*, ut participium statum aliquem rei significet; verbum, eum statum nunc esse. Nec enim Latinus sermone praeteritum tempus rei gestae et praesens rei agendo effectae et manentis, nota ulla diso linguit. Quum autem *FIXUM FUIT* dicitur, unum significatur, praeteritum tempus rei effectae et in statu aliquo manentis, ut participio status; verbo, eum fuisse declaratur. Itaque Cicero pro Sestio 25, 55, quum dicit: «*Leges quum quae latae sunt, tum vero quae promulgatae fuerunt*», alias narrat latas esse, alias aliquamdiu promulgatas pependisse, cet. Variis locis auctorum quae contraria videantur, alia recte putat mendose exscripta esse, v. g. apud Nepotem in Epamin. c. 83, *ausus fuit factum esse ex auro*; in aliis «in antiquo sermone interdum participia quaedam deponentium et passivorum sic potuisse poni, ut magis absolute condicionem et statum significarent, paene in adjectivi notionem transeunt; deinde verbum adjungeretur per se praeteriti forma». Quare his centum fere postremis annis optima grammaticae ab *amatus fui* abstinent. Cf. n. 107.

² Etiam aliquando pro *amatus, monitus... eram, eras*, cet. dicitur *amatus, monitus... fueram, fueras*, cet.

1.^a conjug.2.^a conjug.3.^a conjug.4.^a conjug.

FUTURUM PERFECTUM

S. <i>am a-tus</i> , a, um	<i>mon -itus</i> , a, um <i>ero, eris, erit</i>	<i>lec-tus</i> , a, um	<i>aud i-tus</i> , a, um
P. <i>am a-ti</i> , ae, a	<i>mon -iti</i> , ae, a <i>erimus, eritis, erunt</i> ⁴	<i>lec-ti</i> , ae, a	<i>aud i-ti</i> , ae, a
habré sido amado	habré s. avisado	habré s. leído	habré sido oído

SUBJUNCTIVUS PRAESENS

-er	e-ar	-ar	i-ar
S. <i>am er</i> sea a. <i>am ēris</i> vel <i>-ēre</i> <i>am ētur</i>	<i>mon ē-ar</i> sea a. <i>mon e-āris</i> vel <i>-āre</i> <i>mon e-ātur</i>	<i>leg-ar</i> sea l. <i>leg-āris</i> vel <i>-āre</i> <i>leg-ātur</i>	<i>aud i-ar</i> sea o. <i>aud i-āris</i> vel <i>-āre</i> <i>aud i-ātur</i>
P. <i>am ēmur</i> <i>am ēmini</i> <i>am entur</i>	<i>mon e-āmur</i> <i>mon e-āmini</i> <i>mon e-antur</i>	<i>leg-āmur</i> <i>leg-āmini</i> <i>leg-antur</i>	<i>aud i-āmur</i> <i>aud i-āmini</i> <i>aud i-antur</i>

PRAETERITUM IMPERFECTUM

a-rer	ē-rer	-ērer	i-rer
S. <i>am ā-rer</i> <i>am a-rēris</i> vel <i>-rēre</i> <i>am a-rētur</i>	<i>mon ē-rer</i> <i>mon e-rēris</i> vel <i>-rēre</i> <i>mon e-rētur</i>	<i>leg-ērer</i> <i>leg-erēris</i> vel <i>-erēre</i> <i>leg-erētur</i>	<i>aud ī rer</i> <i>aud i-rēris</i> vel <i>-rēre</i> <i>aud i-rētur</i>
P. <i>am a-rēmur</i> <i>am a-rēmini</i> <i>am a-rentur</i>	<i>mon e-rēmur</i> <i>mon e-rēmini</i> <i>mon e-rentur</i>	<i>leg-erēmur</i> <i>leg-erēmini</i> <i>leg-erentur</i>	<i>aud i-rēmur</i> <i>aud i-rēmini</i> <i>aud i-rentur</i>
fuera, sería, fuese amado	fuera, sería, fue- se avisado	fuera, sería, fuese leído	fuera, sería, fuese oído

PRAETERITUM PERFECTUM

S. <i>am a-tus</i> , a, um	<i>mon -itus</i> , a, um <i>sim, sis, sit</i>	<i>lec-tus</i> , a, um	<i>aud i-tus</i> , a, um
haya sido amado	haya s. avisado	haya s. leído	haya sido oído

⁴ Etiam aliquando *amatus fuero, fueris, cet.*, pro *amatus ero, eris, cet.*

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.ª conjug.

P. *am a-ti*, ae, a *mon-iti*, ae, a *lec-ti*, ae, a *aud i-ti*, ae, a
simus, sitis, sint ¹

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

S. *am a-tus*, a, um *mon-itus*, a, um *lec-tus*, a, um *aud i-tus*, a, um
essem, esses, esset

P. *am a-ti*, ae, a *mon-iti*, ae, a *lec-ti*, ae, a *aud i-ti*, ae, a
essemus, essetis, essent ²

hubiera, habría, hubiera, habría. hubiera, ha- hubiera, habría.
hubiese sido a. hubiese sido a. bría, hub. s. l. hubiese sido o.

FUTURUM IMPERFECTUM deest ³

FUTURUM PERFECTUM

S. *am a-tus*, a, um *mon-itus*, a, um *lec-tus*, a, um *aud i-tus*, a, um
sim, sis, cet. *sim, sis, cet.* *sim, sis, cet.* *sim, sis, cet.*

IMPERATIVUS deest ⁴

INFINITIVUS PRAESENS

ri	ri	i	ri
<i>am ā-rī</i>	<i>mon ē-rī</i>	<i>leg-ī</i>	<i>aud ī-rī</i>
ser amado	ser avisado	ser leído	ser oído

PRAETERITUM PERFECTUM

S. N. <i>am a-tus</i> ,	<i>mon i-tus</i> ,	<i>lec-tus</i> ,	<i>aud i-lus</i> ,
a, um <i>esse</i>	a, um <i>esse</i>	a, um <i>esse</i>	a, um <i>esse</i>
A. <i>am a-tum</i> ,	<i>mon i-tum</i> ,	<i>lec-tum</i> ,	<i>aud i-tum</i> ,
am, um <i>esse</i>	am, um <i>esse</i>	am, um <i>esse</i>	am, um <i>esse</i>
P. N. <i>am a-ti</i> ,	<i>mon i-ti</i> ,	<i>lec-ti</i> ,	<i>aud i-ti</i> ,
ae, a <i>esse</i>	ae, a <i>esse</i>	ae, a <i>esse</i>	ae, a <i>esse</i>
A. <i>am a-los</i> ,	<i>mon i-tos</i> ,	<i>lec-tos</i> ,	<i>aud i-tos</i> ,
as, a <i>esse</i>	as, a <i>esse</i>	as, a <i>esse</i>	as, a <i>esse</i>
haber sido amado	haber sido avisado	haber sido leído	haber sido oído

¹ Quod dictum est de *amatus fui* pro *amatus sum* intellege de *amatus fuerim* pro *amatus sim*.

² Pro *amatus, monitus... essem, esses, cet.* dicitur etiam aliquando *amatus, monitus... fuisset, fuisses, cet.*

³ Cf. n. 337, I, NB.

⁴ Cf. n. 120, VIII.

1.ª conjug. 2.ª conjug. 3.ª conjug. 4.^a conjug.

FUTURUM (IMPERFECTUM)

<i>am a-tum īrī</i>	<i>mon i-lum īrī</i>	<i>lec-tum īrī</i>	<i>aud i-tum īrī</i>
haber de ser a.	haber de ser a.	haber de ser l.	haber de ser o. ¹

PARTICIPIUM PRAETERITUM

us pro um supini

<i>am a-tus, a, um</i>	<i>mon i-tus, a, um</i>	<i>lec-tus, a, um</i>	<i>aud i-tus, a, um</i>
amado, (el)	avisado, (el)	leído, (el) que	oído, (el) que
que fué, ha si-	que fué, ha si-	fué, ha sido,	fué, ha sido,
do, había s. a. ²	do, había s. a.	había sido l.	había sido o.

GERUNDIVUM

a - ndus e - ndus - endus i - endus

<i>am a-ndus, a,</i>	<i>mon e-ndus, a,</i>	<i>leg-endus, a, um</i>	<i>aud i-endus, a,</i>
um que ha de	um que ha de	que ha de ser	um que ha de
ser a., que	ser a., que	leído, que de-	ser oído, que
debe ser a.	debe ser a.	be ser leído	debe ser oído.

[Sic flectuntur verba transitiva n. 108.

Exercitationes infiniti: cf. vocem activam.

- a) *Existimo sapientem LAUDARI; existimabam sapientem LAUDARI.*
Cupio sapientem LAUDARI. Cupiebam sapientem LAUDARI.
- b) *Existimo sapientem LAUDATUM ESSE. Existimabam sapientem LAUDATUM ESSE.*³
Cupio sapientem LAUDATUM ESSE. Cupiebam sapientem LAUDATUM ESSE.
- c) *Existimo sapientem LAUDATUM IRI. Existimabam sapientem LAUDATUM IRI.*

¹ *Irī* est passiva infiniti *irē*: *Me amatum irī* significat «que yo seré amado»; *me amandum esse*, «que yo debo ser amado» et ad conjugationem periphrasticam spectat. *Amatum, amatam, amatum fore*, n. 350, II. Cf. 354, I.

² Hoc particip. *amatus* a verbo *amo* rarum est.

³ «Pensaba que el sabio había sido alabado» etiam dicitur: *Existimabam sapientem LAUDATUM FUISSE*; in indicativo enim «había sido alabado» dicitur *laudandus eram* vel *fuera* Cf. n. 351, II, NB.

Pompeyo afirma que mis enemigos no me matarán. *Pompejus affirmat inimicos meos me non occisuros (esse)*. Pompeyo afirma que (yo) no seré muerto por mis e. *Pampejus affirmat me a meis inimicis non occisum iri*.

Corría el rumor de que el reo sería condenado. *Rumor erat reum damnatum iri*. Pensé que los soldados de César pelcarían denodadísimo. *Existimavi Caesaris milites pugnatuROS ESSE fortissime; vel a militibus C. PUGNATUM iri f.*

d) *Existimo sapientem LAUDATUM fore*; pienso que el sabio habrá sido alabado. [Pensé que el sabio habría sido alabado, n. 354, I.]

NB. 1. *Amatus forem, monitus forem*, cet. *inveniuntur apud poetas, Sallustium et Livium, pro amatus, monitus essem vel fuisset, cet., praesertim in condicionali sententia et in finali. (Gaudio efferebatur consul) qua parte copiarum alter consul victus foret, ea se vicisse*. Liv. 21, 55; el cónsul estaba fuera de sí con el gozo de haber vencido con la parte de las tropas con que el otro había sido derrotado.

NB. 2. Tertia persona singularis tam verbi transitivi quam intransitivi impersonaliter usurpatur in hunc modum:

INDICAT.		<i>pugnaretur</i> , se combatiera etc.
<i>pugnatur</i> ,	se combate.	<i>pugnatum sit</i> , se haya combatido.
<i>pugnabatur</i> ,	se combatía.	<i>pugnatum esset</i> , se hubiera etc. c.
<i>pugnatum est</i> ,	se combatió.	
<i>pugnatum erat</i> ,	se había comba-	PRO IMPERAT.
	tido.	<i>pugnetur</i> , combátase.
<i>pugnabitur</i> ,	se combatirá.	
<i>pugnatum erit</i> ,	se habrá comba-	INFINIT.
	tido.	<i>pugnari</i> , combatirse.
		<i>pugnatum esse</i> , haberse combatido.
		<i>pugnatum iri</i> , haberse de com-
SUBJUNCT.		batir.
<i>pugnetur</i> ,	se combata.	

III. DE TEMPORUM FORMATIONE

110 Tempora omnia verborum ducuntur ex praesente indicativi modi aut ex praeterito perfecto aut ex supino.

Ex praesente ducuntur 1.^a omnia tempora actionis infectae seu imperfectae: praesens, praeteritum imperfectum et futurum imperfectum; 2.^a participium praesens, gerundium et gerundivum.

Ex praeterito perfecto ducuntur omnia tempora actionis perfectae: praeteritum perfectum, plusquamperfectum et futurum perfectum vocis activae.

Ex supino ducitur participium praeteriti et futuri activi, ac tempora quae eorum adminiculo formantur.

1. EX PRAESENTE

I	II	III	IV
o, or	eo, eor	o, or	io, ior
ābam, ābar	ēbam, ēbar	ēbam, ēbar	iēbam, iēbar
ābo, ābor	ēbo, ēbor	am, ar	iam, iar
em, er	eam, ear	am, ar	iam, iar
ārem, ārer	ērem, ērer	ērem, ērer	iērem, iērer
am-ā	mon-ē	lēg-ē	aud-ī
āto	ēto	īto	īto
āre, āri	ēre, ēri	ēre, i	īre, īri
ans, antis	ens, tis	ens, tis	iens, tis
andus, a,	endus, a,	endus, a,	iendus, a,
um	um	um	um

2. EX PRAETERITO

I. amāv-	ī
II. monu-	ēram
III. lēg-	ēro
IV. audīv-	ērim
	issem
	isse

3. EX SUPINO

amāt-	um
monit-	u
lect-	us, a, um
audīt-	ūrus, a, um.

IV. POSITIONES VERBI FINALES

111

Positiones finales sunt eae quae vocem, numerum et personam significant.

Activae			Passivae	
	SING.	PLUR.	SING.	PLUR.
1. ^a pers.	<i>m</i> , aut <i>deest</i> ,	<i>mus</i>	<i>r</i>	<i>mur</i>
2. ^a " "	<i>s</i> (<i>stī</i>)	<i>lis</i>	<i>ris</i> vel <i>re</i>	<i>mini</i>
3. ^a " "	<i>t</i>	<i>nt</i>	<i>tur</i>	<i>ntur</i>

V. VERBA IN *-io*, *-ēre*

112 Ad tertiam conjugationem pertinent aliqua ratione nonnulla verba in *io*, *īs*, *ēre*, ut *cāpio*, quae inter radicale et positiones interjiciunt *i*, ac proinde flectuntur ut *audio*:

1.^m In omnibus personis imperfecti et futuri indicativi et praesentis subjunctivi.

2.º In prima pers. sing. praesentis indicativi et in tertia plur. ejusdem temporis (et futuri imperativi, n. 108, *adnot.* futuri imperat.).

3.º In omnibus casibus gerundii, gerundivi et participii praesentis. ⁴

CAPIO, verbum transitivum conjugationis tertiae, sic declinabitur:

INDICATIVUS

SUBJUNCTIVUS

PRAESENS

Activa	Passiva	Activa	Passiva
<i>cap i o</i>	<i>cap i or</i>	<i>cap i am</i>	<i>cap i ar</i>
<i>cap is</i>	<i>cap eris</i>	<i>cap i as</i>	<i>cap i āris</i>
<i>cap it</i>	<i>cap itur</i>	<i>cap i at</i>	<i>cap i ātur</i>
<i>cap imus</i>	<i>cap imur</i>	<i>cap i āmus</i>	<i>cap i āmur</i>
<i>cap itis</i>	<i>cap imini</i>	<i>cap i ātis</i>	<i>cap i āmini</i>
<i>cap i unt</i>	<i>cap i untur</i>	<i>cap i ant</i>	<i>cap i antur</i>

PRAETERITUM IMPERFECTUM

<i>cap i ēbam</i> , cel.	<i>cap i ēbar</i>	<i>cap ērem</i>	<i>cap ērer</i>
<i>cap i ēbas</i> , cel.	<i>cap i ēbāris</i> , cel.	<i>cap ēres</i> , cel.	<i>cap ērēris</i> , cel.

⁴ Unde vocalis *i* praepositur vocalibus *a*, *ē*, *o*, *u*. Excipe tamen *acceperunt* et *cap i ēt*. Potest *i* haberi ut characteristicā quae amittitur, *i* et *ŷ* (brevis) subsequentibus: *cap-īs* pro *capi-is*, *cap-eris* pro *capi-eris*, ob eamque rem haberi quatuor conjugationis. Cf. MENDIZÁBAL, p. 90, 4.^a clase.

VI. DE VERBO DEPONENTI, SEMIDEPONENTI ET COMMUNI

113 Verbum deponens (n. 101, V) praeter formas passivas habet quattuor activas: gerundium, supinum, participium praesens et participium futurum (praeterea futurum imperf. subjunctivi et infinitivi). Gerundivum autem passivo significat, ut *hortandus*, que ha de ser exhortado.

SCHEMA VERBORUM DEPONENTIUM

1. ^a conjug.	2. ^a conjug.	3. ^a conjug.	4. ^a conjug.
INDICATIVUS PRAESENS			
<i>hortor</i> , exhorto <i>hortāris</i> re, cel. ut amor	<i>vereor</i> , recelo <i>verēris</i> re, cel. ut moneor	<i>ūlor</i> , uso <i>ulēris</i> re, cel. ¹ ut legor	<i>partior</i> , reparto <i>partīris</i> , cel. ut audior
PRAETERITUM IMPERFECTUM			
<i>hortābar</i> , exhortaba	<i>verēbar</i> , recelaba	<i>utēbar</i> , usaba	<i>partiēbar</i> , repartiā
PRAETERITUM PERFECTUM			
<i>hortātus</i> , a, um, sum, exhorté	<i>verītus</i> , a, um, sum, recelé	<i>ūsus</i> , a, um, sum, usé	<i>partītus</i> , a, um, sum repartí, etc.
PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM			
<i>hortatus</i> eram	<i>veritus</i> eram	<i>usus</i> eram	<i>partitus</i> eram
FUTURUM IMPERFECTUM			
<i>hortābor</i>	<i>verēbor</i>	<i>utar</i>	<i>partiar</i>
FUTURUM PERFECTUM			
<i>hortatus</i> ero	<i>veritus</i> ero	<i>usus</i> ero	<i>partitus</i> ero
SUBJUNCTIVUS PRAESENS			
<i>horter</i>	<i>verear</i>	<i>utar</i>	<i>partiar</i>

¹ In nonnullis edd. sequuntur, in tertia.

1.^a conjug. 2.^a conjug. 3.^a conjug. 4.^a conjug.

PRAETERITUM IMPERFECTUM

hortārer *verērer* *utērer* *partīrer*

PRAETERITUM PERFECTUM

hortatus sim *veritus sim* *usus sim* *partitus sim*

PRAETERITUM PLUSQUAMPERFECTUM

hortatus essem *veritus essem* *usus essem* *partitus essem*

FUTURUM IMPERFECTUM

hortaturus sim *veriturus sim* *usurus sim* *partiturus sim*

FUTURUM PERFECTUM

hortatus sim *veritus sim* *usus sim* *partitus sim*

IMPERATIVUS PRAESENS

S. *hortāre* *verēre* *utēre* *partīre*
P. *hortāminī* *verēminī* *utiminī* *partīminī*

FUTURUM

S. (*hortātor* (tu, ille)) *verētor* *utītor* *partītor*
P. *hortantor* *verentor* *utuntor* *partiuntor*)

INFINITIVUS PRAESENS

hortāri, exhortar *verēri* *uti* *partīri*

PRAETERITUM

hortatus, a, um *veritus, a, um,* *usus, a, um* *partitus, a, um*
esse esse esse esse
hortatum, am, um *veritum, am, um* *usum, am,* *partitum, am, um*
esse, cet., haber e. esse, cet. um esse, cet. esse, cet.

FUTURUM

hortaturus, a, um, *veriturus, a, um* *usurus, a,* *partiturus, a, um*
esse, cet., haber esse, cet. um esse, esse, cet.
de exhortar cet.

1.^a conjug.2.^a conjug.3.^a conjug.4.^a conjug.

SUPINUM

hortālum, a exhortar*veritum**usum**partitum**hortatū*, de exhortar, cf. n. 356, II.*veritū**usū**partitū*

GERUNDIUM

hortandi, de exhortar, cel.*verendi*, cel.*utendi*, cel.*partiendi*, cel.

GERUNDIVUM

hortandus, a, um, que debe ser e.*verendus*, a, um*utendus*, a, um*partiendus*, a, um

PARTICIPIUM PRÆSENS

hortans, que exhorta, que exhortaba*verens**ulens**partiens*

PRÆTERITUM

hortātus, a, um, que exhortó, que había exhortado*verītus*, a, um*usus*, a, um*partītus*, a, um

FUTURUM

hortatūrus, a, um, que exhortará*veritūrus*, a, um*usūrus*, a, um*partitūrus* a, um

[Sic flectuntur transitiva: *comitari*, acompañar, *imitari*, conari, esforzarse, *gratulari*, dar el parabién, *interpretari*, interpretar, *meditari*, considerar, *percontari*, preguntar, *populari*, devastar, *solari*, consolar, *testari*, atestiguar, poner por testigo, *polliceri*, prometer, *largiri*, dar largamente, *moliri*, maquinare, *sortiri*, sacar en suerte.

Intransitiva: *insidiari*, armar celadas, *jocari*, gracejar, *laetari*, alegrarse, *opitulari*, socorrer, *vagari*, vaguear, *blandiri*, halagar, *lisonjear*, *mentiri*, mentir.]

NB. 1. Intransitiva *fruor*, gozo, *fungor*, desempeño (un cargo), *potior*, me apodero de, *utor* faciunt *fruendus*, *fungendus*, *potiendus* (*potiendus*) et *utendus*, quia aliquando fuerunt transitiva. [Inveniuntur

raro *dolendus* a *doleo*, siento dolor, *gloriandus* a *glorior*, me glorio, *medendus* a *medeor*, curo, *vescendus* a *vescor*, me alimento.

NB. 2. Imperativum futuri, quod fere deest transitivis passivis, rarum est in deponentibus, *r* tertiae personae omisso nonnunquam, ut *hortato*, *hortanto*, pro *hortator*, *hortantor*. Cf. n. 120, VIII.

NB. 3. Aliqua verba quae arbitrantur deponentia sunt passiva activorum, quae tamen usurpantur significatione nonnihil immutata, ut *pascor*, pasto = pascor, activum *pasco*, apaciento, pastoreo.

NB. 4. Sunt pauca verba quae sensu eodem usurpantur tanquam activa et deponentia, v. g. *luxurio* et *luxurior*, *mereo* et *mereor*, *assentio*, *faenero*, *ludifico* minus saepe quam *assentior*, cet.; *communico*, *comperio*, *elucubro*, *punio* saepius quam *communicor*, cet.]

114 Quattuor verba dicuntur semideponentia, quod in temporibus actionis perfectae (n. 102, II) flectuntur ut deponentia:

<i>audeo</i> , oso, me atrevo,	<i>ausus sum</i>
<i>gaudeo</i> , me alegro,	<i>gavisus sum</i>
<i>soleo</i> , acostumbro,	<i>solutus sum</i> (perraro <i>solui</i>)
<i>fido</i> (ēre), confio	<i>fisus sum</i> , cum compositis <i>confido</i> , cet.; perraro <i>fidi</i> .

[**NB.** Pro *placuit* a *placco*, agrado, dicitur etiam *placitus est*.]

115 Quaedam verba communia dicuntur; ea vero sunt deponentia quae active simul et passive significant, praesertim in participio praeterito iisque compositis quae ejus adminiculo supplentur, ut *complector*, abrazo (soy abrazado), *complexus sum*, abracé, fui abrazado; quod sic declinatur extra modum finitum:

INFINITUS

PRAES. COMMUNE *complexi*, abrazar (ser abrazado).

PRAET. COMMUNE *complexum*, am, um esse, haber abrazado, h. sido a.

FUT. ACTIVUM *complexurum*, am, um esse, haber de abrazar.

FUT. PASSIVUM *complexum iri*, haber de ser abrazado.

SUP. **ACC.** *complexum*, a abrazar.

ABL. *complexu*, de abrazar, i. e., de ser abrazado.

- GERUND. *complectendi*, de abrazar, cet.
 GERUNDIV. *complectendus*, a, um, que ha de ser abrazado.
 PART. PRAES. *complectens*, que abraza, que abrazaba.
 PRAET. COMMUNE *complexus*, a, um, que abrazó, que había a., que fué abrazado, que había sido a.
 FUT. *complexurus*, a, um, que abrazará, que ha de abrazar.

[Sic apud Ciceronem *adulari*, lisonjear, adular, ser lisonjeado, ser adulado, *aspernari*, desdeñar, ser desdeñado, *arbitrari*, juzgar, ser juzgado como, ser tenido por, *criminari*, acusar, ser acusado, *dignari*, dignarse, ser juzgado digno, *dimetiri*, medir, ser medido, *dominari*, dominar, ser dominado.

Deponentium vero et communium participia praeteriti quae saepe apud optimos scriptores passivam habent significationem, haec maxime sunt: *abominatus*, *adeptus*, *auspicatus*, *amplexus*, *comitatus*, *commentus*, *commentatus*, *complexus*, *confessus*, *contestatus*, *despicatus*, *detestatus*, *eblanditus*, *elucubratus*, *ementitus*, *expertus* (*inexpertus*), *fabricatus*, *interpretatus*, *ludificatus*, *meditatus*, *praemeditatus*, *mensus*, *dimensus*, *meritus*, *metatus*, *dimelatus*, *moderatus*, *opinatus*, *necopinatus*, *pactus*, *partitus*, *perfunctus*, *periclitatus*, *populatus*, *depopulatus*, *stipulatus*, *testatus*, *ultus*, *inultus* cum nonnullis aliis apud poetas et posteriores, v. g. *oblitus*. (*Cenatus*, cenado=que cenó, *potus*, cet. v. in praeteritis et supinis.)

Omnes intellegant quam manifestam, quam CONFESSAM rem pecunia redimere conetur. Cic. Verr. 3, 56, 130. *Illud etiam moleste fero, quod ex urbe parum COMITATUS exierit.* Id. Cat. 2, 2, 4. *Bubo funebris et maxime ABOMINATUS deserta incolit.* Plin. N. II. 10, 11 (16), 34. *Nunc OBLITA mihi tot carmina.* Verg. B. 9, 53. ⁴]

VII. DE SYNCOPA IN TEMPORIBUS PERFECTIS

116 In praeteritis perfectis in *āvi* et *ēvi* atque in temporibus inde deductis, ante litteras *s* et *r*, syllabae *vi* ve eleganter nonnunquam resecantur, sc. *vi* ante *s*, *ve* ante *r*. [Item in praeteritis *movi* et *novi*, a *moveo* et *nosco*, cum compositis. Dicitur proinde:]

⁴ Cf. ALV. II. 415.

amasti, amastis, amarunt pro ama-
visti, amavistis, amaverunt
[amaram, as, at pro amaveram, as, at
amarim, is, it pro amaverim, is, it
amassem, es, et pro amavissem, es, et
amasse pro amavisse

flestis pro flevistis
delēram pro delēveram
decrērim pro decrēverim
decesse pro decrevisse
nosti, nōram, nōrim, nosse, com-
mosse.

NB. Tertia persona pluralis in *ere*, *amavere*, *implevere*, nunquam contrahitur in *amare*, *implere*. Dicitur etiam semper *nōvero*.⁴]

117

Praeteritorum in *īvi* littera *v* resecari potest ante *er* et *is*; cum autem *i* duplex concurrat, in oratione soluta fore contrahitur in *i* simplex, ut

audīerunt-ēre pro audiverunt-ere
arcessīerunt pro arcessiverunt
quaesierat pro quaesiverat

audisti pro audivisti
audissem pro audivissem
petisse poet. petiisse.

NB. 1. Apud poetas invenitur -iit pro -ivit, v. g. audiit pro *audivit*; apud omnes petiit pro *petivit*, semper desiit, a *desino*. [Peiit pro *petivi*, petiit pro *petiit* sunt poetarum. Cf. n. 131 et 517, NB 1.]

NB. 2. Praeteritis in *si* aut *xi* prisci et poetae detrahunt aliquando a) *is*, b) *iss* et c) *sis*, ut a) scripsisti pro *scripsistis*, dixisti pro *dixisti*, b) *extinxem* pro *extinxissem*, c) *accessis* pro *accessistis*. [Similiter *surpuerat* pro *surripuerat*.]

Huc refer *misti*, *promisti*, *justi*, *direxti*, *vixet*, *evasti*, *sensti*, *induxti*, *percusti*, *divisti*, *surrexe* pro *misisti*, *promisisti*, *jussisti*, *direxisti*, *vixisset*, *evasisti*, *sensisti*, *induxisti*, *percussisti*, *divisisti*, *surrexisse* et ejusmodi alia. Sic illa extra praeteritum *porgite*, *surpите*, i. e. *porrigite*, *surripite* et similia.]

4 PRISCIANUS, l. x. p. 885, admonet hanc verborum imminutionem locum non habere in verbis, quibus inest *v* littera, ut LAVO, FAVEO, MOVEO, SOLVO, VOLVO; nec enim *lavisti*, *fasti*, *mosti*, *solsti*, patitur Latini sermonis munditia, pro LAVASTI, FAVISTI, etc. ALV. n. 29. At anlmadverte commosse.

VIII. DE ALIIS NONNULLIS IN CONJUGATIONE ANIMADVERTENDIS ET PRAESERTIM DE ARCHAISMO

118

I. *Fuere, scripsere* et id genus alia ab scriptoribus pro *fuerunt scripserunt* usurpata raro Cicero adhibet. ⁴

II. Contra frequens apud ipsum est positio *re* pro *ris* in voce passiva, praesente indicativi excepto, ubi apud omnes rara est, nisi in deponentibus, quorum tamen in quarta rarissima est.

III. *Dico, duco, fero* eorumque composita amiserunt *e* in secunda persona singulari imperativi *dic, duc, fer, praedic, deduc, refer*. Item *facio* ejusque composita quae a simplicis servant, n. 155, ut *fac, calefac*. [Composita vero ex *facio*, si *a* in *i* mutant, *e* servant, ut *confice, perface*.

NB. *Face, duce, dice* cum compositis sunt veterum et poetarum propria, raro tamen ab his usurpata. *Tu, Voluse, armari Volscorum edice maniplos*. Verg. *Aen.* 11, 465; tú, V., manda que las compañías de los V. se armen.] Pro sci insolenti adhibetur *scito*; pro *scite*, quod rarum est, *scitote*.

119

[Ex nonnullis verbis, plurimumque intransitivis, efficitur quoddam quasi participium praesentis, addito radicali suffixo *bundus, a, um*, in tertia conjugatione *ibundus*, e. c. *contionābundus*, que arenga, a *contionari*, *deliberabundus* a *deliberare*, *furibundus* a *furere*, *moribundus* a *mori* (*fremēbundus, tremēbundus*, cum *e*, a *fremēre, tremēre*); *pudibundus* a *pudet*. Raro participium in *bundus* accusativum habet: *Vitabundus castra*. Liv. 25, 13, 4, evitando el canipamento.

120

I. Tertiae quartaeque conjugationis gerundia et gerundiva in *undus, undi* exeunt apud veteres maxime. In prologis *scribundis operam abutitur*. Ter. *And. prol.* 5; «en el escrebir de los prólogos emplea su trabajo.» Abril. [Hunc *lubido maxima invaserat reipublicae capiundae*. Sall. *C.* 5, 6; habíase apoderado de éste un grandísimo deseo de arrebatar el gobierno de la r. *EXPERIUNDUM est*. Liv. 6, 26; hay que experimentar.

⁴ Nec vero reprehenderim SCRIPSERE ALII REM; et SCRIPSERUNT esse rerius sentio. Cic. Or. 47.

Hinc apud jurisconsultos qui veterum edicta legesque interpretati sunt, exstant in pandectis tituli: *Communi dividundo*, para repartir el común; *ad legem Juliam de repetundis*, sobre el cohecho o el peculado; *familiae herciscundae*, i. e. *rei hereditariae dividendae*. Quas veterum loquendi formulas Cicero alique scriptores nunquam sibi putarunt immutandas.]

II. Imperfectum quartae conjugationis saepe e littera imminutum a veteribus et poetis usurpatur. *Auro insignibat*. Verg. *Aen.* 7, 790. *Tum mihi prima genas vestibat flore juventa*. Id. *Aen.* 8, 160.

[III. Futurum ejusdem quartae in *ibo* usurpant poetae, praesertim comici. *Nemo ex me scribit*. Ter. *Phorm.* 765 [5, 1, 38].

IV. Futurum perfectum primae conjugationis apud priscos in *asso*, secundae in *esso*, tertiae in *so* aut *xo* terminabatur, ut *levasso*, habré aligerado, h. aliviado; *prohibesso*, habré prohibido; *capso*, habré tomado; *axo* ab *agère*.¹

V. Ex hoc futuro efficitur conjunctivi futurum in *im*, ut *levasim*, *prohibessim*, quod non raro significationem habet praesentis; v. g. apud Ciceronem, *Leg.* 2, 8, 19: *Separatim nemo habessit deos*.

Huc pertinent verba quae sequuntur:

1.º *Ausim*, *ausis*, *ausit*, *ausint*, pro *audeam* vel *ausus sim*, in dubitando. *Nec satis scio, nec si sciam, dicere ausim*. Liv. *praef.* 1; ni si lo supiese, me atrevería a decirlo: cf. n. 318, II.

2.º *Auxim*, *auxis*, cet. pro *augeam*, *augeas*. *Ea vos omnia bene juvetis: bonis auctibus auxitis*. Liv. 29, 27.

3.º *Axim*, *axis*, *axit* pro *egerim* vel *agam*, priscum omnino est.

4.º *Faxim*, *faxis*, *faxit*, *faximus*, *faxitis*, *faxint*, pro *faciam*, *facias*, cet., in optando; sic dicitur: *FAXIT Deus!*

VI. Praesens subjunctivi in *im* exibat, ut *creduim*, *creduis*, *creduit*, *creduint*. Invenitur maxime *edim* pro *edam*, *duim* pro *dem*, *perduim* pro *perdam*, v. g. *Di te PERDUINT*.²

VII. Praesens infinitivi passivi et deponentis in *ier* exit aliquando apud priscos et poetas, ut *amarier*, *patier*.

VIII. Invenitur etiam praesertim apud veteres positio *mīno*, in tertia conjugatione *imīno*, secundae et tertiae personae imperativi futuri passivi, v. g. *praefaminō*, a deponenti *praefari*, *proyrediminō* a *progredior*. *II consules APPELLAMINO* pro *appellentur* apud Cic. *Leg.*

¹ *Jusso* pro *jussero* apud Verg. *Aen.* 44, 467; *faxo* pro *fecero* apud poetas. Passive *turbassitur*, cet. Cf. NEUE-WAG. 3, 507 sqq.

² Cf. *sim*, *velim*, *nolim*, *malim*, quae propria sunt optativi.

3, 3, 8 (Teubner; Lemaire legebat *appellantor*). Cf. n. 113, NB. 2. Ceterum imperativus passivus est fere insolens.

IX. A futuro in *asso* formabant veteres futurum infiniti *assere*, ut *expugnassere*, *impetrassere*. *Credo te facile IMPETRASSERE*. Plaut. *Mil.* 1128 [4, 3, 35].

X. Nota has contractiones cum particula *si*: *sis*, pro *si vis*; *sultis*, pro *si vultis*; *sōdes*, pro *si audes*; ¹ *capsis*, pro *cape*, *si vis*. In uno CAPSIS tria verba sunt. Cic. *Or.* 45, 134.]

IX. CONJUGATIO PERIPHRASTICA

121 Dicitur conjugatio periphrastica ea quae efficitur ex participio in *urus* aut ex gerundivo in *ndus* et verbo *sum*.

Amaturus sum significat «tengo intención de amar»; «he resuelto amar»; «estoy a punto de amar, voy a amar»; raro «he de amar».²

Amandus sum significat «he de ser amado, debo ser amado».

Amandum est, impersonaliter; «hay que amar, se debe amar»; *amandum est mihi* (se ha de amar por mí), debo amar.

[Igitur participium futuri activi cum verbo *sum* id exprimit quod in eo est ut eveniat, vel animi decretum, voluntatem, propositum, intentionem. Gerundivum autem et participiale in *ndum* necessitatem et officium potius quam futurum tempus adsignificant.]

INDICATIVUS

PRAES.	<i>amaturus</i>	<i>monendus</i>
	<i>sum, es, cet.</i>	<i>sum, es, cet.</i>
P. IMP.	<i>amaturus</i>	<i>monendus</i>
	<i>eram.</i>	<i>eram.</i>

SUBJUNCTIVUS

<i>amaturus</i>	<i>monendus</i>
<i>sim.</i> ³	<i>sim.</i>
<i>amaturus</i>	<i>monendus</i>
<i>essem.</i>	<i>essem.</i>

¹ Pro *si audies* (?) Cf. JAKES., n. 405 et FREUND-THEIL, *Vocabular.*, si puedes, si sabes, si quieres, si me quieres creer, si te parece. V. Cic. *Or.* 45, 134.

² «He de amar, debo amar» Latine dicitur fere per passivam *amandum mihi est*, aliquando per verbum *debeo* (*amare*).

³ Cf. p. 403, *adn.* in ima pag.

P. PERF.	<i>amaturus</i> <i>fui.</i>	<i>monendus</i> <i>fui.</i>	<i>amaturus</i> <i>fuero.</i>	<i>monendus</i> <i>fuero.</i>
P. PL.	<i>amaturus</i> <i>fuera.</i>	<i>monendus</i> <i>fuera.</i>	<i>amaturus</i> <i>fuissem.</i>	<i>monendus</i> <i>fuissem.</i>
F. IMP.	<i>amaturus ero.</i>	<i>monendus ero.</i>		
F. PERF.	<i>(amaturus fuero) (monendus fuero.)</i>			

INFINITIVUS

<i>amaturum esse</i> , tener intención de amar. ¹	(me) <i>monendum esse</i> , que yo (tú, él) lie de ser (había deser) avisado.
<i>amaturum fuisse</i> , haber tenido intención de amar.	(te) <i>monendum fuisse</i> , que hubiste (habías habido) de ser avisado.
<i>amaturum fore</i> , haber de tener intención de amar. ²	(eum) <i>monendum fore</i> , que él habrá de ser avisado.

Pugnandum est

INDICATIVUS	SUBJUNCTIVUS	INFINITIVUS
PHAES. <i>pugnandum est</i> , se ha de combatir.	<i>pugnandum sit</i> , se haya de combatir.	<i>pugnandum esse</i> , que se ha (había, haya, hubiera o hubiese) de combatir.
P. IMP. <i>pugnandum erat</i> , se había de combatir.	<i>pugnandum esset</i> , se hubiera etc. de combatir.	
P. PERF. <i>pugnandum fuit</i> , se hubo de combatir.	<i>pugnandum fuerit</i> , se haya de haber combatido.	<i>pugnandum fuisse</i> , que se hubo (había habido, haya habido, hubiera o hubiese habido) de c.
P. PL. <i>pugnandum fuerat</i> , se había de haber combatido.	<i>pugnandum fuisset</i> , se hubiera etc. de haber c.	
F. IMP. <i>pugnandum erit</i> , se habrá de combatir.	(deest)	<i>pugnandum fore</i> , que se habrá (habrá) de c.
F. PERF. <i>(pugnandum fuerit)</i> , se habrá de haber combatido.)		

122 [Sic: *scripturus sum litteras*, estoy a punto de escribir una carta; *scripturus eras litteras*, ibas a escribir una carta; *scripturus fuit litteras*, tuvo intención de escribir una carta;

¹ Cf. *futurum infin. vocis activae conjug. regularis.*

² V. n. 349, III, adn. in ima pag.

scripturi fueramus litteras, habíamos estado a punto de e. u. c.; *scripturi eritis*, estaréis dispuestos para...; *scripturi fueritis*, habréis tenido intención de, habréis estado a punto de, etc.—*Deus laudandus est*, Dios debe ser alabado; *Deus laudandus erat (mihi, tibi, illi, cet., cum dativo)*, Dios debía ser bendecido (por mí, por ti, por él, etc.); vel active: «Yo había de alabar a Dios, tú debías» etc.—*Mihi non fuit loquendum*, no debí hablar, no hube de hablar, no hube de haber hablado; *nobis non fuerat loquendum*, no debíamos haber hablado, cet.

(*Apes*) *cum jam EVOLATURAE SUNT, consonant vehementer*. Varr. *R. R.* 3, 16, 30; cuando están para volar, zumban estrepitosamente. *Bellum SCRIPTURUS SUM, quod populus Romanus cum Jugurtha rege Numidarum gessit*. Sall. *J.* 5, 1; voy a escribir. *Facite quod vobis libet; DATURUS non SUM amplius*. Cic. *Verr.* 2, 29, 70; no estoy para dar más, no estoy dispuesto a dar más. *Quid igitur timeam, si aut non miser post mortem, aut beatus etiam FUTURUS SUM?* Id. *C. M.* 19, 67; si no he de ser? — (*Clodius*) *eo die Romam VENTURUS ERAT*. Id. *Mil.* 10, 28; tenía intención de ir a R. *Regium HABITURI perpetuam sedem erant*. Liv. 28, 28, 6; tenían intención de tomar, querían t., a R. por inorada. — *Vos cum Mandonio et Indibili consilia communicastis et arma CONSOCIATURI FUISTIS*. Liv. 28, 28, 5; determinasteis unir vuestras armas con las suyas. — (*Aemilius Paulus*) *inchoatas in vestibulo columnas, quibus IMPOSITURI statuas regis Persei PUEBANT, suis statuis victor destinavit*. Id. 45, 27; en que habían determinado colocar, en que debían c. — *Oportet... eorum apud quos aliquid (orator) agat aut ERIT ACTURUS, mentes sensusque degustet*. Cic. *de Or.* 1, 32, 223; tanteo el modo de pensar y de sentir de aquellos delante de los cuales estuviere (está) hablando o para hablar. *Attentos faciemus (auditores), si demonstrabimus ea quae DICENDI ERIMUS magna, nova, incredibilia esse*. Id. *Inv.* 1, 16, 23; si demostráremos que lo que vamos a decir, que lo que luego diremos. *Haec qui prospexerint, non eos in decorum immortalium numero VENERANDOS a nobis et COLENDOS putatis?* Cic., *Agrar.*, 2, 35, 95: *Quo tua major dignitas, eo quae tibi acciderunt minus FERENDA*. Id. *Fam.* 12, 23, 4; «cuanto mayor es tu dignidad, tanto menos se debe sufrir lo que a ti te ha sucedido.» Abril. *Quam (meam domum) senatus unam... ex aerario AEDIFICANDAM a pontificibus LIBERANDAM, a magistratibus DEFENDENDAM, a iudicibus PUNIENDAM putaret*; id est, putaret aedificari debere aut oportere, aut dignam esse, quae aedificaretur. Id. *Har. r.* 8, 16.]

APPENDIX

PRAECEPTA MAGIS GENERALIA DE CONSTRUCTIONE, DE ORATIONE SUBJUNCTIVA CUM PARTICULA *CUM* DEQUE PARTICIPIIS

123 I. Verbum personale finiti modi cum subjecto cohaeret numero et persona; subjectum autem in nominativo ponitur. *Valent pueri, studiose discunt, diligenter docentur; et nos et inter se amant.* Cic. *Q. fr.* 3, 3, 1. Cf. n. 22, I.

NB. Nominativi *ego, tu, nos, vos* saepissime desiderantur, ut *vale, valete.* [*Laudor, soy alabado, se me alaba, me alaban, laudaris, eres alabado, se te alaba, te alaban,* n. 183, At: *ego lugeo, tu rides,* n. 403, I.]

II. Subjectum infiniti modi in accusativo ponitur. *HUNC quidem NIMBUM cito TRANSISSE lactor.* Cic. *Att.* 15, 9, 2; me alegro a fe mía de que haya pasado pronto esta tormenta.

[*NB.* Nos saepissime praeposita particula *que* subjectum infiniti reddimus; ipsum autem infinitum per indicativum aut subjunctivum, ut sensus fert. *Certi sumus PERISSE OMNIA.* Cic. *Att.* 2, 19, 5; sabemos de cierto *que* todo se *perdió.* *Omnes labores TE EXCIPERE video.* Id. *Fam.* 14, 2, 3; veo *que* tomas todos los trabajos.

Sic: Malo TE doctum ESSE quam opulentum; antes quiero que seas. Cupio TE litteris operam DARE; deseo que te apliques al estudio de

las letras; *gaudeo TE bene VALERE; doleo PARENTES tuos AEGROTARE; laetor FRATREM tuum saluum et incolumem VENISSE. Praeclarum est ME, TE, ILLUM, NOS, VOS, ILLOS, pro Deo O M. vitam PROFUNDERE. Antonius SE LAUDARI existimat; A. piensa que es alabado, que se le alaba, que le alaban. Antonius ILLUM LAUDARI existimat; A. piensa que aquél es alabado, que se alaba a aquél, que alaban a aquél. Cf. n. 106.]*

III. Verbum transitivum post se accusandi casum postulat, ut *Pueri ingenui amant LITTERAS*; los niños bien nacidos tienen afición a la literatura. *Frater tuus legit Ciceronem diligenter.* Cf. n. 22, IV.

IV. Cum activa passivis permutantur, accusativus in nominativum migrat, nominativus in ablativum cum praepositione *ab*, si est rei animatae; fere sine praepositione, si est inanimatae; ut *legi librum tuum*, passive: *liber tuus lectus est* A ME. *Litterae amantur* A PUERIS ingenuis: *Cicero legitur* A FRATRE tuo diligenter. — *Divina providentia mundum regit*, passive: *DIVINA PROVIDENTIA mundus regitur.* Cf. n. 211, II.

NB. Verba intransitiva passive redduntur impersonaliter, i. e. per tertiam personam singularis sine nominativo, ut: *Milites pugnant*, passive: *PUGNATUR a militibus.*

V. Nomina adjectiva, pronomina et participia cohaerent cum suis substantivis genere, numero et casu, etiam verbo intercedente. *PARVA saepe scintilla CONTEMPTA MAGNUM excitavit incendium.* Curt. 6, 3, 11. — *Erat hiems SUMMA, tempestas PERFRIGIDA, imber MAXIMUS.* Cic. Verr: 4, 40, 86; el invierno era sumamente riguroso, la temperatura frigidísima, la lluvia muy grande.

VI. Relativum *qui, quae, quod* cohaeret cum antecedente in genere et numero. *NIHIL est QUOD tam miseros faciat quam impietas et scelus.* Cic. Fin, 4, 24, 66.

[Sic: *Non est dicendus puer ingenuus, QUI verecundiam non amat: accepi tuas litteras, QUAE mihi jucundissimae fuerunt: legittuum epigramma, QUOD mihi mirandum in modum placuit. Puer QUEM vidi, el niño que vi; pueri QUOS vidisti, los niños que viste. Urbes QUAS vidimus, pulchrae sunt; las ciudades que vimos, son hermosas. Amicus CUJUS auxilio servatus eram, mortuus est; el amigo con cuyo auxilio, o con el auxilio del cual, yo me había salvado, murió. Amici QUORUM auxilio servaris, absunt; los amigos con cuyo a.—]*

VII. Verbum personale finiti modi potest utrimque habere nominativum pertinentem ad eandem rem, ut VERECUNDIA est maximum ORNAMENTUM pueritiae; IHC vocatur PAULUS; ILLE vivit MISERRIMUS; BONI moriuntur LAETI.

[Adn. Quae sint haec verba vide n. 205.

NB. Quotiescumque duo nomina ejusdem orationis ad eandem rem personamve referuntur casu cohaerent inter se. DELICIAE tuae noster AESOPUS venit. DELICIAS tuas, nostrum AESOPUM salutavi. Quo TIBI fieri TRIBUNO? Hor. S. 1, 6, 23; ¿de qué te sirve el ser hecho (nombrado) tribuno?]

124 VIII. Nomen substantivum quod ab altero regitur est genitivi casus, ut *libertus POMPEI, epistula CICERONIS, carmen VERGILII*. Cf. n. 238.

IX. Verba et adjectiva dativum habere possunt ejus rei in cujus commodum vel incommodum aliquid fit vel redundat, ut *laboras ALIIS, MIHI SOLI es otiosus; Catilina fuit perniciosus REIPUBLICAE; senes non SIBI, sed FILIIS aut NEPOTIBUS arbores serunt*. Cf. n. 238.

X. Temporis continuatio (la duración), item dimensio sive mensura fere in accusativo ponuntur, ut *pater tuus vixit quinquaginta ANNOS, raro quinquaginta ANNIS; — ager longus PEDES mille DUCENTOS, latus PEDES centum viginti*. Cf. nn. 229 et 232.

XI. Si quaestio (la pregunta) fit per quando, tem-

pus ablativo effertur, ut *negotium magistratibus est datum* ANNO SUPERIORE.

XII. Cuicumque verbo potest addi ablativus significans:

1.^m Instrumentum (instrumento), ut *scribere CALAMO*, *ferire GLADIO*: (medio) ut *teneo lupum AURIBUS*, tengo al lobo sujeto por las orejas, asiéndole de las o.

2.º Vel causam, ut *tabesco DOLORE*, me consumo de dolor; *VESTRA CULPA haec acciderunt*.

3.º Vel partem, ut *OCULIS et AURIBUS captus*, ciego y sordo.

4.º Vel pretium definitum (determinado), ut *emi librum DECEM DENARIIS*, compré el libro por diez denarios.

XIII. Supina, gerundia et participia postulant post se casus verborum a quibus oriuntur, ut *scribo LITTERAS: eo scriptum LITTERAS*, me voy a escribir una carta; *tempus est scribendi LITTERAS: [scribentem LITTERAS te vidi; sum scripturus LITTERAS]*, voy a escribir, estoy a punto de e.; *litterae A TE scriptae. Litterae TIBI scribendae*, n. 279, III.]

125

XIV. Nos gerundiis saepissime utimur, cum subjunctivum cui praepositur particula *cum* interpretamur, e. c. *CUM SIS vir bonus, neminem esse improbum suspicaris*, siendo (tú) bueno, no sospechas que alguien sea malo; de nadie sospechas que sea m.

NB. Tempori praesenti atque imperfecto subjunctivi respondet gerundium praesens; praeterito perfecto et plusquamperfecto gerundium praeteritum. *CUM te DILIGAM*, me *aversari non debes*; *apreciándote* yo, no me has de tener aversión. *Me aversari non debebas*, aut *debuisti*, *CUM te DILIGEREM*; no debías, etc. — *Nunquam ad me scribis*, *CCM ad te saepissime litteras DEDERIM*; nunca me escribes, *habiéndote* yo *enviado* cartas muchísimas veces. *Nunquam ad me scripsisti*, *CUM ad te saepissime litteras DEDISSEM*; nunca me escribiste, etc.

[Adn. Ex allatis igitur exemplis fit illustre quomodo nostra gerundia temporibus conjunctivi Latini respondere soleant. Nam si ver-

bum quod gerundio conjungitur est temporis praesentis aut futuri, gerundium simplex (vulgo in *ando*) respondet praesenti subjunctivi; si verbum est temporis praeteriti, gerundium simplex respondet imperfecto, v. g. *Apreciándote yo, no me debes o deberás tener aversión: cum te DILIGAM, me aversari non DEBES aut DEBEBIS. Apreciándote yo, no debías o debiste, etc., tenerme aversión: cum te DILIGEREM, me aversari non DEBEBAS aut DEBUISTI, cet.*

Gerundium vero compositum (vulgo *habiendo*) respondet praeterito perfecto subjunctivi, si verbum est praesentis aut futuri; respondet plusquamperfecto, si verbum est praeteriti, v. g. *Nunca me escribes o escribirás, habiéndote yo escrito muchísimas veces: nunquam ad me SCRIBIS aut SCRIBES, cum ad te saepissime litteras DEDERIM. Nunca me escribías o escribiste, etc., habiéndote yo escrito muchísimas veces: nunquam ad me SCRIBEBAS aut SCRIPSISTI, cet., cum ad te saepissime litteras DEDISSEM.*⁴

Nota indicativum in his et similibus orationibus temporalibus: «En poniéndose el sol, iremos a paseo», i. e. «cuando el sol se ponga» o «se pusiere». *Cum sol OCCIDET, abibimus deambulatum; minime cum occidat, recte tamen cum occiderit in fut. perf. ind. Cum VENIES, colloquemur. Cf. n. 303, IV, NB.*

Si gerundium significat instrumentum aut modum, Latine effertur ablativo gerundii: n. 360.]

126 XV. Participia et gerundiva respondent orationi maxime relativae, et subjunctivae adjecta particula *cum*.

I. Participium praesens respondet praesenti et imperfecto in hunc modum:

⁴ Alia etiam ratione huic, opinor, praeponenda tempus Latium gerundio Hispano respondens dinosci poterit; si sc. gerundium explicatur ope subjunctivi aut indicativi et particulae quam sensus requiret; v. g. *¿Te atreves a decir eso, siendo persona noble?* i. e., COMO SEAS noble, SIENDO ASÍ QUE ERES noble? *Audes ista dicere, cum sis vir nobilis?* HABIENDO DETERMINADO escribirte y HABIENDO TOMADO la pluma, *Batonio se vino directamente del buque a mí;* i. e., COMO YO HUBIESE DETERMINADO escribirte y HUBIESE TOMADO la pluma, etc. *Cum instituissem ad te scribere calammumque sumpsissem, Batonius e navi recta ad me venit.* Cic. Att. 6, 8, 4. HABIENDO yo TRABAJADO largo tiempo, con gusto descansarla, si se me permitiera; i. e., COMO QUIERA QUE HAYA trabajado, etc. *Cum diu laboraverim, libenter quiescerem, si mihi potestas fieret.* Sed haec tironibus dicta sint, quae accuratius et scrupulosius tractata vide in Syni.

Dux hostes VINCENS = { *QUI hostes VINCIT,*
QUI hostes VINCEBAT,
CUM hostes VINCAT,
CUM hostes VINCERET.

II. Participium praeteritum respondet perfecto et plusquamperfecto ita:

Hostes a duce VICTI = { *QUI a duce VICTI SUNT, vel in activa quos*
dux VICIT,
QUI a duce VICTI ERANT, vel quos dux
VICERAT,
CUM a duce VICTI SINT vel VICTI ESSENT.

III. Participium futurum respondet futuro imperfecto, atque praesenti et imperfecto conjugationis periphrasticae vocis activae:

Dux hostes VICTURUS = { *QUI hostes VINCET, QUI hostes VICTURUS EST*
vel ERAT,
CUM hostes VICTURUS SIT vel ESSET.

IV. Gerundivum respondet praesenti et imperfecto conjugationis passivae periphrasticae:

Hostes a duce VINCENDI = { *QUI a duce VINCENDI SUNT, vel in activa*
quos dux DEBET VINCERE,⁴
QUI a duce VINCENDI ERANT, vel quos dux
DEBEBAT VINCERE,
CUM a duce VINCENDI SINT vel ESSENT.

Cf. n. 364 seqq.²

⁴ Los enemigos que serán vencidos dicitur *hostes* qui VINCENTUR, non autem vincendi: cf. n. 121, cet.

² Ablativum absolutum vide in n. 297.

CAPUT. IX. DE VERBIS ANOMALIS, DEFECTIVIS, IMPERSONALIBUS

I. VERBA ANOMALA

127 Anomala verba dicuntur quae aberrant a recta norma quattuor conjugationum in praesente et temporibus inde deductis. Sunt ea, praeter verbum *sum*, *possum*, *puedo*, *fero*, *llevo*, *edo*, *como*, *volo*, *quiero*, cum compositis *nolo*, *no quiero*, et *malo*, *quiero más*; *eo*, *voy*, *queo*, *puedo*, ejusque compositum *nequeo*, *no puedo*; *fiō*, *soy hecho*, *me hago*.

Possum, compositum verbi *sum*, sic conjugatur:

	INDICATIVUS		SUBJUNCTIVUS	
PRAES.	<i>possum</i>	<i>possumus</i>	<i>possim</i>	<i>possimus</i>
	<i>potes</i>	<i>polestis</i>	<i>possis</i>	<i>possitis</i>
	<i>potest</i>	<i>possunt.</i>	<i>possit</i>	<i>possint.</i>
P. IMP.	<i>potēram</i>	<i>poteramus</i>	<i>possem</i>	<i>possemus</i>
	<i>poteras</i>	<i>poteratis</i>	<i>posses</i>	<i>possatis</i>
	<i>poterat</i>	<i>poterant.</i>	<i>posset</i>	<i>possent.</i>
P. PERF.	<i>potui,</i>	<i>potuisti...</i>	<i>potuērim,</i>	<i>potueris...</i>
P. PLUSQ.	<i>potuēram,</i>	<i>potueras...</i>	<i>potuissē,</i>	<i>potuisses...</i>
F. IMP.	<i>potēro,</i>	<i>poteris...</i>	(deest)	
F. PERF.	<i>potuēro,</i>	<i>potueris...</i>	<i>potuerim,</i>	<i>potueris...</i>

INFINITIVUS

PRAES. *posse*, *poder*. PERF. *potuisse*, *haber podido*.

NB. *Possum* caret imperativo: *potens*, n. 105.⁴

⁴ In prisco sermone familiari *pote* pro *potest* dicebatur. Item dicebatur a priscis *possiem*, *possies*, *possiet*, pro *possim*, cet., *potessem*, *potesse* pro *possem*, *posse*. Nihil potesse. Ter. Eun. 666 [4, 3, 24]. Quibus passiva erat *potetur*, *poteratur*, *possetur*.

Possum coalescit ex *pōtis*, *e*, et *sum*: *pote es* = *potes*, *pote est* = *potest*, unde *possum* pro * *potsum* a * *pot* (*e*) *sum*, cet. *Potui* praeteritum est (?) a * *potēre*. Apud veteres et poetas reperitur *potis es*, *potis est*, *potis sunt*, pro *potes*, *potest*, *possunt*.

128

1. *Fero*, verbum anomalum tertiae declinationis, sic conjugatur:

INDICATIVUS

	VOX ACTIVA		VOX PASSIVA	
PRAES.	<i>fero</i>	<i>ferimus</i>	<i>feror</i>	<i>ferimur</i>
	<i>fers</i>	<i>fertis</i>	<i>ferris</i>	<i>ferimini</i>
	<i>fert</i>	<i>ferunt.</i>	<i>fertur</i>	<i>feruntur.</i>
P. IMP.	<i>ferebam, ferebas...</i>		<i>ferebar, ferebaris vel ferebare...</i>	
P. PERF.	<i>tulī, tulisti...</i> ¹		<i>latus, a, um sum...</i>	
P. PLUSQ.	<i>tuleram, tuleras...</i>		<i>latus, a, um eram...</i>	
F. IMP.	<i>feram, feres...</i>		<i>ferar, feresis vel ferere...</i>	
F. PERF.	<i>tulero, tuleris...</i>		<i>latus, a, um ero...</i>	

SUBJUNCTIVUS

PRAES.	<i>feram, feras...</i>	<i>ferar, feraris vel ferare...</i>
P. IMP.	<i>ferrem, ferres...</i>	<i>ferrer, ferreris vel ferrere...</i>
P. PERF.	<i>tulerim, tuleris...</i>	<i>latus, a, um sim...</i>
P. PLUSQ.	<i>tulissem, tulisses...</i>	<i>latus, a, um essem... cel.</i>

IMPERATIVUS

PRAES.	<i>fer, ferle.</i>	FUT.	<i>ferlo, ferlote.</i>
--------	--------------------	------	------------------------

INFINITIVUS

PRAES.	<i>ferre.</i>	<i>ferri.</i>
PERF.	<i>tulisse.</i>	<i>latum, am, um esse.</i>
FUT.	<i>laturum, am, um esse.</i>	<i>latum iri.</i>
SUPINA	<i>latum.</i> ²	<i>latu.</i>
GERUND.	<i>ferendi, cel.</i>	GERUNDIV. <i>ferendus, a, um.</i>
P. PRAES.	<i>ferens, entis.</i>	PART. PRAET. <i>latus, a, um.</i>
PART. FUT.	<i>laturus, a, um.</i> ³	

¹ Apud comicos *tetuli*, col. a radice *tul* (*tulo*): *Huc TETULISSEM pedem*. Ter. Andr. 808 [4, 5, 13]. Cf. DEECKE, Erlaut., p. 278.

² A radice *tla*, cf. τλάω.

³ Aberratio seu inaequalitas verbi *fero* enascitur ex defectu vocalis *i* ante *s* et *t*, ut *fers* pro *fer-is*, *fert* pro *fer-it*, item ex defectu vocalis *e* ante *r*, ut *ferre* pro *fer-ēre*; hae autem formae dicuntur athematicae.

II. Composita verbi *fero* ad simplicis normam conjugantur, ut *antefero*, *praefero*.

Praepositiones vero *ab*, *ad*, *con*, *dis*, *ex*, *in*, *ob*, *re*, *sub* cum *fero* compositae mutationes patiuntur huiusmodi: cf. n. 167.

<i>au-fero</i> (* <i>ab-fero</i>), quito,	<i>abs-tūli</i> ,	<i>ab-latum</i> .
<i>af-fero</i> seu <i>ad-fero</i> , llevo,	<i>at-tuli</i> (<i>ad-tuli</i>),	<i>al-latum</i> , <i>ad-latum</i> .
<i>con-fero</i> , confiero, comparo.	<i>con-tuli</i> ,	<i>col-latum</i> , <i>con-latum</i> .
<i>dis-fero</i> (* <i>dis-fero</i>), dilato,	<i>dis-tuli</i> ,	<i>dī-latum</i> .
<i>ex-fero</i> (<i>ec-fero</i> , * <i>ex-fero</i>),	<i>ex-tuli</i> ,	<i>e-latum</i> , <i>saco</i> .
<i>in-fero</i> , llevo adentro,	<i>in-tuli</i> ,	<i>il-latum</i> , <i>in-latum</i> .
<i>ob-fero</i> (<i>ob-fero</i>), ofrezco,	<i>ob-tuli</i> ,	<i>ob-latum</i> .
<i>re-fero</i> , refiero,	<i>re-tuli</i> (<i>re-tuli</i>),	<i>re-latum</i> .
<i>suf-fero</i> (* <i>sub-fero</i>), soporto,	<i>sus-tuli</i> , levánte,	<i>sub-latum</i> , a levantar.

NB. *Differo*, intransitivum, *differo*—*soy diferente*, caret praeterito et supino. Pro *suffero*, cum hac significatione *levanto*, in praesente et temporibus derivatis usurpatur *tollo* (*sustuli*, *sublatum*, a *suffero* desumpta); pro *sustuli*, *sublatum* cum hac significatione *soporté*, a *soportar*, rectius adhibetur *sustinui*, *sustentum* a *sustineo*.

129 Verbum *edo*, *ēdi*, *ēsum* non illud quidem discedit a norma tertiae conjugationis, habet tamen correptas aliquot formas, quae verbo *sum* similes sunt.⁴

PRAES. INDICAT.	IMPERF. SUBJUNCT.	PRAES. IMPERAT.
<i>edo</i>	<i>ederem</i> , <i>essem</i>	<i>ede</i> , <i>es</i>
<i>edis</i> , <i>es</i>	<i>ederes</i> , <i>esses</i>	<i>edite</i> , <i>este</i> .
<i>edit</i> , <i>est</i>	<i>ederet</i> , <i>esset</i>	POT. IMPERAT.
<i>edimus</i> ,	<i>ederemus</i> , <i>essemus</i>	<i>edito</i> , <i>esto</i>
<i>editis</i> , <i>estis</i>	<i>ederetis</i> , <i>essetis</i>	<i>editote</i> , <i>estote</i> .
<i>edunt</i> .	<i>ederent</i> , <i>essent</i> .	

PRAES. INFINITI. *edere*, *esse*.

NB. Est in passiva *estur* pro *editur*, et *essetur* pro *ederetur*. ESTUR ut *occulta viliata teredine navis*. Ov. Pont. 1, 1, 69; como la nave viciada es corroída por oculta carcoma. Similiter composita con-

⁴ Quantitate fortassis excepta: cf. MENDIZÁBAL, § 25.

jugantur: [adēdo, ambēdo, comēdo, exēdo, perēdo, v. g. comes, comest, comesse, pro comedis, cet. Cf. ēdim, n. 120.

Formae decurtatae sive athematicae sunt primigeniae; oriuntur autem ex defectu vocalium i et e, cf. n. 128, *adn.* in ima pag.⁴]

130

Volo, quiero, nolo, no quiero, malo, quiero más, antes quiero, sic conjugantur sine supino et gerundio:

INDICATIVUS

PRAES.	<i>volo</i>	<i>nōlo</i>	<i>mālo</i>
	<i>vis</i>	<i>non vis</i>	<i>māvis</i>
	<i>vult</i>	<i>non vult</i>	<i>māvult</i>
	<i>volūmus</i>	<i>nōlūmus</i>	<i>mālūmus</i>
	<i>vultis</i>	<i>non vultis</i>	<i>māvultis</i>
	<i>volunt.</i>	<i>nōlunt.</i>	<i>mālunt.</i>
IMP	<i>volebam</i>	<i>nolebam</i>	<i>malebam</i>
	<i>volebas...</i>	<i>nolebas...</i>	<i>malebas...</i>
P. PERF.	<i>volui...</i>	<i>nolui...</i>	<i>malui...</i>
P. PLQ.	<i>volueram...</i>	<i>nolueram...</i>	<i>malueram...</i>
P. IMP.	<i>volam...</i>	<i>(nolam, inus.) noles...</i>	<i>(malam, inus.) males...</i>
F. PERF.	<i>voluero...</i>	<i>noluero...</i>	<i>maluero...</i>

SUBJUNCTIVUS

PRAES.	<i>velim</i>	<i>nolim</i>	<i>malim</i>
	<i>velīs</i>	<i>noīs</i>	<i>malīs</i>
	<i>velit</i>	<i>nolit</i>	<i>malit</i>
	<i>velīmus</i>	<i>noīmus</i>	<i>malīmus</i>
	<i>velītis</i>	<i>noītis</i>	<i>malītis</i>
	<i>velint.</i>	<i>nolint.</i>	<i>malint.</i>

PRAET. IMP.

<i>vellem,</i>	<i>velles...</i>	<i>nollem,</i>	<i>nolles...</i>	<i>mallem,</i>	<i>malles...</i>
----------------	------------------	----------------	------------------	----------------	------------------

PRAET. ET FUT. PERF.

<i>voluērīm,</i>	<i>voluēris...</i>	<i>noluērīm...</i>	<i>maluērīm...</i>
------------------	--------------------	--------------------	--------------------

PRAET. PLUSQ.

<i>voluīssēm...</i>	<i>noluīssēm...</i>	<i>maluīssēm...</i>
---------------------	---------------------	---------------------

⁴ Es = *ed-s, n. 472, pro ed-is; est = *ed-t pro edit; estis = *ed-tis; essem = ed-sem, pro ed-essem, cet. Participii edens forma decurtata est dens, dicente.

IMPERAT.

PRAES.	(deest)	S.	<i>noti.</i>	P.	<i>notite.</i>	(deest)
FUT.	(deest)	S.	<i>notito</i>	P.	<i>nolitōte</i>	(deest)

INFINIT.

PRAES.	<i>velle</i>	<i>nolle</i>	<i>malle.</i>
PRAET.	<i>voluisse</i>	<i>noluisse</i>	<i>maluisse.</i>
PART. PRAES.	<i>volens</i>	<i>volens</i>	(deest)

NB. Pro *vult*, *vultis* dicitur etiam *volt*, *voltis*.¹ [Antiquitus dicebatur *nēvis*, *nēvult*, *nēvelle* pro non vis, non vult, nolle; *mavōlo*, *mavēlim*, *mavelle* pro malo, malim, malle. Arare *MAVELIM*. Plaut. *Merc.* 386. *Sis, sultis*, n. 120, X.²]

131 I. Eo, queo, nequeo sic conjugantur:

INDICAT.

SUBJUNCT.

PRAESENS

<i>eo,</i>	<i>īs,</i>	<i>it,</i>	<i>eam,</i>	<i>eas,</i>	<i>eat,</i>
<i>īmus,</i>	<i>ītis,</i>	<i>eunt.</i>	<i>eamus,</i>	<i>eatis,</i>	<i>cant.</i>

PRAET. IMPERF.

<i>ībam,</i>	<i>ibas,</i>	<i>ibat,</i>	<i>īrem,</i>	<i>ires,</i>	<i>iret,</i>
<i>ībamus,</i>	<i>ībatis,</i>	<i>ībant.</i>	<i>īremus,</i>	<i>iretis,</i>	<i>irent.</i>

PRAET. PERF.

<i>īi,</i> <i>istī,</i> <i>īit,</i> <i>īimus,</i> <i>īstis,</i> <i>īērunt.</i>	<i>ierim,</i> <i>ieris,</i> <i>cet.</i>
(<i>īvi,</i> <i>īvisti,</i> <i>cet.</i>)	(<i>iverim,</i> <i>iveris,</i> <i>cet.</i>)

PRAET. PLUSQUAMP.

<i>ieram,</i> <i>ieras,</i> <i>cet.</i>	<i>issem,</i> <i>isses,</i> <i>cet.</i>
(<i>iveram,</i> <i>iveras,</i> <i>cet.</i>)	(<i>ivissem,</i> <i>ivisses,</i> <i>cet.</i>)

¹ Máximo in recentioribus edd. «*Vōlt* dió *vūlt*, porque toda *ŏ* seguida del grupo *l* + cons. que no sea *l*, se convirtió en *ū*. Esta ley fonética anterior a la época de la República no trascendió por razones especiales a la escritura, cuando en palabras como *volt*, *volgus*, la *ŏ* iba precedida de u consonante: por tanto las formas *volt*, *voltis* son gráficas, pero no fonéticas.» MENDIZÁBAL, p. 124.

² Radix verbi volo est *vel*, *vol*, *vul* (vi). Nolo ex *nŏ* et volo conflatum est; malo ex *māgŏ*, pro *magis* et volo. *Velle* = * *vel-se*, cet. n. 472: *cujus supinum et gerundium cave usurpes: volitum, volendi*.

INDICAT.

SUBJUNCT.

FUT. IMPERF.

<i>ibo,</i>	<i>ibis,</i>	<i>ibit,</i>	<i>iturus, a, um sim,</i>
<i>ibimus,</i>	<i>ibitis,</i>	<i>ibunt.</i>	<i>sis, cet.</i>

FUT. PERF.

<i>iero,</i>	<i>ieris,</i>	<i>ierit, cet.</i>	<i>(ierim vel iverim, cet.</i>
<i>ivero,</i>	<i>iveris,</i>	<i>iverit, cet.</i>	

IMPERAT.

INFINIT.

PRAES.	<i>i,</i>	<i>ite.</i>	PRAES.	<i>īre.</i>
FUT.	<i>ito,</i>	<i>itote.</i>	PERF.	<i>isse (vel īvisse).</i>
		<i>(eunto).</i>	FUT.	<i>iturum, am, um esse.</i>
SUP.	<i>itum.</i>		GER.	<i>eundi, eundo, cet.</i>

PART. P. *iens, euntis, cet.*PART. F. *iturus, a, um.*Passive impersonaliter: *ītur, ibatur, itum est, eatur, iretur, cet.*¹

II. Ad hunc modum declinantur quae ex *eo* componuntur, et fere praeteritum faciunt in *ii*, ut *abii, adii, abissem, adissem.*² Ex his quattuor *adeo, coëo, in eo, praetereo* transitive significare possunt flectique passive in omnibus formis.

INDIC. PRAES. *adeor, adīris, adītur, adīmur, adīmīni, adeuntur.*" IMPERF. *adībar, cet.* FUTUR. *adībor, adiberis, cet.*SUBJ. PRAES. *adear, cet.* IMPERF. *adīrer, cet.*IMPER. PRAES. *adīre, adīmīni.* INF. *adīri, aditum esse, aditum iri.*PART. PRAET. *aditus, a, um.* GERUNDIVUM, *adeundus.*INDIC. ET SUBJ. PERF. *aditus sum, eram, ero, aditus sim, essem.*

III. Ex *vēnum eo* fit *vēneo*, estoy en venta, soy vendido, quod adhibetur ut passivum verbi *venumdāre* aut *venum dare* et *vendēre*, in cuius passiva apud idoneos scriptores solum est *venditus* et *venden-*

¹ Verbum *i-re* est quartae conjugationis cum prisco imperf. *-bam*, futuro *-bo*, et gerundio *-undi*. Sed *i* mutatur in *e*, cum praet litteris *a, o, u*. Radix est *i* vel *ei*. Cf. *ἰ-έναι, εἶμι, voy*. Sic *ei-re* ap. Plaut., *Most.* 336.

² Apud poetas recentiores raro invenitur *redī* pro *redii*. *Exiit, periet, cet.*, pro *exibit, cet.* vel dubiae sunt lectionis, ut apud Horat. *C.* 4, 4, 65; Cic. *l. Agr.* 2, 25, 67; vel posterioris Latinitatis. Cf. KUNSEN, 1, p. 526. *Transiet, Tib.* 4, 4, 27. *Eam, Ter. Eun.* 46 [4, 44], praesens est subjunct. potius quam fut. indicat. *gno he de ir?* DEECKE, *Erlaut.* 498, 2. NEUE-WAG. 3, 326.

du; declinatur autem ut simplex.⁴ *Pereo* solet usurpari pro passiva verbi *perdo*.

IV. **Ambio** flectitur omnino ut *audio*; praet. *ambīvi*, sup. *ambītum*, *pretender*, *ambicionar*.

V. **Queo, nequeo** declinantur ut verbum *eo*: *nequeo, nequis, nequit, nequimus, nequitis, nequeunt; nequibam, nequibo, cet.* Sed excepto indicativi et subjunctivi praesente raro adhibentur, et carent imperativo, gerundio, participio futuro et fere participio praesenti.

Queo saepissime cum negatione usurpatur, ut: *Nec credere quivi*. Verg. *Aen.* 6, 463.²

[NB. Apud antiquiores *queo* et *nequeo* inveniuntur passive cum infinitivo passivo, ut: *forma nosci non QUITA EST*. Ter. *Hec.* 572 [4, 1, 57]; pro *non quivi* seu *non potuit*. Cf. *coepus sum*, n. 133, NB. 2.]

132

Fio in temporibus simplicibus flectitur passive pro verbo *facio*, a quo tempora composita mutuatur.

INDICAT.

SUBJUNCT.

PRAESENS

<i>fīo,</i>	<i>fīs,</i>	<i>fīt,</i>	<i>fīam,</i>	<i>fias,</i>	<i>fiat,</i>
<i>(fīmus,</i>	<i>fītis,)</i>	<i>fīunt.</i>	<i>fīamus,</i>	<i>fīatis,</i>	<i>fīant.</i>

PRAET. IMPERF.

<i>fīebam,</i>	<i>fiebas,</i>	<i>fiebat, cet.</i>	<i>fierem,</i>	<i>fieres,</i>	<i>fieret, cet.</i>
----------------	----------------	---------------------	----------------	----------------	---------------------

PRAET. PERF.

<i>factus, a, um sum, cet.</i>	<i>factus, a, um sim, cet.</i>
--------------------------------	--------------------------------

PRAET. PLUSQUAMP.

<i>factus, a, um eram (vel fueram, cet.)</i>	<i>factus, a, um essem (vel fuisssem, cet.)</i>
--	---

FUT. IMPERF.

<i>fīam,</i>	<i>fies,</i>	<i>fiet,</i>	(deest)
<i>fīemus,</i>	<i>fietis,</i>	<i>fient.</i>	

⁴ Pro *venibam* etiam est *veniebam*; *venitum*, Prisc. 40, p. 907 Putsch., damnat Diomedes, 365; *venitarius*, Senec., *Const. sap.* 3, apud QUICHERAT, *Thesaur. poet.* *Veneor* -*nitur*, -*neor*, -*niri* sunt priscarum inscriptionum et recentiora.

² CICERO pro prima pers. *nequeo* adhibet semper *non queo*; in ceteris modo *nequeam, nequirem.*., modo *non queam, non quirem.*

FUT. PERF.

factus, a, um ero (vel fuero), cet. factus, a, um sim, cet.

IMPERAT.

S. (*fī*) P. (*fīte*)

INFINITIVUS

PRAES. *feri*. PRAET. *factum, am, um esse*. FUTURUM. *factum iri*.

PART. PRAET. *factus, a, um*. GERUNDIV. *faciendus, a, um*.

NB. Declinantur in passiva ut *fiō* composita ex *facio* quae a simplicis retinent, n. 155, ut *calesfacio*, caliento, *calescō* [*madefacio*, *mojo*, *madeficō*, *tepefacio*, entibio, *tepeficō*]. Quae autem mutant *a* in *i* exeunt in *ficior*, ut *afficior*, et flectuntur ut *capior*. [Pauca tamen ex his apud priscos et poetas conjugantur ut *fiō*, v. g. *conficīri*, *conficīl*, *conficīat*, *conficīret*; *deficīri*, *deficīl*, *deficīunt*, *deficīat*.]

II. DE VERBIS DEFECTIVIS

133 Defectiva sunt verba, quibus modi nonnulli aut tempora, numeri personaeve deficiunt, ut *coepe*, *comencó*, *memini* (*commemini*), *acuérdom*, *ōdi*, *aborrezco*, quae carent praesente et temporibus ab eo deductis.

I. Praeterita *memini* et *odi* habent significationem praesentis, *memineram* et *oderam* imperfecti, futura perfecta significationem futuri imperfecti, e. c. *Odi hominem et odero*. Cic. *Att.* 9, 12, 2; *aborrezco* y *aborreceré*. His additur *nōvi*, praeteritum verbi *nosco*, *conozco*, cum hac significatione «*conoci* (y aun *conozco*)», «*vine en conocimiento*», i. e. «*sé*, *recuerdo*».

II. *Coepe*, *memini*, *ōdi*.

INDICAT.

PRAET. P. *coepe*, cet. *memini*, cet., me acuerdo, *ōdi*, cet., *aborrezco*.
P. PLQ. *coeperam*, *memineram*, me acordaba, *oderam*, *aborrecía*.
FUT. P. *coepero*, *meminero*, me acordaré, *odero*, *aborreceré*.

SUBJUNCT.

PRAET. P. *coeperim*, *meminerim*, me acuerde, *oderim*, aborrezca.
 P. PLQ. *coepissem*, *meminissem*, me acordara, *odissem*, aborreciera.

IMPERAT. FUT.

(deest)	<i>memento</i> (tu), <i>mementote</i> .	(deest)
INFINIT. <i>coepisse</i> ,	<i>meminisse</i> , acordarse,	<i>odisse</i> , aborrecer.
P. PRAET. <i>coeptus</i> ,	(deest)	(<i>osus</i>), que aborreció.
P. FUT. <i>coepturus</i> ,	(deest)	<i>osurus</i> .

NB. 1. *Odi* habet participium insolens *osus* activae significationis, unde *exosus* et *perosus* usus frequentioris. «Acordéme» aut «me acordé» dicitur *recordatus sum*, cet.; «aborrecí (a alguien)», (*aliquis*) *odio mihi fuit*, cet.

NB. 2. Pro praesente verbi *coepi* adhibetur *incipio*, comienzo: *incipio discere*, comienzo a aprender [etiam *incepti discere*, comencé a a., at frequentius *coepi discere*]. *Coeptus sum* etiam dicitur pro *coepi*, sed cum infinito passivo conjunctum, ut: *In murum lapides JACI COEPTI SUNT*. Caes. G. 2, 6, 2, empezaron a echar piedras.¹

NB. 3. [*Notus* est adjectivum, conocido, ut *nota fabula est*; neque participium futuri invenitur:] composita *agnosco*, reconozco, et *cognosco* cum *recognosco* faciunt in supino *agnitum*, *cognitum*, *recognitum*; *ignosco*, perdono, *ignōtum*. *Dinosco* et *internosco* supino carent.

134 I. Ajo, digo, sic flectitur:

PRAES. INDIC. *ajo*, *ais*, *ait*, — *ajunt*. SUBJ. — *ajas*, *ajat*, — *ajant*.
 PRAET. IMP. *ajebam*, *as*, *at*, *am*, PART. PRAES. (*ajens*, *ajentis*.)
atis, *ant*.²

NB. [Imperativus *ai* priscum est. *Ain*? ponitur pro *aisne*, ¿qué dices? ¿cómo?] *Ajo*, «digo que sí, afirmo», opponitur verbo *nego*, «digo que no». *Diogenes ait*, *Antipater negat*. Cic. *Off.* 3, 23, 91.

¹ *Coepio* in usu fuit apud priscos. Accusativus substantivi crebrius cum *incipio* quam cum *coepi* reperitur, ut *incipio oppugnationem*, comienzo el asalto; *proelium incipitur*; dicitur tamen non raro *opus coeptum*. Pro *coeptus sum* cum infin. pass. Livius aliquando, semper Tacitus *coepi* usurpant: *Plebi injuria a primoribus fieri coepit*. Liv. 2, 21, 6; comenzaron los nobles a injuriar a la plebe. Sed cum infinito vocis mediae, n. 430, 1, ut *feri*, hacerse, volverse, *haberi*, tenerse por, *coepi* usurpatur.

² Apud Plaut. et Ter. *ai bam*, v. g. Plaut. *Bacch.* 268. Ut *ait* *Homerus*, in scriptorum testimoniis afferendis; ut *ajunt*, *quomodo ajunt*, *quod ajunt*, in proverbiiis.

II. *Inquam*, *digo*, sic:INDIC. PRAES. *inquam, inquīs, inquit, inquimus, inquitis, inquiunt.*PRAET. IMP. *inquiebat.*¹PRAET. PERP. *inquisti, inquit.*FUTURUM. *inquies, inquiet.*IMPER. PRAES. (*inque.*) FUT. (*inquito.*)NB. 1. *Inquam* in narrationibus etiam ut praeteritum adhibetur.NB. 2. *Inquam* adhibetur in oratione recta (n. 351, I) post unum alterumve verbum: *Tuemini, inquit, castra et defendite diligenter.* [*Potestne, inquit Epicurus, quicquam esse melius?*]III. *Infit*, comienza a hablar, priscum et poëticum, est tertia pers. indicat. praes, v. g. *ita infit.* Usurpatur etiam cum infinitivo, ut *laudare infit*, i. e. *laudare incipit.*]**135** *Fari*, hablar, deponens primae conjugationis, obsoletum et poëticum, Cic. *de Or.* 3, 38, 153, sic declinatur cum compositis *affari, effari, praefari, pröfari*:

	INDICAT.	SUBJUNCT.
PRAES.	<i>fatur (fantur),</i> (in compositis <i>famur, famini</i>)	(deest)
IMP.	(in compos. <i>fabar, cet.</i>)	(in compositis <i>farer, cet.</i>)
P. PERF.	<i>fatus sum, cet.</i>	<i>fatus sim, cet.</i>
P. PLQ.	<i>fatus eram, cet.</i>	<i>fatus essem, cet.</i>
F. IMP.	<i>fabor (fabitur), fabimur</i> (in compos. etiam <i>faberis</i>).	(deest)

IMPERATIVUS	INFINITIVUS	SUPINUM	GERUNDIUM
PRAES. <i>fare.</i>	PRAES. <i>fari (farier).</i>	<i>fatu.</i>	<i>fandi, fando.</i>
P. PRAES. (<i>fans</i>) ²	<i>fantis, cet.</i>	PRAET. <i>fatus, a, um.</i>	

GERUNDIVUM *sandus, a, um, v. g. sanda atque nefanda.***136** Sunt verba quae paucas omnino formas habent, fere imperativi:¹ In nonnullis edd., antiquis praesertim, *inquibat*; item in paucis grammaticis, ut in Kunheriana.² Plaut. *Persa*, 474 [2, 4, 7].

I. **Salvēre**, estar sano y salvo, verbum est salutandi, adhibeturque solum in imperativo, futuro imperf., infinito praes.: *salve*, Dios te guarde, *salvete* (fut. *salveto*); *salvebis* (in litteris), et *salvere* (te, vos... iubeo). ¹

II. Eadem significatione invenitur **avēre** (*havēre*) in solo imperat. et praes. inf.: *ave*, *avele*; *avelo* (tu, *avere jubeo*). *Avco*, i. e. concupisco, anhele, n. 144.

III. **Vale**, *valele*, adiós, imperativus est; *valebis* pro *vale*, n. 339, I. NB.

IV. **Apage** vel *apage te*, fuera, afuera, quita, est imperativus, qui usurpatur velut interjectio rejicientis cum fastidio. *Apage te a dorso meo*. Plaut. *Cas.* 459 [2, 8 (23)]. Cf. n. 165, 6.

V. **Cedō**, i. e. *da* vel *dic*; v. g. *cedo librum*, trae el libro, daca el l.; *cedo quid faciam*, di qué he de hacer. Plur. *cette* priscum est.

VI. **Quaeso**, *quaesumus*, ruego, rogamos, primas tantum personas praesentis habet, v. g. *quaeso a vobis*. ²

VII. **Ovat**, da gritos de alegría, *ovet*, *ovaret*, poët.; participium *ovans*, triunfante. ³

[*Adn.* Aliqua verba in hac aut illa positione variis de causis non inveniuntur.]

III. DE VERBO IMPERSONALI

137 Verbum impersonale est quod in una tertia persona singulari adhibetur, generatim sine subjecto; caret autem imperativo, supino et fere participio.

Oportet, es forzoso, conviene, impersonale secundae conjugationis, sic declinabitur:

¹ Apud Plaut. *Truc.* 259 [2, 2, 4] *salveo*, quod Probus ridicule positum putat, ut rustici personae serviret. Cf. KUHN., 1, 537.

² *Quaeso* est etiam prisca forma verbi *quaero*, sine rhotacismo.

³ *Ovatio*, minor triumphus.

	INDICAT.	SUBJUNCT.	INFINIT.
PRAES.	<i>oportet.</i>	<i>oporteat.</i>	<i>oportere.</i>
PRAET. IMP.	<i>oportebat.</i>	<i>oporteret.</i>	
PRAET. PERF.	<i>oportuit.</i>	<i>oportuerit.</i>	<i>oportuisse.</i>
PRAET. PLUSQ.	<i>oportuerat.</i>	<i>oportuisset.</i>	
FUT. IMP.	<i>oportebit.</i>		
FUT. PERF.	<i>oportuerit.</i>		

Sunt etiam impersonalia:

1.^m Ea quae naturae ostenta sive phaenomena exprimunt, ut
grandinat, grandinavit, graniza.

[Sic: *fulgurat, -avit, relampaguea.* etiam dicitur *dies illucescit, tonat, tonuit, truena.* n. 206.
ningit, ninxit, nieva. *vesperascit (advesperascit), ano-*
pluit, pluuit vel pluuit, llueve. *chece, va anocheciendo,*
lucescit (illucescit), illuxit, n. 153, 253.]
amanece, va amaneciendo;

2.º *libet (lubet), libuit aut libitum est, agrada, es agradable, da gusto; collibet.*

licet, licuit aut licitum est, es lícito, so permite.

rēfert, rettulit (retulit), importa [rēfert est a refero.]

NB. 1. *Libet et licet semideponentia sunt; et habent participium praesens sumptum adjective: libens, de (buen) grado, gustoso, licens, libre, licencioso, et licitum, lícito. Etiam dicitur liciturum est, liciturum esse, et liceto, sea permitido.*

NB. 2. *Decet, decuit, cae bien, dedecet, dedecuit, cae mal, adhibentur cum nominativo tertiae pers. n. 215, I. A decet est participium decens, que cae bien, decoroso, decente.]*

3.º Haec quinque cum compositis, quae animi motus designant (cum accus. personae sentientis) [quorum sunt quattuor semideponentia]:

(me) *paenitet, paenituit, me arrepiento.*

(me) *piget, piguit vel pigitum est, me cuesta, me desagrada, tengo pereza.*

(me) *pudet, puduit vel puditum est, me avergüenzo.*

(me) *taedet, cujus praeteritum sumitur a composito pertaesum est, me fastidia, hastfome, estoy hastiado.*

(me) *miseret* } *miseritum est vel misertum est, me compadezco.*
vel *miseretur* }

NB. A *paenitet* et *pudet* oriuntur participia *paenitens*, quod rarum est, arrepentido, *pudens*, adjectivum, modesto, cum *puđibundus*, tímido, vergonzoso; oriuntur etiam gerundia et gerundiva *paenitendi* et *puđendi*, *paenitendus*, de que nos debemus arrepentiri, et *puđendus*, de que nos debemus avergonzar. [*Pigendi* est gerundium a *piget*, Cic. Brut. 50, 188, et *pigendus* gerundivum poëticum: Prop. 5 [4], 1, 74; Ov. Her. 7, 108 [110].]

Exercitationes: *Hoc (non) licet. Licet abire. Omnis eum color decet. Haec me decet. Te paeniteat hujus rei, illorum factorum. Vis paenitendi*, la violencia del arrepentirse (del arrepentimiento). *Consilii* (de la determinación) *nobis paenitendum erit, paenitendum (esse) censeo. Impudentiae nomen fugere debemus non solum pudendo, verum etiam non faciendo id quod non decet.*]

138

Impersonalia improprie dicuntur:

1.º Plura verba quae sunt suapte natura personalia, ut *accedit*, *accessit*, añádese, júntase.

[Sic: <i>accidit</i> , <i>accidit</i> , acontece.	<i>interest</i> , <i>interfuit</i> , interesa.
<i>assolet</i> , es costumbre.	<i>liquet</i> , <i>liquit</i> vel <i>licuit</i> , es claro,
<i>attinet</i> , <i>attinuit</i> , toca a,	<i>fluye</i> .
conciérne a.	<i>patet</i> , <i>patuit</i> , es patente.
<i>conducit</i> , <i>conduxit</i> , sirve.	<i>pertinet</i> , <i>pertinuit</i> , pertenece.
<i>confert</i> , <i>contulit</i> , es útil,	<i>placet</i> , <i>placuit</i> , agrada.
ayuda.	<i>praestat</i> , <i>praestitit</i> , se aventaja.
<i>constat</i> , <i>constitit</i> , consta.	(<i>me</i>) <i>júvat</i> , <i>júvit</i> , (<i>me</i>) agrada.
<i>contingit</i> , <i>contigit</i> , toca en	(<i>me</i>) <i>latet</i> , <i>latuit</i> , se (<i>me</i>) oculta.
suerte.	(<i>me</i>) <i>fallit</i> , <i>sefellit</i> , (<i>me</i>) engaña.
<i>convēnit</i> , <i>convēnit</i> , conviene.	(<i>me</i>) <i>fūgit</i> , <i>fūgit</i> , se (<i>me</i>) escapa,
<i>evēnit</i> , <i>evēnit</i> , acontece.	huye.
<i>expēdit</i> , <i>expedivit</i> , conduce,	(<i>me</i>) <i>praeterit</i> , <i>praeteriit</i> , se (<i>me</i>)
es conducente,	pasa.
<i>fit</i> , <i>factum est</i> , sucede.	<i>restat</i> , <i>restitit</i> , resta.]

2.º *Est* cum substantivo, adjectivo aut participio neutro: n. 340, a) ut *fas est*, es lícito.

[Sic: <i>nefas est</i> , es ilícito.	<i>verum est</i> , es verdad.
<i>opus est</i> , es menester.	<i>reliquum est</i> , queda.
<i>aequum est</i> , es justo, equi-	<i>futurum est</i> , sucederá, ha de acon-
tativo.	tecer.]

3.º Verba passiva sive transitiva sive intransitiva in tertia persona sing. sine subjecto definito, v. g. *legitur*, se lee, leen; *bibebatur*,

se bebía, bebían [*auditum est*, se oyó, oyeron; *curretur*, se correrá, correrán; *pugnatum erit*, se habrá peleado, habrán p.

NB. Cave dicas *legunt*, *bibebant*, *audierunt*, cet. (sine nominativo), n. 183.]

CAPUT X. DE PRAETERITIS ET SUPINIS

[I. DE MUTATIONE LITTERARUM IN PRAETERITIS ET SUPINIS DERIVANDIS

139 Ut in omni derivatione et compositione, sic in praeteritis et supinis derivandis verbisque componendis saepe litterae aliae aliis permulantur. Vocalium ac diphthongorum mutationes v. n. 140, I, II et 471: de consonantium mutatione haec accipe in derivatione praeteritorum et supinorum:

I. Ante s et t:

1.^m b vertitur in p, ut a *scribo scrip-si*, *scrip-tum*; vel assimilatur, ut a *jub-eo jus-si*, *jus-sum*.

2.º gutturales g, gu, qu (et h) convertuntur in c, c autem conjuncta cum s duplicem x efficit, ut *rexī (recsi)*, *rec-tum* a *rego*, *exstīnci*, *exstīnc-tum* ab *extinguo*, *coxi*, *coc-tum* a *coquo*, *traxi*, *trac-tum* a *traho*. Quod si gutturalem liquida praecedat, gutturalis amittitur, ut a *mer-go mer-si*, *mer-sum*, ab *indulgeo indul-si indul-tum*.

3.º post m additur p, ut a *demo demp-si*, *demp-tum*.

II. Ante s dentales d et t saepissime expunguntur, ut a *rideo ri-si*, *ri-sum*, a *flecto flexi*, *flexum*. Quod si vocalis dentalem praecedens brevis est, solet compensatione produci, ut a *divīdo*, *divī-si*, *divī-sum*. Verum a *cedo ces-si*, *ces-sum* per assimilationem, cet., quae suis locis invenies.⁴]

II. QUOMODO PRAETERITA ET SUPINA GENERATIM FORMENTUR

140 Praeteriti formandi quadruplex est ratio: prima reduplicatione radicalis et terminatione

⁴ *Afissi*, *lussi*, *evassi*, cet. in nonnullis codd. Cf. NIEDERMAN, p. 74 et 428.

ī constituitur, ut *cu-curr-i*, a *curro*; secunda fit terminatione *ī*, producta vocali radicalis, ut *lēg-i* a *lēgo*; tertia addit radicali positionem *sī*, ut *carp-si* a *carpo*; quarta addit *vī* aut *uī*, ut *ama-vi*, *mon-ūi*.

[I. Reduplicatio est prima verbi consonans (aut duae priores) cum sequenti vocali *ō* vel *ū*, v. g. *mo-mordī*¹ a *mordeo*, *tu-tūdi* a *tundo*.

NB. 1. Si prima vocalis non est *o* aut *u*, in reduplicatione mutatur in *e*, v. g. *dēdi*, a *do* (pro **da-o*).

NB. 2. Verba composita rejiciunt reduplicationem, aliquibus exceptis, de quibus suis locis.

NB. 3. A radicalis, si est in syllaba clausa, n. II, aut praecedit liquidam *r*, mutatur in *e*, ut a *parco pe-peuc-i*, a *pario pe-per-i*; secus mutatur in *i*, ut a *cado, ce-cid-i*. Littera autem *n* praesentis eliditur, ut a *ta (n) go te-tig-i*, a *pu (n) go pu-pūg-i*. Et *s*, sequente consonante, rejicitur post reduplicationem, ut *spo-pond-i* a *spondeo*, non *spo-spond-i*; *stē-ti* a *sto*, non *ste-sti*. Cetera quae mutationi sunt obnoxia invenies in indice praeteritorum. Cf. n. 471.

II. Sunt verba quae praeteritum faciunt in *i* et reduplicatione carent, sed ejus loco producunt vocalem radicalis, ut *lēg-i* a *lēgo*, *ēm-i* ab *ēmo*, *jūv-i* a *jūvo*. Quorum a nisi ante *b* aut *v*, mutatur in *e*, ut a *cāpio cēp-i*, ab *āgo ēg-i*; sed a *śaveo śāv-i*.² Excipe tamen ab hac productione verba in *-o* tertiae, quae faciunt *-i* in praeterito, *ūtum* pro *ū-ūtum* in supino, ut *minu-o, -i, -ūtum*. Excipe etiam *bibi*, *tūli*, *fidi*, *scīdi*.³

NB. Vocalis producta praeteritorum in *i* litteras *m* et *n* additas per epenthese[m] respuit, ut *rūp-i* a *rumpo*, *frūg-i* a *frango*.

Adn. Proprium est praeteritum in *i* multorum tertiae nonnullorumque aliorum.

III. Suffixum si additur praesertim verbis conjugationis tertiae.

¹ Apud Verg. Ribbeck(ianum) *Aen.* 14. 418: *memordit*, ex antiqua reduplicatione, cujus vocalis erat *e* semper. Cf. Aul. Gell. 7. 9. 44.

² Aliqui putarunt haec praeterita facta per reduplicationem: *lēg-i* pro **lē-ēg-i*, *ēm-i* pro **ē-ēm-i*, cetera. Cf. NONNELL, *Canl. Pros.* n. 462, 465. Hodie horum reduplicatio a plerisque rejicitur, sed longitudo vocalis non satis explicatur. Cf. RIEMANN-GOELZEN, *Phon.* p. 447.

³ Haec praeterita, *bibi* forsitan excepto, fieri videntur per reduplicationem; quapropter corripuntur: *tūli* est pro *te-tūli*, n. 128, I, in una pag.; *scīdi* pro *sci-cīdi*, prisc.

IV. In praeteritis in *vi* et *ui*, *vi* jungitur vocali radicalis in prima, secunda et quarta conjugatione, ut *ama-vi*, *dele-vi*, *audi-vi*; *ui* additur radicali (consonanti) tertiae, ut *rap-ui*, et radicali deminuto (consonanti) primae et secundae, ut *sec-ui*, *mon-ui*.⁴]

141 Supinum efficitur positione **tum** aut **sum** addita radicali.

[1.^m **tum** proxime additur vocali radicalis in verbis quorum praeteritum est in *vi*, v. g. *ama-tum*, *dele-tum*, *audi-tum*, ab *ama-vi*, *dele-vi*, *audi-vi*.

2.º **tum** additur, intercedente *i* euphonico (*itum*), consonanti radicalis in plerisque verbis, quorum praeteritum exit in *ui*, ut a *crep-ui* *crep-itum*, a *mon-ui* *mon-itum*, a *gem-ui*, *gem-itum*. In multis autem verbis quorum praeteritum est in *si* aut etiam in *i*, **tum** proxime jungitur radicali, ut *scrip-tum* a *scribo*, *lec-tum* a *lĕg-i*.

3.º Supinum in **sum** maxime habent verba dentalia, quorum *d* et *t* fere demitur, n. 139, II.

Adn. Supinum parum ab scriptoribus frequentatur, sed tribuitur omnibus verbis, quorum participium futurum aut praeteritum invenitur; hoc autem semper efficitur syllaba *um* supini mutata in *us*, *a*, *um*; unde a supino *sectum* fit *sectus*, *secta*, *sectum*. Participium futuri fit etiam a supino, *um* in *urus*, *a*, *um* converso, ut *amaturus* ab *amatum*; at nonnullae sunt exceptiones, ut a *sectum* *secaturus*, non *secturus*. Quae suo loco indicantur. Formae autem vix usurpatae parentesi includuntur.]

III. DE SINGULARI PRAETERITORUM SUPINORUMQUE FORMATIONE²

I. PRIMA CONJUGATIO

142 Verba primae conjugationis faciunt praeterito *ā-vi*, supino *ā-tum*, i. e. vocali characteristicae

⁴ *Ama-vi* esse pro *ama-fui*, *mon-ui* pro *mon- (f)ui*, cetera a philologis recentioribus rejicitur. Cf. BARRIGÓN, p. 469, adnot. in ima pag.; cujus tamen explicatio a Stolz repudiatur. Cf. RIEMANN - GOETZ, p. 452. V. SOMMER apud MENDIZÁBAL, p. 433.

² Verba anomala, defectiva, impersonalia v. suis locis.

addunt **vi, tum**, ut ab *ama-re, ama-vi, ama-tum*, a *neca-re, neca-vi, neca-tum*.⁴

Excipe 1.^m Faciunt cum **reduplicatione** praeteritum:

1. *dāre, dē-di, dātum*, dar. Cujus radicale breve est: *dāmus, dātis, dābam*, cet., n. 544, l. 2 Ut *dare* flectuntur composita ex particula disyllaba, ut *circumdāre, circumdēdi, circumdātum*, *rodear [pessumdāre, echar al fondo, satisdāre (satis dare), venumdāre]*. Quae vero ex voce monosyllaba componuntur ad tertium ordinem pertinent: v. hic 170. *Abundo, exundo, inundo, redundo...* non huc spectant; sunt enim composita ex *undo*.
2. *stāre, stē-ti, stātum*, *estar* en pie.³ Composita a *stare* quae ex praepositione monosyllaba oriuntur, habent in praeterito *īti*, in supino *ītum*, rectius *ātum*; ut *praestare, praestīti (praestītum, crebrius) praestatum*, exceder. Sin autem a praepositione disyllaba oriuntur, faciunt fere *ēti* in praeterito, atque supino carent; ut *circumstare, circumstēti*, *rodear*. [Sic *anti-sto, inter-sto, super-sto*.]
3. *distare* caret praeterito et supino, *distar*.

Excipe 2.º Faciunt **i, tum**, producta vocali radicalis, n. 140, II:

4. *jūvare, jūvi (jūtum)*, *ayudar*; partic. fut. *juvaturus*; at rectius quam simplicia adhibentur *adjutus, adjuturus*.⁴
5. *lāvare, lāvi lautum et lōtum (lavatum)*, *lavar*. *Lavi, lautum vel lōtum* oriuntur proprie a poetico *lavēre* [composita vero, ut *proluo*, tertii sunt ordinis: *lautus, lavado, pomposo*].

Excipe 3.º Faciunt praeteritum in **ui**, supinum in **tum**:

6. *enecare, enecui (raro), enectum*, et *enecavi (enecatium)*, *matar*.
7. *fricare, fricui, frictum (et fricatum)*, *fregar*.⁵

⁴ Exceptiones inde vel maxime oriuntur, quod praesens ad primam conjug., praeteritum et supinum ad aliam spectent.

² In verbo *dāre* formae athematicae sunt, i. e. exitus personales cum rad. jun-guntur nulla conectente vocali, proptereaque a breve est.

³ *Stātum* oritur a *sisto*.

⁴ Cf. ALVAN. n. 205.

⁵ Apud Plin. *defricatus, infricatus, perfricatus*.

8. *micare, micui, sine supino, brillar, saltar; emicare, emicui, emicatum; dimicare, dimicavi, dimicatum, combatir.* ¹
 9. *secare, secui, sectum, coriar; partic. fut. secaturus.*

Excipe 4.º Habent *ui, itum*:

10. *crepare (crep-ui, crep-itum), crujir, estallar.*
 11. *cubare, cubui (cubavi), cubitum, estar echado.* ² Quae ex verbo *cubo* componuntur, si litteram *n* admittunt, tertiae sunt conjugationis; n. 147.
 12. *domare, domui, domitum, domar.*
 13. *plicare (plicui, plicitum, -avi, atum), plegar; part. praet. plicatus.* A *plicare* orta cum praepositione faciunt *ui, itum, vel avi, atum, ut implico; sed applico, cum ad navigationem spectat, fere applicavi facit; explico vero, cum explanare significat, explicavi. [Replico ferme replicatum habet. Supplico, suplico, et alia quae ex nomine multiplicativo, n. 92, I, oriuntur, praeterito avi, supino atum contenta sunt: duplico, triplico, quadruplico, multiplico. Simplex plico est tantum apud poetas, sine praeterito.]*
 14. *sonare, sonui, sonitum, sonar; partic. fut. sonaturus.*
 15. *tonare, tonui (tonitum), tronar.* ³
 16. *vetare, vetui, vetitum, vedar.*
 17. *potare* singulare est, *potavi, potum, raro potatum, beber; potus, que bebió, beodo.*
 18. [*labare, bambalear, vacilar, praeterito et supino caret.*]

II. SECUNDA CONJUGATIO

143 Verba secundae conjugationis faciunt praeterito *ui*, supino *itum*, i. e. radicali additur *ui, itum*, e thematis rejecto, ut *mon-ui, mon-itum* a *monere*.

Ut *moneo* flectuntur: *caleo, careo, coërceo* et *exerceo* (ab *arceo*), *debeo, doleo, habeo, jaceo, liceo, mereo* (vel *mereor*), ⁴ *noceo, parco,*

¹ *Dimicuisse* apud Ov. *Am.* 2, 7, 2, et 2, 43, 28.

² *Incubavi* apud Plin. cum de avibus sermo est: *N. H.* 44, 46. *Cubavi* apud Quintilianum, VIII, 2.

³ *Attonitus, atonito, estupefacto, asombrado. Intonata* legitur apud Hor. *E.* 2, 54.

⁴ *Merere stipendia* (in re militari), servir en la milicia, litt. ganar sueldo; *male mereri, bene meritus.*

placco, ¹ *praebeo*, *taceo*, *terreo*, *valeo*, cum compositis.] Quae tamen ex *taceo* componuntur supino carent, ut *reticeo*, *reticui*, et saepius inchoativam formam induunt, v. g. *conticesco*, *conticui*, n. 153.]

Excipe 1.° **Reduplicationem** habent haec quattuor in deo exeuntia:

19. *mordere*, *momordi*, *morsum*, morder; *demordere*, *demordi*, cel.
20. *spondere*, *spopondi*, *sponsum*; prometer, quedar por fiador.
21. *tondere*, *tolondi*, *tonsum*; trasquilar, cortar el pelo, *attondere*, *attondi*, *attonsum*.
22. *pendere*, *pependi*, sine supino, pender, estar colgado. ² Composita ex *pendeo* carent etiam praeterito.

Excipe 2.° **Faciunt i, tum** (producta quantitate radicalis, n. 140, II) haec finita in **veo**:

23. *cāvere*, *cāvi*, *cautum*, guardarse, precaverse.
 24. *fāvere*, *fāvi*, *fautum*, favorecer.
 25. *fōvere*, *fōvi*, *fōtum*, calentar: *refoveo*.
 26. *mōvere*, *mōvi*, *mōtum*, mover: *removeo*, cel.
 27. *vōvere*, *vōvi*, *vōtum*, hacer voto, ofrendar.
- NB. Faciunt praeteritum in i, sed carent supino haec in **veo**:
28. [*cō-nīvere* (*conivi* et *eonixi*, rara), cerrar los ojos, disimular.]
 29. *fervere*, prisc. *servēre*, *servi* et maxime in compositis *servui*.
 30. *pāve-re*, *pāvi*, tener pavor, estar medroso.

Excipe 3.° **Faciunt i, sum** (producta quantitate) haec in deo:

31. *prandere*, *prandi*, *pransum*, comer; *pransus*, comido -- que comió.
32. *sēdere*, *sēdi*, *sessum*, estar sentado; ³ *possidere*, *possedi*, *possesum*: ita cum i cetera composita ex praepositione monosyllaba; at *circum-sedeo* et *super-sedeo*.
33. *videre*, *vīdi*, *vīsum*, ver.
34. *stridere*, nonnunquam *stridēre*, *strīdi*, sine supino, reclinare. ⁴

¹ *Placitus* sumitur aliquando sensu activo, «que agradó».

² *Pensum* potius est a *pendēre*, colgar.

³ Supina compositorum *dissidēre*, *insidēre*, *praesidēre*, *residēre* non confirmantur. *Sidēre*, sentarse: cf. n. 470, I.

⁴ «Chisvar, chuar, como el agua con el hierro ardiendo, i el szeitte en la sartē.» Correas, p. 206.

Excipe 4.º Faciunt **si, tum**, cf. 139. I, 2.º:

35. *augere, auxi, auctum*, aumentar.
36. *indulgere, indulsi, indultum*; *perdonar... consentir su gusto a uno.* Correas.
37. *torquere, torsi, tortum, torcer, atormentar*.

Excipe 5.º Faciunt **si, sum**, cf. n. 139, II:

38. *ardere, arsi, arsum*, arder.
39. *haerere, haesi, haesum*, adherirse, estar pegado.
40. *jubere, jussi, jussum*, mandar.
41. *manere, mansi, mansum*, quedar(se), permanecer.
42. *mulcere, mulsi, mulsum*, acariciar, halagar.
43. *mulgere, mulsi, mulsum*, ordeñar.
44. *rīdere, rīsi, rīsum*, reir.
45. *suadere, suasi, suasum*, persuadir.
46. *tergere, tersi, tersum*, limpiar: etiam dicitur *tergēre*.
NB. Faciunt **si (xi)** in praeterito, sed carent supino, cf. n. 139, I, 2.º:
47. [*algere, alsi*, helarse de frío, estar helado de f.]
48. [*frīgere, frixi*, tener frío, estar frío.]
49. *fulgere, fulsi, resplandecer: fulgēre poëtarum est*.
50. *lūcere, luxi, lucir*.
51. *lugere, luxi*, traer luto, estar de duelo.
52. *turgere (tursi)*, hincharse, estar hinchado.
53. *urgere, ursi*, constreñir, apremiar, aprétar = acosar, instar.

Excipe 6.º Faciunt **vi, tum**, quod jungitur vocali *e* thematis, n. 140, IV:

54. *delere, deleui, deletum*, borrar, arrasar.
55. *complere, compleui, completum*, henchir, cum ceteris compositis ab inusitato *pleo*, ut *impleo, oppleo, repleo*.
56. *flere, fleui, fletum*, llorar.
57. *nere, neui, netum*, hilar.
58. *abolere*, ab inusitato *olēre*, ⁴ crecer, facit *abolēui, abolitum*, destruir.
59. *ciere, cīui, cīlum*, mover [dicitur etiam *cīre* quartae, priscum et posterius; sed supinum breve est. *Accire*, hacer venir, facit

⁴ A radice *ol*: cf. DEECKE, *Erlaut.* § 481, 17, KÜHNER, I, § 207, pp. 570-71.

in participio *accītus*, *concire*, excitar, *concītus*, raro *concītus*, *excire*, incitar, *excītus* (et *excītus*), *percire*, conmovet, *percītus*.]

Excipe 7.º Faciunt **ui, tum** [rejecta característica]:

60. *docere*, *docuī*, *doctum*, enseñar: *dedoceo*.
61. *miscere*, *miscuī*, *mixtum* (vel *mistum*), mezclar, entreverar.
62. *tenerē*, *tenuī* (*tentum*), tener asido; supinum vix usurpatur nisi in compositis, v. g. *delinere*, *delinui*, *delentum*: *contentus* adjectivum est.
63. [*attinet*, cet., n. 138, 1.º]
64. *torrere*, *torruī*, *lostum*, tostar.
65. *censere* facit *censuī*, *censum*, juzgar; *recensere*, *recensuī*, *recensum* el raro *recensītum*, contar de nuevo.⁴

NB. 1. Faciunt **ui** in praeterito, sed carent supino:

66. *arcere*, *arcuī*, apartar [*coërceo* et *exerceo*, n. 143].
67. *timere*, *timuī*, temer; multa praeterea fere neutra [quorum praecipua sunt:
68. *egere* et *indigere*,² necesitar.
69. *eminere*, sobresalir, campear.
70. *horre*, horrorizarse, estar erizado.
71. *languere*, *languī*, languidecer, desfallecer, 8, II, 3.º
72. *latere*, estar oculto; *delitui*.
73. *liquere*, *licuī* (*liqui*), ser líquido.
74. *nitere*, lucir.
75. *olere*, oler, echar olor; sic *redolere*, oler (a algo):³ cf. v. 58.
76. *pallere*, palidecer, estar pálido.
77. *patere*, estar abierto o patente.
78. *rigere*, estar rígido.
79. *rubere*, enrojecer, estar rojo.
80. *silere*, callar.
81. *sorbere*, sorber.⁴
82. *splendere*, resplandecer.
83. *studere*, aplicarse a.
84. *stupere*, estar asombrado, pasmado.⁵
85. *tabere*, consumirse.
86. *torpere*, estar entorpecido, arrecido, yerto (de frío).
87. *vigere*, estar en vigor, cel

⁴ *Recensītum* nusquam est. Multa de hoc supino cavillantur KÜHNEN, 4, p. 547, et NEUR-WAG. 3, p. 535. Cf. THES. L. L., *censeo*, vol. III, col. 786, lin. 56 seqq., et DEECKE, p. 443, n. 53.

² Ab *indu*, prisc. pro *in*, et *egere*.

³ *Ad-olere* (*ad-olevi*, *adultus*) apud priscos, exhalar olor, sacrificar con olores: cf. DEECKE, § 407, 32, p. 407. V. hic v. 234.

⁴ Prisc. et poet. *sorbēre*, *sorpsi*; *absorpsi*, Lucan.; *exsorpsi*, Sen.

⁵ *Stupendus* est infimae Latinitatis. Nota *obstupescere* et frequentius *obstupescere*.

NB. 2. Alia verba praeteritum habent, cum fiunt inchoativa, ut *arere*, *estar seco*; *arescere*, *secarse*, *aruit*, *secóse*: n. 153, II, c).

144 Carent praeterito et supino haec praecipue verba fere neutra:

88. <i>avere</i> , ansiar, codiciar.	98. <i>lactere</i> , estar en leche (las plantas).
89. <i>calvere</i> , ser (estar) calvo.	99. <i>livere</i> , estar lívido, cárdeno.
90. <i>cānere</i> , ser cano, blanquear.	100. <i>maerere</i> , estar triste.
91. <i>cluere</i> , ser nombrado.	101. <i>pollere</i> , ser poderoso.
92. <i>densere</i> (trans. fere <i>densare</i>), espesar.	102. <i>renīdere</i> , relumbrar.
93. <i>fetere</i> (<i>foetere</i>), heder.	103. <i>scatere</i> , abundar.
94. <i>flavere</i> , amarillear.	104. <i>squalere</i> , estar escuálido.
95. <i>hebere</i> , estar boto.	105. <i>viere</i> , ligar; <i>vietus</i> , adject., envejecido.]
96. <i>humere</i> , estar húmedo.	
97. <i>inminere</i> , amenazar.	

145 Sunt anomala haec deponentia secundae:

106. *fateri*, *fassus sum*, confesar; in compositis *confessus*, cet.; *diffiteor* sine praeterito.
107. *misereri*, *miseritus* vel rarius *misertus sum*, compadecerse: cf. n. 137, 3.º
108. *reor*, *rātus sum*, juzgar; caret participio praes. et infin. praes. (*irritus*.)
109. *tueri* (*tūtus sum*), defender; particip. fut. *tuiturus*. *Tuitus* non usurpatur nisi raro in compositis, ut *contuitus sum*, miré; pro simplici *tuitus sum* dicitur *tutatus sum*.¹
110. [*mederi* sine praeterito, curar.

Adn. Semideponentia et impersonalia secundi ordinis v. in n. 114 et 137-38.]

III. TERTIA CONJUGATIO

146 Ex verbis tertiae conjugationis nonnulla habent praeteritum in **i**, alia in **si**, alia in **ui**; supinum est in **tum** et in **sum**.

¹ Apud priscos tuor tertiae, deffendo, unde adject. *tūtus*, seguro.

1. Verba in u-o (ui, ū-tum)

Verba in u-o faciunt praeteritum in u-i, supinum in ū-tum, ut *minu o, minu-i, minū-tum*, diminuyo.

111. Eodem pacto *solv-ere, solv-i, solu-tum*, desatar.

112. *volv-ere, volv-i, volu-tum*, voltear.

[Ita flectuntur *acuo aguzo; imbuo, imbuyo; induo, visto; exuo, desnudo; spuo, escupo; statuo, establezco; sternuo, estornudo; sno, coso; tribuo, tributo, cum compositis.*]

113. Excipe 1.^m *ruere, rui, rūtum* (ŭ brevi), precipitar, precipitare; participium futuri *ruiturus*.⁴ Ex compositis alia sunt transitiva, ut *diruo, obruo*, part. *dirūtus, obrūtus*, alia intransitiva, ut *corruo, irruo*.

Excipe 2.º haec quae supino carent, sed quorum praeteritum est regulare:

114. *arguere, argui, acusar, argüir: argutus* est adject. «claro, fino.»²

115. [*battuere, battui, batir, golpear.*]

116. *congruere, congrui, avenirse, concordar.*

117. *ingruere, ingrui, venir encima.*

118. *luere, lui, expiar, lastar*. Ex compositis a *luere* exstant haec participia praeteriti *ablūtus, dilutus, elutus, perlutus, prolutus* [*luiturus* est lapsae Latinitatis].

119. *metuere, metui, temer.*

120. *pluere*, n. 137, 1.^m

121. *renuere, renui, rehusar*; sic cetera composita a prisco *nuo*, hago señas: *abnuere* facit *abnuiturus*.

Excipe 3.º

122. *fluere, fluxi* sine supino, correr (un líquido). *Fluxus*, flojo.³

123. *struere, struxi, structum*, amontonar, hacinar, construir.

124. *vivere, vixi, victum, vivir.*

⁴ ALVAR., n. 214, tribuit verbe *ruo* supinum *rūtum*, additque, n. 451, priscis saeculis *rūtum* fecisse. At verbum *ruo* uno tantum supino *rūtum* donatum est; neque quicquam in contrariam partem *ruiturus* probat. Etenim ita semper participium praeteriti oritur ex supino, ut syllaba *um* in *us, a, um* convertatur; participium vero futuri ita nonnunquam a supino derivatur, ut paulum illud detorqueat, v. g. *secaturus, oriturus* a *sectum, ortum*, in quibus *ruiturus* numerandum. Jam vero partic. praeteriti verbi *ruo* invenitur in hac formula *ruta caesa* aut *ruta et caesa* in compositisque, ut *dirūtus, obrūtus*. Cf. SILVA DIAS, *O Latim*, p. 52-53.

² *Arguturus* ap. Sallustium.

³ *Fluaxurus* est apud Lucan. 6, 64

2. Verba in **b-o**, **p-o** sive *labialia* (**p-si**, **p-tum**)

147 Verba in **bo** et **po** faciunt praeteritum **si** (**p-si**), supinum **tum** (**p tum**), ut *scribo, scripsi, scriptum*, *escribo; serpo, serpsi, scriptum*, me arrastro.

[Eodem pacto *glūbo (deglubo)*, *descortezo*, *desuello*, *nūbere*, *ca-sarse* (la mujer), *obnubo*, *carpo (decerpo)*, *cojo*, *clepo* rarum et *prisc.*, *rēpo (obrēpo)*, *ando a grasas*, *arrastrando*, *scalpo* et *sculpo (insculpo)*, *esculpo*, *entallo*.]

Excipiuntur:

125. Verba in *cumbere*, composita ex *cubare*, quae faciunt *ui*, *itum*, amissa littera *m*, ut *incumbere*, *incubui*, *incubitus*, *apoyarse*, cf. v. 11. [Sic *accumbo*, *decumbo*, *discumbo*, *occumbo*, *procumbo*, *recumbo*.]

126. *rumpere*, *rūpi*, *ruptum*, *romper*: *irrumpo*, *cel*.

127. *strepere*, *strepui*, *strepitum*, *hacer estruendo*, *meter ruido*.

128. Et sine supino: *bibere*, *bibi*, *heber*: ⁴ *imbibo*.

129. *lambere (lambi)*, *lamer*.

130. *scābere*, *scābi*, *rascar* (la *comezón*, la *sarna*).

3. Verba in **c-o** **qu-o**, **g-o**, **gu-o**, **h-o** sive *gutturalia* (**si**, **tum**, **i**, **tum**)

148 I. Verba in **co** (non vero in *sco*), **quo**, **go**, **quo**, **ho** faciunt 1.^m in praeterito **si**, in supino **tum** [quae positiones characteristicis conjunctae convertuntur in **xi**, **ctum**], ut *dicere*, *dixi*, *dictum*, *decir*, *coquere*, *coxi*, *coctum*, *cocer*, *regere*, *rex*, *rectum*, *regir*, *trahere*, *traxi*, *tractum*, *arrastrar*.

[Eodem pacto *cingo*, *dūco*, *guio*, *addūco*, *cel.*, *affligo*, *affligo*, et alia quae ex insolenti *fligo* componuntur, praeter *profligo* primae *profligare*, *desbaratar*, *echar a tierra*, *jungo*, *lingo*, *lamo*, *emungo* (*me*, *me*) *limpio las narices*, *sonsaco* (*limpio los bolsillos*), *plango* vel *plangor*, *me golpeo el pecho* etc. (en señal de dolor), *sūgo*, *chupo*, *lego*, *cubro*, *tingo* seu *linguō*, *liño*, *ungo* seu *unguō*, *unjo*, *stinguō*, quod fere in

⁴ *Bibiturus* in infina Latinitate: v. *potare*.

compositis usurpatur, v. c. *exstinguo*, apago, *veho*, llevo a cuestas (etiam est *vehor*, voy a caballo, en vehículo, por mar, *invehor*, me desato en inectivas), cum compositis. *Frigo*, frío, facit *frictum* (et *frixum*) in supino.

Inter composita ex verbo *rego* (*arrigo*, *corrigo*, *dirigo*, *erigo*, *porrigo*, *subrigo* sive *surrigo*) notanda duo illa imminuta *pergo* (= **perrigo*), voy camino, prosigo, *perrexī*, *perrectum*, et *surgo* (= **surrigo*), levántome, *surrexī*, *surrectum*, cum compositis, ut *adsurgo* seu *assurgo*.]

Excipe 1.º: amittunt **n** in supino quattuor haec in **go**:

131. *ingere*, *finxi*, *fictum*, delinear, formar, figurar, *ingir*.⁴
132. *ingere*, *minxi*, *mictum*, mear [in praesente et derivatis frequentius *mejere*].
133. *ingere*, *pinxi*, *pictum*, pintar. *Depingo*.
134. *stringere*, *strinxi*, *strictum*, estrechar, apretar. *Constringo*.

Excipe 2.º: faciunt **si**, **sum** haec tria in **go**:

135. *ingere*, *fixi*, *fixum*, fijar, clavar.
136. *mergere*, *mersi*, *mersum*, sumergir, zabullir: *emerge*, salgo del agua, participium habet *emersus*, salido del agua.
137. *spargere*, *sparsi*, *sparsum*, esparcir; *conspargere*, *conspersi*, *conspersum* [*tergere*, cf. v. 46].

NB. 1. Carent supino:

138. *angere*, raro *anxi*, angustiar.
139. *ingere*, *ninxit*, nevar.

NB. 2. Carent praet. et sup.:

- 140-41. *clangere*, sonar (la trompeta), et *vergere*, inclinarse.]

II. Verba gutturalia faciunt 2.º **i**, **tum**:

142. *agere*, *ēgi*, *actum*, llevar delante de sí, guiar, carear (el ganado). [Mutant *a* in *i*, *abigo*, *adigo*, *exigo*, *subigo*, *transigo*; servant *circumago* et *perago*, - *ēgi*, - *actum*:] *cōgo*, fuerzo, *cōēgi*, *coactum* [*prodigo*, *prodēgi* caret supino: *ambigo*, *dego*, *salūgo* praeterito et supino deficiunt²].
143. *frangere*, *frēgi*, *fractum*, quebrar: *confringere*, *confrēgi*, *confractum*, cet.

⁴ *Diffingo* sine praet. et sup. GEORGES.

² *Dēgi* est infimae Latinitatis.

144. *īcere, īci, ictum, herir.*¹
 145. *lĕgere, lĕgi, lectum, escoger, juntar, leer* [*allĕgo, perlĕgo, praelĕgo, relĕgo, allĕgi, allectum, cet.: colligo, deligo, eligo, seligo, collĕgi, collectum, cet.*]; *ai diligo, amo con la razón, aprecio, dilexi, dilectum; intellĕgo (intelligo), entiendo, intellexi, intellectum; neglĕgo (negligo) descuido, neglexi, neglectum.*
 146. *linquere, liqui, et in compositis lictum, ut relinquere, reliqui, relictum, dejar.*
 147. *vincere, vīci, victum, vencer.*

III. Verba gutturalia faciunt 3.º praeteritum cum reduplicatione:

148. *pangere, panxi et pĕgi (panctum et pactum), hincar: praeter. pepigi, fijé por un contrato, et sup. pactum habent pro praesente paciscor (non pango), v. 263; compingere, compĕgi, compactum, enlazar, trabar, et impingere, impĕgi, impactum, arrojar; oppangere, oppĕgi, oppactum, juntar, pegar.*
 149. *parcere, peperci (parsum), ahorrar: parsurus, que ha de ahorrar; cum hac significatione «perdonar» supino caret.*²
 150. *pungere, pupūgi, punctum, pinchar, picar, punzar: interpungere (cum ceteris compositis), interpunxi, interpunctum.*
 151. *tangere, tetigi, tactum, tocar; attingere, attingi, attactum, cet.: contingit, n. 137, 4.º*

4. Verba in d-o, t-o sive dentalia (-si, -sum)

149 Verba **do** et **cto** syllabis terminata faciunt **si, sum**, elisa dentali, ut *divid-ere, divi-si, divi-sum*, dividir, *flectere, flexi, flexum*, doblegar (*flec-si, flec-sum*): n. 139, II, et I, 2.º

[Flectuntur sic *claudio (conclūdo)*,³ *laedo (collīdo, collīsi, collīsum)*, *lūdo (collūdo)*, juego, burlo, *plaudo (applaudo, aplaudo, cetera composita habent ō, ut explōdo)*; *rādo (corrādo)*, raer,⁴ *rōdo*⁴ (*arrōdo*), *trūdo*, empujo (*extrūdo*); — *necto (nexi, nexui), nexum* (trabo,

¹ In praes. Indicat. *icit, icitur, icimur* tantum reperiuntur; pro quo *ferio* generatim usurpatur, item pro imperfect.

² (*Parsi:*) *comparcere* seu *compercere, comparsi*.

³ *Clausi, clausum (clusi, clusum)*.

⁴ Cf. BELLO-CUERO, n. 593 y nota 75, n. 594 y nota 76.

enlazo, anudo o añudo, *pecto*, peino, cardo, carduzo, carmeno, desenhebro. ¹]

152. NB. 1. *Vādo*, voy, caret praeterito et supino; at composita utrumque habent, ut *invado*, *invasi*, *invasum*, acometo con ímpetu [*evado*, escápome, et *pervado*, me extendo].

153. NB. 2. *Plecto*, castigo, caret praeterito et supino, saepiusque adhibetur in passiva; cum autem significat *implico*, doblo, solum habet participium *plexus*, trenzado, unde *implexus* (*amplector*, v. 267-68).

Excipe 1.^m Ex verbis in **do** faciunt **i**, **sum** (s simplici):

154. *accendere*, *accendi*, *accensum*, encender: eodem pacto *incendere* et *succendere*. ²

155. *cūdere*, *cudī*, *cusum*, acuñar, forjar.

156. *defendere*, *defendi*, *defensum*, defender: sic *offendere*.

157. [*ēdere*, *ēdī*, *ēsum*, comer: *comedere*, n. 129.]

158. *fundere*, *fūdī*, *fusum*, derramar. ³

159. *mandere*, (*mandī*), *mansum*, mascar, masticar.

160. *prehendere* (et *prendere*), *prehendi*, *prehensum*, agarrar, asir, prender.

161. *scandere*, *scandī*, *scansum*, subir; *a-scendere*, *a-scendi*, *a-scensum*, cet.

162. [*ſīdere*, n. 114.]

Excipe 2.º Ex verbis in **do** faciunt **i**, **s-sum** (s duplici):

163. *findere*, *fidi*, *fissum*, hender.

164. *pandere*, *pandī*, *passum*, raro *pansum*, desplegar, extender; sed *dispandere*, *dispandī*, *dispansum*.

165. *sciñdere*, *sciñdī*, *sciñsum*, rasgar; pro supino verbi *absciñdere* adhibetur *absciñsum* a verbo *absciñdo*; pro praet. et sup. verbi *excñdere*, *excñdī*, *excñsum* ab *excñdo*.

166. *sīdere*, ⁴ *sēdī* (*sīdī*), *sessum*, posar, sentarse: *assīdo*, *assēdī*, *assessum*, cet. Cf. v. 32.

¹ *Pectūsus* apud unum Columellam.

² Ab inusit. *cando*.

³ Derivationes hujus supini etiam cum duobus s (ss) in optimis mss. inveniuntur: cf. DEECKE, *Erlaut.* p. 123, n. 19.

⁴ Pro * *si-s* (e) *d-ere*.

167. *frendere* (et *frendere*), *fressum* et *fresum* sine praet., *rechinar* de dientes.
 168. NB. *Cedere* singulare est: *cessi*, *cessum*, *dar* *lugar*, *ceder* [*discedere*, cet].
 169. item *rudere* (*rūdivi*), *rugir*, *rebuznar*].

Excipe 3.º Ex verbis in **do** faciunt cum **reduplicatione** praeteritum:

170. *ad-dere*, *ad-didi*, *ad-ditum*, *acrecentar*, *añadir*: cf. v. 4; eodem pacto cetera composita ex *do* et praepositione monosyllaba [*ab-dere*, *con-dere*, *dedere*, *edere*, *indere*, *perdere*, *prodere*, *reddere*, *tradere*, *ven-dere*]; sed *abs-con-dere* facit *abscondi*, raro *abscondidi*, *absconditum*.
 171. *credere*, *credidi*, *creditum*, *creer*.
 172. *cādere*, *cecīdi*, *cāsum*, *caer*; composita supino carent, ut *con-cīdo*, *concīdi*, sed habent *occīdo* et *recīdo*: *occasum*, *recāsum*, et raro *incīdo*.
 173. *caedere*, *cēcīdi*, *caesum*, *cortar*, *herir*: *abs-cīdo*, *abs-cīdi*, *abs-cīsum*; ⁴ *concīdo*, *concīdi*, *concīsum*, cet.
 174. *pendere*, *pependi*, *pensum*, *pesar*; *appendo*, *appendi*, *appensum*, cet. Cf. *pendeo*, v. 22.
 175. *tendere*, *tetendi*, *tentum* (et *tensum*), *extender*; [sic *extendere* et *retendere*: cetera] composita in *tum* generalim exeunt, demptis *detensum* et *ostensum*; *portendere* supino caret, *presagiar*. ²
 176. *tundere* (*intūdi*, *tūsum* et *tunsum*), *golpear*, *tundir*: *contundere*, *contūdi*, *contusum*, cet. [*retundere*, *retūdi* (*retndi*), *retusum*, *embotar*.] ³

150 Verborum in **t-o**, **c** non praecedente, haec sunt praeterita et supina:

177. *metere*, (*messai*), *messum*, *segar*.
 178. *mittere*, *mihi*, *missum*, *enviar*. ⁴
 179. *petere*, *petivi*, *petitum*, *pedir*, *demandar*, *pretender*: n. 117, NB. 1. *Repeto*.

¹ «Rarum est ante LIV. illo usi sunt PLAUT. semel, VARRO semel, CIC. semel, LUCR. ter, CAES. ter, VERG., HOR., OV. semel quisque.» THES. L. L.

² *Ostentum* et *portentum* substantiva sunt.

³ *pēdere*, *pepēdi*, *pēditum*, *ventosear*. DEECKE.

⁴ Apud priscos etiam *mito*, *missi* (*meissi*).

180. *sistere*, (raro *stīti*), *stātum*, colocar, (hacer) parar; ⁴ *desistere*, *destīti*, *destītum* cum ceteris (intransitivis), ² *dempto circum-*
sistere, *circumstīti*: cf. v. 211.
181. *stertere*, *stertui*, sine supino, roncar.
182. *vertere*, *verti*, *versum*, volver, revolver. *Devertor*, me desvío, tuerzo (el camino) et *revertor*, raro *revertō*, vuélvome, *deverti*, *reverti*, raro *reversus sum* [*praevertor* est deponens, cum significat «me aplico preferentemente», raro in alia significatione].

5. *Verba in l-o, m-o, n-o, r-o seu liquida et nasalia*

151 I. Ex verbis liquidis et nasalibus faciunt praeteritum cum **reduplicatione**, supinum in **sum**:

183. *currere*, *cucurri*, *cursum*, correr; composita *cucurri* interdum, *curri* saepius habent [*accurro*, *decurro*, *excurro*, *incurro*, *occurro*, *procurro*, *percurro*, *recurro*] praeter *intercurro* et *succurro*, quae primam non geminant: *praecurro* facit *praecurri* saepius.
184. *fallere*, *fefelli*, *falsum*, engañar; *refellere*, *refelli*, sine sup., refutar.
185. *pellere*, *pepuli*, *pulsum*, arrojar, empujar: *expellere*, *expuli*, *expulsum*, cet. [*repellere*, *reppuli* (*repuli*), *repulsum*, rechazar.]
186. *cānere*, *cecini*, sine supino, cantar: ex compositis *concino*, *occino* (*occano*) et *praecino* faciunt **ui** in praeterito, *concinui*, cet.; reliqua etiam praeterito carent.

II. Ex verbis liquidis et nasalibus faciunt praeteritum in **i**, supinum in **tum** aut **sum**:

187. *ēnere*, *ēmi*, *emptum*, comprar: *co-emere*, *co-emi*, *co-emptum*; cetera composita sumunt **i** pro *e* in praesente, ut *adinere*, *adēmi*, *ademptum*, quitar.
188. *per-cellere*, *per-cūli*, *per-culsum*, herir (en el ánimo).
189. *ex-cellere* (*excellui*), sine supino, sobresalir [*ante-cellere* et *prae-cellere*, aventajarse, sine praet. et sup.; dicitur etiam *antecellere*, *excellere*.]

⁴ Raro sensu neutro «colocarse, estar quedo, parado», praet. *stīti*.

² *Consisto*, *cassisto*, *insisto*, *resisto*.

190. *tollere, sustuli, sublatum*, levantar: n. 128, II; *extollere* praeteritum et supinum desumit ab *efferre*: *extuli, elatum*.⁴
 191. *vellere, velli*, raro *vulsi, vulsum*, arrancar; *convellere, convelli, convulsum* [*avellere* et *evellere* raro etiam *avulsi* et *evulsi*].
 192. *verrere (verri), versum*, barrer, escobar.
 193. *psallere, psalli*, sine supino, tocar (un instrumento de cuerda).

III. Ex verbis liquidis et nasalibus faciunt **ui, tum** aut **itum**:

194. a) *alere, alui, altum (alitur)*, alimentar; *altus*, alimentado; alto, profundo.
 195. *colere, colui, cultum*, cultivar, labrar, respetar, morar.
 196. *consulere, consului, consultum*, consultar, aconsejarse: *consultus*, docto, entendido. Cf. n. 221, IV, et 144, I, a).
 197. *oc-culere, oc-cului, oc-cultum*, ocultar.
 198. *serere (serui, sertum in compositis)*, trenzar, enlazar, ut *inserere, inserui, insertum*, meter dentro, enhebrar: *serta*, guirnalda, guirnaldas; ² *dis-sero* caret supino: *di-sertus*, deserto, facundo, elocuente.
 199. b) *fremere, fremui (frenitum)*, rugir sordamente.
 200. *gemere, gemui (gemitum)*, gemir.
 201. *gignere, genui, genitum*, engendrar.³
 202. *molere, molui, molitum*, moler.
 203. *pōnere, pōsui, pōsitum*, poner; *postus, compostus, repostus*, cct. apud poētas pro *positus*, cel.⁴
 204. *vomere, vomui, vomitum*, vomitar.
 205. c) *tremere, tremui* sine supino, temblar, tremer.
 206. [*furere* caret prael. et sup., enfurecerse, estar furioso: pro praet. adhibetur *insanivi*.]

IV. Faciunt **vi, tum, n** extrito post *r*, *r* autem locum mutante per metathesim:

207. composita ex *cernere (crē-vi)*,⁵ *cerner* (cernir), ut *decernere, decrevi, decretum*, determinar, resolver: [ita *discernere, ex-*

⁴ *Eos laudibus in caelum EXTULIT* in praesente ita est: *eos laudibus EFFERT, eos laudibus EXTOLLIT*: Cic. de Harusp. r. 22, 47.

² *Sertae coronae*, Lucan. 10, 404; *loricae sertae*.

³ *Gi-gn-ere* = * *gi-g (e) n-ere*.

⁴ *Positvi, imposivi, cet.* sunt comicorum.

⁵ Spectat ad rem judicalem *hereditatem crevi*, accepté la herencia.

- cernere, secernere*. Cum *videre* (*perspicue*) significat, caret praet. et sup. ¹].
208. *linere, lēvi, litum*, poëticum, untar: saepius *illinere*, cet. ²
209. *quaerere*, ³ *quaesivi, quaesitum*, buscar, preguntar: *conquirere, conquisivi, conquisitum*, cet.
210. *sērere, sēvi, sātum*, sembrar; ⁴ *inserere, insēvi, insitum*, injertar, plantar, cet.
211. *sinere, sīvi, sītum*, dejar, consentir: *situs, sito, situado*; *desinere, desii, desitum*, cesar; pro *desii* saepe dicitur *desiti* [et cum verbis passivis *desitus sum*, cf. n. 133, NB. 2⁵].
212. *spernere, sprevi, spretum*, despreciar.
213. *sternere, stravi, stratum*, derribar, cubrir extendiendo.
214. *lērere, trīvi, trītum*, gastar con el roce, pisar, trillar, majar.

V. Cetera **mo, no, ro** finita faciunt **si, tum**, ut *cōmere, comp-si, comp-tum*, aderezar, aliñar, *temnere, temp-si, temp-tum*, menospreciar, *gerere* (pro * *gesere*), *ges-si, ges-tum*, traer a costas, ejercer (un cargo).

[Sic *dēmo*, quito, *siso* (de algo), *dempsi, demptum, prōmo*, saco, *prompsi, promptum* (*depromo*), *sūmo*, tomo (*desumo*, cet.), *contemno*, desprecio, usitatus quam simplex, *uro*, quemo, *us-si, us-tum* (*aduro, comburo*, cet.)]. At *premo*, aprieto, facit *pres-si, pres-sum* (*opprimo, oprimo, oppressi, oppressum*, cet.).

6. Verba in **so** et **sco** non inchoativa

152 I. In **so** (xo):

215. [*depsere, depsvi, depstum*, amasar, heñir.
216. *pinsere, pinsui* vel *pinsi, pinsitum* vel *pinsum*, moler (en almirez o mortero), triturar: etiam *pisere, pistum*.]
217. *texere, texui, textum*, tejer.
218. *vīsere, vīsi, vīsum* (quod est a *videre*), visitar.

¹ Participium *cer-tus* = * *crītus* (cf. *crī-brum*, *criba*, *harnero*, *crīmen*, *dis-crīmen*) adjectivum factum est: «cierto, resuelto».

² (*Līvi*;) recentiores usurpant etiam *linire*; *circumlinio* apud Quintil. *Ob-īltus*, embudurnado, *obfītus*, olvidado.

³ Pro *quiesce*, cf. *quiescimus*.

⁴ Sero pro * *se-so* cum reduplicatione radices *sa* (*sā-tum*). *Conseuisset* pro *consequisset* ap. Liv. 40, 24, 5 *παράγγραφα* est sive lapsus transcribentis.

⁵ *Sīrim, sīris, sīrit, sīrint*, pro *sīverim*, cet.; nunquam tamen *desīrim* pro *desierim*.

II. Verba in **esso** faciunt praeterito **ivi**, supino **itum**, ut *arcesso, arcessivi, arcessitum*, *llamar, mandar venir*: etiam dicitur *accerso, accersivi, accersitum*. Sed praesens infiniti passivi est aliquando *arcessiri*.

[Sic *capesso* (a *capio*), *capessivi, capessitum*, *tomo* (sobre mí un encargo), *facesso* (a *facio*), *facessivi vel facessi, facessitum*, *ejecuto, lacesso, lacessivi, lacessitum, provoco*.⁴

219. Excipe *incessere, incessivi vel incessi*, sine supino, *acometer*.²

III. Verba in **sco** in quibus **sco** ad radicale pertinet, sunt haec supino carentia:

220. *compescere, compescui*, refrenar, reprimir.

221. *discere, didici*, aprender: *addiscere*, cet., *addidici*, servata reduplicatione.

222. *dispescere (dispescui)*, separar.³

223. *poscere, poposci*, demandar, requerir: *deposco*, cet., *depoposci* cum reduplicatione.

7. Verba inchoativa

153 I. Inchoativa verba ea sunt quae rem quidem incoeptam significant, ut *calesco*, i. e. *calidus fio, frigesco, frigidus fio*. Dividuntur in verbalia et nominalia: i. e. vel a verbis, plerumque secundae conjugationis, deducuntur, vel a nominibus, plerumque adjectivis.

Verbalia fiunt suffixo **sco** addito characteristicae verborum, ut *laba-sco*, comienzo a vacilar, *cale-sco*, *obdormi-sco*, interjecto **i** in tertia, ut *ingem i-sco*, a *labare, calere, obdormire, ingemere*. Nominalia vero exeunt in **esco**, raro in **asco**, ut *matur-esco, mil-esco, repuer-asco*, a *maturus, mitis, puer*.

⁴ Ab iusit. *lacio*.

² In locutionibus cura, cet. *incessit homines, animos*, praeteritum est verbi *incedo*, cujus tamen praesens in hac significatione non usurpatur. *Incipesso*, comienzo, priscum, ab *incipio*, et *petesso*, *procuro*, priscum, a *peto*, praeterito et supino carenti.

³ *Dispestus* (?) apud Apulejum. PAUL. FEST. *dispescere*, inquit, est proprie pecus a pastione deducere, ut *compescere una pascere*. Cf. THES. L. L., *compesco*, et RIEMANN-GOELZ. I, n. 574, adn.

NB. Pluribus additur praepositio, ut *ir-rauc-esco*, a *raucus*, *ex-arde-sco*, ab *ardeo*, non vero *exardeo*.

II. Inchoativa verbalia a) praeteritum mutantur ab iis unde nascuntur, ut *incalesco*, *voy tomando calor*, *incalui*, a *caleo*, *calui* [*illucescit*, *illuxit*, a *luceo*, *luxi*; *deliquesco*, *delicui*, a *liqueo*].

b) Nonnulla habent etiam supinum verborum a quibus deducuntur, videlicet:

224. *coalescere*, *coalui*, *coalitum*, *crecer juntamente*: partic. praet. *coalitus*, *que creció juntamente*.¹

225. *concupiscere*, *concupivi*, *concupitum*, *apetecer*, a *cupio*.

[226. *convalescere*, *convalui*, *convalitum*, *convalecer*, a *valeo*.

227. *exardescere*, *exarsi*, *exarsum*, *inflamarse*, ab *ardeo*.

228. *inveterascere*, *inveteravi*, *inveteratum*, *envejecer*; *inveteratus*, *inveterado*.²

229. *obdormiscere*, *obdormivi*, *obdormitum*, *adormecerse*, a *dormio*.

230. *reviviscere*, *revixi*, *revictum*, *revivir*, a *vivo*.]

[c) Pauca habent praeteritum, quo videntur carere primitiva, ut

231. *arescere*, *arui*, *secarse*, ab *areo*.

232. *rigescere*, *rigui*, *aterirse*, *pararse tieso o yerto de frío*, a *rigeo*.

233. *senescere*, *senui*, *cujus in loco adhibetur rectius consenui*, a *consenescere*, *envejecer*, a *seneo*.]

III. Ex inchoativis nominalibus nonnulla quae ab adjectivis secundae deducuntur, faciunt praeterito *ui* sine supino, ut *obmutesco*, *obmutui*, a *mutus*; *percrebresco*, *percrebrui*, a *creber* [(*percrebesco*, *percrebui*). Adde *evillesco*, *evilui*, a *vilis*. Facit *irraucesco* *irrausi*, a *raucus*. Cetera ab adjectivis in *is*, ut *ingravesco*, et multa ab adjectivis in *us* praeteritis carent.

NB. *Vesperascit* facit *vesperavit*; *advesperascit*, *advesperavit*, a *vesper*; reliqua a substantivis deducta prorsus constituuntur praeterito, ut *silvesco*.]

154

Aliqua sic sunt inchoativa, ut propriam significationem amiserint, aut oriantur e primitivis quae jam obsoleverunt:

234. *adolescere*, *adolevi*, *crecer*, *quemarse* [sic *abolesco*, *exolesco*,

¹ Derivatio hujus compositi et simplicis *alesco-ere* ab *al-ere* est anomala, nisi forte oritur ab **alēre*: cf. DEECKE, *Erlaut.* p. 223, n. 33.

² *Vetero* et *teterasco* non invenies apud optimos auctores.

- inoleasco, obsolesco*; ¹ *adultus*, adject. *crecido*; *exoletus, obsoletus*, anticuado: cf. *aboleo*, v. 58.]
235. *crescere, crevi, cretum, crecer* [*concreasco, cet.*; part. praet. *cretus*, maximeque *concretus*].
236. *fatiscere, henderse, fatigarse, sine praeterito et supino: fessus, cansado, adject.*; *defetiscor, defessus sum, me canso*.
237. *gliscere, arder* (sin echar llama), *difundirse, sine praet. et sup.*
238. *hiscere, abrir la boca, sine praet. et sup.*
239. *noscere cum compositis, n. 133 et NB. 3*].
240. *pascere, pavi, pastum, apacentar; pasci, deponens, pacer, intrans., n. 113, NB. 4*.
241. *quiescere, quievi, quietum, descansar, reposar*.
242. *sciscere, scivi, scitum, ordenar, a scio: descisco, me paso, me retiro*.
243. *suescere, suevi, suetum, habituarse* [partic. *suetus*, habituado: *assuescere, assuevi, assuetum, acostumbrarse, et cum significatione transitiva «acostumbrar a uno»* ²].

8. Verba in *io*.

155 Verba in *io* tertiae, n. 112, praeteritum et supinum formant, fere *i* rejecto:

244. *allicere, allexi, allectum, atraer con halagos: sic illicere et pellicere ab obsoleto lacio; sed elicere, sacar fuera, facit elicui, elicitedum* [*prolicere est sine praeterito et sup.*]
245. *aspicere, aspexi, aspectum, mirar; sic conspicere cet., divisar* [ab *exoleto specio, unde spectro*].
246. *cāpere, cēpi, captum, tomar: recipere, recepi, receptum, recibir, cet*]
247. *cupere, cupīvi, cupitum, apetece, desear*.
248. *fācere, fēci, factum, hacer* [tanquam passiva adhibetur *fio*, n. 132]: *perficere, perfeci, perfectum, acabar; eodem pacto cetera composita cum praepositione; at composita cum aliis particulis servant a, ut calefacere, calefeci, calefactum, calentar, satisfacere, satisfeci, satisfactum, satisfacer*.
249. *fōdere, fōdi, fōssum, cavar*.

¹ Obscurior est horum compositio verborum: alii ex insolenti *oleo*, *crezco*, composita volunt, alii ab *alescere*.

² *Suamus, a suo, obsolevit*.

250. *fūgere, fūgi*, raro *fugiturus*, huir.
251. *jācere, jēci, jactum*, arrojar, lanzar: *conjicere, conjeci, conjectum*, cet. ¹
252. *parere, peperī, partum*, dar a luz, adquirir, ganar, lograr (*laudem sibi peperit*): partic. fut. *pariturus*; *partus*, a, um, alcanzado [a *pariens diversum est parens*, el padre, la madre, pl. *parentes*, los padres].
253. *qualere*, sine praeterito, *quassum*, sacudir, est poëtarum et sequiorum; composita faciunt - *cutio*, - *cussi*, - *cussum*, ut *concultere, concussi, concussum*, estremecer.
254. *rapere, rapui, raptum*, arrebatar: *arripere, arripui, arreptum*, cet.
255. *sapere, (sapivi)*, sine sup., tener sabor, tener juicio: [*sapiens*, que sabe, sabio:] composita, ut *desipere*, carent praeterito [*resipivi*, est a *resipisco* ²].

9. Verba deponentia

156 A. Exeuntia in scor:

256. *adipisci, adeptus sum*, alcanzar. ³
257. *comminisci, commentus sum*, considerar, rumiar [*reminisci*, acordarse, sine participio praet., ab inusitato *meniscor*].
258. *expergisci, experrectus sum*, despertar. ⁴
259. *irasci*, airarse; pro praeterito adhibetur *succensui* vel *suscensui*; *iratus sum*, estoy airado.
260. *nancisci, nactus et nactus sum*, alcanzar, hallar acaso.
261. *nasci, natus sum*, nacer: particip. futuri *nasciturus*.
262. *obliscisci, oblitus sum*, olvidarse.
263. *pacisci, pactus sum*, pactar, ajustar un contrato; [*compacisci* vel *compecisci, compactus* vel *compectus sum*: cf. v. 148.]
264. *proficisci, profectus sum*, partir(se), ir.
265. *ulcisci, ultus sum*, vengar.
266. *vesci*, comer, caret participio praeteriti.

¹ Composita ex praepositione dissyllaba vel a servant, vel mutant in i, ut *circumjacio* et *circumjicio*. Pro ji scribitur saepe a doctis unum i: *abicio, eicio, subicio*, cet. *Porricio* obsolevit.

² *Resipui* apud Cic. *Att.* 4, 5, 4.

³ Componitur ex *apiscor, aptus sum*, quod oritur a prisco *apio, ēpi, aptum, apere*, enlazar. *Indipiscor, indeptus sum*.

⁴ Partic. obsoletum *expergitus*.

B. *Aliter exeuntia:*

267. *amplecti, amplexus sum,*
 268. *et complecti, complexus sum, abrazar: n 115.*
 269. *frui, raro fructus vel fruitus sum, gozar; partic. futuri fruiturus.*
 270. *fungi, functus sum, desempeñar; vitā functus, defunctus, muerto.*
 271. *gradi, gressus sum, andar, caminar: congrēdi, congressus, sum, caminar juntamente, combatir; cet.*
 272. *lābi, lapsus sum, deslizarse, resbalar.*
 273. *līqui, derretirse, sine participio praet.*
 274. *loqui, locutus sum, hablar: collōqui.*
 275. *mori, mortuus sum, morir; participium fut. moriturus. ⁴*
 276. *nīti, nixus vel nisus sum, estribar: inniti, cet.*
 277. *pati, passus sum, padecer: perpēti, perpessus sum.*
 278. *queri, questus sum, quejarse: conquēri.*
 279. [*ringi, rechinar de dientes, rifar (los perros), sine partic. praet.*]
 280. *sequi, secutus sum, seguir.*
 281. *ūti, ūsus sum, usar: abūtor, uso mal.*

IV. QUARTA CONJUGATIO

157

Verba quartae conjugationis addunt **vi, tum** characteristicae *i* radicalis, ut *audi-re, audi-vi, audi-tum, condi-re, -vi, -tum, adobar, muni-re, -vi, -tum, fortificar.*

Excipiuntur 1.^m Faciunt **i, tum**, amisso *i* characteristico:

282. *haurire* (pro *hausire*, *hausi, haustum*, *sacar* (un líquido): part. fut. *hausturus* vel *hausurus: exhaurio, agoto.*
 283. *vēnire, vēni, ventum, ir, venir.*
 284. *reperire, repperi, (reperi), repertum, hallar; sic comperire, raro deponens.*

Excipiuntur 2.º Faciunt **si, tum**, rejecto *i* characteristico:

285. *farcire, farsi, fartum, embutir, envasar recalcando: refarcire, refersi, refertum, rellenar, rehenchir, cet.*

⁴ *Moriri* apud Plautum, et apud Ovidium (?) *M.* 14, 215.

286. *fulcire, fulsi, fultum*, reforzar, sostener.
 287. *sancire, sanxi, sanctum (sancitum)*, sancionar.
 288. *sarcire, sarsi, sartum*, conservar en buen estado, reparar; *sarta tecta*, edificios, construcciones en buen estado; *antiquitus sarta et tecta*.
 289. *saepire, saepsi, saeptum*, cercar.
 290. *vincire, vinxi, vinctum*, atar.
 291. *sentire facit sensi, sensum*, sentir; *assentire*, et frequentius *assentiri*, asentir, consentir (con otro).
 Excipiuntur 3.º *Faciunt ui, tum*, item i caracteristico expulso:
 292. *amicire (amicui, amictum)*, vestir.⁴
 293. *aperire, aperui, apertum*, abrir; sic *operire*, cubrir.
 294. *cire, cīvi, citum*, v. 59.
 295. *salire, salui*² (*saltum*), saltar: supinum et derivata fere desumuntur a *saltare*; *desilire, desilui, desultum*.
 296. *sepelire facit sepelivi, sepultum*, sepultar.
 Excipiuntur 4.º Carent praeterito et supino aliqua intransitiva ab adjectivis derivata, ut *superbire*, ensoberbecerse; item verba in *ūrio*, quae dicuntur desiderativa, ut *dormiturio*, tengo ganas de dormir.³
 Excipiuntur 5.º haec verba deponentia:
 297. *assentiri, assensus sum*, cf. v. 291.
 298. *experiri, expertus sum*, intentar, experimentar,
 299. [et *opperiri, oppertus (et opperitus) sum*, aguardar.]
 300. *metiri, mensus sum*, medir: cf. n. 115 extr.
 301. *ordiri, orsus sum*, comenar.
 302. *oriri, ortus sum*, nacer, provenir; part. fut. *oriturus*, gerundivum *oriundus*, oriundo. In praesente indicativi flectitur ut tertiae: *orēris, oritur, orimur*; in imperfecto subjunctivi aliquando *orērer*, tertiae, saepius *orīrer*. *Adorior facit adorīris, adoritur, adorimur*, cet.

NB. 1. Dicitur *partiri*, *partir* (= dividir en partes), raro *partire*; at *dispertire, impertire* (vel *impartire*) crebrius quam *dispertiri*,

⁴ *Amici* Apulej.

² Nonnunquam i i pro ui extra primam pers.

³ Apud Plin. *esurisset*; apud Ter. *esuriturus*. Aliquando haec verba dicuntur meditativa.

impertiri; puniri, castigar, apud Ciceronem, apud alios fere *punire*. Cf. n. 113, NB. 4.

NB. 2. Aliquando invenitur *potitur*, *potimur*, et *potērer*, cet. a *potiri*, maxime apud poētas.

CAPUT XI. DE PARTIBUS ORATIONIS DECLINATIONIS EXPERTIBUS

I. ADVERBIORUM GENERA

(Cf. Synt. c. XVI, § II)

158 . Adverbium est pars orationis quae verbis, participiis, adjectivis, aliquando ipsis adverbis additur, eorumque significationem explanat ac definit, ut *raro loquitur*, *vehementer iratus*, *bene peritus*, *parum diligenter*.¹

Adverbiorum varia sunt genera et significationes:

1.^m Affirmandi et negandi, ut *sane*, sin duda, *minime*, no ciertamente.

[*Certe*, *nē* (*nae*), sin duda, *nimīrum* (a *ne-mirum*), ciertamente, *profecto* (a *pro-facto*), en verdad, *scīlicet*, *vidēlicet* (pro *scire licet*, *videre licet*), a la verdad, en verdad, *haud* (*haut*), *non*, no, *immo* (ab *imus*), al contrario, y aun antes bien, *nequaquam*, *haudquaquam*, *neutiquam*, de ningún modo, *nequiquam* seu *nequicquam*, *frustra*, en vano.

NB. Ad adverbia confirmandi referuntur particulae demonstrativae *en*, *ecce*, pro **en-ce*, ved aquí.]

2.º Dubitandi et interrogandi, ut *forsitan*,² acaso, *cur* (contractum ex *quare*), por qué? [*forsan*, *fortasse*, *fortassis*, tal vez, acaso, quizá, *an*, *ne*, *num*, *numquid*, *utrum*, acaso?, por ventura?, *nonne*, ¿por ventura no?, *quomodo*, cómo? *quare*, por qué? et alia composita ex pronomibus, ut *quamobrem* vel *quam ob rem*, por qué? *quemadmodum* vel *quem ad modum*, cómo?

¹ Adverbio a grammaticis ita dicta sunt, quia verbis potissimum adhaerent.

² A *fors sit an*; *forsan* contractum ex *forsitan*.

NB. In orationibus subjectis seu dependentibus particulae interrogativae vices agunt conjunctionis. ⁴]

3.º Respondendi affirmative, ut *etiam*, *ita*, *sí* [*maxime*, *exac-*
lamente, *justamente*, *quidni?* cómo no?]

4.º Quantitatis et comparisonis, ut *multum*, mucho, *pa-*
rum, poco, *plus*, más [*plurimum*, *minus*, *minimum* cel.; *satis* et *sat*,
bastante, *nimis* et *ninium*, demasiado, *vix*, apenas, *valde* pro *valide*,
muy, *fere*, *ferme*, *propemodum*, casi].

5.º Numeralia, n. 91.

6.º Ordinis, n. 92, II.

7.º Modi, qualia sunt:

a) multa derivata in *ē*, *ō*, *iter*, *ter*, *ātim*, *tim*; ut *certe*, cierta-
mente, a lo menos, *certo*, de cierto, con toda certeza: *certo* scio; *for-*
titer, fuertemente, *catervatim*, en pelotones, *furtim*, a hurtadillas
[*pariter*, juntamente, *separatim*, por separado, *oscitanter*, bostezando,
remisamente; cel.] ²

b) neutra terminatio nonnullorum adjectivorum, ut *facile*,
fácilmente [*impune*, impunemente, *recens*, recientemente, *sublime*,
en lo alto; praeterea in *um* et in *a*, poetarum propria, n. 396];

c) ablativus aliquorum substantivorum, ut *vulgo*, comúnmente,
generalmente, *forte*, por casualidad [*rite* (a ritu), debidamente, según
las reglas, *jūre meritoque*, justa y merecidamente];

d) similitudinis et diversitatis, ut *aeque*, *perinde*, igual-
mente [*ceu*, *quasi*, como, *ita*, *sic*, así, *aliōqui* (*aliōquin*), de otra
manera, en otro concepto, *aliter*, *secus*, de otra suerte, *contra*, al con-
trario].

8.º I. Demonstrativa loci:

a) ubi res invenitur, sive adverbia quae situm indicant, et re-
spondent quaestioni *ubi*, en donde, ut *hic*, aquí (donde yo estoy), *istic*,
ahí (donde tú estás), *illic*, allí (donde él está), *ibīdem*, en el mismo
lugar, (aquí, ahí) allí mismo.

b) quo itur, sive adverbia quae significant locum ad quem et
in quem tenditur, et respondent quaestioni *quo*, adonde; ut *huc*,

⁴ Eadem vox diversa significatione et adverbium et conjunctio esse potest, ut quare, quamobrem: quae adverbia sunt interrogandi, cum interrogationi, conjunctiones vero, cum conclusioni serviunt. Quae cum ita sint, ne de formis sive vocabulis conjunctionum sint solliciti qui tirones docent. Satis enim est conjunctionem communi vocabulo nominare, interdum etiam particulam ALV. n. 127.

² Adverbia magis antiqua in *e* atque in *o* sunt ablativi secundae declin., ut
* certē-ēd ⇒ * certēd, n. 472 d in fine. Cf. LACRÁND, VI, nn. 250-251.

acá, *istuc* vel *istō*, (hacia) ahí, *illuc* vel *illo*, allá; *codem*, al mismo punto;

c) unde venit, sive adverbia quae originem notant, et respondent quaestioni *unde*, de donde; ut *hinc*, de aquí, *istinc* (*istim*), de ahí, *illinc* (*illim*), de allí, *indidem*, del mismo sitio, de (aquí, ahí) allí mismo;

d) qua itur, sive adverbia quae transitum exprimunt, et respondent quaestioni *qua*, por donde, ut *hac*, por aquí, *istac* et *istā* ⁴, por ahí, *illac* et *illā*, por allí, *eādem*, por (aquí, ahí) allí mismo, por el mismo punto.

[Nota: *foris*, ablat. quaestiois ubi; *foras*, accus. quaest. quo, fuera, afuera; *usquam* (ubi et quo) en alguna parte, a alg. p.; *nusquam* (ubi et quo) en ninguna parte, a ning. p. ²

II. Correlativa loci:

INTERROGATIVA	RELATIVA	INDEFINITA	DEMONSTRATIVA
<i>ubi</i> , (en) donde?	<i>ubi</i> , donde	<i>alicubi</i> , en alguna parte.	<i>ibi</i> , allí
	<i>ubique</i> , en cualquier parte que	<i>ubique</i> en todas partes	
<i>quo</i> , a donde?	<i>quo</i> , adonde	(<i>ali</i>) <i>quo</i> , a alg. p.	<i>eo</i> , a aquella parte
	<i>quocumque</i> , <i>quoquo</i> , a cualq. parte q.	<i>quotis</i> , <i>quotibet</i> , a cualquiera parte	
<i>unde</i> , de donde?	<i>unde</i> , de donde	<i>alicunde</i> , de alg. p.	<i>inde</i> , de allí
	<i>undecumque</i> , de cualq. parte que	<i>undique</i> , de todas partes	
<i>qua</i> , por donde.	<i>qua</i> , por donde	(<i>ali</i>) <i>qua</i> , por alg. p.	<i>ea</i> , por aquella p.
	<i>quacumque</i> , por cualq. parte que.	<i>qualibet</i> , por cualquier parte.	

NB. Nonnulla adverbia loci fiunt aliquando temporis, ut *ubi*, luego que, *ibi*, entonces, *inde*, después.]

9.º Temporis, qualia sunt:

a) adverbia simplicia, ut *cras*, mañana [*jam*, ya, *mox*, en seguida, *heri*, ayer, *olim*, ab (*ollus* (?), en otro tiempo, *tum*, luego].

b) adverbia composita 1.º ex ablativo *die*, *diu* et alia voce, v. c. *hodie*, hoy, i. e. *hoc die*, cf. n. 479, 3.º [*interdiu*, de día, *perendie*, pasado mañana, ³ *pridie*, el día antes, *postridie*, el día después, *quandiu*, cuánto tiempo, *cotidie* seu *quotidie*, cada día, diariamente, *tamdiu*, tanto tiempo. His adde *nudius tertius* (*nunc dies tertius*), anteayer, *nudius quartus*, anteanteayer.]

⁴ Plaut. et Ter.

² Nullibi in aevo sequiore.

³ Cf. CONNELLERAN, *Vocab.*

2.º ex praepositione et ablativo *eā*, *hac*, ut *antea*, antes, *ante-hac*, antes de ahora, hasta hoy [*interea*, entretanto, *postea*, después, *posthac*, en adelante].

3.º ex particulis, ut *dein*, *inde*, *deinde*, después [*subinde*, inmediatamente, *interdum*, alguna vez, a (las) veces, *abhinc*, ha tanto tiempo, *dehinc*, luego, *nunc*, ahora, a **num-ce*, *nuper*, poco ha, a *noviper* aut *nuncper* (?), *quondam*, en algún tiempo, a *quom* = *cum*, *tunc*, entonces, a **tum-ce*, *vixdum*, apenas, *unquam* sive *umquam*, alguna vez, *nunquam* seu *numquam*, nunca].

II. ADVERBIORUM COMPARATIO

159 I. Adverbia modi *e*, *o*, *ter* finita etiam comparantur, cum eorum adjectiva aut participia comparationis gradus habent.

Adverbia autem comparativa exeunt in *ius*, ut neutra terminatio adjectivi comparativi, superlativa exeunt ut adjectiva superlativa, mutato *us* in *e*, v. g. *juste*, *justius*, *justissime* [*elegantē*, *elegantius*, *elegantissime*; *facile*, *facilius*, *facillime*; *acriter*, *acrius*, *acerrime*; *valde*, *validius* (poët. *valdius*), *validissime*.¹

Sic *bene* (a *bonus*), *melius*, *optime*; *male*, *pejus*, *perissime*; *multum*, *plus*, *plurimum*. Sed comparativo *major* respondet adverbium *magis*, más, superlativo *maximus* adverbium *maxime*, sine positivo; *parum* (*parvus*), *minus*, *minime* et tanquam expressio mensurae *minimum*, ut *minimum distat*, dista poquísimo; *deterius*, *detrinime*; *ocius*, *ocissime*; *potius*, *potissimum*; *prius*, *primum* et *primo*;² *nove*, *novissime*; *prope*, *propius*, *proxime*, cel., n. 89, I.]

II. Etiam nonnulla adverbia maxime temporis comparantur: *diu*, largo tiempo, *diutius*, *diutissime*. [*saepe*, muchas veces, *saepius*, *saepissime*. *secus*, de otro modo, *secius*: *non*, *nihilo secius*, ni menos por eso. *temperi* (*tempori*), a tiempo, *temperius*. *nuper*, ha poco, *nuperrime*.]

¹ *Tute*, *tutius*, *tutissime*; a *tuto*, *tutissimo*; a *merito*, *meritissimo* et *meritissime*.

² Acc. et abl. neutri. Sic *ultimum* et *ultimo*, *postremum* et *postremo*, cf. n. 92, II. *Summe*, sumamente, en el más alto grado, *summum*, a lo más, cuando mucho, *supremum*, por la última vez, en último lugar (*raro*).

III. DE PRAEPOSITIONE. PRAEPOSITIONES ACCUSATIVI.

PRAEPOSITIONES ABLATIVI

(Cf. nn. 433 - 443 et 444 - 446)

160 Praepositio est pars orationis quae substantivo fere anteponitur, ad aliquod adjunctum (circumstantia) alterius partis orationis perspicue significandum; ut *non sum* APUD *me* PRAE *iracundia*.

NB. Saepe tamen praepositio adhibetur cum alio verbo conjuncta, tanquam adverbiale praefixum; ut *PRÆSTAT* *millies* *mori*, *quam Deum vel levissime offendere*.⁴

I. Accusativo serviunt:

ad, a, junto a: *pugna ad Cannas*,
de C.

adversus vel *adversum*, contra.

ante, delante de, antes de.

apud, junto a, en casa de.

circa, cerca de, alrededor de.

circiter, cerca de, si sermo est de tempore.

circum, alrededor de.

cis et *citra*, del lado de acá de, aque-
quende: *cis* vel *citra flumen*.

contra, contra, enfrente de: *Carthago fuit contra Italiam*.

erga, para con.

extra, fuera de, excepto.

infra, debajo de.

inter, entre.

intra, dentro de.

juxta, cerca de, junto a.

ob, por (causa de), delante de:

ob oculos, a la vista.

penes, en poder de.

per, por, por medio de, atravesando.

pone, detrás de.

post, después de.

praeter, excepto, fuera de.

prope, cerca de: *prope urbem*. At
saepe dicitur *prope ab (urbe)*.

propter, por (causa de), cerca de.

secundum, según, conforme a,
inmediatamente después de, a
lo largo de: *secundum flumen*.

supra, sobre, encima de.

trans, allende, al otro lado de.

ultra, al otro lado de, más allá
de: *ultra vires*.

versus, hacia, quae accusativo
postponitur: cf. n. 227, I,

NB. 1.

⁴ *Fiunt denique barbarismi tenore, cum accentu alio pro alio utimur, ut si praepositiones a suis casibus separemus, easque tenore aeuto vel inflexo pronuntiemus, ut ad eum, ab illo, a quibus, circum litora; cum gravi accentu, dissimulata distinctione, simul cum suis casibus pronuntiandae sint, tanquam si una esset vox.* ALV. n. 428. Cf. n. 14 in ima pag. 47.

NB. [*Exadversus*, delante de, rara est. *Secus*, junto a, et *versum* pro *versus* non sunt apud optimos scriptores.¹] *Usque*, hasta, conjungitur cum *ad*, *in* et *ab*. Sola cum accus. est aetatis sequioris, ut *usque pedes pro usque ad pedes*.

II. Ablativo gaudent:

<i>a</i> , <i>ab</i> , <i>abs</i> , por.	paración de mí, comparado conmigo.
<i>coram</i> , delante de, en presencia de.	
<i>cum</i> , con.	<i>pro</i> , por= en (a) favor de, delante de, en lugar de.
<i>de</i> , de, desde, acerca de.	
<i>e</i> , <i>ex</i> , de (dentro de).	<i>sine</i> , sin. ²
<i>proac</i> , delante de, por (causa de);	<i>tenuis</i> , hasta, quae suo casui post-
<i>proac me beatus</i> , feliz en com-	ponitur, ut <i>Tauro tenuis</i> .

Cum etiam tum in lecto Crassus esset, et apud eum Sulpicius sederet, Antonius autem inambularet cum Cotta in porticu, repente eo Q. Catulus senex cum C. Julio fratre venit. Cic. de Or. 2, 3, 12.

NB. 1. *Absque* [particula est peculiari usu a Plauto et Terentio adhibita,] pro praepositione *sine* in sermonem urbanum recepta non est ante alterum post Christum saeculum. Cf. n. 445, II.³

NB. 2. *Cum* postponitur semper, tanquam enclitica, pronomini personali et reciproco; saepe relativo et interrogativo: *mecum, nobiscum, secum, quocum, quacum, quibuscum*; at etiam *cum quo, cum quibus* [apud poetas praesertim. *Mecum et cum P. Scipione*].

NB. 3. *Tenuis* genitivo nonnunquam adhaeret fere apud poetas, ut *crurum tenuis*. Verg. CONCYNÆ *tenuis*. Liv.

161

I. A consonantibus praepositur. *A tergo*, por la espalda. Cic. Phil. 3, 15.

II. Ab praepositur 1.º vocalibus. *Effice ut ab omnibus et laudemur et amemur*. Cic. Att. 4, 15.

2.º Etiam consonantibus. Ab nullo ille liberalius quam a Cluentio tractatus est. Cic. Cluent. 59, 161. Qui (Deiotarus) filius rex ab senatu appellatus est. Id. Att. 5, 17, 3.

[Praecipue *l*, *r* et *j* praepositur, ut *ab legatis, ab Romanis, ab Jove*.]

¹ *Secus* (?) *fluviis* Plin. 24, 45, 85, et *secus* (?) *viam* Quintil. 8, 2, 20 hodie jure legitur *secundum*: cf. KENNER 2, p. 391.

² Se pro *sine* in XII Tab. Cf. GELL 20, 4, 49.

³ FRONTO, PS. SALL. in Tull., APUL., GELL.; at Cic. Att. 4, 49, 1 recte nunc legitur *sine*, semel QUINTIL. 7, 2, 44, sed A in ras. Thes. L. L., vol. 4, col. 485, lin. 78 seqq. Cf. et corrige locum Cic. apud Guardia-Wierzyński, p. 531, n. 230.

III. Abs praeponi potest ablativo *te*. *O Dave, ilan contemnor* ABS *te?* Ter. Andr. 492.⁴

[NB. Historici, praecipue Livius, liberius utuntur praepositione *ab*. *Ab classe, ab Carthagine, ab dictatore, ab Gallia, ab Servio, ab Tarquiniis, cet.*]

IV. Ex praeponitur vocalibus et consonantibus; e solis consonantibus.

IV. PRAEPOSITIONES ACCUSATIVI ET ABLATIVI.

IN ADVERBIUM VERSAE

(cf. nn. 237 et 298)

162 I. Accusativum vel ablativum pro varia significatione postulant *in, sub, super; subter* autem in eadem significatione apud oratores accusativum habet, apud poetas etiam ablativum: cf. n. 237, 298. *Eo* IN GYMNASIUM; *sedeo* IN SCAMNO.

II. Praepositio cum casu privatur in adverbium migrat. *Tu adventare et PROPE adesse jam debes*. Cic. Att. 4, 17, 3.

[Hujus generis sunt *ante* (antes = antea), *circa, circiter, contra, coram, extra, infra, intra, juxta, pone, post* (después = postea), *prope, propter* (cerca), *subter, super, supra, ultra*.² *Id ipsum quod me mones quadriduo ANTE ad eum scripseram*. Cic. Att. 14, 19, 1. *Sensibus et animo ea quae EXTRA sunt percipimus*. Id. N. D. 2, 59, 147.]

III. *Ad* in numerando adverbialiter adhibetur sine accusativo, et *circiter* significat, v. g. *Ad duo milia et octingenti viri capiuntur*. Liv. 4, 59, 7; son presos unos dos mil, obra de dos mil.

[IV. *Praeter*, sequente aliquando casu qui praecedat, est apud nos «excepto»; v. g. *Ceterae multitudini diem statuit PRAETER rerum capitalium CONDEMNATIS*. Sall. C. 36, 2.]

163

Nonnulla adverbia sumuntur aliquando pro praepositionibus:

1.^m Cum ablativo: *palam*, «públicamente, en presencia de»; *procul*, «lejos de», crebrius *procul a*; *simul*, «juntamente», poëti-

⁴ Abs quivis homine. Ter. Ad. 254, cet. apud comicos.

² A priscis dicebatur: *I prae pro praet*. Ter. Andr. 474 [1, 4, 444]; *ire adversum, ir al encuentro*.

cum pro simul cum, v. g. *palam populo, procul mari*, frequentius *procul a mari, simul his pro simul cum his*.

2.º *clam*, a escondidas de, cum accus. vel ablat., v. g. *clam patrem, clam vobis*.

(*Propius, proxime*, n. 228, *ergo*, n. 240, III, cet.).

V. DE CONJUNCTIONE

164 Conjunctio est pars orationis adnectens ordinansque verba et sententias sive orationes, v. g. *Si tu ET Tullia lux nostra valetis, ego ET suavissimus Cicero valemus*. Ubi *et* substantiva conjungit, *si* orationes.

[I. Conjunctiones vel sunt coordinantes vel subordinantes: utraeque multifariam dispescuntur, quarum praecipuae sunt

1.^m Coordinantes:

1. Copulativae seu conexivae, ut *et, que, atque, ac, y; etiam, quoque*, también; *neque, nec*, y no, ni.

2. Disjunctivae *aut, vel, ve, sive, seu, o*.

3. Adversativae sive oppositae, ut *sed, at, verum, autem, mas, pero*.

4. Causales, ut *nam, namque, siquidem, quandoquidem, enim, etenim*, pues, puesto que.

5. Collectivae sive illativae sive conclusivae, ut *ergo, igitur, quare, quamobrem, quocirca, quapropter, itaque*, cet., por tanto, por lo cual, luego, y así.

2.º Subordinantes:

1. Temporales, ut *dum, mientras, en cuanto, en tanto que; cum* sive *quum*, cuando; *antequam, priusquam*, antes que; *postquam, posteaquam*, después que; *ubi, ut, simulatque*, así que, luego que.

2. Condicionales, ut *si, si, nisi, si non, si no*.

3. Concessivae, ut *etsi, quamquam* sive *quamquam*, aunque; *quamvis*, por más que.

4. Causales, ut *quod, quia, quoniam*, porque.

5. Comparativae, ut *tanquam seu tamquam*, como, como si; *ut, sicut*, como.

6. Finales, *ut, quo, para que, ne para que no*, cet.

7. Consecutivae, *ut*, *que*, (de suerte) *que*, *ut non* (de suerte) *que no*.

Sunt praeterea subjectivae et objectivae, de quibus omnibus in Syntaxi.]

II. Conjunctiones partim sunt praepositivae, partim subjunctivae, partim mediae.

Praepositivae sive principes sunt, quae in oratione praeceunt, *ut aut*, [*atque*, *at*, *vel*, *neque*, *seu*, *sive*, *cet.*]

Subjunctivae sive subditae, quae subeunt, *ut que*, *ve*, *ne*, *quidem*, *quoque*, *autem*, *vero*, *enim*.

Communes sive mediae, quae praeceunt et subeunt, *ut ergo*, *igitur*, *itaque*, *equidem*, *cet.*

VI. DE INTERJECTIONE

165 Intersectio est pars orationis quae varios animi motus indicat.

[Interjectionum variae sunt formae et significationes:

1. Admirantis, *ut papae*, *o*, *hui*, *joh*! *jhola*!
2. Deprehendentis aliquid ex improviso, *ut at at*, *jhola*!
3. Dolentis et ingemiscientis, *ut a seu ah* fere apud poetas, *ei seu hei*, *heu*, *heu heu* (sive *ēheu*), *jay*!
4. Exclamantis, *ut pro*, *o*, *joh*!
5. Exsecrantis, *ut nefas*, *infandum*, *jhorror*!
6. Hortantis et petentis, *ut eja* (*heja*), *age*, *agedum*, *agite*, *jea*! *jusus*! *jánimo*!

NB. *Age* adhibetur ut singulare et ut plurale: *age*, *considerate*; *agite* semper ut plurale.

7. Indignantis aut se corripientis, *ut hem* sive *em*. *HEM* nos homunculi indignamur, si *cet* Sulp. ap. Cic. *Fam.* 4, 5, 4. Eadem demonstrantis est. Pamph. *Obsecro te, quam primum hoc me libera miseram metu*. Dav. *HEM, libero*. Ter. *And.* 351 [2, 2, 14].

8. Insultantis, *ut vah*, *jbah*!

9. Jurantis, *ut hercule*, *hercle*, *mehercule*, *me dñs fidijs*, i. e. *me deus filius Jovis* (Hercules) *juvet*, *ecastor*, *pol*, *edepol* et alia, hoc est, *per Herculem*, *per Castorem*, *per Pollucem*, quibus tamen uti Christiano non licet.

10. Laetantis, ut *io*, *euhoë* (*evoe*), viva, bien, magnífico.
11. Laudantis et nonnunquam exsultantis, ut *euge*, ¡ea! ¡albricias!
12. Praesagientis malum aut miserantis vel minantis, ut *vae*, ¡ay!
13. Silentium indicentis, ut *st*, ¡chitón!
14. Stomachantis sive indignantis, ut *malum*, ¡mal haya!
15. Suspirantis, ut *ah ah*, ¡ay! ¡ay!
16. Timentis, ut *ei* sive *hei*, ¡ay!
17. Vocantis, ut *heus*, eh, ven acá, oye.]

APPENDIX PRIOR. DE ORTHOGRAPHIA¹

I. DE NONNULLIS LITTERIS SINGILLATIM

(Cf. nn. 3-5)

166 I. Litterae *c* et *t* saepe derivatione distinguuntur; v. g. *dicio* a *dico*, *convicium* a *vox*, ut videtur: contra *contio* pro * *conventio* [*indutiae* ab *indutus*, *insitiae* a *fateor*].

II. -*cūtus*, *cūtio*, *cūtior*, cet. a *loquor* et *sequor* derivata non per *q* et *u* duplex sed per *c* et *u* scribuntur, ut *locutum*, *elocutio*, *persecutor*, *prosecutorius*.²

III. Substantiva in *ēla* unico *l* scribuntur, ut *querela*, *tūtela*.³

IV. Adverbia numeralia exeunt in *ens* aut *es*, ut *quotiens* et *quoties*.

¹ Recentiores grammatici qui Latinorum orthographiae investigandae dant operam, plura distinguunt scripturae tempora, e quibus illud fero consent tanquam optimam scribendi normam proponendum, quod a morte Augusti ad Hadriani (14-117 p. C. n.) excurrit; eo quod diligentius sit hac in re ea aetate elaboratum. Multorum tamen vocabulorum ita scriptura confusa est atque perturbata, ut vix possit a mendosa recta discerni nisi aliquatenus ex optimarum inscriptionum sive titulorum examine, confusio autem maxima ex parte vulgaribus inscriptionibus debetur infimaeque Latinitatis scriptoribus.

Multiplex autem causa est hujus confusionis. Praecipuas accipe:

1.^a Scribendi ratio diversa diversis temporibus Latinae linguae.

2.^a Scribendi ratio phonetica et etymologica; alii, etiam ejusdem aetatis, orthographiam pronuntiationi, alii derivationi accommodabant, v. g. *tanquam* secundum pronuntiationem, et *tanquam*, ex *tam*, *quendam* et *quemdam*, *transcribo* et *transcribo*, *affueram* et *adfueram*.

3.^a Pronuntiatio diversa: cf. n. 5, obs. 2.

4.^a Scriptura codd., qui saepe inter se pugnant.

N B. In auctorum priscorum edd. saepe scriptura servatur quae deinceps desito est frequentari.

² Sed apud priscos est *loquutus*. In nonnullis edd. invenitur aliquando *anticus*, *propincus*, cet. pro *antiquus*, cet. Qu pro cu fere pertinet ad saeculum septimum medium. GARRUCCI. cap. XX, can. 2. Cf. DEECKE, § 489.

³ *Querella*, cet., rarum est.

V. Adjectiva in *icius* littera *c* non *t* scribuntur, ut *aedilicius*, *tribunicius*. Sed *propitius*.¹

VI. In compositis a verbo *jacio* *j* rejici potest, ut *abjicio* et *abicio*, *rejicio* et *reicio*. Cf. n. 3, obs. 2.

VII. In media dictione composita² *m* modo mutatur in *n* ante dentales et gutturales, ut *eundem* [eorundem, tandem, tantus, cet.]; modo mutatur aut servatur, ut *nunquam* et *numquam* [quanquam et quamquam, quendam et quemdam, tanquam et tamquam, quicumque, ubicumque et quicumque ubicumque, cum ceteris in *cumque* vel *cunque*].

VIII. *S* scribitur aut omittitur in compositis ab *ex*: *exsequor* aut *exequor*, *expecto* aut *expecto*; in compositis a *trans* saepius omittitur, ut *transcribo*.³

[IX. Scribuntur raro per duplex *s* *cāsus*, *causa*, *divīsiō*, *incuso*, cet., in quorum fere radice dentalis reperitur].⁴

X. Sunt verba in quibus aliquando *t* finale pro *d* invenitur, ut *aput*, *haut*, cet. pro *apud*, *haud*, et contra *d* pro *t*, ut *adque* pro *atque*.

XI. In fine dictionis nunquam consonans duplicatur, v. c. *mel* non *mell*, *as* non *ass*, cf. *mell-is*, *ass-is*: n. 30, 2.º et 3.º

XII. Neque in medio vocabulo geminatur consonans, altera subsequente, v. g. *cursum* non *curr-sum* a *curro*, excepta muta ante liquida, ut *ef-fluo*.]

[II. QUOMODO MUTENTUR IN VERBORUM COMPOSITIONE

PRAEPOSITIONES SEPARABILES]

167 I. Ab, a, abs:

Ab adhibetur sequente vocali et *d*, *h*, *j*, *l*, *n*, *r*, *s*, (non autem *sp*), ut *ab-igo*, *ab-dico*, *ab-horreo* *ab-jicio* et *ab-icio*, *ab-luo*, *ab-nuo*, *ab-ripiō*, *ab-sumo*, *ab-scindo*; **au** sequente *f*, ut *au-fugio*; excipe *a-fui*, *a-futurus a-fore* (vel *ab-fui*, cet.) ab *ab-sum*. Cf. Cic. Or. 47, 158.

¹ Littera *t* scribi coepta sunt sub finem imperii.

² Non in mera juxtapositione: *eumque* semper.

³ *Xs* apparet primo in epistola consulum a. 568, deinde adhibetur in fragmentis Legum a. u. 621-36, 643. Tandem revocatur aetate Augusti, in qua usurpatur frequenter. GARRUCC. cap. XX, can. 3.

⁴ Quid? quod Ciceronis temporibus paulumque infra, fere quotiens *s* littera media vocalium longarum vel subjeta longis esset, geminabatur, ut *caussae*, *cassus*, *divissiones*? quomodo et ipsum et Vergilium quoque scripsisse manus eorum docent. QUINTIL. 4, 7, 20.

A adhibetur sequentibus *m, v*, et *sp*, ut *a-moveo*, *a-volo*, *a-spernor*.

Abs sequentibus *c* vel *t*, ut *abs-condo*, *abs-tergo* (*as-porto*).

II. Ad servatur sequente vocali et *b, d, h, j, m, v*, ut *ad-uro*, *ad-blandior*, *ad-duco*, *ad-hibeo*, *ad-jaceo*, *ad-mitto*, *ad-volo*; at *d* fit similis sequentibus *c, f, g, l, n, p, r, s, t*, ut *ac-cipio*, *af-ficio*, *ag-gredior*, *al-lūdo an-numero*, *ap-pono*, *ar-rogo*, *as-sideo*, *at-tingo*; fit ac sequente *q*, *ac-quīro*; amittit *d* in verbis quorum primae litterae sunt *sc, sp, st, gn*; a vero producit, ut *ā-scendo*, *ā-spīro*, *ā-sto*, *a-gnosco*. Quidam tamen maxime antiquarii malunt *ad-cedo*, *ad-fero*, *ad-commodo*, *ad-curatius*, *ad-noto*, *ad-petenter*, *ad-spiro*, *ad-sto*, cet.

III. Ante non mutatur; nota tamen *anteo* pro **ante-co*, *ante-sto* et *anti-sto*.

IV. Circum; nota *circum-eo* et *circu-eo*, maxime *circu-itus*.

V. Cum mutatur in *com-*, sequente *b, m, p*, ut *com-bibo*, *com-mūto com-prehendo*; ¹ in *con-*, sequentibus *c, d, f, g, j, q, s, t, v*, ut *con-curro*, *con-dūcit*, *con-fugio*, *con-gruo*, *con-jungo*, *con-quīro*, *consulo*, *con-tingit*, *con-venio* ²; in *col-*, sequente *l*, ut *col-latus*; in *cor-*, sequente *r*, ut *cor-ripio*; ³ in *cō-*, sequente *n* aut *gn*, ut *cō-necto*, *co-nitor*, *co-niveo*, *conubium*, *co-gnosco*; in *cō-* ante vocalem vel *h*, ut *co-alesco*, *co-emo*, *co-orior*, *co-hibeo*. Excipitur *com-edo*.

NB. *Co-a* fit *cq* in *comburo* pro **co-amb-uro*, quemo totalmente, litt. quemo al rededor; *co-i* etiam fit *cō* in *cōgo* pro **co-igo* ab *ago*, *cōgito* pro **co-igito*, ab *agito*, *como* pro **co-imo* ab *emo*; *coepi*, *coeptum* sunt pro **co-ēpi* **co-ēptum*.

VI. Dē servatur, ut *dē-mitto* (*dē-albo*, *dē-hisco*, cf. n. 518).

NB. *Dēgo* compositum est ab *ago* (**de-igo*), *dēbeo* ab *habeo* (**de-hibeo*), ⁴ *dēmo* ab *emo* (**de-imo*), *dēmpsi*, *dēemptum* pro **de-empsi*, *de-emptum*.

VII. Ex, ē: *ex* adhibetur ante vocalem, et *c, h, p, q, s, t*, ut *ex-aro*, *ex-imo*, *ex-cōdo*, *ex-hibeo*, *ex-pedio*, *ex-purgo*, *ex-qui-ro*, *ex-sulo*, *ex-specto* (etiam *ex-ulo*, *expecto*), *ex-tendo*, cet.) Sed mutatur in *ef, f* sequente: *ef-fero* (*ex-tuli*). ⁵ Excipiuntur *e-pōto* et *e-scendo*.

E sequentibus *b, d, g, j, l, m, n, r, v*: *e-bullio*, *e-do*, *e-gero*, *e-jicio* et *eicio*, *e-luo*, *e-moveo*, *e-nato*, *e-ruo*, *e-veho*.

¹ Etiam *con-pello*, cet.

² *Conjicio*, *conicio* et *coicio*: cf. *Thes. L. L.*, *conicio*; *GELL.* 4, 47.

³ Etiam *con-latus*, cet.

⁴ Hinc *dēbilis*, vel a *de* et sanscr. *bāla-m*, vis.

⁵ Etiam *ec-fero* in edd. recentioribus.

VIII. In evadit *im* ante *b, m, p*: *im-bibo, im-mergo, im-porto*; *iu* evadit *il* ante *l*, *ir* ante *r*: *il-lino, ir-rēpo*. Sed invenies etiam *in-bibo, in-mergo, in-porto, in-luxit, in-rideo, cet.* Ante *gn* scribitur *per i*, ut *i-gnarus* ¹

IX. Inter non mutatur nisi in *intel-lego*.

X. Ob litteram *b* similem reddit sequentibus *c, f, g, p*: *oc-curro, of-fero, og-gero, op-perior*. Singularia sunt *o-mitto, os-tendo* pro * *obs-tendo, obs-olesco*. ²

XI. Per singulare est in *pel-licio, pel-luceo* et *per-luceo*. Ubi notandum *pergo* pro * *per-rigo, a rego*. Nota *pe-jero*.

XII. Prae efficit correptum *praebeo* pro *prae-hibeo* ab *habeo*, et *pre-hendere* sive *prendere*.

XIII. Prō sumit *d* ante vocalem, ut *prod-esse* a *pro-sum*: cf. n. 105. Nota *prōmere* pro * *pro-inere, prōmpsi, prōmptum* ex * *pro-empsi, * pro-emptum*.

XIV. Sub *b* litteram similem facit sequentibus *c, f, g, p*, aliquando *m* et *r*: *suc-curro, suf-ficio, sug-gero, sup-primo; sum-mitto* et *sub-mitto, sur-ripio, sub-rideo, sub-rusticus*.

Animum adverte: *sus-ripio, sus-cito, sus-pendo, sus-tineo, sus-tuli; sus-spicio; susceuseo* vel *succenseo* et contracta *sūmo* pro * *sus-imo* vel *sub-imo, surgo* pro * *sub-rigo* vel * *sus-rigo*. ³

XV. Trans fit *tran-*, sequentibus *s, sc, sp*: *tran-silio, tran-sceudo, tran-spicio* (*trans-scendo, trans-spicio*); fit fere *trā-* ante *d* et *j*, aliquando ante *l, m, n, v*: *tra-duco, tra-jicio* et *trāicio*, n. 520, II, 2.ª; ⁴ *trā-latus* et *trans-latus, trans-mitto* et *trā-mitto, trā-no*.

NB. Similiter reperiuntur verba composita ex adverbiiis *contrō-*, *en* pro *y* et *en* contra, *intrō-*, (*para, hacia*) *dentro, retrō-* (*para, hacia*) *atrás: contrō-versus, intrō-duco, retrō-cedo*.

[PRAEPOSITIONES INSEPARABILES]

168 I. Amb pro *ambi-*, al rededor, adhibetur vocali sequente: *amb-ages, amb-ēsus, amb-io, amb-igo, amb-uro*; *am*, sequente *p*, ut *am-plector*; *an*, sequentibus *c, f, h, q, v*. g. *au-*

¹ In *in* compositis ante *p* saeculo septimo verti coepit in *im* primum aetate Nummiana; aetate vero Sullana constanter *im* usurpatur. GARRUCC. cap. XX, can. 1.

² *Oc-quinisco*.

³ Horum verborum praefixum *sub-subs-sus-*(?) inter philologos non convenit: cf. RIEMAN-GOELZ. *Phon.* n. 214, 3.º; DEECKE, 472, 7; MADVIG, 473; BRUGMANN, 4, 474; 2, 8; KÖHNEN, 4, § 210, 27.

⁴ Semper *trādo*, et *trādūco* sensu translato.

ceps, *an-cīsus*, a *caedo*, *an-fractus*, a *fra-ngo*, *an-hēlo*, ab *hālo*, *an-quīro*.

II. **Dis**, separadamente, para diversas partes, praeponitur verbis incipientibus a litteris *c*, *p*, *q*, *t*, ut *dis-cumbo*, *dis-pono*, *dis-qui-ro*, *dis-traho*, item verbis incipientibus a littera *s*, sequente vocali aut *u*, ut *dis-sideo*, *dis-solvo*, *dis-suādeo*; ante vocalem et *h* mutatur in *dīr*, ut *dīr-imo* a * *dis-emo*, *dīr* (*h*, *ibeo*; ante *f* mutatur in *dif*, ut *dif-fero*; in *dī* ante *d*, *g*, *j*, *l*, *m*, *n*, *r*, *v*, *sc*, *sp*, *st*: *dī-do*, *dī-gero*, *dī-jungo* (etiam *dis-jungo*), *dī-luo*, *dī-mano*, *dī-numero*, *dī-ripio*, *dī-vello*, *dī-scindo*, *dī-spergo* (et *dis-spergo*), *dī-slo*. Excipitur *dis-jicio* sive *dīscio*.

NB. Singulare est *dis-sertus*, cf. *dis-sero*.

III. **Ind**, ¹ dentro, usurpatur solum ante vocalem, ut *ind-igeo*.

IV. **Por**, delante, en presencia, ut *por-rigo*, ² extiendo, *por-len-do*, pronostico; convertitur in *pol* ante *l*, ut *pol-luo*, mancho; in *pos* ante *s*, ut *pos-sideo*.

V. **Re**, atrás, de nuevo, mutatur in *red* ante vocalem et *h*, ut *red-arguo*, *red-eo*, *red-imo* *red-oleo*, *red-undo*, *red-hibeo*; item in *red-do*.

NB. *Re-cīdo*, *re-fero*, *re-perio*, *re-pello*, *re-tundo* faciunt in praeterito *rec-cidi*, *ret-tuli*, *rep-peri*, *rep-puli*, *ret-tudi* ob reduplicationem simplicium.

VI. **Sē**, aparte, separadamente, ut *sē-jungo*, *sē-paro*, *seorsum*. ³

NB. 1. Plenior forma *sēd* invenitur solum cum substantivis a vocali incipientibus, ut *sēd-itio* a sup. *itum*.

NB. 2. Particulae *se* affinis videtur altera *sō* in *sō-cors*, *necio*, *sō-brius*, ab *ēbrius*.

[III. DE INTERPUNCTIONE]

(Cf. n. 7)

169

In maxima rei minutissimae varietate haec videntur indicari posse.

Quemadmodum interspiratione orationem loquendo distinguimus,

¹ Pro *indu*: cf. *induperator* = *imperator*.

² *Porgo*, *porxi* = *porrigo*, *porrexi* priscum est et poet. cf. PLAUT. *Pseud.* prol. 4; *Epid.* 733; VERG. *Aen.* 8, 276. *Porricio* videtur compositum ex *por* et *jacio*. Cf. KÜNNER, 4, p. 628, 4, § 244, 4; DEECKE, § 472, 4.

³ Pro * *sē-corsum*, poet. *sorsum*.

ita interpunctione significamus quemadmodum orationis partes scribendo discriminentur. Igitur virgula saepe dijunguntur:

1.^m Minora quaedam membra, v. c. orationes subordinatae. *Quid agatis et ecquid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac plane sciam.* Cic. *Fam.* 7, 16.

2.º Partes orationis per asyndeton enumeratae, 371, et orationes particulis coordinatae, 369.

3.º Casus vocativus et breves voces orationi insertae, quales illae sunt. *inquit, ut opinor, nisi fallor. Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?* Cic. *Cat.* 1, 1. *O praeclarum custodem ovium, ut ajunt, lupum!* 463.

170

Punctum cum virgula, sive semicolon, videtur adhibendum:

1.^m Inter protasin et apodosin: n. 464, II.

2.º Inter orationes coordinatas nulla conjunctione conexas, ut *Homo bellus est; vellem eum tecum abduxisses.* Cic. *Fam.* 7, 16.

171

Duo puncta sive colon adhibentur ante orationem directam: n. 351, I. *Cui tamen dixi, cum me aliquotiens invitaret: Oro te, quis tu es?* Cic. *Fam.* 7, 16.

172

Inter periodos denique, h. c. cum sensus jam est absolutus, punctum collocatur.

173

Parenthesis, 463, nisi admodum brevis est, cf. 169, 3.º, duobus majusculis semicirculis se mutuo aspicientibus (), aut linea recta initio et in fine collocata indicari solet.

174

Apostrophus rare adhibetur, maxime in edd. recentioribus. Est autem apostrophus semicirculus aversus supra litteram positus, quo significatur vel vocalem rejectam esse, ut *adcon', men', tun',* pro *adeone, mene, tune*; vel s, ut *sati', magi', virtu',* pro *satis, magis, virtus*; quod apud veteres poëtas frequens erat; vel vocalem simul et s litteram desiderari, ut *audin', viden', opust',* pro *audisne? videsne? opus est*: quae apud Terentium et Plautum crebra sunt. At hic semicirculus sive apostrophus frequenter omittitur: *audin.* Cf. nn. 104, NB. 2, et 561, I, NB.

175 Litteras majusculas syllabarumque divisionem v. n. 3, obs. 1, et 12.

[IV. INDEX ALIQUORUM VERBORUM IN QUIBUS ALTERA SCRIPTURA AETATE NOSTRA REJICI SOLET A DUCTIS ¹]

176 NB. Quae scriptura primitivis et simplicibus tribuitur eadem fere tribuenda derivatis et compositis.

acipenser, *acūpenser* vel *aquīpenser*, non *accipenser*. ²

Aegaeus, *a*, *um* (sed *Aegeus*, *ei*), non *Aegēus*. ³

aesculus, non *esculus*.

ālīum, vulgariter *allium* vel *aleum*. ⁴

āmōenus, non *amenus*, quod lamen scribitur passim in codd. recentioribus. THESAUR. L. L.

anfractus, non *omfractus*.

ānulus. «Scriptura *annulus* nullius auctoritatis est». THESAUR.

artus, *a*, *um*, *artare*, non *arct*-. ⁵

baltuo, non *batuo* (*batto*).

Bonifātius a *bonum* et *fātum*, minime *Bonifacius*. ⁶

brāca, non *bracca*.

Brundisium, non *Brundusium*. ⁷

caelebs, non *coelebs*

caelum, *caelestis*, non *coel*-. ⁸

caementum, non *cementum* nec *cimentum*.

caenum, non *cenum* neque *coen*-. ⁹

caerimonia et *caeremonia*, non *cer*-. ¹⁰

Camēna, minime *Camoena*

cāritas, haudquaquam *charitas*.

Carthaginiensis, nullo pacto *Carthaginensis*.

cēna, non *caena* neque *coena*.

cervēs(i)a (et *cervis* (i)a), non *cerevisia*: cf. THESAUR.

cēteri, non *caeteri* aut *coeteri*.

ceterōqui, non *ceteroquin*.

¹ Multa suis locis invenies, v. g. *absum*, *afui*, *afuturus*.

² «c geminatur passim male.» THES. L. L., *acipenser*.

³ *Aegus* est auctorum infimae Latinitatis.

⁴ «Proba scriptura est *alium* firmata titulo Pompejano, *Corpus IV 2070* et codicibus melioribus.» THES., *alium*; vide cetera.

⁵ «*Arctus* vitiosa scriptura raro traditur (in codd).» *Ib.* 2 *artus*.

⁶ «*Bonifacius* ex pronuntiatione ortum, quae rursus falsam originationem traxit, nunc his legitur in titulis infimae aetatis.» *Ib.* v. cetera.

⁷ «In titulis semper scribitur secunda syllaba per *i*, nusquam per *u*, ut saepius codices exhibent, quam scripturam critici recentiores neglegunt.» *Ib.*

⁸ «Scribebatur posterioribus temporibus etiam *coelum*.» *Ib.*

⁹ «Forma *caen*- in optimis quibusque codd. scribitur et approbatur iunguis romanici; saepius in codd. *cen*-, raro *coen*-u. *Ib.*

¹⁰ Legitur *caeri*- et *caere*-, posterioribus temporibus etiam *cer*-. *Ib.*

clatri, non *clathri*.

clipeus (*clupeus*), non *clypeus*.⁴

conecto, minime *conn* -.

coniveo, cel. n. 167, V. 2

contio, non *concio*.³

convicium, non *convitium*, n. 166, I.

crebresco, *increbresco*, non *crebesco*.⁴

culleus, non *culeus*.

cupressus, «scribitur etiam *cypressus*, praecipue apud recentiores». THES.

Cybèle vel *Cybèle*, non *Cybelle*.⁵
delenio, non *delinio*; quod tamen per saepe in libris traditur.

describo, *descriptio* diversa sunt a *discribo*, *discriptio*, quae pro *de*- non sunt recta.

dicio, non *ditio*.⁶

*discidium*⁷, a *di-scindendo*, non *dissidium*.

disyllabus, a, um, minime *dissyllabus*.

dumtaxat, non *duntaxat*.

erus, non *herus*.

faenum, *faenisex*, cel., non *fen-*, *foen*-.⁸

secundus, *femina*, *fenus* et *faenus*, non *foe*-.
fetialis, non *fecialis*.

fetus, non *foetus*.

foedus, adject. et subst., non *fedus*.

frēnum, *frēnare*, cel., non *frae*-.
Hādria, *Hādrianus*, cel., *Hadrumetum*, non *Adr*-.
haedus, minime *hoedus*.

Hamilcar, *Hannibal*, *Hasdrūbal*, non *A*-.
hēres, minime *haeres*.

inclitus (et *inclutus*, v. n. 89, III), non *inclytus*.

indutiae, non *induciae*.

infitiae, *infiliari*, non *infi*-.
lacrima, prisc. *lacruma*, minime *lacryma*.

lautumiae, non *latomiae*.

letum, *letalis*, nullo pacto *leth*-.
lēvis, non *laevis*.

litus, non *littus*.

maereo, *maeoor*, *maestitia*, non *moe*-.⁹

⁴ «In titulis, ubi imaginem significat, saepius *clup-* quam *clip-* scribitur.» THES.

² *Conniveo* est falsa orthographia, teste DEECKE, § 485, n. 55.

³ «Imminutum pro *coentio*, *conventio*: *concio* vitiosa scriptura saepe in codd. legitur.» THES.

⁴ «Forma *crebesco* aliquoties in libris legitur.» *Ib*.

⁵ «Utraque forma a poetis adhibetur, prout a metro postulatur.» *Ib*.

⁶ «Scribitur c ubique fere in codicibus tum in titulis; t legitur in parte codicum deteriorum.» THES

⁷ «Saepius in codd. corrupta est in *dissidium*, quod latinum vocabulum non esse jam Madvig, Cic. fin. p. 842 seqq. evicit; legitur hodie non nisi in editionibus quarum fides de his rebus nulla est, ut Mignii» (Migne). THES., V, 4343, 32 seqq.

⁸ «Scribitur in codd. vel *faen-* vel *foen-* vel *fen-*. Scripturam genuinam esse *faen-* apparet ex *faenisecei* (dat. a *faeniseæ*, v. pag. 8, adn. 4 in inia pag.) Corp. I² (= *Corpus Inscriptionum*) a. 417 a. Chr.» THES. Cum in pluribus verbis variae scripturae sint, ob bellumque Europaeum caruerim sequentibus litteris *Thesauri Linguae Lat.*, in ceteris brevitati consulendum mihi fuit.

⁹ *Matthaeus*, *Matthias*, non *Math-*.

multa, multare, non mulc-.
nē, affirmandi partic., minime
*nae.*⁴
nogotium (a nec otium), minime
negocium.
nequiquam et nequicquam, non
nequidquam.
nuntio, nuntius, non nunc-.
oboedio, non obedio.
obsceus et obscaenus, non obs-
coenus.
ocior, minime ocyor.
paene, minime pene, poene.
paenula, non penula.
Parnasus, non Paruassus.
percontatio, percontator, non per-
cunct-.
pilleus, pilleum, non pil-.
pomerium, non pomoerium.
prelum, minime praelum.
proelium, non praelium.
proscenium, non proscenium.
Regium, non Rhegium.
robigo, non rubigo.

saeculum, saepes, saepio, saeta,
minime se-.
satira et satura, non satyra.
scaena non scena.
sceptrum, non scaeptrum.
setius, minime secius.
silva, nullo modo sylva.
solacium, non solatium.
sollemnis, sollers, sollertia, non
sol-.
stilus, minime stylus.
suboles; soholes est lapsae Latini-
tatis.
sucus, non succus.
Sulla, non Sylla.
sulpur et sulphur, non sulfur.
supellex, minime suppellex.
taeter, vix teter.
*tus, minime thus.*²
umco, umidus, umor, umerus, non
hum-.
*Vergilius, Verginius, non Virg-.*³
vertex, vix vortex.

⁴ Cf. LAURAND, VI, n. 252.

² Cf. GUARDIA-WIENZ, pag. 335 2

³ Ante hos quadringentos prope annos Angelus Politianus in miscellaneis verum docuit. Quod (Vergilium esse scribendum) et titulis tam liberae reipublicae, quam priorum post Christum saeculorum omnibus fere et codicum antiquissimorum fide, et Graecorum scriptorum, qui Οὔριγιλιος vel Βερύγιλιος scribere solent, consuetudine satis superge confirmatur. RIBBECK in suo Vergilio Teubneriano, p. VI, adn. 2. Politiani sententia perpenditur ab Jano Grutero et approbatur, Lampas sive Fax artium liberalium, hoc est, Thesaurus criticus... v. I, p. 89, Francf., 1602: Quo argumento dicendum Vergilius, non Virgilius.—Etiam apud nostros aetatis aureae scriptores forma Vergilio aliquando reperitur: cf. v. c. Primera parte de | Los treynta y cinco Dialogos familiares de la Agricult- | tura christiana. | Compuesta por Fray Iuan de Pineda de la orden de... Sant Francisco .. Salamanca, 1589, fol. 21 1 y 2 v. V. el Diccionario de Autoridades, altisono.

[V. INDEX NONNULLORUM VOCABULORUM ORTHOGRAPHIAE
 DUPLICIS IN QUORUM TAMEN NON PAUCIS ALTERA
 SCRIPTURA PRAEFERRI SOLET]

- 177** *abicio* cum ceteris
 ex *jacio* compositis,
 saepius quam *abjicio*.
adulescens subst. (*adolescens* par-
 ticip.), rectius quam *adolescens*;
 item *adulescentia*.
aëneus et *aënus*, frequentiora quam
atheneus et *athenus*. Sed in *Ahe-*
nobarbus = *h* semper servarunt
 tituli, passim *Aēnobarbus* in
 codd. = *Thes. Ahenobarbus*.
aequiparare, potius quam *aequi-*
parare.
aetherius, multo melius quam *ae-*
thereus.
ah vel *a* interjectio. ⁴
Alexandrēa et *Alexandriā*. ²
aliōqui, minus recte *alioquin*.
aliquotiens et *aliquoties*, cet. n.
 166, IV.
- allec* et *hallec*, emendatius quam
alec et *halec*, *alex* et *halex*.
ancora, potius quam *anchora*.
antemna, melius quam *antenna*. ³
Antiochā et *Antiochēa*. ⁴
Appenninus et *Apenninus*.
apud et *aput*. ⁵ Cf. n. 4, 3.
Apulia, *Apulus*, *Apulejus* et *Ap-*
pulia, *Appulus*, *Appulejus*: cf.
Thes. L. L., II, 294, lin. 52
 seqq., et 343, lin. 80.
arcesso et *accerso*.
Arēopāgus et *Arīopāgus*. ⁶
assimulo et *adsimulo*, *assimilo* et
adsimilo. ⁷
atqui; hic illic in codd. *atquin*.
atrecto; rarius in codd. *attracto*
 scriptum est.
Augēas (*Augiās*) et *Augiā*; sed
Augiās deest in *Thes.*

⁴ «In codicibus et *ah* et *a* scribitur; *ah* fere omnibus locis Terentianis traditur plerisque Plautinis... Apud reliquos poetas praevalet forma *a*» *Thes. L. L.*, *ah*. Vox est fere poetarum.

² «Poetarum codd. et scriptorum exhibent promiscue tam -*ea* quam -*ia*, tituli vetustissimi praebent -*ea*» *Ib.* vol. I, 4534, lin. 51-52.

³ «*Antenna* fere non traditur codicibus nisi recentioribus.» *Ib.*

⁴ «Passim *Antiochia* inde a Cic. apud scriptores et in inscriptionibus et in iitinerariis.» *Ib.*

⁵ «Inde a lege Julia municipali in titulis veteribusque codicibus saepissime et ante consonantes et ante vocales scriptum est *aput*» *Ib.*

⁶ «Apud Graecos Ἀρειος πάγος coarctavit in Ἀρειόπαγος ad analogiam derivati Ἀρειοπαγίτης, unde Latini sumpserunt *Areopagus*, -i, masc. Ubi legitur dat. vel obl. dubitari potest, utrum vox sit composita, an potius in *Arēo pago* discerpenda.» *Thes. Arēs*, v. II, 506, 84 seqq.

⁷ «Pro *u* inde ab Augusti aetate raro invenitur *i*, regnat apud scriptores christianos.» *Thes. adsimulo*. In edd. tamen criticis non raro invenitur *i*, v. g. in Ovidio Teubneriano ex iterata Merkelii recognitione.

autumnus; «*auctumnus* raro existat in bonis codd. scriptum, at nusquam in Inscriptionibus».

THES.

aveo, nonnunquam *haveo*.

baca; verum in codd. passim *bacca*. THES.

balbūtio, quod cum duplici *t* traditur multis locis. *Ib.*

balneum et *balineum*.

bēlua et *bellua*.¹

bibliothēca et *bybliotheca*.²

bipertitus et *bipartitus*.

Boeōtus et *Boeōtius*.

Bosphorus; sed a THES. praefertur *Bosporus*. Qui tamen notat: «Scriptura *Bosphorus Bosporos* in libris usitatio».

bracchium potius quam *brāchium*.³

bratleu (non *brattia*) et apud Verg. *Aen.* 6, 209, *bractea* in Gudian.

Britto, *Brittōnes*; in codicibus hic illic *Brīto*, *Brītones*.

Bruttii et *Brittiii*.

būcina et *buecina*: «scribitur simplex *c* in melioribus libris, item plerumque in titulis». THES. *caespes* rectius quam *cespes*: cf.

THES.

caetra potius quam *cetra*.

Carthago et *Karthago*.

cepa (et *cepe* indecl.); *caepa* saepius codd.⁴

Cerealis et *Cerialis*.

charta, rectius quam *carta*: cf.

THES.

chéragra et *chīragra*.

Chersonesus et *Cherronēsus*.

Clytaemestra et *Clytaemnestra*.

Cnidus et *Gnidus*.

cocleu, -are, *arium* et *cochlea*.

cocus et *coquus*.⁵

cōmissor et *cōmisor*.

comminus et *cōminus*.

comprehendo, et apud poetas *comprendo*.⁶

conjux et *conjunx*.⁷

consecro et *consacro*, quod «in titulis multo saepius legitur quam *consecro*». *Ib.*

1 «Scriptura *bellua*, quam nonnulli genuinam putant, saepe traditur in codicibus iisque bonae notae.» THES.

2 «Scriptura *bybli* in titulis bonae aetatis frequentior est.» *Ib.*

3 «In scribendis formis *bracchium* et *brachium* codices editoresque sibi non constant. Formae *bracch*-, quae unica recta esse videtur, antiquissima exempla sunt.» *Ib.*

4 «De recta forma *cepa* v. Gröber, *Archiv.* 1 (1884), 554.» *Ib.*

5 «Apud antiquissimos frequentissime loco cu syllabae quae ponebatur... ut *coquus*. . pro *cocus*. PRISC. *gramm.* 11, 36, 44. In titulis multo saepius *cocus*, in libris utraque forma prorsus promiscue habetur.» THES.

6 «In libris forma brevior hic illic legitur apud scriptores pedestres; eadem est legitima forma versuum dactylicorum.» *Ib.*

7 «In scriptorum codicibus praeferrī videtur *coniunx*, in titulis paulo saepius *coniuux*; repperi quam *coniunx*, sed *coniuux* antiquiores habet testes; praeterea notandae formae hae: *coiuux* et *coiunx* passim inde ab aetate Ciceroniana, potissimum *coiugi* dat.» *Ib.*

179 Sin Latine inflectentur, ad Latinorum normam dirigenda sunt. Itaque *Pēnelōpe*, *Rhódōpe*, *Calliōpe* et alia huiusmodi antepaenultimam acuunt, quia paenultima brevis est, etsi Graece paenultimam acuunt, ut Πηνελόπη.

NB Nomina in *-ea* et *-ia*. Graece in *-εια*, ut *Caesarēa*, *Laodicēa* seu *Laodicīa* acuunt paenultimam, quia longa est. Alia in quibus paenultimum *i* vel *e* breve est acuenda essent in antepaenultima; v. gr., *idēa*, *philosophiū*, *homilia*, cet.; sicut omnes dicunt *Ecclēsia*, *comœdia*, *tragedia*, cet.; tamen quia in his Graeci acuunt paenultimam, hanc rationem pronuntiandi Latine aliqui sequuntur, cum ea longo usu recepta est. Quare cavendum est ne decipiamur Graeco tono: etsi enim recte, verbi causa, Graeco ritu *Maria*, *agonia* paenultima acuta effertur, barbarismus tamen fiet, si in carmine producentur; aliud enim est quantitas syllabae, aliud accentus: quantitas in longitudine et brevitate syllabae posita est; at accentus in moderanda voce ac pronuntiatione versatur.

180 Quae Hebraea omnino sunt neque Latinitate donata Hebraeo tono pronuntiari licet, ut *amén*, *Hierusalēm*,¹ *Israél*, *Jacób*, *cherubim*, *seraphim* ultima acuta, ut pleraque Hebraea pronuntiantur. In his tamen ipsis regionum videtur consuetudo servanda. Verum si Latine flectentur, Latine pronuntianda sunt, ut *Sára*, *ae*, *Móses*, *is*, *Hierosóluma*, *orum*.

NB. 1. Quae in *sedeck*, *melech*, *ai* exeunt, ut *Melchisedeck*, *Abimelech*, *Sarai*, *Sinai*, *Abisai* et alia multa paenultima acuta pronuntiantur apud Hebraeos. Sed ea complures viri docti Latino accentu efferre non dubitant, acuta antepaenultima in nominativo.

NB. 2. Nomina Hebraea positione Graeca *ias* (sive *i* longo, sive brevi) acuuntur in paenultima, ut *Esaiás* sive *Isaiás*; non ita Graeca, cum *i* breve est, ut *Górgias*.

Adn. Si qua erit vel in Hebraeis vocibus vel in Graecis, cujus verus accentus propter insolentiam vulgi aures graviter offendet; in vulgi conventu satius videtur, id quod fecisse se Cicero dicit, scientiam sibi reservare, usum populo concedere.²

¹ Apud probatos auctores *Hierosóluma*, *orum*.

² Cf. P. Niccolius, p. 8, cap. 2, app. 6.

SYNTAXIS

181

[I. *Syntaxis* Graece, Latine *constructio*, est recta partium orationis inter se compositio. Est autem omnis divisa in partes tres, quarum prima docet verborum inter se connexionem, alia enuntiationis modum et tempus, vel in se spectatae, vel relatae ad alias orationes; tertia vocum proprietatem, ordinem situmque verborum atque propositionum.]

II. Oratio est verborum complexio qua actio, status vel qualitas de aliquo enuntiatur, ut *Hortensius perorat, arbor viret, puer intellegit*. Et constat partibus duabus: subjecto et praedicato. Subjectum illud dicitur de quo quid enuntiatur; praedicatum quod de subjecto enuntiatur. Fit aut solo verbo, v. c. *veni, vidi, vici*; quod dicitur praedicatum simplex, aut verbo aliisque vocibus, v. g. *Caesar Pompejum apud Pharsaliam devicit*: praedicatum compositum. Praedicativum appellatur adjectivum vel substantivum praedicati, quo subjectum qualitate donatur ac definitur, ut *animus est IMMORTALIS, Deus est AUCTOR mundi*.

III. Oratio dividitur in principem seu principalem aut primariam et subjectam sive secundariam. Illa est quae modo absoluto rem enuntiat et per se ipsa sensum perficit, v. g. *serit arbores*; haec quae pendet a primaria vel ab altera secundaria, ut *quae alteri saeculo prosint*. Cic. *C. M.* 7, 24. Oratio primaria, cum ab ea secundaria non pendet, dicitur *absoluta*. Cf. n. 369.

PARS PRIMA

DE VERBORUM NEXU IN ORATIONE

CAPUT I. DE CONCORDANTIA

I. DE VERBO CUM UNICO SUBJECTO

182 [I. Cf. n. 123, I. EGO VALEO. Cic. *Fam.* 14, 8. *An tu aliter id scire non potes?* Id. *Tusc.* 5, 12, 35. QUIS hic LOQUITUR? Ter. 86 [1, 2, 6]. SI VOS VALETIS, NOS VALEMUS. Cic. *Fam.* 14, 14, 1. ATHENAE cum FLORENT aequis legibus. *Phaed.* 1, 2, 1; como A. floreciese. *Ad* DUO MILIA ET QUINGENTI CAPIUNTUR. Liv. 4, 59, 7: cf. n. 162, III. Dicitur semper: *amplius (plus, minus) quam quatuor milia hominum effugerunt.* Liv. 39, 31, 15: c. n. 296 et NB., praelerea n. 197, I-III.

NB. Subjectum et praedicativum infiniti modi ponuntur in accusativo, v. g. *puerum legere*, que el niño lee; *esse dominum*, ser dueño. *Magna laus est tantas res solum gessisse. Praestat honeste vivere quam honeste natum esse.* Sed infinitivus historicus, n. 299, I, NB., subjectum habet in nominativo: *Rex primo nihil metuere.* Cic. *Verr.* 4, 29, 66.]

II. Nominativo singulari verbum plurale non raro adjungitur, praepositione cum ita intercedente, ut etiam ad ablativum actio verbi referatur. *SULLA cum SCIPIONE condiciones CONTULERUNT.* Cic. *Phil.* 12, 11, 27; li. e. *Sulla et Scipio.* *ILIA cum LAUSO de Numitore SATI.* Ov. *Fast.* 4, 54; i. e. *sati sunt.*

III. Verba quae utrimque nominativum habent, n. 205, consentiunt fere cum substantivo praedicati, si huic substantivo proxime junguntur. Idem intellege de eorum participiis. *Non enim omnis error*

STULTITIA EST DICENDĀ Cic. Div. 2, 43, 90 [*Quas geritis vestes, sordida* LANA FUIT. Ov. A. 5, 222. *Ludi fuere* MEGALESIA APPELLATA. Liv. 29, 14, 14; dicitur etiam ab eodem *Megalesia appellati*, 36, 36, 4. 1]

NB. 1. Quod si subjectum est maximi momenti in oratione, verba dependentia cum illo cohaerent. GAUDIA principium nostri SUNT, Phoece, doloris. Ov. Met. 7, 795. [PUTEOLI colonia Dicaearchia DICTI. Plin. N. H. 3, 61 (9, 9). PRAENESTINI maxima pars FUERE. Liv. 23, 19, 17; la mayor parte fueron Pr., los Pr. fueron los más.]

NB. 2. Si subjectum infinitivus est, verba duplicis nominativi concordant semper cum substantivo praedicati. *Contentum vero suis rebus esse maximae SUNT certissimaeque* DIVITIAE. Cic. Par. 6, 3, 51.

183

Si deest in oratione subjectum certum ac definitum, a) verbum passivum usurpandum est. At potest adhiberi tertia persona plur. vocis activae cum verbis b) dicendi, nominandi, cogitandi, item c) cum aliis apud poëtas; praeterea d) cum adverbio *vulgo*.

[Sunt hujus loci *ajunt, dicunt, ferunt, referunt, tradunt, appellant, vocant; putant, credunt, cet.*]

a) *Ab hora tertia BIBEATUR, LUDEBATUR, VOMEBATUR.* Cic. Phil. 2, 41, 104; bebían, se bebía; minime bibebant. b) *Socratem FERUNT.* Id. Tusc. 5, 34, 97; cuentan de S., cuentan, dicen, que S. *In eo loco, quem Pyram APPELLANT.* Liv. 36, 30, 3. c) *ALLIGANT me interdū.* Phaed. 3, 7, 18. d) (*Pompejo*) *VULGO ex oppidis publice GRATULABANTUR.* Cic. Tusc. 1, 35, 86. [*Cum ESSET ex eo QUAESITUM.* Ib. 5, 12, 54; como le hubiesen preguntado, habiéndole preguntado, habiéndosele pr.; non cum ex eo quaesivissent. SIMONIDES DICITUR... FERTUR. Id. de Or. 2, 86, 355; se dice de S., cuentan, dicen, que S.—Nota inquit «se dice», cum ipse qui loquitur objectionem affert quae fieri solet iis quae ab eo dicuntur: *Idem, si puer parvus occidit, aequo animo ferendum putant. Atqui ab hoc acerbius exegit natura quod dederat. Nondum gustaverat, INQUIT, vitae suavitatem.* Cic. Tusc. 1, 59, 95.

Adn. Praeter substantivum subjectum esse potest vox quaelibet substantive sumpta: pronomen, adjectivum, oratio tam finita quam infinita, cet., v. g. *VIDES verbum est*, la palabra *vides*. Exempla pas-

1 *Illorum urbs [ut] propugnaculum oppositum est barbaris.* Nep. Them. 7, 5. HALM[US] legit cum ut, quod FLECKAISEN non habet pro certo, cui favet MADVIO, Gr. n. 217, obs. 2.

sim occurrunt: *Dulce et decorum est pro patria mori.* Hor. C. 3, 2, 13. *Vacare culpa magnum est solatium.* Cic. Fam. 7, 3, 4. — Cf. n. 206.]

II. DE VERBO CUM PLURIBUS SUBJECTIS

184 Duo pluresve nominativi rerum diversarum verbum plurale desiderant, in nobiliore persona positum, si sunt diversarum personarum. Prima nobilior est quam secunda, secunda quam tertia.

In nostra acie CASTOR et POLLUX ex equis pugnare visi sunt. Cic. N. D. 2, 2, 6. *Si tu et TULLIA lux nostra VALETIS, EGO et suavissimus CICERO VALEMUS.* Cic. Fam. 14, 3, 1. [FRONS, OCULI, VULTUS persaepe MENTIUNTUR. Id. Q. fr. 4, 1, 3, 15. *Et Q. MAXIMUS et L. PAULUS et restes GALLUS et M. CATO iis temporibus FUERUNT.* Id. Fam. 4, 6, 1. *PATER, EGO, FRATRES MEI pro vobis arma TULIMUS.* Liv. 37, 53, 24. *Haec neque EGO neque TU FECIMUS.* Ter. Ad. 103 [1, 2, 23]. *SUSTULIMUS manus et EGO et BALBUS.* Cic. Fam. 7, 3, 2. *Maxima pars valum DECIPIMUR specie recti.* Hor. Pis. 24; i. e. *ego et maxima p., ego et plurimi vates;* cf. n. 206.

NB. Apud poëtas persona verbi pluralis cum ablativo consentire potest. Cf. n. 182, II. *DIVELLIMUR inde Iphitus et Pelias MECUM.* Verg. Aen. 2, 434; *pro divelluntur.*]

185 Sed 1.^m quandoque separatim singuli nominativi considerantur, verbumque postulant cohaerens cum subiecto viciniore, raro cum remotiore, ut videre est in his exemplis, in quibus tamen poterat pluralis numerus usurpari.

Orgetorigis filia atque UNUS E FILIIS CAPTUS EST. Caes. G. 1, 26, 4. *IPSE meique Ante larem proprium VESCOR.* Hor. Sat. 2, 6, 66; *ipse, i. e. ego.* [Vos, vos, inquam, ipsi et SENATUS frequens RESTITIT. Cic. Rab. 6, 13. *Tu quid ego et POPULUS MECUM DESIDERET audi.* Hor. Pis. 133. *DIXIT hoc apud vos ZOSIPPUS et Ismenias.* Cic. Verr. 4, 42, 92. *ARDET ATHOS Taurusque Cilix,* cel. Ov. M. 2, 217. *Ego populusque Romanus bellum INDICO.* Liv. 1, 32, 13.]

2.º Cum subjecta praesertim tertiae personae conjunguntur ope particulae *aut*, vel particularum *aut-aut*, *vel-vel*, *neque-neque*, *et-et*, *tum-tum* vel *cum-tum*, frequens est cum subiecto viciniore consensus;

item cum conectuntur auxilio particularum nisi et quam sive quantum, verbo subsequente.

Hoc mihi et Peripatetici et vetus ACADEMIA CONCEdit. Cic. *Ac.* 2, 35, 113. *Si Socrates aut Antisthenes diceret.* Id. *Tusc.* 5, 9, 26. [*Cum in hominibus iuvandis aut mores spectari aut fortuna soleat.* Id. *Off.* 2, 20, 69. *Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus, nec Linus.* Verg. *B.* 4, 53. *Cum aetas viresque, tum avita quoque gloria animum stimulabat.* Liv. 1, 22, 2. *Nihil aliud, nisi pax quaesita videatur.* Cic. *Off.* 1, 27, 80. (*Dionysium*) *abs te et ego et Cicero meus flagitabit.* Id. *Att.* 4, 17, 4; at saepius *flagitabimus*, quia subjecta sunt diversarum personarum. *Et tu et omnes homines sciunt.* Id. *Fam.* 13, 8, 1. *Me ipsum non tantum litterae quam longinquitas temporis mitigavit.* Id. *Fam.* 6, 4, 3. Similiter Livius, 1, 1, 5: *Trojanis nihil praeter arma et naves supererant*; et 9, 8, 5: *Nec quicquam ex ea (sponsione) praeterquam corpora nostra debentur Samnitibus.* — Exempla verbi cum utroque subjecto concordantis v. n. 184.]

3.° Cum nominativi a) per anaphoram seu repetitionem conectuntur, vel b) sunt inter se oppositi, aut c) per enumerationem distincti, saepissime verbum viciniori redditur, raro in plurali usurpatur.

a) *Nulla possessio, nulla vis auri et argenti pluris quam virtus aestimanda est.* Cic. *Par.* 6, 2, 48. b) *Paenè ille timore, ego risu corruì.* Id. *Q. fr.* 2, 10, 2. c) *Hanc urbem dolis malitiosa Carthago, viribus probata Numantia, disciplinis erudita Corinthus labefactare non potuit.* Ad *Herenn.* 4, 53, 66. [*Nulla expeditio, nullum equestre proelium sine me factum est.* Liv. 37, 35, 18. *Hic illius arma, hic currus fuit.* Verg. *Aen.* 1, 16. *Mihi tu, tui, tua omnia maximae curae sunt.* Cic. *Fam.* 6, 3, 4. — *Quid enim ista repentina affinitatis conjunctio, quid ager Campanus, quid effusio pecuniae significant?* Id. *Att.* 2, 17, 1. *Palatium Romulus, Remus Aventinum capiunt.* Liv. 1, 6, 4.

4.° Verbum concordat cum primo nominativo, si hunc subsequitur. *Homerus fuit et Hesiodus ante Romam conditam.* Cic. *Tusc.* 1, 1, 5. *Id enim (te victurum) celeritas significat et vis equorum.* Id. *Div.* 2, 70, 144. 1]

munt, verbum in singulari adhibetur; quod saepe fit, si de rebus inanimis, maxime abstractis, est sermo, n. 56, NB.

MENS enim et RATIO et CONSILIUM in senibus EST. Cic. C. M. 19, 67; tanquam una notio: prudentia. Cum TEMPUS NECESSITASQUE POSTULAR, decertandum manu est. Id. Off. 1, 23, 81; cuando la fuerza de las circunstancias lo demanda. [IUSTITIA et LIBERALITAS id maxime EFFICIT. Ib. 1, 17, 56. ¹ RES TEMPUSQUE POSTULAT. Id. Fam. 14, 21. *Lata lex est, ut LEX AELIA, LEX FUFIA ne VALERET.* Id. Sest. 15, 33; tanquam una lex. ² PRIMUS ADITUS et POSTULATIO Tuberonis haec, ut opinor, FOIT. Id. Lig. 6, 17. DUX nobis et AUCTOR opus EST. Id. Fam. 2, 6, 4; jefe y consejero. SENATUS POPULUSQUE ROMANUS INTELEGIT. Ib. 5, 8, 2; tanquam una auctoritas. At cf. Sall. J. 41, 2: *Ante Carthaginem deletam populus et senatus Romanus placide modesteque inter se rempublicam TRACTABANT.*]

III. DE ADJECTIVO CUM UNICO SUBSTANTIVO

187 [1. Cf. n. 123, V. ILLE autem BONUS VIR nusquam apparet. Ter. Eun. 660 [4, 3, 18]. *Quid vis, DULCISIME rerum?* Hor. Sat. 1, 9, 4 *Dixi de te quae potui TANTA CONTENTIONE, QUANTUM FORUM est.* Cic. Fam. 12, 7, 1. *INDUS est omnium fluminum MAXIMUS.* Id. N. D. 2, 52, 150.]

NB. 1. Nonnunquam adjectiva partitiva, n. 241, I, genus desumunt a genitivo, non a subiecto. *Servitus (est) MALORUM omnium POSTREMUM.* Cic. Phil. 2, 44, 113; cf. tamen n. 188. [*Sic ego sum RERUM non ULTIMA, Sexte, tuarum.* Ov. Pont. 4, 1, 35.]

NB. 2. Cum verbo licet invenitur aliquando accusativus adjectivi pro dativo post esse et alia quae utrimque nominativum habent. *Civi Romano licet ESSE GADITANUM.* Cic. Balb. 12, 29; pro Gaditano. [Cf. *mihi NEGLEGENTI ESSE non licet.* Id. Att. 1, 17, 6. Quod si dativus reticetur, usurpandus est accusativus: *MEDIOS ESSE jam non licebit.* Cic. Att. 10, 8, 4; neutrales. — Item semper post locutionem est alicujus: *Doctoris intelligentis est natura duce UTENTEM instituere.* Cic. Brut. 56, 204; el formar, tomando la naturaleza por guía.

¹ Cf. ibid. 1, 7, 20: (IUSTITIAE) *conjuncta beneficentia, quam eandem vel benignitatem vel LIBERALITATEM appellari licet.*

² Lex tribunicia, lata a Q. Aelio Paeto et M. Fufio anno U. 597; modo hujus, modo illius tantum, plerumque amborum nomine appellata.

NB. 3. Perraro invenitur apud poëtas nominativus adjectivi pro vocativo, et contra; ut: *SUCCINCTUS patria quondam, Crispine, papyro.* Juv. 4, 24. *Venias HODIERNE.* Tib. 1, 7, 53.]

II. Si unico substantivo junguntur plura singularis numeri adjectiva ad pluralitatem significandam, substantivum vel singulare est vel plurale; verbum semper plurale, si substantivum est subjectum.

LEGIO MARTIA QUARTAQUE rempublicam DEFENDANT. Cic. *Phil.* 5, 17, 46: la I. Marcia y la cuarta. *TRACTIS prima et vicesima LEGIONIBUS.* Tac. *Ann.* 1, 31; las legiones primera y vigésima.

188

Cum adjectivum substantive sumitur, in neutra terminatione adhibetur, etiamsi ad plura substantiva refertur.

Turpitudō PEJUS est quam dolor. Cic. *Tusc.* 2, 13, 31; es una cosa peor, un mal peor. *Secundae res, honores, imperia, victoriae FORTUITA sunt.* Id. *Off.* 2, 6, 20; cosas fortuitas, ⁴ dependen de la fortuna. [*VARIUM et MUTABILE semper Femina.* Verg. *Aen.* 4, 569; es la misma inconstancia y volubilidad. *Tale tuum nobis carmen, divine poëta, QUALE sopor fessis in gramine.* Id. *B.* 5, 45. *Nec tamen ille erat sapiens; quis enim hoc?* Cic. *Fin.* 4, 24, 65; ¿quién lo fué? *Labor voluptusque, DISSIMILLIMA naturā, societate quadam inter se naturali sunt juncta.* Liv. 5, 4, 4; cosas muy desemejantes en su naturaleza.]

IV. DE PRAEDICATIVO CUM PLURIBUS SUBSTANTIVIS

189

Verbum plurale, n. 184, praedicativum plurale postulat semper, et in genere subjectorum, si omnia sunt

ejusdem generis. *In nostra acie CASTOR et POLLUX ex equis pugnare visi sunt.* Cic. *N. D.* 2, 2, 6. [*Grammaticae quondam et musicae JUNCTAE fuerunt.* Quint. 1, 10, 17; anduvieron juntas (se aprendían a una). *Ad rivum eundem lupus et agnus venerant siti COMPULSI.* Phaed. 1, 1, 2. *Athenas et Lacedaemonem Atheniensium Lacedaemoniorumque causa putandum est esse CONDITAS.* Cic. *N. D.* 2, 62, 154; nam in modo finito diceretur: *Athenae et Lacedaemon CONDITAE sunt.*]

NB. Cum subjectis rerum inanimarum solius generis feminini plurale frequenter neutrum est. *Nox atque praeda hostes REMORATA*

⁴ Cf. hanc vocem in prima (aut secunda) edit. *Vocabul. Academ. Hispan.* vulgo *Diccionario de Autoridades*, et apud ROBLES DÉGANO, *Ortografía Clás.*, n. 283.

sunt. Sall. J. 38, 8 [*Ira et avaritia imperio POTENTIORA erant* Liv. 37, 32, 13.]

190 I. Quod si subjecta sunt diversi generis, praedicativum plurale virile genus sibi vindicat, ubi aliquod est subjectum masculinum rei animatae; neutrum vero, ubi omnia substantiva sunt rerum inanimatarum. *Quam pridem PATER mihi et MATER MORTUI essent*. Ter. Eun. 517 [3, 3, 11]; cuánto hacía que mi p. y mi m. se me habían muerto. *Puteolis MURUS et PORTA fulmine ICTA (sunt)*. Liv. 37, 3, 2. [*Ilia cum Lauso de Numitore SATI (sunt)*]. Ov. Fast. 4, 54. *REX regiaque CLASSIS una PROFECTI (sunt)*. Liv. 21, 30, 11. *DIVITIAE, DECUS, GLORIA in oculis SITA sunt*. Sall. C. 20, 14.]

II. Praedicativum plurale desumere genus potest a viciniore subjecto pluralis numeri, et debet cum substantiva praeit. *Video, Patres conscripti, in me omnium vestrum ora atque OCULOS esse CONVERSOS*. Cic. Cat. 4, 1, 1. *Omittam VISAS nocturno tempore ab occidente FACES ardoremque caeli*. Ib. 3, 8, 18. [*Bracchia modo atque UNERI LIBERI ab aqua esse (poterant)*]. Caes. G. 7, 56, 4. (*Patres*) *decevere, legatos SORTESQUE oraculi Pythici EXPECTANDAS* Liv. 5, 15, 12. *EMISSAE eo cohortes Ligurum quattuor et C. Annius praefectus*. Sall. J. 77, 4.

191 Adjectivum praedicati cum subjecto viciniore semper consentit, si verbum est in numero singulari, nn. 185-6. *Ibi Orgetorīgis filia atque UNUS e filiis CAPTUS est*. Caes. G. 1, 26, 4. *Primus aditus et POSTULATIO Tiberonis HAEC, ut opinor, fuit*. Cic. Lig. 6, 17. [*Nulla expeditio, nullum equestre PROELIUM sine me FACTUM est*. Liv. 37, 53, 18. *Et genus et VIRTUS nisi cum re VILIOR algā est*. Hor. S. 2, 5, 8⁴.]

V. DE ADJECTIVO COMPLETIVO SEU ATTRIBUTO CUM PLURIBUS SUBSTANTIVIS

192 I. Adjectivum duobus pluribusve substantivis rei inanimatae proxime conjunctum cum viciniore consentit, perraro cum remotiore. *PRIMUS ADITUS et postulatio Tiberonis haec,*

⁴ Cf. En mi majada | La manteca y el queso está sobrado. Garcil. égl. 1, Sali-
cio. B. 32, 4¹, v. 471. Su resplandor y hermosura es bellissima. Ovalle, Hist. de Chile,
fol. 51 (1646). Dios, cuya sabiduría y amor es inmenso. S. Juan de la Cruz, Cántico
esp., prólogo. B. 27, 143. G. 2, 459.

ut opinor, fuit. Cic. Lig. 6, 17; i. e. *primus aditus et prima postulatío. Quid illa in Pontum profectio et conatus tuus?* Id. Pis. 36, 88; i. e. *illa profectio tua et ille conatus tuus.* — *URBEM ac portum moenibus validam.* Liv. 24, 2, 3. [*FORUM PLENUM et basilicas istorum hominum videmus.* Cic. Verr. 5, 58, 152. *Videmus hominis utilitati AGROS OMNES et MARIA PARENTIA.* Id. Tusc. 1, 28, 69; i. e. *agros omnes parentes et maria omnia parentia. Eas FRUGES atque fructus, quos terra (gignit).* Id. N. D. 2, 14, 37. (*Caesaris*) *omni et gratia et OPIDUS sic fruor, ut MEIS.* Id. Fam. 1, 9, 21. *Omni ornatu orationis tanquam VESPE detracta.* Id. Brut. 75, 262. *Accedat eodem oportet LEPOS QUIDAM facetiaeque et ERUDITIO libero digna.* Id. de Or. 1, 5, 17. — (*Gallis*) *natura CORPORA animosque MAGNA magis quam FIRMA dedit:* cf. Liv. 5, 44, 4.

NB. Duobus substantivis praepositione cum copulatis adjectivum plurale raro adiungitur. *Fors eadem ISMARIOS HEBRUM cum STRYMONÉ siccat.* Ov. M. 2, 237. *FILIAM cum FILIO accitos.* Liv. 45, 28. Cf. n. 182, II.]

II. Adjectiva cum substantivis rerum animatarum proxime conjuncta adhibentur in numero plurali atque in genere praestantiore [cum *et* - *et* frequenter in singulari].

Tullius S. D. TERENTIAE et TULLIOLAE et CICERONI SUIS. Cic. Fam. 14, 3; suyos, prendas suyas: «Cicerón a sus amados Terencia, Tulia y Cicerón». Abril. [*Apud quem LAELIUM et SCIPIONEM facimus ADMIRANTES.* Id. C. M. 1, 3; en cuya casa presento a L. y a Esc. admirándose de. *INCOLUMES vatemque VIRUMque Informi limo glaucaeque exponit in ulva.* Verg. Aen. 6, 413. *ASCANIUM PATREMque meum juxtaque CREUSAM Alterum in alterius MACTATOS sanguine cernam?* Ib. 2, 666. cf. n. 202. — *Sic: ASINUS et LEO VENANTES; vidi FRATREM et SOROREM pueriliter LUDENTES;* et apud Ovid. Fast. 1, 287: *Jane, fac aeternos pacem pacisque ministros. Decem INGENUI, decem VIRGINES, PATRINI OMNES MATRIMIQUE ad id sacrificium adhibiti.* Liv. 37, 3, 6; todos los cuales tenían padre y madre. — *Vidimus et consulem et EXERCITUM SPOLIATUM.* Cic. Verr. 3, 76, 177. *EXSULEM et REGEM ipsum et liberos ejus esse jussit.* Id. Rep. 2, 23, 46. *INSPECTANTE et REGE et populo.* Id. Div. 1, 17, 32: cf. n. 185, 2.º

Adn. Si substantivum femininum rei animatae cum neutro conjungitur, satius erit circuitione uti hoc modo: *Lucretia casta fuit, qua virtute etiam ejus mancipium floruit;* vel simpliciter: *Lucretia cum mancipio casta fuit.* Id. tutius, quam *Lucretia ejusque mancipium casti fuerunt.*]

VI. DE RELATIVO CUM UNICO ANTECEDENTE

193

I. Pronomen relativum et demonstrativum concordant cum antecedente in genere et numero. Cf. n. 123, VI. *Homini (natura RATIONEM dedit), quae regerentur animi appetitus.* Cic. *N. D.* 2, 42; las pasiones. [COMMODA QUIBUS utimur, LUCEMQUE quae fruimur, SPIRITUMQUE QUEM ducimus, ab eo nobis dari atque impertiri videmus. Id. *S. Rosc.* 45, 151. *Eunti mihi Antium venit obviam tuus puer. Is mihi litteras abs te reddidit.* Id. *Att.* 2, 1, 1. — Nota hoc Cic. exempl. *Fam.* 13, 15, 1, et similia, quae rara sunt: *Hic ille est de illis, maxime qui irridere atque objurgare me solitus est;* ubi antecedens est ille non illis, ad vim sc. subjecto tribuendam.¹

Adn. Relativum est ejusdem personae atque antecedens. Sic: (Vos) *pueri qui affuistis, testes esse poteritis;* II *vestrum qui affuerunt testes esse poterunt.* [Vos et illi (tu et ille) qui omnia perdidistis: cf. n. 184.]

NB. 1. Si antecedens is cum prima aut secunda persona cohaeret, relativum est etiam primae aut secundae personae. *Non is sum, qui gloriatur; non is es, qui gloriatur.*²

NB. 2. Cum possessivum pronomen pro personali adhibetur, relativum respondet personali. *VESTRA enim qui cum summa elegantia atque integritate vixistis hoc maxime interest.* Cic. *Sull.* 28, 97: cf. n. 265, I.

[II. Orationis praedicatum, immo tota oratio, interdum vice antecedentis ponitur; ubi frequenter dicitur *id quod pro quod.* *Unum objicitur, NATUM ESSE GADIBUS, QUOD nemo negat.* Cic. *Balb.* 2, 5. *SIN A VOBIS, ID QUOD non spero, DESERAR, tamen animo non deficiam.* Id. *S. Rosc.* 4, 10.]

III. Interdum antecedens et praeit et subit relativum, maxime apud Ciceronem et Caesarem. *DIEM scito esse nullum, quo DIE non dicam pro reo.* Cic. *Q. fr.* 3, 3, 1. [Erant omnino ITINERA duo, quibus ITINERIBUS domo exire possent. Caes. *G.* 4, 6, 1.]

194

Cum relativum et demonstrativum usurpantur sensu indefinito «lo que, aquello que, esto, aquello,» concordant fere cum substantivo praedicati. *QUAE apud alios IRACUNDIA dici-*

¹ Cf. CUERVO, *Dicc.* 2, 764° 66).

² Yo soy aquel QUE MENOSPRECIÉ a Dios, y EL QUE le volví otra vez a poner en cruz. Granada, *Orac.* (4, 9, 5), lunes en la n. B. 8, 24° (lo volví en la cruz. C. 2, 440.) Al etiam: Soy LA QUE vivió vida contenta. Cerv. *Quij.* 4, 36. B. 4, 356°.

tur, EA in imperio SUPERBIA atque crudelitas appellatur. Sall. C. 51, 14, pro: quod apud alios — id in imperio —. [EAS DIVITIAS, EAM bonam FAMAM magnamque nobilitatem putabant. Sall. C. 7, 6; tenían esto por. ¹ — Nec sopor ILLUD erat. Verg. Aen. 3, 173.

Similiter: Non amicitiae tales, sed conjurationes putandae (sunt). Cic. Off. 3, 10, 44: cosas tales no se deben tener por amistades. Nullam virtutem, nisi malitiam (putant). Id. Leg. 1, 18, 49; nada tienen por virtud. Quae est enim civitas? Omnisne conventus etiam ferorum et immanium? Id. Par. 4, 27. Quae tristitiae tuae causa est? ¿Qué es la causa? ¿cuál es la c.?)

195

I. Relativum aut demonstrativum duobus substantivis interpositum congruit a) cum antecedente, si id a relativa oratione determinatur; b) cum consequente, si antecedens jam est per se definitum; c) interdum tamen hoc discrimen non servatur. ² a) FLUMEN QUOD appellatur Tamesis. Caes. G. 5, 11, 8. b) At negat Epicurus (HOC enim vestrum LUMEN est). Cic. Fin. 2, 22, 70. c) Est in carcere locus QUOD Tullianum appellatur. Sall. C. 53, 3; pro qui. [Pompejo, QUOD imperii populi Romani LUMEN fuit, extincto... Cic. Phil. 5, 14, 39. Thebae ipsae, QUOD Boeotiae CAPUT est, in magno motu erant. Liv. 42, 44, 3. Cohibere MOTUS animi turbatos, QUOS Graeci πᾶσι nominant. Cic. Off. 2, 5, 18. Ex perturbationibus autem primum morbi conficiuntur, QUAE vocant illi νοσήματα. Id. Tusc. 4, 10, 23].

II. Cum antecedens constat ex appellativo et proprio fluminum, relativum cum utrovis concordare potest. Helvetii continentur flumine RHENO latissimo atque altissimo, QUI agrum Helvetium a Germanis dividit. Caes. G. 1, 2, 3 Ad FLUMEN Sabim, QUOD influit in Mosam. Ib. 6, 33, 5.

VII. DE PRONOMINE CUM PLURIBUS ANTECEDENTIBUS

196

Si plura antecedunt substantiva, relativum plurale est, nisi unicam cogitationem exprimunt. Ad genus quod attinet, idem observandum quod de praedicativo dictum est.

¹ Cf. Sallustianum illud, C. 20, 4: Idem velle atque idem nolle, EA demum firma AMICITIA est sic recte redditum ab Infante Don Gabriel: AQUELLA al fin es AMISTAD firme. en que convienen todos en un querer y no querer.

² In prima concordantia oratio relativa dicitur determinans, in altera explicans.

Nam 1.^m relativum plurale substantive sumptum in neutra terminatione adhibetur, n. 188. *Repetebant praeterea deos penates patrios, aras, focos, larem suum familiarem, in quae tu invaseras.* Cic. Phil. 2, 30, 75; de lo cual tú te habías apoderado violentamente.

2.º Relativum plurale adhibetur in genere antecedentium, si sunt ejusdem generis; et potest in neutro, si antecedentia sunt inanimata feminina, n. 189. *(Fortunam) nemo ab INCONSTANTIA et TEMERITATE sejungit; quae digna certe non sunt Deo.* Cic. N. D. 3, 24, 61; at cf. 1.^m

3.º Si antecedentia sunt diversi generis, relativum plurale a) virile genus sibi vindicat, ubi aliquod est antecedens masculinum rei animatae, b) neutrum vero cum omnia antecedentia sunt rerum inanimatarum; c) sed desumere genus potest a viciniore pluralis numeri, n. 190. a) *MULIERES et PUERI, qui visum processerant, fugere.* Sall. J. 94, 3; comenzaron a huir. b) *OTIUM atque DIVITIAE, quae prima mortales putant.* Id. C. 36, 4. c) *Eas fruges atque FRUCTUS, quos terra (gignit).* Cic. N. D. 2, 14, 37. [*Propter summam et DOCTORIS auctoritatem et URBIS, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis.* Id. Off. 1, 1, 1. *CONCILIA COETUSQUE hominum jure sociati, quae civitates appellantur.* Id. Rep. 6, 13 (Somn. Sc. 3.): cf. tamen n. 195, l c).]

4.º Relativum singulare cum viciniore antecedente consentit, n. 191. *Mihi enim nunquam venerat in mentem furorem et INSANIAM optare vobis in quam incidistis.* Cic. Pis. 20, 46.

[Eodem pacto, *Leporem et gallinam et anserem gustare fas non putant; haec tamen alunt.* Caes. G. 3, 12, 6; haec, i. e., animalia: cf. 1.^m *Ira et avaritia — EAE vel EA:* cf. 2.º *Mater et pater — II;* honores et imperia — EA: cf. 3.º *Nihil esse in vita magnopere expectandum, nisi laudem atque honestatem; in EA autem persequenda,* cet. Cic. Arch. 6, 14: cf. 4.º]

VIII. DE SYNESI SEU CONCORDANTIA EX SENSU SIVE AD SENTENTIAM

197

I. Nominibus rerum animatarum collectivis quae multitudinem indefinitam significant, historici et poëtae interdum praedicatum plurale et genus naturale conjungunt.

[Hujus loci sunt *pars, vis, multitudo, turba, numerus, populus, cel., pars-pars, uterque* et cum superlativo *quisque*. Cf. n. 202.]

PARS in frustra SECANT, veribusque tremantia FIGUNT. Verg. Aen. 1, 212. Utraque PARS AVIDI certaminis ERANT. Liv. 23, 44, 6. [UTERQUE eorum ex castris stativis exercitum EDUCUNT. Caes. G. 3, 30, 3. MISSI confestim HONORATISSIMUS quisque e patribus. Liv. 2, 13, 1. — Haec constructio frequens est apud Liv., rara ap. Caes.; apud Cic non invenitur, nisi cum substantivo mille: Quo in fundo facile MILLE HOMINUM VERSABANTUR valentium. Mil. 20, 53.¹ Sed cf. II et III.]

II. Partim-partim cum praedicato plurali et genere significationis invenitur. Eorum PARTIM in pompa, PARTIM in acie ILLUSTRES esse VOLUERUNT. Cic. de Or. 2, 22, 94; parte (de los oradores) en el estilo pomposo, parte en el batallador (el propio de la tribuna).

III. Cum collectivis quae multitudinem definitam significant [ut *classis, cornu, equitatus, exercitus, manus, civitas, juvenus, cel.*] raro pluralis numerus reperitur in oratione primaria,² non raro in secundaria.

Hic MANUS ob patriam pugnando vulnera PASSI. Verg. Aen. 6, 660. — Caesar EQUITATUM omnem praemittit, QUI VIDEANT quas in partes hostes iter faciant. Caes. G. 1, 15, 1. [CETERA CLASSIS, praetoria nave amissa, quantum quaeque (navis) remis valuit, PUGERUNT. Liv. 35, 26, 9. Hoc idem generi humano (evenit), QUOD in terra COLLOCATI (SUNT). Cic. N. D. 2, 6, 17. (Orgetorix) CIVITATI persuasit, ut de finibus suis cum omnibus copiis EXIRENT. Caes. G. 1, 2, 1; et maxime cum hoc antecedente ex eo genere, ex eo numero: Amicitiam autem adhibendam esse censent, quia sit EX EO GENERE quae PROSUNT. Cic. Fin. 3, 21, 70. Unus EX EO NUMERO QUI ad caedem PARATI ERANT. Sall. J. 35, 6; uno del número de aquéllos, uno de aquéllos. Cum premeretur initio MULTITUDO ab iis qui majores opes habebant, ad unum aliquem CONFUGIEBANT virtute praestantem. Cic. Off. 2, 12, 41.]

198

Constructio ad sensum nonnunquam cum substantivis *capita et milia* adhibetur; item cum aliis fere translationis personarum, maxime a poetis. CAPITA conjurationis virgis CAESI ac

¹ Sic optimi codd. et criticae edd. Attamen Aulus Gellius, 1, 16, 15, legendum contendit *versabatur*; sed v. KLOTZ et DÜBNER ad h. l. RIEMAN-LEJAY, 26 c) adnot., eos certe non convincit erroris; nihil enim interest locus ad *Att.* 4, 17, 7 [4, 16, 8; 4, 16, 44].

² Nisi apud Livium.

securibus PERCUSSI (sunt) Liv. 10, 1, 3: i. e. *conjurati principes*, los cabezas de la c. *MILIA triginta servilium capitum* (i. e. *servorum*) *dicuntur CAPTI* Id. 27, 16, 7 [at etiam: *Plus octo MILIA hominum CAESA et haud multo minus quam MILLE CAPTUM*. Id. 24, 42, 8. *Duo importuna PRODIGIA QUOS*, cet. Cic. *Sest.* 17, 38. *Illa FURIA QUI*. Id. *Fam.* 1, 9, 15, agens de Clodio. *LATIUM CAPUAQUE agro MULTATI*. Liv. 8, 11, 15; h. e. *Latini Campanique. Ubi ILLEST SCELUS, QUI me perdidit?* Ter. *Andr.* 607 [3, 5, 1]; i. e. *ille sceleratus. Ad vos studiosa reverter, PECTORA, QUI vitae quaeritis acta meae.* Ov. *Tr.* 4, 10, 91. *Vostra consilia accusantur, QUI mihi summum honorem imposuistis.* Sall. *J.* 85, 28: cf. 193, NB. 2. *Servili tumultu, QUOS.* Caes. *G.* 1, 40, 5; i. e. *servorum tumultu. Hic GENUS antiquum Terrae, Titania PUBES, Fulmine DEJECTI fundo volvuntur in imo.* Verg. *Aen.* 6, 580. *Nescio quid profecto, ABSENTE NOBIS, turbatumst domi.* Ter. *Eun.* 649 [4, 37]; pro *absente me. CAESOSQUE reportant ALMONEM puerum foedatique ora GALAESI.* Verg. *Aen.* 7, 575; pro *Alm. p. foedatumque ore Galaesum.* In his exemplis usurpatur naturale genus vel numerus.

In iis quae sequuntur pronomen neutri generis est pro masculino aut muliebri. *Cum Pompejo complures dies nullis in aliis nisi de republica SERMONIBUS versatus sum; QUAE nec possunt scribi, nec SCRIBENDA sunt.* Cic. *Fam.* 2, 8, 2: lo que no puede ni debe. Cf. n. 196, 1.^m *Abundantia earum RERUM, QUAE PRIMA mortales ducunt.* Sall. *J.* 41, 1.]

199 Antecedente singulari praeunte, pronomen aliquando pluralis numeri est. Si *TEMPUS est ullum jure hominis necandi, QUAE multa sunt.* Cic. *Mil.* 4, 9. [*Lentulus constituerat uti suum quisque NEGOTIUM exsequeretur. Sed EA divisa hoc modo dicebantur.* Sall. *C.* 43, 1-2. *EST QUIBUS Eleae concurrit palma quadrigae.* Prop. 4, 8, 17 [3, 9, 17].¹]

IX. DE APPOSITIONE SIVE DE SUBSTANTIVIS CONTINUATIS

200 I. Substantiva continuata casu concordant, elsi genere et numero aliquando dissentiunt. Cf. 123, VII, NB. Continuatum autem substantivum sive appositum dicitur quod

¹ Interea servilia repudiabat, cujus initio ad eum magnae copiae concurrebant. Sall. *C.* 56, 5; i. e. cujus generis. Codex tamen Leidensis saec. XIV habet quorum.

alteri proxime jungitur, ut illud quodammodo definiat aut explicet.⁴ *M. Cicero S. D. P. LENTULO PROCONSULI*. Cic. *Fam.* 1, 1. *Scito C. SEMPRONIUM RUFUM, RUFUM, MEL AC DELICIAS TUAS, calumniam maximo plausu tulisse*. M. Cael. *ib.* 8, 8, 1. [Si appositum et praedicativum pro generis aut numeri diversitate duplici terminatione praedita sunt, concordant cum primario substantivo etiam genere: *STILUS optimus dicendi EFFECTOR ac MAGISTER*. Cic. *de Or.* 1, 33, 150. *ILLA EFFECTRIX beatæ vitæ SAPIENTIA*. Id. *Fin.* 2, 27, 87. *PHILOSOPHIA MAGISTRA morum*. Id. *Tusc.* 5, 2, 5. *Omittam illas omnium doctrinarum INVENTRICES ATHENAS*. Id. *de Or.* 1, 4, 13. Si primum substantivum neutrum est, alterum in genere masculino usurpatur: *TEMPUS vitæ MAGISTER*.]

II. Appositum quod possessivo pronomini adjungitur est genitivi casus. *TUUM HOMINIS simplicis pectus vidimus*. Cic. *Phil.* 2, 45, 111; tu pecho de hombre s. [*Juravi rempublicam atque hanc urbem MEA UNUS opera esse salvam*. Id. *Pis.* 3, 6: tan sólo por mi trabajo. *Vim TUAM PRAESENTIS EXERCITUSQUE TUI experiri*. Liv. 36, 7, 5. *Cum MEA nemo scripta legat vulgo recitare TIMENTIS*. Hor. *Sat.* 1, 4, 22; vel qui timeo: cf. *Nec MEA verba legis, QUI sum summotus ad Histrum*. Ov. *Pont.* 3, 4, 91. Cf. n. 251, 1, adn. 1 in ina pag.

III. Tanquam apposita in praedicato adhibentur frequenter substantiva quae munus significant aut aetatem, dein multa verbalia; ubi nos usurpamus saepe adverbium *quando* vel participium *siendo* vel substantivum abstractum. *Defendi rempublicam ADULESCENS; non deseram SENEX*. Cic. *Phil.* 2, 46, 118; cuando joven, siendo joven, de joven, en mi juventud. *Audi vi hoc de parente meo PUER*. Id. *Balb.* 3, 11. Sic: *Cicero PHARTOR legem Maniliam suasit, CONSUL conjurationem Catilinae oppressit. Hunc quemadmodum VICTOREM feremus, quem ne victum quidem ferre possumus?*; si sale vencedor? Eodem pacto: *Ante vel post Ciceronem consulem*; antes (después) del consulado de C. (*Ante Christum natum, post urbem conditam*.)

NB. Cum in appositione adhibetur dico, casus non mutatur, nisi est nominativus, qui in accusativum transit. *Quam hesternus dies NOBIS, CONSULARIBUS dico, turpis illuxit!* Cic. *Phil.* 8, 7, 20. *SUPERIORES magis ad omne genus apti (sunt), CRASSUM dico et ANTONIUM*. Id. *Or.* 30, 106].

⁴ Substantivis adduntur etiam per appositionem voces *alter-alter*, *alius-alius*, *cel.*, n. 202.

201

Praedicatum in appositione concordat cum substantivo personae; alias plerumque cum magis communi. TULLIOLA, *deliciolae nostrae, tuum munusculum FLAGITAT*. Cic. *Att.* 1, 8, 2. CORIOLI OPPIDUM CAPTUM. Liv. 2, 35, 9: fué tomada. [Cum duo fulmina nostri imperii subito in Hispania Cn. et P. SCIPIONES EXSTINCTI occidissent. Cic. *Balb.* 13, 54. Corinthum patres vestri, totius Graeciae LUMEN EXSTINCTUM esse voluerunt. Id. *Man.* 3, 11. Manlio Veientes PROVINCIA evēnit. Liv. 2, 54, 1.]

202

Cum, quod frequens est, subjecto plurali vel expresso vel ex superius dictis intellecto junguntur in appositione quisque, unus — alter, et alius, alter repetita, adhibetur praedicatum saepius in plurali, aliquoties in singulari.

Ambo EXERCITUS, *Veiens Tarquiniensisque, suas QUIQUE (ABEUNT) domos*. Liv. 2, 7, 1. *Ea tempestate COEPERE se QUIQUE magis extollere*. Sall. *C.* 7, 1; sc. *Romani*, de quibus agitur; at semper dicendum: *Quam QUIQUE NORIT artem, in hac se EXERCEAT*. — PICTORES et POETAE suum QUIQUE opus a vulgo considerari VULT. Cic. *Off.* 1, 41, 147. [Ita duo deinceps REGES, alius alia via, ille bello hic pace, civitatem AUXERUNT. Liv. 1, 24, 6. Quod cum accidisset, ut ALTER ALTERUM necopinato VIDEREMUS, surrexit statim. Cic. *Fin.* 3, 2, 8. Istis duae res maximae, ALTERA ALTERI defuit. Id. *Brut.* 55, 204.]

NB. Intercedente praepositione cum, appositum est semper pluralis numeri. *M. ad me Brutus cum T. POMPONIO venerat, HOMINES mihi cari*. Cic. *Brut.* 3, 10. [Dicaearchum vero cum ARISTOXENO, *doc-tos sane HOMINES omittamus*. Id. *Tusc.* 1, 18, 41.]

203

1. Habentur continuata mensium nomina, quia adjectiva sunt, et montium semper; fere semper fluminum, urbium, regionum. Sic dicitur: *mensis Majus, Kalendae Januariae* [Nonas Octobres, Idibus Decembribus¹], *mons Jura*,² *nemus Pelion*, *amnis Rhenus* [Garumna flumen, lacus Lemannus], *urbs Roma* [Puteoli colonia, terra Italia], et aliquando, apud poëtas praesertim, *Erydani amnis*, Verg. *Aen.* 6, 659; *urbs Patavi*, ib. 1, 247; ³ [tellus *Ausoniae*, Verg. *Aen.* 3, 477; *Pachyni promontorium*, Liv. 24, 35, 3.

¹ Kalendae Januarii, Idus Februarii, ect. minus recte dicitur; Kalendae Octobris, Nonas Decembris recte, nam Octobris, Decembris sunt hic pluralis numeri: 41.

² Romani ad montem Victoriae castra communivere. Liv. 24, 41, 4: en la falda del m. de la (diosa) V.

³ Apud Cic. *Att.* 5, 48, 4 legitur oppidum Antiochiast (= Antiochia est), vel Antiochia, vel Antiochiae.

II. Contra nomina arborum, herbarum, virtutum, cet. fere in genitivo usurpantur, v. c. *arbor fici*, Cic. *Flacc.* 17, 44; *abietis arbores*, Liv. 24, 3, 4; *herba veneni*, Verg. *B.* 4, 24, *graminis*, ib. 5, 26; *virtutes continentiae, gravitatis, iustitiae, fidei*, Cic. *Mur.* 10, 23.]

[X. DE CONSENSU SUBSTANTIVORUM PER IDEM
VERBUM CONJUNCTORUM

204 Interrogatio et responsio casu consentiunt; item substantiva vel vineta vel soluta cum ad idem verbum referuntur. *Cujus est haec oratio?* CICERONIS. — *Cui praeceptorum dedisti operam?* PLATONI. — *Quem existimas fuisse principem oratorum?* DEMOSTHENEM aut CICERONEM. — *Quo morbo fuisti impeditus?* ASSIDUA FEBRICULA. *Pro tantis rebus nullum ego a vobis praemium postulo, praeterquam hujus diei memoriam sempiternam.* Cic. *Cat.* 3, 11, 26. *Maximam multitudinem, id est, totam Italiam suis opibus obsidebunt.* Id. *Agr.* 2, 28, 75. *Quibus (verbis), ut aliis multis, consuetudo jam utitur pro Latinis.* Id. *Ac.* 1, 7, 25.

NB. Aliquando huic constructioni certa dictionum proprietas obstat, ut: *Cujus est hoc pallium?* MEUM. — *Emistine librum centusse an minoris?* Malim PANORMI quam SYRACUSIS esse.]

CAPUT II. DE NOMINATIVO ET VOCATIVO

I. DE NOMINATIVO

[**205** Verbum personale tam finiti modi quam infiniti utrimque nominativum habere potest, cum utrumque nomen ad eandem rem pertinet. Cf. n. 123, VII.]

SENECTUS ipsam MORBUS. Ter. *Phorm.* 4, 1, 9[375]; por si misma. (*Liber*) QUI inscribitur LAELIUS. Cic. *Off.* 2, 9, 31. (ARISTIDES) UNUS omnium JUSTISSIMUS fuisse traditur. Id. *Sest.* 67, 141; cf. n. 187, I. ⁴

⁴ Verba huc spectantia sunt dependentia seu copulativa, ea quae cum praedicativo usurpantur, qualia sunt:

^{4.} quae significant esse, fieri, manere, ut *sum, fio, efficio, evado, exsisto, maneo, appareo, nascor, vivo, morior* et alio in nonnullis locutionibus, v. g. *venio, eo,*

NB. Verba dependentia in participii praeteriti nominativo aut accusativo praedictivum admittunt, in aliis casibus raro. *MAGISTRO equitum CREATO filio suo, novo exercitu profectus ad bellum.* Liv. 4, 46, 11. *Remisit (Octavianus Antonio) HOSTI JUDICATO amicos omnes.* Suet. Oct. 17.]

206 Verba impersonalia, n. 137, ut ipsum nomen declarat, subjecto carent; attamen raro cum tertia persona usurpantur:

1.^m ea quae naturae phaenomena significant, maxime in poësi et sensu translato. *CAELUM TONAT omne fragore.* Verg. Aen. 9, 540. [(PERICLES) *si tenui genere uteretur, nunquam ab Aristophane poëta FULGERE, TONARE, permiscere Graeciam DICTUS ESSET.* Cic. Or. 9, 29. 4

2.º Alta saepius, adhibito neutro pronomine vel infinitivo, nonnunquam substantivo. *Neque enim quod quisque potest, id ei LICET.* Cic. Phil. 13, 6, 14. *PECCARE nemini LICET.* Id. Tusc. 5, 19, 55. *Ei sorte PROVINCIA SICILIA obtēnit.* Id. Verr. 2, 6, 17. [Cf. piget, cet. n. 226, NB. *In servum omnia licent:* cf. Sen. de Clem. 1, 18, 2. *Illud parvi refert.* Cic. Man. 7, 18.]

207 Adhibentur in voce passiva cum nominativo tertiae personae maxime a poëtis nonnulla verba intransitiva, ea praesertim a) quae admittunt accusativum communem, n. 218, aut

proficiscor, abeo. T. Albucius perfectus EPICUREUS EVASERAT. Cic. Brut. 35, 431; habia llegado a ser, h. salido. *ILLIS REVERTOR HOSTIS qui me laeserunt.* Pluac. 3, 2, 49. *Rebus angustis ANIMOSUS atque FORTIS APPARE.* Hor. C. 2, 40, 21. *Ipse SOLUS PROPECTUS EST.* Cic. Inv. 2, 4, 45. *Nunquam (Darius) SITIENS BIDERAT, nec ESURIENS Ptolemaeus EDERAT.* Id. Tusc. 5, 34, 97. *Sic FATUR LACRIMANS.* Verg. Aen. 6, 4. *EXPERTUS LOQUOR.* Sen. Thy. 453; por experiencia.

2.º in voce passiva verba

a) vocandi seu vocativa, ut *appellor, dicor, inscribor, nominor, nuncupor, salutor, vocor*, cet.; item *audio*, soy llamado, oigo que me llaman. *Ille vis quae INVENTIO atque EXCOGITATIO dicitur.* Cic. Tusc. 4, 25, 61. *NOMINOR LEO.* Phaed. 4, 5, 7. *POËTA SALUTOR.* Hor. Pis. 87. *REXQUE PATERQUE AUDISTI coram.* Id. Epist. 4, 7, 38.

b) eligendi, ut *creor, declaror, eligor, institutor, renuntior, dari*, cet. (non redor). *Carthagine quotannis ANNUI bini reges CREABANTUR.* Nep. Hann. 7, 4: dos gobernadores por un año. *Servius tanto consensu quanto haud quivquam alius ante, REX IST DECLARATUS.* Liv. 4, 46, 4.

c) existimandi, ut *ducor, existimor, habeor, judicor, numror, videor*, aliquando putor, in poesique credor. Q. Rubrius Varro a senatu HOSTIS cum C. Mario JUDICATUS EST. Cic. Brut. 45, 468. *Reliqui (oratores) qui tum PRINCIPES NUMERABANTUR, in magistratibus erant.* Ib. 89, 305. (*Dialectica*) *quasi contracta et astricta ELOQUENTIA PUTA: DA EST.* Ib. 90, 309. *Virtus CLARA AETERNAQUE HABETUR.* Sall. C. 4, 4. *CREDEBAR sanguinis AUCTOR ego.* Ov. Fast. 3, 490.

4. *Un padre de familias luego en AMANECIENDO DIOS saltó a la plaza.* CARRERA, dom. de septuag., exord. N.B. 3, 31.

b) cognatae significationis, n. 214, vel c) animi motum significant, n. 213, 2. a) *In republica multa peccantur*. Cic. *Off.* 1, 10, 35. b) *ILLA (PUGNA) summa contentione pugnata*. Id. *Mur.* 16, 34. *Pyrrhi videtur largitas a consule*. Id. *Rep.* 3, 28, 40 [31]. ¹ [*Biduo septingenta milia passuum esse decursa*. Id. *Quinct.* 29, 88. *Vixi annos bis centum; nunc tertia vivitur aetas*. Ov. *Mel.* 12, 188. *Noces vigilantur amarae*. Id. *Her.* 12, 169. *Tota mihi dormitur hiems*. Mart. 15, 39, 1. *Persuasus est*. Caec. ap. Cic. *Fam.* 6, 7, 2. *Quam expedita tua consilia, quam evigilata tuis cogitationibus!* Cic. *Att.* 9, 12, 1. *Addam urbes Asiae domitas bisque triumphatas utroque ab litore gentes*. Verg. *G.* 3, 35; in prosa oratione dicitur *de aliquo triumphare*. *Quae vigilanda viris?* *Ib.* 1, 315; sobre qué cosas han de velar los labradores? las cosas sobre que han de v.? «lo que se ha de velar en la labranza?» León, *est.* 71.]

NB *In locutione venit (mihi, tibi, cet.) in mentem*, «viéneme al pensamiento, a la memoria,» potest usurpari genitivus vel nominativus; qui semper adhibetur si subjectum pronomen neutrum est. *Venit enim mihi PLATONIS in mentem*. Cic. *Fin.* 5, 1, 2. *Non venit in mentem PUGNA apud Regillum lacum?* Liv. 8, 3, 10; ¿no os? [HAEC mihi veniebant in mentem. Q. Cic. *Pet. cons.* 14, 54. *Nunquam ea res tibi tam belle in mentem venire potuisset*. Cic. *Att.* 12, 37, 2.]

208 I. *En, ecce nominandi saepius quam accusandi casum admittunt. EN tibi SEBOSUS*. Cic. *Att.* 2, 15, 3; hete aquí a S. *ECCE autem NOVA TURBA atque RIXA*. Id. *Verr.* 4, 66, 148. *EN quattuor ARAS*: [ECCE DEAS tibi, *Daphne*. Verg. *B.* 3, 65. *En crimen, en causa*. Cic. *Deiot.* 6, 17. ²]

II. *In exclamacione adhibetur nominativus, si iudicium exprimitur, tacita saepius interjectione o. FELIX qui potuit rerum cognoscere causas!* Verg. *G.* 2, 190; i. e. *felix ille est*. Ruens. *O vir fortis atque amicus!* Ter. *Phorm.* 324 [2, 2, 10]; i. e. *o Ph., vir fortis atque amicus es*. ³

¹ Las cartas fueron solemnizadas, reídas, estimadas y admiradas. Cerv. *Quij.* 2, 52, fin. B. 1, 515².

² *Em (hem) tibi talentum*. Plaut. *Truc.* 932; ubi GOETZ et SCHÖLL: *Em tibi: talentum. Em astutias* Ter. *Andr.* 604. *Eccum, cet.* n. 96 in ima pag.

³ *Ohi vir fortis atque amicus*. FLECKEISEN. Cf. duplicem versionem Ludovici Legionensis, alteram Latinis verbis, alteram sensui respondentem. *Dichoso el que de pleitos alzado: Beatus ille qui procul negotiis*. Hor. *Epod.* 2, 4. ES BIENAVENTURADO | VARÓN el que en concilio malicioso | No anduvo: *Psal.* 4, 4; pro: *bienvenerado el varón que: Beatus vir qui, cet.* — Nominat. *ipse cet.* Livli v. ap. RIEM., n. 46.

II. DE VOCATIVO

209

I. Adhibetur vocativus, cum ad aliquem oratio convertitur, sive cum aliquem alloquimur; ut *vincere scis, HANNIBAL; victoria uti nescis. TITYRE, tu patulae recubans sub tegmine fagi...*

NB. 1. Aliquando in poësi atque in stili archaici imitatione nominandi casus pro vocandi ponitur. *Projice tela manu, SANGUIS MEUS. Verg. Aen. 6, 835 Audi tu, POPULUS ALBANUS. Liv. 1, 24, 7.*¹

NB. 2. Vocativo addi potest a poëtis interjectio *o* in simplici compellatione seu apostrophe. *O MELINOE, deus nobis haec otia fecit. Verg. B. 1, 6; un dios. [Vos, o Calliope, precor, aspirate carenti. Verg. Aen. 9, 523; prestadme inspiración tú, C., y tus hermanas.]*

II. In exclamatione qua aliquem alloquimur vocativus cum *o* et *heu* usurpatur. *O DI BONI! quid est in hominis vita diu? Cic. C. M. 19, 69. [O paterni generis OBLITE, materni vix MEMOR! Id. Pis. 26, 62 Auctor, HEU nimis longo SATIATE ludo! Hor. C. 1, 2, 37; auctor sc. generis Romani, Mars, pater Romuli*² Cf. n. 208, II.]

210

Interjectio pro vocandi casum postulat; accusandi solum in locutione *pro deum* (aut *hominum*) *fidem! pro deum hominumque fidem! PRO CURIA inversique MORES! Hor. C. 3, 5, 7.*

¹ Unde liquet non esse *agnus* et *chorus* vocandi casum, sed nominandi, nisi *asserus meus, populus, Albanus*, cet. etiam esse vocativos; quod jure merito nemo dixerit.

² Cum nominat. an vocat. incertum in hoc exemplo aliisque id genus: *Heu pietas, heu prisca fides invictaeque bello Dexteræ! Verg. Aen. 6, 878. — Heu cum dat. aut obsolevit, aut est dubiae lectionis pro hei: Heu miserae mihi! Plaut. Merc. 1, 3, 2 [701]. [Foederis heu taciti. Prop. 5 (4), 7, 21. Cf. Lucian. Timon. 7: τοῦ τῆς ἀλλαγῆς.] Loci allati ab Hlandio, vol. 3, p. 69, ubi particula *heu* est cum dativo non ad rem faciunt. Nam ap. Ter. *Phorm.* 1, 3, 26 [178], et Horat. *Epod.* 5, 101 dativus *mihi* regitur a *nuntiet* atque a *superstites*. In Propert. 1, 3, 38; 5 (4), 1, 38; 5 (4), 8, 48; in Ovid. *Trist.* 1, 2, 45; 3, 42, 51; *Met.* 1 (perperam 2), 523; 6, 427; 7, 843; 8, 494; 9, 520 (perperam 490); in Verg. *Aen.* 11, 57 critici recentiores habent *ei* aut *hei*. Cf. Biblioth. Teubneriana.*

CAPUT III. DE ACCUSATIVO

I. ACCUSATIVUS POST VERBA TRANSITIVA

AUT TRANSITIVE SUMPTA. DE ACTIVIS PASSIVE PERMUTANDIS

211 [I. Omne verbum transitivum, cujuscumque id demum positionis est, post se accusandi casum postulat, ut *Deum cole Amplexare virtutem Novi animi tui moderationem.*⁴

NB. Latina verba non raro aliter ac nostra construuntur; quorum constructio a probatis scriptoribus petenda est; ut *consolor alicujus dolorem*, consuelo a alg. en su dolor; *Italiam petere*, encaminarse a It.

II. Cum activa passivis permutantur, accusativus in nominativum migrat; nominativus, etiam occultus, in ablativum cum praepositione *ab*, si est rei animatae vel quasi animatae (personificata), in simplicem ablativum, si est rei inanimatae, ut *agnus lupus lacerat*, pass. *agnus laceratur* A LUPO. *Malva decepit me*, pass. A MALVA *deceptus sum*. Cic. Fam. 7, 26, 2; hic *malvae* tribuitur actio personae propria: *decipere*.]

NB. 1. Quod si verbum ablativum habet cum praepositione *ab*, ambiguitas vitanda est in voce passiva; v. g. *aufero a te vestem*; passive: *vestis aufertur a me* TIBI; non vero: *vestis aufertur a me a te*.

NB. 2. Si verbum geminum accusativum habet ejusdem rei, n. 222, uterque in nominativum mutatur, n. 205, 2.º; ut *creo CAESAREM CONSULEM*. passive: *CAESAR creatur a me CONSUL*.

NB. 3. Si verbum duplicem accusativum habet personae et rei, mutatur in nominativum accusativus personae, altero permanente; ut *doceo Antonium litteras*; passive: *ANTONIUS docetur a me litteras*. *Nec ea, quae nos natura monet, audimus*; pass. *Nec ea, quae ab natura MO-*

⁴ Verbi transitivi accusativus est complementum directum, i. e. nomen personae vel rei in qua proxime actio subjecti exercetur, seu substantivum in quod actio transit quae per verbum significatur; v. g. in primo exemplo *Deus, quem colere debemus*; in altero *virtus, quae nobis amplectenda est*, cet. Verbi transitivi accusativum ab aliis casibus distinguimus hac simplici interrogatione: ¿A QUIÉN (¿henos de reverenciar)? ¿QUÉ COSA (¿henos de abrazar)? Unde la persona o cosa reverenciada, abrazada, etc. in accusativo ponitur. Cf. n. 22, IV, et 101, III.

NEMUR, audimus. Cic. Lael. 24, 88. — Excipe petendi verba, n. 224. ⁴

[Adn. In hoc exemplo et similibus: Notum est apud Issum Alexandrum Darium superasse solet passiva usurpari ad vitandam amphibologiam: Notum est apud Issum Darium esse ab Alexandro superatum.]

III. Verba transitiva, tanquam impersonalia usurpata, accusativum servant. De Caesare FUGERAT ME ad te scribere. Cic. Q. fr. 2, 10 [12], 4. Sic: non me fallit, — fugit, — praeterit, no se me escapa, no me olvido; me juvat, — delectat, me agrada, gusto de. Te hilari animo esse valde me juvat. Ib. 2, 11 [13], 1. Me status hic rei publicae non delectat. Id. Fam. 1, 7, 10.]

212 Jubeo cum impero significat, «ordeno, mando», a) apud aureae aetatis scriptores habet accusativum communem, n. 217, vel solum vel cum accusativo personae; b) habet accusativum rei fere apud solos poëtas et aevi sequioris scriptores; c) cum dativo personae est senioris aetatis.

a) Lex JUBET EA quae faciendū sunt, prohibetque contraria. Cic. Leg. 1, 6, 18. Litterae non quae TE ALIQUID JUBERENT. Id. Fam. 15, 26, 3; hinc passivum jubeor, jubemur, jussus apud idoneos scriptores, ut apud Caes. G. 3, 6, 1: Quod JUSSI SUNT faciunt ². b) Non civium ardor prava jubentium. Hor. C. 3, 3, 2. [Si volucres habuissem regna JUBENTES. Ov. Fast. 3, 461; i. e. bono auspicio regnum mihi portendentes: unde passive Hor. Epod. 17, 37: Jussas cum fide poenas luam. JUBERE CAEDEM fratris. Tac. Ann. 13, 15. ³] c) TRIBUTUM IIS Drusus JUSSERAT. Ib. 4, 72, habia ordenado, h. impuesto. [(Jubeo te scribere, jubeo (ut) scribas, non vero jubeo tibi vel te (ut) scribas, cf. n. 343 et NB. in fine. ⁴]

¹ Praeceptum ALVARI, n. 322: Si verbum geminum accusativum postulet, mutabitur in nominativum qui praestantior est, hoc est, qui personam significat, altero permanente, verum est, si de his verbis intellegitur quorum accusativus personae fixus est seu immutabilis; falsum, si de illis quae accusativum habent commutabilem in ablativum. Verbo: valet cum verbis docendi et his transitivis quae accusat. habent communem; cum petendi non valet. Cf. tamen n. 224.

² Sunt qui existimant, cum non bene Latine dicatur Jubeo te ut scribas, ab hoc verbo accusativum personae respici; quem si aliquando habere videatur, occulte aliunde, i. e. ab infinitivo, pendere, v. g. Ut me jubet Acastus, confido te jam ut volumus valere, Cic. Att. 6, 9, 1; me jubet, sc. confidere. At non semper haec ratio manifeste valet, ut videre est in his passivis atque in Ciceronis exemplo Fam. 13, 26, 3, nuper allato.

³ Ap. Cic. jubeo foedus, legem, sanciono. Mario provinciam Numidiam populus jussit. Sall. J. 84, 1; decreto la pr. para M.

⁴ JUBEO TIBI HOC, JUBEO TIBI (UT) SCRIBAS, NE SCRIBAS nondum, quod meminerim,

213 Multa verba neutra more transitivorum usurpata accusativum postulant; quorum sunt praecipua nonnulla sensuum et affectuum sive animi motuum. *PASTILLOS* *Rufillus* OLERT. *Hor. S.* 1, 2, 27; a pastillas. *Ingrati animi* CRIMEN HORNEO. *Cic. Att.* 9, 2, 2; de la ingratitud.

[1.^m Verba sensuum, ut *oleo*, *redoleo*, huelo a, *sapio*, *resipio*, tengo resabios de, t. gusto a, una cosa sabe a, *sitio*, estoy sediento, *anhelo*, respiro, *sono*, sueño a, cet., v. g. *spirare tribunalum*, soñar con el tribunado. *Orationes redolentes antiquitatem*. *Cic. Brut.* 21, 83. *Edormi crapulam, inquam, et exhala*. *Id. Phil.* 2, 12, 30; pasa tu borrachera amodorrído, y echa su vaho (vahea, avaha). *L. Catilinam furem audacia, scelus anhelantem ex urbe ejecimus*. *Id. Cat.* 2, 1, 1. *Nec honores sitio, nec desidero gloriam*. *Id. Q. fr.* 5, 3, 3. *Comitem illum suum inclamavit semel et saepius*. *Id. Inv.* 2, 4, 14; llamó a gritos. *Nec vox hominem sonat*. *Verg. Aen.* 1, 528. *Resonant amaryllida silvae*: cf. *id. B.* 1, 3; resuenan con el nombre de *Amaryllis*, repiten el nombre de *A*. *Ego illius sensum pulchre calleo*. *Ter. Ad.* 533 [4, 1, 17]; veo, penetro, perfectamente su ánimo.

2.º Quae animi motum significant, ut *doleo*, siento, me duelo de, *lugeo*, deploro, lloro, *horreo*, horrorízome de, *miror*, admiro, me admiro de, *queror*, me quejo de, *gemo*, me lastimo de, *lamentor*, me lamento de, *rideo*, me río de. *Quis bonus non lugeat mortem Trebonii? quis non dolet interitum talis et civis et viri?* *Cic. Phil.* 12, 10, 25. *Maereo casum ejusmodi*. *Id. Fam.* 14, 2, 2. *Fugam virginum atque puerorum perhorresco*. *Id. Cat.* 4, 6, 12. *Sua contio risit hominem*. *Id. Har. r.* 5, 8; su auditorio se rió de él.

NB. Notandus cum verbis et adjectivis motuum seu affectus accusativus vicem alicujus, *meam, vestram*, cet., *sortem, fortunam* (sere adversam). *Tuam vicem saepe doleo*. *Cic. Fam.* 12, 25, 3; «siento en el alma tu desgracia». *Abril. suam vicem indignans dictator*: cf. *Liv.* 2, 31, 11. *Gementes tristem fortunae vicem*. *Phaed.* 5, 1, 6. — *Solliciti vicem imperatoris milites. Tribuni suam vicem anxii*; cf. *Liv.* 28, 19, 17 et 8, 35, 1.

3.º Alia in nonnullis locutionibus, apud poetas praesertim, ut

apud classicos reperiri. *ALVAR.* n. 310. Neque quicquam probant exempla quae vulgo afferuntur, v. g. a *KÖHNEN*, vol. 2, p. 503, a *THEIL*, *Dictionn.* *jubeo*, 1, b, ex *Cic. Att.* 9, 13, 2, *Caes. C.* 3, 98, 2, et *Liv.* 27, 16, 8; cum genuina *Cic.* lectio sit *me*, non *mihî*, *Caesaris commendavit*, non *jussit*, *Liviana* interroganti aut interrogante scriba in ablat. absoluto, minime interroganti scribae. — *Jube famulos rem divinam mihi apparent*, *Plant. Stich.* 396, per attractionem pro: *jube (ut) famuli rem*, cet.; cf. n. 469, X.

crepo militiam, Hor. *C.* 1, 18, 5, hablo de la guerra; *erumpo stomachum*, desahogo la ira; *stomachor omnia*, todo me hastía. Sic *insto: Cyclopes Marti currumque rotasque volucres instabant*, Verg. *Aen.* 8, 434; se daban prisa en hacer el carro para M.; *stillo: Stillabit amicis Ex oculis rorem*, Hor. *Pis.* 429; *mano: Fidis enim manare poetica mella Te solum*, id. *Ep.* 1, 19, 44; in soluta oratione dicitur *manare melle aut mel manat ex*; ¹ *sudo: Et durae quercus sudabunt roscida mella*, Verg. *B.* 4, 30, cf. Ov. *Met.* 1, 112: *Flavaque de viridi stillabant ilice mella*.

NB. Raro passive haec neutra adhibentur, maxime in soluta oratione. Quae numero 1.º comprehenduntur passiva omnino carent. Cf. n. 207, II.]

214 Quaedam verba neutra accusativum admittunt ejusdem aut cognatae significationis, cum adjectivo aut pronome fere conjunctum. *Ego vestros patres vivere arbitror et eam quidem vitam quae est sola vita nominanda*. Cic. *C. M.* 21, 77. [CONSIMILEM LUDUM ille LOSEBAT. Ter. *Eun.* 586 [3, 5, 39]. *Non eosdem cursus cucurherunt*. Cic. *I. Agr.* 2, 17, 44. *Magna voce juravi verissimum pulcherrimumque iusiurandum*. Id. *Fam.* 5, 2, 7.

Sic dicitur: *mirum somnium somniare, justam servitutem servire, insanire similem errorem*, Hor. *S.* 2, 5, 63; *studium currere*, Cic. *Off.* 5, 10, 42; *maria ambulare, terram navigare*, id. *Fin.* 2, 34, 111; *pugnam acerrimam pugnare*; et passive: *hac pugna pugnata*, Nep. *Hann.* 5, 1; *fretum natare*, Ov. et pass. *unda natatur piscibus*, id. Cf. n. 207 b).]

215 I. *Decet*, queda (está, cae) bien, *dedecet*, queda (está, cae) mal, et apud poetas et posteriores *latet*, se oculta, cum accusativo construuntur. *Parvum parva decent*. Hor. *Ep.* 1, 7, 44 *Me causa latebat*. Ov. *Fast.* 5, 361: i. e. a me ignorabatur. [Haec ME vestis DECET: cf. Plaut. *Most.* 166 [1, 3, 10].

NB. *Decet* et *latet* cum dativo vix usurpanda.²]

II. *Attinet*, *pertinet*, *spectat*, atañe, compete, pertenece, toca,

¹ Cf. *LEGIONENSIS*, *Virgil.* égl. 4, terc. 49: «Los robles en los selvas apartadas *Mel dulce manardan*»; et *Nombr.* 4, *Past.*: «Cristo mana de continuo en amor». *Clásicos Castellanos* 28, pp. 138-39, Madrid, 1914. Cf. B. 37, 90 ¹.

² Locus Cic. *Cat.* 1, 6, 15: *Nihil moliris, quod mihi latere valeat* ab omnibus fere criticis repudiatur. Sed ap. eundem *post red.* in s. 6, 43: *nobis haec auctoritas latuit*. *Decet* cum dat. ap. comicos et posteriores invenitur.

convenit, cuadra, accusativum postulant cum praepositione *ad*. AD REM PERTINET. Cic. Div. 2, 47, 98; hace al caso. [*Id quod ad me nihil attinet*. Id. S. Rosc. 43, 124. *Perturbationes animorum poteram ego morbos appellare, sed non conveniret ad omnia*. Id. Fin. 3, 10, 35; at *convenit mihi*, conviéneme: n. 260.]

216

I. Multa verba motus composita ex verbo neutro et praepositione naturam induunt transitivorum et accusativo gaudent, passiveque usurpari possunt. Sunt hujus generis:

1.^m Composita cum praepositione *circum*, *per*, *praeter*, *subter*, *super*, *trans*, et nonnulla cum *ad*, *con*, *in*, *prae*; item *obeo*. Num aut tuum aut cujusquam nostrum nomen CAUCASUM HUNC TRANSCENDERE potuit vel ILLUM GANGEN TRANATARE? Cic. Rep. 6, 20, 22. ¹ Cur ipse Pythagoras Persarum magos adiit? cur tantas regiones barbarorum pedibus obiit? Id. Fin. 5, 29, 87.

[En tibi notiora: *circumveo*, *circumvehor*, *circumvenio*, *percurro*, *pervago*, *praetereo*, *praetergredior*, *praetervehor*, *praetervolo*, *subterfugio*, *subterlabor*, *supergredior*, *transeo*, *transgredior*, *transilio*, *tranato*, *transno*, *transcendo*; adeo v. g. colonias, deos, me encamino, visito; libros Sibyllinos (etiam ad libros S., Cic. Verr. 4, 49, 108); recurro a, echo mano de; hereditatem, tomo posesión de; periculum, arrostro (adeo ad aliquem, me acerco a), aggredior, acometo, embisto, coeo v. g. societatem, me junto en compañía, convenio, voy a ver, visito, ineo v. g. consilium, consilia, tomo la resolución, delibero, magistratum, tomo posesión de la m., comienzo a ejercer el cargo de magistrado, entro en el ejercicio de un cargo; societatem, entro en compañía, praecedo, praegredior, praefluo, praevenio; obeo v. g. regionem, recorro; negotia, me ocupo en, me ejercito en; diem, mortem, cet., muero. Ipsos a tergo CIRCUMVENIRE. Caes. C. 3, 44, 4. Caesar OMNEM AGRUM PICENUM PERCURRIT. Ib. 1, 15, 1. Populus solet nonnunquam dignos praeterire. Cic. Planc. 3, 8 Cum studiorum causa MARE TRANSISSEM. Id. Or. 42, 146. Nentris TRANSGREDIENTIBUS AGMEN. Liv. 37, 38, 5. NEMINEM CONVENI Cic. Fam. 9, 14, 1. Helvetii RELIQUOS GALLOS virtute praecedunt. Caes. G. 1, 1, 4: se aventajan, se adelantan. ²— Hostis circumventus, societas inita est, flumen transitur. ³]

1 «Nosotros peregrinos, | Transcendiendo caminos | Tarde o nunca pisados». Calderón, *La Siembra del Señor, Sale el Padre* (t. 4, p. 276, Madrid, 1759).

2 Apud Plautum, *Asin* 629, cum dat *Vostrae fortunae meis praecedunt*.

3 Dicitur *insidère locum*, ocupar un lugar, fijarse en un sitio, et *insidère locum*,

2.º *Antegredior*, voy delante de, *antevenio*, llego antes, me adelanto, *excedo et egredior*, paso, traspongo, v. g. *finis. Stella Veneris ANTEGREDITUR SOLEM*. Cic. *N. D.* 2, 20, 53. [*Magnis itineribus METELUM ANTEVENIT*. Sall. *J.* 56, 2; a fuerza de marchas, a marchas forzadas. ¹]

II. Accusativum sibi adsciscunt aliqua verba composita ex *circum* et verbo intransitivo, locum aut sonum significantia. Item *allatro*, *alloquor*, *expugno*, *impugno*, *oppugno*, *obsideo*, *ascidio*, *sitio*.

Desinant CIRCUMSTARE TRIBUNAL praetoris urbani, ONSIDERE cum gladiis curiam. Cic. *Cal.* 1, 13, 32. *CIRCUMSONAT clamor HOSTES* Liv. 3, 28, 3; passivè *circumsonor armis*. Ov. *Tr.* 5, 3, 11.

[Composita ex *circum*: *circumjaceo*, *circumsedeo* vel *circumsideo* (et *circumsido* ap. Liv. et Tac.), *circumsisto*, *circumsto*; — *circumfremo*, *circumlatro*, *circumsono*, *circumstrepo*. *Populi Romani exercitus Cn. Pompejum circumsedet*. Cic. *Att.* 9, 12, 3; in passiva *Pompejus circumsedetur*]

II. ACCUSATIVUS COMMUNIS SIVE ADVERBIALIS

217 Multis verbis transitivis atque intransitivis adnectitur praeter suos casus accusativus neuter pronominis vel adjectivi numeralis aut quantitativi. *UNUM oro*. Verg. *Aen.* 6, 106. *Nec ea, QUAE ab natura MONEMUR, audimus*. Cic. *Laet.* 24, 88. *Id GAUDEO*. Ter. *Andr.* 362 [2, 2, 25]. ²

[Accipe frequentiores accusativos: *hoc, illud, id (eam rem), idem, quod, quid, aliud, alterum, aliquid, quidpiam, quicquam, quicquid,*

tener un lugar ocupado, estar fijo en un punto, *insistere iter et ingredi iter*, ponerse en camino, *ingredi magistratum*, i. e. *inire m.*, *ingredi urbem* vel *in urbem*, *invadere hostem* vel *in hostem*, *irrumpe in urbem*, *insilio in equum*, aliquando *irrumpe urbem*, *insilio equum*. Alia composita cum *in* motum significantia accusativum habent, praepositione repetita, aut dativum; raro et solum apud poetas simplicem accusativum, ut *incedo*, *incurro*, *incolo*: *Ne tu istas (fores), saxo, calcibus insullabis*. Ter. *Eun.* 285, 2, 2, 54; i. e. *pedibus pulsabis*. Cf. n. 164. *Supervenio*, *sobrevengo*, dativum habet; sed a poetis et posterioribus fit transitivum aliquando. *Munientibus supervenit Marcellus*. Liv. 24, 35, 9. *Unda supervenit undam*. Hor. *Ep.* 2, 2, 176.

¹ *Antevenio* cum dativo est archaicum; *excedo et egredior*, cum *exeo* significant, fere junguntur cum praepositione *ex*: cf. n. 290. *Omnibus rebus amorem credo antevenire*. Plaut. *Cas.* 217 [2, 3, 4]. — *Exire* transitivum poetarum est, v. c. *modum*. Cf. LEBRETON, *Caesar. synt.*, p. 2.

² Accusativus communis nihil ponitur, sed raro, cum adjectivis. *Plebs (Irdeatium) nihil Romanae plebi similis*. Liv. 4, 9, 8.

utrumque; — *unum, multa, pauca, cetera, omnia, cuncta, multum, plus, plurimum, nimium, tantum, quantum, totum. nihil.*

I. Ex verbis transitivis recensenda quae consilium, hortationem petitionemve significant: *monco, admoneo, commoneo, hortor, consulo, cogo, obsecro, oro, precor, obtestor, veneror, vereor*; alia. *Id ipsum quod me mones.* Cic. *Att.* 14, 19, 1. *Hoc te ita rogo, ut majore studio rogare non possim.* Id. *Q. fr.* 1, 2, 3, 11. *Haec sunt quae me ludens Crassus modo flagitabat.* Id. *de Or.* 2, 43, 188. *Non quemvis hoc idem interrogarem.* Id. *Tusc.* 5, 19, 55. *Pauca pro tempore milites hortatus.* Sall. *J.* 49, 6. *Idque postremum parentes suos liberi orabant, ut, cet.* Cic. *Verr.* 5, 45, 119: cf. n. 224. *Hoc te obsecrat.* Cic. *Quinct.* 51, 99. *Non quo me aliquid juvare posses.* Id. *Att.* 6, 5, 1. *Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?* Verg. *Aen.* 3, 56.

II. Ex neutris praecipua sunt: 1.º quae animi sensum exprimunt, ut *assentior, dubito, glorior, irascor, laetor, studeo, succenseo, volo, jubeo, suadeo, auctor sum, gratificor, cet.* *Ego domi ero, si quid me voles.* Ter. *Haut.* 872 [4, 8, 31].¹ *Utrumque laetor, et sine dolore corporis te fuisse et animo valuisse.* Cic. *Fam.* 7, 1, 1. *Omnes mulieres eadem student:* cf. Ter. *Hec.* 199 [2, 1, 2]; se inclinan a lo mismo, tienen las mismas inclinaciones. *A me consilium petis, quid sim tibi auctor.* Cic. *Fam.* 6, 8, 2; me pides qué te debo aconsejar. *Sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit.* *Ib.* 2, 10, 3; si cometiere algún error, suyo será todo el daño, a ti en nada te perjudicará. *Idem gloriari, quod Cyrus.* Cic. *C. M.* 10, 52. (*Coepi suadere pacem.* Id. *Fam.* 7, 5, 2.)

2.º *Verba aliqua commodi et incommodi, ut prodest, proficio, refert, utor, invehor, noceo*; alia. *Cum in oratione sua multa invecus esset in Thebanos.* Nep. *Epam.* 6, 1; habiéndose desatado en muchas invectivas contra. *Si uredo aut grandio quidpiam nocuit.* Cic. *N. D.* 3, 35, 86. — *Poetis pingue quiddam sonantibus atque peregrinum.* Id. *Arch.* 10, 26; que pronunciaban con (un) acento algo rudo y extranjero.²

NB. Si complementum substantivum est, verba neutra aliam

¹ *Volo* cum complemento directo substantivo est fere poetarum; v. g. Verg. *Aen.* 7, 340. *Te volo, subaudi continere*; te quiero hablar, te he menester.

² *Fideliter omnino et venuste* Rodrigo de Oviedo: en cuya pronunciación había cierta grosería y barbarie; non ita Miguel: en cuyo canto se notaba algo de rudeza neque Calvo: a los rudos y extraños cantos de.

constructionem exigunt. LAETARI omnes DE COMMUNI omnium SALUTE sentio. Cic. Marc. 11, 33. ME AUCTOREM PUISSE CAESARIS INTERPICIENDI criminatur. Id. Fam. 12, 2, 1; que aconsejó la muerte (el asesinato) de C.]

III. ACCUSATIVUS POST VERBA PASSIVA (ACCUSATIVUS GRAECUS)

218 Verba cingendi, induendi, exuendi in voce passiva accusativum pro ablativo instrumenti sibi assumunt apud poëtas non raro, raro apud alios, sensu saepe reflexo. ¹ *Inutile FERRUM CINGITUR.* Verg. *Aen.* 2, 210; ciñe la espada, se ciñe la e., cf. *ib.* 2, 749: *cingor fulgentibus armis. Septem et viginti virgines LONGAM INDUTAE VESTEM carmen in Junonem reginam canentes ibant.* Liv. 27, 37, 12; i. e. *longa indutae veste.* [*Androgei GALEAM clipeique INSIGNE DECORUM INDUITUR.* Verg. *Aen.* 2, 392; i. e. *induit galeam et clipeum, vel induit se galea et clipeo.* SIDONIAM *picto CHLAMYDEM CIRCUMDATA limbo.* *Ib.* 4, 137; i. e. *quae se chlamyde vel sibi chlamydem circumdederat.* INDUCTA cornibus AURUM Victimam vota cadit. Ov. *M.* 7, 161; revestidos, cubiertos de oro los cuernos.

NB. Accusativo etiam junguntur apud poëtas alia passivae vocis perpauca, maxime in participio praeteriti. *Perque pedes TRAJECTUS LORA tumentes.* Verg. *Aen.* 2, 273; pro *trajectis pedibus* vel *trajectus pedibus* sive *pedes loris*, cf. n. 280; id est, cui lora per pedes trajecta erant, a quien habían pasado correas por los pies, a quien h. atravesado los p. con c. *Nunc SATYRUM, nunc AGRESTEM CYCLOPA MOVETUR.* Hor. *Ep.* 2, 2, 125; i. e. *saltando repraesentat Satyrum, refert Polyphemum.* ² (*Est*) *liber et ingenuus, praesertim CENSUS EQUESTREM SUMMAM nummorum.* Id. *Pis.* 385; tiene registrada en el censo la renta de los caballeros; cf. Cic. *Q. fr.* 1, 2, 2, 6: *Homo levis ac sordidus, sed tamen equestri censu,* ³ *Catienus.* MARIA OMNIA VECTI. Verg. *Aen.* 1, 524. Cf. accusat. partis pro ablat., n. 280.]

¹ Cum sensus est reflexus, vox proprie media, non passiva est: cf. n. 430, 1, et LACRANO, 366, 2.º

² Cf. id. *S.* 1, 5, 63: *Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat; i. e. rog. ut salt. pastorem Cyclopem, sc. ut imitaretur saltando pastorem C.*

³ 400.000 H S., circitor 85.000 pesetas.

IV. ACCUSATIVUS VEL DATIVUS

219

I. Nonnulla verba composita motum significantia accusativo gaudent vel dativo. *Timor PATRES INCESSIT.* Liv. 1, 17, 4. *Cura PATRIBUS INCESSIT.* Id. 4, 57, 10; etiam *incessit in castra vis morbi*, id. 29, 10, 3; cf. n. 227, I, et 263.

[Sunt praecipue *incedo*, sobrevengo, me apodero de, *obambulo*, paseo al rededor de, delante de, *obequito*, cabalgo hacia, delante de, *oberro*, doy vueltas por, vagueo por, *praecurro*. *Ille quidem totam fremebundus OBAMBULAT AETNAM.* Ov. M. 14, 188. *OBAMBULARE* MURIS coepit. Liv. 36, 34, 4. *Horum uterque ISOCRATEM aetate PRAECURRIT.* Cic. Or. 52, 176. *Qui MIHI studio paene PRAECURRITIS.* Id. Cat. 4, 9, 19.

NB. *Subeo* accusativum habet; dativum apud poetas tantummodo. *Deinde cogitatio ANIMUM SUBIT, indignum esse*, cet., Liv. 36, 20, 3; viene a la mente el pensamiento de. *Et SUBEUNT ANIMO Latmia saxa tuo.* Ov. Her. 18, 61; *subeo ad*, me acerco, cf. n. 227, NB. 1, a).]

II. Etiam accusativum aut dativum admittunt *comitor*, acompaño, *despĕro*, desespero de, *illudo*, me burlo de, *praestōlor*, espero. ¹ *COMITATI EOS.* Caes. G. 6, 8, 8. *TARDIS ENIM INGENIIS virtus non facile comitatur.* Cic. Tusc. 5, 24, 68. *PACEM ENIM DESPERAVI.* Id. Att. 7, 20, 1; hinc *pace desperata*. *DESPERANS REBUS TUIS.* Id. Pis. 56, 89; dicitur etiam *desperare de aliquo, de aliqua re*. [*IPSA VERO PRAECEPTA sic ILLUDERE solebat.* Id. de Or. 1, 19, 87; no tenía cuenta con, no hacía caso de. *Hic non ILLUDIT AUCTORITATI horum omnium?* Id. Dom. 59, 104; *in aliquem illudere*: cf. n. 263. *QUEM PRAESTOLARE, Parmeno, hic ante ostium?* Ter. Eun. 975 [5, 3, 5]. *Qui TIBI ad forum Aurelium PRAESTOLARENTUR armati.* Cic. Cat. 1, 9, 24.]

220

I. *Adūlor* et *aemulor* saepius cum accusativo quam cum dativo adhibentur. *ADULANTEM OMNES videre te volui; vidi.* Cic. Pis. 44, 99. *Neque (Atticus) ADULATUS EST ANTONIO.* Nep. Att. 8, 6. ² [*AGAMEMNONEM AEMULARI.* Id. Epam. 5, 6. *IIS AEMULEMUR qui*, cet. Cic. Tusc. 1, 19, 44. (*Nec mecum aemuletur.* Liv. 28, 43, 4.)]

¹ Altera syllaba brevis est apud Ter. Eun. 975. *Praestōlor* est infimae Latinitatis.

² *Huic non hunc adulari jam dicitur.* Quintil. 9, 3, 4.

II. *Maneo*, «espero, aguardo», accusativum habet personae apud oëtas praesertim, raro dativum; ¹ *maneo*, «quedo, permanezco», solum dativum *Longius aut propius mors sua QUENQUE MANET*. Prop. 2, 21, 58; a cada uno le espera. [(*Acerba*) MANENT VICTOS. Liv. 26, 13, 18.] *Cujus quidem TIBI fatum, sicuti C. CURIONI, MANET*. Cic. Phil. 2, 5, 11. — MANENT ingenia SENIBUS. Id. C. M. 7, 22.

[III. *Attendo* cum dativo est serioris aetatis: dicitur *attendo aliquid* et *aliquem*, *attendo animum ad aliquid*.]

221 Aliqua verba prout diversas habent significationes, accusativo vel dativo (fere commodi, 254) junguntur.

I. *Metuo, timeo, caveo* cum accusativo significant «temo, i. e., me guardo de, me cautelo de, contra» ²; cum dativo «temo por, velo por». *Quamquam OMNIA SUNT METUENDA, NIHIL magis quam PERFIDIAM TIME-MUS*. Cic. Fam. 1, 5, 2. *Inopi METUENS formica SENECTAE*. Verg. G. 1, 186. [*Considera QUOS CAVEAS*: cf. Cic. Fam. 1, 7, 9. *Altera (lex) privatorum ARDIFICIIS, altera IPSIS SEPULCRIS CAVET*. Id. Leg. 2, 24, 61. *Metuere de alicujus vita. Caveo (mihi) ab aliquo, ab aliqua re*, me pongo en precaución contra. *Cavere ab homine impuro*. Cic. Phil. 12, 10, 25; a veneno. Id. Fin. 5, 22, 64. ³]

II. *Prospicio, provideo* cum accusativo sunt «preveo, proveo»; cum dativo «miro por, atiendo a.» *Longe PROSPICERE futuros CASUS reipublicae*. Cic. Lael. 12, 40. *PROSPICITE PATRIAE*. Id. Cat. 4, 2, 3. [*PROVIDERE REM. An ego non PROVIDEAM MEIS CIVIBUS?* Cic. Phil. 6, 6, 17. *Prospicere exercitui frumentum, arma, proveer al ejército de.*]

III. *Tempero, moderor aliquid* valent «ordeno, regulo, dirijo», ut *temperare legibus rempublicam, consilia moderari*; cum dativo «modero, contengo», ut *irac, laetitiae moderari, lacrimis temperare* (et a lacrimis, Verg. Aen. 2, 8, cel.) [*Totae autem res rusticae ejusmodi sunt, ut eas venti tempestatesque MODERENTUR*. Cic. Verr. 5, 98, 227. (*Ora-tio soluta*) *sine vinculis sibi ipsa MODERETUR*. Id. de Or. 3, 48, 184; conténgase a sí misma (váyase a la mano), aunque no con trabas (las del metro). *Victoriae temperare*, Cic. Marc. 3, 8, et Sall. C. 11, 8; «usar con moderación de la v.» Oviedo, «moderarse en la v.» Suceyro.]

IV. *Consulo aliquem* est *consilium* ab aliquo peto, «consulto», ut: *Judices, jam vos CONSULO, quid mihi faciendum putetis*.

¹ Cum subjecto personae adhibetur *exspecto, praestolor*, cel.

² Cf. Cuervo, Dicc. 2, p. 89¹.

³ *Mater palleat pueris*, apud poëtas.

Cic. Verr. 1, 11, 32, *Consulo alicui est prospicio seu provideo alicui, ut: CONSULITE VOBIS. Id. Cat. 4, 2, 3. [— Consulo in aliquem, trato a alguno, v. g. crudeliter.]*

V. *Deficere* cum accusativo est «faltar algo a alguno, no bastar»; cum dativo «faltar uno a». *Tempus, hercule, te citius quam oratio DEFICERET.* Cic. S. Rosc. 32, 89 [passive *tempore deficior*, cf. Ov. Tr. 2, 407; *mulier consilio et ratione deficitur*, Cic. Cluent. 65, 184.] *ILLIS LEGIBUS populus Romanus prior non DEFICIET.* Liv. 1, 24, 7.

[VI. *Cupio aliquid* sonat «desco algo»; *cupio alicui* «deseo el bienestar de», ut: *Quid? ego FUNDATIO non CUPIO?* Cic. Q. fr. 1, 2, 3]

V. GEMINUS ACCUSATIVUS

222 Multa verba duplicem ejusdem rei accusativum habent.
ME AUGUREM Cn. Pompejus et Q. Hortensius NOMINAV-
ERUNT. Cic. Phil. 2, 2, 4. Caesar DOLABELLAM CONSULEM ERAT JUS-
SURUS; cf. *ib.* 2, 32, 80.

[Praeter verba vocativa atque efficiendi, eligendi, existi-
mandi, n. 205, 2.º, huc spectant quae significant se exhibere,
ostendere, alia: *me praebeo, praesto, ostendo, exhibeo, profiteor, ago;*
video, cognosco, agnosco, perspicio, intellego, reperio... Quis ILLUM
igitur CONSULEM nisi latrones putant? Cic. Phil. 4, 4, 9. *Non minus ME*
BONUM AMICUM HABEBIS quam FORTEM INIMICUM ille EXPERTUS EST.
Nep. Them. 9, 3; tendrás en mí un amigo.

NB. Dicitur etiam *aliquem habere pro hoste*, tener a uno por
enemigo, tratar a alg. como a enemigo; *aliquem in hostium numero ha-*
bere, parentis loco aut in parentis loco habere, ducere.]

223 *Doceo, enseño, edoceo, instruyo, dedoceo, desenseño,*
celo, oculto, praeter accusativum personae alium rei
admittunt. Item erudio apud poetas.

Quid nunc TE, asine, LITTERAS DOCEAM? Cic. Pis. 30, 73. *JUVEN-*
TUTEM multis modis MALA FACINORA EDOCEBAT. Sall. C. 16, 1. [*Non*
enim TE CELAVI SERMONEM T. Ampii. Cic. Fam. 2, 16, 3. *Nec ME*
tantum Tritonia CURSUS ERUDIIT. Val. Flacc. 2, 49, 4]

4 «Sic Ovidius aliquoties», inquit Alvarus, n. 313, sub fin. Cf. Met. 8, 245: (*Dae-*
dalus Icarum) *damnosae erudit artes.* Sed haud scio an aliud exempl. ap. Ovid.
invenias.

NB. 1. *Celo* habet etiam ablativum cum praepositione *de*; item *doceo* et *edocéo* pro *certiorem facio*, informo *de*. *Bassus noster me DE HOC LIBRO CELAVIT*. Cic. *Fam.* 7, 20, 3; *no me dió noticia de este l. DE ITINERE hostium senatum docet*. Sall. *C.* 48, 4; informa al senado acerca *de*. [Sed cum pronomine et adjectivo neutro, 217, 1, servatur accusativus: *Cicero ab legatis CUNCTA* (OMNIA, HOC, ILLUD) *EDOCTUS EST*, fué informado. *EADEM fere QUAE Volturcius de itinere hostium senatum docet*. Sall. *C.* 48, 4; informa al s. acerca *de*. *Nosne hoc CELATOS tamdiu!* Ter. *Hec.* 645 [4, 4, 23]. *Id Alcibiades diutius CELARI non potuit*. Nep. *Alc.* 5, 2.¹

NB. 2. Cum verbis docendi passive dicitur, servato accusativo rei, 211, 11, **NB. 3:** *L. Marcius OMNES militiae ARTES EDOCTUS FUERAT*, Liv. 25, 37, 3; sed crebrius *discere aliquid*. Etiam dicitur: *Docti et Graecis litteris et Latinis*, Cic. *Brut.* 46, 169; *docere aliquem fidibus, pilā*, cet. (ablat. instrumenti), enseñar a tocar un instrumento de cuerda, a jugar a la pelota.]

224 *Oro*, pido por favor, *flagito*, pido instantemente, *posco*, raro *reposco* et *percontor*, et apud priscos alia, ut *exoro*, accusativum personae et rei simul admittunt, quorum accusativus personae mulari potest in ablativum cum praepositione *ab*.

Non ME FRUMENTUM FLAGITABAT? Cic. *Dom.* 6, 14. *ABS TE filium optimum atque innocentissimum FLAGITAT*. Cic. *Verr.* 3, 49, 128. *HANC VENIAM illis sine TE EXOREN*. Plaut. *Bacch.* 5, 2, 82 [1199]; perdón para ellos. [*Verres PARENTES pretium pro sepultura liberum POSCEBAT*: cf. Cic. *Verr.* 1, 3, 7; in passiva *poscor aliquid* poët. est: *Nec tantum segetes alimentaque debita dives POSCEBATUR humus*. Ov. *M.* 1, 138. *Forte MEUM siquis TE PERCONTABITUR AEVUM*. Hor. *Ep.* 1, 20, 26. *Si hoc a ME muneris non universa provincia poposcisset*. Cic. *Verr.* 2, 47, 117. *Rationem AB ALTERO vitae reposcere*. Id. *Caecil.* 9, 27. *Veniamque oremus AB IPSO*. Verg. 11, 358. (*Pacem orare*, cum solo accus. rei. *QUOD DEOS immortales expoposci*. Liv. 7, 40, 5, cum altero accus. communi. *HAEC cum PRAETOREM postulabas*. Cic. *pro Tull.* 16, 39.)²] Cf. 287.

¹ In variis edd. porperam *Alcibiadi*.

² Nonnulli Grammatici (KÜHNER, vol. 2, p. 221, RIEMANN-LEJAY, p. 69; etiam verbo *postulo* duplicem tribuunt accusat. hoc loco Cic. *Att.* 2, 7, 4 ducti: *Orationes me duas postulas*; ubi tamen Teubner ex recognitione MÜLLERI legit *a me*; de quo autem Boot ap. Teubner sic in annotatione critica: *vel a ME corrigendum est, vel ME inducendum*. — *Orare aliquid ab aliquo* est poetar. et aevi sequioris.

NB. 1. *Percontor* generatim cum accusativo personae et ablativo rei cum praepositione *de* conjungitur: *percontor aliquem de*, vel cum accus. rei et ablat. personae cum *ex* (vel *ab*): *percontor aliquid ex aliquo, ab aliquo*. [*Ego illum de suo regno, ille me de nostra republica percontatus est. Cic. Rep. 6, 9 [Somm. Sc. 4]. Solebat ex me Dejotarus percontari nostri augurii disciplinam, ego ex illo sui. Id. Div. 2, 36, 76. Ab adversariis percontabitur accusator quid futurum sit. Ad Herenn. 2, 15, 22.*]

NB. 2. Dicitur *rogare, interrogare aliquem sententiam, testimonium*, vel *id, quod, cet.*, n. 217, 1; alias sere *interrogare de* (n. 289). [*Racilius de privatis me primum sententiam rogavit. Cic. Q. fr. 2, 1, 3; el primero entre los particulares: unde in passiva sententiam rogatus. Visne igitur... ego te vicissim iisdem de rebus Latine interrogem? Id. Part. 1, 2. Pusionem quendam Socrates interrogat quaedam geometrica de dimensione quadrati. Id. Tusc. 1, 24, 57. (Rogare auxilium; ab Metello missionem rogat. Sall. J. 64, 1.) Huc referenda locutio: Quid me vis? qué quieres de mi? cf. n. 217, II, 1.*]

225 *Traduco, trojicio, transporto* praeter objecti accusativum alium loci admittunt sine praepositione, vel praepositione *trans* aliquando repetita.

HIBERUM COPIAS TRAJECIT. Liv. 21, 23, 1: TRADUXIT, *ib.* [TRADUCTI SILVAM exercitus. Id. 9, 39, 1. Ne MULTITUDINEM hominum TRANS RHENUM in Galliam TRADUCERET. Caes. G. 1, 35, 3.

NB. Eodem pacto dicitur: *adigo aliquem arbitrum*, obligo a alg. a presentarse al árbitro, al juez, Cic. Off. 3, 16, 66, et *adigo aliquem iusjurandum, ad iusjurandum, jurejurando*, juramento (obligo a jurar) a alg.]

VI. ACCUSATIVUS CUM GENITIVO (CAUSAE)

226 *Miseret, paenitet, piget, pudet, taedet*, et composita, n. 137, 3.º, cum accusativo personae praeter genitivum construuntur. Pro genitivo rei infinitivus quandoque reperitur. [*Sunt hujus loci subpaenitet, suppuget, distaetet, pertaesum est;*

⁴ «Yo, dice el Padre, no deseo nada deo PREGUNTADO LA CAUSA, respondió.» Ribad Vida de S. Ign. 5, 4, p. 285, Madrid, 1594, p. 187¹, Madrid, 1603.

miserescit, miseritum est et me miseretur pro misereor, me veritum est pro veritus sum, cet.]

MISERET TE ALIORUM, TUI *nec MISERET nec PUDET*. Plaut. *Trin.* 451 [2, 4, 30]; te compadeces de los demás, de ti ni te c. ni te avergüenzas. *Nunquam SUSCEPTI NEGOTII EUM PERTAESUM EST*. Nep. *Att.* 15, 2; nunca se hastió de lo que una vez había emprendido. *PAENITUIT JURASSE PATREM*. Ov. *M.* 2, 49; vel *juramenti*, at *minime jurandi*. [*Et ILLUM FURORIS, et HUNC NOSTRUM COPIARUM SUPPAENITET*. Cic. *Att.* 7, 14, 1. *EORUM (LIBRORUM) ME SUPPUDEBAT*. Cic. *Fam.* 9, 1, 2; tenía yo cierto empacho de los l. (*eos enim jam dudum non legeram.*) — *Solet EUM, cum aliquid furiose fecit, PAENITERE*. Cic. *Att.* 8, 5, 4; *minime solet is paen*; siempre que hace algo: cf. 304. II.]

NB. *Piget, paenitet, pudet* cum neutro demonstrativo aut relativo, tanquam subjecto, inveniuntur nonnunquam. *Non te HAEC PUDENT?* Ter. *Ad.* 4, 7, 36 [754]; [*pro horum te non pudet?* QUOD NOS POST RIGENT. Id. *Phorm.* 3, 3, 21 [554]; lo cual después nos apesadumbre, de lo cual d. nos apesadumbremos. ⁴]

VII. ACCUSATIVUS LOCI

227 I. Nomina urbium minorumque insularum, item *rus* et *domus* solo accusativo efferuntur si per adverbium quo fit interrogatio, sc. si ingressio in haec loca significatur; propria vero regionum et majorum insularum, item appellativa ponuntur in accusativo cum *in*, raro *ad*.

Epistulas CATINAM, TAUROMENIUM, SYRACUSAS commodius mittere potero. Cic. *Att.* 16, 11, 7. *Rus ibo*. Ter. *Eun.* 187 [1, 2, 107]. *DOMUM revertor*. Id. *Haut.* 68 [1, 1, 16]. [*DOMUM reditus*. Cic. *Pis.* 3; etiam usurpatur *domos*, cum agitur de patria, secus *in domus: Ubi*

⁴ Nota exemplum *Sapientis est proprium nihil quod paenitere possit facere*. Cic. *Tusc.* 5, 28, 81; i. e. quod paenitere eum possit. Ubi MADVIG, n. 218 a, adnot., NEUE-WAGENER, vol 3, p. 653-54, JANS. n. 293, 4, alii opinantur esse quod nominat.; contra accus. THEIL in sua *Grammaticae Madvigianae* versione, n. 218 a, 2, KÜHNEN, vol. 1, n. 206, adnot. 7, p. 540, RAMSHORN, *Gr. Lat.* 443, 2, ZUMPT. *Gr. Lat.* 442, FREUND, *Dictionn. poenitet*; RIEMANN et GÖLTZEN dubitant, n. 50, III.—Invenitur etiam nominativus substantivi pro genitivo cum *paenitet*; at est insolens. *Et me quidem haec condicio nunc non paenitet*. Plaut. *Stich.* 4, 4, 51. — Vide sensum hujus exempli et similium: *Me pudet deorum hominumque*, me avergüenzo, siento vergüenza, delante de los d.

vos dilapsi domos et in rura vestra eritis. Liv. 39, 16, 4; *Socrates autem primus philosophiam in domus introduxit.* Cic. *Tusc.* 5, 4, 10.] *IN MACEDONIAM AD Cn. Pompeji castra venit.* Cic. *Lig.* 9, 27. *IN INFERIOREM AMBULATIONEM descendimus.* Id. *Tusc.* 4, 4, 7. [*Ipsumque ad moenia ducat.* Verg. *Aen.* 1, 645; i. e. in urbem Carthaginem.¹ — *Insulae minores habentur Chius, Quio, Delos, Lemnus, Rhodus, Salamis, Samos, cet. Cum accessisset LEMNUM.* Nep. *Milt.* 1, 4.]

NB. 1. Praepositione *ad* solet in motu significari

a) propinquititas seu accessio ad locum. *Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles.* Verg. *B.* 4, 36; al campamento de Tr., a los muros de. [*Adulescentulus miles ad Capuam profectus sum, quintoque anno post ad Tarentum.* Cic. *C. M.* 4, 10; fui de soldado a C, i. e., a los alrededores de C., al campo militar de; *erant enim illae urbes penes Hannibalem. Quae spes nisi ut ad urbem vel in urbem potius exercitum maximum adduceret?* Id. *Phil.* 5, 8, 22. *AD RIVUM EUNDEM lupus et agnus venerant.* Phaed. 1, 1, 1; non enim undas sunt ingressi.]

b) mera directio. *Qui cum facibus ad curiam cucurrerunt.* Cic. *Mil.* 33, 91; hacia, en dirección a. [*Duplices tendens ad sidera palmas.* Verg. *Aen.* 1, 93; ib. 86, 103, 644, 656². — *Etiam sine verbo motus: tres viae sunt ad Mutinam.* Cic. *Phil.* 12, 9, 22.]

c) locus tralaticius. *Proficiscere ad impium bellum ac nefarium.* Cic. *Cat.* 1, 13, 53. [*AD FACTA veniamus.* Id. *Rep.* 2, 2, 4.]

d) persona. *In Macedoniam ad Planciumque perrexi.* Cic. *Planc.* 41, 98. [*AD SENATUMNE venient? AD POPULUM ROMANUM confugient?* Id. *Verr.* 5, 48, 126; i. e. ad senatores, ad cives R.; cf. *Venio in senatum frequens*, id. *C. M.* 11, 38. *Eamus ad me.* Ter. *Eun.* 612 [3, 5, 65]; vayamos a (mi) casa. — Nomina populorum sive gentium saepe sumuntur tanquam regionum, non personarum: *Hic bellum lacrimosum a populo in Persas aget.* Hor. *C.* 1, 21, 14; i. e. in Persiam]

NB. 2. Accusativo *domum* et *domos* adjungi potest genitivus possessoris vel adjectivum possessivum; v. g. *eo domum Pompeji, domum*

¹ Cf. Cic. *Mil.* 49, 51: *Ariciū rediens devertit Clodius ad se in ALBANUM... AD VILLAM SUAM DEVERTI*, et ib. 20, 54: *DEVERTIT IN VILLAM Pompeji*. Item: *Eos in CAELUM laudibus EXTOLLERE*, *Harusp. r.* 22, 47, et *Quem tu AD CAELUM laudibus EXTULISTI*. *Fam.* 12, 25, 3, 7.

² At illius trius directio particula *versus* significatur. *Verti igitur me a Minturnis ARPINUM VERSUS.* Cic. *Att.* 16, 40, 1. *IN GALLIAM VERSUS castra movere.* Sall. *C.* 56, 4. *AD OCEANUM VERSUS proficisci.* Caes. *G.* 6, 33, 1.

meam, alienam, regiam, i. e. *regis*. At etiam dicitur: *eo in domum meam, in domum Pompeji et domum ad Pompejum*. [DOMOS SUAS discedere, Nep. Them. 4, 2; aurum argentumque DOMUM REGIAM comportant, Sall. J. 76, 6. Venisse in M. LECCAE DOMUM. Cic. Cat. 1, 4, 8. Cum ceteris adjectivis adhibenda praepositio: *in domum amplam et magnificam venire*]

NB. 3. Si interrogatio sit per adverbium quo, detrahi praepositio potest aliquando cum nominibus magnarum insularum et cum Graecis in *us loci* majoris.⁴ Et poëtae interdum dativo etiam utuntur. SARDINIAM cum classe venit. Cic. Man. 12, 54: cf. Pompejus in Sardiniam profectus est. Id. Fam. 1, 9, 9. AEGYPTUM proficisci. Nep. Dat. 4, 1. — Hic alii spolia occisis derepta Latinis Conjiciunt igni. Verg. Aen. 11, 194; i. e. in ignem. [It CAELO clamorque virum clangorque tubarum. Ib. 192; pro ad caelum: cf. ib. 12, 409: It tristis ad aethera clamor. Verba refers AURES non pervenientia NOSTRAS. Ov. M. 3, 462; pro ad aures. CHERSONESUM profectus. Nep. Milt. 1, 4. Cf. n. 285, NB. 2 et 3.]

II. Ubi vel cum motu vel sine motu indicatur extensio, liber est usus praepositionis *ad* cum nominibus loci minoris. *Usque ab Dianio ad SINOPAM navigaverunt*. Cic. Verr. 2, 1, 34, 87. *Municipia quae sunt a Vibone BRUNDISIUM*. Id. Planc. 41, 97; vel a Vibone ad Brundisium. Cf. n. 285, NB. 1.]

228 *Propius, proxime* accusandi casum saepius exigunt, quam dandi; contra *propior* et *proximus*. Dicitur etiam *propius* et *proxime ab, propior* et *proximus ab*.

*Exercitum PROPIUS URBEM admove*re: cf. Cic. Phil. 7, 9, 26. *Exercitum habere quam PROXIME HOSTEM*. Id. Att. 6, 5, 3. *Quam PROXIME potest hostium CASTRIS, castra communit*. Caes. C. 1, 72, 5. *PROPIUS A TERRA Jovis stella fertur*. Cic. N. D. 2, 20, 52. [Stellae aliae PROPIUS A TERRIS, aliae remotius eadem spatia conficiunt. Ib. 1, 31, 87. A SURA PROXIME est Philiscum. Plin. N. H. 5, 26, 89 (5, 21, 4). Est PROXIMUS A POSTREMO. Cic. Or. 64, 217. PROPIOR PATRIAE. Ov. Pont. 1, 2, 130. PROPIOR MONTEM suos collocat. Sall. J. 49, 1.]

⁴ Inter Graeca notanda *Aegyptus, Bosphorus, Chersonesus, Epirus, Peloponnesus* ..

VIII. ACCUSATIVUS MENSURAE, DISTANTIAE
AETATIS, TEMPORIS

229 In a) extensione et b) motu mensura accusativo exprimitur (cum verbis, adjectivis et adverbis).

a) MILLE ET DUCENTOS PASSUS IBI LATITUDO PALET. Liv. 37, 31, 9. b) A RECTA CONSCIENTIA TRANSVERSUM UNGUEM NON OPORTET DISCEDERE. Cic. Att. 13, 20, 4; un negro de uña, un canto de u. [Negat unquam se a te PEDEM discessisse. Id. Deiot. 13, 42. Fossam sex CUBITA ALTAM, DUODECIM LATAM CUM DUXISSET. Liv. 37, 37, 10. ¹

Generalem dimensionem sive extensionem significant *longus, latus, altus*, alto, profundo (cave usurpes hic *profundus*), cum suis adverbis, v. g. *terram duos pedes alte infodere*; certam mensuram *digitus, palmus, pes, cubitum, passus, stadium, iter*, v. g. *unius diei, tridui*: *Ariovistus tridui iter processit*.

NB. *Crassus ex. c. pedes duos*, ut est apud Cat. R. R. 18, de arboribus, *sex digitos*, Plin: H. N. 36, 25, 187 (62) eruditius saeculum rejecit, maluitque dicere: *arbores duum PEDUM CRASSITUDINE*. *Clavi ferrei DIGITI pollicis CRASSITUDINE*. Caes. G. 3, 13, 4. *Patebat PARIETUM CRASSITUDO pedes quinque*. Id. C. 2, 8, 2. ²— Genitivus mensurae aevi sequioris est; item ablativus, nisi a comparativo pendet: *Palus lata pedes quinquaginta*; sed *palus non LATIOR PEDIBUS L.* Caes. G. 7, 19, 1: n. 294, I.]

230 Nomen distantiam loci significans accusativo vel ablativo effertur, addita loco unde praepositione *ab*.

Teaunum abest a IARINO XVIII MILIA PASSUUM. Cic. Cluent. 9, 27. *Aesculapii templum V MILIBUS PASSUUM AB EPIDAURO DISTAT*: cf. Liv. 43, 28, 3. [Quattuor MILIA AB HOSTE POSUIT CASTRA. Liv. 37, 38, 2; i. e. *passuum*. *Is locus est citra Leucadem STADIA centum et viginti*. Cic. Fam. 16, 2. *Cum reliquae legiones magnum SPATIUM ABESSENT*. Caes. G. 2, 17, 2. *MILIBUS PASSUUM sex a Caesaris CASTRIS sub monte conedit*. Ib. 1, 48, 1. *Hic locus aequo fere SPATIO AB CASTRIS Ariovisti et Caesaris aberat*. Ib. 1, 43, 1: cf. NB. 2.]

NB. 1. Si locus distans tacetur, saepe distantia construitur cum

¹ Haec genuina lectio, non *cubitis*.

² *Pedum* pro *pedes* mendosum est.

praepositione *ab*. A MILIBUS passuum minus duobus castra posuerunt. Caes. G. 2, 7, 5; a menos de dos mil p.

NB. 2. Nisi cum verbis *abesse* et *distare*, vox *spatium* et *inter vallum* in distantia semper ablativo effertur. Sex milium passuum INTEVALLO *ab Saburra* CONSEDERAT. Caes. C. 2, 38, 3. Quindecim ferme milium SPATIO castra *ab Tarento* POSUIT. Liv. 25, 9, 3.]

231 Cum adjectivo *natus* numerus annorum seu mensura aetatis in accusativo ponitur. Masinissa NONAGINTA NATUS ANNOS. Cic. C. M. 10, 34; de noventa a. de edad, a los noventa a. (cumplidos).

NB. Dicitur etiam *nonaginta annorum*, et *nonagesimum primum annum agens*; annus enim vertens cum verbo *ago* numeratur, usurpaturque numerus ordinalis.

232 I. Si per *quamdiu* fit interrogatio, i. e. si *spatium temporis* preteriti vel futuri (duración) exprimitur, accusativus adhibetur, raro ablativus: ¿cuánto tiempo una cosa fué o será, duró o durará?

Romulus septem et triginta regnavit ANNOS [Numa TRES et quadraginta] Liv. 1, 21, 6. *Habendas TRIDUUM ferias*. Cic. Leg. 2, 22, 57. *Triginta ANNIS vixisse*. Cic. Off. 3, 2, 8. [Cum comparativis adhibetur ablativus: *Etsi cupidissime expetitur a me est ne diutius ANNO in provincia essem*. Cic. Att. 7, 3, 1: n. 294, 1. — Accusativo additur per ad designandam rem continenter gestam. *Ludi PER DECEM DIES facti sunt*. Cic. Cat. 3, 8, 20; durante diez días (consecutivos). ¹ *At pius Aeneas PER NOCTEM plurima volvens*. Verg. Aen. 1, 303; toda la noche.] *Addita et UNUM DIEM supplicatio*. Liv. 39, 22, 4.]

II. Sin vero interrogatio fit per *quamdudum*, hoc est, si res adhuc perseverans significatur, utuntur Latini accusativo et numero ordinali: ¿cuánto tiempo hace (hacía) que una cosa sucede (sucedia)?

ANNUM jam TERTIUM et VICESIMUM regnat. Cic. Man. 3, 7; reina ya veintitrés años, hace ya v. años que reina, es ya el año vigésimo tercero que r. [Is Lilybaei multos jam annos habitat. Id. Verr. 4, 18, 38.]

III. Abhinc verbis praeteriti temporis et accusativo, raro abla-

¹ Distinctius: *Menses octo continuos his opus non defuit*. Cic. Verr. 4, 24, 54; no les faltó quehacer.

livo, ante et accusativo et ablativo jungitur: ¿cuánto tiempo ha que una cosa sucedió? *Quaestor fuisti ABHINC ANNOS quattuordecim.* Cic. Verr. 2, 1, 12, 34. *Quo tempore? ABHINC ANNIS quindecim.* Id. R. Com. 13, 37. ANTE hos sex MENSES male, ait, dixisti mihi. Phaed. 1, 1, 10; ha seis meses que hablaste mal de mí, seis meses antes (de ahora). *Catilina paucis ANTE DIEBUS erupit ex urbe.* Cic. Cat. 3, 1; 3. [— Ante suo casui interjicitur: *decem ante dies et decem ante diebus*, vel postponitur: *decem dies ante et decem diebus ante*, vel praepositur: *ante decem dies*, raro *ante diebus decem*.]

NB. Pro abhinc vel ante adhibetur interdum ablativus pronomini hic, ille. *HIS ANNIS quadringentis Romae rex erat.* Cic. Rep. 1, 37, 58; hace como cuatrocientos años, unos cuatroc. a., que en Roma había rey. [*Respondit illud argentum se paucis ILLIS DIEBUS misisse Lilybaeum.* Id. Verr. 4, 18, 39; por aquellos días, no había muchos días.]

233

I. Quaestioni in quodnam tempus et in quantum tempus «para cuándo, para cuánto tiempo» responderetur cum accusativo et praepositione in, aliquando ad.

Omnem hanc disputationem IN ADVENTUM tuum differo. Cic. Fam. 2, 3, 2. *Te AD MENSEM JANUARIUM expectamus.* Id. Att. 1, 5, 2; para Enero. *IN CENTUM ANNOS indutiae datae.* Liv. 1, 15, 5. [*Solis defectiones itemque lunae praedicuntur IN MULTOS ANNOS.* Cic. Div. 2, 6, 17; los eclipses se predicen, anuncian, para muchos años adelante, i. e. con mucha anticipación. (Latinas) *IN ANTE DIEM TERTIUM Idus Sextiles edixit.* Liv. 41, 16, 5; i. e. *in diem tertium*; cf. id. 41, 16, 1: *Latinas feriae fuere ante diem tertium Nonas Majas*; cf. 591, IV. *Currus rogat ille paternos Inque DIEM alipedum jus et moderamen equorum.* Ov. M. 2, 47.

Dicitur: crescit in dies, vel *in dies singulos*, *hostium numerus*, Cic. Cat. 1, 2, 5; *minorem in diem urbem Saguntini faciunt*, Liv. 21, 11, 11, diariamente, de día en día; *in diem vivere*, Cic. de Or. 2, 40, 169, Liv. 22, 39, 13, sive *nulla cura de futuro*, vivir al día; *puer mutatur in horas*, Hor. Pis. 160, a cada hora, de hora en hora; *ad constitutam diem tempusque venisse*, Cic. Caec. 11, 32, para el día y hora señalada; *ad tempus redire*, id. Alt. 13, 45, 2, i. e. *opportuno tempore*, a tiempo; *quem ad annum tribunum plebis videbam fore*, ib. 5, 2, 1, dentro de un año, al año.]

II. Interrogationi quousque «hasta cuándo, h. qué tiempo» respondetur praepositione ad, usque ad, aliquando in.

Sophocles AD SUMMAM SENECTUTEM tragoedias fecit. Cic. C. M. 7, 22; hasta la última vejez. *Philosophia jacuit* USQUE AD hanc aetatem. Id. Tusc. 1, 3, 5; estuvo postrada. *Sermonem* IN multam NOCTEM produximus. Id. Resp. 6, 7 [Somn. Sc. I]; hasta muy entrada la n., h. altas horas de la n. [Cui est exploratum se AD VESPERUM esse victurum? Cf. id. C. M. 19, 67. QUEM AD FINEM sese effrenata jactabit audacia? Id. Cat. 1, 1, 1; i. e. quousque, quamdiu; ¿hasta cuándo te jactarás de (esa) tu desenfrenada osadía? ¿cuándo tendrá fin (esa) tu presumida y des. os? ¹ Dormire in lucem. Hor. Ep. 1, 18, 34; hasta ser de día, h. muy tarde]

234 *Pridie* et *postridie* accusativum casum postulant (apud probatos auctores cum nominibus festorum et dierum mensis tantum). (*Venatio*) *POSTRIDIE* LUDOS APOLLINARES futura est. Cic. Att. 16, 4, 1. *PRIDIE* NONAS JUNIAS litteras tuas accepi. Id. Fam. 3, 4, 1.

NB. Semper dicitur *pridie*, *postridie* ejus diei.

IX. ACCUSATIVUS IN EXCLAMANDO ET PRO ALIO CASU

235 In exclamationibus admirantis aut dolentis adhibetur accusativus vel sine interjectione vel cum *o* et *heu*, ut: *me miserum! o me miserum! heu me miserum!* Cic. Phil. 7, 4, 14. ²

236 In paucis locutionibus adhibetur accusativus loco alterius casus. Sic dicitur: *id temporis* pro *eo tempore*. Quos ad me *ID TEMPORIS* venturos esse praedixeram Cic. Cat. 1, 4, 10. Dicitur etiam: *id* seu *illud aetatis* pro *eius, illius aetatis*. *Id aetatis* jam sumus, ut... Cic. Fam. 6, 20, 3; somos de tal edad, de tantos años. ³

¹ Non igitur recte omnino RONALDO DE OVIEDO: «¿hasta qué término ha de llegar esa tu desenfrenada osadía?» MALE CALVO: «¿a qué extremos se arrojará tu desenfrenada audacia?» et LAGUNA (saec. XVI.): «¿Adonde irá a dar consigo esa tu osadía desenfrenada?»

² In Tullianis orationibus passim accusativus hic reperitur; v. g. *O miserum et infelicem illum diem!*... *O fulsam spem! o volucrem fortunam! o caecam cupiditatem! o praeposteram gratulationem!* Sull. 32, 91. *O patrem (Cornelium) sapientem!* Ib. 48, 51. *Miserum me!* Id. Pis. 4, 3. Cf. de Or. 3, 2, 7. — (*Edepol* mortalis malos. Plaut. Bacch. 293. *Euge litteras minutas.* Ib. 4, 9, 68 [99]); ¡qué letras tan pequeñas! ¡qué letra tan diminuta!) Cf. 209, II.

³ Minime vero: vivimos en tal época.

[*Hominem id aetatis adorianatur*, id. *Verr.* 2, 14, 37. Quibus adde: *id* (hoc, omne) *genus pro ejus* (hujus, omnis) *generis*: *Scis me antea orationes aut aliquid id genus solitum scribere*, Cic. *Att.* 13, 12, 3. *Simulacra omne genus*, Lucr. 4, 737. *Res hoc genus*, id. 6, 918, Varro *R. R.* 2, 1, 23.

Dicitur tandem in poësi praesertim: *quo mihi* (tibi...) *cum accus.*, ¿de qué me sirve? *unde mihi...* ¿a dónde irá a buscar? ¿dónde podrá hallar? *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* Hor. *Ep.* 1, 5, 12; i. e. *quid mihi fortuna prodest?* *Quo mi*, inquit, *mutam speciem, si vincor sono?* Phaed. 3, 18, 9. *Unde mihi tam fortem tamque fidem?* Hor. *S.* 2, 5, 102; sc. *ubi inveniám?*]

X. ACCUSATIVI VEL ABLATIVI PRAEPOSITIONES

(Cf. n. 162, 1, et 298.)

237 *In accusativum amat 1.^m cum motus proprie significatur, «a == para dentro de», n. 227.*

Venio IN SENATUM frequens. Cic. *C. M.* 11, 38.

Sic: *adventus in urbes sociorum*; *in carcerem conjicere, condere*; *convenire, congregari, exercitum contrahere in locum aliquem* (unde *congregari aliquo, eo*, non vero *alicubi, ibi*); *cogere copias in unum*; *comportare arma in templa, aquam in arcem*; *concludere aliquem in cellam*; *concursus fit in praetorium*; *confluunt in hanc urbem multi inquinati loquentes*; *Midae dormienti formicae in os tritici grana con-gesserunt*; *convehere lintibus in insulam materiam, calcem, cet., frumentum et commeatus in castra*; *convocare philosophos in Academiam*; *in terram egredi, salir* (del barco) *a tierra, saltar en t., desembarcar*; *incursionem facere in fines Romanorum*; *in exilium proficisci*; *in civitatem recipere*; *in curiam reditus*; *in custodiam, in pistrinum* (tahona, molino) *aliquem tradere.*

In accusativum amat 2.º etiam cum translate motus designatur:

a) *cum notat finem*; *ubi saepius adhibetur ad. Regium IN PHAESIDIUM missa legio.* Liv. 28, 28, 2 (cum verbo motus). [IN HANC REM te, te, inquam, testem, Naevis, citabo. Cic. *Quinct.* 11, 37, *Verr.* 4, 59, 146 (sine verbo motus). *Nec locus IN TUMULOS, nec sufficit arbor IN IGNES.* Ov. *M.* 7, 615.]

b) *cum notat modum seu formam rei aut dispositionem.*

Cives Romani SERVILEM IN MODUM cruciati et vexati. Cic. Verr. 1, 5, 13. *Diffindere aliquid IN LONGITUDINEM:* cf. id. Tim. 7, 24; hender a lo largo. [(Apes) MAGNUM mixtae glomerantur IN ORBEM. Verg. G. 4, 79; se aglomeran en un gran pelotón, formando un grande p.; cf. Ov. Met. 1, 35; *Terram magni SPECIEM glomeravit IN orbis.*]

c) cum notat distributionem aut divisionem. *Describebat censores binos IN SINGULAS CIVITATES Timarchides.* Cic. Verr. 2, 53, 133. *Gallia est omnis divisa IN PARTES TRES.* Caes. G. 1, 1, 1.

Sic: a) *Denarium XXXIX milia contulerunt in statuam.* Cic. Verr. 2, 53, 137; *esse in usum*, servir para. b) *Bonam in partem accipere.* Cic. Att. 11, 7, 8. *Marii virtutem in majus celebrare.* Sall. J. 75, 5; exaggerando. *Hoc senatusconsulto in meam sententiam facto.* Cic. Fam. 1, 9, 9; dado este decreto del senado conforme a mi parecer. *In hanc sententiam scriberem plura.* Ib. 2, 4, 2; a este propósito, en este sentido. *Pax data Philippo in has leges (in haec).* Liv. 33, 30, 1 et 32, 24, 7; con estas condiciones. *In aurem, in aurem dexteram, in latus dormire,* Ter. Haut. 2, 3, 101 [512], Plaut. Pseud. 1, 1, 123-24 cet. *Silva in longitudinem patet;* cf. Caes. G. 6, 28; tiene de largo; *patet in latitudinem*, tiene de ancho; *tres pedes habet in longitudinem;* cf. Caes. G. 1, 2, 5. *Nec pingues unam in faciem nascuntur olivae.* Verg. G. 2, 85; ni las olivas nacen en una sola forma, con la misma figura, presentando el mismo aspecto. ⁴ *Latus rupis excisum in antrum.* Verg. Aen. 6, 42. *Congeriem secuit sectamque in membra redegit.* Ov. Met. 1, 33; y dividida (la masa) la dispuso en partes. *Belgae spectant in Septentriones.* Caes. G. 1, 1, 6; Bélgica mira al norte: etiam dicitur spectare ad, Cic. Verr. 5, 66, 169. Caes. G. 7, 69. *Portus in meridiem vergit.* Liv. 37, 31, 10; etiam ad meridiem, cf. Caes. G. 1, 1, 5. *Minantur in caelum scopuli.* Verg. Aen. 1, 163. *In saxum mutari,* cet. c) *Verres ab aratoribus pro frumento in modios singulos duodenos sestertios exegit,* cf. Cic. Caecil. 10, 30. *Jamque ad denarios in singulos modios annona pervenerat.* Caes. 1, 52, 2. *Distribuere populi partes in tribus,* Cic.

⁴ Οὐρα minus recte totum hunc locum videtur reddidisse, quippe qui versione usus sit Valentinæ edita, 1778, in quo tamen libro, pag. 375, Ludovicus Legionensis sic pulchre:

Ni las olivas grassos sin arreo (son)
De un mismo tallo todas; que si adviertes
Hay luenga (radii), hay ocal, hay la (s) que creo
Que llaman pausia oliva, a quien ninguna
Iguala en amargura de aceituna.

Ocal (vide Diccionario de la Acad.) legendum fortasse (orca?) oval, id enim sonat orchades Vergilianum. Cf. Enciclopedia Espasa, t. II, p. 46 ¹.

Leg. 3, 3, 7; populum in quinque classes, id. Rep. 2, 22, 39; pecuniae summam in singulos iudices, id. Cluent. 27, 74, etiam singulis iudicibus, cf. Cic. Att. 7, 14, 2 et Caes. G. 4, 22, 3. In utranque partem omnia paria reddere. Cic. Fin. 3, 4, 12.]

In accusativum amat, rarissime ablativum, 3.º cum ponitur pro erga vel contra, ut *Brutus fuit pius in patriam, crudelis in liberos.*

[Sic: *Magna ejus in me officia et merita. Cic. Fam. 11, 17, 1; studia in nos hominum augentur, id. Att. 2, 22, 3.* la afición que nos tienen; *summum odium omnium hominum in eos qui tenent omnia, ib. 2, 22, 6* (nota alliterationem praesertim characterum u et m); *convertit se in nos, ib. 2, 22, 1*, se vuelve contra n.; *quod in vulgus gratum esse sentimus, ib. 2, 22, 3; ad impietatem in deos in homines adjunxit injuriam, id. N. D. 3, 34, 84; Callimachi epigramma in Cleombrotum, id. Tusc. 1, 34, 84; in hostem pugnare, Sall. C. 9, 4; dicere in aliquem, cui opponitur dicere pro aliquo, en (a) favor de. — In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut cet. Nep. Phoc. 4, 3; contra éste.]*

NB. Cum certis verbis usurpatur aliquando in cum accusativo vel ablativo vix immutata significatione, ut *includere aliquem in carcerem*, meter en la c., nonnunquam in carcere, encerrar, etiam *carcere* tanquam ablat. instrumenti [*condere in carcerem, in vincula et condere aliquid in visceribus; incidere aliquid in aes, grabar en bronce, in tabula, en una tabla; abdere aliquem vel aliquid in silvam, in intimam Macedoniam, domum... et abdere milites in insidiis, abditus in tabernaculo, cet. — In cum accusativo pro ablativo invenitur in nonnullis locutionibus minus accuratis, ut in amicitiam dicionemque populi Romani esse, habere in potestatem.*

Adn. In cum ablat. vide n. 298.]

II. Sub accusandi casum fere postulat 1.º cum motus significatur «(para) debajo de», ut *cadere sub oculos, sub jugum mittere (et sub jugo).* [Sub populi Romani imperium dicionemque ceciderunt. Cic. Font. 5, 12. Ditem patrem serunt penetrasse sub terras. Id. Verr. 4, 48, 107. Vatis portat sub tecta Sibyllae (Aeneas ramum) Verg. Aen. 6, 214; succedere sub montem.]

Sub accusandi casum postulat fere 2.º cum tempus adsignificat pro post, paulo post, circiter, per; ut *sub vesperum, sub lucis ortum, sub idem tempus. — Sub ipsa profectione. Caes. C. 1, 27, 3; en el momento mismo de la partida. [Sub eas (Lepidi litteras) statim recitatae sunt tuae. Cic. Fam. 10, 16, 1. Pompejus sub noctem naves*

solvit. Caes. C. 1, 28, 5; zarpó, levó anclas, se hizo a la vela al anochecer, en anocheciendo. SUB equestris FINEM certaminis coorta est peditum pugna. Liv. 22, 47, 4.]

At cum verbis quietis ablativus poscit, ut *sub mensa jacere, esse sub oculis. [Si essent, inquit, qui sub TERRA semper habitavissent. Cic. N. D. 2, 37, 95. Requiesce SUB UMRRA. Verg. B. 7, 10.]*

III. *Super* acusativo servit, apud poetas etiam ablativo; at in soluta oratione ablativo jungitur tantummodo cum pro de ponitur: «sobre = acerca de». (*Demetrius*) *SUPER terrae TUMULUM noluit quicquam statui nisi columellam. Cic. Leg. 2, 26, 66. FRONDE SUPER VIRIDI. Verg. B. 4, 80. HAC SUPER RE scribam ad te Regio. Cic. Att. 16, 6, 1.*

IV. *Subter*, n. 162, 1. (*Plato*) *cupiditatem SUBTER PRAECORDIA locavit. Cic. Tusc. 1. 10, 20; debajo del diafragma. Ferre juvat SUBTER densa TESTUDINE casus. Verg. Aen. 9, 314; gustan de arrostrar los peligros bajo la densa empavesada.*¹

1 Etiam *pavesada, testud* et *testudo*, i. e. cubierta o bóveda formada de escudos o paveses trabados. Cf. Diccionario de la Acad., *empavesada, pavesada, testudo*. Audiatur praeterea Saavedra Fajardo, *Idea de un principe...*, empresa 26: «Si acometían aquellos (los gentiles) una fortaleza, era debajo de empavesadas y testudes». Sic habent edd. quas quidem adire potuimus, ann. 1640 et 1642, «En Monaco, En Milan», p. 473; Bibl. de Rivaden., t. 25, p. 70, et Diccionario de autoridades, t. 3, p. 407, *empavesada*. Sed *testudos* legit idem Vocabularium, t. 6, p. 264. artic. *testudo* = «cierta especie de galería que formaban los soldados, uniendo los escudos de unos con los de otros, para no ser heridos de alto».

Idem Saavedra, *Corona Gothica...* cap. 26. año 674 (Madrid, 1670, pp. 388-89): *Sobre ruedas secretas se movián unas galerías largas de madera cubiertas de cueros, y belunes, que resistiesen a las piedras, y al fuego para que se arrimassen seguramente los soldados, unos a deshazer, o quemar las puertas, y otros apicar lege a picar los muros. Para el mismo efecto, y con la misma traza, aunq. en forma de tortugas, caminavan otras llamadas Testudos, unas sencillas, y otras rostradas, y otras arietarias.* Véase a Saavedra, *Coron. Got.* en Wamba, donde describiendo tan elegantemente, como suele, el famoso cerco que aquel rey puso a Nimes, dice que unos (de los espugnadores) *arri-maban escalas, y otros levantando sobre las cabezas los escudos hacían empavesadas.* Pág. 493, tom. II, edic. de Amber. año de 1681. Goya y Muniáin, *Notas para la mejor inteligencia de Julio César, y justificación de la versión castellana*, libro 1.º de la Guerra galicana, nota 35.

CAPUT IV. DE GENITIVO ¹I. GENITIVUS POST SUBSTANTIVA, ITEM POST ADJECTIVA, PRONOMINA ATQUE ADVERBIA SUBSTANTIVE SUMPTA ²

238 I. Quotiescumque duo nomina substantiva in oratione continuantur, alterum erit genitivi casus, si ab altero regitur, modo ne obstet particulare praeceptum. ³

Supplicium est POENA PECCATI. Cic. Pis. 19, 43. *Maximum* ORNAMENTUM AMICITIAE tollit, qui ex ea tollit verecundiam. Id. Lael. 22, 82. Cf. n. 203, II. ⁴

¹ Genitivus adhibetur primum ad definiendum nomen substantivum vel substantivae sumptum; deinde tanquam verbi complementum sive indirectum sive alicujus circumstantiae; tum ut adjectivi complementum; denique sensu partitivo.

² Gen. possessivus, subjectivus, objectivus, generis, definitivus, finalis, quantitatis.

³ *Vir praestanti prudentia* (ablat. qualitatis), *interitus ferro, fame* (ablat. causae), *victoria de patribus*, alcanzada de los patricios, *insidiae a meis*, de parte de, *ex urbe reductus* (unde), *judicium de Volscis*, sobre, acerca de (ablat. materiae, cet.)

⁴ Praecipul genitivi huc spectantes sunt:

I. genit. auctoris, qui indicat a quo quid sit vel procedat, ut *carmina Vergilii*, *res gestae Caesaris*, *conjunctio Catilinae*.

II. genit. possessivus et subjectivus, sc. ejus rei vel personae quae aliquid habet vel quodammodo possidet aut agit, ut *domus Pompeii* (mea), *filius Majae*, *Asparagium Dyrrachinorum*, *provincia imperii nostri*, *consensus bonorum*, *timor populi*, temor del pueblo, que el pueblo tiene.

*Es subjetivo, (si) corresponde al sujeto del verbo; v. g. *amor de padre*=el padre ama... Es objetivo, (si) corresponde al acusativo de *amar*: *el amor de la vida*=amamos la vida». Cuervo, *Dicc* 4, 438¹, c. «En obsequio de la claridad se reemplaza a menudo el de objetivo con a (más frecuentemente hoy que en tiempos anteriores». *Ib.* 438², 3). Nonnunquam etiam usurpamus para: *Fateor me communium malorum consolationem nullam invenire*. Cic. Fam. 6, 4, 2; que para los males comunes no hallo ningún consuelo: cf. ABUL, h. l. (6, 3). *Corporis sepulcrum*. Id. *Mil.* 38, 404; genit. subject.

III. genit. objectivus, qui ad substantiva significationis transitivae sive directae sive indirectae refertur tanquam objectum seu verbale complementum: *spes salutis* (cf. *spero salutem*), *ignoratio veri*, *timor populi*, t. que uno tiene del pueblo, al p., *memoria beneficiorum*, *ledium vitae* (*laedet vitae*), *incitamentum periculorum*, incentivo (estimulo) para las pruebas (*incitare aliquem ad pericula*), *laus recte factorum*.

NB. 1. *Instar* cum genitivo hujus est loci, aequiparationemque significat. *Plato mihi unus INSTAR est CENTUM MILIUM*. Cic. Brut. 31, 191; tiene para mí el valor (la importancia) de, vale tanto como, vale por. (*Epistula*) *VOLUMINIS INSTAR erat*. Id. Att. 10, 4, 1, equivalía a.

NB. 2. Aliqua adjectiva quae dativo junguntur, cum genitivo tanquam substantiva frequenter adhibentur. *Est enim temperantia LIBIDINUM INIMICA*. Cic. Off. 3, 53, 117.

[*Talia sunt; amicus, inimicus, familiaris, par, (un) igual, aequalis, cognatus, propinquus, pariente, necessarius, deudo, affinis, vicinus*. Hunc genitivum *amicus, inimicus, familiaris* etiam in superlativo servant, ut *familiaris et familiarissimus meus*, Cic. Fam. 13, 13; *inimicissimus vester*.⁴

NB. 3. Hic genitivus ambiguae significationis esse potest, v. g. *amor Dei*, sc. *quo Deus amat* vel *quo Deus amatur*; *libri Ciceronis*, nimirum vel *a Cicerone scripti* vel *quos C. habet*. Utra vera sit ex contextu orationis dijudicandum.

NB. 4. Verbalia substantiva raro dativum sui verbi pro genitivo habent: *obtemperatio legibus*. Cic. Leg. 1, 13, 42. (*Caesar*) *expectabat suis lenissimis postulatis responsa*. Caes. C. 1, 5, 3.]

II. Duo genitivi ab uno eodemque substantivo aliquando pendunt. *ILLIUS (APPII) administratio PROVINCIARUM*. Cic. Fam. 2, 13, 2.

Huc spectat silva substantivorum verbalium in *or (sor, tor), trix, io, ium, us, mentum*, ut *timor hostium*, que se tiene a los e., *ensor morum, servator patriae, capul-trix vitiorum, moderatio animi, studium virtutis, contemptus divitiarum, monumenta rerum gestarum*.

Pro genit. objectivo adhibetur nonnunquam praepositio ad maiorem perspicuitatem aut vim orationis. *De summo meo ENGA TE amore*. Cic. Fam. 3, 12, 3; *pro meo tui amore*. Cf. n. 255, III. — Etiam adjectiva ponuntur aliquando pro genitivo subjectivo et object. *Servili tumultu*. Caes. G. 1, 40, 5 (subject.). Cf. n. 393, III. *Servilis percontatio*. Cic. de Or. 2, 79, 327 (object.).

IV. genit. generis vel quantitatis, qui rem emensam aut numeratam significat, adhibeturque post substantiva mensurae, numeri aut quantitatis: *modius tritici, par amirorum, pecuniae quinquaginta talenta, magna vis (copia) auri argentique*.

V. genit. definitivus, explicativus seu epexegeticus, qui notionem universalem alterius substantivi magis determinat et circumscribit, ut: *nomen regis*, el nombre de rey (etiam del rey, hic, n. II), *verbum monendi*, el verbo monere, *vox voluptatis*, la palabra de deleite, *familia Scipionum, opus Academicorum*, la obra titulada Académica, *virtus continentiae, vitium irae, arbor fici, higuera, flos violae, flumen sanguinis, montes auri*.

VI. genit. finalis, qui intentionem aut propositum notat: *oratores pacis petendae*, Liv. 9, 45, 48; *exercitus opprimendae libertatis*, Sall. or. Philippi, 3. Sed hic genit. rarus est.

⁴ Cf. San Gregorio Nazianzeno *fué AMICÍSIMO y FAMILIARÍSIMO DE los dos*. Ribad. Flos S., San Greg. Niseno.

[SUPERIORUM TEMPORUM *fortuna REIPUBLICAE*. *Ib.* 9, 8, 2. *HELVETIORUM injuria POPULI ROMANI*: cf. *Caes. C.* 4, 30, 1; *pro in populum R.*]

239 I. Adjectiva et pronomina in nominativo vel accusativo singulari substantive posita more substantivorum genitivum poscunt ad quantitatem significandam.

TANTUM CIBI et POTIONIS adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur. *Cic. C. M.* 11, 36. Hoc ad te LITTERARUM dedi. *Id. Fam.* 2, 8, 3. [QUODCUMQUE MILITUM contrahere poteritis. *Pompej. ap. Cic. Att.* 8, 12, A. 4. ID AETATIS jam sumus; cf. n. 236.

Hujus classis sunt adjectiva (et adverbia) quantitativa *multum, plus, plurimum, amplius, paulum, minus, minimum, tantum, quantum, tantundem, aliquantum, nimium, nihil, omnia, dimidium, plerumque, raro exiguum*, pronomina demonstrativa, relativa, interrogativa, infinita, item superlativa pluralia, v. gr. *summa*, et apud poëtas et serioris aetatis scriptores alia plurima etiam in plurali sine ulla notione quantitatis; v. gr. *summum, extremum, ultimum, postremum, medium, reliquum, incerta fortunae, occulta saltuum. Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus fuit. Cic. Caecil.* 5, 19; *minus virium, minimum firmitatis habere; hoc tantum laboris itinerisque; quid tu hominis es?* qué clase de h. eres tú? *plerumque Europae*, la mayor parte (lo más) de E.; *summa pectoris, Cic. Fam.* 4, 9; *dimidium pecuniae, id. Q. fr.* 2, 4; *exiguum campi, Liv.* 27, 27 (fere dicitur *exiguus campus*); — *medium noctis, extremum aestatis, ultima Orientis, plana urbis*, cet., pro quibus apud aureae aetatis auctores leges: *media nox, extrema aestas, ultimus Oriens, plana urbis loca*. Item in poësi: *acuta belli, cuncta terrarum, strata viarum pro (silice) stratæ viæ*, cet.]

Nota locutiones: *nihil reliqui facere*, no dejar nada por hacer, no omitir nada, *nihil pensi habere*, litt. no tener cosa alguna pesada cuidadosamente, i. e. no tener cuenta con nada, no importár(se) nada. [Similiter: *Nec quicquam iis pensi est quid faciant. Illis nec quid dicerent nec quid facerent quicquam unquam pensi fuisse. Liv.* 34, 49.]

NB. 1. Adjectiva neutra cum genitivo fere praepositionem re-spiciunt; attamen invenies: *in multum diei, Liv.* 27, 2, 9; *pro in multum diem*; cf. *Cic. de Rep.* 6, 7, (*Somn. Sc.* 1): *in multam noctem* [atque *ad multam noctem*; *ventum ad inopiae ultimum, Liv.* 10, 11,

9, al último extremo (grado) de miseria; ¹ *ad id temporis, loci, locorum*].

NB. 2. Genitivus quantitatis potest esse adjectivum declinationis secundae, non tertiae, sine complemento. *Pythagoras, cum in geometria QUIDDAM NOVI invenisset, Musis bovem immolasse dicitur*. Cic. *N. D.* 2, 36, [At dices: *aliquid memorabile, expectatione vestra dignum* (rarius: *aliquid pulchri et memorabilis* ²)].

NB. 3. Raro pro genitivo quantitativo usurpatur ablativus partitivus. *Nihil ex tanta superis placet urbe relinqui*. Verg. *Aen.* 2, 659.]

II. Adverbia quantitativa *satis, parum, nimis, abunde, affatim*, copiosamente, genitivum casum postulant, tanquam substantiva in nominativo vel accusativo. *Satis eloquentiae, sapientiae parum*. Sall. *C.* 5, 4; *subaudi erat Catilinae, Catilina habebat* [Nimis enim insidiarum adhiberi videtur. Cic. *Or.* 51, 170. *Commeatus abunde*. Sall. *C.* 58, 9. *Armorum affatim erat captorum*. Liv. 27, 17, 7. — Pro: *satis militum, satis copiarum* fere dicitur: *satis multi milites, satis multae copiae*, nam *milites et copiae* numerari possunt. Genitivus cum *largiter* priscorum est.]

240 I. Adverbia loci *eo, huc, quo* genitivum casum postulant, cum terminum motus significant. *Eo miseriarum venturus eram*. Sall. *J.* 14, 3; a tal grado de m., «a este extremo de infelicidad.» Inf. D. Gabriel.

[Sic (nunquam tamen apud Ciceronem et Caesarem): (*Nescire*) *videmini quo amentiae progressi sitis*. Liv. 28, 27. *Huc malorum ventum est, ut* —, Curt. 7, 1, 36. *Etiam quovis, quoquo: abeat quovis gentium*. Eodem pacto: *quoad ejus facere potero, fieri poterit*.]

II. *Ergo* pro causâ genitivo postponitur apud archaicos scriptores, raro apud alios. *Victoriae navalis ergo in diem unum supplicatio decreta est*. Liv. 37, 47; acción de gracias de un solo día, para un solo día. ³

¹ Llegados a lo último de la desventura. Mariana, *Hist.* 7, 1 R. 30, 189 ¹.

² Cf. RIEMANN-GOELZER. *Synt.* prol. p. 40.

³ Sic Cic. legum mentionem faciens, *Att.* 3, 23, 2: *Si quid contra alias leges ejus ERGO factum sit*; et *Leg.* 3, 3, 9: *Plebes pro se contra vim AUXILII ERGO decem creavit*.

II. GENITIVUS POST PARTITIVA

241

1. Cum partitionem significant, genitivo gaudent qui mutari potest in ablativum cum *ex* vel *de*.¹

1.^m Substantiva. *Maxima pars* VATUM. Hor. Pis. 24. [*Magna pars militum, duo genera civium; raro cum praepositione: homo vel accusator de plebe, civis e conventu Panormitano.*]

2.º Pronomina interrogativa et indefinita, nonnunquam demonstrativa. *Elephanto beluarum nulla prudentior*. Cic. N. D. 1, 35, 97. *Reperire ex magna turba neminem possumus*. Id. Att. 1, 18, 1.

[Sic: *alius, aliquis, alter, alteruter, nemo, neuter, nullus, quis, quicumque, quidam, quilibet, quisquis, quivis, quispiam, quisquam, quisque, solus, ullus, unusquisque, uter, uterque, utercunque, uterlibet, utervis. Neque stultorum quisquam beatus, neque sapientium non beatus est; illi Graecorum qui vel qui Graecorum, aquellos de los griegos que; nemo mortalium (nemo mortalis, ningún mortal), alter de duobus, aliquis de heredibus, vestrum utervis, Cic. C. M. 10, 32; quis nostrum?; quidam e philosophis, id. Ac. pr. 2, 6, 17. Permitto ut de tribus Antoniis eligas quem velis. Id. Phil. 10, 2, 5.]*

3.º Numeralia. *Vestrum primus*. Liv. 1, 56.

[Sic ordinalia et distributiva, raro cardinalia: *nolo singulos vestrum excitare*, Curt. 8, 8, 9; *unus fuit de magistratibus, ex tribus, octoginta Macedonum* (fere octoginta Macedones)]

4.º a) Positiva, b) comparativa, et c) superlativa sive adjectiva sive adverbia. a) *Multae etiam istarum arborum mea manu sunt satae*. Cic. C. M. 17, 59. b) *O major juvenum*. Hor. Pis. 366; *el mayor* (de los dos): cf. 397, IV. c) (*Theophrastus*) *elegantissimus omnium philosophorum et eruditissimus*. Cic. Tusc. 5, 9, 24. *Maxime omnium nobilium Graecis litteris studuit*. Id. Brut. 20, 78.

[Sic: a) *multi, pauci, nonnulli, complures, plerique, aliquot, reliqui: multi militum, multi de militibus, saepissime multi milites*;² b)

1 Inveniuntur etiam aliae praepositiones, maxime *in, inter*, cum partitivis, quae tamen ex ipsis proxime pondere non videntur: *Thales sapientissimus in septem fuit*. Cic. Leg. 2, 4; *entre. Ipse honestissimus inter suos numerabatur*. Id. Rosc. 6, 16. *Inter omnes unus excellit*. Id. Or. 2. *Longe ante alios accepiatissimus militum animis*. Liv. 4, 45.

2 Genit. partitivus cum adjectivo non quantitativo rarus est, atque a Livio videtur inventus: v. g. *expediti militum*, 30, 9, pro *expediti milites*.

comparativa vim superlativi habentia, fere cum duo, non plura, comparantur: *epistula ex duabus tuis prior; minor (melior) ex duobus liberis; juniores patrum*, de los patricios, i. e. *juniores patres*; *recita de epistula reliqua*, Cic. Verr. 3, 53; c) superlativa quibus plura inter se conferuntur; his adde *medius*, el más céntrico: *pax est tranquilla libertas, servitus postremum malorum omnium*. Cic. Phil. 2, 44, 113. *Vir unus totius Graeciae facile doctissimus Plato. Cicero eminentissimos Graecorum est secutus. Ex his omnibus natu minimus*. Cic. Cluent. 38, 107. *De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum*. Id. Fam. 14, 1, 3. *Locum esse delectum medium fere regionum earum quas, ceteris*. Caes. G. 4, 19, 3. Poëlice: *locus medius juguli summique lacerti*; pro *inter jugulum et lacertum*. Ov. Met. 6, 403. *Medius Polluce et Castore ponar*. Id. Am. 2, 16, 13. ⁴⁾

NB. 1. *Uterque*, junctum pronomini pluribus, a) in singulari genitivum habet. *UTERQUE EORUM ex castris exercitum educunt*. Caes. C. 3, 30, 3. [*Domus utriusque nostrum aedificatur strenue*. Cic. Q. fr. 2, 4, 2; de nosotros dos.]

b) in plurali adhibetur ut adjectivum; quod fit etiam cum adhaeret substantivis. His *UTRISQUE persuaserant, uti eandem belli fortunam experirentur*. Caes. G. 2, 16, 2. — *UTERQUE EXERCITUS*. Ib. 7, 35, 1. [*UTRUMQUE hoc falsum est*. Ter. Eun. 121 [1, 2, 41] (*Uterque legatorum*. Vell. 2, 50.)]

NB. 2. Nonnunquam nomen ipsum partitivum desideratur. *Valde hominem diligo: est ex meis domesticis atque intimis familiaribus*. Cic. Fam. 3, 1, 3; «es uno de mis amigos más familiares.» April. [*Fies nobilium tu quoque fontium*. Hor. C. 3, 13, 13; una de las f. célebres. *Ad ipsas venio provincias, quarum Macedonia a barbaris vexatur*. Cic. Prov. cons. 2; una de las cuales, M.]

II. *Pars, dimidium, aliquid* et similia partitiva, cum de corpore humano animove dicuntur, cum genitivis *mei, tui, sui, nostri vestri* adhibentur. *Tetigin tui quicquam?* Ter. Ad. 178 [2, 1, 24]. *Nostri melior pars animus est*. Sen. N. Q. 1, prol. 14.

III. Adverbium *partim* usurpatur cum genitivo partitivo vel

⁴ Huc revocantur verba dandi, detrahendi, ceteris sensu partitivo usurpata et cum *ex* aut *de* constructa. *Dat de lucro*. Cic. Flacc. 37, 91, da de su ganancia, diversum a *dat lucrum*. *De eo quod ipsis superat alius gratificari volunt*. Id. Fin. 5, 45, 42. *De aratorum bonis praedabitur?* Id. Verr. 3, 78, 182. *Illum ex ea pecunia detraxit*. Id. Font. 2, 3. *E quo si quis sibi appetet, violabit jus humanae societatis*. Id. Off. 1, 7, 21; de lo cual si alguien intentare usurpar algo para sí, violara. Cf. *Come del pap y bebe del agua que aqui queda*. Ribad. Flos, S. Martiniano, 41 Febr., etc.

cum praepositione, tanquam nominativus aut accusativus. Eorum PARTIM in pompa, PARTIM in acie illustres esse voluerunt. Cic. de Or. 2, 22, 94. PARTIM E NOBIS timidi sunt. Id. Phil. 8, 11.

242 I. *Mille*, cf. p. 86, M, seqq., est adjectivum indeclinabile, v. gr. *mille pedites, mille peditum, mille et quingentis peditibus*; ⁴ item substantivum quod genitivo jungitur [fere non extra nominativum vel accusativum]. Quo in fundo facile MILLE HOMINUM versabantur valentium. Cic. Mil. 20, 35; litt. un millar de h. [MILLE OVIVM insanus morti dedit. Hor. S. 2, 5, 197.]

II. *Milia (millia)* est substantivum, et genitivum postulat: *Septingenta MILIA PASSUUM*. Sed nonnunquam pro genitivo adhibetur res numerata quasi substantivum continuatum: *Quattuor MILIA FUNDITORUM*. Liv. 31, 40. [*Philippēi NUMMI aurei QUATTUORDECIM MILIA*. Id. 34, 32.]

NB. Cum post plurale *milia* adhibentur numeri minores, res numerata, si subsequitur, ponitur in eodem casu quo *milia*; in genitivo fere, si antecedit. *Duo milia et quingenti sagittarii his adjuncti erant*. Liv. 37, 40. *Equitum duo milia et quingenti*. Ib.]

III. Nonnullis adverbis loci adduntur genitivi partitivi loci, *locorum, terrarum, gentium* ad vim orationi addendam. *UBICUMQUE TERRARUM et GENTIUM*. Cic. Verr. 5, 53, 143.

[Sunt hujus generis: *ubi, ubicumque, ubinam, ubivis, ibidem, nusquam*, cet. *Ubinam gentium sumus? Nusquam gentium*, en ninguna parte del mundo. Dicitur et *longe gentium: tu autem abes longe gentium*, Cic. Att. 6, 5, 1; *postea loci*, después; *interea loci*, entre tanto; *adhuc locorum*, hasta ahora. Huc tandem spectant ablativi substantive sumpti *hoc, eo, eodem* cum genitivo loci pro: *hoc, eo, eodem loco*. *Res eodem est loci quo reliquisti*. Cic. Att. 1, 13, 5; el asunto.]

III. GENITIVUS (ET ABLATIVUS) QUALITATIS

243 I. Substantivum cum adjectivo conjunctum, ab altero substantivo rectum et rei qualitatem proprietatemve significans in genitivo vel ablativo ponitur. Sed potest intercedere verbum *sum*.

⁴ ¿Qué abismo es aquel tan copioso, que en tantos MIL AÑOS nunca se agota? Granada, Simb. 4, 9. B. 6, 204².

Neque monere te audeo PRAESTANTI PRUDENTIA VIRUM, nec confirmare MAXIMI ANIMI HOMINEM. Cic. *Fam.* 4, 8, 1. [*Antonius, VIR ANIMI MAXIMI, utinam etiam SAPIENTIS CONSILII FUISSET!* Ad Octav. ap. Cic. ad Brut. postrema, 5.]

Sic: puer egregiae indolis vel egregia indole, tardi ingenii vel tardo ingenio; *M. Tullius, vir singularis ingenii vel singulari vir ingenio.* Nimium me timidum, nullius animi, nullius consilii fuisse confiteor. Cic. *Sest.* 16, 36. (*Magnae HABITUS EST auctoritatis* Caes. *G.* 7, 77, 3. *Di me pusilli FINXERUNT animi.* Hor. *S.* 1, 4, 17.) — *Singulari vir ingenio Aristoteles et paene divino.* Cic. *Div.* 1, 25, 53. *Summo iste quidem dicitur ingenio fuisse.* Id. *Brut.* 58, 212. *Summa integritate pudicitiaeque existimabatur;* cf. id. *Verr.* 1, 25. *Difficili transitu flumen ripisque praeruptis.* Caes. *G.* 6, 7, 5. — *Servum illo nomine habet neminem;* cf. Cic. *Verr.* 5, 7, 17. (*Hombre de talento sine adjectivo dicitur vir ingeniosus*).¹⁾

II. Non semper quae genitivo efferuntur, ablativo efferri possunt aut contra: nam

a) fere usurpatur genitivus descriptivus, cum significatur rei species vel genus, ut *homo infimi generis*. [*Vir ordinis senatorii;* — *novo quodam genere imperator,* Cic. *Verr.* II, 5, 22; *hic familia consulari est, ille praetoria,* id. *Planc.* 6, 14. Ubi notandus genitivus modi cum pronomine: *hujusmodi, ejusmodi, illiusmodi, istiusmodi, ejusdem modi, cujusmodi* (relativ. et interrogat.), *cujuscumque modi, cujusque modi et cuicuiusmodi*, v. g. *quis ejusmodi res credat?*]

b) semper, cum significatur:

1.^m id quod res exigit, ut *res magni laboris*, de gran trabajo, que demanda grande tr. [*hospes multi cibi;* et cum verbo *sum* aliisque n. 205: *virtus tantarum virium non est.* Cic. *Tusc.* 5, 1; *hoc tradere esset infiniti operis.* Quint. 5, 1, 3.]

2.º rei magnitudo ope numeralis, ut *classis trecentarum navium* [*fossa centum pedum, exilium decem annorum.*]

Apud Nep. et Liv. subaudito verbo *sum*: *cum annorum triginta in Aegyptum missus esset*, (siendo, 30) de tr. a. Nep. *Ag.* 8, 2.]

III. Contra fere usurpatur ablativus:

1.^m cum agitur de externa rei qualitate aut corporis partibus, item de animi dispositione. *Velim mihi dicas QUA FACIE fuerit, QUA*

¹⁾ *Homines plebis* pro *plebei* invenitur aliquoties apud Liv.; apud Cic. et alios *homo frugi* (et *frugi bonae*), ubi *frugi* genit. pristinus est, qui tamen haberi solet adjectivum, n. 87.

STATURA. Cic. *Phil.* 2, 16, 41. (*Britanni*) CAPILLO SUNT PROMISSO. Caes. *G.* 5, 14, 3. BONO ANIMO ES. Ter. *Eun.* 84 [1, 2, 4]; tranquillitate. [*Fac ANIMO MAGNO PORTIQUE sis*. Cic. *Fam.* 6, 14, 3.

Sic: nunquam aegro corpore fuerunt. Cic. *post. r. ad Quir.* 1, 4. Forma et specie et statura esse apposita ad dignitatem. *Ad Her.* 4, 47. Homo maximi corporis terribilique facie; cf. *Nep. Dat.* 3, 1; et ceruus vasti corporis, *Phaedr.* 1, 5, 5. Capite et superciliis semper est rasis. Cic. *Rosc. Com.* 7, 20. Esse animo erecto, virili praestantique, vacuo, ea mente ut; hoc animo qui sunt, cel. *Mira sum alacritate ad litigandum*. Cic. *Att.* 2, 7, 2.¹ At semper: maximi animi homo, si de indole sermo est.

2.° Si substantivum qualitatis est numeri pluralis, aut si genitivo jungitur pro adjectivo. SUMMIS INGENIIS exquisitaque doctrina philosophi. Cic. *Fin.* 1, 1. Transtra confixa clavis ferreis DIGITI POLLICIS CRASSITUDINE. Caes. *G.* 3, 13, 4; del grosor del dedo pulgar.]

IV. GENITIVUS (OBJECTIVUS) POST ADJECTIVA²

244

I. Cum genitivo junguntur adjectiva haec cum contrariis:

1.^m quae cognitionem significant. *Fabius Pictor et JURIS et LITTERARUM et ANTIQUITATIS bene PERITUS*. Cic. *Brut.* 21, 81.

[Huc pertinent: *consciis, insciis, nesciis, gnarus, ignarus, peritus, imperitus, consultus, expertus, prudens, imprudens*, quae *ignora, rudis, insolens, insuetus, memor, immemor* et alia apud poetas et sequioris aetatis auctores, ut *callidus, scitus, doctus, indoctus, praescius* (Verg.), *insolitus: multarum rerum consciis servis*, Cic. *Cael.* 29, 68; *multarum rerum peritus*; etiam *jure peritior*, Cic. *Cluent.* 38; *eruditionis ignarus; rerum omnium rudes; gnarus reipublicae; insuetus contumeliae, laboris; memor beneficii; non magis juris consultus quam iustitiae*; etiam *jure consultus; fandi doctissima*, Verg.; *indoctus pilae discive*, Hor.]

2.° quae a) cupiditatem sive studium (deseo, afición) et b)

¹ Ablativus dispositionem animi exprimens ut modi complementum a nonnullis habetur. Est enim vero, cum non intercedit *esse*, v. g. *acquissimo animo mori*.

² Ab nonnullis genit. pendens a *proprius, communis*... dicitur possessivus, pendens ab adjectivis rei *judiciariae* genit. *causae*, cel.

curam exprimunt. *Homo tui cupidus* Cic. *Fam.* 5, 5, 1. *Vir omnis officii diligentissimus.* Id. *Cael.* 30, 73.

[a) *avarus* (poët.), *avidus*, *aemulus*, cum dat. poët. et poster., *cupidus*, *studiosus*, *perstudiosus*, *invidus*, *fastidiosus*: *Græci præter laudem nullius avari*, Hor.; *laudis avidus*, *invidus*; *aemulus mearum laud(i)um exstitisti*; *aemula labra rosis*, Mart. = *similia*, *aequiparanda*; *contentionis cupidiores quam veritatis* Cic. *de Or.* 1, 11, 47; *studiosi dicendi adulescentes*; *Memmius (fuit) fastidiosus sane Latinarum (litterarum)*. — b) *providus*, que prevé, *previsor*, *improvidus*, *diligens*, et apud poët. et posteriores *curiosus*, *incuriosus*, cet.: *natura provida utilitatum*, Cic. *N. D.* 2, 22, 58; (*Mithridates*) *medicinae peculiariter curiosus*, Plin. 25, 2, 7 (25, 3 extr.).]

3.º quæ a) *communione* (participación), et b) *culpam* crimenve *Omnes virtutis compotes beati sunt.* Cic. *Tusc.* 5, 13, 39. *Is est reus avaritiæ.* Id. *Flac.* 3, 7.

[a) *particeps*, *expers*, ¹ *jejunus*, *consors*, *exsors* (poët. et Liv.), *socius*, *exheres*, desheredado de, *compos*, que posee, dueño de, *impos* (ánimi) (Plaut.), no dueño de sí, *potens* (poët. et Liv.), *praepotens*, *impotens* (Liv.): *bestiae sunt rationis et orationis expertes*, Cic. *Off.* 1, 16, 50; *socium et consortem gloriosi laboris amiseram*, id. *Brut.* 1, 2; *paternorum bonorum exheres filius*, id. *de Or.* 1, 38, 173; *tu mentis es compos* ? id. *Phil.* 2, 38, 97; *sui potens*; *impotens equi regendi*; *rerum omnium praepotentem Jovem*, Cic. *Div.* 2, 18, 42. ² (*Praeda ingenti compos exercitus*, Liv. 3, 70, 13; *vir divitiis potens*, id. 1, 34, 1. — b) *rens*, *affinis* et *popularis*, que tiene parte en, cómplice de, *compertus* et *manifestus*, convencido de, *suspectus*, *insons* (Liv.) et apud posteriores *noxius*, culpado de, *innoxius*, inocente de: *reum furti aliquem facio* ³; *affinis rei capitalis*, et cum dativo: *affinis ei turpitudini*; *populares conjunctionis*, los conjurados; *nullius probri compertus*; de manifestis rerum capitalium supplicium sumendum, Sall. *C.* 52, 36.

Nonnulla etiam cum in vel ad construuntur: *prudens in jure civili*; *omnibus eram visus in omni officio diligentissimus*, Cic. *Planc.* 26; *avidus in pecuniis locupletium*, id. *Phil.* 3, 8, 22; *ad respondendum*

¹ Raro cum ablat., maxime apud priscos, v. g. Sall. *C.* 33, 1.

² No somos así los hombres poderosos de nuestros pensamientos, que siempre podamos executallos. ALVAREZ, *Primera parte | de la Sylva spiritual | de varias consideraciones...* Zaragoza, 1590, p. 274.

³ *De vi reus.* Cic. *Sest.* 35, *Att.* 2, 24, 4; nam vis genitivo caret, n. 80, V.

peritus, id. *de Or.* 1, 48, 212; *doctae ad malitiam*, Ter. *Hecyr.* 2, 1, 6 [203]; *rudis ad pedestre certamen*; *insuetus ad onera portanda*; *avidae in direptiones manus*, Liv. 5, 20, 6.]

NB. *Consci*, «sabedor, consabedor, que tiene conciencia de», praeter genitivum rei habet dativum personae, aliquando solum dativum rei. Cum sibi nullius essent *CONSCII CULPAE*. Cic. *Off.* 3, 18, 75. *CONSCIUM illi PACINORI fuisse arbitrabatur*. Id. *Cluent.* 20, 56.

II. *Certior* genitivo vel saepius ablativo cum *de* gaudet in locutione *certiorem aliquem facere*. *FACIAM te CONSILII nostri CERTIOREM*. Cic. *Att.* 3, 10, 3; sabedor de mi determinación. *Te de his REBUS quae hic geruntur CERTIOREM FACIAM*. Id. *Fam.* 4, 5, 6.⁴

III. Genitivum petunt (apud poetas, Livium et sequentes) adjectiva in *ax* a verbis transitivis oriunda; item apud omnes participia praesentis verborum transitivorum, adjective sumpta, i. e. cum non ad tempus referuntur. *TENACISSIMI sumus EORUM quae rudibus annis percipimus*. Quint. 1, 1, 5. *ALIENI APPETENS*. Sall. *C.* 5, 4.

[Hujus generis sunt: *capax, edax, ferax, rapax, tenax*: *capacissimus cibi vinique*, Liv. 9, 16, 13; *tempus edax rerum*, Ov. *M.* 15, 234; *negligens amicorum*; *efficiens utilitatis*; *sciens regionum*; *linguae Latinae scientissimus*; *sitiens virtutis*. 213, 1.^m; *corpus patiens inediae, vigiliae, algoris*; *homo et mei observantissimus et sui juris dignitatisque retinens*; *cives amantes (amantiores, amantissimi)reipublicae*; *injuriarum perferens*; *patiens ovis injuriae*; at cum adverbio fere usurpatur accusativus: *homo facile injurias perferens*. Multa leguntur hujusmodi apud Cic.; apud Caes. hoc unum: *fugiens laboris*. *C.* 1, 69, 5.]

-IV. Cum genitivo etiam junguntur *liberalis, profusus* et alia apud poetas, ut *pauper* et *prodigus*, quae copiam et inopiam significant, n. 268, I. *SUI PROFUSUS*. Sall. *C.* 5, 4, derrochador, desperdiciador de lo s.² [*Pecuniae liberalis, parcissimus somni, pauper argenti, prodigus aeris, satur altitium*. Hor., *modicus voluptatis*.]

245 Adjectiva haec copiae et inopiae *plenus, manis, inops, egenus*, et apud poetas et recentiores alia, ut *indigus, sterilis*, genitivum postulant, raro ablativum.

Omnia PLENA CONSILIORUM, INANIA VERBORUM videmus. Cic. *de Or.* 1, 9, 37. *INOPS HUMANITATIS*. *Ib.* 2, 10, 40.—*Externis BONIS PLENIOR*.

⁴ Apud Caes. semper *certiorem facio (certior fio) de*. Cf. *Lexicon Caesarianum* R. Menge et S. Preuss, certus.

² Era (la Magdalena) prodiga y desperdiciada de su patrimonio. ALVAREZ. Segunda parte | de la Sylva spiritual. Zaragoza, 1590, p. 300.

Cic. Fin. 3, 13, 43. [Omnium egeni; inopes amicorum; stipendiorum indigus; virtutum sterile sacculum.—Cn. Lentulus non tardus sententiis, non inops verbis. Cic. Brut. 70, 247. ¹ Tam inops autem eram ab amicis? Id. Dom. 22, 58. ¹]

246 I. Proprius, communis, sacer et superstes frequentius genitivo quam dativo gaudent. *Id quidem non proprium senectutis vitium est, sed commune valetudinis.* Cic. C. M. 11, 35. *Quid tam est commune quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis?* Id. Sex. Rosc. 26, 72.

[(Memoria) communis est mullarum artium. Cic. Or. 17, 54. *Illa insula eorum deorum sacra putatur.* Cic. Verr. 5, 18. *Sacra Jovi quercus.* Ov. M. 7, 623; *hoc commune est potentiae cupidorum cum otiosis; superstes omnium suorum, vel minus saepe omnibus suis.* Dicitur semper cum dativo pronominis personalis: *comune mihi (tibi, sibi) cum aliquo. Sunt quaedam tibi cum multis communia.* Cic. Verr. 2, 5, 88. *Proprius et communis junguntur cum dat. pronominis personalis.*]

II. A poëtis et aevi sequioris scriptoribus, raro ab aliis, multa alia adjectiva cum genitivo adhibentur, saepe more Graecorum, ut *timidus procellae*, Hor., pro *timens procellam*; *integer vitae*, id., pro *vita*, i. e. *moribus*. [Notandus praesertim genitivus animi, maxime cum iis adjectivis quae affectum significant: *aeger, anxius, confusus, dubius, incertus, ingens, laetus, praeceps, praestans animi.* ²]

V. GENITIVUS POST VERBA

247 I. Sum genitivum petit, cum possessionem significat; item facio et fio (genit. possessivus).

¹ Ablativum verbis aliqui esse volunt limitationis, qualis est ablat. sententiis; item *ab amicis*.

² Sic: *vinum somnique benignus*, Hor., i. e. *vinum somnoque indulgens*, *fessus belli, ambiguus et securus futuri*, i. e. *de futuro, caesus patriae*, Hor.; *certus eundi, anacius furti sive ob furtum, spes animi credula mutui*, Hor., *creduidad en el mutuo amor*; *fortunatus laborum*, Verg. Aen. 4, 416, por causa de, *maturus aevi*, ib. 5, 73; *notus in fratres animi paterni*, Hor. C. 2, 2, 6, por el afecto paternal para con sus h.: cf. n. 255, III.; *pavidus nandi*, Tac. H. 4, 14; *sanus mentis*, Plaut. Trin. 457; *notum celerarum rerum te socordem, (secordem)*, Ter. Ad. 695; *o seri studiorum*, Hor. S. 1, 10, 21, «oh torpes para sabers», Villén de B.; *trepidus rerum*, Verg. 42, 589; *veri cana*, ib. 40, 630. Hoc genitivo causa saepe significatur aut limitatio. Cf. Brexous, p. 121 seqq., ALVAN. n. 248, KÜHNEN, 2, § 85 b, 87, et in toto hoc genitivo adjectivorum A. HAUS-TEIN *De genitivi adjectivis accommodati in lingua Latina usu*, Halle, 1882.

Jam me POMPEII totum ESSE scis. Cic. Fam. 2, 15, 2. Thebae POPULI ROMANI belli jure FACTAE SUNT. Liv. 33, 15. [Hic versus PLAUTI non est, hic est. Cic. Fam. 9, 16, 4; este sí. Patris mei haec domus est, est tua; facere aliquid suae dicionis, potestatis, sujetar algo a su dominio, arbitrii sui, hacerlo dependiente de su arbitrio. Cf. n. 243, I.]

II. *Sum genitivum petit cum significat esse proprium alicujus; etiam ducor, habeor, putor, videor. Nihil est tam ANGUSTI ANIMI tamque PARVI quam amare divitias. Cic. Off. 1, 20, 68. Necessitati parere semper SAPIENTIS EST HABITUM. Id. Fam. 4, 9, 2. [Petulantia magis EST ADULESCENTIUM quam SENUM. Id. C. M. 11, 36.]*

Sic frequenter cum infinitivo, tanquam subjecto, et genitivo vel neutro pronomine: Cujusvis hominis est errare; nullius, nisi insipientis, in errore perseverare. Cic. Phil. 12, 2, 5. Est igitur adulescentis majores natu vereri. Id. Off. 1, 34, 122. Puto esse meum quid sentiam exponere. Id. Fam. 6, 5, 2. Non nostrum inter vos tantas componere lites. Verg. B. 3, 108. Quae eximia plerisque et praeclara videntur contemnere fortis animi magnique ducendum est. Cic. Off. 1, 20, 67. — Dicitur magis definite: Judicis officium (munus) est parvis ex rebus conjecturam facere; sapientis est proprium, ceterum. — Stulti est, es de (un) loco; stultum est, es (una) locura, inanibus rebus commoveri. Cum adjectivis unius terminationis fere genitivus (vix dum adjectivum neutrum) adhibetur: Est prudentis sustinere impetum benevolentiae. Cic. Lael. 17, 63; non facile: est prudens s.]

248

I. *Misereor genitivum casum adsciscit. MISERERE TUORUM. Verg. 12, 653. ⁴ Cf. n. 226.*

II. *Memini, reminiscor, «acuérdomie», obliviscor, «me olvido», genitivum personae, accusativum vel genitivum rei postulant. VIVORUM MEMINI, nec tamen EPICURI licet OBLIVISCI. Cic. Fin. 5, 1, 3. NUMEROS MEMINI. Verg. B. 9, 43; de la tonada, del canto. [OMNIA OBLIVISCOR. Cic. Phil. 8, 8, 25; lo doy al olvido. Est proprium stultitiae aliorum vitia cernere, OBLIVISCI SUORUM. Id. Tusc. 3, 30, 73. REMINISCI VIRTUTIS Helvetiorum: cf. Caes. G. 1, 15, 4. Cf. n. 207, NB.]*

NB. *Memini etiam accusativo personae gaudet, item ablativo cum*

⁴ Dativus cum verbo *miserendi* soloeccisnius est. Genitivus cum *satago* non reperitur: *Is quoque rerum suarum satagit* lectio est obsoleta pro: *Is quoque suarum rerum sat agit*. Ter. Haut. 225 [4, 3, 43]. *Vereor* est cum genit. apud Ter. Phorm. 971 et apud Cic. (?) Att. 8, 4, 1.

de maxime pro mentionem facio. (ANTIPATRUM) tu probe, Catule, MEMINISTI. Cic. de Or. 3, 50, 194; bien te acuerdas, tienes bien presente. MEMINISTI ipse DE EXSULIBUS. Id. Phil. 2, 36, 91. (Mentionem facio rei vel de rej.

III. Recordor raro genitivum rei, fere accusativum habet vel praepositionem de, quae perpetua est cum persona. Est operae pretium DILIGENTIAM majorum RECORDARI. Cic. Agr. 2, 27, 75. DE ILLIS (LACRIMIS) RECORDOR. Id. Planc. 42, 104. Velim scire ecquid DE TE RECORDERE. Id. Tusc. 1, 6, 13. [Ea quae pro salute omnium gessi RECORDANDA et cogitanda. Id. Sull. 9, 26. FLAGITIORUM suorum RECORDABITUR. Id. Pis. 6, 12.]

249 Admoneo, commoneo, commonefacio, «recuerdo (adviento) una cosa a alguno», praeter accusativum personae habent genitivum, qui mutari potest in ablativum cum de.

(Catilina) ADMONEBAT alium EGESTATIS, alium CUPIDITATIS SUAE. Sall. C. 21, 4; a éste ponía delante su pobreza, a aquél lo que deseaba. DE QUO PROELIO vos paulo ante invitus ADMONU. Cic. Man. 15, 43. [Grammaticos officii sui commonemus; de avaritia tua commonemur; te veteris amicitiae commonefacio; nemo est in Sicilia quin tui sceleris ex illa oratione commonefcat. Cf. 217, 1.]

NB. Moneo eandem constructionem amat; sed genitivus deterioris aetatis est. Terentiam MONE DE TESTAMENTO. Cf. Cic. Att. 11, 16, 5. TEMPORIS ac NECESSITATIS MONUIT. Tacit. Ann. 1, 67. Cf. 244, II.

250 I. Verba accusandi, absolvendi, damnandi praeter accusativum genitivum admittunt qui crimen poenaeve significet. Miltiades PRODITIONIS EST ACCUSATUS. Nep. Milt. 7, 5. Video Neronis iudicio non te ABSOLUTUM ESSE IMPROBITATIS, sed illos DAMNATOS ESSE CAEDIS. Cic. Verr. 2, 1, 28.⁴

[Sunt maxime judicialia: a) accuso, ago (cum aliquo, tengo pleito con alg), appello et arcesso, llamo a juicio, acuso, arguo, incuso, insinulo, postulo; coarguo et convinco, convenzo de; b) absolvo, libero; c) damno, condemno; d) alia in nonnullis locutionibus: a) accusare aliquem furti; ago tecum injuriarum; eos pecuniae captae arcessere, summi sceleris arguere; probri incusare, insimulare pudicissimam feminam, Verrem avaritiae et audaciae; consularem virum repetundarum

⁴ Hoc genitivo causam, ablativo instrumentum fere significari existimant.

(pecuniarum) *postulare*, de cohechos; *te coarguo* multorum maleficiorum, convinco non inhumanitatis solum, sed etiam amentiae; *b)* *liberare* culpae regem, absolver; *c)* *unius peccati mulierem damnare*, dupli, quadrupli, cel., octupli Apronium; *capitis hominem innocentissimum condemnare*; *minoris sestertium tricies hominem non posse damnari*, Cic. Verr. 1, 15, 38; en menos de tres millones: cf. n. 282, II, et 593, IV; *quanti damnatus esset*, Liv. 3, 32, 8; *d)* *legibus ambitus interrogati*, Sall. C. 18, 2, requeridos en juicio legalmente como reos de soborno; *judicatus pecuniae*, Liv. 6, 14, 3, condenado por deudas; *injuriarum satisfacere alicui*, sincerarse con alguno del delito de injuria, ad Herenn. 4, 27. (Nullius probri compertus, convencido: cf. n. 244, 3.º b). ¹⁾

NB. 1. Genitivus criminis in ablativum cum *de* mutari potest; hoc tamen vocabulum crimen ablativo sine praepositione effertur. *Drusus erat de praevaricatione a tribunis aerariis absolutus*. Cic. Q. fr. 2, 16, 3. *Te hoc crimine non arguo*. Id. Verr. 6, 5, 18.

[Sic: *Quos de veneficiis accusabant*. Cic. R. Am. 32, 90. *Sestius ab iudice de ambitu est postulatus*. Id. Q. fr. 2, 3, 3. *De majestate damnatus est*. Id. Verr. 1, 15, 39: cf. 244, 3.º b). *Cujus etiam familiares de vi condemnati sunt*. Id. ib. 29, 71. (Nunquam tamen cum *arguo*). — *Arcessere aliquem crimine ambitus; damnatus crimine repetundarum; ceteris criminibus absolutus*, de los demás cargos. ²⁾

NB. 2. Verba absolvendi et damnandi etiam ablativum habent sine praepositione, qui perpetuo adhibetur cum verbo *multo*; et est fere poenae, raro criminis. *Prævaricatione est Ascilius liberatus*. Cic. Cael. 10, 24. *Eum vos jurati capite damnastis*. Ad Herenn. 4, 24, 33 [*Vitia hominum atque fraudes damnis, ignominis, vinculis, verberibus, exiliis, morte multantur*. Id. de Or. 1, 43, 194.

Sic: *damnare capitis, pecuniae vel capite, morte* (Sen.), *voti et votis*, obligar al cumplimiento del (de un) voto, de las promesas: Nep. Timol. 5, 2, Verg. B. 5, 80; *absolvi suspicione sceleris*, ser descargado de la sospecha de atentado. *Ego me etsi peccato absolvo, supplicio non libero*. Liv. 1, 58. *Eo nomine erat damnatus*. Caes. C. 3, 21, 1. — *Damno et condemno* semper ablativo junguntur cum exprimitur certa pecuniae aut terrae multa: *damnari decem milibus, tertia parte agri*. (Damnari inter sicarios, como malhechor (asesino), *ad bestias*, Suet. Cal. 27, a las fieras, *in metalla*, a trabajos forzados en las

¹⁾ Apud juris consultos *teneri*, v. g. *furti*. Cf. ALVAR. n. 299.

²⁾ *Criminis postulari* apud recentiores.

minas. *In pari ante peccato convictus*. Cic. *Inv.* 2, 10, 32). Verba accusandi cum solo ablat. non reperiuntur.¹]

II. Verba accusandi et damnandi, cum non sunt judicialia, fere accusativo rei junguntur et genitivo personae. *Venit ad me Q. Fufius SCELUS ACCUSANS POMPEJI, LEVITATEM et STULTITIAM SENATUS*. Cic. *Att.* 9, 5, 1.

[Sic: *accusare inertiam adolescentium*, quejarse de la indolencia, *alicujus desperationem, meam maestitiam; perfidiam, errorem eorum courguere*. At etiam quasi in re judicialia: *Jam me ipse inertiae nequitiaeque condemno*. Cic. *Cat.* 1, 2, 4. *Non committam posthac ut me accusare de epistularum negligentia possis*. Id. *Att.* 1, 6, 1. *Condemnabo eodem ego te crimine*. Id. *Fam.* 2, 1, 1. (*Primum me tibi excuso in eo ipso in quo te accuso*. Id. *Q. fr.* 2, 2, 1.))

251 I. *Interest et refert* genitivum habent, qui cum *refert* rei inanimae et rarus est; at pro mei, tui, sui, nostri, vestri ablativos mea, tua, sua, nostra, vestra.

INTEREST OMNIUM recte facere. Cic. *Fin.* 2, 22, 72; a todos importa obrar bien. *TUA et MEA maxime INTEREST te valere*. Id. *Fam.* 16, 4, 4.

[Sic cum subjecto orationis infinitivae vel subjunctivae aut pronomini neutri, perraro cum substantivo: *Ostendam quantum salutis communis intersit duos consules in republica esse*. Cic. *Mur.* 2, 4. *Phirimum refert compositionis quae quibus anteponas*. Quint. 9, 4, 44; es importante para la composición (oratoria). *Hoc magis reipublicae interest quam meū*. Liv. 26, 31, 10. *Vestrā enim qui cum summa elegantia atque integritate vixistis hoc maxime interest*. Cic. *Sull.* 28, 79. *Quis est enim hodie, cujus intersit istam legem manere?* Id. *Phil.* 1, 9, 21. ² *Non quo meū interesset loci natura*. Id. *Att.* 3, 19, 1. 3]

1 *Non enim possum quemquam insinulare falso*. Cic. *Ferr.* 5, 41, 107; falso adverbium est. *Est accusatus eadem fere lege et crimine*. Id. *Cluent.* 37, 103; por (según) la misma l.; et cf. *NB.* 1.

2 Apud Priscian. etiam *cuius*: cf. *ALVAR.* n. 273.

3 *Interest et refert* ablativos mea, tua, sua, nostra, vestra sibi vindicarunt, quibus ablativis addi possunt genitivi *unius, solius, ipsius* ceterique qui possessivis adduntur, ut: *Mea unius interest; Tua solius refert; Nostra ipsorum interest* vilita extirpare; *Tua rempublicam administrantis interest* semper vigilare.

Hic nulla veterum occurrunt testimonia: dicemus etiam: *Vestra paucorum interest* ciyes conservare, quia *vestris paucorum laudibus* legimus apud Brutum, l. 1, ep. 7. At *Vestra seu nostra omnium interest* bene vivere, tum dicam, cum apud idoneos auctores legero genitivum *omnium* possessivis junctum; interim dicam: *Interest omnium nostrum recte vivere. Refert omnium vestrum ante actae vitae rationem reddere...*

NB. *Interest* loco genitivi rei inanimae saepe accusativum cum ad recipit. AD nostram LAUDEM non multum video INTERESSE Cic. Fam. 5, 12, 2: n. 433, d].¹

II. Genitivi magni, permagni, parvi, tanti, quanti (etiam tantum, quantum) junguntur cum verbis *interest* et *refert*; cetera ejusmodi per adverbium redduntur. PERMAGNI nostrae INTEREST te esse Romae. Cic. Att. 2, 23, 3.

[Sic: Magni ad honorem nostrum interest quam primum ad urbem me venire. Cic. Fam. 16, 1, 1. Parvi refert. Id. Q. fr. 1, 1, 7, 20, et Man. 7, 18. Scio quanti reipublicae intersit omnes copias in unum locum convenire. Pompej. ap. Cic. Att. 8, 6, 2. Ostendam quantum salutis communis intersit, cet. Hujus loci adverbia sunt: multum, plus, plurimum, minus, minimum, nihil, magnopere, vehementer, cet.]

III. Nota genitivum animi cum nonnullis verbis, praesertim *pendeo* et *ango* (me), «estoy solícito, me aflijo.» ANIMI PENDEO et de me et de te. Cic. Att. 16, 12. ANGI ANIMI. Id. Verr. 2, 34, 84; etiam animo. [Discrucior animi. Ter. Ad. 610. Cf. n. 246, II.²]

IV. Ut cum adjectivis per hellenismum, n. 246, II, sic cum paucis verbis adhibetur genitivus a poetis et sequioribus. JUSTITIAENE prius MIKER belline LABORUM? Verg. Aen. 11, 126. [Dum DOMINATIO- NIS APISCERETUR. Tac. Ann. 6, 45 extr. Dumnus agrestium REGNAVIT POPULORUM. Hor. C. 5, 30, 12. SERMONIS PALLEBAR. Plaut. Epid. 1, 2, 55.]

VI. GENITIVUS LOCI (LOCATIVUS)

252

I. Nomina urbium parvarumque insularum, 227, I, primae vel secundae declinationis et singularis

Quoniam paulo ante (cf. n. 200, II) planum factum est pronomina possessiva genitivos admittere, quid causae est cur timeamus dicere: *Interest tua praetoris provinciam a piratis defendere? Refert mea consulis rempublicam salvam et incolumem servare?* Haec Alvarus, n. 377, cui tamen durior oratio videtur, cum genitivus propriorum additur, ut: *Interest tua Caesaris victis ignoscere*, pro: *Tua, o Caesar, interest victis ignoscere*. Verum genitivo apposito cui suffragatur Alvarus recentiores refragantur, quod nulla veterum occurrunt testimonia. Quare pro: *Vehementer interest VESTRA PATRUM*, dicendum *vestra qui patres estis*. Cf. RIEM.-GOKLZ. n. 427, adn. 4.

¹ Referre dedecori. Tac. Ann. 45, 65.

² Legendumne apud Cic. Tusc. 4, 40, 96: *pendemus animis* an *p. animi* non satis constat. Tauchnitz habet *animi*, recognoscente BAITER; Teubner *animis*, recognoscente MUELLER.

numeri ponuntur in genitivo, si locum significant ubi aliquid est aut evenit. *Egnatius ROMAE est.* Cic. Att. 4, 12. *Duo fana duabus in insulis posita sociorum, MELITAE et SAMI.* Id. Verr. 5, 72, 184.

NB. Graeca nomina loci majoris primae et secundae decl. genitivo effertur aliquando, si quaestio sit per ubi. *Conon plurimum CYPRU vixit.* Nep. Chabr. 3, 3. [*Domum CHERSONESI habere.* Id. Milt. 2, 3. *Graeciae,* Cic. Rep. 5, 9, 14. Cf. n. 227, NB. 3.]

II. Effertur item genitivo *domi* et *humi*; etiam *belli, militiae* cum *domi* conjuncta. *Esse DOMI.* Cic. Brut. 3, 10. *Vel BELLI vel DOMI rempublicam augeant.* Id. Off. 2, 24, 83. *DOMI MILITIAEQUE boni mores colebantur.* Sall. C. 9, 1.

NB. Appellativo *domi* adjungi potest genitivus et adjectiva *meae, tuae, suae, nostrae, vestrae, alienae.* *Deprehensus DOMI C. CAESARIS.* Cic. Att. 1, 12, 3. *Nonne major sine periculo TUAE DOMI esse, quam cum periculo ALIENAE?* Id. Fam. 4, 7, 4.

[Sic: *corpora fundere humi*, Verg., *spargere dentes, prosternere juvenum humi*, Ov. et apud poetas etiam *humo, in humo*; at semper *in humo nuda, in domo aliqua, in d. casta, in ipsa Alexandria* cum adjectivo aut pronomine; *in bello, in militia* (sine *domi*¹); *domi Caesaris* et *in domo C.* — «En la celebrata Corinto» dicitur: *Corinthi, in urbe celebri*: cf. n. 285, NB. 2, et 395]

VII. GENITIVI nostrum, vestrum, nostri, vestri

253 Substantiva, adjectiva et verba quae patrium casum postulant genitivis *nostri, vestri* gaudent; at partitiva, n. 241, *nostrum, vestrum* exigunt. *Grata mihi vehementer est MEMORIA NOSTRI tua.* Cic. Fam. 12, 17, 1. *Habelis ducem MEMOREM VESTRI, oblitum sui.* Id. Cat. 4, 9, 19. — *VESTRUM PRIMOS.* Liv. 1, 56, 10.

[Sic: *pudet me vestri, sum memor vestri*; at *sum memor vestrum omnium, vestrum singulorum, vestrum utriusque, vestrum paucorum, vestrum multorum*, quia partitivum additum est.² — *Voluntas vestrum omnium vel voluntas vestra omnium*, n. 405, III, *pars vestri*, n. 241, II.

NB. Raro usurpantur *nostrum, vestrum* tanquam genitivi obiectivi pro *nostri, vestri*. *Possumne eripere orationi tuae CONTENTIONEM*

1 Apud Sall. Jug. 81, 2, *militiae*.

2 MACEDONUM fere OMNIBUS ut manerent persuasit. Liv. 31, 45.

VESTRUM? Cic. *Planc.* 7, 17; la comparación que tú haces entre vosotros dos?¹]

CAPUT V. DE DATIVO

I. DATIVUS COMMODI

254 I. Quodvis praedicatum admittit dativum ejus personae vel rei in cujus gratiam, commodum vel incommodum aliquid fit aut redundat. Quod a nobis per «para» generationem exprimitur. ² *Sex. Roscius praedia coluit ALIIS non sibi.* Cic. *R. Am.* 17, 49. *Non SCHOLAE sed VITAE discimus.* Sen. *Ep.* 106, 12.

[Sic: *Subsidium enim bellissimum existimo esse senectuti otium.* Cic. *de Or.* 1, 60, 253. *Foro nata eloquentia est.* Id. *Brut.* 82, 283; cf. n. 257, II. *Nil loci est segnitiae neque socordiae.* Ter. *Andr.* 206 [1, 3, 1]; para la indolencia ni para la inercia. *Magno illi ea cunctatio stetit.* Liv. 2, 56, 4; cara le costó. *Neque mihi ex cujusquam amplitudine praesidia quaeram.* Cic. *Man.* 24, 70. *Jovem Olympium, cui se exercebit, implorabit.* Id. *Tusc.* 2, 17, 40; en cuya honra. *Murena summo imperatori legatus fuit.* Id. *Mur.* 9, 20; sirvió de lugarteniente a un excelso general, fué l. de: cf. 267, I. *Contemnuntur ii qui «nec sibi nec alteri», ut dicitur.* Id. *Off.* 2, 10, 36. *Spolia Jovi victori cremavit.* Liv. 10, 29; en honor de. *Temperare alicui*, ser moderado, considerado para con alguno; sed cf. n. 221, III.]

II. Huc referuntur a) adjectiva et b) verba quibus commodum, voluptas, fidelitas, voluntas propensa, oboedientia, submissio, auxilium et his contraria significantur, qualia sunt incommodum, aversio, repugnantia.

GRATA MIHI vehementer est memoria nostri tua. Cic. *Fam.* 12, 17,

¹ MADVIG regulam firmat his Ciceronis exemplis: *Cupidus vestrum.* Ferr. 3, 96, 224. *Veneramini illum Jovem, custodem hujus urbis ac vestrum.* Id. *Cat.* 3, 42, 29. At primum alii legunt *cupidus vestri*; v. annotationem criticam BAITER-HALMII. In altero *vestrum* esse potest accusativus possessivi.

² Sed post multa verba et adjectiva etiam per a.

1. *Ego vero quibus ORNAMENTIS ADVERSOR tuis? aut cui DIGNITATI vestrae REPUGNO?* Id. *Sull.* 18, 50. (*Graecia*) *tendit dexteram ITALIAE, suumque ei praesidium pollicetur.* Id. *Phil.* 10, 4, 9; y le promete su apoyo.

[En tibi nonnulla: a) *amabilis, formidabilis, optabilis* cum pluribus aliis in *-bilis, amicus, inimicus, invisus, intolerandus, benevolus, malevolus, carus, gratus, pergratus, ingratus, jucundus, molestus, fidus, infidus*¹, *aequus, iniquus, benignus, propitius, insensus, infestus, perniciosus, facilis, difficilis, par, impar, dispar, opportunus, contrarius, alienus, contrario, desfavorable.*

Fuit hoc LUCTUOSUM SUIS, ACERBUM PATRIAE, GRAVE BONIS omnibus. Cic. *de Or.* 3, 2, 8. *Erat meum consilium cum FIDELI POMPEJO, tum SALUTARE UTRIQUE.* Id. *Fam.* 6, 6, 4. *Consul salutaris aut perniciosus reipublicae, jucundus vel molestus civibus; intoleranda Romanis vox; Clodius inimicus est nobis, estā enemistado conmigo; cui pax, praesertim civilis, fuit optabilis; litterae mihi pergratae; onus grave ferentibus; voluptas honestati contraria; illi causae maxime alienum; nihil mihi potius fuit.*

At etiam aliquoties: *benevolus, benignus, aequus, iniquus, gratus, cel. erga, in, adversus aliquem:* cf. n. 255, III.

b) 1^m. *Intransitiva* commodi et incommodi: 2 *placeo, displiceo, incommodo, insulto, morigeror, noceo, officio, estorbo, malefacio, satisfacio, suppeditare et suppetere, haber para, et plura impersonaliter usurpata, ut competit, conducit, confert, constat, convenit, cf. n. 215, II, dolet, expedit, liquet, pulet, restat, superat, stat mihi, estoy resuelto; — auxilior, medeor (apud Ter. cum accus.), opitutor, patrocinator (subvenio, succurro), benefacio, malefacio Ter. Ad. 2, 1, 10 [164], cedo (intercedo), gratificor, ignosco, indulgeo, parco, rideo (arrideo, assentior), assentor, lisonjeo, blandior, halago, bene dico hablo bien de, male dico hablo mal de (consentio), convicior, irascor, minor et minitor, succenseo, me irrito; — faveo, gratulor, plaudo, suffragor, voto por, auctor sum, aconsejo, studeo, favorezco a, me dedico a, 3 vaco, tengo vagar (tiempo) para, doyme a, libet seu lubet, da gusto, licet (adversor, obsisto, obtrecto, digo mal de, apud Liv. cum accus., refragor, me opongo a), insidior (et insidiae), invideo (repugno et alia composita n. 263 contenta).*

1 *Regina tui fidissima* per analogiam cum *amantissima*. Verg. *Aen.* 42, 659; a ti toda entregada.

2 Quae parenthesi includuntur etiam n. 263 contenta sunt.

3 *Studeo* praeter dativum admittit solum accusat. communem.

DOLET MIHI quod tu nunc stomacharis. Brut. ap. Cic. ad Brut. 1, 17, 6. CETERIS OPITULARI. Cic. Arch. 1, 1. Cur tibi hoc non GRATIFICER nescio. Id. Fam. 1, 10; «no sé por qué no te haya de dar gusto en esto». Abril. STUDDIT CATILINAE Caelius. Id. Cael. 5, 12. Ipse etiam sibi, non iis solum qui aderant displicebat. Id. Att. 2, 21, 3. Voluptati autem aurium morigerari debet oratio. Id. Or. 48, (160) 159. An hoc significas, ne chartam quidem tibi suppeditare? Id. Fam. 7, 18, 2; «por ventura me quieres dar a entender, que no medras alif aun para papel?». Abril. Quod tuae laudi conducere arbitror. Id. ib. 15, 48. Uter igitur est divitior, cui deest an cui superat? Id. Par. 6, 3, 49. Homini jam perditio et collum in laqueum inserenti subvenisti. Id. Verr. 4, 17, 37. Non ignara mali miseris succurrere disco. Verg. Aen. 4, 630. Festinationi meae brevitatiq[ue] litterarum ignosces. Caes. ap. Cic. Att. 9, 6, A. Parce pio generi. Verg. Aen. 1, 326. Satis fiet a nobis, neque parceretur labori. Cic. Att. 2, 14, 2. (Bajae nostrae) tibi assentantur. Id. Fam. 9, 12, 1; «los baños de B. quieren ganarte la voluntad». Abril. Video quam suaviter voluptas sensibus nostris blandiatur. Id. Acad. 2, 45, 139. Catoni irati omnia perdiderunt. Id. Att. 2, 21, 1; airados con C., contra C. Quis mihi jure succenseat? Id. Arch. 6, 13. Cui rei, cui gloriae, cui virtuti studes? Id. de Or. 2, 33, 225. Facite quod vobis lubet. Ter. Adelph. 991 [5, 9, 34]. Peccare nemini licet. Cic. Tusc. 5, 19, 55. Desinant insidiari domi suae consuli. Id. Cat. 1, 13, 32. (Neque insidiae consuli procedebant. Sall. C. 32; las asechanzas al c., contra el c. no pasaban adelante, malográbanse.) Cui bene dixit unquam bono? Cic. Sest. 52, 110. Male, ait, dixisti mihi. Plaed. 1, 1, 10.¹

Sed conducit et confert pro dativo rei inanimae admittunt accusativum cum ad, n. 433, d). Tum consultant ad vitae COMMODITATEM JUCUNDITATEMQUE CONDUCAT id necne. Cic. Off. 1, 3, 9.

Intransitiva oboedientiae et subaissionis: assentio, oboedio, obsecundo (obsequor), obtempero, pareo, ausculto, servio (inservio), famulor, dicto audiens sum alicui, obedezco puntualmente a alg. Ejus semper VOLUNTATIBUS non modo cives ASSENSERUNT, socii OBTEMPERARUNT, hostes OBOEDIERUNT, sed etiam venti tempestatesque OBSE-
CONDARUNT; cf. Cic. Man. 16, 48. Mihi auscultat. Cic. R. Am. 36, 104 (Ego hunc ausculto lubens. Plaut. Aut. 5, 5, 22 [496]. Homi-

¹ Bene dico et male dico (benedico, maledico) cum accusat. sunt infimae Latinitatis; benedico cum significat «bendi go» etiam cum dativo; ejus loco dicitur laudo, praedico, bene alicui precor.

nes qui auscultant crimina. Id. *Pseud.* I, 5, 13 [427]. — *Oblemperatio*, n. 238, NB. 4.]

2.º **Transitiva dandi, reddendi, committendi, promittendi, declarandi, antepoenendi, postponendi et alia id genus, praeter accusativum dativum exigunt.**

Salutem tibi iidem dare possunt qui mihi reddiderunt. Cic. *Planc.* 42, 102. *Praeda militibus divisa.* Sall. *J.* 91, 6. *Debemur morti nos nostraque.* Hor. *Pis.* 63.

[**Dandi**, ut *do*, (*operam do*), *dedo*, *concedo*, *ministro*, *sirvo*, *praesto*, *presto*, *sufficio*, *suministro*, *suggero*, *suppedito*, *suministro*, *commodo*, *presto*, *praebeo*, *ofrezco*, *voveo*, *divido*, *largior*, *doy* generosamente, *exhibeo*, *acarreo* = *ocasiono*, *senero*, *presto a interés*, *impendo*, *nego*, *niego*, *condono*, *remitto*, *rehuso*, *porrigo* et *tendo*, *alargo*, *tiendo*, *tribuo*, *claudio*. *Se lamentis muliebriter lacrimisque dedere.* Cic. *Tusc.* 2, 21, 48. *Ganymedes Jovi bibere ministrabat*; cf. *ib.* 1, 26, 63; i. e. *potum*, *pocula*, la bebida. *Aqua suppeditabatur templis.* Id. *Rab. perd.* 11, 31. *Aedes amico commodasse.* *Ad Her.* 4, 51, 64. *Tibi decimam partem praedae voveo.* Liv. 5, 21, 2. *Non habere domum clausam pudori et sanctimoniae.* Cic. *Quinct.* 30, 93.

Reddendi, quae sunt fere composita ex *re*, ut *reddo*, *refero*, *devuelvo*, *rependo*, *pago a peso de*, *repono*, *restituo*, *solvo*, *pago*, *cet.* *Referes ei (salutem) plurimam.* Cic. *Att.* 16, 3, 6. *Septumulejo pro C. Gracchi capite aurum erat repensum.* Id. *de Or.* 2, 67, 269. *Tibi ego idem repono*; cf. Cic. *Fam.* 1, 9, 19; *te devuelvo lo mismo*, i. e. *te pregunto lo mismo* (que tú me preguntas).

Committendi et praecipendi, ut *commendo*, *recomiendo*, *committo* et *permitto*, *entrego*, *encargo*, *credo*, *confío*, *concredo*, *debeo*, *soy deudor de*, *impero*, *mando*, *praecipio*, *trado*. *Ego me tuae commendo et committo fidei.* Ter. *Eun.* 3, 2, 47 [886]. *C. Antonius L. Petrejo legato exercitum permittit.* Sall. *C.* 59, 4; «entregó el mando del ejército». Inf. D. Gabr. *Victori sese crediderunt.* Cic. *Fam.* 4, 7, 3; «se rindieron al v.» *Abril.* (*Navis*) *tibi creditum debes Vergilium finibus Atticis.* Hor. *C.* 1, 3, 5-6. ¹ *Puero cenam imperare*; cf. Cic. *R. Am.* 21, 59; *ordenar al muchacho* (mozo, sirviente) *que prepare la comida*.

Promittendi, ut *polliceor*, *promitto*, *spondeo*, v. g. *legionibus honores spondere*.

¹ Sic *Thesaur.* L. L. V, 90, l. 54-55. et Lucian. MÜLLER in *biblioth. Teubner*.

Declarandi, ut *aperio*, *declaro*, *demonstro*, *dico*, *edissero*, *explico*, *explico*, *expono*, *indico*, *monstro*, *narro*, *ostendo*, *prodo*, *significo* *Meas cogitationes omnes explicavi tibi superioribus litteris*. Cic. *Att.* 10, 6, 1. *Hic mihi Africanus se ostendit*. Id. *Rep.* 6, 9 [Som. Sc. 1]. *Sacra posteris prodere*. Id. *Mil.* 50, 85; *transinitur*, *legar*.

Anteponendi et postponendi: *antefero*, *antepono*, *praefero*, *praeopto*, *praepono*. *posthabeo*, *postpono*, *postfero*, v. g. *longe Academiae illi ac Lyceo tuum hoc suburbanum gymnasium anteponam*, Cic. *de Or.* 1, 21, 98; *otium urbanum militiae laboribus praeoptat*, Liv. 44, 22; *omnia virtuti postponi debent*.

3.º **Alia hujus ordinis**: *facio tibi injuriam*; *facio tibi fidem*, te doy crédito, *habeo tibi* vel *tuae narrationi fidem*, te creo; *maximas tibi omnes gratias agimus*, *maiores etiam habemus*, Cic. *Marc.* 11, 33; *dámoste las más rendidas gracias*, y aun te estamos más agradecidos, reconocidos; *refero tibi gratias*, correspondo a tu beneficio, te pago el favor; *patefacio*, *praecludo aditum hosti*, abro, cierro la entrada al e.; *morem gerere alicui*, complacer a; *nullum locum relinquo precibus*; *probas mihi tuam sententiam*, me haces aceptable tu parecer; *libros oratorios tibi valde probabo*, Cic. *Att.* 4, 14, 1, *haré que tengas por muy buenos*; *conciliare Pompejum Caesari*; *placare aliquem alicui*; *purgare se amico*, disculparse con. Similiter: *pono modum irae*, *finem facio injuriis*, doy fin a las injusticias, et cum genitivo *finem facio scribendi*.

Quibus addi possunt nonnulla intransitiva transitive sumpta, ut *credo amico mille nummum*, *impero provinciae tributum*, *gratulor tibi victoriam* vel *de victoria*, *minor vel minitor tibi tormenta*, *mortem*, te amenazo con.¹

NB. Dicitur *dare tabellario litteras*, dar una carta al correo (para que sea llevada a su destino); *dare litteras ad amicum*, escribir a un a.; *mitto tibi librum*, te envío para ti; *mitto legatos ad consulem*; et eodem sensu *scribo* vel *mitto tibi et ad te litteras*.]

255

I. **Dativus commodi** respondet aliquando genitivo aut praepositioni, maxime apud poetas. *Neque mihi ex cuiusquam amplitudine aut praesidia periculis aut adjumenta honoribus quaeram*. Cic. *Man.* 24, 70; i. e. *praesidia adversus pericula*, *praes. periculorum*; *adjumenta ad honores*, *adj. honorum*; ni procuraré

¹ *Minor vel minitor tibi baculo*, con un baston, ablat. instrum.

para mí protección contra los p. ni favor para las dignidades. *Huic cum galea longe jacuit caput.* Verg. *Aen.* 9, 770; pro *hujus caput.* [Cui plurima mento Canities inculta jacet, cet. *Ib.* 6, 299.]

II. Haec notio en defensa de, en (a) favor de, (por) non cum dativo, nisi cum verbis quae dativum petunt, sed praepositione pro significatur, v. g. *dicere pro aliquo, pro patria mori.* [Nullum periculum pro tua dignitate fugit: cf. Cic. *Mil.* 23, 68; ningún riesgo rehusó en defensa de. *Aderat contra Aculeonem Gratidiano L. Aelius Lamia.* Cic. *de Or.* 2, 63, en favor de, en auxilio de G., era defensor de G., cf. n. 264.]

III. Hacia, para con, con, (contra) propensam aut contrariam voluntatem significantia exprimuntur per in, erga, adversus (contra); ut: *Brutus fuit pius in patriam, crudelis in liberos.* [Magna ejus in me officia et merita: cf. Cic. *Fam.* 11, 17, 1; grata lex in vulgus; divina bonitas erga homines: cf. Cic. *N. D.* 2, 23, 60; crudelitas erga nobiles, Nep. *Alcib.* 4, 4; justitia adversus deos. *Adversus ea consul victis respondit.* Liv. 4, 10, 2; contra esto. *Adversum divitias invictum animum gerebat.* Sall. *J.* 43, 3. *Hoc non modo non pro me, sed contra me est potius.* Cic. *de Or.* 3, 20, 73.]

II. DATIVUS POST NONNULLA ADJECTIVA (ET ADVERBIA)

256

1. Adjectiva quibus consensio, conformidad, aequalitas, propinquitas et his contraria significantur dativum poscunt. *Cum ejus mors consentanea vitae fuerit sanctissime honestissimeque actae.* Cic. *Phil.* 9, 7, 15. *Verbum Latinum par Graeco.* Id. *Fin.* 2, 4, 13. *ENNIO Aequalis Livius:* cf. id. *Brut.* 18, 73; contemporáneo. *Est finitimus oratori poeta.* Id. *de Or.* 1, 16, 70.

[Sic concors, congruens, consentaneus, conveniens, discors poët. et posterius, absonus, disonante de, dissonus, aequalis, igual; de la misma edad, contemporáneo, fere cum genit.; propinquus (sic propinquare), propior, proximus, n. 228, vicinus, finitimus, confinis, conterminus poët. et poster., affinis, cognatus, familiaris, concolor et discolor poëtica et sequiora: *Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge.* Si dicentis erunt fortunis absona dicta, si las expresiones fueren disonantes de la condición del interlocutor. (*Sunt quidam, aut ita lingua haesitantes, aut ita voce absoni,* Cic. *de Or.* 1, 23, 113. *Absoni a voce motus,* Liv. 7, 2, cf. ablat. limitat.) *Collo confine caput.* Ov. *M.* 1, 718. *Sunt*

k) *Subdo, subduco, subjicio, subjungo, submitto, subscribo, subtraho, suggero, suppono, surripio: subduc cibum unum diem athletae.* Cic. *Tusc.* 2, 17, 40; *anatum ova gallinis saepe supponimus*, id. *N. D.* 2, 48, 124.⁴

His adde aufero. Id mihi tu, C. Verres, eripuisti atque abstulisti. Cic. *Caecil.* 5, 19.]

NB. Verba composita transitiva saepe praepositionem repetunt, maxime si locus designatur; quam repetitionem habent fere *comparo, compono, confero, conjungo. Ballonius autem miros terrores AD ME ATTULIT Caesarianos.* Cic. *Att.* 6, 8, 2. *Tempus EREPTUM E SUMMIS OCCUPATIONIBUS.* Id. *Att.* 1, 14, 1. *CONFER nostrum longissimam aetatem CUM AETERNITATE.* Id. *Tusc.* 1, 39, 94; *nuestra más larga e.* [Anulum de digito detrahare. Ter. *Haut.* 4, 1, 38; etiam ex digito, nam locus est unde: cf. Cic. *Q. fr.* 1, 2, 2, 6.

Sic: *Ad nos multi rumores afferuntur; fasciculum ad nares admove; ad flammam se applicare, acercarse, llegarse a la ll.; se ad virtutem, ad philosophiam, ad jus civile, ad eloquentiam applicare; commeatus importari in oppidum, n. 277, 1; in rogam imponitur; in portum ex alto invehí, desde alta mar; injicere se in hostes; gladium hosti in pectus infigere; mansa pueris in os inserere; sub vestrum jus terrarum orbem subungere; hominem cum homine comparate; cujus ob os Graji ora obvertebant sua, Enn. ap. Cic. *Tusc.* 3, 18, 39, hacia cuya cara volvían la suya; arcus obvertit in illum (Apollo in Achillem). Ov. *Met.* 12, 600; cet. (Cum honestate conjunctio. Cic. *Off.* 3, 35, 120.) Dicitur semper communico aliquid cum aliquo, et commuto aliquid aliqua re vel cum aliqua re.]*

II. Etiam cum dativo interdum inveniuntur continuo, aequo, jungo, socio: *continuo laborem nocturnum diurno, junto sin interrupción el trabajo de la noche con el del día; aequare turrem muris, levantar una torre a la altura de los m.; at etiam dicitur virtutem cum fortuna aequare.*

259 Verba passiva nonnunquam dandi casum admittunt: 1.^m Maxime in perfecto et temporibus ab eo derivatis, cum non tam actio singularis quam repetita, vel effectus permanens designatur.

AUDITUS EST NOBIS *Laeliae Caji filiae saepe sermo.* Cic. *Brut.* 58,

⁴ Edd. Tauchn. et Teubn. *anatum*. Et cf. *Thesaurus linguae Lat.*, *anas*.

[a] *Addico, addo, adhibeo, adimo, adjicio, adjudico, adjungo, admisceo, admoveo, afferro, affigo, applico, appono, assero*, v. g. *cui me semper addixi*, Cic. *Planc.* 39, 93, *fui adicto*; *animos mihi addidisti*, id. *Att.* 7, 2, 4; (*oratio*) *lumen exhibere rebus debet*, id. *de Or.* 3, 15, 50; *accessionem adjunxit aedibus*, id. *Off.* 1, 39, 138, *agrandó la casa*; *admiscere huic generi orationis genus illud alterum*, id. *de Or.* 2, 49, 200; *equitibus Romanis afferuntur ex Asia cotidie litterae*, id. *Man.* 2, 4.

b) *Circumdo, circumfundo, circumjicio, circumpono*, ut *circumdare braccia collo*, Ov. *Met.* 9, 459, et cum *imesi*: *collo dare braccia circum*, Verg. *Aen.* 2, 792; 6, 700; *consuli circumfusa multitudo*, Liv. 26, 27, 40.

c) *Comparo, compono, confero, conjungo*, ut *Ennius equi fortis et victoris senectuti comparat suam*, Cic. *C. M.* 5, 14. *Dextrae conjungere dextram*. Ov. *M.* 8, 421. (*Conjicio*, n. 298, 1.^m)

d) *Decutio, defero, deripio et diripio, detero, detraho*: *tergora deripiunt costis*, Verg. *Aen.* 1, 211; *les arrancan la piel de los costados* (los desuellan); *detrahere aliquid alteri*, Cic. *Off.* 3, 5, 21; *omnem ei suam auctoritatem detulisse*, id. *Flacc.* 6, 14.

e) *Eripio, expono, extorqueo*: *hunc mihi timorem eripe*, Cic. *Cat.* 1, 7, 18; *non habere domum expositam cupiditati et voluptatibus*, id. *Quinct.* 30, 93.

f) *Immitto, impono, importo, imprimo, incutio, indo, infero, infigo, infligo, ingero, injicio, injungo, inserto, instillo, inuro*: *incute vim ventis*, Verg. *Aen.* 1, 69; *vestris domiciliis atque lectis funestos ac nefarios ignes inferre*, Cic. *Cat.* 5, 9, 22; *civitatis aeternam injungere servitutem*, Caes. *G.* 7, 77, *imponer*; *lumini oleum instillare*. Cic. *C. M.* 11, 36.

g) *Interjicio, interpono*; ut *nusus quasi murus oculis interjectus est*, Cic. *N. D.* 2, 57, 143.

h) *Objicio, obverto, offero, offundo*, v. g. *ignobilitatem objicit C. Caesaris filio*, Cic. *Phil.* 3, 6, 15, *echa en cara*; *obvertunt pelago pro-ras*, Verg. *Aen.* 6, 3; *ut piscibus aqua, sic nobis aer crassus offunditur*. Cic. *Acad.* 2, 25, 81, *se extiende al rededor*; *se opponere venientibus*.

i) *Praecipio, praeccludo, praeficio, praefinio, praeparo, praescribo*; ut *e portu solventibus praecipere summo studio et tempestatum rationem et praedonum*, Cic. *Mur.* 2, 4, *dar reglas en lo tocante a*; *a quibus jura civibus praescribebantur*, id. *C. M.* 9, 27, *dictaban leyes* (respondiendo a las consultas sobre cuestiones de derecho).

der HOMERI noluit. Cic. de O. G. 1, 2, 6. Saturavit se sanguine dissimillimorum sui civium. Id. Phil. 2, 24, 59.

[Sic similis, assimilis, consimilis, dissimilis, dispar, quibus adde affinis, i. e. particeps, quae tiene parte en. et apud poetas diversus alicui pro diversus ab aliquo, 271, II. Haec ego, vel certe non his diversa, locutus. Ov. (?) Ep. 17 (18), 75. Semper invenies veri similis. Atticorum similes esse volumus. Cic. Brut. 83, 287.]

II. Adjectiva quae aptitudinem utilitatemque significant dativum habent personae, item dativum et saepius accusativum rei cum praepositione ad.

Ille adventus ad multas res mihi erat aptus. Cic. Fam. 3, 6, 1. O rem minime aptam meis moribus! Id. Att. 5, 10, 5. Multas ad res perutiles Xenophontis libri sunt. Id. C. M. 17, 59.

[In his numeranda: accommodatus, alacer, appositus, aptus, expeditus, habilis, factus, idoneus, peridoneus, natus, paratus, proclivis, propensus; utilis, inutilis, perutilis, necessarius. (Propensus in alteram partem.) Dativus commodum cum hac significatione «acomodado, apropiado», accus. finem notare solet. Locus peridoneus castris. Caes. C. 2, 24, 2. Non essem ad causam idoneus, si hoc non viderem. Cic. Cluent. 6, 17. Cn. Pompejus, vir ad omnia summa natus. Id. Brut. 68, 259. Ille gurgis atque helluo natus abdomini suo, non laudi atque gloriae. Id. Pis. 17, 41. Homo bene appositus ad istius audaciam. Id. Verr. 5, 41. Calcei habiles et apti ad pedem. Id. de Or. 1, 54, 231. Cf. n. 359, I, NB. et III.]

III. DATIVUS POST ALIQUOT VERBA TRANSITIVA

(Cf. n. 254, 2.º et 3.º)

258 I. Verba multa composita ex verbis transitivis et praepositionibus ad, circum, cum, de, ex, in, inter, ob, prae, sub praefer accusativum etiam dandi casum postulant.

Deus animum ut dominum atque imperantem obediendi praecepit corpori. Cic. Tim. 7, 21. ² Inimici mei mea mihi non me ipsum ademerunt. Id. Att. 3, 5. Vereor ne Pompejo quid oneris imponam. Ib. 9, 7, 3.

¹ Cf. hispan. verisimil. Min, Pront. de Hisp. y Barb., 2, 432.

² Cf. n. 254, 2.º Verba autem antepponendi et postponendi componuntur ex praepositionibus ante, prae et post.

virtatibus vitia confinia. Sen. *Ep.* 120, 8. (*Actio*) *menti congruens esse debet*. Cic. *de Or.* 3, 59, 222. *Dissonae illis voces*. Liv. 30, 34, 1. (*Dissonae sermone gentes*. Id.) *Morus contermina fonti*. Ov. *M.* 4, 90. *Concolor est illis (unda arenis)*. Ov (?) *M.* 11, 500.]

At etiam aliquando: *concors, congruens, consentiens cum: Motus cum verbis sententiisque consentiens*. Cic. *Brut.* 38, 141. [*Ne secum quidem ipse concors. Tubero vita severus et congruens cum ea disciplina quam colebat*. Cic. *Brut.* 31, 117.]

II. Dativo etiam junguntur *obnoxius*, sujeto a, *obvius*, que sale al encuentro, a recibir, *pervius*, abierto, patente. *MIHI tuae litterae volent OBVIAE*. Cic. *Att.* 6, 4, 3. *FRATRI aedes fient PERVIAE*. Ter. *Ad.* 912 [5, 7, 14]. [*Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis sinus obnoxii*. Plin. *Ep.* 3, 14, 5. *Cui mater mediã sese tulit obviam silva*. Verg. *Aen.* 1, 314, pro *sese tulit obviam*]

III. Quaedam adverbia dandi casum petunt more adjectivorum unde deducuntur. *CAESARI ex Hispania redeunti OBVIAM longissime processisti*. Cic. *Phil.* 2, 32, 78.

[*Sic congruenter convenienterque naturae vivere* (etiam cum *natura convenienter v.*); *dicere constanter sibi; obviam alicui fieri, ire, procedere, prodire, Ciceronem Caesari mittere*. (*Juxta apud Liv.* 24, 19, 6.)]

IV. Dativo gaudent participia nonnulla praeteriti temporis, cum sunt adjectiva, i. e. cum non ad tempus referuntur. *Tua erga me MIHI PERSPECTISSIMA benevolentia*. Cic. *Att.* 11, 1, 1. [*Pelopidas magis HISTORICIS quam VULGO NOTUS (est)*. Nep. *Pel.* 1, 1; es más conocido de los que se dedican a la historia. *SUSPECTUS REGI*. Liv. 35, 19, 1; sospechoso al r., malquisto del r. V. n. 244, 3.º b).]

Hujus generis sunt: notus, cognitus, perspectus, bien visto, *suspectus, exploratus, compertus*, averiguado, *dilectus, optatus, spectatus*, conocido, *probatas*, n. 254, 3.º, aprobado, *acceptus, despectus, contemptus* et composita; ut *incognitus, inauditus*, etc.]

V. Pronomen *idem* extra nominativum cum dativo apud poetas reperitur pro atque cum nominativo. *Invitum qui servat IDEM facit OCCIDENTI*. Hor. *Pis.* 467; i. e. *idem atque occidens* (ac qui occidit, ac si occidat).

257 I. Adjectiva similitudinis cum dativo construuntur vel cum genitivo, qui frequens est cum nominibus rerum animatarum, fere perpetuus cum pronomnibus personalibus.

Nemo est orator qui DEMOSTHENTI se SIMILEM nolit esse; at Menan-

211. MIHI *consilium* CAPTUM *jandiu* EST. Id. *Fam.* 5, 19, 2; tengo tomada la resolución. [*Cujus fides* EST NOBIS COGNITA. Id. *Div. Caec.* 20; cf. ib. 11: *quam (meam fidem) habent spectatam jam et cognitam.* NOTANTUR MIHI *ad* *divinandum* *signa*. Id. *Fam.* 6, 6, 8; estoy observando las señales para pronosticar.

Sic: *mihi constitutum, provisum, perspectum, intellectum, auditum est; magno studio hoc mihi a pueritia est elaboratum, cet.*]

2.º In quolibet tempore, addita commodi notione. Sic dissimillimis BESTIOLIS communiter *cibus* QUERITUR. Cic. *N. D.* 2, 49, 125; h. e. sic dissimillimae *bestiolae* sibi *c. cibum* *quaerunt*. [Cui ex omni *gemitu doloreque certa merces* COMPARABATUR. Id. *Verr.* 5, 45, 118; = *qui sibi mercedem comparabat.*]

3.º Raro, cum dativus pro mero ablativo ponitur, nisi apud poetas et seniores. Vix AUDIOR ULLI. Ov. *Pont.* 3, 9, 39. [*Prior (epistula)* MIHI LEGI *coepta est*. Cic. *Att.* 16, 13 a, 1.—Sed hic dat. frequens est apud classicos auctores cum verbis *probari* atque *intellegi*: *Id genus maxime* MIHI IPSI PROBATUR; cf. Cic. *de Or.* 3, 10, 37.¹ At etiam: *Mea consilia a te probantur*; cf. Cic. *Fam.* 11, 14, 1.]

4.º Participia in -ndus pro ablativo cum *ab* dativum fere habent. Tria VIDENDA sunt ORATORI. Cic. *Or.* 14, 45. [GERENDUS est TIBI *mos adolescentibus*. Id. *de Or.* 1, 23, 105. Quid MIHI FACIUNDUM (est)? ¿qué debo hacer? 2]

IV. DATIVUS POST VERBA INTRANSITIVA

Cf. n. 254 b) 1.º

260 I. Praeter ea quae commodum expriment, dandi casum postulant verba neutra quae significant eventum, fiduciam aut diffidentiam.

Et sorte provincia Sicilia OBVENIT. Cic. *Verr.* 2, 6, 17. Puer bene SIBI FIDENS. Id. *Att.* 6, 6, 4. HUIC incipio SENTENTIAE DIFFIDERE. Id. *Tusc.* 5, 1, 3.

[Sic accidit, contingit, evenit, obtingit, cet., credo, fido, confido,

¹ Aliquid probatur alicui aliquoties oritur ex activa probare aliquid alicui.

² Si non significatur persona a qua res fieri debet, adhibetur *ab*. Eum nunquam a ME ESSE ACCUSANDUM putavi. Cic. *Har. r.* 3, 5, vertendum: Jamás creí convenir (conveniente) que él fuese acusado por mí (antes que por otro); *mihi esse accusandum*, sic: Jamás creí que debía (que fuese un deber mío) acusarle.

diffido. Quod cuique obtigit, id quisque teneat. Cic. Off. 1, 7, 21. Metello Numidia evenerat. Sall. J. 43, 1. Si id culpa senectutis accideret, eadem mihi usuvenirent. Cic. C. M. 3, 7. Nisi vestrae virtuti constantiaeque confiderem. Cic. Phil. 3, 1, 1. O nimium caelo et pelago confise sereno! Verg. Aen. 5, 870: cf. tamen sequens NB.]

NB. Fido, confido etiam ablativum postulant, raro diffido. Qui enim poterit aut corporis FIRMITATE aut fortunae STABILITATE CONFIDERE? Cic. Tusc. 5, 14, 40. ¹

II. Item dativum postulant *impero* (cf. n. 212), *suadeo, persua-deo, supplico et supplex sum, suplico, videor (mihi), me parce, praesto sum, me presento, me hallo presente, et fere apud poetas haereo pro adhaereo.*

MIHI quidem nunquam PERSUADERI potuit animos emori. Cic. C. M. 22, 80; se me ha podido persuadir. Nec JUDICIBUS SUPPLEX (Socrates) FUIT. Id. Tusc. 1, 29, 71. [Loqui coepit VERRI se PRAESTO ADVENIENTI FUTURUM. Id. Verr. 3, 64, 160. (Ad nomina danda praesto fuere. Liv. 3, 37, 9, para alistarse, a inscribirse.) LEVIS HAESERAT ALAE (sagitta). Ov. Met. 12, 570. Amicis pro aliquo supplicare.]

III. Verba pugnandi apud poetas dativo, apud alios junguntur praepositioni *cum*. *Solus tibi CERTAT Amyntas. Verg. B. 5, 8; compite contigo. CERTA cum illo. Cic. Ac. 2, 32, 101.*

[*Sunt ejusmodi: certo, luctor, pugno, dimico, bellum gero, bello, concurro, contendo, colludo, configo, congregior... Frigida pugnabant calidis, umentia siccis, Mollium cum duris, sine pondere habentia pondus, i. e. cum levibus gravia. Ov. Met. 1, 19. ² Dimicare, pugnare, cetera adversus, contra aliquem.]*

IV. *Nubere «casarse (la mujer)» dativum postulat; participium nupta etiam praepositionem cum. NUPSIT A. AURIO MELINO. Cic. Cluent. 5, 11. QUOCUM ESSET NUPTA regis Armeniorum soror. Id. Fam. 15, 3, 1; con quien estaba casada.*

261 Aliqua verba neutra quae dativo junguntur, praecipue a poetis transitiva fiunt, n. 254, 3.º extr., raro tamen in passiva personali adhibentur.

Vix equidem CREDAR. Ov. Trist. 3, 10, 33; i. e. mihi credetur. Ego cur INVIDEOR? Hor. Pis. 36; pro cur invidetur mihi? [Caret INVI-

¹ Cf. RIEM.-GOELZ. p. 228.

² *Sine pondere* respondet Graeco τοῖς ἀνευ βάρους.

DENDA *Sobrius aula*. Id. *C* 2, 10, 7. *PERSUASA EST gruis*. Phaedr. 1, 8, 7. *MEDENDIS corporibus*. Liv. 8, 36, 7. ¹ Cf. n. 207, c).]

262 *Sum* cum dativo possessionem quodammodo significat, et saepe a nobis verbo «tener» vertitur.

Cf. n. 247, l.

SUNT *NOBIS* *mitia poma*. Verg. *B.* 1, 80; fruta madura. [*Minus honoris erat poëtis*. Cic. *Tusc.* 1, 2, 3. *Sunt mihi cum illo omnes amicitiae necessitudines*. Cic. *Sest.* 16, 39; me unen con él todos los vínculos de la a; cf. id. *Or.* 56, 186: *numerus autem non habebat aliquam necessitudinem aut cognationem cum oratione*. *Jam Troicis temporibus erat honos eloquentiae?* Id. *Brut.* 10, 40.]

At si qualitas aut pars denotatur, alia constructione generatim utendum est. *Magna in Crasso humanitas (eloquentia, jucunditas, lepos, ingenium) fuit*, cf. Cic. *de Or.* 1, 7, 27; vel *magna fuit Crassus humanitate*, cf. n. 243 *Haec provincia urbes habet opulentissimas tres. cet.* ²]

NB. In locutione *mihi (tibi) est nomen, cognomen*, ine llamo; *nomen illi inditum est, manet*; *nomen do seu dico alicui*, *nomen personae aut rei est in eodem casu*, quo vox *nomen*, frequentius in dativo per attractionem, raro apud recentiores etiam in genitivo. *Fons aquae dulcis, cui NOMEN ARETHUSA est*. Cic. *Verr.* 4, 53, 118. *TANDO cognomen pingui damus*. Hor. *Sat.* 1, 3, 58; al lento en el obrar (reflexivo) damos el apodo (apodamos) de boto. *Quibus CLITARUM COGNOMENTUM*. Tac. *Ann.* 12, 55. [*PUERO ab inopia EGERIO (dativ.) inditum nomen*. Liv. 1, 34, 3. At recte dicitur: *COGNOMEN HABERE sapientis*, Cic.; *animus paratus ad periculum audaciae NOMEN habet*; id.]

263 *Dativo adhaerent composita ex verbo sum*, item composita ex neutris et praepositionibus *ad, cum, in, inter, ob, prae, re, sub, super*. At saepe praepositionem repetunt, maxime si locus designatur. ³

¹ Audi Tullium, *Tusc.* 3, 9, 20: *Est in Menalippo: Florem quisnam liberam invidit meum? Male Latine videtur. Sed praeclare Accius. Ut enim videre, sic invidere florem rectius quam flori. Nos consuetudine prohibemur; poeta jus suum tenuit, et dixit audacius.*

² Ab hac norma discedit Curt., v. g. *Erat Darío mite ac tractabile ingenium*, 3, 2, 47.

³ Horum plura n. 254, 1m. continentur.

ABEST historia LITTERIS NOSTRIS. Cic. *Leg.* 1, 2, 5; nuestra literatura carece de h. *Gloria VIRTUTIS RESONAT tanquam imago.* Id. *Tusc.* 3, 2, 3; como el eco.—**AD SAXUM ADHAERESCUNT.** Id. *Ac.* 2, 3, 8. [**PRINCIPIS CONSENTIANT exitus.** Id. *Fam.* 11, 5, 3. *Ego MEIS MAJORIBUS virtute mea PRAELUXI.* In *Sall.* 2, 5. **IN ID STUDIUM in quo estis INCUMBITE.** Cic. *de Or.* 1, 8, 34.

Huc spectant: *accedo, acclamo, accubo, adjaceo, adversor, adhaereo, alludo, annuo, appareo, appropinquo, arrēpo, arrideo, aspiro, assentior, assideo, adhaeresco, affulgeo, assurgo, aslo, v. g. manus extrema non accessit operibus ejus (C. Gracchi).* Cic. *Br.* 33, 126, saltó la última m.; *accedere ad cunabula, id., ad urbem, ad aedes, ad ludos, ad aurem,* Cic. *Verr.* 3, 58, 133; *accedere in urbem, in provinciam, cel.:* cf. *NB.* *proxime sequens; quisquam in curiam (tibi) venienti assurrexit?* Cic. *Pis.* 12, 26; *epulis accumbere, Verg., sentarse a la mesa; ad summam aquam appropinquare, a la superficie del a.; ad meam pecuniam aspirat.*

Congruo, consentio, consono, consto, convengo, consuesco, convenio, cohaereo (convenire cum aliquo; id cohaeret cum re, Cic. Top. 12, 53).

Illacrimo vel illacrimor, illuceo, incubo, incumbo, indormio, inhaereo, inhio, imminco, immorior, innascor, innitor, impendeo, inservio, insideo, insisto, insto, insuesco, insusurro, invado: imminebat tuus furor omnium fortunis, Cic. Dom. 10, 25; insusurrare alteri: «Hic est ille Demosthenes»; instare victis et fugientibus; in gladium incumbere; inhaeret in mentibus augurium; incurrere in hostes; incidere in periculum, in morbum; insistere vestigiis laudum suarum, in bellum insistere; in fortunas imminere; in concham hiantem innatare. Invado cum dat. vix invenitur (Cic. Fam. 16, 12, 2), sed cum accusat. vel solo vel cum praepositione: cf. n. 216, 3 in ima pag.

Intercedo, me opongo, interjaceo, intervenio: campus interjacet Tiberi ac moenibus; intercedere rogationi, Cic. de Or. 2, 47, 197, oponerse a la proposición (de una ley).

Obloquor, oborior, obrēpo, obsecundo, obsequor, obsisto, obsto, obstrepo, obrecto, obversor, occuro, occurro, occumbo: mihi ante oculos obversatur reipublicae dignitas, Cic. Sest. 3, 7; pueritiae adulescentia obrepit, id. C. M. 2, 4, viene al acecho tras la niñez; occurrere venientibus. Occumbere morti, saepius mortem vel morte.

Praeeo, praeluceo, praesideo: iudicio praesidere; vobis voce praeire. Praeeo cum accusat. est «yo dicto». Praei verba. Liv. 8, 9, 4.

Reclamo, refragor, reluctor, repugno, resisto; orationi reclamare,

reclamar contra el discurso, protestar a voces contra el d.; ¹ *resistere invadentibus*.

Subjaceo, subrēpo, subscribo (i. e. *assentior*). *subvenio, succedo, succlamō, succresco, succumbo, succurro; egentibus subveniendum est; succumbere dolori, inimicis, senectuti; aetas succedit aetati; sub primam nostram aciem successerunt*, *Caes. G.* 1, 24, 5, «arremetieron a la vanguardia». Goya Muniáin.

Supersto, supervenio, cf. n. 216, 5 in ima p., et composita ex *sum*: *absum, adsum, desum, insum, intersum, obsum*, cct., v. g. *tibi nullum a me amoris officium defuit*, *Cic. Mil.* 36, 100; *nunc mihi nihil doctrina prodest*, id. *Att.* 9, 10, 2, *omnibus negotiis non interesse solum, sed praeesse; templā mari subsunt*, *Ov. Met.* 359; *Tiberis inter eos et pons intererat*. A probatissimis scriptoribus dicitur fere, a Cicerone semper, *inesse in extra poësim* (cum ablat.): *In qua (columella) inerat sphaerae figura*, *Cic. Tusc.* 5, 23, 65. *Adesse amicis*, cumplir con los a., *ad iudiciū*.]

NB. n. 258, 1, et 263 commune. Aliquando verbis dativi, compositis, jungitur alia praepositio vel similis significationis vel loci propria. *In spem maximam adducti sumus*, *Cic. Mil.* 28, 78. *Quot genera beluarum ad saxa nativis testis inhaerentium!* Id. *N. D.* 2, 39, 100. [*Neque in Antonio dresset hic ornatus orationis*. Id. *de Or.* 3, 4, 16. Cfr. *ubi*.]

Sic: insusurrare ad aures, acquiescere in aliquo, descansar en alguno, *obversari ante oculos, obrepere in animos, aspirare in curiam; in senatu, in proelio adesse*, cct., *incumbere toto pectore ad laudem, ad reipublicae salutem; carmen deducis in actus*, llevas a las tablas. — Cum compositis *adjaceo, assideo, asto* nunquam adhibetur praepositio: *Gentes quae mare illud adjacent*, *Nep. Timoth.* 2, 1. Similiter nonnunquam: *muros aut Africam accedere*, id. *Hann.* 8, 1; *genua advoli*, *Tac. Ann.* 1, 13.]

264 1. *Antecedo, antecello, anteo, insulto, obtrecto, denigro, praesto* saepius dativum quam accusativum postulant.

Virtus praestat ceteris rebus, *Cic. Fin.* 4, 18, 51. *Qui honore rerumque gestarum amplitudine ceteros populi Romani praestiterunt*, *Nep. Att.* 18, 5.

¹ Dé voces el mundo; RECLAME cuanto quisiere contra la palabra de Dios. Granada, Adic. al Memor., ador. de los Reyes. B. 8, 520².

[Sic: *Natura hominis naturae pecudum antecedit*; cf. Cic. *Off.* 1, 30, 103. *Anteire ceteris virtute. Ib.* 2, 10, 37. *Biduo me Antonius antecessit. Id. Fam.* 11, 13, 2. *Omnes auctoritate anteibat. Nep. Chabr.* 4, 1. *Insulto hosti et patientiam hostis, in rempublicam, fores calcibus, golpeo la puerta a puntapiés.*—*Antesto sive antisto et antevertō* dativo gaudent; cum accusativo sunt sequioris Latinitatis. *Crotoniatae multum omnibus corporum viribus antesteterunt. Cic. Inv.* 2, 1, 2; *antesteterunt. Teubn.*]

II. *Differo, discrepo, dissentio, disto* fere a solis poetis cum dativo, ab aliis cum praepositione *ab* construuntur. *Phraaten DISSIDENS PLEBI numero beatorum Eximit Virtus. Hor. C.* 2, 2, 18. *Animus a se ipse DISSIDENS secunquē discordans. Cic. Fin.* 1, 18, 58. [(*Comoedia*) *pede certo DIFFERT SERMONI. Hor. S.* 1, 4, 48.]

V. DATIVUS RELATIVUS, ETHICUS ET INTERJECTIONIS

265 Dativus nonnunquam hanc notionem exprimit: «a mi (a tu, cet.) juicio, en mi opinión, según mi entender, para mí». Dicitur ab aliquibus dativus relationis. *An ille MIHI liber, cui mulier imperat? Cic. Par.* [3, 2] 36. [*Tui politici libri OMNIBUS vigent. Cael. ap. Cic. Fam.* 8, 1, 4; i. e. *omnium iudicio. Erit ille MIHI semper deus. Verg. B.* 1, 7; cf. *Aen.* 11, 416.

Notandus hic dativus cum participio (praesentis aut praeteriti), potissimum in descriptione geographica: *Gomphos pervenit, quod est oppidum primum Thessaliae VENIENTIBUS ab Epiro. Caes. C.* 3, 80, 1. *Sila Anticyra est in Locride laeva parte sinum Corinthiacum INTRAN- TI. Liv.* 26, 26, 2; a la izquierda de quien entra, a la i. como se entra. ¹ *Est urbe EGRESSIS tumulus. Verg. Aen.* 2, 715. ² *Duo nequaquam visu ac specie AESTINANTIBUS pares. Liv.* 7, 10, 6; enteramente desiguales (en fuerzas) a juzgar (para los que juzgan, si se juzga) por la vista y la apariencia.]

¹ Cf. Cerv. *Quij.* 2, 47, B. 1, 501 ¹. *Pedro Recio de mal aguero natural de Tirteafuera, lugar que está a la derecha mano COMO VAMOS de Caracuel a Almodóvar del Campo: EUNTI, EUNTI- BUS.*

² Apud Pomponium Melam etiam genit. invenitur. *Carmanii NAVIGANTIUM DEXTERA positi.* 3, 8, 75.

266

I. Ad motus animi significandos, admirantis potissimum atque indignantis, adhibetur dativus *mihi, tibi, nobis, vobis* (dat. ethicus).

Quid mihi Celsus agit? Hor. *Epist.* 1, 3, 15; ¿qué hace (cómo lo va a) mi buen C? *Hic mihi quisquam mansuetudinem et misericordiam nominat!* Sall. *C.* 52, 11, ¿y hay aquí quien toma en su boca la palabra mansedumbre y compasión! [*Haec vobis istorum per biduum militia fuit.* Liv. 22, 60, 25; ved cómo os sirvieron en la guerra esos vuestros soldados. — Et cum volo: *Quid tibi vis?* ¿qué quieres? ¿qué pretendes con eso? *Quid vobis vultis? quid sibi vult haec oratio?* ¿qué quiere decir (qué significa, a qué viene) este discurso? — Hic dativus notandus praecipue cum *en* (em) et *ecce*: *Cum haec maxime scriberem, ecce tibi Sebosus.* Cic. *Att.* 2, 15, 3.]

II. *Hei* (ei) et *vae* dativo gaudent. *Hei misero mihi!* Ter. *Haut.* 234 [2, 2, 5]. *Vae misero mihi!* Id. *Hec.* 4, 2, 29 [605]. *Vae victis!* ¡ay de los v.!¹

VI. DATIVUS FINIS, PROPOSITI, INTENTIONIS, SEU DUPLEX DATIVUS

267

I. Dativus finem, propositum, intentionem aliquando significat, cui alter personae saepe additur. (*Equitatum*) *AUXILIO CAESARI Aedui miserant.* Caes. *G.* 4, 18, 10. *Aduaticis hunc sibi DOMICILIO locum delegerunt.* *Ib.* 2, 29, 5.

[*Sic*: *locum castris deligere, capere; habere rempublicam quaestui*, traficar con, *senem ludibrio vel contemptui*, aliquid religioni, tener escrúpulo de; *aliquem auxilio arcessere; diem colloquio, pugnae, dicere aut statuere, constituere*, fijar, señalar el día para la entrevista; *diem petere indutiis; do tibi librum muneri vel dono*, etiam *donum*, tanquam appositum, te doy como regalo; *dare alicui pecuniam fenori*, a interés; *ponere aliquid pignori*, dar en prenda, empeñar, *canere receptui*, tocar a retirada, para recogerse.²

Ubi notandi dativi *auxilio, praesidio, subsidio*, maxime ubi de re

¹ Cf. Festus p. 372, ap. Kühner 2, p. 254, 45. At Liv. 5, 48, 9: *Audita intoleranda Romanis vox (Brenni), VAE VICTIS ESSE*; que los lamentos eran (los ayes quedaban) para los v. Non hic fidelis est versio ¡ay de los vencidos! (*Vae te*, Plaut. et Catull.)

² Cf. *receptui signum*, toque de retirada; v. Cic. *Phil.* 43, 45.

militari sermo est: *Arcessere auxilio*, Caes. G. 3, 11, 2; *subsidio ducere, venire, proficisci*, cet. (*T. Sextium*) *castris praesidio reliquerat*. Ib. 7, 49, 1. *Neque subsidio (viris) ire possum*. Pompej. ap. Cic. Att. 8, 12, A, 2. Et apud Verg. *auxilio vocare deos*, Aen. 5, 686, *arma auxilio ferre*, 8, 535, *auxilio (et subsidio) subire* 2, 216; 12, 733. Nota etiam in re militari: *legatus Lucullo, Manilio consuli tribunus*. Cic. Somn. Sc. 1. Cf. 254. I.]

NB. Pro accusativo cum *ad*, n. 433, d, poëtae et recentiores adhibent aliquoties dativum finalem. *Glomerare manum bello*. Verg. Aen. 2, 315. ⁴

II. Sum cum duobus dativis jungitur, altero personae nonnuncquam omisso, altero rei; et fere redditur a nobis per causar, ser de vel servir de, redundar en.

(*Postrema tua pagina*) *MIHI magnae MOLESIAE FUIT*. Cic. Att. 6, 2, 1. [*Et vobis honori et amicis utilitati et reipublicae emolumento esse*. Id. de Or. 1, 8, 34. *Tua illa (vox) plurimis fuit auxilio*. Id. Mil. 34, 94.

Sic: illud Cassianum: cui bono fuerit, Cic. Mil. 12, 32; a quien fuere de provecho; *esse usui*, de utilidad; *esse impedimento*, servir de estorbo; *esse omnibus odio, admirationi*, ser odiado, admirado; *hoc est mihi magnae curae*, me da gran cuidado, es para mí objeto de sollicitud, tomo muy a pechos; *hoc est illi cordi*, esto le agrada, gusta de e.; *nobis praesidio esse posse. Maximo est argumento (documento) quod paulo ante interitum Caesaris contigit*. Cic. Div. 1, 32, 119, ubi pro dativo nominativus adhiberi potest: *maximum est argumentum*; es muy grande prueba. Attamen non hic diceretur: *est argumentum, est documentum*, sine adjectivo.]

III. Verbis *do, duco, habeo, tribuo, verto, imputo, atribuyo*, tomo por, geminus dativus praeter accusativum apponitur; at dativus personae laceri potest.

Tu id in me reprehendis quod Q. METELLO LAUDI DATUM EST. Cic. Planc. 36, 89. *Quod (medium ex tribus esse) apud Numidas honori ducitur*. Sall. J. 11, 3.

[*Sic: do tibi hoc laudi, vitio, culpae, crimini; vertis id mihi vitio, stultitiae; honori, gloriae, probro ducis, habes. Neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae*. Nep. Timol. 4, 2]

⁴ Cf. Aen. 2, 798; 3, 540; 7, 482; 8, 606; 10, 259; 11, 649 et 707.

CAPUT VI. DE ABLATIVO¹I. ABLATIVUS POST ADJECTIVA ET VERBA COPIAE ET INOPIAE
ATQUE ALIA NONNULLA²

268 I. Adjectiva quae copiam aut abundantiam et inopiam significant ablativum postulant. Cf n. 245.

Huic tradita urbs est NUDA PRAESIDIO, REFERTA COMIS.
Cic. *Att.* 7, 13, 1. *LIBER TERRORE animus.* Id. *Fin.* 5, 29, 87.

[Huc pertinent: *abundans*, *completus*, lleno, henchido, *confertus* et *refertus*, relleno, colmado, rebosante, *copiosus*, *secundus*, *fertilis*, *fetus*, *secundo*, fértil, rehenchido, *immunis*, *liber*, *locuples*, rico, abastado, *nudus*, *onustus*, *opulentus*, *orbis* falto, privado, *praeditus*, *vacuus*, et in poësi *cassus*, falto, privado, *dives*, *ferax*, n. 244, III, *purus*, *uber*, exuberante, *extorris*, desterrado de, despojado de: *caelum humano genere completum*; *vita conferta voluptatibus*; *flumen auro fertile*; *terra feta frugibus*; *annus locuples frugibus*; *asellus onustus auro* (aula onusta auri, Plaut. *Aul.* 4, 2, 4 [611]; n. 246, II; *exercitus praeda opulentus*³, enriquecido con el botín; *pars Numidiae agro virisque opulentior*. Sall. *J.* 16, 5, «la más fértil y poblada», Inf. D. Gabriel; *plebs orba tribunis*, Cic. *Leg.* 3, 3, 9. — *Cassus lumine*, Verg. *Aen.* 2, 85; *dives agris*, cum genit. est poët. *dives equum*, Verg.; *terra ferax Cereris multoque feracior uvis*, Ov. *Am.* 2, 16, 7; *purum vitio cor*, Hor. *Sat.* 2, 3, 213; *Sulmo gelidis uberrimus undis*. Ov. *Hoc* (jussurandum) *patria extorrem in tuam regiam adduxit*. Liv. 35,

¹ Praeceptiones quibus ablativi usus continetur ita nonnunquam inter se conexae sunt, ut non facile possint discriminari. Ablativus stricte sumptus exprimit separationem et discessum, respondetque genitivo Graeco. Adhibetur etiam tanquam instrumentalis et locativus; denique ut ablativus absolutus.

Adn. Dativus Graecus adhibetur a Latinis pro suo ablativo, v. g. pro *φαντασίᾳ*; *nihil est clarius ἐνφανσίᾳ*.

² Illic ablat. ut instrumentalis solet haberi.

³ Kühner *praedae*, vol. 2, pag. 336.

19, 4; trajo a tu palacio al desterrado de la p. (*Extorris regni. Stat. Th. 12, 262, n. 246, ll. 4*)

Nota gratulandi et cohortandi locutionem: *Macte virtute, puer.* Verg. *Aen.* 9, 641. *Tu quidem macte virtute diligentiaque esto! (vos quidem macte v. dq. este.)* Liv. 10, 40, 14, cum verbo *sum* vel *sine eo* et cum ablat. (*ferre virtute*)]

NB. 1. Horum nonnulla, *fertilis* potissimum, *abundans*, *nudus*, *vacuus*, *immunis*, etiam genitivo gaudent; item *refertus* et *completus* cum nominibus personarum; [at cum ceteris adjectivis hic casus fere poetarum est et recentiorum.] *FERTILES AGRI FRUCTUUM.* Cic. *N. D.* 2, 32, 151. *REFERTA Gallia NEGOTIATORUM est.* Id. *Font.* 1, 1. — *LIBER LABORUM.* Hor. *Pis.* 212.

[*Sic: Via omnium rerum abundans.* Nep. *Eum.* 8, 5. *Loca nuda gignentium.* Sall. *J.* 79, 6; campañas faltas de vegetación, de plantas. ² *Ager frugum vacuus.* Ib. 90. 1. *Portiorum immunes.* Liv. 38, 44, 4. *Completus mercatorum carcer.* Cic. *Verr.* 3, 37, 147. *Sceleris purus.* Hor. *C.* 1, 22, 1; quem genitivum habent apud poetas et sequiores alia copiae aut inopiae adjectiva, v. g. *opulentus*, *prodigus*, *secundus*, *dives*, *uber*, *largus opum*, Verg. 11, 338; *trunca pedum animalia*, id. *G.* 4, 310; *repletus puerorum ac mulierum*, Liv. 6, 25, 9.]

NB. 2. *Nudus*, *orbis*, *vacuus*; *immunis*, *liber*, cf. n. 287, 3.º, *purus* etiam ablativum habent cum praepositione *ab*. *Messana ab his rebus nuda est.* Cic. *Verr.* 2, 4, 2. [*Nuda respublica a magistratibus.* Id. *Dom.* 22, 58. *Orba fuit ab optimatibus illa contio.* Id. *Flac.* 23, 54. *Mens ab omni labe pura.* Sen. *Ep.* 1, 4, 1; *oppidum vacuum defensoribus et a defensoribus*; *immunis militia vel a militia.* *Liberi fuerunt ab omni sumptu.* Cic. *Verr.* 4, 10, 23; *soluti a cupiditatibus*, *liberi a delictis*, Cic. *Agr.* 1, 9, 27; *liber* cum ablat. personarum habet semper praepositionem, ut *locus liber a arbitris*. Huc *inops* pertinet; sed frequentius cum genitivo jungitur, n. 245.]

II. *Alienus a* significans «ajeno de, impropio de» ablativum vel solum vel cum *a* postulat, raro genitivum. *Neque hoc (dii) alienum ducunt maiestate sua.* Cic. *Div.* 1, 38, 82. *Labor alienus a dignitate.* Id. *Att.* 16, 3, 4. *Quis alienum putet ejus esse dignitatis?* Id. *Fin.* 1, 4, 11.

1 *Ne exsulem extorrem populum Romanum ab solo patrio in hostium urbem agerent.* Liv. 5, 30, 6; *ab solo* est ablat. loci unde.

2 Aut *desiertas de animales*; sed v. RICH.-GOELZ. p. 242, 4.º, et cf. Hor. *C.* 1, 22, 43-46: *Jubae tellus leonum arida nutrix.*

b) significans «ajeno a, extraño a», et c) cum nominibus personarum habet praepositionem a. *Homo non alienus a litieris* Cic. *Verr.* 2, 26, 64.¹ — *Humani nihil a me alienum puto*. Ter. *Haut.* 77 [1, 1, 25]. Cf. 254, II, a).

269 Verba intransitiva quae copiam aut inopiam significant, item transitiva instruendi (proveer), implendi, ornandi, vestiendi, privandi et his similia ablativum sibi adseiscunt.

ABUNDARE oportet praeceptis institutisque philosophiae. Cic. *Off.* 1, 1, 1. VACARE culpa magnum est solacium. Id. *Fam.* 7, 3, 4. Omnibus eum contumelias onerasti. Id. *Phil.* 2, 58, 99. Aegritudo me somno privat. Id. *Att.* 9, 10, 1.

[Hujus generis sunt: abundo, fluo, affluo, disfluo, mano, redundo, scatco, ut: Simulacrum multo sudore manavit; etiam e simulacro multus sudor manavit; Africa sanguine redundavit; mulier abundat audacia, consilio et ratione deficitur, está falta de; fluere mollicitia; affluere divitiis; scatet beluis pontus, Hor.; alia in certis significationibus, ut: in monte Albano lapidibus pluit, Liv. 1, 31, llovió piedras (in area Vulcani et Concordiae sanguinem pluit, id. 40, 19); — careo, egeo, indigeo, supersedeo, vaco pro vacuus sum seu careo (raro cum ab: vacare a publico officio et munere, Cic. *Divin.* 2, 2, 7; ab opere, Caes. *C.* 3, 16, 2: carere consuetudine amicorum; egeo tempore; supersedere labore itineris, cesar, descansar de la fatiga del c.: — compleo, expleo, impleo, oppleo, repleo, refervio, satio, saturo, instruo, locupletio, orno, stipo, augeo, cumulo, onero, exonero, solvo, exsolvo, levo, imbuo, conspergo, respargo, sterno, consterno, cubro con, de, uncio, cingo, saepio, tego, vestio, remuneror, afficio, prosequor: bonis explere mundum²; heu nimis longo satiate ludo, Hor.; saturavit se sanguine inimicorum suorum; refervire libros fabulis; augere aliquem scientia; imbuiere vas odore, animum honestis artibus; levare aliquem onere; solutus omni fenore, Hor. (soluti a cupiditatibus, Cic. *l. Agr.* 1, 9, 27); afficere aliquem maxima laetitia, causar la mayor alegría, honoribus, tribular h., beneficio, poena, ignominia; lacrimis amicum prosequi, acompañar con l., laudibus, honorificis verbis, ensalzar, hablar en (con) términos honrosos, beneficiis et liberalitate, colmar de b.;³

¹ Joci non alienus, Ov. *F.* 4, 396.

² Res jam universus profundam de quibus volumina impleta sunt. Cic. *Ac.* 2, 27, 87.

³ «Estos dos verbos, afficio i prosequor tienen maneras de hablar propias i esquisitas, que quieren decir hacer, dar ó tener: i toman la persona á quien en acusativo.

amictus pallio, toga purpurea; Hispano cingitur gladio, se ciñe la espada, n. 218; urbem moenibus, religione cingere; — fraudo, nudo, orbo, privo, spolio, viduo poët. et poster., etiam cum genit. (NB. 2): *militem praeda fraudare, nudare turrim defensoribus, magistratus praesidio; orbare Italiam juventute; Apollonium argento, fortunis spoliare.* — *Alia, v g dignor, tengo por digno: Haud equidem tali me dignor honore, Verg Aen. I, 333; litora urbibus distincta.]*

NB. 1. *Egeo et frequenter indigeo etiam casum interrogandi admittunt. EGEO CONSILII. Cic. Att. 7, 22, 2. Hoc bellum INDIGET Celeritatis. Id Phil 6, 3, 7.*

NB. 2. Cum verbis implendi et privandi poëtae nonnunquam genitivum usurpant; cum *compleo et impleo* etiam alii scriptores. *SATIATA ferinae Dextera CAEDIS erat. Ov. M. 7, 808. — Ollam DENARIORUM IMPLERE. Cic. Fam. 9, 18, 4; henchir la bolsa de dinero. [Cf. completus, 268, I, NB. 1. Privandi cum genitivo: privo, despolio, exuo, solvo, dissolvo, levo: cf. n. 287, 3.º, NB. Cum famulis operum solutis. Hor. C. 3. 17, 17; desocupados. Desolataeque virorum Eridani gentes. Sil. 8, 390, = privatae.]*

270 I. Quaedam verba dupliciter construuntur: cum accusativo et ablativo, tanquam verba instruendi et privandi; cum dativo et accusativo, tanquam verba dandi. *EUM Pompejus CIVITATE DONAVIT. Cic. Corn. 22, 50. Non PAUCA suis ADJUTORIBUS large effusaeque DONABAT. Id. S. Rosc. 8, 23.*

[*Huc spectant: aspergo, augeo, circumdo, dono, impertio, induo et exuo, inuro, intercludo, levo, misceo et admisceo cum aliis nonnullis compositis ex praepositionibus ad et in, ut afflo, illino, imprimo, inscribo, intexo, item circumfundo maxime in passiva voce: vitae splendorem maculis adspargere et aspergere alicui labeculam; induo et exuo me veste et mihi vestem, vel sine pronomine: induo vestem, poët. induor vestem, n. 218; circumdo urbem muris et muros urbi; Terentia impertit tibi salutem et plurima salute. Parmenonem; inuro illi notam et illum nota; leva me hoc onere et mihi metum; miscere aquam neclare, raro fletum cruori, iram cum luctu; circumfundor luce et circum-*

i la cosa que en ablativo, desta manera: Dar al animo gran contentamiento: *Afficere animum magna voluptate*: Dar pena, fatiga, alegría, tristeza, cuidado a alguno: *Afficere aliquem molestia, dolore, lartitia, moerore, cura*: Hacerle honra, daño, provecho, afrenta: *Afficere illum honore, damno, multis commodis, gravi contumelia*: Tener buena ó mala voluntad à los ciudadanos: *Prosequi odio vel amore cives suos*. Acompañêlo hasta la ciudad: *Ad urbem usque sum illum prosecutus.* » Abril. *M. T. Cic. epist. s. p. 40.*

funditur mihi lux; Caesarem comiteatu, a castris Caesari comiteatum, viam, fugam intercludere. Item ab dico me magistratu et ab dico magistratum.]

II. Neutra interdico et invideo praeter dativum personae ablativum habent, qui raro mutatur in accusativum.

ILLI AQUA ET IGNI INTERDICTUM EST. Cic. Phil. 6, 4, 10. *Ut huic furiae vox interdiceretur.* Id. har. r. 12. INVIDEO TIBI LAUDE VEL LAUDEM; at rectius invideo laudi tuae.¹

271 I. Contentus, fretus, laetus, anxius et similia, cf. n. 277, item dignus et indignus, cf. 269 extr., ablativum petunt.

MEDIOCRIS QUAEITU CONTENTUS esse non poterat. Cic. Quinct. 3, 12. *Thasios opulentia fretos suo adventu fregit.* Nep. Cim. 2, 5. *O virum sparta dignum!* Cic. Tusc. 1, 42, 100.² [*Vivit (sapiens) praesentibus laetus.* Sen. V. B. 26, 4. *His anxius curis.* Liv. 21, 2, 1. *Campani semper superbi bonitate agrorum et fructuum magnitudine.* Cic. l. Agr. 2, 35, 95. *Opera magni animi et excelsi et prudentia consilioque fidentis.* Id. Off. 1, 23, 80: cf. 260, I et NB.]

II. Tutus, securus, integer, apud poetas sospes, adjectiva diversitatis et numeralia ordinis ablativum cum *ab* admittunt.

TUTUM ME AB INSIDIIS INIMICI SCIEBAM NON FUTURUM. Cic. Fam. 10, 31, 2. A TE TOTUS DIVERSUS EST. Id. Ac. 2, 32, 101. *Imperio et potentia secundus a rege.* Caes. B. Al. 66, 3. [*Diversus tibi,* n. 257, I. *In poetis locus est horum vel secundis vel etiam infra secundos.* Cic. Or. 1, 4.)³ *Vix una sospes navis ab ignibus.* Hor. C. 1, 37. *Dictator securior ab Samnitibus.* Liv. 9, 22, 3; no dándole gran cuidado los S. Etiam apud eundem 36, 41, 1: *securus de bello;* et cf. 246, II. *Gens integra a cladibus belli.* Id. 9, 41, 8. *Est quartus ab Arcesila.* Eodem pacto: *recens ab illorum aetate fuit,* Cic. N. D. 3, 5, 11, vivió luego después de ellos; *recens a vulnere Dido.* Verg. Aen. 6, 450, recientemente herida, i. e. presentando señales recientes de su herida. (*Faba a curculionibus innoxia.* Colum. 2, 10. *Recentia caede vestigia.* Tac. H. 3, 19, 1.)]

¹ Prima et altera constructio verbi invideo Livianae sunt, tertia Tulliana. Cf. RIEN-GOETZ. n. 145, 4°, adn., et pag. 830, 181.

² Obsecro te, Cicero, suscipe curam et cogitationem dignissimam tuae virtutis. Bolbus ap. Cic. Att. 8, 45. *Magnorum haud unquam indignus avorum.* Verg. Aen. 12, 619: cf. n. 246, II.—Apud Liv. fretus etiam est cum dativo: 6, 43, 4; 4, 37, 6; 6, 31, 6; 8, 22, 7.

³ Cf. KREBS-SCHMALZ, secundus.

II. ABLATIVUS INSTRUMENTI ET PRETHI, ITEM VERBORUM PAUCORUM

272

Substantivum significans **instrumentum** (instrumento, medio) ablativo effertur; crebro accusativo cum *per*, ubi nomen est personae.

Sex lictores eum circumstant valentissimi, caedunt acerrime VIRGIS. Cic. Verr. 5, 54, 142. *PISCIBUS atque OVIS avium vivere.* Caes. G. 4, 10, 5; *alimentarse.* *Per procuratores agere.* Cic. Att. 4, 16, 7 (IV, 16, 15). *PER ME quondam defensa respublica.* Id. Fam. 4, 13, 2.

[Sic (etiam cum multis verbis quae in patrio sermone aliam constructionem sequuntur): *manu gladium tenere*, en la mano; *capite onus sustinere*; *niti baculo* (cujus in vita nitebatur salus civitatis, Cic. Mil. 7, 19); *bulbus arare*; *ludere pilā, alcā*; *boves cauda retrahere*; *amorem forma et moribus conciliare*; *servari cura et opera alicujus*; *aliquid animo, memoria comprehendere*, guardar, encerrar en, numero, reducir a; *veneno exstingui*; *tollere, extollere aliquem honoribus*, encumbrar a cargos honoríficos; *florere opibus et gratia, aquis legibus*; *valere plurimum ingenio, velocitate ad cursum, viribus ad luctandum*; *usu satis, ingenio parum posse*; *non numero judicari, sed pondere*; *magnos homines virtute metiri, non fortuna*; *populus Romanus descriptus erat censu, ordinibus, actibus*, estaba dividido; *fidibus, tibia canere*; *sono cithara*, i. e. pulso citharam; *dicere melos tibia, voce, fidibus, cithara*, Hor.; *artes quae conjectura continentur*, que están contenidas, comprendidas en, que consisten en; *hostiis immolandum Deo* (et *hostias immolare D.*): cf. Cic. Leg. 2, 12, 29 et N. D. 3, 36, 88; *hostem tormentis sagittariisque et funditoribus eminus terrere*; *haec certis nuntris comperire*; *obsidibus cuvere*, tomar precauciones por medio de rehenes, quedándose con los rehenes.

Etiam huc accedunt nonnulla quae vel solo ablativo vel cum praepositione construuntur: *erudire, instituere, informare, imbuere artibus, disciplinis, litteris, musicis et erudire in jure civili, in re militari*; *laborare morbo, fame, frigore, cet. et laborare ex invidia, ex desiderio*, sentir la ausencia, la soledad, *ex renibus, ex pedibus*, estar enfermo de gota en los pies, sicut dicitur: *infirmus ex gravi diutur-*

noque morbo, débil en consecuencia, de resultas de una grave y larga enfermedad; *includere aliquem carcere, in carcere* (ubi) *et saepissime in carcerem* (quo); *recipere, invitare aliquem lecto, urbe, et generalim in civitatem, in ordinem senatorium; domum; homo ex animo constat et corpore, saepius quam animo et corpore; ejus diei victoria in cohortinum virtute constabat*, estaba puesta en, dependía de; *equo, curru, nave, pisce vehi* (saepo poëtarum), *et in equo vehi*, Cic. Div. 2, 67, 140, *in essedo*, Phil. 2, 24, 58, *in rate*, Tusc. 1, 30, 73, *in navibus*, N. D. 3, 37, 89; *muto, commuto, permuto pace bellum, etiam mortem cum vita; pro Etruria Tarentum mutaverant*.

Per praetores consules creantur a civibus; Augustus per legatos suos bellum administrabat, etiam operā legatorum; mea opera Tarentum recepisti. Similiter: *Per virtutem soliti erant nobilitatem antevenire*, Sall. J. 4, 7; *petivi saepe per litteras non ut decerneretur aliquid novi*, Cic. Fam. 2, 7, 4; *de muris per manus demissae*. Caes. G. 7, 47, 6.]

NB. Ablativo instrumenti additur nonnunquam a poëtis praepositio *ab*. *Hanc (lunam) ego suspiciens et ab hac Capitolia cernens*. Ov. Tr. 1, 3, 29; y con su auxilio, por su medio, a su luz. [*Quem (turbinem) celer assueta versat ab arte puer*. Tib. 1, 5, 4.]

273

I. *Utor, fruor, fungor, potior, vescor* ablativo junguntur. *Commoda quibus utimur lucemque qua fruimur ab eo nobis dari videmus*. Cic. R. Am. 43, 131.

[*Sic: uti victoria, frui otio, fungi munere, eo officio quo tu functus es; urbe, portu potiri; vesci carne, lacte, caseo. Utor Antonio amico, tengo amistad con A., trato a A. como a un a.; me usurus es aequo, me hallarás equitativo. Eodem pacto composita (abutor, perfruor, defungor): Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?*]

NB. Haec verba nonnunquam cum accusativo inveniuntur praesertim apud poëtas, qui etiam genitivum usurpant cum *potiri*. Et dicitur semper: *potiri rerum*, Cic. Cal. 2, 9, 19, enseñorearse del poder (supremo); [alii genitivi cum *potior* in soluta oratione frequentes non sunt. In prologis scribundis *operam abutitur*, Ter. Andr. prol. 5, pierde el trabajo. *Illius regni potiri*. Cic. Fam. 1, 7, 5. — Gerundivum admittunt, tanquam transitiva, n. 113, NB. 1: *Sapientia nobis fruenda est*. Cic. Fin. 1, 1, 3. *Oculus probe affectus ad suum munus fungendum*. Id. Tusc. 3, 7, 15. *In spem potiundorum castrorum venerant*. Caes. G. 3, 6, 2; i. e. castris potiendi.]

II. *Facio, fio* et participium *futurus* in interrogationibus cum

pronomine *quid* ablativo soli, aliquando cum *de*, vel dativo conjunguntur. *Quid hoc homine facias?* Cic. *Verr.* 2, 2, 16; ¿qué deberás hacer de? *De fratre quid fiet?* Ter. *Ad.* 3, 9, 59 [996]. *Vide, quaeso, Antoni, quid tibi futurum sit.* Id. *Phil.* 2, 14, 34. [*Quid huic tu homini facias?* Cic. *Caecin.* 11, 30. *Quid mihi fiet postea?* Plaut. *Bacch.* 360 [2, 3, 126]. *Quid te futurum censes?* Ter. *Haut.* 3, 1, 53 [462]. *Quid fiet nave? Miserunt consultum quidnam facerent de rebus suis.* Nep. *Them.* 2, 6. *Fac ut sciam quid de nobis futurum sit.* Cic. *Fam.* 9, 17, 1.]

III. *Assuesco* *classuesfacio* ablativum postulant, raro dativum. *Homines labore assiduo et cotidiano assueti.* Cic. *de Or.* 3, 13, 68. *Minime decet juventutem nostram assuefacere libidini praelorum.* Liv. 21, 3, 4. [(*Suebi*) a pueris nullo officio aut disciplina assuefacti. Caes. *G.* 4, 1, 9. (Ad supplicia patrum plebem assuefacere. Liv. 3, 32, 11.)]

274

I. *Opus est* ablativum postulat rei necessariae, vel infinitivum aut ablativum participii praeteriti.

Gratia opus est nobis tua tuaque auctoritate. Cic. *Att.* 12, 37, 3. ¹ *Quid opus est de Dionysio tam valde affirmare?* *Ib.* 7, 8, 1. *Maturato opus esse.* Liv. 1, 58, 5; vel *maturare*. [*Opus fuit Hirtio convento.* Cic. *Att.* 10, 4, 11; seu *Hirtium conveniri*, ir a hablar a H. ² Apud poetas, Liv. et sequentes etiam cum genitivo: *Temporis opus esse.* Liv. 22, 51, 3.

NB. Res necessaria raro per supinum in *u* exprimitur. *Scitu opus est.* Cic. *Inv.* 20, 28. *Ita dictu opus est.* Ter. *Haut.* 941 [3, 1, 68]: cf. n. 356, II.]

II. *Opus est* personaliter adhiberi potest, mutato ablativo in subiectum verbi *sum*.

Dux nobis et auctor opus est. Cic. *Fam.* 2, 6, 4: cf. 186. *Is omnia pollicitus est quae tibi essent opus.* Id. *Fam.* 16, 5, 1. [*Dices nummos mihi opus esse ad apparatus triumphi.* Id. *Att.* 6, 9, 2. — *Sin opus est accusativum commune habet, necessario ablativ. adhibetur: Nil istac opus est arte.* Ter. *Andr.* 1, 1, 5 [52]. (Sed quid opus est plura? Cic. *C. M.* 1, 3; sc. *dicere*.)]

III. *Usus est* pro *opus est* solum impersonaliter sive cum ablativo usurpatur. *Nunc viribus usus.* Verg. *Aen.* 8, 441; aquí de vuestras fuerzas.

¹ Multiplex lectio est, at cum ablat. semper.

² Nunc tibi opus aegram ut te adsimules. Plaut. *Truc.* 500 [2, 6, 49].

275

I. Substantivum significans **pretium** ablativo effertur.

Multo SANGUINE ac VULNERIBUS ea Poenis victoria stetit. Liv. 25, 30, 2; costó mucha sangre a los C. *Cum SESTERTIIS BINIS tritici modius esset, summum SESTERTIIS TERNIS.* Cic. Verr. 3, 81, 189; costando, estando en.

[**Verba huc spectantia sunt:** emendi, vendendi, aestimandi; *esse, stare, constare, costar, licere, estar en venta, venale esse; quævis alia ad pretium significandum. Praedium emitur aut venit centum milibus nummum; Apollonius mercede docet, pagado, mina in singulos menses; olivum non gemmis venale nec auro, el sosiego, la tranquilidad; haec aestimare pecunia non queo; Caelius habitat triginta milibus, paga de alquiler; oryza octussibus seu octo assibus empta est; mina valet centum drachmis Atticis. (Denarii denos aeris valebant, quinarium quinquos. Varro, L. L. 5, 173.)*

II. **Pretium indefinitum** exprimitur his ablativis: *magno, permagno, plurimo, parvo, minimo, nihilo* [raro paulo, paululo, tantulo, nonnihilo] et genitivis *tanti, quanti, tantidem*, al mismo precio que, *quanticumque seu quanti quanti*, a cualquier precio que, *pluris* (raro majoris), minoris.

QUANTI emplaer?—Parvo. Hor. Sat. 2, 3, 175. [*Magno hanc domum aedificavi. Permagno decumas agri vendere, los diezmos; pluris habetur quam L. Trebellius; esse, constare pluris, costar más (caro), stare magno, minoris, costar; vendere quam plurimo (vili, Plaut.); quanticumque domus veniet; tantidem frumentum emere, emebat quanti vendiderat. Sed quantiquanti bene emitur quod necesse est.* Cic. Att. 12, 23. 5. [Nil] *tanti est*, Hor. Pis. 304; [no] va tanto en ello, [no] es la cosa para tanto. ⁴—Interdum adjunguntur substantiva (in ablativo): *Redimere captivos majore aut minore pretio*, Liv. 22, 57 et 59. ²]

NB. At cum verbis *aestimandi*, «apreciar, [a]valuar,» **pretium** indefinitum effertur genitivo (adjectivorum). *Honores MAGNI non PUTARE.* Cic. Planc. 4, 11. [Sic: *magni, permagni, plurimi, maximi, minimi, nihili, tantuli, tanti* ceterorumque praecepti superioris. Sunt aestimandi verba: *aestimo, raro existimo, duco, facio, habeo, pendo, puto, taxo et sum, valgo, tengo precio; v. g. voluptates virtus minimi facit; parvi sunt foris arma, nisi est consilium domi; sapientem facio, habeo, duco plurimi, maximi; divitiae minimi putandae, pendendae;*

⁴ Cf. Mir, *Pront*, 2, 974, *valer la pena*.

² Adverbia *care, carius, carissime, bene, melius, optime, male, prjus, vilius, vilissime* cum verbis *emendi vendendique* apud bonos auctores invenies. ALVAR. n. 343.

magui erunt mihi tuae litterae. At cum verbo aestimo genitivus adhibetur vel ablativus: magui vel magno virtutem aestima. Eum (dolorem) nihili facit. Cic. Fin. 2, 27, 88. Nonnihilo bonam valetudinem aestimo. Cf. n. 251, II. Dicitur etiam: Pro nihilo habeo (duco, pulo, pendo) divitias omnes prae virtute; Scythes Anacharsis potuit pro nihilo pecuniam ducere.

III. Item in sermone familiari fere cum negatione junguntur verbis aestimandi genitivi *assis*, *unius assis*, *flocci*, *hilacha*, *nauci*, *cáscara de nuez*, *pensi*, *pili*, *teruntii*, *maravedí*. *Rempublicam FLOCCI NON FACERE. Cic. Att. 4, 13, 4; no dárse les) un comino (ardite, blede) de. Non habeo nauci Marsum augurem; istos assis ne feceris; rumores unius aestimo assis; non pensi esse, no pesar (en valor); item: hujus non facio, no hago caso ninguno. — Aequi bonique facio vel aequi boni f., boni consulo, accepto favorablemente, apruebo, tomo a buena parte. Cic. Att. 7, 7, 4.]*

III. ABLATIVUS MODI ET CAUSAE ⁴

276 Substantivum exprimens **modum** quo aliquid fit effertur praepositione *cum* et ablativo; addito adjectivo, ablativo effertur sine praepositione.

Metellus saucios CUM CURA reficit. Sall. J. 54, 1. SUMMA CURA exspectabam adventum Menandri. Cic. Fam. 16, 13. [Athenienses CUM SILENTIO auditi sunt. Liv. 38, 10, 4. Auditus est MAGNO SILENTIO. Cic. Q. fr. 2, 1, 1.]

Oratores cum severitate audiebantur, con dificultad, poëtae autem cum voluptate; cum cura scribere, speculari omnia; cum fide exponere; multa facere cum temeritate et imprudentia; cum lacrimis gemituque huic obviam procedere; cum febris domum redire; cum sulcibus currere; cum gladiis toto foro volitare; flumina crescunt Cum sonitu. Verg. Pacem maritimam summa virtute atque incredibili celeritate confecit. Cic. Flac. 12, 29. Obvius fit Miloni Clodius nulla raeda, nullis impimentis. Deum pura, integra, incorrupta et mente et voce venerari debemus. Quonam modo id ferret civitas? Summa aequitate

⁴ Inest in modo significando laetitia quaedam Latinitatis non facile praeceptis explicabilis aut comprehensibilis. Cf. Zumpt, n. 472.

res constituere; magno comitatu ingredi; nullo modo, pacto, ordine, negotio; maximo privatim periculo, nullo publice emolumento; magnis intervallis sequentes; suppressa, submissa voce, pace tua, (cum) bona venia dicere (aliquid); proficisci, adesse (cum) exiguis aut omnibus copiis. (cum) expedito exercitu, (cum) trigintanavibus longis, cum cohortibus legionariis duodecim proficisci, exire, cum notione comitatus: cf. sequens NB. 3.—Mirum, miserandum, indignum, cet. in modum.

Eodem pacto cum genitivo pro adjectivo: *milites decem pastorum habitu mitti*, Liv. 9, 2, 2, = *pastorali; puerorum ritu; alicujus auspiciis, imperio, ductu rem gerere; pace alicujus loqui; sui capitis periculo, duarum cohortium damno.*]

NB. 1. Praepositionem respuunt certi ablativi qui natura sua modum significant *Remque ordine pando*. Verg. Aen. 3, 179.

[*Sunt hujus classis: ordine, ratione, more, jure, injuria, dolo, fraude, vi, etiam per vim, agmine, nonnunquam clamore, silentio, alia: recte atque ordine facere; via et ratione disputare; agmine (quadrato) ire, en orden de batalla; non quaero jure an injuria sint inimici. Eodem fere sensu praepositio per invenitur; multa dolo, pleraque per vim audebantur; per scelus et latrocinium aliquid auferre; per summum dedecus, de (por) manera sumamente ignominiosa, per tumultum ac trepidationem, tumultuosa y precipitadamente: cf. n. 272, extr.*]

NB. 2. Modus actionis, etiam accedente adjectivo, praepositione cum saepe gaudet, ubi significat ea adjuncta quae actionem comitantur, potissimum aliquid mere externum, ut arma, vestes. *Ille cum toga praetexta venerat*. Cic. Verr. 1, 58, 152 *Cum summa reipublicae salute et cum tua peste ac pernicie cumque eorum exitio proficiscere ad impium bellum ac nefarium*. Id. Cat. 1, 13, 33.

[*Majorem partem diei cum tunica pulla sedere solebat et pallio*. Cic. Verr. 4, 24, 54, *Clodius cum veste muliebri deprehensus, id. Servus deprehensus cum gladio, et cum magno gladio*. Cf. in, n. 298, 3.º *Tantam multitudinem cum tanto studio adesse videmus*. Cic. Man. 24, 69; etiam *magno studio aliquem juvare. Magno cum metu incipio dicere; Horatium accipiunt maximo cum gaudio; Verres venit Lampsacum cum magna calamitate et prope pernicie civitatis*.

Nunquam vero adhibetur praepositio cum substantivis quae natura sua modum, condicionem, animi dispositionem, partem corporis significant: *tali modo, eo consilio, hac mente aliquid facere; ea condicione natum esse; ea lege dedere; aequo animo mori; nudo capite, promisso capillo incedere; sequi capitibus rasis; passis crinibus flere; maxima barba et capillo Romae esse.*]

NB. 3. Praepositio **cum** in primis **comitatum** et **societatem** significat; cui opponitur **sine**. *Cum Antonius inambularet cum CORRA in porticu, repente eo Q. Catulus senex cum C. JULIO fratre venit.* Cic. *de Or.* 2, 3, 12. [*Fabius cum LEGIONE occurrit.* Caes. *G.* 5, 47, 3. *Cum exercitu proficisci, cum equitatu antecedere.* Id.]

Verum participia **comitatus** et **stipatus** junguntur cum ablat. sine praepositione: *Tu alienis viris comitata,* Cic. *Cael.* 14, 37; *stipatus armatis,* id. *Phil.* 2, 3, 6. (*Bellum junctum miserrima fuga,* id. *Au.* 9, 10, 4; cf. 258, II.)]

277 Substantivum exprimens **causam** propter quam aliquid fit ablativo effertur; sed praepositiones *ob* et *propter* accuratius causam notant.

VESTRA CULPA haec acciderunt. Cic. *Q. fr.* 2, 13, 2. *Spurio Carvilio graviter claudicanti ex vulnere OB REMPUBLICAM accepto et OB EAM CAUSAM verecundanti in publicum prodire mater dixit.* Id. *de Or.* 2, 61, 249. *Vendat aedes vir bonus PROPTER ALIQUA VITIA quae ipse norit, ceteri ignorent.* Id. *Off.* 3, 13, 54.

[**Hic ablativus frequens est cum adjectivis n. 271, 1,** intransitivis verbis et passivis, n. 278, sensum quandam aut animi motum significantibus, frequentissimus cum horum participiis; ut *ardere iracundia, dolore, ira, studio, desiderio, amore alicujus rei; exsultare gaudio, laetitia; flagrare, inflammari cupiditate, amore; adductus, ardens, commotus, incensus, incitatus, inflammatus, impulsus, motus, permotus ira, odio, amore, misericordia; metu, timore perterritus,* cet., ubi Livius summo opere amat usum praepositionis *ab*: *ab ira, ab insita animis levitate.*

Usitatus etiam est cum substantivis verbalibus in *u*: *Servius Tullius regnare coepit non jussu, sed voluntate atque concessu civium; Nasica sensit ancillam jussu domini dixisse Ennium domi non esse; venire rogatu arcessituque alicujus; facere aliquid admonitu, coactu, efflagitu, hortatu, mandatu, permissu, rogatu alicujus, tuo.* Item animadvertendae locutiones *mea, tua, illius,* cet., *sententia, opinione, meo judicio,* «en mi opinión, a mi ver, a mi juicio,» cet., et ablativi *causa* et *gratia* cum genitivo, «por causa de, con el fin de; tandem eo, quandoque hoc, «por esto, por eso.» *Socrates omnium eruditorum testimonio totiusque*

judicio Graeciae cum prudentia tum vero eloquentia omnium fuit facile princeps. Cic. *de Or.* 3, 16, 60. *Tua causa hoc facio; dolorum effugientorum causā; et sine genitivo: ea causa vel ea de causa, justis causis vel justis de causis, ea gratia. Quis est igitur, qui suorum mortem non eo lugeat, quod—?* Cic. *Tusc.* 1, 13, 50. *Milia frumenti tua triverit area centum, Non tuus hoc capiet venter plus ac meus.* Hor. *Sat.* 1, 1, 46.]

NB. *Prae* non usurpatur saeculo eruditore, nisi cum causa est impediens, sive in negatione; *ab* adhibetur cum causa est efficiens; *ex* cum hac significatione: según, conforme a; en consecuencia de, de resultados de. *Neque enim prae lacrimis jam loqui possum.* Cic. *Mil.* 38, 103. *Mare a sole collucet.* Id. *Ac.* 2, 33, 103. *Decedere ex senatusconsulto.* Id. *Fam.* 2, 13, 4; conforme al decreto («a la ordenación», Abril) del senado. *Spurio Carvilio graviter claudicanti ex vulnere... mater dixit.* Id. *de Or.* 2, 61, 249; de una herida, de resultados de una h.

[*Sic: solem prae jaculorum multitudine et sagittarum non videbitis,* Cic. *Tusc.* 1, 42, 101; *prae gaudio ubi sim nescio,* Ter. *Haut.* 308; *prae iracundia non sum apud me,* ib. 920. (*Prae maerore consenui,* Plaut. *Stich.* 215.)

(*Zonarum*) una corusco *Semper sole rubens et torrida semper ab igni.* Verg. *G.* 1, 234. *Neque ex decreto neque ex edicto depositam pecuniam habuisse.* Cic. *Fam.* 13, 56, 3; «no haber hecho el depósito ni conforme al edicto, ni según el estatuto,» Abril; *coloniae ex foedere milites dare debebunt; ex more, de more,* según costumbre; *ex lassitudine dormire.* Cic. *Inv.* 2, 4, 14, por el cansancio, en consecuencia del c. *Infirmus ex gravi diuturnoque morbo,* de resultados de. — «Conforme a, según, en virtud de, en vista de» etiam simplici ablativo exprimitur: *Custodiū tenebatur, neque legibus Atheniensium enitti poterat.* Nep. *Cim.* 1, 1.

Adhibentur et aliae praepositiones: *Flebat pater de filii morte.* Cic. *Verr.* 2, 1, 30. *Quem omnes amare pro ejus eximia suavitate debemus.* Id. *de Or.* 1, 53, 234. *Per me licet,* no me opongo; quibus *per aetatem licebat; qui per aetatem poterant.* Animadvertit praepos. de cum verbis et adjectivis affectus laetor, laetus, cet. *De tuis divitiis intolerantissime gloriaris.* Id. *Vat.* 12, 29. *Laetari omnes de communi omnium salute sentio.* Id. *Marc.* 11, 33.]

278

I. *Gaudeo, glorior, laetor, maereo* et similia ablativum causae postulant. *Adulentescentes senum praeceptis gaudent.* Cic. *C. M.* 8, 23. [*Nominibus veterum gloriantur.* Id. *Or.* 50,

169. *Tribuniciiis se jactare actionibus*. Liv. 3, 1, 3. *Glorior, laetior, cel. cum in*, n. 298, 1.^m 1]

II. *Sto cum ablativo ponitur pro assentior, fidem habeo, haereo, «me conservo fiel, persevero en, estoy a.» Uterque censor censoris opinionione standum non putavit*. Cic. *Cluent.* 47, 132. [Hinc illae locutiones: *stare condicionibus, decreto, pacto, jurejurando, promissis, suo judicio.*]

IV. ABLATIVUS LIMITATIONIS SIVE RELATIONIS

279 I. Ad sensum verbi, adjectivi aut substantivi restringendum² adhibetur ablativus qui notet:

1.^m partem. *Deformatus corpore, fractus animo*. Cic. *Att.* 2, 21, 3.

[Huc pertinent illa: *pedibus aeger*, Sall. *C.* 59, 4; *oculis et auribus captus*, Cic. *Tusc.* 5, 40, 117, ciego y sordo; *membris omnibus captus*, id. *C. Rab.* 7, 21, parálítico, paralítico; *mente captus*, id. *Ac.* 2, 17, 53, mentecato, demente; *crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine laesus*, Mart. 12, 54, 1; *claudus altero pede; cadere, concidere animo; tota mente atque omnibus artibus contremisco*, Cic. *de Or.* 1, 26, 121.]

2.º excessum. *P. Scipio omnes sale facetisque superabat*. Cic. *Brut.* 34, 128. [*Socrates lepore et humanitate omnibus praestitit*, ib. 2, 67, 270; *omnes gloria anteit*, cf. Sall. *J.* 6, 1.]

3.º laudem aut vituperationem. *Nequaquam sunt tam genere insignes quam vitis nobiles*. Q. Cic. *pet. cons.* 3. *Sunt quidam homines non re sed nomine*. Cic. *Off.* 1, 30, 105; no de hecho sino de n. [*Sunt quidam lingua haesitantes*, que tienen la lengua trabada, *voce absoni*, de voz desapacible, *vultu motuque corporis vasti atque agresles*, en sus gestos y ademanes toscos y agresles, Cic. *de Or.* 1, 25, 115; *homo ornatissimus loco, ordine, nomine, virtute, ingenio, copiis*, id. *Verr.* 1, 48, 127, *grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves*, id. *Brut.* 7, 29.]

4.º alia adjuncta. *Mardonius, natione Medus*. Nep. *Paus.* 1, 2. [*Centum numero erant; gens aspera cultu*, Verg. *Aen.* 5, 730,

¹ *Delector et oblector passiva sunt. Sed nota: Laetio valde delector*, ablat. instrum.; in hac est rogatiuncula *delectatus*.

² Ubi a nobis dici solet: «cuanto a, con relación a, en, de.»

nación grosera en el modo de vivir, inculta; *ipsorum lingua Celtæ, nostræ Galli appellantur*, Caes. G. 1, 1, 1; *grandis natu. Si quo* (en algo) *operâ eorum opus esset*. Liv. 27, 28, 5.

NB. Ablativus limitationis cum hac significatione «cuanto a, con relación a, respecto de» aliquando recipit praepositionem *ab*, vel cum adjectivis mutatur in accusativum cum *ad*. *Ab re frumentaria duris subvectionibus laborare*. Caes. G. 7, 10, 1; hallarse (verse) con dificultades cuanto a (en lo tocante a) la provisión de víveres por lo penoso de su conducción. *Id cum periculosum ipsi est, tum etiam sordidum ad famam*. Cic. Off. 2, 14, 50; (el acusar a muchos) es bochornoso para la reputación, litt. vergonzoso en orden a la reputación, por lo que toca al buen nombre. *Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur*. Cic. Fam. 10, 15, 2; h. e. *quod ad equitatum attinet*, «dicen que A. está bien apercebido de caballería». Abril. *A philosophia, a jure civili, ab historia instructor*. Id. Brut. 43, 161. (*Est*) *ab omni laude felicior*. Ib. 16, 63. *Pollicem servum a pedibus meis Roman misi*. Id. Att. 8, 5, 1; litt. siervo con relación a mis pies, i. e. «mandadero»: cf. p. 444, l. i. *Nulla (species) pulchrior et ad rationem sollertiamque praestantior*. Cic. N. D. 2, 62, 153; ningún espectáculo más lindo y en que más campea la razón y el ingenio. *Urbs Syracusae situ est praeclaro ad aspectum*. Id. Verr. 4, 52, 117.]

280

Partem frequenter accusativo efferunt poetæ cum adjectivis et participiis praeteriti cumque verbis intransitivis.

Os UNEROSQUE deo SIMILIS. Verg. Aen. 1, 159; — ore umerisque, a un dios. REDIMITUS TEMPORA lauro. Ib. 3, 81. (*Equus*) mical auribus et TREMIT ARTUS. Id. G. 3, 84; agita (levanta) las orejas y sus miembros se estremecen (tiembla todo su cuerpo).

[Sic: *Lacerum crudeliter ora*. Verg. Aen. 6, 495; *nigrales terga juencos*. Ib. 5, 97; *dilaniata comas*. Ov. El. 9, 52; *perussae pectora*. Verg. Aen. 11, 877. ⁴ Accusativus relationis rarus est cum substantivis partem non significantibus: *Qui genus (estis)?* Verg. Aen. 8, 114: ¿de qué linaje sois? ²]

⁴ Accus. cum his participiis vocis mediae sive sensus reflexi habetur a nonnullis pro complemento directo.

² Cf. HERRERA, por la victoria de Lepanto, est. 14: «Tiembla con sus culebras venenosus | Lleno de miedo torpe sus entrañas,» mendose en sus entrañas. ROSA, soneto XV, B. 32, 376: «Oh fresno, así al helado | Soplo del aquilón calvo la frente.» LEGIONENSIS, de la vida del cielo: «De púrpura y de nieve | Florida la cabeza coronado.»

NB. In oratione soluta accusativus limitationis solum invenitur cum participiis *ictus, transverberatus, cet.*, et cum adjectivo *sancius*. *Adversum FEMUR tragula graviter ictus cecidit.* Liv. 21, 7, 10, herido por delante en el muslo con un chuzo. ¹[—Similiter adhibetur *magnam vel maximam partem* et adjectivum *cetera*, quod frequens est apud Livium. (Suebi) *MAXIMAM PARTEM lacte atque pecore vivunt.* Caes. G. 4, 1, 8; por la (en su) mayor parte. *Telum hastili abiegit et CETERA lereti.* Liv. 21, 8, 10. Cf. p. 228, adn. 2 in ima p.]

281

I. Ablativus significans excessum saepe comparativis et vocibus vi comparativa praeditis adhaeret. *Turres DENIS PEDIBUS quam murus altiores.* Curt. 5, 1, 26.

[Sic: *Romani duobus milibus plures erant quam Sabini; sol multis partibus major est quam terra*, muchas veces; *Hibernia dimidio minor est quam Britannia; altero tanto longior*, cf. Nep. Eum. 8, 5, otro tanto más largo; *multis annis ante, tribus diebus post.* Cf. n. 292, NB.]

II. Comparativa vocabula pro adverbis *multum, paulum, tantum, quantum, aliquantum, nimium, nihil* assumunt tanquam ablativos *multo, paulo, cet.*, quibus accedunt *hoc, eo pro tanto, quo pro quanto*. *QUANTO superiores sumus, TANTO nos geramus submissius.* Cf. Cic. Off. 1, 26, 90.

Sunt hujus loci praeter comparativa proprie dicta: *ante, post, infra, supra, citra, ultra, aliter et secus*, item verba *malo et antecellendi*. *Valeo sicut soleo, paululo etiam deterius quam soleo.* Cic. Fam. 5, 14, 1. *Quo quisque est sollertior et ingeniosior, hoc docet iracundius et laboriosius.* Id. R. Com. 11, 31. *Omnis sensus hominum multo antecellit sensibus bestiarum.* Id. N. D. 2, 57, 145. *Quo antiquior, eo melior. Uri sunt magnitudine paulo infra elephantes.* Sed loco horum ablativorum, praesertim cum verbis *malo* excepto, interdum adverbia in unum adhibentur: *Multum (tantum, cet.) praestat virtus ceteris rebus. Aliquantulum avidior.* Ter. Eun. 131 [1, 2, 51]; at semper *multo malle. Multo* etiam superlativis additur: *arrogantia multo molestissima.*]

¹ Cf. P. García, *Vida de S. Ignacio*, introd. secc. 2: «Gran número de sacerdotes y religiosos fueron unos enterrados vivos, otros despenados, otros .. *traspasados las cabezas con agudísimos clavos.*» Barcelona, 1890, p. 46.

V. ABLATIVUS LOCI

282 I. Propria majorum locorum et appellativa **ubi** aliquid est vel sit ablativo cum in offeruntur. IN SICILIA censeo commorandum. Cic. Fam. 6, 8, 2. IN nostra AGIE Castor et Pollux ex equis pugnare visi sunt. Id. N. D. 2, 2, 6.

[Eodem pacto cum loco translate sumpto: Labor in venatu. Cic. Tusc. 5, 34, 98. In vino et alea comissiones quaerere. Id. Cat. 2, 5, 10. Nec vero in armis praestantior quam in toga. Id. C. M. 4, 11; atque ita passim. Cf. n. 252, II.]

II. Si quaestio fit per **ubi**, ablativo sine praepositione utendum est:

1.^m cum propriis urbium insularumque parvarum, n. 227, I, tertiae declinationis vel pluralis numeri. BABYLONE paucis post diebus Alexander est mortuus. Cic. Div. 1, 23, 47. Haec ego ATHENIS disserebam. Id. de Or. 1, 13, 57.

[Esse Athenis tuis. Cic. Att. 16, 6, 2. Natus est Gadibus, Carthagine Nova, Curibus Sabinis, Carthagine et Carthagini, Lacedaemone et Lacedaemoni, Sicyone et Sicyoni, Tibure et Tiburi, Anxuri, in locativo. Si statim navigas, nos Leucade consequere. Cic. Fam. 16, 1, 2. ⁴ Sed cum sermo est de locis litoralibus: Navis et IN CAJETA parata est nobis et Brundisii. Cic. Att. 8, 3, 6; en (el puerto de) Gaeta. Naves longas complures [IN] HISPALI faciendas curavit. Caes. C. 2, 18, 1; en el astillero, arsenal.]

2.º cum appellativo ruri, nonnunquam rure, en el campo, terra, por tierra, mari, por mar. RURI fere Se continebat. Ter. Phorm. 363 [2, 3, 15]; casi siempre permanecía. Imperator fuit summus et MARI et TERRA. Nep. Alc. 1, 2. [Multae mihi a C. Verre insidiae terra marique factae sunt. Cic. Verr. 1, 2, 3; at in mari esse, en el mar; in terra pedem ponere.]

3.º fere cum nomine loco, aliquando cum parte, addito adjectivo. HONESTO LOCO natus. Cic. Tusc. 5, 20, 58. RELIQUIS oppidi PARTIBUS sic est pugnatum. Caes. C. 3, 112, 7; = locis.

⁴ Leucas et Leucadia, insula (fuit quondam paeninsula) maris Ionii, h. Santa Maura. Leucas etiam oppidum ipsius insulae seu paeninsulae.

[*Castra opportunis locis erant posita.* Caes. G. 7, 69, 7, praesertim translate: *Meliore loco res erant nostrae.* Cic. Att. 11, 13, 4; v. n. 222, NB. *Loco, in loco, suo loco* significant *opportune, in tempore*: *Epistulae offendunt non in loco redditae.* Cic. Fam. 11, 16, 1; no entregadas a tiempo. *Posuisti loco versus Accianos.* Ib. 9, 16, 4; en su lugar; *loco dicere*, id. Leg. 3, 18, 40. *Terra immobilis manens una* (alii *ima*) *sede* (i. e. uno loco) *semper haeret.* Cic. Rep. 6, 18 [S. Scip. 5]. *Copias in locis superioribus constituunt.* Caes. G. 7, 79, 2. *Pugnatur una omnibus in partibus.* Ib. 67, 2.]

4.º frequenter cum quibuslibet nominibus tam propriis quam appellativis adjecto *totus*, quandoque *omnis* aut *medius*. *Tota Asia vagatur.* Cic. Phil. 11, 2, 6.¹ *Timarchidem omnibus oppidis per triennium scitote regnasse.* Id. Verr. 2, 51, 136. *Dolia medio missa amni.* Liv. 23, 19, 9.

[*Sic: Concursabat urbe tota maxima multitudo.* Cic. Verr. 5, 35, 95; *totā Tarracinā.* At etiam: *Terrae motus tota in Italia facti sunt.* Id. Div. 1, 35, 78; *medio aedium sedere*, Liv. 5, 41, 2, pro [in] *mediis aedibus*. Et cum aliis nonnunquam: *De amicitia alio libro dictum est.* Cic. Off. 2, 9, 31. *Dextra laevaque.* Cum per spatium distinctius significatur: *Decrevit uti Romae per totam urbem vigiliae haberentur.* Sall. C. 30, 7.² *Dicitur semper animo*, cum de affectibus agitur: *angi, commoveri animo; volvere aliquid animo.* Sed cf. n. 251, III.]

283

1. Cum significatur propinquitās loci ubi, adhibetur *apud* si de personis agitur, *ad* vel *apud* si de rebus, sed ita ut *ad* potius statum in loco, *apud* eventum notet.

Fuisti igitur apud Leccam. Cic. Cat. 1, 4, 9; en casa de L. *Cybis tra oppidum est ad montem Taurum.* Id. Fam. 15, 2, 2; en la falda. *Apud Zamam conflixit.* Nep. Hann. 6, 2.

[*Sic: Habitavit apud me mecumque vixit.* Cic. Brut. 90, 309. *Cum apud eum Sulpicius sederet.* Id. de Or. 2, 3, 12: junto a él, a su lado. *Herculis templum est apud Agrigentinos non longe a foro.* Id. Verr. 4. 43, 94; h. e. Agrigenti. *Scriptum apud eundem Caelium est.* Id. Div. 1, 26, 56; en las obras de C. *De sepulcris autem nihil est apud Solonem amplius.* Id. Leg. 2, 26, 64; en las leyes de S. *Nomen (legati) ad omnes nationes sanctum inviolatumque semper fuisset.* Caes. G. 3, 9,

¹ Cf. Verr. 5, 37, 98: *Hic praedonum naviculae pervagatae sunt.*

² *Qua visum est vagor.* Phaed. 3, 7, 20.

3. pro *apud o. n.*; «santo e inviolable entre todas las naciones». López de Tol., fol. XX¹. *Hortos habet ad Tiberim*, en las márgenes del T.; *cursus ad Eurotam, pons ad Genāvam erat*, en las inmediaciones, *ad dextram*; *apud Hypanim fluvium bestiolae nascuntur*; *pugna navalis apud Tenedum*, Cic. Arch. 9, 21, et *pugna navalis ad Tenedum*, id. Mur. 13, 33. Cf. n. 227, 1, NB. 1. *Ad Opis, ad Vestae, ad Castoris*, cet. subaudi *templum* aut *aedem*, non vicinitatem solum verum etiam locum ipsum significare possunt: *habitabat ad Jovis Statoris*, cerca del templo; *pecunia utinam ad Opis maneret!* Cic. Phil. 1, 8, 17; en el templo.]

II. *Domīnor* apud optimos scriptores cum casibus loci ubi reperitur; at praepositiones accus. *in*, *inter* minime respuit, maxime cum nominibus personarum.

DOMINATUS EST ALEXANDRIAE. Cic. Rab. P. 14, 39. *Usus dicendi in omni pacata et libera civitate dominatur*. Id. de Or. 2, 8, 33. *Senectus honesta est, si usque ad ultimum spiritum dominatur in suos*. Id. C. M. 11, 38 *inter quos dominari consuessent*. Caes. G. 2, 31, 5. [*Vetat enim dominans ille in nobis Deus injussu hinc nos suo demigrare*. Cic. Tusc. 1, 30, 74. *Summa dominarier arce*. Verg. Aen. 7, 70; cf. n. 285, NB. 3. *Victis dominabitur Argis*. Ib. 1, 283. Genitivus et ex more Graeco dativus — βασιλεύειν et ἀνάσσειν τινα — sunt infimae Latinitatis.]

284 Si per qua fit interrogatio, i. e. si **via** seu **directio** significatur qua motus fit, adhibetur ablativus; sin aperte locum **transiri** notatur, adhibetur praepositio *per*. *Dum ipse TERRESTRI PER HISPANIAM GALIASQUE ITINERE Italiam peteret*. Liv. 21, 21, 10; se encaminaba a I. por tierra, atravesando a Esp. (atrasando por E.; por medio de E., por E.¹)

[*Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire possent*. Caes. G. 1, 6, 4. *Aurelia via profectus est*. Cic. Cat. 2, 4, 6. *Iter conficiebamus aestuosa et pulverulenta via*. Id. Att. 5, 14, 1. *Appia via*, id. Q. fr. 1, 1, 6. *Porta Collina urbem intrare*; *Esquilina porta ingredi*; *recta linea deorsum ferri*; *Pado frumentum subvehere*, por el Po. *Medio tutissimus ibis*. Ov. M. 2, 137. — *A Sequānis impetrat*

¹ Cf. Cuervo, Dice., *atrasesar*, 2; Mir, *Prontuar.*, a través.

ut per fines suos Helvetios ire patiantur. *Caes. G. 1, 9, 4. Equo deinde per Babylona vectus. Curt. 3, 3, 3; pasando a caballo por medio de B. Per media castra pilam transire; provinciam Boeticam per Ticinum petere. Per Macedoniam Cycicum petebamus. Cic. Fam. 14, 4, 3.]*

285 Si per unde sit interrogatio, i. e. si motus de loco significatur, adhibetur praepositio *ex* (*ab, de*); sed propria minorum locorum cum *domo* et *rure* ablativo sine praepositione offeruntur.

Ad me EX AEGYPTO litteras misit. Cic. Lig. 3, 7. In nostra acie Castor et Pollux EX EQUIS pugnare visi sunt. Id. N. D. 2, 2, 6. Hac super re scribam ad te REGIO. Id. Att. 16, 6, 1. Video RURE redeuntem senem. Ter. Eun. 967 [5, 4, 45.] Se DOMO non commoverunt. Cic. Fam. 9, 5, 2.

[Sic, etiam cum motu metaphorico: *de faece haurire; largiri ex alieno, cet., et cf. p. 252, adn. in ima p.; a caelestibus rebus ad terrestres veniamus; Roma proficisci; Delo Rhodum navigare; redditus Narbone; domo auxilia mittere, aliquando ab domo venire, Liv; ad quem E DOMO CAESARIS tam multa delata sunt. Cic. Phil. 2, 14, 35, quia sequitur genitivus; eodem pacto A DOMO TUA Chelidonem excludere, n. 286, 1, et domo tua profugere, cf. n. 252, 11, NB. — Roma a. d. cet. in epistulis, de Roma, desde R; etiam minus saepe Romae (ubi): data a d. VI Kal. Decembres Dyrrachii, Cic. Fam. 14, 1, 4. Absum Roma, estoy ausente de R., at tria milia passuum a Roma abest, dista de: cf. n. 230; oculos tollere ab humo, etiam humo.*

Ad patriam et tribum indicandam dicitur ex regula: Cn. Magius Cremonā, de Cr., natural de Cr., saepissime Cremonensis, Atheniensis, Romanus, cet.; Serv. Sulpicius Lemoniā, de la tribu L. (Turnus ab Aricia, Liv. 1, 50, 5.) Q. Junius ex Hispania quidam, Caes. G. 3, 27, 1. Cf. n. 288.]

NB. 1. In quaestione unde nomen personae et propinquitatis loci etiam minoris exprimuntur cum praepositione *ab*. *Legati a Boccho veniunt. Sall. J. 102, 2. Caesar a GERGOVIA discessisse audiebatur. Caes. G. 7, 59, 1 (quam oppugnat).*

4 Cf. STA. TERESA, carta 32, B. 55, 27^a: De esta casa de la Encarnación de Ávila XI de junio de MDLXXIII; S. JUAN DE LA CRUZ et P. GRANADA sic semper, cet.

[*Postquam a te discesseram.* Cic. *Att.* 12, 1, 1. *Salvebis a meo Cicerone.* *Ib.* 6, 2, 10; *saludos de, de parte de. Venire a flumine.* Et nomina urbium praepositionem aliquando admittunt: *Ab Athenis proficisci in animo habebum.* Cic. *Fam.* 4, 12, 2. *Legati Romani ab CARTHAGINE in Hispaniam trajecerunt.* Liv. 21, 19, 6, et alibi saepe apud eundem. Dicitur semper *longe ab*, v. g. *non longe a Syracusis.* Cic. *Verr.* 2, 22, 53; cf. 163, 1.^m]

NB. 2 (commune quaestionibus ubi, quo et unde). In loco ubi, quo et unde si propriis urbium additur *urbs, oppidum, civitas...*, appositio cum constructione propria usurpatur. *Albae constiterunt, in urbe opportuna.* Cic. *Phil.* 4, 2, 6. (*Marius*) *pervenit in oppidum CIRTAM.* Sall. *J.* 102, 1. *Expellitur ex oppido GERGOVIA.* Caes. *G.* 7, 4, 2.

[*Sic: in oppido Citio, in insula Samo. Capuae, in domicilio superbiae collocati.* Cic. *Agr.* 2, 35, 97. *Neapoli, in celeberrimo oppido.* Id. *Rab. P.* 10, 26. *Leontinis, misera in civitate.* Id. *Verr.* 2, 66, 160; raro sine praepositione: *Corinthis, Achajae urbe,* Tac. *H.* 2, 1; at (*Antiochiae*) *natus est, loco nobili, celebri quondam urbe.* Cic. *Arch.* 3, 4: n. 282, 3.º *Teani Apuli,* Cic. *Cluent.* 9, 27; *Albae Longae, nam Apulum, Longa ad ipsum nomen pertinent.*⁴ — *Dicitur se contulisse Tarquinius, in urbem Etruriae florentissimam.* Cic. *Rep.* 2, 19, 34. *Thalam pervenit, in oppidum magnum atque opulentum.* Sall. *J.* 75, 1. *Generis antiquitas [Tusculo,] ex clarissimo municipio profecta.* Cic. *Font.* 18, 41.]

NB. 3 (commune quaestioni ubi, quo et unde). Accusativo et ablativo loci detrahitur praepositio frequenter a poetis. *Celsa sedet Aeolus ARGE.* Verg. *Aen.* 1, 56. *At nos hinc alii sitientes ibimus AFROS, Pars SCYTHIAM et rapidum cretae veniemus OAXEN.* Id. *B.* 1, 64, que arrastra arcilla, gredoso; pro *ad Afros, in Scythiam, ad O.* *Descende CAELO.* Hor. *C.* 3, 4, 1. *Procul NEGOTIUS.* Id. *Ep.* 2, 1.

[Quorum vestigia cernuntur apud Livium et recentiores; v. g. *carpento sedere*, 1, 34, 8; *agere aliquem castris*, id. 44, 53, 5. *Procul ripa*, pro *a ripa*, id. 2, 13, 6 et alibi.]

VI. ABLATIVUS SEPARATIONIS, ORIGINIS, MATERIAE, VERBI PASSIVI

286

[I. Ad quaestionem unde revocantur verba revocendi a loco, quae praepositionem *ab* postulant, cum

⁴ Apud Vergil. *Aen.* 6, 766: *Genus Longa nostrum dominabitur Alba.*

personis semper; aliquando *ex, de*; nonnulla etiam ablativum sine praepositione habere possunt (ablativ. separationis). (*Clodii*) *furorēs a CERVICIBUS vestris REPPULI*. Cic. *Mil.* 28, 77. *Maestitiā PELLAT EX ANIMIS*. Id. *Fin.* 1, 13, 43. *Eum DE TRIBUNALI DETURBAVIT*. Caes. *C.* 3, 21, 2. *Hunc PELLERE POSSESSIONIBUS armis castrisque conatus est*. Cic. *Mil.* 27, 74.

a) Sic: *Dolorem a se repellere*, Cic. *Fin.* 1, 9, 30; *a negotiis publicis se remove*, *a corpore animum*, id., *e grege se*, Liv., *a negotio omni sevocare animum*, Cic.; *poma ex arboribus (vix) vi avellere*, id.; *nihil ex sacro, nihil de publico attingere*, id. — Composita ex his praepositionibus saepe repetitionem praepositionis amant: *Senectus advocat a rebus gerendis*: cf. Cic. *C. M.* 5, 15. *Expulsus atque ejectus e praedio*. Cic. *Quinct.* 7, 28. *Haec tanta virtus ex hac urbe expelletur, exterminabitur?* Id. *Mil.* 37, 101. *Abduco me equidem ab omni reipublicae cura*.

b) Ablativo sine praepositione jungi, etiam sensu translato, possunt: *moveo*, *aparto*, *remuevo de* (*centurionem tribu*¹); *pello*, *depello*, *expello* (*hostem loco*); *deturbo et dejicio* (*eum praetura, spe*). Item *cedo* (*loco, vita, e loco, de vita, cedo tibi possessione hortorum, cedo la posesión*); *decedo* (*provincia, de provincia*); *abeo magistratu, dictatura*, *resigno la magistratura*. *Perraro exeo, egredior, ejicio: egredi urbe*. *Locus cum arceo fere sine praepositione exprimitur: arcere aliquem tecto, Italia, provincia, a moenibus*; alia nomina fere cum praepositione: *arcere homines ab improbitate omni*.

II. Est fere poetarum ablativus sine praepositione *ab* cum verbis *absterreo* et *deterreo*, cum aliquibus ex particula *dis* compositis, item cum *secerno* et *separo*. *Publica PRIVATIS SECERNERE, sacra PROFANIS*. Hor. *Pis.* 397.

Sic: *dinosco, disto, distinguo: Vero distinguere falsum*, Hor. *Ep.* 1, 10, 29. — *A Pompejo dissidere*, Cic. *Att.* 7, 6, 2. *Separat Aonios Oetaeis Phocis ab arvis*, Ov. *M.* 1, 313. *Laelius a proposito non deterrebat*. Cf. n. 285, NB. 3.

III. Est etiam poetarum dativus (*commodi*) pro ablativo post verba *arcendi*. *Solstitium PECORI DEFENDITE*. Verg. *B.* 7, 47; h. e. *a pecore arce*.

Sic: *arceo, defendo, pello, depello, prohibeo* ap. Verg. *G.* 3, 155, Ov. *Ier.* 14, 130, Plaut. *Curc.* 603, cet. Similiter cum *depello* etiam

¹ V. RIEM.-GOELZ. p. 479.

apud Cic. *Servitutem depulit civitati, p. red. in sen.* 8, 19, *Fam.* 5, 20, 4, *Tusc.* 3, 32, 77; et apud Liv. *cum abstineo*, 1, 1, 1.]

287 Ad locum unde saepe tralaticium referri possunt:

1.^m Nonnulla verba auferendi et petendi cum praepositione *ab*; item *abhorreo*, *defendo*, *tueor*. *Quas (provincias) C. Gracchus non modo non abstulit a senatu...* Cic. *Dom.* 9, 24. *A te opem petimus.* Id. *Tusc.* 5, 2, 5. *Quod abhorret a meis moribus.* Id. *Cat.* 1, 8, 20.

[*Sic: alieno, abalieno, aufero*, 258, k), *abripio*, *abstraho*, *eripio*, 258, e), *surripio*, ib. k), *furor*. *Si ego tuum ante legissem, furatum me abs te esse diceres.* Cic. *Att.* 2, 1, 1. *Amicum a me alienavit; ab iis (rebus) celerrime alienamur; milites urbem ab hostibus defendebant, tuebantur.* Quae pro ablativo saepe dativum (commodi) habent.

Peto, precor, deprecor, postulo, imploro, exigo, contendo, ruego: cf. n. 224. *Auxilium a populo Romano imploratueros.* Caes. *G.* 1, 31, 7. *Multorum hic vitam est a L. Sulla deprecatus.* Cic. *Sull.* 26, 72. *Quo facilius id a te exigam quod peto, nihil tibi a me postulanti recusabo.* Id. *de Or.* 2, 29, 128. *Precari ab indigno.* Id. *Lael.* 16, 57. *Hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positās pulem.* Id. *Fam.* 15, 14, 5. *Dicitur etiam cum accusativo communi: Quid veneramur, quid precamur deos? invocamus Quod deos precati eritis.* Liv. 40, 46, 9. Item: *precor deos ut... Quaeso a vobis ut...* Cic. *Arch.* 2, 3. 4.]

2.º Intellegendi verba et accipiendi, cum praepositione *ex* vel *ab*, aliquoties *de*; item *audio*, *disco*, *quaero*, *sciscitor*. *Magna saepe intellegemus ex parvis.* Cic. *Off.* 1, 41, 146. *Praeclarum a maioribus accepimus morem.* Ib. 3, 10, 44. *Saepe ex socero meo audivi.* Id. *de Or.* 2, 6, 22. *Audivi hoc de parente meo puer.* Id. *Corn.* 5, 11.

[Intellegendi sunt: *intellego*, *cognosco*, *agnosco*, *conjicio*, *scio*; accipiendi: *accipio*, *cipio*, *percipio*, *mutuo*; — *emo*, *mercor*, *conduco*, *alquilo*, *sumo*, *reporto*, *similia*. *Ea enim certissima putabo quae ex te cognoro.* Cic. *Fam.* 2, 11, 2. *Ab iis cognoscit non longe ex eo loco oppidum Cassivellauni abesse.* Caes. *G.* 5, 21, 2. *Ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus!* Cic. *Fam.* 14, 1, 1. *Quaero illud ex te quod privatus admisisti.* Id. *Vatin.* 14, 33; etiam *quaero abs te*. *Epicuri ex Vellejo sciscitabatur sententiam.* Id.

4 *Abhorrens cum dativo apud Liv.* 2, 44, 1.

N. D. 1, 7, 17. *Ab utroque autem sciscitor cur*, cet. *Ib.* 1, 9, 21; *scitor* apud poëtas ejusdem est naturae: *Scitatur ab ipsa. Ov. M.* 10, 357. *Scitari libet ex ipso. Hor. Epist.* 1, 7, 60.—*Id de Postumia sciri potest. Cic. Att.* 12, 22, 2. *Fundum Cymaeum Romae mercatus est de pupillo. Id. Flac.* 20, 16. *Bona patris de L. Sulla sese dicit emisse. Id. S. Rosc.* 2, 6. *Quaerebat de me quid*, cet. (*Fabulas ab ultima antiquitate repetere*, cf. *id. Fin.* 1, 20, 65, *initia amicitiae ex parentibus*, ap. *eund. Fam.* 6, 16; atque ita alia multa.)]

3.º Verba abstinendi, liberandi et prohibendi praepositionem *ab* assumunt vel omittunt, si ablativo junguntur rei; si vero personae praepositionem assumunt. *Romano bello fortuna eum abstinent.* Liv. 8, 24, 18; le impidió luchar con los Romanos. *ABSTINET se AB INJURIA. Cic. Fin.* 2, 22, 71. *AB INERMI ABSTINEATUR. Liv.* 5, 21, 13; no se toque al desarmado.

[*Sic: abstineo vel abstineo me*, et *tempero*, quod fere cum *ab* conjungitur, cf. n. 221, III, *desisto, libero, prohibeo, excludo: abstinerere (se) maledictis et a maledictis, consuetudine et a consuetudine; ab alienis (rebus) mentes, oculos, manus abstinerere*, Cic. *de Or.* 1, 45, 194; *liberare aliquem suspicione, raro a suspicione (ex incommodis; magno me metu liberabis*; cf. n. 250, NB. 2; *operas aditu prohibuerunt, cibo tectoque, Campaniam populationibus, preservare, hostem a pugna, cives a periculo; excludere aliquem a republica.*

(*Desine, quaeso, communibus locis. Cic. Ac.* 2, 25, 80; cum *ab* est labentis Latinit.)]

NB. Post verba abstinendi nonnunquam poëtae genitivo utuntur per hellenismum. *ABSTINETO IRARUM. Hor. C.* 3 27, 69. [*Desine mollium Tandem querelarum. Ib.* 2, 9, 17. *Tempus desistere pugnae. Verg. Aen.* 10, 441.]

288

Participia (et verba) quae **ortum** vel **originem** significant cum ablativo solo junguntur, aliquando cum praepositione *ex*, et in poësi praesertim *de*; etiam cum *ab*, maxime si sermo est de origine remotiore (ablat. originis).

L. Catilina NOBILI GENERE NATUS. Sall. C. 5, 1. *Bestiae EX SE NATOS amant. Cic. Lael.* 8, 27. *Ilia cum Lauso DE NUMITORE SATI. Ov. Fast.* 4, 54. *Plerique Belgae sunt ORTI AB GERMANIS. Caes. G.* 2, 4, 1; oriundos.

[*Huc pertinent: natus, prognatus, ortus, genitus, satus, editus, oriundus, cretus* poët.: *Hippocrates et Epicycles oriundi ab* (*ex et sine praepos.*) *Syracensis Liv.* 24, 6, 2. *Quo sanguine cretus. Verg. Aen.*

2, 74. *Editus semper et genitus fere cum solo ablat. sunt poëtarum: Maecenas atavis edite regibus. Ilor. C. 1, 1, 1 Dis genite. Verg. Aen. 9, 642. Tu in alia lingua ac moribus natus, occupatissima in civitate, in litteris sunt loci ubi. Nasci parentibus humilibus, claris cel., patre certo, nobili stirpe aut genere, amplissima familia, ubi vides ablativ. sine praepositione cum substantivis quae apposito adjectivo familiam et condicionem exprimunt; natus est ex fratre, ex iisdem radicibus, oriri ex et ab, existere ex, esse ex, gignere, parere ex, procreare ex et de: Ex Jove est is Hercules quem... Cic. N. D. 3, 16, 42. Cf. unde.]*

289 **Materia** ex qua aliquid fit exprimitur ablativo cum praepositione *ex*, qui mutari potest in adjectivum; **res seu materia de qua agitur** effertur praepositione *de*, interdum *super*: n. 237, III.

Pocula EX AURO. Cic. Verr. 2, 4, 27. AUREUS axis erat. Ov. M. 2, 107. — DE illius ADVENTU nihil audiebamus. Cic. Fam. 14, 15. HAC SUPER RE scribam ad te Regio. Id. Att. 16, 6, 1.

[*Sic: vasa argentea vel ex argento, candelabrum e gemmis clarissimis. Genus hominum compositum ex corpore et anima est. Sall. J. 2, 1. Cf. n. 272, p. 289, constare. — Ad me de omnibus rebus quam saepissime litteras mittas. Cic. Fam. 14, 21. De ceteris rebus quid velimus ex Sicca poteris cognoscere. Ib. 14, 15. Temere de mundo effutire, id. N. D. 2, 57, 94; de facto turpi fateri, id. Inv. 2, 26, 77; de istis rebus loqui, id. Att. 6, 2, 2; de isto hactenus, ib. 6, 2, 1; oratio Laelii de collegiis, id. Brut. 21, 83; cum Latinis de imperio dimicabatur, id. Off. 1, 12, 38, de imperio decertare, ib. — Raro accusat. pro ablat. invenitur: Te autem rogo ut de iis rebus quas tecum colloqui volo annum mihi tempus des. Nep. Them. 9, 5: = de quibus t. c. v. 4]*

NB. **Materia** exprimitur maxime a poëtis et posterioribus etiam cum praepositione *de*, solo ablativo et genitivo, qui rarus est. *De duro est ultima FERRO. Ov. M. 1, 127. Solido ADAMANTE columnae. Verg. Aen. 6, 552. ARGENTI bifores radiabant lumine valeae. Ov. M. 2, 4.*

[*Sic: verno de flore corona, Tib. 2, 1, 59; solido de marmore tem-*

plum, Verg. *Aen.* 6 69, «de mármol macizo», Diego López; «todo de mármol», Ochoa; dicitur etiam *solidum marmore templum*, *crateres auro solidi*, Verg. *Aen.* 2, 765. *Sebi ac picis glaebas*. Caes. *G.* 7, 23, 2; *imber lapidum et lapideus*, cf. Cic. *Div.* 1, 43 et 2, 28. — Expressa unius rei in aliam mutatio effertur praepositionibus *ex* et *de*: *Dii ex hominibus facti*. Cic. *Rep.* 2, 10. 18. *De templo carceres fieri*. Id. *Phil.* 5, 7, 18. *Ubi pro mortalibus gloriā aeterni fierent*. Sall. *J.* 1, 5, i. e. *ex mortalibus*; «en vez de mortales que son, se harían inmortales por su fama». Inf. D. Gabriel.]

290 Verbum passivum postulat post se ablativum: cf. n. 211, II, et 259. ¹

[Similiter cum activis passivae significationis. *Captivi a consuli venierunt*. Liv. 21, 51, 2. *Ab reo fustibus vapulavit*: cf. Quint. 9 2, 12. *Phalaris non ex insidiis interit, non a paucis*. Cic. *Off.* 2 7, 26, — *interfectus est*.]

NB. In sermone vulgari atque aetatis recentioris pro ablativo invenitur accusativus cum *per*. *Fratrem per te oppugnatum iri Metellus ap.* Cic. *Fam.* 3, 1, 1; cui Cicero: *Scribis fratrem tuum, me oppugnari*. *Ib.* 3, 2, 6. At cf. n. 272.

VII. ABLATIVUS TEMPORIS

291 Substantivum significans tempus **quando**, se quo res accidit, ablativo effertur; numeri autem sunt ordinales.

Negotium magistratibus est datum ANNO SUPERIORE. Cic. *Har. r.* 8, 15. *Fit obviam Clodio HORA fere UNDECIMA*. Id. *Mil.* 10, 29; a eso de las once. ²

[Sic: *die*, *nocte*, en la noche, de noche, *luce*, de día claro, *vesper* et saepius *vesperi*, *vere*, *aestate*, *autumno*, *hieme*: *Hieme maxima navigandum est*. Cic. *Att.* 8, 3, 5; en lo más recio del invierno. *Vere prius flores, aestu numerabis aristas, Poma per autumnum frigoribusque*

¹ In hoc exemplo aliisque id genus ablativus est instrumentalis: *Haec (castell) noctu excubitoribus ac firmis praesidiis tenebantur*. Caes. *G.* 7, 69, 7.

² Hacia las cuatro de la tarde: cf. n. 591, V.

nives Quam mala quae toto patior jactatus in orbe. Ov. Tr. 4, 1, 57. Hujus etiam loci sunt aliqui ablativi tempus improprie significantes, ut *adventu*, *discessu* cum genitivo: *Moritasgus adventu in Galliam Caesaris regnum obtinebat*: cf. Caes. G. 5, 54, 2, a la llegada de C.; *solis ortu*, *occasu*; *comitiis*, en los c., durante los c., al tiempo de los c., cuando los c.; *ludis*, en los juegos, v. c. *Juventatis*; *gladiatoribus*, en los espectáculos de los gladiadores; *nonnunquam bello*, *tumultu*, en tiempo de guerra, *pace*; *saepius in bello*, *in pace*: *Cimonen Athenienses non solum in bello sed etiam in pace diu desideraverunt*. Nep. Cim. 4, 1; lo echaron menos. Adjectivo comitante dicitur: *proelio Senensi*, *bello Punico secundo* vel *in bello Alexandrino*: item *primo congressu*, Caes. G. 1, 47, 2, et *in primo c.*, ib. 1, 46, 4; *in initio* et *initio*, *principio* et *in principio*. *In tempore* vel *tempore* est *opportune*, *suo tempore*.

Substantivis quae aetatem vitae (un período de la vida) significant additur praepositio *in*. *In pueritia non his artibus ac disciplinis institutus eras*. Cic. Verr. 2, 1, 18, 47; sed cum adjectivo praepositio vel exprimitur vel supprimitur: *Extrema pueritia miles in exercitu fuit summi imperatoris, ineunte adulescentia maximi ipse exercitus imperator*. Id. Man. 10, 28.

Adhibetur etiam praepositio in nonnullis locutionibus: *in omni puncto temporis*, en todo momento, *in omni aetate*, *in omni aeternitate*, *in praesenti*, *in praesentia*, *in otio*, *in negotio*, i. e. *in pace*. Igitur:]

NB. Ablativo temporis **quando** addi solet praepositio *in*, cum eventus aliquis seu ubi translate sumptum designatur. *IN MORTE SUA declaravit*. Cic. Caec. 4, 10; a su muerte. *IN TALI TEMPORE* (aut *tempestate*) *tanta vis hominis leniunda videbatur*. Sall. C. 48, 5; en tales circunstancias. [Praepositione *per* tempus quando minus definite significatur, ut *per hos menses*, *per idem tempus*: *Quam provinciam tenuistis a praedonibus liberam per hosce annos?...* *Mare per hos annos clausum*. Cic. Man. 11 et 12, 32. Nota locutionem *ante diem quintum Nonas Majas*, cel. 591, IV.]

292 Interrogationi **quanto tempore ante**, **quanto tempore post** aliquid factum futurumve sit respondetur ablativo [temporis; eventus vero exprimitur cum *ante* vel *post*]; numeri et cardinales sunt et ordinales: ¿cuánto tiempo antes o después de aquello sucedió esto?

Revertitur DIEBUS DECEM ANTE COMITIA. Cic. Verr. 2, 52, 150.

Consul ANNO DECIMO POST EXACTOS REGES fuit. Id. Brut. 16, 62. [Post Leutricam pugnam die septingentesimo quinto. Id. Att. 6, 1, 26. Paucis diebus post mortem Africani. Id. Lael. 4; 5. Cf. n. 232, NB.¹].

293 1. Ad exprimendum quanto tempore et intra quantum tempus aliquid fit, adhibetur ablativus: ¿en cuánto tiempo una cosa se hace, y dentro de cuánto tiempo una cosa sucederá?

Saturni stella TRIGINTA fere ANNIS cursum suum conficit. Cic. N. D. 2, 20, 52; el planeta S. BIDUO sciemus. Id. Att. 9, 14, 2; dentro de dos días, a los dos días. [Quattuor tragoedias sedecim diebus absolvisse. Id. Q. fr. 3, 6, 7. Roscius Romam multis annis non venit. Id. S. Rosc. 27, 74. Nullum aliquot jam annis facinus exstitit nisi per te. Id. Cat. 1, 7, 18: mendose annos. Ipse Tarraconem paucis diebus pervenit. Caes. C. 2, 21, 4; «en pocos días», etiam «a los pocos d.» — Respondit triduo illum aut summum quatruiduo periturum. Cic.

4 In quaestione quanto tempore ante, quanto tempore post, possunt pro ante et post usurpari antequam et postquam atque etiam oratio relativa. UNDECIMO DIE POSTQUAM a te discesseram. Cic. Att. 12, 1, 1; sive post meum a te discessum; Undecimo die antequam—; cuius loco dicitur etiam: ante et post undecimum diem quam a te discesseram. (Tabellarii) venerunt POST DIEM QUADRAGESIMUM ET SEXTUM QUAM a vobis discesserant. Cic. Fam. 16, 21, 4; «han vonido a cabo de cuarenta y seis días después que de ahí partieron». Abrit. DIENUS CIRCEITER QUINQUEM, QUINUS in hiberna ventum est, initium repentini tumultus ac defectionis ortum est. Caes. G. 5, 26, 4; como a los quince días de haber llegado a los cuarteles de invierno.

Pro die (anno) derivio postquam dicitur etiam simpliciter: die (anno) decimo quam. Anno trecentesimo altero quam condita Roma erat iterum mutatur forma civitatis. Liv. 3, 33, 1.—Pro postquam adhibetur etiam cum, ex quo. (Collegam) triduo cum has dabam litteras expectabam. Planc. ap. Cic. Fam. 40, 23, 3; al cual (colega) estoy «aguardando para dentro de tres días después de la data de esta carta». Abrit: cf. n. 300, 1. Duodequadragesimo ferme anno ex quo regnare coeperat. Liv. 4, 40, 4.—Post urbem conditam etiam dicitur ab urbe condita.

Quare «diez años antes, diez años después» dicitur:

decem ANTE annis	et decem ANTE annos
decem POST annis	et decem POST annos
decem annis ANTE	et decem annos ANTE
decem annis POST	et decem annos POST
ANTE decem annis raro	et ANTE decem annos
POST decem annis	et POST decem annos.

Eodem pacto cardinali in ordinalem mutato:

decimo ANTE anno	et decimum ANTE annum, cet.
------------------	-----------------------------

Paucis ante diebus. Cic. Tusc. 4, 29, 74. Paucis post diebus cum ad Nasica venisset Ennius. Id. de Or. 2, 68, 276; pocos días después, a los pocos días. Cum aliquot post (ante) annos Maximus id oppidum recepisset. Ib. 2, 67, 273. Quo erat paucis annis ante (post) deducta colonia. Id. Phil. 2, 40, 402. Iluc Mithridates ante (post) aliquot dies venit. Nep. Dat. 41, 2. Quae (accus.) ante annis octo vovisset. Liv. 40, 52, 4. Post diem tertium mihi moriendum est.

Mil. 9, 26 *Hanc (urbem) hoc biennio consul evertes.* *Id. Rep.* 6, 11 [*Somn. Sc.* 2]; en estos dos años, antes de haber transcurrido dos a., dentro de dos a. (a contar desde hoy), magis definite: *intra bien-nium.*⁴]

II. Ad indicandum per adverbium vel adjectivum numerale **quoties** in aliquo temporis spatio aliquid fiat frequentissime adhibetur *in*: ¿cuántas veces se ejecuta una acción en un determinado tiempo?

(*Sol*) *BINAS IN SINGULIS ANNIS reversiones facit.* *Cic. N. D.* 2, 40, 102; da dos vueltas cada año, hace dos v. en cada un a.² [*IN HORA saepe DUCENTOS Versus dictabat.* *Hor. Sat.* 1, 4, 9. *SEPTIES IN DIE* et raro *SEPTIES DIE*: cf. *Verg. B.* 2, 42, et 3, 34.]

NB. *Quarto quoque die, quinto quoque mense*, cel. significat «cada cuatro días, cada cinco meses.»³

III. Cum significatur **ex quo tempore** aliquid fit adhibentur praepositiones *ab, ex*: ¿desde cuándo?

Ludi Antií futuri sunt a IV ad pridie Nonas Majas. *Cic. Att.* 2, 8, 2. *EX KAL. JAN. ad hanc horam invigilavi reipublicae*: cf. *id. Phil.* 14, 7, 19. [*EX EO TEMPORE vir ille summus nullus imperator fuit.* *Id. Fam.* 7, 3, 2.

Sic: vitae rationes ab ineunte aetate susceptae; a puero, a pueris, a pueritia, a teneris unguiculis, usque a pueritia; ex die quo, desde el día en que; *ex illo (tempore)*, desde entonces; *ex quo (tempore)*, desde que...]

⁴ Adhibetur aliquando *in, inter* (en, durante), *intra* (dentro de, i. e. antes de: *Neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit.* *Nep. Reg.* 2, 3; en tantos años. *Talenta Pompejo in sex mensibus promissa ducenta.* *Cic. Att.* 6, 3, 5; para dentro de seis m. *In diebus paucis quibus haec acta sunt Chrysis vicina haec moritur.* *Ter. Andr.* 1, 1, 77. 104; dentro de pocos días después que esto acaeció. *Germani inter annos XIV lectum non subierunt.* *Caes. G.* 4, 36, 7; en el espacio de catorce a., en 14 a., durante. *Qui inter annos tot unus inventus sit.* *Cic. Man.* 23, 68; el único que en tantos a. *Intra annum vicesimum.* *Caes. G.* 6, 24, 5;=intra annos viginti, dentro de los 20 años, antes de los 20 a.

² Cf. P. Granatensis, *Simb.* 4, 3, 4. B. 6, 190^r.

³ Praeceptum hoc est: Ablativus ordinalis numeri et pronominis quisque indicat aliquid statim temporibus redire: ¿cada cuándo? *QUINTO QUOQUE ANNO Scitia tota censetur.* *Cic. Verr.* 2, 56, 139; se hace el censo de.

VIII. ABLATIVUS COMPARATIVI ET ABSOLUTUS

294 I. Comparativum ablativo gaudet, si prior terminus est in nominativo vel accusativo.¹

Nihil est, mihi crede, VIRTUTE FORMOSIUS. Cic. *Fam.* 9, 14, 4. *Quem enim auctorem LOCUPLETIOREM PLATONE laudare possumus?* Id. *Rep.* 1, 10, 16. *LACRIMA nihil CITIUS arescit.* Id. *Inv.* 2, 56, 109.

[*Quis Carthaginensium pluris fuit Hannibale consilio, virtute, rebus gestis?* Cic. *Sest.* 63, 142; fué tenido en más? fué más apreciando? *Nemo est qui tibi sapientius suadere possit te ipso.* Id. *Fam.* 2, 7, 1. Nota exemplum: *Quid magis est saxo durum, quid mollius unda?* Ov. *A.* 1, 473. — Ablativi usurpatio cum comparativo extra nominativum et accusativum licentia perrara est: *Lucili ritu nostrum melioris utroque.* Hor. *S.* 2, 1, 29. Et poëtae etiam post alius uluntur ablativo: *Neve putes alium sapiente bonoque beatum.* Hor. *Ep.* 1, 16, 20.²

II. Cum uterque comparisonis terminus est idem vocabulum, reticeri solet secundo loco, addita particula *quam*. *Animi lineamenta sunt pulchriora quam corporis.* Cic. *Fin.* 3, 22, 74; h. e. *pulchriora lineamentis corporis, quam lineamenta c.* *Virtutis est quam aetatis cursus celerior:* cf. id. *Phil.* 5, 17, 48.]

NB. Ablativi opinione, spe, exspectatione, dicto locum obtinent sententiae comparativae. *OPINIONE OMNIUM majorem animo cepi dolorem.* Cic. *Brut.* 1, 1; i. e. *majorem quam omnes opinati sunt.*

[*Sic: Spe serius (citius) rediit:* cf. Ov. *Fast.* 4, 606; i. e. *quam sperabatur.* *Dicto citius tumida aequora placat.* Verg. *Aen.* 1, 142; antes de concluir (de hablar), litt. más presto de lo que lo dijo. Huc etiam spectant *aequo, justo, necessario, solito*, quae a nobis vertuntur ad litteram: *plus aequo*, más de lo justo; *membrum longius justo; citatior solito annis*, de lo acostumbrado. *Cum longius necessario procederent.* Caes. *G.* 7, 16, 3.]

¹ Sive si comparativum in nominativo est vel accusat. Quod si comparativum adverbium est, cum ablativo secundi termini construi potest, si vices agit nominativi aut accusativi. — Apud Ennium, *Alexander*, fragm. VI, more Graeco: *Mater optumarum multo mulier melior mulierum*, citat. a Cic. *Dis.* 1, 31, 66.

² *Padus nulli annium claritate inferior.* Plin. *N. H.* 3, 20, 3.

295 I. Si prior comparationis terminus est subjectum (verbi finiti vel infiniti), et secundus pendet a verbo primi, mutari potest ablativus in casum prioris intercedente conjunctione *quam*.

Tu innocentior QUAM METELLUS? Cic. Verr. 3, 16, 43; h. e. *tu innoc. es quam M. est?* *Beatior M. REGULUS fuit QUAM potans in rosa THORIUS*; at: *Clamat virtus beatiorum (M. REGULUM) fuisse QUAM potantem in rosa THORIUM*. Id. Fin. 2, 20, 63; que T. banquetando (embriagándose) coronado de rosas.¹

II. Si prior terminus est in accusativo, secundus autem non pendet a verbo primi, potest a) per attractionem accusativus cum *quam* adhiberi, vel b) nova oratio effici ope verbi *sum*.

a) *Ego HOMINEM CALLIDIOREM vidi neminem QUAM PHORMIONEM*. Ter. Phorm. 591 [4, 2, 1]. b) *Vicinus tuus EQUUM MELIOREM habet QUAM TUUS EST*: cf. Cic. Inv. 1, 31, 52.²

III. Si prior terminus non est in nominativo aut accusativo, alter autem pendet ex verbo primi, usurpanda est conjunctio *quam* cum secundo termino in casu primi.

Non magis MIHI faveo QUAM TIBI. Cic. Fam. 3, 6, 1. [*Nec vero in armis praestantior quam in toga*. Id. C. M. 4, 11.]

Quod si hic secundus terminus non pendet ex verbo primi, sit subjectum verbi *sum*. *Homini honesto, sed non gratiosiori quam Cn. Calidius est, L. Curidio te argentum reddidisse*. Cic. Verr. 4, 20, 44; non vero *Cn. Calidio*, quia haec vox non regitur a verbo *reddidisse*. *Tibi multo majori quam Africanus fuit, me non multo minorem quam Laelium adjunctum esse patiari*. Id. Fam. 5, 7, 3; vel *quam Laelius fuit*, vel *Laelio*, at minime *quam Africano*.]

296 Cum alter comparationis terminus est pronomen relativum, semper in ablativo ponitur cum negatione et comparativo subsequentibus; [ubi a nobis adhibetur superlativum affirmans, tanquam appositio.]

Tum est Cato locutus, quo erat NEMO PRUDENTIOR. Cic. Lael. 1, 5; Catón, que era el más prudente, C. el más prudente que había. [Ne

¹ Ac vel atque pro *quam* post comparativa est poeticum et priscum: *Non tuus hoc capiet venter plus ac meus*. Hor. S. 4, 4, 46; por eso. Semel apud Cic. Att. 5, 41, 2.

² In priore exemplo dici etiam potest: *Ego hominem callidiorem vidi neminem QUAM PHORMIO EST*; in altero: *Vicinus tuus equum meliorem habet QUAM TUUM*; vox enim *Phormio* (=secundus terminus) non regitur a verbo *vidi*, neque *tuus* (*equus*) a verbo *habet*, seu, quod idem est, verbum non est utrique termino commune. In utroque autem loco adhiberi potest ablativus (*Phormione, tuo*) ex praecepto I n. 294.

offeramus nos periculis sine causa, quo esse nihil potest stultius. Id. Off. 1, 2; que es lo más irracional que puede haber, «que es la mayor necesidad.» Valbuena. *Phidiae simulacris, quibus nihil in illo genere perfectius videmus, cogitare tamen possumus pulchriora. Cic.; «la cosa más perfecta que vemos en aquel género: en cuya comparación (en comparación de las cuales) nada vemos más perfecto», raro: «que las cuales nada vemos más perfecto.»*¹

297 Cuilibet orationi addi potest ablativus absolutus, i. e. [qui locum obtinet sententiae secundariae; hic autem ablativus est] substantivum aut pronomen quod ab orationis verbo non pendet, et cui additur participium.

Cautius posthac historiam attingam, TE AUDIENTE. Cic. Brut. 11, 44; i. e. cum tu audias, siendo tú oyente. [— Pro participio adhiberi potest adjectivum (pronomen) aut substantivum: Nihil decet, INVITA MINERVA, ut ajunt, id est odversante et repugnante natura. Id. Off. 1, 31, 110; sive cum Minerva invita est, contra la voluntad de M. Neu sinas Medos equitare inultos, TE DUCE, Caesar. Hor. C. 1, 2, 51; nam secunda pers. (te duce) minime invenitur in oratione infinita Medos equitare inultos, cui ablativus subjectus est.² Nota collocationem, subjecto interposito, ap. Caes. Quibus ILLE cognitis milites aggerem iubet comportare. C. 3, 62, 1; G. 2, 11, 2, cet.

NB. Nonnunquam³ participia praeteriti et valde raro adjectiva sine substantivo absolute ponuntur, vices gerente substantivi oratione dependenti. *Inde ad Pluinam est progressus, nondum COMPERTO QUAM REGIONEM HOSTES PETISSENT. Liv. 31, 39, 4; i. e. cum nondum compertum esset* —, no habiéndose averiguado todavía. *Multique adnantes navibus, INCERTO prae tenebris QUID PETERENT foede interierunt. Id. 28, 36, 12.*

Huc spectant: *audito, cognito, comperto, explorato, intellecto, nuntiato, edicto, pacto, permissio, desperato, inopinato.*]

¹ Cf. Granatensis, *Memor.* tr. 7, 2 p. B. 8, 405: «Ser hijos (de Dios) por gracia, sobre la cual dignidad no se puede imaginar otra mayor.»

² Sed: *Eunti mihi Antium venit obviam tuus puer. Cic. Att. 2, 4, 4; non: eunte me, venit mihi obviam*, quia participium refertur ad dativum orationis. Attamen ablativus absolutus interdum, sed raro, ad pronomen orationis refertur: *Nemo erit qui credat, te invito, provinciam tibi esse decretam. Cic. Phil. 14, 40, 23; pro tibi invito provinciam esse d. Obsidibus imperatis centum, hos Haeduis custodiendos tradit. Caes. G. 6, 4, 4.* —Nota ablativum cum praepositione in hoc et similibus, quae solo ablativo efferri poterant: *Sub te tolerare magistro Militiam adsuescat. Verg. Aen. 8, 515.*

³ Praesertim inde a Livio.

IX. ABLATIVUS PRAEPOSITIONIS in

(Cf. n. 237)

298 *In* ablativo gaudet 1.^m cum quies aut aliquid fieri in loco, etiam figurate sumpto, significatur. *IN hac SOLITUDINE careo omnium colloquio.* Cic. *Att.* 12, 15, 1. *IN viridi opacaeque RIPA inambulant.* Id. *Leg.* 1, 5, 15.

[Hujus loci est: a) cum verbis quae animi sensus exprimunt, ut *angor, delector, erubesco, glorior, laetor, offendor*, cet. *Ut in eo rectum videatur esse angere.* Cic. *Tusc.* 3, 11, 25. *In hoc admodum delector.* Id. *Leg.* 2, 7, 17. *Ib.* 1, 14, 41. *Laetaris tu in omnium gemitu.* Verr. 2, 5, 46, 121. *In virtute recte gloriamur.* N. D. 3, 36, 87. *In ea se jactasset.* *Att.* 2, 1, 5

b) cum verbis collocandi. *Caesar exercitum in hibernis collocavit.* Caes. G. 3, 29, 3. *Amphoras deponit in templo Dianae.* Nep. Hann. 9, 3.

Praecipua sunt: *pono, depono, dispono, expono, impono, repono*, loco, colloco, statuo, constituo; *consido: vas in mensa ponere, statuere, collocare; in silvis praedam deponere; disponere custodias, tormenta in muro; navigantes in ripa exponere; locare aliquem in altissimo dignitatis gradu; constituunt in litore taurum ante aras.* Verg.; *aves considunt in arbore*, posant en. Interdum tamen accusativus reperitur, ut *imponere in naves*, n. 258, NB., *reponere pecuniam in thesauris vel in thesauros.*

Item: *se abicere in herba*, Cic. *de Or.* 1, 7, 28, Ov. *Her.* 7, 1, 3, *anulum in mari*, Cic. *Fin.* 5, 30, 92¹, *statuas in propatulo*, Nep. Hann. 9, 3; *coacervare multum una in domo; cervus se bovili condidit*, Phaed. 2, 8, 4; *pro in bovili; conjectum in gutture ferrum*, Ov. *M.* 3, 90, *saepius in gutture; naves in litore ejectae sunt, están, quedan echadas*, at: *naves in litus ejiciuntur, ad Baleares insulas ejiciebantur; aves se in mari mergunt; ranae mersae vel immersae limo*, Phaed. 1, 2, 16, *pro in limo; in eo exercitu fratrem praefecerat*, Cic. *Sest.* 18,

¹ BAITER, ed. Tauchnitz, in mare. At vide MADVIG et MUELLER ad h. l. Attenditur scilicet non motus, sed quies motum subsequens.

41, pro ei exercitui; in deorum numero referre, Cic. N. D. 1, 12, 29, in deos, ib. 1, 13, 34, et inter deos. Cf. 282.]

2.º cum ponitur pro inter. Hoc primum sentio, nisi in bonis amicitiam esse non posse. Cic. Lael. 5, 18. [In primis pugnantes cadunt. Sall. C. 60, 6. Quae secundum naturam fiunt sunt habenda in bonis. Cic. C. M. 19, 71.]

3.º quando significat cum, praesertim apud poëtas et recentiores, et si sermo est de vestibus et armis. Patrius ad Trojam missus in armis. Verg. Aen. 5, 593. [Horridus in jaculis. Ib. 5, 37. Nuntius ignota in veste. Ib. 7, 167; con un vestido desusado. Potare in rosa. Cic. Fin. 2, 20, 65; coronado (con corona) de rosas. Cf. n. 276, NB. 2.]

4.º cum significat en, i. e. tratándose de, cuanto a, a propósito de. Frugi hominem dici non multum habet laudis in rege. Cic. Caecin. 19, 55; en un rey, tratándose de. [Quod idem in bono servo dici potest. Id. de Or. 2, 61, 248. Pompejus noster in amicitia P. Lentuli vituperatur. Id. Q. fr. 2, 6, 5.¹]

1 Significat praeterea a) tempus, «durante», b) ante, c) apud, d) apud poetas et Liv. instrumentum, cel. a) In immolanda Iphigenia tristis Calchas erat. Cic. Or. 21, 74, mientras I. era inmolada, durante la inmolación de I.: cf. n. 291, NB. b) Divitiae, decus, gloria in oculis sita sunt. Sall. C. 20, 44. c) Caesaris autem in barbaris erat nomen obscurius. Caes. C. 4, 64, 3. d) In una urbe universam ceperitis Hispaniam. Liv. 26, 43, 3. Nostrum laceratur in ardore corpus. Ov. M. 2, 362; juntamente con el árbol.

«Usus voculae tam multiplex atque frequens est, ut qui discrimina etiam minutissima velit observare vix evitavit nimiae subtilitatis reprehensionem.» Handtuns. III, p. 244.

PARS ALTERA

DE ORATIONIS MODIS ET TEMPORIBUS

CAPUT VII. DE INDICATIVO ¹

I. TEMPORA INDICATIVI IN ORATIONE PRIMARIA ²

299 I. In narratione frequenter usurpatur praesens ³ pro praeterito perfecto, ut actio quasi sub oculis subijciatur (praesens historicum).

Obviam fit ei Clodius expeditus, in equo. Cic. *Mil.* 10, 28. [Quod sit etiam cum particula *dum*, «mientras, i. e. al tiempo en que» aliisque temporalibus; et a poetis in oratione relativa. *Cratera antiquum (tibi dabo) quem DAT Sidonia Dido.* Verg. *Aen.* 9, 266; pro *dedit*: cf. *ib.* 2, 275.]

II. Similiter non raro pro praeterito indicativi usurpatur in narrationibus infinitivi praesens (infin. historicus).

Interim omnibus certantibus, repente a tergo signa CANERE. Sall. *J.* 94, 5; suenan de repente a su espalda las trompetas. [— Etiam ad—

¹ Indicativus rem absolute, ut dicitur, et quasi factum aliquod seu eventum exprimit affirmando, interrogando, negando. Non igitur conjunctiones respuit quae eam incertam aut dubiam minime reddunt.

² Et, cum fert occasio, etiam in secundaria.

³ Praesens significat:

1^a rem quae nunc evenit vel quae habetur quasi nunc eveniens (praes. definitum). *Hammonius, regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat.* Cic. *Fam.* 4, 4, 4. *Ut scribit auditor Platonis Ponticus Heraclides.* Id. *Tusc.* 5, 7. Ita in subjunctivo: *Sed quid duces et principes nominem, cum legiones SCRINAT Cato,* ceter. Cic. *Tusc.* 4, 42.

2^a rem quae solet evenire aut quovis tempore evenit (praesens indefinitum). *Facile omnes, cum valemus, consilia aegrotis DAMUS.* Cic. *Leg.* 3, 4, 2. *Dulce et decorum EST pro patria mori.* Hor. *C.* 3, 2, 43.

hiberi potest post *cum*, *cum interim*, *cum tamen*, oratione antecedente. *Janque dies consumptus erat, cum tamen barbari nihil remittere.* Sall. *J.* 98, 2.¹

III. Raro pro futuro imperfecto adhibetur praesens, ad certitudinem significandam actionis quae jam quodammodo incepit aut paratur. *Tuemini, inquit, castra, et defendite diligenter, si quid durius acciderit. Ego reliquas portas CIRCUMEO et castrorum praesidia CONFIRMO.* Caes. *C.* 3, 94, 5; pro *circumibo* et *confirmabo*.]

300 I. In stilo epistulari usurpatur saepe imperfectum² pro praesente et plusperfectum pro perfecto; nam scriptor mente transfertur ad tempus quo litterae legentur.

Nihil HABERAM quod scriberem; neque enim novi quicquam AUDIERAM, et ad tuas omnes RESCRIPSERAM pridie. Cic. *Att.* 9, 10, 1; nada tengo para escribir; pues no he oído nueva alguna, y ayer respondí a todas tus cartas. [Atticus si de hac epistula loqueretur, eadem quae Tullius tempora usurparet: *Cum Ciceró has mihi litteras misit, nihil HABEBAT quod SCRIBERET; neque enim novi quicquam AUDIERAT, et ad meas omnes RESCRIPSERAT pridie.*—Eadem ratione alias, maxime in geographica descriptione, imperfectum usurpatur pro praesente. (Caesar Alesiam) circumvallare instituit. *Ipsum erat oppidum Alesia in colle summo.* Caes. *G.* 7, 69, 1.³

II. Imperfectum adhibetur aliquando, ut id exprimat quod in eo erat ut eveniret, sc. pro imperfecto conjugationis periphrasticae. *Hujus deditiois ipse Postumius, qui DEDEBATUR, suator et auctor fuit.* Cic. *Off.* 3, 50, 109; i. e. *qui se dediturus erat, qui in eo erat ut dederetur*, aconsejó y autorizó esta entrega el mismo P. que iba a ser entregado, que debía ser entregado, de cuya entrega se trataba. Nonnunquam imperfectum verti potest per «comenzar, intentar, querer». Num dubi-

¹ Cf. GUSTAV. MOHR, *De Infinitivo historico*, Halle, 1878.

² Cf. ZIMMERMANN, *De epistulari temporum usu Ciceroniano*, Rastenburgae, 1891; ubi ollam de praesente pro futuro.

Praeteritum imperfectum (seu praesens in praeterito) exprimit:

1.º actionem praesentem praeteritae, sive quae sit una cum altera quae jam evēnit (praet. definitum). *Ipsae Carthagine rediit, neque cum curias patriae retinuit, nec suorum. Neque vero tum IGNORABAT se ad crudelissimum hostem et ad exquisita supplicia proficisci, sed iurjurandum convertendum PUTABAT.* Cic. *Off.* 3, 27, 100.

2.º ea quae solita sunt evenire, notatque leges, mores, instituta. *In Graecia musici floruerunt, discabantque id omnes.* Cic. *Tusc.* 1, 2, 4; aprendían (a tocar y cantar), era costumbre aprender a (praet. indefinitum).

3. Cf. Los llanos que LLAMABAN los indios sabanas (la penúltima lengua) LAS CASAS, *Apologética Historia de las Indias*, c. 46. N. B. 13, 39².

tas id me imperante facere, quod jam tua sponte faciebas? Cic. Cat. 1, 5, 13; lo que intentabas (querías) hacer, ibas a h.?)

III. Utuntur aliquando poëtae **perfecto**¹ **pro praesente**, cum sermo est de iis quae solent evenire.

Terra tremit, FUGERE ferae. Verg. G. 1, 329, tempestatem describens; «las alimañas huyen». Legionensis. [*Rege incolumi mens omnibus una est, Amisso RUPERE fidem. Ib. 4, 212; rompen la lealtad.*²

IV. Est nonnunquam in narrationibus **perfectum pro plusquamperfecto**. *Bello perfecto. ab eis Caesar haec facta cognovit, qui sermoni INTERFUEUNT.* Caes. C. 5, 18, 3. Item pro imperf. *Omni Macedonum gaza, quae FUIT maxima, potitus Paulus... nihil domum suam intulit.* Cic. Off. 2, 22, 76.

NB. 1. Animadvertit locutionem *cognitum* (aliquid), *perceptum*, *perspectum*, cet. *habeo*, tengo entendido, cet., quae majore vi quam *cognovi*, *perspexi*, cet., significat actionis effectum permanere. *Siculi ad meam fidem, quam HABENT SPECTATAM jam et diu COGNITAM, confugiunt.* Cic. in Caecil. 4, 11.

NB. 2. In oratione condicionata de futuro usurpatur praeteritum perf. ad certitudinem rei futurae significandam. (*Brutus*) *si conservatus erit, VICINUS.* Cic. Fam. 12, 6, 2.

V. Ad rapidam rerum successionem significandam aliquando adhibetur **plusqperfectum**³ **pro perfecto**. *Consules declarantur*

1 Perfectum significat 1.º eventum praeteritum sine ulla cum tempore praesenti connexionē; redditur autem per perfectum simplex, vocaturque historicum. *Acriter in eo loco PUGNATUM EST.* Caes. G. 2, 10, 4.

2.º Significat a) rem praeteritam illam quidem, sed quae tempori praesenti opponitur quodammodo; b) rem praeteritam, cujus tamen effectus adhuc perseverat (perfect. logicum).

a) *FUIMUS Troes, FUIT Ilium.* Verg. Aen. 2, 325; los Tr. fuimos, fué Ilión, i. e. ya no hay Tr., ya no hay I. Cf. CALDERÓN apud Nonell, *Gram. Cast.* n. 289, 1, et Bello, n. 315: Yo, señora, una hija bella | Tuve... ¡qué bien tuve he dicho! | Que aunque vive no la tengo, | Pues sin morir la he perdido.

b) *Athenis jam a Cecrope PERMAKSIT hoc jus terra humandi.* Cic. Leg. 2, 25, 63; en A. ha permanecido (=permanecio y aun permanece, cf. λελυκα).

Huc maxime spectant illa perfecta quae a nobis per praesens solent aut possunt reddi, ut: *memini*, me acuerdo, *novi*, sé, *conozco*, *odi*, *aborrezco*, *audivi*, oí (y por esto lo sé, *cognovi*, *percepi*, *perspecei*, *entendi* (y tengo entendido), *veni*, vine (y aun estoy), *decevi*, determiné (y estoy resuelto), *con sedi*, me senté (y permanezco sentado), *con susei*, me acostumbré (y aun estoy acostumbrado), *dixi*, dije, he dicho (acabo de decir), cet.

2 Ab nonnullis recentioribus hoc perf. dicitur aoristus gnomicus, quod factum doceat experientia probatum.

3 Plusqperfectum (sive *praeteritum in praeterito*) exprimit rem absolutam ante aliam quae jam etiam absoluta est. *DIXERAT hoc ille, cum puer nuntiavit venire ad eum Laetium.* Cic. Rep. 4, 42.

M. Tullius et C. Antonius. Quod factum primo populares conjurationis CONCUSSE RAT. Sall. *C.* 24, 1; «lo que al principio sobrecojió a los conjurados». Inf. D. Gabriel.⁴

NB. Poëtae interdum, raro alii scriptores, utuntur plusq̃fecto fueram pro imp. eram. *Nec satis id FUERAT; stultus quoque carmina feci.* Ov. *Pont.* 3, 3, 37.]

301 Aliquando futurum exactum pro simplici² ponitur, adjuncta fere significatione rei quasi paene jam effectae.

Pomponia, tu invita mulieres, ego vero ACCIVERO pueros. Cic. *Att.* 3, 1, 3; yo entretanto llamaré. [*Clamor in portis auditus et primus impetus castra CEPERIT.* Liv. 25, 38, 17; el primer grito que deis a las puertas y la primera refriega os harán (seguramente) señores del campamento; al primer grito y al primer embate quedaréis dueños del c. In hoc usu comici liberiores sunt.]

NB. Usurpatur futurum *videro* cum agitur de re quae ad aliud tempus differtur aliorumve iudicio committitur. *Quae fuerit causa mox VIDERO.* Cic. *Fin.* 1, 10, 33; luego lo verá. *De te tu VIDERIS* Id. *Phil.* 2, 46, 118. *Sitne malum dolere necne Stoici VIDERINT.* Id. *Tusc.* 2, 18, 42; (allá) lo verán los E.³

302 Solent Latini verba illa indicativo efferre quae rem decere, fieri posse aut debere significant, ubi nos conjunctivum hypotheticum solemus usurpare. Pro re praesenti adhibent praesens aut imperfectum; pro praeterita perfectum aut plusq̃perf.

LONGUM EST omnia enumerare proelia. Nep. *Hann.* 5, 4; largo sería. *Hic tamen hanc mecum POTERAS requiescere noctem.* Verg. *B.* 1, 79; pudieras. [*Volumnia DERUIT in te officiosior esse quam fuit.* Cic.

4 V. apud eundem Sall. *C.* 48, 6; 36, 4-5; 50, 4; 56, 2; *J.* 42, 4; 64, 4, cet.

2 Futurum imperfectum rem eventuram, aliquando rei consequentiam significat. *Hac super re scribam ad te Regio.* Cic. *Att.* 46, 6, 4. (*Iracundia*) quoniam vacat (*sapiens*), aegritudine etiam vacabit. Cic. *Tusc.* 3, 9, 49. — «Son comúnmente tan grandes (las ceibas, la y letra luenqa) y de tanta copa de rama y hoja y espesura que harán sombra y estarán debajo del quinientos de caballo.» LAS CASAS. *Apologét. Historie de las Indias*, c. 13. N. B. 43, 34².

Futurum perfectum (seu praeteritum in futuro) indicat actionem futuram quae praecedit aliam etiam futuram. *Cum tu haec leges, ego illum fortasse CONVENERO.* Cic. *Att.* 9, 45. *Ut sementem FECERIS, ita metes.* Id. *de Or.* 2, 65, 364.

3 Cum haec locutio in secunda et tertia pers. vertatur aliquoties per subjunctivum, v. c. «véanlo los E.», sunt qui eam conjunctivo permissivo attribuant. Sed cf. MANVIO, *Opusc. Acad. alt.*, Hauniae, 1842, p. 91.

Fam. 14, 16; debiera haber sido más cortés, debía ser, litt. debió ser.

Ejusmodi sunt: *possum, debeo, oportet, decet, convenit, licet, sum* cum gerundivo aut adjectivo, v. g. *aequum, aequius, melius, optabilius, utilius, satius, satis, necesse, par, fas, consentaneum, iustum, longum, infinitum. Possum persequi multa oblectamenta rerum rusticarum; sed haec ipsa quae dixi sentio fuisse longiora. Cic. C. M. 16, 55; pudiera ir recorriendo. Chaldaei oculorum fallacissimo sensu judicant ea quae ratione atque animo videre debebant. Id. Div. 2, 43, 91; lo que deberían ver. Fuit tamen retinendi ordinis causa facienda jactura. Id. Att. 2, 1, 8; debiera haberse sufrido aquella pérdida. Quanto MELIUS FUERAT in hoc promissum patris non esse servatum! Id. Off. 3, 25, 94; ¡cuánto mejor fuera! ¡c. m. habría sido!]*

II. INDICATIVUS IN ORATIONE SECUNDARIA ¹

1. INDICATIVUS TEMPORALIS

(Cf. nn. 315-316)

303 Oratio temporalis indicativo effertur, si duntaxat tempus exprimitur. *Ur ab urbe DISCESSI, nullum adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te litterarum darem. Cic. Att. 7, 15, 1.*

[**Sic:** *Ubi lux adventabat, legionum tubicines simul omnes signa canere. Sall. J. 99, 1. Tum quando Alexandro mortuo legatos Tyrum misimus. Cic. l. Agr. 2, 16, 41.*²

Cum pro quando, «cuando, al tiempo que»; **ex quo**, «desde que». *Tu ludi te non intellegebas, cum tibi haec recitabant: «clarissimum virum, praestantissima sapientia, singulari ingenio?» Cic. Flac. 31, 76;*

¹ Oratio secundaria aut est completiva aut accessoria seu circumstantialis. Vocatur completiva ea quae ab aliquo verbo aut locutione verbali pendet ejusque significationem perficit sic ut vices agat subjecti aut complementi, ut *Est adulescentis MAJORES NATU VERERI; volo ut ADULESCENS MAJORES NATU VEREATUR*. Quod si oratio completiva subjecti locum tenet, dicitur subjectiva, ut in priore exemplo; sin complementi, objectiva, ut in altero. Complementum etiam indirectum esse potest. Ita: *Ardeo cupiditate incredibili ut venias*, ubi oratio *ut venias* loco genitivi ponitur, nam dicitur: *ardeo cupiditate incredibili tui videndi vel te videndi*.—Ceterae accessoriae sunt.

² QUANDO pro CUM rarum est.

que se burlaban de tí, cuando te leían esto, al leerte? *Nondum centum et decem anni sunt, cum de pecuniis repetundis a L. Pisone lata lex est.* Id. *Off.* 2, 21, 75; todavía no ha ciento [y] diez años que L. P. promulgó la ley sobre los cohechos.

Dum, donec, quamdiu, quoad, i. e. *quamdiu*, «mientras, en tanto que, en cuanto, todo el tiempo que», *quo tempore*, «al tiempo en que», *usque dum*, «hasta que». *Dum tu sectaris aprios, ego retia servo.* Verg. *B.* 3, 75. *Tribuno plebis, quoad potuit, restitit.* Cic. *G. M.* 4, 11. *At ille stultus, dum vult vocem ostendere, Emisit ore cascum.* Phaed. 1, 13, 9; queriendo hacer ostentación (alarde) de su voz: a nobis transferri potest per gerundium, quia particula *dum* significatur id quod alteri facto occasionem praebet.⁴

Antequam (ante-quam) et priusquam (prius-quam), **postquam vel posteāquam**. *Antequam tuas legi litteras, in legationem hominem ire cupiebam.* Cic. *Att.* 2, 7, 2.]

NB. 1. **Cum** temporale, «cuando», usurpatur frequenter cum imperfecto subjunctivi. *Cum hanc jam epistulam complicarem, tabellarii a vobis venerunt.* Cic. *Q. fr.* 3, 1, 5; cuando cerraba, c. estaba cerrando, al cerrar. *Tum cum haberet haec respublica Luscinos... et tum cum erant Catones,* cet. Id. *l. Agr.* 2, 24, 64.

NB. 2. **Cum** significans instrumentum usurpatur cum indicativo; at in imperfecto, cum subjunctivo. (*Cum* instrumentale, modale, explicativum.) *Cum tacent, clamant.* Cic. *Cat.* 1, 8, 21; callando, con su silencio, cuando c. *Cotidie meam potentiam invidiose criminabatur, cum diceret,* cet. Id. *Mil.* 5, 12; echábame en cara mi influencia personal, para hacerme odioso, diciendo.

NB. 3. **Dum** temporale, «mientras, al tiempo en que», nonnunquam apud poetas et Livium cum imperf. subjunctivi reperitur. *Dum te fugeret per flumina praeceps, Immanem ante pedes hydram moritura puella Non vidit.* Verg. *G.* 4, 457. [*Dum se rex totus avertebat, alter elatam securim in caput dejecit.* Liv. 1, 40, 7.]

NB. 4. **Cum antequam et priusquam** pro futuro imperf. indicativi solet usurpari praesens indicativi aut subjunctivi. *Antequam pro L. Murena dicere instituo, pro me ipso pauca dicam.* Cic. *Mur.* 1, 2. *Antequam veniat in Pontum, litteras ad Cn. Pompejum mittet.* Id.

⁴ Prima exempla particulae *donec* significantis *quamdiu* Horatiano sunt. Tacitus fere, aliquoties Livius, adhibet *donec* cum subjunct. Cf. GERBER et GREP, *Lexicon Taciteum, donec*.

l. Agr. 2, 20, 53. [Sine, priusquam complexum accipio, sciam ad hostem an ad filium venerim. Liv. 2, 40, 5.¹]

Adn. In oratione temporali rei futurae usurpatur a nobis subjunctivus; at Latine adhibetur indicativus. Quod sit etiam in relativa oratione mere temporali atque in comparativa particularum *como, según, conforme*.² *CUM inimici nostri venire DICENTUR, tum in Epirum ibo.* Cic. *Fam. 14, 3, 4*; cuando se dijere, c. se diga, en diciéndose. (*Virtutem*) *QUI ADEPTUS ERIT, ubicumque erit gentium, a nobis diligitur.* Id. *N. D. 1, 44, 121*; el que hubiere alcanzado, quien haya a., donde quiera que esté: [cf. n. 309, II. *Me ut tibi videbitur, sepelito.* Id. *Tusc. 1, 45, 105*; como te pareciere, como te parezca. *UTRUM horum DIXERIS* (indicat.), *in eo culpa et crimen haerebit.* Id. *Verr. 2, 5, 45, 106.*]

304

Ubi particula *cum* ceteraeque tempus, condicionem et locum exprimentes indicant actionem repetitam «siempre que, todas las veces que», junguntur praeterito perfecto et plusqpf. indicativi, aliquando imperfecto et plusqpf. subjunctivi. Perfectum redditur per praesens, plusqpf. per imperfectum. (*Cum iterativum*.)

Cum fortuna REFLAVIT, affligimur. Cic. *Off. 2, 6, 19*; cuando nos es desfavorable, siempre que nos sopla con viento contrario. *Cum in jus duci debitorem VIDISSENT, undique convolabant.* Liv. 2, 27, 8; cuando veían, todas las veces que veían.

[Sunt hujusmodi: *postquam, quoties, simulac, ubi, si* et relativa infinita *quicumque, quocumque, quacumque, ubicumque. Quocumque aspexisti, ut furiae, sic tuae tibi occurrunt injuriae.* Cic. *Par. 2, 18*; adondequiera que vuelvas (que vuelves) los ojos, se te representan tus injusticias. (*Verres*) *cum ad aliquod oppidum venerat, eadem lectica usque in cubiculum deferabatur.* Id. *Verr. 5, 11, 27*; se hacía llevar.

¹ Cf. Granatensis, *Or. y Med. p. 1. juicio final, señales que precederán*, B. 8, 43°: «Primero que este día venga, habrá grandes guerras». V. Cuervo. *Dicc. 1, 487° b, 3.* Cf. seq. adn.

² Aprendo cuando estudio; aprendí cuando estudié; aprenderé cuando estudie, c. *estudiare*; habré aprendido cuando haya estudiado, c. *hubiere estudiado*. Digo a quien encuentro, dije a quien encontré, diré a quien encuentre o encontrare. Latín: *nam constructionem servant linguae neolatinae, dempta Castellana, Lusitana (Gallaica) et Valacha. Atamen cum certitudo facti exprimens est, usurpatur indicativus.* «El tercero (aparecimiento del Verbo divino) será cuando en el fin de los siglos tornará a venir otra vez.» Legionensis ap. Caro et Cuervo, *Gr. p. 256.*

Simulac mihi collibitum est, praesto est imago. Id. *N. D.* 1, 38, 108; luego que se me antoja. *Sin autem (ad luxuriam) etiam libidinum intemperantia accessit, duplex malum est.* Id. *Off.* 1, 34, 123.^{1]}

2. INDICATIVUS HYPOTHETICUS, SIVE CONDICIONALIS, ET CAUSALIS (Cf. nn. 317-322)

305

I. Orationes condicionata et condicionalis cum nostra generatim conveniunt.²

SI VALES, bene EST. Cic. *passim*. Si pace frui VOLUNUS, bellum GERENDUM EST. Id. *Phil.* 7, 6, 19. [*Adhuc certe, nisi ego insanio, stulte omnia et incaute.* Id. *Att.* 7, 10. Si nihil aliud fecerunt, nonne satis fuit eis gratius agi? Cic. *S. Rosc.* 37, 108. *Moriere virgis, nisi mihi signum traditur.* Id. *Verr.* 4, 39, 83; si no me entregas (al momento, ahora mismo.) *Decernatur, si placet.* Id. *Cat.* 4, 4, 7. Si meis incommodis laetabantur, urbis tamen periculo commoverentur. Id. *Sest.* 24, 54; cf. n. 312, NB. 3.]

NB. In oratione condicionali futuri indicativi usurpatur a nobis futurum subjunctivi aut praesens indicativi.³ *Naturam si SEQUEMUR ducem, nunquam aberrabimus.* Cic. *Off.* 1, 28, 100; si tomáremos por guía, si tomamos. [*Omnia a te mihi data putabo, si te valentem videro.* Id. *Fam.* 16, 13; «si yo te viere esforzado» (con fuerzas). Abril [16, 15]; cf. seq. *adn.*]

Adn. A nobis [saepe non significatur actionem orationis primariae praecedere ab actione secundariae. Quare] frequenter praesens, praeteritum et futurum imperfectum adhibentur, ubi Latine usurpatur praeteritum perfectum, plusquamperfectum et futu-

¹ In nonnullis editionibus mendose aliquando pro praeterito perf. futurum exactum, aut perf. subj. reperitur, v. g. *accesserit* pro *accessit*, *inciderint* pro *inciderunt*. Do modo a Cic. et Caes. usurpato cum particulis iterativis v. LEBRETON, *Caes. Synt.*, pp. 37-47.

² Hoc est, adhibetur indicativus in oratione condicionali, in condicionata modus orationis primariae proprius, cum solum condicio fingitur sive supponitur ita ut nequo affirmetur neque negetur cum expleri sive existere. Intellege modo ne obstat aliqua subjunctivi generalis regula. Cf. n. 313.

Si condicio enuntiatur ut non expleta, immo exclusa per contrarium adhibetur imperfectum et plusquamperfectum subjunctivi. Imperfectum significat tempus praesens et praeteritum, plusqperf. praeteritum.

³ *Ve, si abre los ojos; veía, si los abría; vió, si los abrió; verá, si los abre, si los abre, nunquam si los abrirá, neque, ut multi dicunt, si los abriese.* Cf. CUENVO, *Apuntaciones*, n. 292, 3.ª edic. CEJADOR, *La Lengua de Cervantes*, t. 1, n. 446; CARO, *Cuervo, Gr. Lat.*, p. 256, *adn.* in ima p.

rum perfectum: [tempora praesentia pro praeteritis.] *Carmina tum melius, cum VENERIT ipse, canemus.* Verg. *B.* 9, 67; cuando hubiere llegado, c. haya ll.; cuando llegare, c. llegue. *RESPIRARO, si te VIDERO.* Cic. *Att.* 2, 24, 5; respiraré, si te viere, si te veo. [*Gratum mihi FECERIS, si Juniae meis verbis ERIS GRATULATUS.* Id. *Fam.* 15, 8; me complacerás (te quedará agradecido), si dieres de mi parte el parabién a J.¹ *Hau[d] desinam, donec PERFECERO hoc.* Ter. *Phorm.* 2, 3, 73 [419]; hasta que hubiere terminado, h. que haya terminado, h. que terminare, h. que termine, h. haber terminado, h. terminar. *Constituere nihil possum, priusquam te VIDERO.* Cic. *Att.* 16, 15, 6; antes que te viere, a. que te vea, a. de haberte visto, a. de verte, cf. n. 303.²

Dicitur praesertim: si voluero, potuero, licuerit, placuerit, cet., cum sermo est de voluntate vel facultate. *Malevolentiae hominum in me, si poteris, occurreris; si NON POTUERIS, hoc te consolabere, quod, cet.* Brut. ap. Cic. *Fam.* 11, 11, 2.³

II. Nota locutionem *miror si, mirum est si. Minime MIRUM, si ista res adhuc nostra lingua illustrata non est.* Cic. *de Or.* 2, 15, 55. — *Si modo*, «si es que, con tal que», *si quidem*, «si es que, una vez que, dado que», *si forte, si tamen, cet. sensum particulae si magis definiunt: Omnia ei obsequia polliceor, si modo rempublicam respicere volet.* Planc. ap. Cic. *Fam.* 10, 11, 5; «le hago todas las ofertas que a mí me son posibles, solamente él quiera mirar por el bien público». Abril [10, 14]. *O fortunatam rempublicam, si quidem hanc sentinam urbis ejecerit.* Cic. *Cat.* 2, 4, 7.]

306 I. Particulae condicionales praecipuae sunt **si**, et in negatione **nisi**, «si no, a no ser que, a menos que»; **si non**, cum vis additur negationi «en el caso de no; en el caso de que

1 «Me complacerás, si felicitaras», SALAZAR, *Método práctico del Idioma latino*, 2, n. 218, Latinae constructionis ac proinde sententiae Tullianae minime respondet.

2 Idem Intellege de subjunctivo, ut suis locis animadvertetur.

3 En paradigma indicativi conditionalis:

Hoc si dico, erro: si esto digo, me equivoco.

Hoc si dicebam, errabam (erravi): si esto decía, me equivocaba (me equivoqué).

Hoc si dixi, erravi: si esto dije, me equivoqué, etc.

Hoc si dixeram, erraveram: si esto había dicho, me había equivocado.

Hoc si dices, errabis:

Hoc si dicaris, errabis: { si esto dijeres, si esto dices, te equivocarás.

Hoc si dixero, erravero: (si hubiere dicho esto, me habré equivocado) si dijere esto, me equivocaré.

no». (*Aequitas*) tollitur omnis, si habere suum cuique non licet. Cic. Off. 2, 22, 78. Invenitur etiam **ni**, «si no» praesertim apud priscos et cum certis locutionibus, v. g. *moriar, ni hoc ita est.*¹ [Etiam dicitur *nisi si*, «excepto si», et *nisi forte, nisi vero*, quibus sententia praecedens vel corrigitur vel restringitur; sed *nisi vero* semper dicitur per ironiam. *Noli putare me ad quemquam longiores epistulas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit.* Cic. Fam. 14, 2, 1; excepto si alguno, «si no es cuando alg.» Abril. *An est quisquam qui hoc ignoret?... Nisi vero existimatis dementem P. Africanum fuisse.* Id. Mil. 3, 8.]

II. **Sin, sin autem, si vero**² sunt apud nos «mas si, pero si (y si)». *Hunc mihi timorem eripe; si est verus, ne opprimar; sin falsus, ut tandem aliquando timere desinam.* Cic. Cat. 1, 7, 18. [*Id si ita est, omnia faciliora; sin aliter, magnum negotium.* Id. Fam. 11, 14, 3; pero si de otra manera, «pero si no». Abril.]

III. **Si minus, sin minus, si non** expriment oppositionem ad alterum membrum exponunturque per «pero si no (y si no)»: *Si mihi veniam (Caesar) dederit, utar illius condicione; si minus, impetrabo aliquid a me ipso.* Cic. Att. 9, 13, 1. [*Si feceris id quod ostendis, magnam habebō gratiam; si non feceris, ignoscā.* Id. Fam. 5, 19, 2. *Si quid novisti rectius istis, Candidus imperti; si non, his utere mecum.* Hor. Ep. 1, 6, 68. Si verbum ut in hoc exemplo subauditur in altero membro, dicitur saepius *si minus, sin minus*. — **Si non et**, praesertim sine verbo, **si minus**, additis nonnunquam in condicionata *at (at tamen, at certe)*, est «si no—a lo menos». *Si mihi republica bona frui non licuerit, at carebo mala.* Cic. Mil. 34, 93. *Hoc, si minus verbis, re confiteri cogitur.* Id. Pat. 10, 23. *Statui adhibere aliquam modicam consolationem, quae levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset.* Id. Fam. 5, 16, 1; darle algún pequeño consuelo, que a lo menos aliviase tu pena, si no podía quitártela.³

IV. Orationi condicionatae sensus negativi additur exceptio ope particulae **nisi, nisi tamen**, «tan sólo, sino que», cum indicativo. *De re nihil possum judicare; nisi illud mihi certe persuadeo, te, talem virum, nihil temere fecisse.* Cic. Fam. 13, 73, 2; «no sé qué decirme del caso; sino que yo tengo por cierto que una persona tan

¹ *Ni* frequens est apud Sall. et Liv., non ita ap. Cic. Ap. Caes. et Nep. non legitur.

² *Sin vero* est aevi sequioris, v. g. Columell. 7, 3, 44.

³ *Ya que no*, ut est apud Abril, nimis absolute dicitur.

grave como tú no» lo hizo «sin gran causa». Abril [13, 71]. Cf. Sall. J. 24, 5: *nisi tamen intellego*.¹ *Nisi quod additur etiam condicionalis affirmativae. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt, NISI QUOD in philosophia vehementer ab eo DISSENTIO*. Cic. Fam. 13, 1, 2; «salvo que en lo que a la filosofía toca soy de muy diferente opinión». Abril.]

V. Adhibetur indicativus cum *sive*—*sive*, ya—ya, ora—ora, tanto si—como si. *Impia consuetudo est contra deos disputandi, sive ex animo id FIT, sive simulate*. Cic. N. D. 2, 67, 168; ya fin- giéndolo.²

307 Particulae causales *quod*, *quia*, porque, *quoniam*, et *quando*, dado que, ya que, junguntur indicativo cum expriment causam vel occasionem quae a colloquente affirmatur. [*Quod et quia causam seu rationem, quoniam et quando occasionem expriment.*]

Quod abes gratulor: vel *QUIA non VIDES ea quae nos, vel QUOD excelso et illustri loco SITA EST laus tua*. Cic. Fam. 2, 5, 1. [*Meque, quoniam ita tu vis, nimium gratum esse concedam*. Id. Planc. 33, 82. *Libertate Decembri, Quando ita majores voluerunt, utere*. Hor. S. 2, 7, 4. Sunt hujus loci et cum emphasi usurpantur *quoniam quidem* et *quandoquidem*. *Sane gaudeo quod te interpellavi, quoniam quidem tam pulchrum mihi dedisti iudicii tui testimonium*. Cic. Leg. 3, 1, 1. 3.]

NB. Cum verbis quae significant laudem, vituperationem, accusationem, admirationem usurpatur *quod*, non vero *quia*. *QUOD ABES gratulor*. Cic. Fam. 2, 5, 1. [*Quod spiratis, quod vocem mittitis indignantur*. Liv. 4, 3, 8.—Item adhibetur *quod* cum verbis affectuum, quae etiam infinitivum admittunt: n. 346.]

¹ Locutio nostra «no hacer otra cosa sino, no h. otra cosa que», sequente infinito, dicitur Latine *nihil aliud facere (agere) nisi*, cum verbo in eadem persona et tempore quo *facio*. *Nihil aliud fecerunt, NISI rem DETULERUNT*. Cic. S. Rose. 37.

² *Sive enim ad sapientiam perveniri POTEST, non paranda solum ea, sed fruenda etiam est; sive hoc difficile EST, tamen nec modus est ullus investigandi veri*. Cic. Fin. 1, 4, 3: o se puede llegar a la posesión de la sabiduría, y entonces no solamente se ha de adquirir, sino también de disfrutar; o ésto es difícil, y con todo no se ha de poner término a la investigación de lo verdadero. («... y entonces—; o... y entonces» aut simplicius «si—si.»)

³ In re judiciaria pro *quando* aut *quandoquidem* etiam dicitur *quandoque*: cf. Cic. Verr. 2, 3, 80, 487, Liv. 9, 40, 9.

3. INDICATIVES POST PARTICULAS CONCESSIVAS,
COMPARATIVUS, RELATIVUS

(Cf. nn. 324-325, 330-331)

308 I. Quamquam, etsi, «aunque», tametsi (tamen-etsi, priscum et familiare), «aun cuando, bien que», indicativo adhaerent, nisi obstat praeceptum aliquod generale subijunctivi.¹

QUAMQUAM omnis virtus nos ad se ALLICIT, tamen justitia et liberalitas id maxime efficit, cet. Cic. Off. 1, 17, 56. [At Caesar, ETSI nondum eorum consilia COGNOVERAT, tamen... fore id quod accidit suspicabatur. Caes. G. 4, 31, 1. Quod TAMETSI miserum et indignum EST, feret tamen aequo animo. Cic. S. Rosc. 17, 49. Cf. n. 319.]

NB. Quamquam cum subijunctivo fere poetarum est aevique recentioris. QUAMQUAM MOVERETUR his vocibus, manu tamen abnuat quicquam opis in se esse. Liv. 36, 34, 6. [—Quamquam, rarius etsi et tametsi, «mas, pero», absolute posita, h. e. tanquam oratio praecipua, superioris sententiae sensum restringunt aut corrigunt. (Senex) diu vixit. Quamquam, o dii boni! quid est in hominis vita diu? Cic. C. M. 19, 69.]

II. Ab aetatis sequioris auctoribus particulae concessivae junguntur participiis, adjectivis aliisque orationis circumscriptionibus. (Caesar) QUAMQUAM obsidione Massiliae... RETARDANTE, brevi tamen omnia subegit. Suet. Jul. 34. [(Cicero) immanitatem parricidii, quamquam per se manifestam, tamen etiam vi orationis exaggerat. Quint 9, 2, 53. Sed quamvis cum adjectivo etiam apud antiquiores invenitur cum hac significatione: «por más — que sea (fuese).» Eo si onere carerem, quamvis parvis Italiae latebris contentus essem. Cic. Fam. 2, 16, 2; con cualquier rincón (escondrijo), por pequeño que fuese.²

III. Similitudinem exprimunt ut, uti, sicut, velut, tanquam

¹ V. c. Vi regere patriam QUAMQUAM POSSIS, tamen importunum est. Sall. J. 3, 2 (subjunct. secundae pers. indefinitae; n. 314). Apud Terent. Eun. 216 (2, 4, 10): Memini, TAMETSI nullus MONERAS; cf. n. 319. Quae restrictio etiam de aliis particulis indicativi intelligenda est. «Etsi, quamquam principiis librorum, orationum atque epistolarum», inquit Alvarus, «accommodatissima sunt subsequente particula tamen... Tametsi vix initio librorum aut orationum invenies; apud Ciceronem Fam. 4, 5, 4, epistolam ad Lentulum inchoat: Tametsi mihi nihil fuit optatius,» cot. n. 414.

² «En cualquier rincón de Italia me retiraría de buena gana», ut transfert Abriú, respondet Latinis verbis: quibuscumlibet Italiae latebris, minime quamvis parvis.

et quasi, itidem ceu apud poëtas et recentiores, «como, así como»; in duplici autem oratione vel membro ut, uti, sicut, velut, quemadmodum, raro quasi, quomodo, tanquam — ita, sic, item. Quae cum indicativo junguntur.

Exempla passim occurrunt, v. c. apud Ciceronem, *C.M.* 19, 71. — Ut quidque est optimum, ita est rarissimum idem sonat quod: quo quidque est melius, eo est rarius.]

309 I. Oratio relativa est modi indicativi, cum nihil aliud facit quam determinat seu definit antecedens. QUI tum eos agros UBI (=in quibus) hodie EST haec urbs INCOLEBANT. Cic. *Rep.* 2, 2, 4. [Politus iis artibus quas QUI TENENT eruditi appellantur. Id. *Fin.* 1, 7, 26.]

NB. Maxime apud recentiores relativum jungitur aliquando cum imperfecto et plusq̃fecto subiunctivi pro indicativi. QUAE regi PORTARENTUR abripiebat. Nep. *Dal.* 4, 2. [Nec QUOD STATUTUM ESSET manebat. Liv. 21, 58, 7.]

II. Ponuntur in indicativo sententiae relativae indefinitae, tam pronominales quam adverbiales; i. e. quae constant ex pronominibus vel adverbiiis, [ortis fere ex vocis duplicatione aut additione terminationis cumque] ubi nos conjunctivum frequenter usurpamus.

QUIDQUID id EST, timeo Danaos et dona ferentes. Verg. *Aen.* 2, 49; sea ello lo que fuere ⁴. [(Virtutem) qui adeptus erit, UBICUMQUE ERIT gentium, a nobis diligetur. Cic. *N. D.* 1, 44, 121; cf. n. 303, Adn.]

Huc spectant: quicumque, quisquis etiam cuicumodi, uter, quotquot, ubicumque, quocumque, qualiscumque, quantuscumque et cetera ex adiectione cumque nata; item quam. Quoquo consilio fecit, fecit certe suo. Cic. *Rab. P.* 8, 21. Velim omnia quam diligentissime, cuicumodi sunt, scribas. Id. *Att.* 3, 22, 4. Quam volent illi cedant. Id. *Phil.* 2, 44, 113; quanto quieran, c. quisieren.]

⁴ Non recte Ομοια: «Sea de él lo que fuere» pro «sea él» (el caballo); agitur enim de re objecta, non de actione.

CAPUT VIII. DE SUBJUNCTIVO ¹

I. SUBJUNCTIVUS IN ORATIONE PRIMARIA

1. SUBJUNCTIVUS CONCESSIVUS SIVE PERMISSIVUS, DELIBERATIVUS
SEU DUBITATIVUS, POTENTIALIS

310 Adhibetur conjunctivus ad exprimendam concessionem, permissionem, suppositionem. Negationi adjungitur *ne*. Tempora eadem sunt quae apud nos.

Haec sint falsa sane, invidiosa certe non sunt. Cic. *Ac.* 2, 32, 105; sea falso enhorabuena, ciertamente odioso no lo es. *Vendat aedes vir bonus propter aliqua vitia quae ipse norit, ceteri ignorent.* Id. *Off.* 3, 13, 54; «supongamos que un hombre de bien vende una casa por algunas faltas que tiene, que solo él las sabe y los demás ignoran». Valbuena. [*«Seditiosus homo Cn. Carbo fuit.» FUEKIT aliis: quando tibi esse coepit?* Id. *Verr.* 2, 1, 14, 37. *Verum anceps pugnae fuerat fortuna; FUISSET.* Verg. *Aen.* 4, 603; pero habría sido dudosa la suerte del combate: que lo hubiera sido; *fuerat pro fuisset:* n. 302. *NE SIT sane summum malum dolori; malum certe est.* Cic. *Tusc.* 2, 5, 14. *VICISSENT improbos boni: quid deinde?* Id. *Sest.* 19, 43.]

311 I. Adhibetur subjunctivus interrogando, ad id significandum quod debet aut potest evenire, saepe cum significatione rei dubiae vel non eventurae. [Et solet verbis *debeo* et *possum* explicari. Praesens et futurum ad rem praesentem aut futurum referuntur, imperfectum, raro perf., et plusq̄fectum ad praeteritam.]

An ego non PROVIDEAM meis civibus? Cic. *Phil.* 6, 6, 17; ¿acaso no debo mirar por, no he de mirar por—? ² *Cum illo quis NEGET actum*

¹ Subjunctivus rem non ut factam sed ut mente solum conceptam generatim exprimit aut optatam; v. g. *Socrates contentius ambulat, ut famem obsōnet;* para excitar el apetito. *Paulo majora canamus.* In nonnullis tamen subordinatis propositionibus adhibetur subjunctivus, cum sermo est de re quae enuntiatur ut existens; v. g. *Socrates ita contentius ambulavit, ut famem obsonaret.* Subjunctivus autem ita dictus est, quod alteri verbo generalit̄ subjungitur. Tempora cum ipso modo traduntur.

² Etiam aliquando: ¿no miraré por? Cf. Nonell, *Gram. Cast.* n. 296, 111.

esse praeclare? *Id. Lael. 3, 11*; ¿quién negará, quién podrá negar que le fué perfectamente? [ELOQUAR AN SILEAM? Verg. *Aen. 3, 39*; i. e. *eloqui an silere debeo?*¹ *Quis cladem illius noctis, quis funere fando EXPLICIT, aut possit lacrimis aequare dolores?* *Ib. 2, 361*; «*possit aequare et aequet idem valent*»: ALVAR. n. 49. *Quis Martem tunica tectum adamantina Digne SCRIPSERIT?* Hor. *C. 1, 6, 13*; i. e. *quis scribat? quis scribere possit?* ¿quién podrá describir? in futuro, pro quo in passiva et cum deponentibus adhibetur praesens² *Tu denique, Labiene, quid FACERES tali in re ac tempore?* Cic. *C. Rab. 8, 22*; ¿qué pudieras hacer? *Ego tibi IRASCEMER? tibi ego POSSEM irasci?* *Id. Q. fr. 1, 3, 1. Ego te videre NOLUERIM?* respondetur affirmationi: *tu me videre noluisti. Ib. 1, 3, 1*; ¿yo no he de haber querido verte? ¿que yo no haya querido verte? *Mihi cujusquam salus tanti FUISSET, ut meam neglegerem?* *Id. Sull. 16, 45*; ¿debía yo haber tenido en tanto?

NB. Cum significatur rem fieri non posse, adhiberi potest per ellipsim particula *ut*, ad urgendam interrogationem. *Tu ut unquam te CORRIGAS?* Cic. *Cat. 1, 9, 22*; ¿tú enmendarte? i. e. *fieri potest ut, cet.? Egone UT te INTERPELLEM?* *Id. Tusc. 2, 18, 42*; ¿yo interrumpirte?³]

II. Adhibetur etiam conjunctivus ad rem quae fieri posset (meramente posible) designandam, praesertim cum subiecto indefinito pronominis et secundae personae. Praesens saepe rem futurum significat.

ROGES me quid aut quale sit Deus. Cic. *N. D. 1, 22, 60*; me preguntará, podrás preguntarme. «*O stultum hominem*» DIXERIT QUIPIAM. Cic. *Off. 3, 27, 100*; dirá alguno, alguien podrá decir. [*Confecto proelio, tum vero cerneret quanta audacia fuisset in exercitu Catilinae.* Sall. *C. 61, 1*; entonces sí que vieras, pudieras ver, se podía ver.]

NB. Futurum perfectum subjunctivi potentialis ostendit modeste iudicium, fere in prima persona. *Hoc vero sine ulla dubitatione CONFIRMAYERIM, (eloquentiam) rem unam esse omnium difficillimam.* Cic. *Brut. 6, 25*; defendería, osaría defender. [*Nemo suaserit studio- sis dicendi adolescentibus, in gestu discendo histrionum more elaborare.* Cic. *de Or. 1, 59, 251*; nadie aconsejará, se atreverá a aconsejar. Huc pertinent praemunitiones illae quibus veniam pacemque praefa-

1 ¿Callaré o hablaré? GRANADA, Guía, 1, 4 initio. B. 6, 23^a.

2 *Occiderit ferro Priamus? Troja arserit igni?* est futurum exactum indicativi: ¿habrá muerto a hierro Priamo (sin más, sin ser vengado)? V. Verg. a. carm. 577 ad 582 *Aen. 2*, et recentiores interpretes.

3 *An et ne non sunt propria subjunctivi potentialis, sed interrogationi communia.*

mur: *pace tua, pace magistri dixerim* (etiam invenies *pace tua dicam: lo diré.*)

2. SUBJUNCTIVUS OPTATIVUS ET HORTATIVUS

312 I. Subjunctivus **voluntatem** optatumque exprimit, et in prima persona plurali mutuam **hortationem**. Tempora Latina et nostra eadem sunt. Praesens et perfectum votum rei significant quae fieri posse existimatur, contra imperfectum et plusquamperfectum.

VALEANT cives mei (VALEANT), *SINT incolumes, SINT florentes, SINT beati*. Cic. *Mil.* 34, 93. *AMENUS patriam*. Id. *Sest.* 68, 143. [*Dii te PERDUNT, fugitive*. Id. *Dej.* 7, 21. *Omnia di FACERENT, essent communia nobis*. Ov. *M.* 9, 490. — Subjunctivus hortativus invenitur in stilo familiari etiam cum secunda persona. *Cautus sis, mi Tiro*. Cic. *Fam.* 16, 9, 4. Cf. n. 339.]

II. Similiter dicitur *velim, nolim, malim*. «quisiera, no quisiera, prefiriera», de optato quod expleri potest: *vellem, nollem, mallet* de voto cui satisfieri nequit. *NOLIM ita existimes*. Cic. *Att.* 2, 1, 6; no quisiera, no querria. *Quam VELLEM Romae mansisses!* Ib. 2, 22, 1. [*Hoc Ithacus velit, et magno mercentur Atridae*. Verg. *Aen.* 2, 104; poet. pro *vellet, mercarentur*. Hic subjunctivus conjunctiones non respuit quae natura sua indicativum habent. *Camillus, quamquam exercitum assuetum imperio mallet, nihil recusavit*. Liv. 6, 9, 6; aunque más bien deseara, a. más bien hubiera deseado. — Eodem pacto *cuperem*, Cic. *Att.* 4, 16, 7.]

NB. 1. Ad vim augendam additur optativo **utinam**; in negatione adhibetur **ne**. *UTINAM ego tertius vobis amicus ADSCRIBERER!* Cic. *Tusc.* 5, 22, 65; ojalá fuera (yo) admitido en vuestra compañía como un tercer amigo, fuese yo contado entre vosotros como. *Quod UTINAM NE in mentem incidisset!* Ter. *Phorm.* 157 [1, 3, 5]. [*NE vivam, si tibi concedo ut, cet.* Cic. *Fam.* 7, 23, 4, in jurandi vel imprecandi formulis. **Utinam non** rarum est: *Haec ad te die natali meo scripsi; quo utinam susceptus non essem!* Cic. *Att.* 11, 9, 3.

NB. 2. Praeter **utinam**, sunt optandi particulae apud poetas: o **utinam**, o **si**, raro **si**, **sic**; ut apud priscos et poetas. Omnes autem fere cum praesente junguntur. O **UTINAM...** *OBTRUTUS insanis ESSET adulter aquis!* Ov. *Her.* 1, 5, 6. O *mihî praeteritos REFERAT si Juppiter annos!* V. *Aen.* 8, 560; cum praesente pro imperf. «Oh! si Júpiter me restituyese a mis pasados a.!» OCHOA. *Si nunc se nobis ille*

aureus arbore ramus OSTENDAT! *Ib.* 6, 187. *Ut illum di deaeque senium PERDANT!* *Ter. Eun.* 302 [2, 3, 10]; acaben con aquel vejete. *Sic tua Cyrraeas FUGIANT examina laxos!* *Verg. B.* 9, 30; así huyan tus enjambres. *Sollicitat, ita vivam, me tua, mi Tiro, valetudo.* *Cic. Fam.* 16, 20: «así viva yo, amado T., como me tiene puesto en congoja tu salud.» Abril; i. e. es así verdad, como que yo vivo, que me tiene solícito tu salud. Et sequente particula *ut*: *Ita me di ament, ut ego nunc... laetor.* *Ter. Haut.* 686. — Nota hujusmodi exempla: *O morem praeclarum disciplinamque quam a maioribus accepimus, si quidem teneremus!* *Cic. Flacc.* 7, 15; ¡ojalá la conserváramos!

NB. 3 Invenitur etiam optativus qui refertur ad tempus praeteritum, estque affinis potentiali et imperativo. *Hac Trojana tenus fuerit fortuna SECUTA.* *Verg. Aen.* 6, 62; ¡ojalá que nos haya sólo hasta aquí perseguido la mala suerte de Tr.! *Eisdem ex libris perspicies et quae gesserim et quae dixerim; aut NE POPOSCISSES.* *Cic. Att.* 2, 1, 3; o no los hubieras p.⁴].

II. SUBJUNCTIVUS IN ORATIONE SECUNDARIA ²

1. PRAECEPTA SUBJUNCTIVI PROPOSITIONIBUS SECUNDARIIS COMMUNIA

313

1. Subjunctivo adhaerent orationes tum relativae tum conjunctionales quae ad alienam sententiam referuntur, i. e. quae exprimunt *cogitationem alterius*, non ipsius scriptoris aut colloquentis. (*Oratio obliqua* late sumpta.)

Zeno appellat beatam vitam eam solam, quae cum virtute DEGATUR: cf. *Cic. Fin.* 4, 12, 30; scriptor solum profert sententiam Zenonis, quam neque affirmat neque negat. *Aristides nonne ob eam causam expulsus est patria, quod praeter modum justus ESSET?* *Cic. Tusc.* 5, 36, 105; porque (en sentir de los Atenenses) era demasiado justo: ratio

1 En conspectus optativi conjunctivi:

Utinam adsis! ¡Ojalá estés (estuvieras) presente (ahora, para tal día): exprimit votum rei praesentis vel futurae quae fieri potest.

Utinam affueris! ¡Ojalá hayas estado presente! (antes): exprimit votum rei praeteritae quae fieri potuit.

Utinam adesses! ¡Ojalá estuvieses pr. l. (ahora, para tal día): exprimit votum rei praesentis aut futurae, quae fieri non potest.

Utinam affuisses! ¡Ojalá hubieras estado pr. l. (antes): exprimit votum rei praeteritae quae fieri non potuit.

2 Paragraphi I-VI sunt de oratione accessoria; VII, VIII de completiva

exprimitur ut ab Atheniensibus allata; sententiam vero suam retelit Cicero. [*Poetus omnes libros, quos frater suus RELIQUISET, mihi donavit.* Id. *Att.* 2, 1, 12; que según él su hermano había dejado, que él decía que su hermano le d. *Noctu ambulabat in publico Themistocles, quod somnum capere non posset.* Id. *Tusc.* 4, 19, 44; sc. haec ratio a Themistocle afferebatur: scriptor vero si suae affirmationis *ambulabat*) voluisset ex sua mente rationem exprimere, dixisset: *quod non poterat.* (Nota in causali oratione cum verbis dicendi atque existimandi: *Cum Hannibalis permissu exisset de castris, rediit paulo post, quod se OBLITUM nescio quid DICERET.* Cic. *Off.* 1, 13; *quod esset oblitus, ut dicebat. Legatos suos multi (praetores) de provincia decedere iusserunt, quod illorum culpa se minus commode AUDIRE ARBITRARENTUR.* Id. *Verr.* 3, 58, 134.) (*Romani*) tamen, *quia consules ad id locorum prospere rem GERERENT, minus his cladibus commovebantur.* Liv. 28, 22, 1; porque veían que a los cónsules hasta allí les iba bien. ¹

NB. Historici non raro imperfecto et plusperfecto indicativi utuntur in propositionibus quae alienam opinionem declarant. (*Themistocles*) *certiorem enim fecit, id agi ut pons QUEM ille in Hellesponto FECERAT, dissolveretur.* Nep. *Them.* 5, 1; illud quem fecerat verba sunt Themistoclis.]

II. Etiam subiectivum postulant orationes secundariae quae exprimunt quid antea scriptor ipse senserit, modo ne id nunc asseveret.

(*Res*) *nulla maior occurrebat, quam si optimarum artium viam TRADEREM meis civibus.* Cic. *Div.* 2, 1, 1. [*Haec omnia occurrebant, colles campique et Tiberis et assueta oculis regio et hoc caelum, sub quo NATUS EDUCATUSQUE ESSEM.* Liv. 5, 34, 3.]

III. In subiectivo ponuntur orationes secundariae quae pendent ab infinitivo aut subiectivo, eorumque sensum mere perficiunt et complent. ²

¹ Cf. Nieremberg: «Ofreciéronle (los turcos piratas) al P. Andrés Gualdames) honras, puestos y riquezas, si, dejada la fe de Cristo, abrazase la suya de Mahoma, y fuese su predicador.» *Varones ilustres de la C. de J.*, t. 2, p. 456, Bilbao, 1889. Ribaden.: «Habiéndose determinado (el prefecto) de atraerla a su voluntad (a Sta. Inés) con halagos y promesas, y si estas no bastasen con espantos y tormentos; envío sus ministros de justicia por ella.» *Flos. En.* 21, *Sta. Inés*, n. 2.

² Sc. adhibetur subiunct. in his secundariis orationibus conjuncionalibus et relativis stili obliqui, cum eae pars sunt notionis ipsius quam exprimit infinitus aut subiectivus. Cum vero aliquid absolutum aut independens significant, aut nomen praecedens tantummodo explicant, indicativo efferuntur: cf. h1c, IV. Generatim dici potest indicativum adhiberi ad rem certam aut sententiam auctoris, subiectivum ad rem indefinitam significandam.

Ennius non censet lugendam esse mortem, QUAM immortalitas CONSEQUATUR. Cic. *C. M.* 20, 71; sine infinitivo: *non est lugenda mors, quam immortalitas consequitur.* Arivovistus respondit: si (Galli) iterum experiri VELINT, se iterum paratum esse decertare. *Caes. G.* 1, 44, 1-4; in oratione recta: si iterum experiri volunt, iterum paratus sum d. *Quod me unicissime admones, ut me integrum, QUOAD POSSIM, servem, gratum est.* Cic. *Att.* 7, 26, 2; sine dependentia: *me integrum, quoad potero, servabo:* cf. seq. NB. [*Potentis est facere quod velit, et potens facit quod vult;* es del poderoso hacer lo que quiera, el poderoso hace lo que quiere. *Rogavit ut, quoniam sibi vivo non subvenisset, mortem suam ne inultam esse pateretur.* Id. *Div.* 1, 27, 57; *quoniam mihi vivo non subvenisti, mortem meam ne inultam esse passus sis.* *Sapiens non dubitat, si ita melius sit, migrare de vita.* Id. *Fin.* 1, 19, 62; *sapiens, si ita melius est, migrat e vita.* *Virtus facit ut eos diligamus, in quibus ipsa inesse videatur.* Id. *Off.* 1, 17, 56.

Exceptiones raras sunt, maxime apud scriptores probatissimos. Tanta vero modorum attractio est, ut etiam subjunct. adhibeatur post orationem subjunctivam, ubi locus est indicativo; aut infinitivus pro subjunctivo post orationem infinitivam. *Accidit ut nonnulli milites qui in silvas DISCESSISSENT, repentino equitum adventu interciperentur.* *Caes. G.* 3, 39, 2; pro qui discesserant: cf. IV. *Cives nos eorum esse et, si non easdem opes HABERE, eandem patriam incolere.* *Liv.* 4, 3, 3.]

IV. Sin autem suam ipsius scriptor sententiam vult expromere vel aliquid aperte affirmare aut definite significare, indicativo utitur. *Apud Hypanim fluvium, QUI ab Europae parte in Pontum INFLUIT, Aristoteles ait bestiolas quosdam nasci, quae unum diem vivant.* Cic. *Tusc.* 1, 39, 94; qui influit est affirmatio Ciceronis, quae vivant Aristoteles. [*Non intellego quam ob rem, si vivere honeste non possunt, perire turpiter velint.* Id. *Cat.* 2, 10, 21. *Eloquendi vis efficit ut ea quae scimus alios docere possimus.* Id. *N. D.* 2, 59, 148. *Nolite arbitrari... me, CUM a vobis DISCESSERO... nullum fore.* Id. *C. M.* 22, 79.

NB. Futurum imperfectum indicativi orationis dependentis, quae propter infinitivum mutanda sit in subjunctivum, ponitur in praesente (et imperfecto); futurum perfectum ponitur in praeterito perfecto (et plusqp.). Sic: *Naturam si sequemur ducem, nunquam aberrabimus* erit: *DOCET Tullius, naturam si SEQUAMUR ducem, nunquam nos aberraturos:* (AJEDAT Cicero, *naturam si SEQUEREMUR ducem, nunquam nos aberraturos.*) *Roscius facile egestatem suam feret, si hac indigna suspitione liberatus erit* sic mutabitur: *Roscius facile egestatem suam se laturum PUTAT, si hac indigna suspitione LIBERATUS SIT.* Cic. *S. Rosc.* 44, 128,

si se viere libre; (*Roscius facile egestatem suam se laturum PUTAVIT, SI hac indigna suspicione LIBERATUS ESSET.*) In qua (*clava*) ERAT scriptum: nisi domum REVERTERETUR, se capitis eum damnaturos. Nep. Paus. 3, 4; — nisi domum revertēre, te c. damnabimus. COGITASTI, SI EI REDDIDISSES, te minus habiturum. Cic. Verr. 4, 12, 29.]

314 Usurpatur subjunctivus cum secunda persona indeterminata in orationibus condicionata et condicionali aut in sola condicionali, in aliisque dependentibus conjunctionalibus et relativis.

(*Aequabilitatem*) conservare non POSSIS, SI aliorum naturam imitans OMITTAS tuam. Cic. Off. 1, 31, 111; [no podrás, no podrá uno, no podremos, no se podrá conservar la uniformidad, si por imitar el natural de los demás, descuidas (descuidares), uno descuida (descuidare), descuidamos (descuidáremos), se descuida (descuidare) el tuyo, el suyo, el nuestro;] pro conservare non possumus, si omittimus: cf. n. 305, NB. Memoria minuitur, NISI eam EXERCEAS. Id. C. M. 7, 21; i. e. nisi exercetur, nisi eam exercemus. [*Bonus tantummodo segnior fit, ubi negligas.* Sall. J. 31, 28; i. e. ubi negligitur. *Vi quidem regere patriam, quamquam possis, tamen importunum est.* Ib. 3, 2. *Tantum remanet quod virtute et recte factis consecutus sis.* Cic. C. M. 19, 69; pro consecuti sumus vel consecutus aliquis est. Subjectum indefinitum secundae pers. invenitur etiam in subjunctivo potenciali, item in praeceptis et prohibitionibus.]

2. SUBJUNCTIVUS TEMPORALIS

(Cf. nn. 303-304)

315 I. Cum seriem factorum in narratione conectens, «como», jungitur cum imperfecto et plusquamperfecto subjunctivi, redditurque saepissime per gerundium, v. g. cum videret, «como viese» aut «viendo»; cum vidisset, «c. hubiese visto, habiendo visto». (*Cum* narrativum seu historicum.)

(*Epaminondas*) CUM VICISSET *Lacedaemonios apud Mantineam, atque ipse gravi vulnere exanimari se VIDERET, quaesivit salvusne esset clipeus. CUM salvum esse flentes sui RESPONDISSENT*, cet. Cic. Fin. 2, 30, 97; habiéndole res-

pondido, como le hubiesen respondido (respondiéndole, como le respondiesen: cf. n. 305, *adn*). Exempla passim occurrunt. Cf. n. 303, *NB*. 1.

II. Adhibetur semper subjunctivus post locutionem *audivi*, *audium est*, cct. *cum*, fere semper post *fuit tempus cum* vel *fuit cum*, *erit illud tempus*, *dies*, cct. *cum*; [hubo un tiempo en que, tiempo vendrá en que, i. será cuando. (*Cum* relativum.)]

Saepe ex eo audivi, *CUM* DICERET. Cic. de Or. 2, 33, 144; le oí decir. *Fuit tempus illud*, *CUM* ARBITRARE, cct. *Ib.* 1, 1, 1. [*Saepe enim soleo audire Roscium*, *cum* illa dicat. *Ib.* 1, 28, 129. — *Fuit quoddam tempus*, *cum* in agris homines vagabantur. *Id.* Inv. 1, 2, 2. *Cum* haec locutio aut verbis aut solo sensu negativa est, semper subjunctivus adhibetur. Cf. Cic. Mur. 38, 62. — *Pari modo: Incidunt saepe causae cum repugnare utilitas honestati videatur*. Cic. Off. 3, 12, 50.]

III. *Dum*, *donec*, «mientras, i. e. para que entretanto», et *dum*, *quoad*, «hasta que, hasta tanto que», finem aut propositum exprimentia postulant subjunctivum; [sc. in re sperata et intenta.]

Ut spatium intercedere posset, *DUM* milites CONVENIRENT, *legatis respondit*. Caes. G. 4, 7, 5; a fin de que pudiese mediar un cierto espacio de tiempo en que (para que; entretanto se juntasen: *dum* valet *ut* *interea*. *DUM* *mihi a te litterae VENIANT*, *in Italia morabor*. Cic. Fam. 11, 23, 2. [(*Iratis*) *subtrahendi sunt* *ii* *in quos impetum conantur facere*, *DUM* *se ipsi COLLIGANT*. Cic. Tusc. 4, 36, 78; hasta que se reporten, hasta tanto que recobren la serenidad. (*Caesar*) *interea*, *quoad* *munia hiberna cognovisset*, *in Gallia morari constituit*. Caes. G. 5, 24, 8.

NB. At in sermone familiari praesens subjunctivi ad indicativi transire potest. *Ego in Arcano opperior*, *DUM* *ista cognosco*. Cic. Att. 10, 3. Sic *expecta dum redeam*, *expecta dum redeo*. *Expecta dum redibo* archaicum est. — *Dum* et *donec*, antiquitus *donecum*, «hasta que», nunquam adhaerent plusquamperfecto indicativi, sed conjunctivi. *Trepidationis aliquantum (elephanti) edebant*, *donec quietem ipse timor circumspectantibus aquam fecisset*. Liv. 21, 28, 11.]

316 I. *Antequam* et *priusquam* adhibentur cum praesente subjunctivi [cumque plusquamperfecto indicativi aut conjunctivi], si de re agitur quae fieri solet.

Tempestas minatur ANTEQUAM SURGAT. Sen. Ep. 103, 2. [*Qui erant*

rerum capitalium condemnati non prius hanc civitatem amittebant, quam ERANT in eam recepti, quo mutandi soli causa venerant. Cic. Dom. 50, 78. *Neque avelli, utique ab notis, PRIUSQUAM ordine omnia inquisissent, poterant.* Liv. 22, 7, 11. — Sed cum mere tempus significatur, praeteritum plusquamperfectum semper, imperfectum sere semper in subjunctivo ponuntur, alia tempora raro admodum. At v. 303, NB. 4.¹ *Antequam homines nefarii de meo adventu audire potuissent, in Macedoniam ad Planciumque perrexi.* Cic. Planc. 41, 98. *Paucis ante diebus quam Syracusae caperentur, Otacilius cum quinquere milibus octoginta Uticam ab Lilybaeo transmisit.* Liv. 25, 51, 12.]

II. Ante —, citius —, prius —, quam, item potius quam, usurpata ad id significandum quod fieri non potest, vel omnino fugiendum est, junguntur subjunctivo.

ANTE leões ergo pascentur in aethere cervi,... QUAM nostro illius LABATUR pectore vultus. Verg. B. 4, 59. [(Aegyptii) quamvis carnificinam potius subierint, quam ibi aut aspidem aut faelem violent. Cic. Tusc. 5 27, 78. Prius paene quam ipsi liberi sitis, dominari jam in adversarios vultis. Liv. 5, 53, 7.]

3. SUBJUNCTIVUS CONDICIONALIS ET CAUSALIS

(Cf. nn. 305 - 307)

317

I. Cf. n. 305, I.

Plura SCRIBEREM, si ipse POSSEN. Cic. Att. 8, 15, 3; si pudese por mi mismo: [i. e. non plura scribo, quia non ipse possum. Si corpore VALUISSET, in primis HABITUS ESSET disertus. Id. Brut. 19, 77. Quas inimicitias si cavere potuisset, viveret. Id. S. Rosc. 6, 18; vivirta, viviera (aún). Vos hominibus sceleratissimis ignoscere aequo animo paterer, ni misericordia in perniciem casura esset. Sall. J. 51, 21; si la m. no hubiese de redundar en vuestro daño.²]

NB. 1. Aliquando adhibetur in utraque oratione condicionis praesens pro imperfecto, imperfectum autem pro plusquamperfecto vel in utraque vel in alterutra. Tu si hic sis, oliter sentias. Ter. Andr. 310 [2, 1, 10]: pro si esses, sentireas, si estuviesses en mi lugar. Num igitur eum, si tum ESSES, temerarium civem aut crudelem putares? Cic.

¹ Potiore jure usurpatur conjunctivus, cum non solum vis temporis in his particulis inest, verum finis etiam aut contentio celeritatis. Cf. LEHRETON, Caes. Synt., p. 49.

² Verum anceps pugnae fuerat fortuna. Verg. Aen. 4, 603; i. e. anceps fuisset pugnae fortuna, si socios, ipsam Ascanium ferro absumpsissem: cf. n. 310.

Phil. 9, 4, 14. ⁴ [Si scriberem ipse, longior epistula fuisset. *Id. Att.* 7, 13 a, 5 (15, 7). Et poëtae utuntur nonnunquam presente etiam pro plusqperf. *Spatia et si plura supersint, Transeat elapsus prior.* Verg. *Aen.* 5, 325.

NB. 2. Plusqperfectum subiectivi orationis dependentis si ex absoluto fit condicionatum, mutatur in participium futuri cum fuerim; v. g. *Ostendis qualis tu consul illo tempore fuisses*, sic mutabis, adiecta condicione: *Ostendis qualis tu, si ita forte accidisset, fueris illo tempore consul tuturus.* Cic. *Pis.* 7, 14; minime fuisses; qué cónsul (qué clase de cónsul) habrías sido. Interrogatio directa erit: *Qualis tu, si ita forte accidisset, consul illo tempore fuisses?*

II. Si condicio enuntiatur ut mere ficta sive ut solum mente concepta, sed ita ut possit existere, adhibetur praesens subiectivi in utraque oratione; [potest autem in condicionata adhiberi futurum indicativi.] A nobis usurpatur fere imperfectum. (Condicionalis potentialis.)

Ego si Scipionis desiderio me moveri NEGEM, MENTIAM. Cic. *Lael.* 3, 10; si yo negase..., faltaría a la verdad. [Si fractus illabatur orbis, Impavidum ferient ruinae. Hor. *C.* 3, 3, canens virum justum. Haec si tecum patria loquatur, nonne impetrare debeat? Cic. *Cat.* 1, 8, 19. Dies deficiat, si velim paupertatis causam defendere. *Id. Tusc.* 5, 35, 102.—Haec forma condicionalis maxime apta est ad sententiam modeste proferendam (si negem...), enuntiatque ut possibilem condicionem quae non existit; quare imperfecto respondet: cf. Cic. *Caecil.* 5, 19: *Sicilia tota si una voce loqueretur, hoc diceret.* Et poëtae etiam praesens miscent cum imperf., v. c. Verg. *G.* 4, 116 sqq.

In hac condicione mere ficta adhiberi potest futurum subiectivi: *Si gladium quis apud te sana mente deposuerit, repetat insaniens; redde peccatum sit, officium non reddere.* Cic. *Off.* 3, 25, 95; si alguno depositare en tu casa una espada, estando en su sano juicio, y poniéndose furioso te la pide; será. — *Ut si constitueris te cuipiam advoca-*

4 «Si... los catalanes... se conservaran unidos... vera Palestina y Jerusalén segunda vez las banderas cruzadas.» MASCADA, *Exped. de los cat. y arag.*, proemio. B. 24, 2. Cf. BELLO, *Gr.*, n. 315 regla 3.ª; CABO y CUBERO, *Gr. Lat.*, § 325, 3.ª, adn. m. ima p.; NOVELL, *Gr. Cast.*, n. 298, II.

«In iis sententiis, quae condicionem praeteritam significant, veteres scriptores imperfectum subiectivi» (V. BLASE, *De modorum... permutatione*), «recentiores vero plusquamperfectum soliti sunt usurpare...» PRICH in illo commentario quod diligentissime conscripsit de sententiis conditionalibus Ciceronianis et Caesarianis, Ciceronianos locos (cum imperfecto subiectivi) enumeravit CCIV, qui quidem sine dubio praeteritam significationem haberent. LENAEON, *Caes. Syn.*, p. 57.

tum in rem praesentem esse venturum, atque interim graviter aegrotare filius coeperit; non sit contra officium non facere quod dixeris. *Ib.* 1, 10, 32; como si uno señalarle a otro el día en que ha de presentarse para defenderlo, y en el entretanto sobreviniera una grave enfermedad a su hijo; no será — : señalara y sobreviniera, no sería.]

318 I. In oratione condicionata semper dicitur *facturus fui* vel *eram*, si *scissem*, nunquam *facturus fuisset*, si *scissem*; [h. e. ponitur semper praeteritum perfectum et imperfectum indicativi conjugationis periphrasticae, loco plusquamperfecti subjunctivi;] item saepe *potui*, *debui*, si *scissem*, pro *potuisset*, *debuisset*.

Quos nisi manumisisset, tormentis etiam dederunt puerunt. Cic. *Mil.* 22, 58. [*Relicturi agros omnes erant, nisi ad eos Metellus Roma litteras misisset.* Id. *Verr.* 2, 3, 32.¹ *Deleri totus exercitus potuit (debuit), si fugientes persecuti victores essent.* Liv. 32, 12, 6. Unde in subjunctivo: *Quaeris quomodo totus exercitus deleri potuerit, si fugientes persecuti victores essent. Quaerebas quomodo totus exercitus deleri potuisset, si, ccl., n. 337.*

II. Ad id significandum quod in eo fuit ut eveniret, adhibetur in condicionata oratione pro plusquamperfecto subjunctivi imperfectum indicativi, et maxime apud poetas plusquamperfectum.

Si per L. Metellum licitum esset, matres, uxores sororesque veniant. Cic. *Verr.* 3, 49, 129. *Me truncus illapsus cerebro sustulerat, nisi Faunus ictum Dextra levasset.* Hor. *C.* 2, 17. Cum adverbis *prope* et *paene* etiam perfectum usurpatur. *Pons sublicius iter paene hostibus dedit, ni unus vir fuisset Horatius Cocles.* Liv. 2, 10, 2.]

III. Praeterita *debebam*, *decebat*, *oportebat*, *poteram*, item *eram* cum gerundivo vel adjectivo ponuntur saepe in propositione condicionata pro imperfecto subjunctivi: cf. n. 302.

Omnibus cum contumeliis onerasti quem patris loco, si ulla in te pietas esset, colere debebas. Cic. *Phil.* 2, 38, 99. [*Si Romae Cn. Pompejus privatus esset hoc tempore, tamen ad tantum bellum is erat diligendus.* Id. *Man.* 17, 50. *Si mihi nec stipendia omnia emerita essent, necdum aetas vacationem daret, tamen aequum erat me dimitti.* Liv. 42, 34. — Poetae et alii nonnulli usurpant *eram* pro *essem*. *Solus eram,*

¹ «Nec dubitabo,» inquit Madvig. «In uno qui obstat Ciceronis loco d: *Div.* 2, 3, 21: *Aut si futo (interiit exercitus), etiamsi obtemperasset auspiciis, idem eventurum fuisset, librariorum temeritatem accusare, scriptumque a Cicerone putare fuit.*» *Opusc. alt.*, t. 4, op. V, § 3.

si non saevus adesset Amor. Ov. *Am.* 1, 6, 34. *Jam fames quam pestilentia tristior erat, ni annonae foret subventum.* Liv. 4, 32, 5.¹

319 I. Si, praecedente et aut frequentius etiam, sit concessiva, et indicativum vel subjunctivum postulat, prout condicio proponitur simpliciter aut negatur.

ETIAMSI quod scribas non HABEBIS, scribito tamen. Q. Cic. *Fam.* 16, 26, 2. ETIAMSI OPPETENDA mors ESSET, domi atque in patria mallem quam in externis atque alienis locis. Cic. *Fam.* 4, 7, 4. [(Viri boni) multa ob eam unam causam faciunt, quia decet, etsi nullum consecuturum emolumentum vident. Id. *Fin.* 2, 14, 43. *Etsi nihil aliud Sullae nisi consulatum abstulissetis, tamen eo contentos vos esse oportebat.* Id. *Sull.* 32, 90: cf. praeceptum proxime antecedens.]

II. Si cum sensum habet concessivum, jungitur subjunctivo.

Redeam? non si me CONSECRAT. Ter. *Eun.* 1, 1, 4 [49]; aun en caso de pedírmelo encarecidamente, aunque me lo pida c.²

320 I. Condicio nonnunquam tacita est. *Quid enumerem artium multitudinem, sine quibus vita omnino nulla esse potuisset?* Cic. *Off.* 2, 4, 15; i. e. quae nisi essent, si non fuissent. [Quod si tibi unquam sum visus in republica fortis, certe me in illa causa admiratus esses. Id. *Att.* 1, 16, 1, sc. si affuisses. Qui videret (= si quis videret), urbem captam diceret.]

II. Alias invenitur si cum subjunctivo, ellipsi adhibita. *Epistulam Caesaris misi, si minus LEGISSES.* Cic. *Att.* 15, 22, 5; supple: ut legeres (si minus l.). *Solvi (fasciculum), si quid ad me ESSET litterarum.* Ib. 11, 9, 2.

[III. Pro oratione condicionali adhibetur nonnunquam oratio independens, quo celerior feratur oratio. *Roges me qualem deorum naturam esse ducam: nihil fortasse respondeam.* Cic. *N. D.* 1, 21, 57; si me preguntas. Etiam cum indicativo: *De paupertate AGITUR: multi patientes pauperes commemorantur,* cet. Cic. *Tusc.* 3, 24, 57.

NB. In propositione vere condicionali soli poëtae raro conjunctionem omittunt. *Tu quoque magnam Partem opere in tanto, SENERET dolor, Icare, haberes.* Verg. *Aen.* 6, 50. — In sermone familiari dici-

1 «Si hubieses recebido prestado algo de Lucio Séneca, y dijese que quedabais obligado a Lucio, y no a Séneca, no por esto se mudaba el acreedor». GRANADA, *Guía*, 1, 2, 1 in fine. B. 6, 20. Cf. NONELL, *Gram. cast.* p. 239, III, et 231, V.

2 Cf. Corvantes, *Quij.* 2, 24: «No dijera él una mentira, si le asacáran».

tur *velim nolim* (*velis nolis*) pro *sive volo, sive nolo*, tanto si quiero, como si no q., quiera o no quiera, quieras que no.]

321 Causales quod et quia subjunctivum postulant, cum significant causam non veram aut negativam.

[Sic imprimis adhibetur *non quod, non ideo quod, non eo quod, non idcirco quod, nemo — quod, non quia*, adhibito saepe in altero membro *sed quod, sed quia* cum indicativo.]

Pugiles in jactandis caestibus ingemiscunt, NON QUOD DOLEANT animum succumbant, SED QUIA profundenda voce omne corpus intenditur. Cic. *Tusc.* 2, 25, 56. [*Nemo enim unquam est oratorem, quod Latine loqueretur, admiratus.* Id. *de Or.* 3, 14, 52. *Neque porro quisquam est qui dolorem ipsum, quia dolor sit, amet.* Id. *Fin.* 1, 10, 32. *Exceptiones rarae sunt: Non quia nasus Illis nullus erat.* Hor. *S.* 2, 2, 89.]

NB. Pro *non quod, non quia* dicitur etiam *non quo*, «no porque, no que»; pro *non quod non* etiam *non quin*. *Non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo.* Cic. *Fam.* 12, 17, 1.⁴ [*Non tam ut proximis causis elaborare soleo, quam ut ne quid obsim; non quin enitendum sit in utroque, sed tamen multo est turpius oratori, cet.* Id. *de Or.* 2, 72, 295.]

322 Cum causale subjunctivo praepositur, respondetque nostro gerundio et particulis «como, pues, puesto que, dado que, como quiera que». Pro cum causali aliquoties ponitur quippe cum, raro utpote cum.

CUM SIT in nobis consilium, ratio, prudentia, necesse est deos haec ipsa habere majora. Cic. *N. D.* 2, 51, 79; como haya, pues hay, habiendo. *Aliae in historia leges observandae, aliae in poemate, QUIPPÉ CUM in illa ad veritatem REFERANTUR, in hoc ad delectationem pleraque.* Id. *Leg.* 1, 4, 5. [*Demosthenem scribit Phalerens, cum rho dicere nequiret, exercitatione fecisse ut planissime diceret.* Id. *Div.* 2, 46, 96. *Sum totus vester et esse debeo, cum praesertim matris tuae studia perspexerim.* Id. *Fam.* 15, 7; especialmente habiendo yo conocido la afición.]

NB. Cum pro causali quod indicativo adhaeret post verba *gratulor, laudo, praeclare facio, gratias ago* et similia. *GRATULOR tibi, CUM tantum VALES apud Dolabellam.* Cic. *Fam.* 9, 14, 5; te doy la

⁴ Cf. Legionensis: «Gustan de reveer su dulce nido | Y sus pequeños hijos: no que sean | Por esto más divinos en sentido » *Geórg.* 1, est. 93.

enhorabuena de que tengas (por tener) tanto valimiento con D. [*Praeclare facis, cum puerum diligis*. Id. *Fin.* 3, 2, 9.]

4. SUBJUNCTIVUS POST PARTICULAS CONCESSIVAS, COMPARATIVUS
HYPOTHETICUS, RESTRICTIVUS
(Cf. n. 308)

323 Additur conjunctivus particulis *quamvis*, «por más que, por mucho que»¹ *licet*, «aun cuando»,² *ut pro quamvis vel etsi*, et *cum*, «bien que, aun cuando, a pesar de.»

Quod turpe est, id, QUAMVIS OCCULTERUR, tamen honestum fieri nullo modo potest. Cic. *Off.* 3, 19, 78; por más que se oculte, por mucho que se o.³ *Sed LICET arma FERAS et vulnera saeva MINERIS, Non tamen efficies ut timeare mihi.* Ov. *Pont.* 2, 2, 23. *Ut summa HABEREM cetera, temporis quidem certe vix satis habui.* Cic. *Quinct.* 1, 3; aun suponiendo que tuviera lo demás en sumo grado. [*Nihil me adjuvit, cum posset.* Id. *Att.* 9, 13, 5; pudiendo, siendo así que podía. *Illa, quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt.* Id. *Fam.* 7, 52, 3. *Ut enim quaeras omnia, quomodo Graeci ineptum appellent, non reperies.* Id. *de Or.* 2, 4, 18; por más que. (*Druentia flumen*) *cum aquae vim vehat ingentem, non tamen navium patiens est.* Liv. 21, 51, 11; aun cuando es muy caudaloso, con todo no es navegable. *Cui cum Calo et Caninius intercessissent, tamen est perscripta.* Cic. *Fam.* 1, 2, 4; a la cual (autoridad del senado) habiéndose opuesto, a pesar de haberla contradicho (contradecido)⁴ — *Etsi et etiamsi*: n. 319, l.⁵]

1 Litt. «cuanto quieras, cuanto se quiera»: *quam* (= *quantum*) *vis*. *Quantumvis* cum subjunct. est ap. Senecam, ep. 85, 42, teste Forcell., Freund - Theil, Georges, Madvig, n. 361, NB. I. Kuhner 2^a, p. 960, NB. I cum vulgaris edd.; et in bidd. Lomair. et Teubn. legitur *quameis*. *Quamvis, quantumvis, quantilibet* proprie adverbia sunt indefinita relativa, quae cum subjunct. concessivo construuntur. — *Quameis licet insectemur istos.* Cic. *Tusc.* 4, 24, 53; impugnemos enhorabuena a e., cuanto nos sea permitido.

2 Proprie verbum: *licet*, omissa particula *ut*. Uí vera conjunctio apud optimos prosae orationis scriptores nusquam videtur esse.

3 Non simpliciter *aunque*, ut est apud Valbuena: «aunque se oculte,» et Abril *Fam.* 7, 32, 3, et Ochoa, Verg. *B.* 4, 34, ect.

4 Cf. Cuervo, *Duc.* 2, 486, *conjug.*

5 Nonnulli scribunt et *si*, *etiam si*, cum significant aun cuando; *etsi*, *etiamsi*, aunque. «Cujus subtilitatis» inquit HAN. Turs., «omnis antiquitas expert fuit». Vol. 2, p. 594, n. 43. Vide locum. Et p. 93 in fine: «Librarii et critici, ubi indicativum cum hac conjunctione (*etiamsi*) compositum inveniebant, aut *etsi* substituere, aut modum mutare solebant.» Saepo difficile admodum est genulnam lectionem agnoscere. Sic vulgatae edd. habent apud Cic. *Fam.* 6, 4, 1: «Etsi id ipsum nonnullis videtur secus»; Buiter in b. Tauchnitz. «non nullis videtur»; Mueller in Teubn. *videtur*.

NB. *Quamvis* cum indicativo pro *quamquam* vel *etiamsi* poeta-
rum est, et in soluta oratione fere sequiorum scriptorum. *Pollio amat*
nostram, QUAMVIS EST rustica, Musam. Verg. *B.* 3, 84. [*Miltiades*] *erat*
inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine. Nep. *Milt.* 2, 2;
aunque no tenía el nombre (de rey). Cf. n. 308, 1, **NB.**]

324 Subjunctivum habent particulae quae significant com-
parationem hypotheticam, «como si, del mismo modo
que si»: *quasi, tanquam, ut si, velut si, perinde ac si*; item
quam si. Nos imperfectum et plusperfectum usurpamus; at vero
Latine tempora orationi primariae fere respondent: h. e. si verbum
orationis primariae non est in praeterito, oratio comparativa ponitur
in praesente aut perfecto; si verbum orationis primariae est in prae-
terito, oratio comparativa ponitur in imperfecto aut plusqpf.¹

Stultissimum est in luctu capillum sibi evellere, QUASI calvitio
maior LEVERUN. Cic. *Tusc.* 3, 26, 62; como si la pesadumbre se ali-
viase. (*Sequūni*) *absentis Ariovisti crudelitatem, VELUT SI coram ADES-*
SET, horrebant: cf. *Caes. G.* 1, 32, 4.

[*Huc pertinent tanquam si, ac si, perinde ac, quae raras sunt,*
velut ap. Livium, sicuti pro velut ap. Sallust., proinde vel perinde
quasi, perinde tanquam. (Res) nulla major occurrebat, quam si opti-
marum artium vias traderem meis civibus. Cic. *Div.* 2, 1, 1. *Me juvat,*
velut ipse in parte laboris ac periculi fuerim, ad finem belli Punici
pervenisse. Liv. 31, 1, 1. — *Quasi, quasi vero, proinde quasi* ironice
plerumque adhibentur. *Quasi ego id curem;* como si me importara.
Quasi verò haec similia sint. (Quidam Deum) idcirco esse non putant,
quia non apparet nec cernitur; proinde quasi nostram ipsam mentem
videre possimus. Cic. *Mil.* 31, 84.

NB. Cum condicio exprimitur ut non existens, adhibetur
imperfectum vel plusperfectum: n. 305, I, adn. in ima p. *Ejus nego-*
tium sic velim suscipias, UT SI ESSET res mea. Cic. *Fam.* 2, 14; i. e.
ut susciperes, si esset res mea.]

325 Subjunctivo gaudent *dum, dummodo, modo vel modo*
ut, quando notant condicionem sive restrictionem, «con
*tal que, mientras, como,»*² *cel.* Particula negativa est *ne*.

¹ Cf. LEBRETON, *Revue de Philol.*, vol. XXII, p. 274 sqq. (Jul. 1898.)

² «Mi padre vendría en ello, como yo se lo dijese.» Cerv. *Quij.* 1, 24. Eodem pacto
con que, con condición que. Cf. CEJADOR, *La Lengua de Cerv.* 1, p. 485.

Oderint, dum metuant Cic. *Off.* 1, 28, 97. *Recte genus hoc numerorum, dummodo ne continuum sit, in orationis laude ponetur.* Id. *de Or.* 3, 48, 185. [*Manent ingenia senibus, modo permaneat studium.* Id. *C. M.* 7, 22. *Concede ut impune emerit, modo ut bona ratione emerit.* Id. *Verr.* 4, 5, 10.

NB. Si res optata jam fieri non potest, usurpatur imperfectum vel plusq̄fectum, etiamsi altera oratio est praesentis: 312, I et 317, I. *Mediocritas placet Peripateticis, et recte placet, modo ne laudarent iracundiam.* Cic. *Off.* 1, 25, 89; si (a un mismo tiempo) no alabaran, como no alabasen.]

5. SUBJUNCTIVUS FINALIS ET CONSECUTIVUS

326 Adhibetur conjunctivus post particulas finales ut (nti), «para, para que», quo pro *ut eo, ut ea re*, plerumque cum comparativo, «para que con esto, con que», ne, ut ne, «para no, para que no».

Esse oportet, ut vivas; non vivere, ut edas. *Ad Her.* 4, 28, 39; comer para vivir. *Obducuntur libro aut cortice trunci, quo sint a frigoribus et caloribus tutiores.* Cic. *N. D.* 2, 47, 120; cúbreñse al rededor de una membrana o corteza, para estar con esto más resguardados, con que estén más; est enim quo ablativus relativi finalis quod: n. 329, 1.^m *Hens linguam vis meam praeccludere, ne latrem pro re domini?* *Phaed.* 1, 23, 6, tapar(me) la boca. [*Quid vis nobis dare, ut isti abs te ne auferantur?* Cic. *Verr.* 4, 14, 32. (*In funeribus Atheniensium*) *sublata etiam erat celebritas virorum ac mulierum, quo lamentatio minueretur.* Id. *Leg.* 2, 26, 65.

327 Ut fit exemplis illustre, praesens tempus et futurum per praesens, praeteritum per imperfectum significatur. Ne dixeris: *ut nemo, ut nullus, ut nihil*, cct., sed *ne quis, ne quid*, cct.—*Ut cum comparativo et quo sine eo rara sunt: Quod (ὁρόμεναι) ego ad eum, ut ornatiús de iisdem rebus scriberet, miseram.* Cic. *Att.* 2, 1, 2; el cual comentario.—Distinguendum *ut non dicam*, i. e. *ut omittam*, a *ne dicam*, «por no decir:» *Itaque, ut plura non dicam, neque aliorum exemplis confirmem*, cct., *ab eodem Cn. Pompejo omnium rerum egregiarum exempla sumantur.* Cic. *Man.* 15, 44; para no decir más, y para no confirmar. *Intermissionem eloquentiae, ne dicam interitum, deploro.*¹

¹ *Ut (ne) sic dixerim*, Quint. 2, 13, 9, pro *ut sic dicam*, «par así decir» non est apud classicos

Quandoque brevitatis ergo oratione finali non exprimitur finis propositionis primariae, sed quo fine res commemoretur. *Senectus est naturā loquacior, ne ab omnibus eam vitii videar vindicare.* Cic. *C. M.* 16, 55; (digo esto,) porque no parezca que. Similiter fit nonnunquam cum *si, quoniam, quandoquidem. Quandoquidem est apud te virtuti honos, ut beneficio tuleris a me quod minis nequisti, trecenti conjuravimus principes juventutis Romanae.* Liv. 2, 12, 15; a fin de que por tu favor consigas de mí lo que no pudiste con tus amenazas, dado que precias el valor, (te diré, sepas que) trescientos etc., ubi animadvertendum etiam futurum *tuleris* pro praesente *feras*.]

328 Adhibetur item conjunctivus [in orationibus quae consequentiam significant vel effectum,] post particulas ut, «de modo que», ut non, vel praecedente negatione etiam quin, «de modo que no, sin, que. que no,» et post nedum, «mucho menos, cuánto menos»¹

In virtute multi sunt ascensus; ut is gloria maxime excellat qui virtute plurimum praestet. Cic. *Planc.* 25, 60; de suerte que se aventaja aquel. *Ruere illa non possunt, ut haec non eodem labefacta motu concidant.* Id. *Man.* 7, 19. *NUMQUAM accedo ad te, QUIN AB EAM doctior.* Ter. *Eun.* 4, 7, 21 [791], nunca me acerco a ti, sin volverme, sin que me vaya.² *Mortalia facta peribunt; NEDUM sermonis steter honos et gratia vivax.* Hor. *Pis.* 69; cuánto menos permanecerá (podrá permanecer) la estima de las palabras y su vivo donaire.

[NB. 1. Consecutivam orationem solent praecedere voces demonstrativae adeo, ita, sic, tantus, talis, tot, tam (tantum), hic, ille, is, ejusmodi etc. *Tantum cibi et potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur.* Cic. *C. M.* 11, 36. *Numquam TAM male est Siculis, quin aliquid facere et commode dicant.* Id. *Verr.* 4, 43, 95; «que no digan algún chiste oportuno». Fernández Llera. *Talis est igitur ordo actionum adhibendus, ut in vita omnia sint apta inter se et convenientia.* Id. *Off.* 1, 40, 144. — Huc pertinet quam ut post comparativum, n. 397.³

¹ «Usus hujus vocabuli (nedum) non ad antiquissima videtur attinuisse tempora, in quibus ne simplex dicebatur. Apud Terent. semel, apud Plant. nusquam legitur.» Hand-Turs. 4, 450.

² Quin consecutivum, «sin, sin que», non praecedente negatione aut negativa interrogatione, barbarismus frequens est: *Extremum (vitae), quin moriatur, agit.* Alma Roma, *Latinitatis praeconium singulis mensibus editum.* Idibus Martiis MCMXV, ann. II, fasc. III, p. 42. Et cf. LAURANO, VI, 421.

³ *Tantum abest, ut-ut* (non vero *ut potius*). *Tantum abest, ut te reprehendam, ut te*

NB. 2. In subjunctivo consecutivo rarum est **ut ne**, rarius **ne**, pro **ut non**. (*Minucius sciebat*) *se ita in provincia rem augere oportere, ut ne quid de libertate deperderet*. Cic. Verr. 2, 30, 73.]

6. SUBJUNCTIVUS IN ORATIONE RELATIVA ¹

329

Pronomen relativum et particula relativa subjunctivum habent:

1.^m cum **finem** expriment aut **destinationem** pro **ut is**.

Helvetii legatos ad eum mittunt, qui dicerent, cet. Caes. G. 4, 7, 3; «despachante embajadores, para proponerle». Goya. *Neque (Germani) druides habent, qui rebus divinis praesint*. Caes. G. 6, 24, 4; que presidan las solemnidades religiosas (consagradas a la divinidad). [*Sunt autem multi qui eripiunt aliis, quod aliis largiantur*. Cic. Off. 1, 14, 43; que quitan a unos, para dar a otros.² *Lampsacum (ei rex donarat), unde vinum sumeret; Mynta, ex qua obsonium haberet*. Nep. Them. 10, 5; i. e. *ex qua vinum sumeret; ut ex ea v. s. Non habeo unde solvam*, con qué pagar. *Dedi ei ubi habitaret*, local para habitar, donde habitase.³ Similiter: *Vestrane urbs electa est ad quam cum adirent ex Italia crucem civis Romani... viderent?* Cic. Verr. 2, 4, 11, 26: pro **ut**, *ad eam cum adirent*.]

laudem; vel *ut contra (etiam) te laudem*, estoy tan lejos de reprenderte, que. Eodem sensu: *Adco non (ita non) te reprehendo, ut te (etiam) laudem*; i. e. *non modo te non reprehendo, verum etiam laudo*. Aliquando cum locutione *tantum abest, ut*, *secunda oratio dependens a particula ut sit primaria*. *Tantum afuit, ut inflammares nostros animos: somnum via: tenebamus*. Cic. Brut. 80, 278; pro **ut** *somnum via: teneremus*.

4 Duplex est oratio relativa, altera quae ab oratione antecedentis disjuncta est, ut potius absoluta seu primaria habenda sit. Ejus autem modus communibus praeceptis subjicitur:

Indicat *Res loquitur ipsa; quae semper VALET plurimum*: n. 299, 1, adh. in ima p.

Subjunct. Q. B. F. F. S: cf. n. 6, 4, optativus. *Quod sine molestia tua fiat*. Cic. Fam. 13, 23, 2; i. e. *fiere poterit*, potentialis, cet.

Imperat. *Quos (Xenophontis libros) LEGITE, quaeso, studiose*. Cic. C. M. 47, 59.

Infinit. *Quos LEGERE perutile vobis erit*.

Alter a autem quae proprie secundaria est, et habet indicativum, n. 309, 1, aut subjunctivum.

2 VALBUENA finem intentionemve minime significavit, cum simpliciter dixit: «que dan a unos lo que quitan a otros»: sc. *qui eripiunt aliis quod aliis largiuntur*.

3 Cf. LA PUENTE: «Contra ti se envía otro Elías, que te amenaza con tormento y muerte». *Estado relig.* tr. 2, c. 5, n. 7. Et GRAXATENSIS: «Costumbre era de los romanos, cuando algún señalado capitán había hecho grandes hazañas, aparjarle un muy solemne recibimiento, rompiendo los muros por donde entrase.» *Adic. al Mem., subida de N. S. a los cielos*. B. 8, 581;=para que por ellos entrase.

2.º Pronomen relativum subjunctivum petit, cum ponitur pro *ut (is) consecutivo*; item post adjectiva *dignus, indignus, idoneus* et minus saepe *aptus*. *Nulla acies humani ingenii tanta (est), quae penetrare in caelum, terram intrare possit.* Cic. *Ac.* 2, 59, 122. *Qui modeste paret, videtur qui aliquando imperet dignus esse.* Id. *Leg.* 5, 2, 5; rarissime: *dignus ut imperet.* [*Digna res visa, ut simulacrum celebrati ejus diei Gracchus pingi juberet in aede Libertatis.* Liv. 24, 46, 49; un cuadro que representase la solemnidad de aquel día. *Ego is sum, qui nihil unquam mea potius quam meorum civium causa fecerim.* Cic. *Fam.* 5, 21, 2; cf. *Neque is es, Catilina ut te pudor a turpitudine revocarit.* Id. *Cat.* 1, 9, 22. At: *Tu es enim is, qui me tuis sententiis saepissime ornasti.* *Fam.* 15, 4, 11; cum significatione explicativa sive definitiva: «porque tú eres aquel que con tus pareceres me has honrado muy muchas veces.» Abril. *Nihil, quod ad rem pertineat, praetermittimus.* Id. *Fam.* 1, 5, 2; sc. *nihil tale, ut ad rem p.* In enodandis nominibus (vos, Stoici), *quod miserandum sit, laboratis.* Id. *N. D.* 3, 24, 62; i. e. sic, *ut miser. sit*, que da compasión, de suerte que es una lástima. *Non modo ibi non fuisti, ubi me quam primum videre posses, sed cet.* Id. *Fam.* 5, 6, 3. Cf. *quam qui* post comparativum.

NB 1. Hujusmodi oratio subsequi solet voces demonstrativas (n. 328, NB 1) vel notionem indefinitam, ut *aliquid, quod*, vel adjectivum cui opponatur, e. g. *parvus, et qui—, parvus, sed qui—.* At ille nescio qui, qui in scholis nominari solet, mille et octoginta stadia quod abesset, videbat. Cic. *Ac.* 2, 25, 81; cosas que estaban a distancia de. *Quod aberat* significaret: aquel objeto que.—*Academici mentem solam censebant idoneam, cui crederetur.* Id. *Ac.* 1, 8, 30. *Nulla videbatur aptior persona, quae de illa aetate (senectute) loqueretur.* Id. *Lacl.* 1, 4.]

NB. 2. Poetae inferioresque scriptores etiam cum infinitivo adjectiva haec usurpant. *Et puer ipse fuit cantari dignus.* Verg. *B.* 5, 54; i. e. qui cantaretur. [*Pons rivo dare nomen idoneus.* Hor. *Ep.* 1, 16, 12. *Lyricorum Horatius fere solus legi dignus.* Quint. 10, 1, 96.]

3.º Relativum fere subjunctivum habet, cum circumscribit seu restringit sensum orationis a qua pendet, praesertim additis particulis *quidem* et *modo*, «a lo menos el que, con tal que (él)».

Antiquissimi fere sunt, quorum quidem scripta constant, Pericles atque Alcibiades. Cic. *de Or.* 2, 22, 95; a lo menos entre aquellos, cuyos escritos son auténticos. *Tu quod tuo commodo fiat, quam primum velim venias.* Id. *Fam.* 4, 2, 4; con tal que sea sin molestia tuya, con tal que esto se haga sin m. t. [*Praecidi caput jussit M. An-*

tonii, omnium eloquentissimi, quos ego audierim. Id. *Tusc.* 5, 19, 55. Sic dicitur: quod sciam, quod meminerim, que yo sepa, que me acuerde, eodem sensu ac: quantum scio.

Sed ponuntur in indicat. attinet, sum et fere possum. Catonem vero quis nostrorum oratorum, qui quidem nunc sunt, legit? Cic. *Brut.* 17, 65. Quod ad me attinet. Alias etiam indicat. reperitur: Cui porro, qui modo populi Romani nomen audivit, Dejotari integritas non audita est? Cic. *Dej.* 6, 16.]

4.º Relativum subjunctivum exigit in locutionibus indefinitis est qui, sunt, reperiuntur, inveniuntur qui, cet., et in negativis ejusdem significationis, [si sensum facit consecutivum.

Huc spectant: non desunt qui, existit, exstiterunt, exortus est qui, est ubi, hay ocasiones, casos en que; nemo (nullus) est qui, quis est qui, nihil est quod, nihil habeo quod, quid est quod? quotusquisque est qui? habeo qui, si quis est qui, quid est vel quid est causae cur, quare, quamobrem, quod? alia.]

NIHIL EST, QUOD tam miseros FACIAT, quam impietas et scelus. Cic. *Fin.* 4, 24, 66. HABET populus Romanus, ad QUOS gubernacula reipublicae DEFERAT. Id. *Phil.* 2, 44, 113; a quienes encargue, a q. encar-gar. [Est quod gaudeas te in ista loca venisse. Id. *Fam.* 7, 40, 4. Est ubi id valent. Id. *Tusc.* 5, 8, 25. Est enim quatenus amicitiae dari venia possit. Id. *Lael.* 17, 61; «porque hay en la amistad cierto punto, hasta donde (h. el cual) se puede usar de condescendencia». Valb. Quotus enim quisque est, qui teneat artem numerorum ac modorum? Id. *de Or.* 3, 50, 196; de la armonía y de las medidas o cadencias musicales (compases). Si qui sunt, qui velint. Id. *Verr.* 5, 74, 183. At sensu definito: Sunt item quae APPELLANTUR alces. Caes. *G.* 6, 27, 1; hay también los que se llaman alces (antes, antas, dantas).]

NB. 1. Apud poetas et inferioris aetatis scriptores saepe, raro apud optimos, invenitur indicativus in his locutionibus affirmativis. Interdum rectum vulgus videt, EST UBI PECCAT. Hor. *Ep.* 2, 4, 63. [Gemmas, marmor, ebur... Sunt qui non habeant, est qui non curat habere. *Ib.* 2, 2, 180. — Indicativo autem vel conjunctivo locus est propositonibus affirmativis pronominis definiti et adjectivi numeralis: Sunt multi (nonnulli, pauci alii), qui eripiunt aliis, quod aliis largiantur. Cic. *Off.* 1, 14, 43; vel: sunt multi, qui eripiant. Duae res sunt, quae admirabilem eloquentiam faciant. Cic. *Or.* 37, 128; sensu consecutivo. Quinque omnino fuerunt, qui absolverunt. Id. *Cluent.* 28, 76; factum asseverando.]

NB. 2. Pro nemo vel nullus est qui non, nihil est quod non,

quis est qui non? cet. cum negatione aut interrogatione potest usurpari *nemo vel nullus est quin*, cet. *Nemo Lilybaei fuit, quin viderit.* Cic. Verr. 5, 54, 140. [Nullum enim patiebatur esse diem, quin aut in foro diceret, aut meditaretur extra forum. Id. Brut. 88, 502; i. e. quo non. *Nihil est, Antipho, quin male narrando possit depravarier.* Ter. Phorm. 697 [4, 4, 16]. ¹]

3.º I. Qui causale subiectivum postulat. [*Qui dicitur causale, cum oratio relativa exprimit rationem ejus quod praecipua significatur, ita ut qui ad sensum accedat causalis cum (is).*]

Me, qui ad multam noctem vigilassem, artior quam solebat somnus complexus est. Cic. Rep. 6, 10 [S. Sc. 1]. [*O fortunate, inquit, adulescens, qui tuae virtutis Homerum praeconem inveneris!* Id. Arch. 10, 24. Si ratio non significatur etiam cum significari potest, indicativo locus est: *Habeo senectuti magnam gratiam; quae mihi sermonis aviditatem auxit, potionis et cibi sustulit.* Cic. C. M. 14, 46; *auxerit et sustulerit causam aperte indicarent: sed quae hic sonat ea enim, non cum eâ.*

II. Causam notant cum emphasi seu majore vi *quippe qui*, «como quien ciertamente», utpote *qui*, ut *qui*, «como quien», et praesertim *qui*, «como quien principalmente», apud Livium et sequentes. *Solis candor illustrior est quam ullius ignis, quippe qui in immenso mundo tam longe lateque colluceat.* Cic. N. D. 2, 15, 40.—*Quippe qui etiam indicativum gubernat apud priscos, Sallustium et Livium*]

6.º Qui postulat conjunctivum, cum oppositionem notat inter utramque orationem, et cum respondet condicionali.

Nosmetipsi, qui Lycurgæi a principio fuissenus, cotidie demitigamur. Cic. Att. 1, 15, 3; *severos como Licurgo* Cf. cum n. 323.—*Haec et innumerabilia ex eodem genere qui videat, nonne cogatur confiteri deos esse?* Id. N. D. 2, 4; *quien vea* (— si alguno ve), *no se verá obligado a?* [*Qui videt, nonne cogitur?* Cf. n. 311, I et 313, III.]

¹ Perpende locum Verg. *Nec requies, quin aut pomis exuberet annus Aut fetu pecorum.* G. 2, 516; i. e. *nec requies est anno, quo aut non pomis exuberet*; no hay estación alguna del año, que deje de sobreabundar en frutos o en ganado, que no sea sobremanera fértil en. Haec est veterum nonnullorum interpretum explicatio, communis recentiorum, non ut sit agricola qui non cessat, sed annus. Ceterum sensus particulae *quoniam* huic interpretationi obstat. «no sosiega (el labrador) hasta que el año rebose en frutos...». OCHOA. Ad rem HEYNE: *Nullum est anni tempus quo cesset proventus vel ex pomis, vel ex pecoribus, vel ex agris.* Et ante illum LA CENSA: *Nunquam annus cessat a fundendis fructibus; semper exuberat aut pomis, aut cet. Caro vertit: «Ni hay tregua ya; que exuberante el año [Pomas vierte o rebosea en nuevos crias.»*

7. SUBJUNCTIVUS INTERROGATIONIS INDIRECTAE

330 In subjunctivo ponuntur interrogationes indirectae seu obliquae, i. e. eae quae cum altera oratione conectuntur per pronomen vel particulam interrogativam; ubi a nobis frequenter usurpatur oratio relativa. Cf. nn. 98, 100, 158, 2.º

QUAM dulcis SIT libertas, breviter proloquar. Phaed. 3, 7, 1; diré brevemente cuán dulce sea la l., cuán dulce es, lo dulce que es. *Vale-tudo sustentatur observatione QUAE RES aut prodesse SOLEANT aut obesse.* Cic. Off. 2, 24, 36; con la observación de lo que suele dañar o aprovechar, observando qué cosas suelen.

[Sic: Nescio cur venerit, an redierit, ccl. *Quaesivi ex puero, quid faceret, ubi fuisset*, qué hacia, dónde había estado. *Doleam necne doleam, nihil interest. Ceos accepimus conjecturam capere, salubrisne an pestilens annus futurus sit.* Cic. Div. 1, 57; si será. In quaestione directa: *Salubrisne an pestilens annus erit?*¹ Considera... *QUIS QUEM fraudasse dicatur.* Cic. R. Com. 7, 21. — Aliquando quaestio directa est, ubi videri indirecta possit, maxime post *dic et quaero*. *Dic, quae-so: num te illa terrent?* Cic. Tusc. 1, 5, 10. — Alias particula non est interrogativa, sed relativa: *Multa in eo viro praeclara cognovi; sed nihil est admirabilius, quam quomodo ille mortem filii tulit.* Cic. C. M. 4, 12; quasi diceret: *Nihil est admirabilius quam modus quo tulit.* Vide *quam conversa res est.* Id. Att. 8, 13, 2. *Mirum quam inimicus ibat.* Ib. 13, 40, 2.²]

NB. 1. Animadvertendae locutiones *nescio quis, nescio quomodo, nescio quo pacto, nescio unde*, ccl., quae saepe velut parenthesis interjiciuntur. *NESCIO QUID conturbatus esse VIDERIS.* Cic. Phil. 2, 14, 36. *NESCIO QUIS teneros oculus mihi PASCINAT agnos.* Verg. B. 5, 103.

NB. 2. Apud poëtas, veteres praesertim, invenitur indicativus in quaestione indirecta. Si nunc memorare hic velim *QUAM fideli animo et benigno et clementi in illam fui, Vere possum.* Ter. Hec. 471 [3, 5, 21].

1 Cf. P. GRANATENSIS, Or. y Med., juicio final, señales que precederán: «Aquel día cuándo haya de ser, nadie lo sabe» B. 8, 43: in directa interr. «Aquel día cuándo será?»

2 In his et similibus exemplis sunt qui videant obliquam enim indicat. interrogationem: cf. LEMETON, Études, VII, et hic sequens NB. 2. Cf. etiam Revue de Philol. vol. XXXIV, p. 37 seqq., ubi (quis) quid habetur pro relativo: at plura ab ephemeride allata exempla alii aliter legunt, ut ap. Cic. Att. 7, 26, 3; 41, 49, 1; 13, 18, 2.

[NB. 5. Post locutiones *causa, ratio, argumentum est* et similes adhibentur particulae *quare, quamobrem, cur*: «razón por qué, razón para qué». Item post *est, nihil est, quid est*. QUID EST, CUR TU, Q. Naso, in isto loco sedes? Cic. Cluent. 33, 147. NIHIL AFFERT ZENO QUARE mundum ratione uti putemus. Causa est ut vel ne rarissimum est.

De usu aliarum particularum in interrogatione v. nn. 387-389.]

331 In dependenti interrogatione de iis quae debent evenire, notio debiti saepe non aperte significatur.

Eam potestatem omnem vos habetis, ut statuatís UTRUM nos semper miseri LUGEAMUS. Cic. Mil. 2, 4; si nos. hemos de llorar siempre afligidos, hemos de vivir s. en la aflicción. [(Athenienses, nominat.) miserunt Delphos consultum QUIDAM FACERENT de rebus suis. Nep. Them. 2, 6. — Participium futuri cum *fuissem* vertitur per plusquamperfectum subjunctivi: Apparuitque quantam EXCITATURA molem vera FUISSET clades, cum vanus rumor tantas procellas excivisset. Liv. 28, 24, 2; cuán gran tumulto habría levantado.]

8. SUBJUNCTIVUS OBJECTIVUS (ET SUBJECTIVUS) CUM UT (UTI), NE, UT NE, UT NON, QUOMINUS (QUO MINUS), QUIN, NE NON

332 I. Postulant subjunctivum cum *ut*, in negatione *ne*, *ut ne*, verba et locutiones: 1.º petendi, hortandi, suadendi, monendi, compellendi, imperandi. Sacerdos PRECATA a dea dicitur, ut illis praemium DARET pro pietate. Cic. Tusc. 1, 47, 113; por su p.

2.º curandi, enitendi, efficiendi atque impetrandi. CURA UT VALEAS. Cic. Fam. 14, 8. Vos ADEPTI ESTIS NE quem civem METGERETIS. Id. Mil. 13, 34; no tener que temer: cf. n. 336, I. OPERA DATUR UT judicia NE FIANTE. Id. Q. fr. 3, 2, 3.

3.º voluntatis, optandi, permittendi, statuendi, similia. OPTAVIT (Phaëthon) UT in currum patris TOLLERETUR. Cic. Off. 3, 25, 94; descó que lo subiesen, ser subido, subir. PERMITTO UT de tribus Antoniis ELIGAS quem velis. Id. Phil. 10, 2, 5.

[Sunt ejusmodi: 1.º peto, posco, postulo, flagito, efflagito, exigo, precor, oro, exoro, rogo, quaeso, imploro, obsecro, obtestor; hortor,

adhortor, dehortor; suadeo, persuadeo, si de re facienda agitur, persuado (que una cosa se haga); *moneo, admonéo; permovo, adduco, incito, impello, cogo; impero, mando, praecepío, sancio, edico, dico, scribo, escribo*, aviso por escrito a uno, para que, *respondeo*, respondo (que se haga una cosa). *Postulatum est ut Bibuli sententia divideretur*. Cic. Fam. 1, 2, 1; «pidieron que se hiciese distinción del parecer de B.» Abril. Sed etiam: *Ego quoque a meis me amari et magni pendí postulo*. Ter. Ad. 879 [5, 4, 25]. *Ut sibi essem legatus suasit*. Cic. Prov. cons. 17, 42. *Mihique, ut absim, vehementer auctor est*. Id. Att. 15, 5, 2. *Imperat Laelio ut per colles quam occultissimo itinere circumducat equites*. Liv. 28, 33, 11; at cum impero usurpatur fere infinitus in oratione passiva: *Imperat Laelio equites circumduci*, raro ut equites circumducantur. *Dolabella ad me scripsit, ut quam primum in Italiam venirem*; at: *Dolabella ad me scripsit, se quam primum in Italiam venturum*. Sic in negatione: *Oro, peto, cel. ne quis (ut ne quis), que nadie, ne quid, ne ullus, necubi, nequando; non vero ut nullus, ut nihil, ut nusquam, cet.*

2.º *curo, provideo, prospicio, video*, atiende a que, *caveo*, tengo cuidado de que, ordeno que; *operam do, studeo*, me empeño en, *contendo*, me esfuerzo en, *nitor, enitor, laboro, elaboro, incumbo; id ago, facio, efficio, perficio; impetro, consequor, assequor, adipiscor, pervinco. Cum maxime fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur*. Cic. Off. 1, 15, 41. *Nihil laboro, nisi ut salvus sis*. Id. Fam. 16, 4, 3; de nada cuido, sino de verte sano. *Studendum ut pabulatione et comiteatu Romani prohibeantur*. Caes. G. 7, 14, 2; en impedir a los romanos forrajes y bastimentos. *Caverunt dii ut libertas tuto defendi posset; dispusieron que, tuvieron cuidado de que; caveo ne, me guardo de*, n. 334, l. *Videant consules ne quid respublica detrimenti capiat*.

3.º *volo, nolo, malo, opto, exopto, magna cupiditas est; concedo*, doy licencia, *permitto*, sino, *do pro concedo; statuo, constituo, animum induco, in animo habeo, decerno, legem fero, lex est, senatusconsultum fit, placet*, está decidido, cet. *Decrevi ut in fastis Bruti nomen inscriberetur*. Cic. ad Brut. 1, 15, 8. *Legem tribunus plebis tulit, ne auspiciis obtemperaretur*. Id. p. r. in sen. 5, 11. *Consilium cepi ut, antequam luceret, exirem*. Cic. Att. 7, 10; etiam exire. *Athenienses statuerunt, ut urbe relicta naves conscenderent*. Id. Off. 3, 11, 48; vel conscendere. Eodem pacto: *Merui ut honorarer et honorari*: cf. Cic. de Or. 1, 54, 252, et Ov. Tr. 5, 11, 16. *Romam autem veni a. d. V Idus Dec., nec habui quicquam antiquius quam ut Pansam statim convenirem*. Cic. Fam. 11, 5, 1. *Facere Antistius nihil potuit; nam, si potuisset, nihil*

ei fuisset antiquius quam ad Capitonem reverti. Ib. 13, 29, 3: cf. n. 340, 1. Dabimus ut utamur verbis interdum inauditis. Id. Ac. 1, 6, 24. (Dasne manere animos post mortem? Id. Tusc. 1, 11, 23.) Volo uti mihi respondeas. Cic. Vat. 7, 17; etiam: Volo te mihi respondere. Volo te hoc scire. Id. Att. 1, 18, 6. Nolo te permoveri. Ib. 1, 18, 2. Nam verba quae animi decretum sive statuere significant, item verba voluntatis, optandi et alia etiam inveniuntur cum simplici infinitivo, si subjectum idem est, et cum accusat. et infinit., si subjectum est diversum. Cum nonnullis verbis impellendi, cet. aliquando adhibetur infinitivus sine accus., n. 343, II; aliquando ad cum gerundio: Dux militem impulit ad hostem persequendum.]

NB. 1. Post verba efficiendi atque impetrandi, maxime post *facio* et *efficio*, ponitur etiam ut *non* (*ut nemo, ut nihil, cet.*) *Ex quo efficitur non ut voluptas ne sit voluptas, sed ut voluptas non sit summum bonum. Cic. Fin. 2, 8, 24. [—Post velim et vellem etiam invenitur non. Vellem tua te occupatio non impedisset. Cic. Att. 3, 22, 1.]*

NB. 2. *Volo, nolo, malo, sino* sere adhibentur sine *ut*. Post alia, [maxime petendi et rogandi, suadendi, monendi, imperandi, permittendi, post *fac* et *fazo*] ut potest omitti, cum sensus perspicuus est, v. c. *quid vis faciam? Nolim ita existimes. Quam vellem Romae mansisses! [Velim vos negligentiae paeniteat, nolim me laboris taedeat, mallet hujus te sceleris puderet, sine vivam, dic veniat, fac cogites quis. Huic mandat Remos reliquosque Belgas adeat. Caes. G. 3, 11, 2.]*

II. Quaedam verba subjunctivi accedunt interdum significatione verbis opinandi vel declarandi, quo sensu accusativum cum infinitivo postulant.

SIT PERSUASUM civibus dominos *ESSE* omnium rerum ac moderatores deos. Cic. Leg. 2, 7, 15, estén persuadidos (convencidos, i. e. crean) los ciudadanos.

[*Sunt praecipua: decerno, reconozco, statuo, me persuado, constituo, convengo en, prometo, volo, sostengo, deliendo, contendo, sostengo, me esfuerzo en probar, concedo, concedo = reconozco, moneo, recuerdo, persuadeo, si de opinionibus agitur, convénzome de que, creo, persuado (que una opinión se crea), efficio, conficio, infiero, pruebo, auctor sum, aseguro, placet. In primis hoc volunt persuadere,*

4 De omissione particulae post haec verba apud priscos v. HOLTZE, *Syntaxis priscorum scriptorum Latinorum usque ad Terentium*, Lipsiae, 1861-62, II, pp. 466-471; de omissione apud Cic. et Caes. v. LEBNETON, *Caes. S.*, pp. 34-37.

non interire animas. Gaes. *G.* 6, 14, 5; quieren hacer creer, quieren que se crea, quieren persuadir. *Dicacarchus tres libros scripsit*, in quibus vult efficere animos esse mortales. Cic. *Tusc.* 1, 31, 77. Stoicis placet omnia peccata esse paria; los E. aceptan la opinión de que.—*At concedo, contendo, efficio, adducor* et similia inveniuntur etiam cum *ut*. *Ex quo efficitur ut quod sit honestum, id sit solum bonum.* Nota: *Facio* aliquem admirantem (*disputantem*, cet.) et *admirari* (*disputare*); presento a alg. admirándose. *Fac*, imagina, supón, et *faciamus* semper infinit. junguntur. *Facio* cum infinitivo pro *ut* objetivo fere poetarum est: *Nati me cernere letum Fecisti.* Verg. *Aen.* 2, 558; me hiciste ver, hiciste que viese (yo).]

333

l. Verba et locutiones quae eventum significant postulant subjunctivum cum *ut*, cum *ut non* in negatione; item ea quae notant facilitatem, necessitatem, opportunitatem, cet., ut aliquid fiat. (Subjunct. *subjectivus*).

Forte evenit, ut in Privernati essemus. Cic. *de Or.* 2, 55, 224. *Est mos hominum, ut nolint eundem pluribus rebus excellere.* Id. *Brut.* 21, 84 (minime autem *ne velint*).

[*Ejusmodi sunt: accidit, usu venit*, cet., *est*, sucede, se da el caso, *est hoc, fit, futurum est, sequitur, restat, reliquum est, relinquatur, superest, proximum est*, síguese luego, *extremum est, longe absum, in eo est*, está a punto de, *mos (consuetudo) est, natura (consuetudo) fert, integrum est (mihí)*, está en (mi) mano, *novum, rarum, mirum, veri simile, verum est*, es un hecho, cet. *Huic contingit, ut (patriam) e servitute in libertatem vindicaret.* Nep. *Thras.* 1, 2. *Restat igitur, ut motus astrorum sit voluntarius.* Cic. *N. D.* 2, 16, 44. *Reliquum est, ut officiis certemus inter nos.* Cic. *Fam.* 7, 51, 1; «no nos queda otro sino que andemos en competencia entre nosotros cuál hará más por amor del otro.» Abril. *Proximum est, ut doceam deorum providentia mundum administrari.* Id. *N. D.* 2, 29, 75. *Cultus deorum est optimus, ut eos semper pura, integra, incorrupta et mente et voce veneremur.* Ib. 2, 28, 71. *Altera est res, ut res geras magnas et maxime utiles.* Id. *Off.* 1, 20, 66; que emprendas. *Quam autem habet acquitatem, ut agrum qui nullum habuit, habeat, qui autem habuit, amittat?* Ib. 2, 22, 79. *In eo est, ut proficiscar;* estoy a punto de; ne dixeris: *in eo sum, ut —.*]

NB. 1. Cum nonnullis invenitur subjunctivus vel infinitivus: Si haec enuntiatio vera non est, sequitur ut falsa sit, etiam: sequitur falsam esse, agitur enim de logica inductione; at solum: *Sequitur ut*

doceam. [Ei ne integrum quidem erat ut ad justitiam remigraret. Cic. Tusc. 5, 21, 62; no estaba en su mano, no era dueño de. *Mihi integrum est vel facere, vel non facere*: cf. id. Att. 4, 2, 6. *Quid vero tam inauditum, quam equitem Romanum triumphare? Quid tam inusitatum, quam ut eques Romanus ad bellum maximum pro consule mitteretur?* Id. Man. 21, 62. *Si verum est ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit.* Nep. Hann. 1, 1; si es una verdad (histórica), si es un hecho. At: *verum est bis bina esse quattuor*; es una verdad (teórica). Cf. n. 340, 1.

NB. 2. *Contingit (mihi)*, tengo la dicha de, et *restat* usurpantur a poetis et recentioribus etiam cum simplici infinitivo. *Non cuivis homini CONTINGIT ADIRE Corinthum.* Hor. Ep. 1, 17, 36.]

II. *Necesse est* et *oportet*, es forzoso, es necesario, construuntur cum subjunctivo, particula *ut* generatim tacita, post *oportet* semper, vel cum accusat. et infinitivo.

(*Leuctrica pugna*) *immortalis sit NECESSE EST.* Nep. Epam. 10, 2. *Homini NECESSE EST MORI.* Cic. Fat. 9, 17. [(*Habeo necesse scribere.* Id. Att. 10, 1, 4). *Ex rerum cognitione efflorescat et redundet oportet oratio.* Id. de Or. 1, 6, 20. *Bellum geri oportebat.* Sine subjecto dicitur semper: *Necesse est ire, oportet ire. Proponi oportet quid afferas, et quare ita sit ostendere.* Cic. de Or. 2, 41, 177.]

III. *Accedit*, se junta, allégase, *postulat ut* vel indicativum cum *quod*. At semper dicitur: *adde quod*.

Ad Appii Claudii senectutem ACCEDEBAT etiam ut caecus esset. Cic. C. M. 6, 16; el ser ciego, la circunstancia de ser c. *ACCEDIT enim quod patrem amo.* Id. Att. 15, 21, 7. [— Si id quod accedit non existit, sed tantum supponitur, solum *ut* adhibetur: *Si vero illud quoque accedet ut dives sit reus, difficillima causa erit.*]

334

I. Post verba et locutiones impediendi, obstandi, prohibendi et similia adhibetur subjunctivus cum particula *ne*.

IMPEDIOR egomet, iudices, dolore animi, NE de hujus miseria plura DICAM. Cic. Sull. 33, 92. *Histiaeus Milesius NE res CONFICERETUR, ONSTITIT.* Nep. Milt. 5, 5.

[*Hujus generis sunt: impedio, prohibeo, obsto, obsisto, officio, resisto, deterreo, recuso, caveo, vito, repugno, intercedo, interdico, teneo, contengo, contíneo, retíneo, (mihi) tempero, per me stat vel fit, cet. Pythagoricis interdictum putatur ne faba vescerentur.* Cic. Div. 1, 30, 62. (*Regulus*) *sententiam ne diceret recusavit.* Id. Off. 3, 27,

100; rehusó dar su parecer. *Ut caverem ne cui suspicionem darem.* Id. *Fam.* 3, 12, 4; «andar recatado de no dar lugar a nadie que sospechase». Abril. *Potuisti prohibere ne fieret.* Id. *Caecil.* 10, 33. — Cum cave saepe ne reticetur praesertim in sermone familiari: *Cave dicas.*]

NB. Recuso et caveo aliquando, impedio et prohibeo saepe infinitivum habent. Cave id PETERE a populo Romano, quod jure tibi negabitur: cf. Sall. *J.* 64, 2. [*Me enim et hunc Sulpicium impedit pudor exquirere.* Cic. *de Or.* 1, 35, 165. Sed cum ne dicitur: pudor impedit (prohibet) ne exquiram, omisso accusativo, raro me impedit ne exquiram.]

II. Verbis et locutionibus impediendi, obstandi, prohibendi addi etiam potest subjunctivus cum quominus, praecedente frequenter negatione aut interrogatione.

Hicnem credo adhuc PROHIBUISSE QUOMINUS de te certum HABEREMUS. Cic. *Fam.* 12, 5, 1. *Non RECUSABO QUOMINUS omnes mea LEGANT.* Id. *Fin.* 1, 3, 7. *Quid autem OBSTAT QUOMINUS sit (Deus) beatus?* Id. *N. D.* 1, 34, 93.

[Huc pertinent: impedio, prohibeo, obsto, obsisto, officio, deterreo, teneo, per me stat, per me fit, de mí depende (el que no), por mí queda (el no), moror, in mora sum, cet., cum negatione (non, vix) aut interrogatione: pugno, peleo (para que no), recuso, intercedo, interdico, cet. *Intercludor dolore quominus ad te plura scribam.* Cic. *Att.* 8, 8, 2; la pesadumbre me impide. *Nec aetas impedit quominus agri colendi studia teneamus.* Cic. *C. M.* 17, 60. *Caesar cognovit per Afranium stare quominus proelio dimicaretur.* Caes. *C.* 1, 41, 3; «que por A. quedaba el no dar la batalla». Goya. *Lege excipiuntur tabulae publicanorum quominus Romam deportentur.* Cic. *Verr.* 2, 2, 76, 187; los registros de los p. están exceptuados por una ley, de = están sujetos a una ley que impide sean llevados a R.]

III. Quin adhibetur cum subjunctivo, negatione vel restrictione praecedente verba et locutiones:

1.º dubitandi. *Non DUBITO QUIN tibi quoque id molestum sit.* Cic. *Att.* 1, 5, 1; no dudo = estoy cierto, persuadido.

2.º omittendi, «dejar de», et similia, v. g. *abesse*, «faltar, estar lejos de». *FACERE NON POTUI, QUIN tibi quoque et sententiam et voluntatem DECLARAREM meam.* Cic. *Fam.* 6, 13, 1; «no he podido dejar de manifestarte». Abril: no he podido menos de m., no he p. sino m. [*Haud multum afuit quin ab exsulibus interficeretur.* Liv. 42, 44.]

3.º se continendi. *Ego VIX TENEOR QUIN ACCURRAM.* Cic. *Fam.*

16, 24, 2; ¹ «yo estoy que me comen los pies por volar allá». Abril.

4.º aliquando post verba recusandi, raro post impediendi. ² *Non possumus quin alii a nobis dissentiant recusare.* C. c. Ac. 2, 5, 7.

[Sunt hujus loci: *non deterreo, non praetermitto, nihil intermitto, facere non possum* (apud priscos *non possum*), *no puedo dejar de, fieri non potest, non dubito, no dudo* = *estoy cierto, estoy persuadido, quis dubitat, dubium* (dubitandum) *non* (nemini) *est, cet., non me teneo* (retineo, continco), *vix reprimor, non recuso, deesse mihi nolo, nulla est causa* (quid est causae?), *paulum, non multum, nihil abest, cet. Vix continco me quin involem.* Ter. Eun. 5, 2, 20 [859]. *Deesse mihi nolui, quin te admonerem.* Cic. Fam. 5, 12, 2; *no quise descuidarme de advertirte. Quid igitur est causae quin* (decemviri) *coloniam in Janiculum possint deducere?* Id. l. Agr. 2, 27, 74. *Dubita, si potes, quin, i. e. dubitare non potes, quin.* Pro *facere non possum, fieri non potest quin etiam usurpatur facere non possum, ut non:* cf. n. 332, 2.º et 333, 1.]

NB. 1. Post verba dubitandi reperitur nonnunquam oratio infinitiva pro subjunctiva cum *quin*. NEQUE ENIM DUBITABANT POSTEM ad oppugnandam Romam VENTURUM. Liv. 22, 55, 2; pro *quin hostis venturus esset*. Sed cum verba dubitandi significant «tener reparo, vacilar,» habent infinitivum, raro subjunctivum. NON DUBITAVIT DICERE illa. Cic. C. M. 6, 16; *no tuvo reparo en.*

[Sic: *non dubito credere, dubito facere sine negatione. — Nolite dubitare, quin huic uni credatis omnia.* Cic. Man. 25, 68; *no vaciléis en confiar. «Dudo hacer»* (=no sé si hacer) dicitur semper: *dubito an, dubito an non:* cf. n. 389, II, NB.

NB. 2. *Quin* invenitur raro cum verbis negativis opinionem declarationemve significantibus. QUIS IGNORAT QUIN tria Graecorum genera sint? Cic. Flac. 27, 64; pro *tria Graecor. genera esse.*]

335 Post verba et locutiones timendi et quae sollicitudinem exprimunt, adhibetur *ne*, si rem non cupimus, ut vel *ne non* (*ne nullus cet.*), si cupimus.

PAVOR CEPERAT milites, NE mortiferum ESSET vulnus. Liv. 24, 42, 2; miedo de que la herida fuese mortal, etiam: *no fuese ni.*

¹ Cf. Ribadeneira, Flos S. 14 Febr. S. Valentin: «No se pudo tener el letrado oyendo esto, que no clamase en voz alta».

² V. KIENITZ, De *quin* particulae apud priscos scriptores usu. Carlsruhe, 1878.

Omnes labores te excipere video; TIMEO UT SUSTINEAS. Cic. *Fam.* 11, 2, 5; temo (que) no los puedas sobrellevar, (que) no los podrás soportar. *VEREOR NE exercitum firmum habere NON possit.* Id. *Att.* 7, 12, 2.

[Sic: *timeo, metuo, vereor, terreo, timor (metus, pavor) est, incidit, capit (me), horresco; sollicitus sum, cura est, curam injicio alicui, cet.* Post *periculum est* adhibetur similiter *ne*, hay peligro de que, et *ne non*, de que no. *Vereor ne Pompejo quid oneris imponam.* Cic. *Att.* 9, 7, 5; recelo no imponga, recelo imponer. *Non quod verear ne tua virtus opinioni hominum non respondeat.* Cic. *Fam.* 2, 5, 2; no que recela que tu valor no haya de corresponder a la opinión pública, «corresp. con el crédito de las gentes». Abril. ¹ — *Vereor*, aliquando *timeo*, poétice *metuo*, cum infinit. est *non audeo*: *Vereor laudare praesentem.* Cic. *N. D.* 1, 21, 58.]

9. TEMPORA SUBJUNCTIVI FINALIS, INTERROGATIVI ET OBJECTIVI.

DE CONSECUTIONE TEMPORUM. ²

336

In orationibus finalibus, interrogationis obliquae et objectivis quae pendent a primaria temporis praeteriti

1.^m usurpari solet imperfectum, etiam cum earum sensus valet pro tempore praesentis aut pro omni tempore. *Ad canne rem DELECTI (ESTIS), ut eos CONDEMNARETIS?* Cic. *S. Rosc.* 52, 151; para que condenéis, para que condenaseis, p. condenar? [*Tum ille subito scelere demens, QUANTA conscientiae vis ESSET, OSTENDIT.* Id. *Cat.* 5, 5, 11; cuán grande es, cuánta fuese. *Vos ADEPTI ESTIS ne quem civem METUERETIS.* Id. *Mil.* 15, 34; «no tener que temer». Oviedo.]

2.º adhibetur aliquando praesens, cum actio verbi primarii habenda est tanquam adhuc perseverans. *Eliamne ad subsellia cum ferro atque telis VEXISTIS, ut hic aut JUGULETIS aut CONDEMNETIS (Sext. Roscium)?* Cic. *S. Rosc.* 11, 52; habéis venido = estáis aquí, para; poterat dici: *ut jugularetis, condemnaretis.*

[3.º debet praesens adhiberi, cum oratio secundaria est unice rei praesentis. *Jam exploratum est omnibus quo LOCO causa tua sit.*

¹ Si tertiam addideris negationem, te omni metu liberum significabis. Cic. *Verr.* 11, IV, 38, 82; *Non terror ne hoc officium meum P. Servilio judici non probem; hoc est: non dubito quin hoc officium meum P. Servilio sim probaturus.* ALV. I. 413, App.

² Singularia suis locis exponuntur.

Cic. Verr. 5, 63, 164: hic necessario dicitur *sit*, nam unice de re praesenti sermo est. Cf. 331.

337 I. Tempus praesens et futurum orationis principalis postulant praesens in subordinata, si hujus actio simul exercetur; praeteritum perfectum, si praecedit; futurum, si subsequitur. Quare] in consecutione temporum dicitur:

Video (videbo, videro) { *quid facias*, lo que haces.
quid feceris, lo que hiciste, lo que hacías.
quid facturus sis, lo que harás (lo que has de hacer).

NB. 1. Praesente (et imperfecto) subjunctivi dependentis frequenter utuntur Latini in re futura. *Fortem fac animum HABEAS*. Cic. Fam. 5, 10, 6. *Haud dubium erat quin cum Aequis alter consulum bellum GERERET*. Liv. 3, 4, 2; pro gesturus esset, que haría.

[*Sic in Asiam proficiscar, ut Athenas non attingam*. Quod sit semper cum verbum caret participio in *urus*: *Non dubito quin te culpa mox pueniteat*; no dudo que te arrepentirás. *Non dubitabam quin te culpa mox paeniteret*; no dudaba que te arrepentirías. Verum futuro locus esse solet post verba *eventus*, post *non dubito*, *non dubium est*, *cet. quin*, post *cum* causale, cum interrogatione obliqua, cum oratione relativa *sunt qui*, *cet.* et aliquando cum aliis, perspicuitatis gratia. *Vide, quaeso, ne tua divina virtus admirationis plus SIT HABITURA quam gloriae*. Cic. Marc. 8, 26.]

NB. 2. Pro futuro imperfecto subjunctivi passivi utendum est praesente vel circuitione, v. g. *Ita cecidi, ut nunquam ERIGAR* aut *ERIGI POSSIM*, que nunca podré levantarme, que n. me levantaré; non autem: *ut nunquam erigendus sim*. *Non dubito quin urbs brevi expugnetur*.

[II. Tempus praeteritum orationis principalis requirit imperfectum in subordinata, si hujus actio simul exercetur, plusquamperf., si praecedit; imperfectum periphrasticum, si subsequitur.]

Vidi (videbam, videram) { *quid faceres*, lo que hacías, lo que hiciste.
quid fecisses, lo que habías hecho.
quid facturus esses, lo que harías (lo que habías de hacer).

[*Sic: Eo FIT, ut milites animos DEMITTANT*, que pierden los bríos. *Eo FACTUM EST, ut milites animos DEMITTERENT*, que perdieron los bríos.]

Eo FIET, ut milites animos SINT DEMISSURI, que perderán los br. *Eo* FIEBAT (FACIENDUM ERAT), UT *a.* DEMITTERENT, que perdían (que perdiesen). ¹ *Negavi me unquam commissurum esse ut jure reprehenderer*, de suerte que se me hubiera de r., por lo cual se me hubiese de, tempore subordinatae orationis non ab infinitiva delinito, sed a primario verbo.

At post infinitivum perfectum consecutio temporum respondet huic infinitivo, non verbo orationis praecipuae. Satis mihi multa verba FECISSE videor (— feci) quare hoc bellum ESSET genere ipso necessarium. Cic. Man. 10, 27. Gratulationem a te PRAETERMISSAM ESSE arbitror, quod VERERERE ne cujus animum offenderes. Cum infinitivo historico semper utendum temporibus secundariis. Cum autem prima oratio subordinata est subjunctivi, ab hac pendere solet tempus alterius subordinatae. Testis erit tibi ipsa, quantae mihi curae FUERIT ut Quinti fratris animus in eum ESSET is qui esse DEBERET. Cic. Att. 1, 5, 2.]

NB. 1. Praesens historicum tempora primaria sequuntur vel secundaria, n. 102, II. (Verres) SCRIBIT ad quosdam Melitenses, ut ea vasa PERQUIRANT. Cic. Verr. 4, 18, 59. Diodorus ad propinquum suum SCRIBIT, ut iis RESPONDERET. Ib. [Castella communit, quo facilius, si se invito transire conarentur, prohibere possit. Caes. G. 4, 8, 2; etiam conentur.² — Similiter tempora promiscue adhibentur, cum scriptorum opiniones afferuntur in praesente: Cleanthes docet, quanta vis INSIT caloris in omni corpore. (Chrysippus) disputat aethera esse eum, quem homines Jovem APPELLARENT. Cic. N. D. 1, 15, 40. Sed cum narrativum praeterita tempora semper assumit: Videmus progredientem apud Homerum Ajacem multa cum hilaritate, CUM DEPUGNATURUS ESSET cum Hectore. Cic. Tusc. 4, 22, 49.

NB. 2. Perfectum logicum, 300, III, adn. in ima p., tempora primaria post se habet. Quibus rebus adductus ad causam ACCESSERIM, DEMONSTRAVI. Cic. Caecil. 3, 40; demostré, tengo demostrado, queda demostrado. Nemo fere vestrum est quin, quemadmodum CAPTAE SINT a M. Marcello Syracusae, saepe audierit. Id. Verr. 4, 52, 115; que no haya oído decir, que no sepa.

¹ At: Quare a te cur C. Cornelium non DEFENDAM? cur non DEFENDREM? por qué no he de defender, por qué no había de d.? n. 311, I, sensu sic postulante, cet. Cf. RIEM.-GOELZ., n. 652

² Cum oratio dependens praecedat praesens historicum, solet esse in tempore secundario. Cf. RIEM.-GOELZ., n. 649.

338 In propositionibus consecutivis post praeterita saepe id tempus adhibetur, quod exigeret propositio absolute posita.

Paulus tantum in aerarium pecuniae iniecit, ut unius imperatoris praeda finem ATTULERET tributorum. Cic. Off. 2, 22, 76; tanto dinero, que la presa (el botín) de un solo general puso fin a los tributos (no sólo para entonces (*afferret*), sino hasta ahora): *multum in aer. pecuniae iniecit; itaque unius i. pr. finem attulit tr.* Distinebar, ut huic vix tantulae epistulae tempus HABERIM. Id. Att. 1, 14, 1; que apenas he tenido tiempo (desde entonces hasta este momento): *ut vix haberem*, que apenas tuve (entonces). (*Thorius erat*) *ita non superstitiosus, ut illa sacrificia et sana CONTEMNERET* (entonces); *ita non timidus ad mortem, ut in acie SIT ob rempublicam INTERFECTUS.* Id. Fin. 2, 20, 65; que (como sabemos) fué muerto.— *Quod item saepe sit in orationibus causalibus et concessivis. (Caninius) fuit mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non VIDERIT.* Id. Fam. 7, 30, 1; sive: *tam mirifica v., ut non viderit*, de tan admirable vigilancia, que no pegó los ojos. *Illud periculum nos, cum nihil contemnere soleamus, non pertimescebamus.]*

CAPUT IX. DE IMPERATIVO ¹

339 I. Imperativi praesens adhibetur cum secunda persona certa et definitiva, in iis praecipiendis quae nunc vel semper servanda sunt.

Corpori SERVI. Cic. Fam. 16, 4, 4; cuidate (tú, Tirón, ahora que estás enfermo). *Iustitiam cole et pietatem.* Id. Rep. 6, 16 [Somn. Sc. 5]; practica la j. y la p. (tú, Escipión, ahora y en adelante, siempre). [*Vale. Valete. Cura ut valeas.* — Ille praesens subjunctivi perrarum est in soluta oratione, in ligata reperitur interdum: *Quid bellicosus Cantaber et Scythes, Hirpine, ... cogitet...* REMITTAS *Quaerere.* Hor. C. 2, 11, 1-4

NB. In stilo familiari adhibetur aliquando pro imperativo secunda pers. futuri imperf. indicativi. *VALEBIS, meaque negotia VIDE-*

¹ Modus hic ab imperando potissimum nomen accepit, etiamsi ad prohibendum, precandum, hortandum, misericordiam implorandam et mandata et leges dandas natus est; quare dicitur etiam modus *legitimus*.

bis. Cic. *Fam.* 7, 20, 2. *Tu interea non CESSABIS.* *Ib.* 5, 12, 10: cf. hic III, NB.]

II. Futurum imperativi usurpatur 1.º cum secunda persona definita, in iis praeciipiendis quae ad tempus futurum referuntur; ubi solet altera oratio esse rei etiam futurae.

Cum valetudini tuae diligentissime CONSULUERIS, tum, mi Tiro, CONSOLITO navigationi. Cic. *Fam.* 16, 4, 3; i. e. primum valetudini consule, deinde consules navigationi. *Rem vobis PROPONAM; vos cum suo, non nominis pondere, PENDITOTE.* Id. *Verr.* 4, 1, 1.⁴

Futurum imperativi usurpatur 2.º in legibus earumque imitationibus (testamentis, pactis, sententiis) tam in praeciipiendo quam in prohibendo, [sive in secunda sive in tertia persona.]

Regio imperio duo SUNTO, iique consules APPELLAMINO (= appellator), *nemini PARENTO.* Cic. *Leg.* 3, 5, 8. *Hominem mortuum... in urbe ne SEPELITO neve UNITO.* *Ib.* 2, 23, 38. [*Nocturna mulierum sacrificia ne SUNTO.* *Ib.* 2, 9, 21. *Impius ne AUDETO placare donis iram deorum.* *Ib.* 2, 9, 22. — *Servus meus Stichus liber ESTO* (testament.) *Non satis est pulchra esse poemata; dulcia SUNTO.* Hor. *Pis.* 99. *Tu vero enitere, et sic HABETO, non esse te mortalem, sed corpus hoc.* Cic. *Rep.* 6, 24, 26 [Somn. Sc. 8].² At extra sententiam: *Tibi HABE Canephoros: deorum simulacra restitue.* Id. *Verr.* 4, 8, 18. *Esto; pues sea, sea enhorabuena así.]*

III. Cum secunda persona definita adhibetur in prohibendo 1.º futurum perfectum subiectivi. *NIHIL IGNOVERIS. Misericordia commotus NE SIS.* Cic. *Mur.* 31, 65; nada perdones; no te dejes commover por la m. *NE TRANSIERIS Hiberum.* Liv. 21, 44.

2.º imperativus *noli* (nolito) cum infinitivo. *NOLITE, iudices, EXISTINARE.* Cic. *Plac.* 42, 103. [*NOLI isto modo AGERE cum Verre.* Cic. *Verr.* 4, 5, 10. *Si insidias fieri libertati vestrae intellegetis, NOLITOTE DUBITARE eam, consule adiutore, defendere.* Id. *l. Agr.* 2, 6.]

3.º in carmine praesens imperativi, interdum subiectivi, quod postremum in soluta oratione rarum est. *Tu NE CEDE malis.* Verg. *Aen.* 6, 93. [*NE post CONFERAS culpam in me.* Ter. *Eun.* 388 [2, 3, 96].³]

1 Apud Plaut. est 2.^a pers. fut. imperativi pro praes., v. c. *Illic ASTATO illico.* Rud. 825. Et apud eundem et Terent. tertia pro praes. subiectivi.

2 Sic Cato et Columella, cum rei rusticae leges tradunt.

3 *Tu, quaeso, quicquid novi scribere NE PIGRARE.* Cic. *Att.* 13, 1, 2; no seas negligente en: *pigrere*, quia potest exponi tanquam pendens a *quaeso ne*; deinde quia supino caret.

NB. Particulae prohibitivae seu negativae sunt *ne*, *nihil*, *nusquam*, *ne quis* vel *nemo*, *cet.* [In secundo membro negativo, cum prius etiam negativum est, ponitur *neve*; verum potest *nec* (*neque*), cum est affirmativum. *Capessite rempublicam, NEQUE quemquam ex calamitate aliorum metus ceperit.* Sall. J. 83, 47.]

IV. Tertia persona, item secunda indefinita, tam in praecceptis quam in prohibitionibus ponuntur in praesente subjunctivi.

Vultus, oculi, manuum motus TENEAT decorum. Cic. Off. 1, 33, 128. *Isto bono UTARE, dum adsit; cum absit, NE REQUIRAS.* Id. C. M. 10, 33; [usa, usad, use uno, úsese, usemos, — no lo echés menos, no lo echéis menos, nadie lo eche m., no se eche, no lo echemos. *Puer telum NE HABEAT. Injurias fortunae quas ferre nequeas defugiendo RELINQUAS.* Cic. Tusc. 5, 41, 118. Cf. n. 314.]

V. Ad minueandam vim imperativi adhibentur haec: *amabo, amabo te, obsecro, quaeso, oro te, sis, sultis, sodes.* AMABOTE, *advola.* Cic. Q. fr. 2, 10, 4. *Corrige, sodes, Hoc, agebat, et hoc.* Ilor. Pis. 438. Contra ad vehementius instandum adduntur *age, agite, age dum, agite dum, age sis, i. AGITE DUM, clamorem tollite.* Liv. 5, 62, 4. I, *licitor, colliga manus.* Id. 1, 26, 11.]

CAPUT X. DE INFINITIVO¹

I. INFINITIVUS SUBJECTIVUS

340 I. Verbum infinitivum [aut oratio infinita] partes nominativi agere potest a) verbi *sum*, b) impersonalium iisque similium; c) aliorum valde raro. Cf. n. 333, l. 2

a) *VACARE CULPA magnum EST solacium.* Cic. Fam. 7, 3, 4. b) *Tua et mea maxime INTEREST TE VALERE.* Ib. 16, 4, 4. [c] *Omnes eadem cupere, eadem odisse, eadem metuere in unum coëgit.* Sall. J. 31, 14; a todos obligó a unirse; potius dicendum: *eandem cupiditates, eadem odia, iidem metus in unum omnes coëgere.*

¹ Infinitus quidem sive infinitivus dicitur, quod neque personas neque numeros definiat; unde nominalibus aequipariatur, et frequenter partes agit substantivi verbalis; quare saepenumero tanquam subjectum et praedicativum, ut complementum directum, immo quandoque ut indirectum genitivi, dativi et ablativi adhibetur. Etiam cum eo cohaerere potest adjectivum et pronomen: *Vitae ipsum turpe est nobis*, cf. Cic. Att. 13, 28, 2.

² Est cum solo infinito, v. c. *videre est*, apud poetas et recentiores invenitur.

Sic: a) *est* sequente substantivo, adjectivo, genitivo substantivi vel adjectivi substantive sumpti, adverbio, verbo infinito: ut *fas, nefas, tempus, mos*, n. 333, I, *scelus, facinus, opus, operae pretium est, consilium est, in animo est. Deo parere libertas est*, Sen. Dial. 7, 15, 7; *varium caeli praediscere morem Cura sit*, Verg. G. 1, 51; *consilium erat inclinare vires*, Liv. 1, 27, 6, et *consilium fuit excedendi*, cf. n. 359, II, NB. *Tempus est nos de illa perpetua jam, non de hac exigua vita cogitare*. Cic. Att. 10, 8, 8; — *apertum, manifestum, perspicuum, verum, veri simile (simile veri), credibile, consentaneum, rectum, justum, aequum, par, dulce, utile, decorum, pulchrum, iniquum, indignum, que indigna, que causa indignación, stultum est, nihil mihi antiquius est quam, más importante, preferible: Dulce et decorum est pro patria mori*, Hor. C. 3, 2, 13; — *hominis, adulescentis, sapientis, nullius, insipientis est. Majorum instituta tueri sapientis est*, Cic. Div. 2, 72, 148; — *satis, satius, necesse est, cot.: Bene sentire recteque facere satis est ad bene-beateque vivendum*, Cic. Fam. 6, 1, 3. — *Docto homini vivere est cogitare; nihil aliud est bene et beate vivere nisi recte et honeste vivere*. — At *lex est*, cot. cum ut, n. 332, I.

b) *Paenitet, piget, pudet, taedet; libet (lubet), licet, decet, dedit, fallit, fugit, latet, praeterit, oportet, praestat, conducit, convenit, expedit, interest, refert, placet, juvat* apud poëtas et Liv., *mihi vacat* ap. poët. et sequiores, *nihil attinet, apparet, elucet, convenit, visum est mihi, hoc est constitui, resolveri: Paenituit jurasse patrem*. Ov. M. 2, 49; *licet autem nemini (neminem decet) contra patriam ducere exercitum*, cf. Cic. Phil. 13, 6, 14; *dicitur etiam cum accus. aliquando: non licet me isto tanto bono uti*, Cic. Verr. 5, 59, 154; *haec praescripta servantem licet magnifice vivere*, id. Off. 1, 26, 92, cf. n. 187 NB. 2; *quos ferro trucidari oportebat*, id. Cat. 1, 4, 9; *omnibus enim bonis expedit salvam esse rempublicam*, id. Phil. 15, 8, 16; *apparet esse commotum*, ib. 2, 34, 84;⁴ (*senatui placet*) *C. Cassium pro consule provinciam Syriam obtinere*, ib. 11, 12, 50, cf. *placet ut*. — Nota ejusmodi infinitivo addi posse orationem dependentem tertiae pers. indefinitae. *Neque vero quicquam praestabilius videtur quam posse dicendo hominum voluntates impellere QUO VELIT, UNDE autem VELIT deducere*. Cic. de Or. 1, 8, 50; para donde uno quiera, adonde se quiera.]

II. Post verba maxime eventus et post locutiones ex adjec-

⁴ *Ille apparet esse commotus* pro *illum apparet esse commotum* est aetatis imperatorum.

tivo aut substantivo et *sum* conflatas adhibetur *quod* (cum indicat. vel subjunct., n. 307, 313), si oratione subjecta non res simpliciter mente concepta sed certus eventus indicatur.

PERCOMMUNE FACTUM EST QUOD *de morte et dolore* DISPUTATUM EST. Cic. *Tusc.* 4, 30, 64. Fué muy a propósito, vino muy a cuenta el haber disputado, el que (efectivamente) se disputase. *Ad me scribis GRATUM tibi ESSE QUOD crebro certior per me FIAS de omnibus rebus.* Id. *Fam.* 1, 7, 4.

[*Hoc quod* explicativum sive declarativum invenitur in propositione completiva non solum subjectiva verum aliquando objectiva, et generatim est interpretandum per *que* (= *el hecho de*), addique his verbis solet: a) *accidit, evenit, contingit; bene, male, prudenter, gratum, cet. facio (fit), accedit. Accidit perincommode quod eum nusquam vidisti.* Cic. *Att.* 1, 17, 2. — b) *est* cum adjectivo aut substantivo. *Nihil (est) majus quam quod ita stabilis est mundus, cet.* Cic. *N. D.* 2, 45, 115. — c) cuilibet verbo, maxime cum pronomine adverbiove demonstrativo, modo ne natura sua infinitum aut subjunctivum expostulet. ¹ *Hoc enim uno praestamus vel maxime seris, quod colloquimur inter nos.* Cic. *de Or.* 1, 8, 32; en que nos hablamos mutuamente, los unos a los otros: hic nullo modo infinit. adhiberi potest. *Omitto illa vetera, quod istum in rempublicam ille aluit.* Id. *Att.* 8, 3, 3 *Me maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore ut infringatur hominum improbitas.* Cic. *Fam.* 1, 6, 4. — d) Additur autem necessario initio orationis ad respondendum objectionibus; ubi sonat *quod attinet ad. Quod autem me Agamemnonem aemulari putas, falleris.* Nep. *Ep.* 3, 6. — Eodem pacto: *praeterquam quod*, fuera de que v. g. eran pocos los defensores, sobre ser pocos los d.; *praeterquam quod defensores pauci erant; praetereo, mitto quod*, paso en silencio, adde quod. ²

NB. Infinitivus propositionem exprimit quasi rem mente conceptam seu simpliciter cogitatam, *quod* quasi factam, sive factum aliquod, ut: *Victorem victis parcere magnum est, et quod victor victis pepercit m. e.* In priore indulgentia victoris non affirmatur, contra in altero.]

¹ Raro tamen jungitur cum verbis dicendi et cogitandi. *An mihi de te nihil esse victum unquam putas? ne hoc quidem, QUOD... Taurum ipse transisti?* Cic. *Fam.* 3, 8, 6.

² *Tantum quod*—nisi quod. Componit edictum iis verbis, ut quicquid intellegere possit unius hominis causa conscriptum esse, *Tantum quod* hominem non nominat. Cic. *Verr.* 2, 4, 45, 116; solo que no nombro.

II. SIMPLEX INFINITIVUS OBJECTIVUS

341 Simplicem post se infinitum habent:

1.º Verba quae posse, debere et solere significant. *Qui MENTIRI SOLET, PETERARE CONSUEVIT.* Cic. *Q. Rosc.* 16, 46.

[*Possum, queo, nequeo*, poet. et Livian. *valeo; debeo, soleo, assuesco, consuesco.* *Non queo (possum) reliqua scribere.* Cic. *Fam.* 14, 1, 5. Item *habeo* pro *possum* apud Cic.: *De Alexandrina re tantum habeo polliceri, me cet.* *Att.* 1, 5 a, 5; sólo puedo prometerle que yo. *Necesse habeo scribere—debeo scr.*]

2.º Verba incipiendi, perseverandi, desinendi. *Huic incipio sententiae diffidere.* Cic. *Tusc.* 5, 1, 5.

[*Coepi, incipio, adior, intento, ordior, exordior, aggredior, ingredior; pergo, persevero, persto (persisto), insto; desino (desisto), absisto, cesso, intermitto, omitto, mitto, neglego, supersedeo, non curo, et poet. fugio, parco* (praesertim in imperativo: etiam alii imperat., v. g. *mitte (loqui cetera, Hor., pro nobis precari, Ov.), absiste (moveri, Verg.), omitte (tueri, Hor.).* (*Parce, sis, jura socitatis jactare.* Liv 34, 52, 20.) *Jugurtham beneficiis vincere aggressus est.* Sall. *J.* 9, 5; ganarlo a fuerza de h. *Sum exorsus dicere.* Cic. *Div.* 2, 49, 101. *Posteaquam sum ingressus res eas, quas tecum simul didici, mandare monumentis.* Id. *Ac.* 1, 1, 5; comencé a escribir. *Iter reliquum conficere perge:* cf. id. *de Or.* 2, 71, 290; sigue haciendo lo restante del camino, continúa tu c. *Fugere perseveravit.* Caes. *C.* 2, 22, 4. *Omittamus lugere.* Cic. *Brut.* 76, 266. *Quid sit futurum cras fuge quaerere.* Hor. *C.* 1, 9, 13. *Parcite, oves, nimium procedere.* Verg. *B.* 3, 94; dejad de pasar demasiado adelante.]

3.º Verba festinandi et morandi. (*Caesar*) *MATURAT ab urbe proficisci.* Caes. *G.* 1, 7, 1.

[*Maturo, propero, moror, cunctor, gravor, pigror; differo* apud Hor. et Liv. *En cui bellum moremur inferre.* Cic. *Phil.* 5, 12, 35. *Scribere ne pigrere.* Id. *Att.* 14, 1, 2.]

4.º Apud poetas et recentiores verbum est (personale), adjectiva, ea praesertim quae aptitudinem, cognitionem, cupiditatem significant, raro alia verba, pro gerundii genitivo, accusativo cum *ad*, ablativo cum *in*.

Si tanta CUPIDO EST Bis Stygios innare lacus. Verg. *Aen.* 6, 154; pro innandi. *AUDAX omnia PERPETI.* Hor. *C.* 1, 5, 25; h. e. *ad omnia perpetiunda.* *DURUS COMPOSERE versus.* Id. *S.* 1, 4, 8; i. e. *in versibus*

componendis, [*conficiendis*, *condendis*, *conscribendis*, *exarandis*, *versificador duro*. *Non mihi sunt vires inimicos pellere tectis*. Ov. *Her.* 1, 109. Sic saepenumero Verg.: *B.* 5, 1; 7, 5; *G.* 1, 284. *cet.*, et *Ilor.*: *C.* 1, 6, 6; 1, 13, 7; 3, 21, 22; 4, 8, 7; *carm. saec.* 25; *Ep.* 1, 2, 27, *cet.*, ut *bonus* (*calamos inflare*), *utilis* (*tibia aspirare et adesse choris*, flauta a propósito para soplar¹ y acompañar el coro: «a los coros con leve soplo acompañó», Juan G. González), *sollers*, *par*, *seguis*, *conjuratus* (*tuas rumpere nuptias*), *timidus* (*mori*), *verax* (*cecinnisse*), *doctus* (*cantare*, *vincere*), *peritus* (*certare*), *celer* (*sequi*), *avidus* (*committere pugnam*), *certus* (*fire*, *succurrere*, *mori*); *suetus*, *assuetus*, *consuetus*, *insuetus* (*muros defendere bello* cf. Verg. *Aen.* 9, 511, *vera audire* cf. Liv. 31, 18, 3). — *Rarus* est infinitivus pro genitivo gerundii, tanquam substantivi appositio. *Haec benignitas etiam recipublicae est utilis, redimi e servitute captos*. Cic. *Off.* 2, 18, 63.]

NB. 1. **Paratus** jungitur cum infinitivo (et cum *ad*). *Pericula summe paratissimus*. Cic. *Fam.* 13, 4, 12, [et *ad pericula subeunda* (*castris ponendis* Liv., n. 257, 11, *ab omni re paratiores*, n. 279, NB.; *in jure*, *in rebus maritimis paratissimus*, n. 282, 1).]

NB. 2. *Possum*, *debeo*, *soleo*, *coepi*, *desino* juncta infinitivis verborum impersonalium impersonaliter usurpantur. *Cujus auctoritatis neminem posset paenitere*. Cic. *Har. r.* 21, 45; *non nemo posset p.* [SOLET EUM, cum aliquid furiose fecit, paenitere. Id. *Att.* 8, 5, 1: cf. n. 304. *Si te pudere desierit*. Sen. *Ep.* 40, 13 (4, 11, 13). *Incipit ne taedere; pigere eum facti coepit*. — Infinitivo juncta passivo verborum transitivorum cohaerent cum nominativo passivo. *Animorum nulla in terris origo inveniri potest*. Cic. *Tusc.* 1, 27, 66. *Plebi injuriae fieri coepere*. Liv. 2, 21, 6: cf. 133, NB. 2. 2]

342 Simplicem post se infinitivum habent, si utriusque verbi subjectum idem est:

1.^m Verba sciendi, recordandi, obliviscendi. *VINCERE scis*, *Hannibal*; *victoria uti nescis*. Liv. 22, 51, 4.

[*Scio*, *nescio*, *disco*, *recordor*, *memini*, *obliviscor*. *Latine loqui didicerat*. Sall. *J.* 101, 6. *Hoc mihi jam ante placuisse potes ex superioribus meis litteris recordari*. Cic. *ad Brut.* 1, 3, 2.]

2.º Verba voluntatis, conatus et quae animi decretum

¹ Allí «dar el tono». Hor. *Pr.* 204.

² *Cicero legi potest*, C. puede leerse, p. ser leído, se puede leer a C., cf. CUervo, *Dicc.* 1, 9°, 2).

significant. *Te videre quam primum cupio*. Cic. *Fam.* 4, 6, 3. *Fuga salutem petere contendebant*. Caes. *G.* 5, 13, 2. Cf. n. 332, 1, 2.º et 3.º

[*Volo, nolo, malo, cupio, opto, exopto, concupisco, praefero, postulo*, Cic. *Fin.* 5, 17, 38, cf. n. 332, 1, 3.º, *gestio* (*scire ista omnia*), *praegestio* (*-it animus jam videre juvenes*, Cic. *Cael.* 28, 67), *aveo* (*scire quid agas, quid in caelo fiat, quid sit novi*, Cic.), *ardeo* (*ferre poet.* (*ardet abire fuga*, Verg. *Aen.* 4, 28, *persequi Jugurtham animo ardebat*, Sall. *J.* 59, 3), *poëtica amo et trepido*; *audeo, sustineo pro audeo in poësi, vereor, verecundor, metuo, timeo, horreo*; — *conor, nitor, enitor, contendo, intendo, tendo in poësi, adnitor* Liv. et Tac., *conitor, studeo gratus videri*; at etiam: *gratum se videri studet*, Cic. *Off.* 2, 20, 70, *poëtica incumbo, laboro et quaero*; — *statuo, constituo, instituo, decerno, cogito, meditor, agito mente* (*bellum renovare*, Nep. *Ham.* 1, 4), *paro, apparo* Caes. *G.* 7, 26, 3, *habeo in animo, fert animus* Ov. *M.* 1, 1, *consilium capio (ineo), [in] animum induco* = *mihi propono, dubito, non dubito*, n. 334, III, NB. 1. *Volo et esse et haberi gratus*. Cic. *Fin.* 2, 22, 72. *Malim videri nimis timidus quam parum prudens*. Id. *Marc.* 7, 21. *Te exopto quam primum videre*. Cic. *Fam.* 4, 6, 3: cf. n. 332, 1, 3.º *Amel pacare tumentes*. Hor. *Pis.* 197, *guste de apaciguar a los iracundos*. — *Patriam recuperare nitebantur*, cf. Nep. *Pel.* 2, 1. *Tu ingredi illam domum ausus es?* Cic. *Phil.* 2 27, 68. (*Apas*) *incumbent generis lapsi sarcire ruinas*. Verg. *G.* 4, 249, *pro: ad ruinas sarcientes, ut ruinas sarciant*. — *Pompejus statuerat proelio decertare*. Caes. *C.* 3, 86, 1. *Meditor esse affabilis*. Ter. *Ad.* 5, 6, 8 [396]. *Munitiones institutas Caesar parat perficere*. Caes. *C.* 1, 85, 4; «se dispone C. a concluire las fortificaciones comenzadas». Goya. *Istum exheredare in animo habebat*. Cic. *S. Rosc.* 18, 52. *Iniit consilia reges Lacedaemoniorum tollere*. Nep. *Lys.* 5, 1; *plerumque iniit consilia reges tollendi, et semper in passiva: inita sunt (iniit) in hac civitate consilia urbis delendae*. Cic. *Mur.* 37, 80. *Galli consilium ceperunt ex oppido profugere*. Caes. *G.* 7, 26, 1; etiam *profugiendi et ut profugerent*, cf. n. 332, 1, 3.º *Inducant animum opes contemnere*. Cic. *Tusc.* 5, 10, 30.]

NB. Post verba voluntatis [*praecipue volo, nolo, malo, cupio*], infinitivo passivo, item infinitivis *esse* et *videri* cum praedicativo additur saepe accusativus. Sic dicitur: *Cupio esse clemens*, at etiam cum Cic. *Cat.* 1, 2, 4: *Cupio, patres conscripti, me esse clementem*; [*cupio in tantis reipublicae periculis me non dissolutum videri. Sapientem civem me et esse et numerari volo*. Id. *Fam.* 1, 9, 18. At sem-

per: *manere cupio, volo, nolo, malo; nunquam: cupio (v. n. m.) me manere.*]

343 I. Verba nonnulla jubendi et prohibendi praeter accusativum personae, quae tamen reticetur aliquando, infinitivum sibi adsciscunt. [*Jubeo, veto, prohibeo, sino cum doceo, assuesfacio, arguo, insinulo.*]

INSIMULANT HOMINEM fraudandi causa DISCESSISSE. Cic. Verr. 2, 24, 59; unde in passiva: *Insimulatur homo discessisse*, n. 348, I. *Illud Hesiodum eadem mensura REDDERE jubet.* Id. Brut. 4, 45. [(*Varius vos prohibuit*, aut in passiva:) *Prohibiti estis in provincia vestra pedem ponere.* Id. Lig. 8, 24. (*Improbitas*) *nunquam sinit cum respirare.* Id. Fin. 1, 16, 53. (*Docebo*) *Rullum posthac tacere.* Id. I. Agr. 3, 2, 4. *Caesar legatos ab opere discedere veluerat. Pontem facere (fieri) jussit.* At imperium et prohibitio passive potius significantur: sed cf. n. 345.

His addi possunt *cogo, subigo, moneo, hortor, dehortor, impedio, prohibeo* et alia nonnulla. Cf. n. 332, I, 4.º et 334. *Ratio ipsa monet amicitias comparare* Cic. Fin. 1, 20, 66; vel *monet omnes (homines, nos) amicitias c.* Num te emere venditor coëgit?]

NB. *Jubeo ut aliquis et veto ne vel quominus aliquis rara sunt.* Magoni nuntiatum ab Carthagine est JUBERE senatum UT classem in Italiam TRAJICERET. Liv. 28, 36, 1. *Jubeo alicui ut faciat vel alicui faciat* solum apud aevi deterioris scriptores invenitur: cf. n. 212. — [Ani-
madverte locutionem *interest inter cum* infinitivo. (*Aristo et Pyrrho*) *inter optime valere et gravissime aegrotare nihil prorsus dicebant interesse.* Cic. Fin. 2, 13, 45. (*Nihil praeter plorare.* Hor. S. 2, 5, 69.)]

II. Reperitur infinitivus pro subjunctivo cum *ut*, fere apud poet-
as et seniores, post verba nonnulla suadendi, compellendi, im-
perandi et permittendi. Cf. 332, I, 1.º et 3.º

(*Plato Dionysio PERSUASIT tyrannidis FACERE finem.* Nep. Dion. 3, 3. *Insignem pietate virum tot ADIRE labores IMPULERIT.* Verg. Aen. 1, 9. [*Grajis DEDIT ore rotando Musa LOQUI.* Hor. Pis. 325, et Verg. Aen. 9, 362. *Sollicitor nullos esse putare deos.* Ov. Am. 3, 9, 36.¹]

¹ Similiter: *Adinam cantare severis*, Hor. Ep. 4, 49, 9, et Graeco more: *Celso gau-
dere et bene rem gerere, Musa, refr.*, ib. 4, 8, 1; edirás de mi parte a C. que se huelgue
y que todo le suceda bien. Villén de B. — In soluta oratione praecipue concedo et
semel ap. Cic. *permitto: Quinctio ne perire quidem tacite obscureque conceditur*, Quinct.
45, 50; *Ipsis judicibus conjecturam facere permittam*, Verr. 5, 9, 22, *persuadeo supra*,
impello ap. Liv. 22, 6, 6; oro ap. Tac. Ann. 43, 43, 43.

III. ACCUSATIVUS CUM INFINITIVO, SEU ORATIO INFINITA

344 Accusativum cum infinitivo tanquam objectum sive complementum postulant verba et locutiones sentiendi et declarandi, [h. e. quae alicujus cognitionem, opinionem aut declarationem exprimunt.]

SENTINUS CALERE IGNEM, NIVEM ESSE ALBAM, MEL DULCE. Cic. *Fin.* 1, 9, 30. QUEM EXISTIMAS FUISSE principem oratorum? Ecce tibi NUNTIUS PUEROS VENISSE Roma. Id. *Att.* 2, 8, 1.

[En frequentiora sentiendi et declarandi, h. e. intelligendi, existimandi, credendi, sperandi, videndi, audiendi; dicendi, promittendi, demonstrandi, similia: sentio, animadverto, intellego, cognosco, scio, nescio, ignoro, perspicio, comperio, suspicor, disco, memini, recordor, post. reminiscor, ex. gr. Ov. *M.* 1, 256, memoria teneo, obliviscor; arbitror, censeo, credo, duco, judico, cel., colligo et concludo, infiero, concludo (que), statuo et decerno, tengo para mí; spero, despero; video, audio, accipio pro audio et intellego; dico, ajo, affirmo, confirmo, contendo, desiendo, fateor, profiteor, nego, digo que no, niego, persuadeo, convenzo, narro, nuntio, scribo cf. n. 332, II, trado, respondeo, declaro, demonstro, ostendo, significo, polliceor, promitto et recipio, simulo, dissimulo, minor; fama, spes, (communis) opinio est, auctor sum, aseguro, testis sum, certiore facio et doceo, hago saber, informo, cet.; aliquando etiam sola substantiva et adjectiva ut opinio, spes, nuntius, ignarus, ignorando.

Epaminondas animadvertebat totum exercitum peritulum (esse). Nep. *Ep.* 7, 4; iba a perecer. *Scribis te ad me venturum.* Cic. *Fam.* 14, 3. *Fateor me communium malorum consolationem nullam invenire.* Ib. 6, 4, 2; que para los males comunes no hallo. *Spero (polliceor, existimo) me propediem istuc venturum esse;* espero llegar, que llegaré. *Eos negavit adhuc se vidisse Antonius.* Cic. *de Or.* 3, 14, 54; negó haberlos visto, dije que no los había v. In his et similibus nota accusativos me, te, se, nos, vos, qui saepissime a nobis non redduntur cum utriusque verbi subjectum idem est, at solent a Latinis explicari, omitti perraro. — *Eum sermonem mandavi litteris, ut illa opinio tolleretur, Antonium plane indoctum fuisse:* cf. Cic. *de Or.* 2, 2, 7. *Pellantur istae ineptiae paene aniles, ante tempus mori miserum esse.* Id. *Tusc.* 4, 39, 93. *Procurrunt equites, ignari hostes post collem occultari.* — *Spero et polliceor, et pauca alia, cum simplici infinitivo quandoque inveniuntur, si utriusque orationis subjectum idem est.*

Nos si dii adjuvabunt, circiter Idus Nov. in Italia SPERAMUS FORE. Cic. *Fam.* 14, 5, 2.¹

Nota alia verba quae raro opinionem declarationemque significant, ex. g. *mitto*, aviso por un mensajero: *Fabius ad collegam mittit altero exercitu opus esse.* Liv. 24, 19, 3; *interpretor*, doy como explicación, cct. — Dicitur: *Censeo Carthaginem esse delendam*, soy de parecer que C. debe ser arrasada, et *censeo (ut) Carthago deleatur*, que C. sea arrasada (*ut Carthaginem deleamus*), etiam: *censeo Carthaginem deleri.* Cf. 332, II.]

NB. 1. Post verba sentiendi et declarandi accusativus interdum infinitivi verbi dependentis, n. 205, a poetis omittitur more Graecorum, cum in eadem persona subsistit oratio. RETULIT *Ajax ESSE Jovis pronepos.* Ov. *M.* 13, 141; pro se esse J. pronepotem. [PATIENS VOCARI *Caesaris ultor.* Hor. C. 1, 2, 45; = p. te vocari C. ultorem, *Phaesus ille quem videtis, hospites, ait FUISSE navium celerissimus.* Cal. 1, 4, 1. (*Sensit medios delapsus in hostes.* Verg. *Aen.* 2, 377; — se delapsus esse.)

NB. 2. Aliquando orationi infinitivae pronomen neutrum praemittitur, vel ita aut sic. *ILLUM nunc negabis, te de re judicata judicavisse?* Cic. *Verr.* 2, 33, 81. Sic enim a majoribus nostris accepimus, *praetorem quaestori suo parentis loco esse oportere.* Id. *Div. Caec.* 19, 61. (*Pompejus*) *narrabat eum graviter et copiose de hoc ipso nihil esse bonum nisi quod esset honestum, disputavisse.* Id. *Tusc.* 2, 23, 61.

NB. 3. Latine non solet dici, ut apud nos, ex. g. *DE MEDEA narrant (eam) PROFUGISSE*; enentan de M. que huyó, sed: *MEDEAM narrant PROFUGISSE.* Cic. *Man.* 9, 22. Nonnunquam tamen locutio illa invenitur, v. g. *De Antonio jam antea tibi scripsi, non esse eum a me conventum.* Cic. *Att.* 13, 1, 2. Eodem pacto usitatus est: *Socratem Plato scribit, quam Socrates, ut Plato scribit; at frequenter invenies ut opinor, ut audio, credo.* Nota indicativum pro oratione infinitiva: *Melius peribimus quam viduae aut orbae vivemus.* Liv. 1, 13, 3, pro: *Satius erit nos perire quam viduas aut orbas vivere.*²]

¹ Not nominativus est verbi *speramus*, aut accus. verbi *adjuvabunt*. CONFITERE huc ea spe VENISSE, quod putares hic latrocinium futurum. Cic. *S. Rosc.* 22, 61. Sic Teubn. At multi te venisse, quia «me, tu, se (eum) innumerabilibus locis a librariis omissa sunt». V. edn. crit. Mulleri. REFRACTUROS carcerem MINABANTUR. Liv. 6, 17, 6. *Pelam a vobis ut ea quae dicam non de memet ipso, sed de oratore DICERE PUTETIS.* Cic. de Or. 3, 20, 74; l. e. me dicere p.

² Usus particulae *quod* cum subjunctivo post verba sentiendi et declarandi est aevi sequioris, et maxime saec. III invaluit. Sed jam apud priscos invenitur: *Scio jam filius quod amet meus Istam.* Plant. *Asin.* 51-52. Cf. Madvig. *Opusc.*

345 Orationem infinitivam etiam postulant aliquando pro subjonctiva, n. 332, verba voluntatis, optandi, permittendi, imperandi, prohibendi.

VOLO TE hoc SCIRE. Cic. Att. 4, 18, 6. Te tua FRUI virtute CUPIMUS. Id. Brut. 97, 351.

[In iis numerantur: volo, nolo, malo, cupio, opto, studeo, postulo, expeto, sino, patior, jubeo, n. 343, 1, impero, prohibeo, veto (prohibeo et veto cum ne vel cum quominus; jubeo, patior et veto valde raro cum ut). (Graeci) corpora juvenum firmari labore voluerunt. Cic. Tusc. 2, 15, 56. Nolo te permoveri. Id. Att. 4, 18, 2. Nostram gloriam tua virtute augeri expeto. Id. Q. fr. 1, 1, 1, 2. Cum opto oratio infin. rara est, cum impero infinitivi passiva reperitur, n. 332, 1.^a, cum postulo raro adhibetur infinit., et fere passive: Non hunc in vincula duci imperabis? Cic. Cat. 1, 11, 27. Dicitur etiam nonnunquam permitto et concedo alicui facere aliquid.]

NB. Volo, nolo, malo, cupio pro infinitivo passivo praeterito admittunt vulgo solum participium. Domestica cura te LEVATUM VOLO. Cic. Q. fr. 3, 9, 5. (Patriam) EXSTINCTAM CUPIT. Id. Fin. 4, 24, 66.

346 Item junguntur cum oratione infinitiva fere objectiva verba affectuum, [seu gaudium, maerorem et admirationem significantia,] quae etiam admittunt particulam quod.

Hoc mihi DOLET, NOS sero RESCISSE. Ter. Ad. 272 [2, 4, 8.] DOLET mihi QUOD tu nunc STOMACHARIS. Brutus ap. Cic. ad Brut. 1, 17, 6: cum indic., n. 307. Cato MIRARI se ajebat QUOD non RIDERET haruspe-

Acad. vol. 1, op. 5, p. 332 seqq.; G. MAYEN, De particulis quod, quia, quoniam, quomodo, ut pro accusativo cum infinit. positis, Kiel, 1889; Kühner, n. 192, 2 f.

Ab eruditiori saeculo est admissa ea lege, ut omnino explicaret factum praecedenti quadam notione implicite jam indicatum ope demonstrativi, n. 340, II, v. c. Videndumque illud est, quod, si opulentum fortunatumque defenderis, in uno illo manet gratia. Ubi «patet», inquit Madv. I. superiore adnot. citato, «longe aliter sententiam a Cicerone animo comprehensam esse ac si dixisset: sciendum est manere gratiam. Non enim hoc a se promittit Cicero; sed rem notam et concessam (factum nunc dicimus) considerari jubet».

Adn. Discrimen solet intercedere inter praesens infinitivi et participii post audio et verba videndi: sc. infinitus potius notat actionem ipsam, non tempus actionis; contra participium. Vidi pueros ludere, que los n. jugaban: vidi pueros ludentes, a los n. mientras estaban jugando, en el acto de jugar. Video rure redcurrentem senem. Ter. Eun. 5, 4, 65 [967]. Aspicias ad te venientem Paulum patrem. Cic. Rep. 6, 44 [Somn. Sc. 3]. Audio te contumeliose de me loqui, oigo decir quo hablas. Ipsum dicere auditis, etiam: Audistis (ex ipso) cum diceret, n. 315 II, oistéis decir al mismo; audistis ipsum dicentem, cuando peroraba. Cf. RIEMANN LEJAY, § 264, adn. 1.

haruspice cum vidisset. Cic. Div. 2, 24, 31: cum subjunct., n. 313, III.

[Sunt praecipua: gaudeo, gloriator, laetor; fero, soporto, aegre fero, moleste fero, doleo, angor, sollicitor, indignor, queror; miror, admiror. Gaudeo id te mihi suadere quod ego mea sponte pridie feceram. Cic. Att. 15, 27, 1. Incolumis laetor quod (Petilius) vivit in urbe. Hor. S. 1, 4, 98. Valde miror te ad me nihil scribere. Cic. Att. 8, 12 B, 1. Quod abes gratulor. Id. Fam. 2, 5, 1; et solum apud poetas cum infinit. Tota tibi mente mihiq[ue] Gratulor ingenium non latuisse tuum. Ov. Tr. 1, 9, 54. — Particula quod affectus causa quodammodo significatur.]

347 In vehemēti exclamatiōe atq[ue] interrogatiōe, cui saepe accedit *ne*, adhibetur accusativus cum infinitivo, nullo praecedente verbo. (Infinitus absolutus.)

Me miserum! Te in tantas aerumnas propter me incidisse! Cic. Fam. 14, 1, 1. *MENE incepto desistere victam?* Verg. Aen. 1, 37. Cfr. n. 311, I, NB. ⁴

IV. NOMINATIVUS CUM INFINITIVO ²

(Cf. n. 341)

348 I. Verba dicendi atq[ue] existimandi, jubendi et prohibendi cum aliis, n. 343, I, in passiva personaliter construuntur; i. e. subjectum verbi infinitivi in nominativum transit verbi primarii.

(ARISTIDES) unus omnium justissimus fuisse traditur. Cic. Sest. 67, 141; [dicitur, narratur, fertur, indicatur, memoratur, perhibetur, reperitur.] pro: Aristidem justissimum fuisse traditur; se dice que: cf. n. 183. Jussus es renuntiari consul. Id. Phil. 2, 52, 79.

[Sic: scribor, demonstror, audior, intellegor, cognoscor, perspicior. Item videor, si opinionem, non si animi placitum opportunitatemve significat, putor, judicor, existimor, credor, jubeor, sinor, velor, prohi-beor, et alia praesertim apud poetas et posteriores, ut colligor.

⁴ „Yo despertar de dormir ¡ En lecho tan excelente? CALDERÓN, *La vida es sueño*, j. 2, c. 3. B. 7, 7^a.

² V. LEBRETON, *Cass. Synt.*, p. 64-66.

Amens (mihi) fuisse videor. Cic. *Att.* 9, 10, 2; pareceme que fui un loco. *Malum mihi videtur esse mors.* Id. *Tusc.* 1, 5, 9. *Id mihi videntur fortunale beateque vixisse.* Id. *Brut.* 2, 9. ¹ *Luna solis lumine colostrari putatur.* Id. *Div.* 2, 43, 91. *Hoc ego fingere credar.* Ov. *Tr.* 3, 11, 73. *Scutorum multitudo deprehendi posse indicabatur.* Cic. *Mil.* 24, 64. *Oppugnata domus C. Caesaris per multas noctis horas nuntiabatur.* Ib. 24, 66. *A ceteris omnibus quam gratissimus erga te esse cognoscebar.* Cf. Cic. *Fam.* 1, 5a, 1. *Bibulus nondum audiebatur esse in Syria.* Id. *Att.* 3, 18, 1. (*Pompejus*) *perspectus est a me toto animo de te cogitare.* Id. *Fam.* 1, 7, 3; me pareció que muy de propósito se puso a pensar en tí. *Nolani muros portasque adire vetiti (sunt).* Liv. 23, 16. *Hispanis duplicia cibaria dari iussa (sunt).* Liv. 24, 47, 44. ² *Iubetur, vetatur, prohibetur (me, te, illum... legere, rem fieri) nusquam invenitur, al semper jubeor (juberis...) legere, res fieri prohibetur.* Sed cum aliquibus, v. c. *nuntior, credor*, utraque constructio invenitur, personalis et impers.

NB. 1. Nonnunquam cum forma personali haec verba occurrunt etiam in oratione subiectiva praesertim interrogationis obliquae. ³ *Haec qua celeritate gesta sint ... PRAETEREUNDA non sunt.* Cic. *Man.* 12, 34. (*Orator*) *EXPLICANDUS EST nobis qualis futurus sit.* Id. *Or.* 20, 68.

NB. 2. *Videor* etiam in oratione per conjunctionem ut interjecta solet personaliter usurpari. *Consiliis, ut VIDEMUR, bonis utimur.*

¹ Sed: *Nunc autem visum est mihi de senectute aliquid ad te conscribere.* Cic. *C. M.* 4, 2; i. e. constitui, mihi placuit, visum est opportunum — *Videtur mihi impers.*, «me pareceo», rarum omnino est: Non mihi videtur ad beate vivendum satis posse virtutem. Cic. *Tusc.* 5, 5, 12; ubi lumen Bentlejus et Lambinus legunt *virtus*. Quod si infinitus desideratur, e proximo suppletur: *Pueros attribue ei quot et quos videbitur (intellege attribure seu attribuendus esse).* Cic. *Att.* 12, 30, 4. *Ad haec, quae visum est, Caesar respondit.* Caes. *G.* 4, 8, 4; adde *respondere*. — Cum verbum dico dativo aut adverbio adiungitur, saepius est impersonale: *De hoc (Diodoro) Ferri dicitur habere eum perbona toramata.* Cic. *Verr.* 4, 48, 38; se asegura a V. que éste. *Non sine causa dicitur ad ea referri omnes nostras cogitationes.* Id. *Fat.* 3, 18, 60.

² *Liberatur Milo non eo consilio profectus esse, ut insiliaretur Clodio.* Cic. *Mil.* 18, 47; i. e. absoluitur (liberatur a culpa) eo quod demonstratur non eo cont. profectus esse. Hi fratres in suspicionem venerant suis civibus sanum exilasse Apollinis. Id. *Verr.* 4, 43, 30; tanquam: putabantur. *Colligebat placuisse.* Ov. *Am.* 2, 6, 61; infidélere. *Ejusmodi res obstrepi clamore militum videntur.* Cic. *Marc.* 1, 9; in activa tamen non dicitur nisi obstrepere alicui: cf. n. 263.

³ Apud Caes. nusquam. Cf. Gutschz, *De interrogationibus obliquis apud Cicero-nem observationes selectae*. Halis Saxonum, 1885. Verba huc spectantia sunt Cic. *constitutor, intellegor* (saepius), *iudicor, cognoscor praedicor*que, *facilis cognitu est, perspicitur, quaeror, ccl.*

Cic. *Att.* 5, 18, 2. *Ego autem tibi quidem quod satis esset, ut mihi videbar, responderam.* Id. *Tusc.* 1, 46, 111.]

II. At verba dicendi atque existimandi in temporibus participii praeteriti et gerundivi constructionem impersonalem habent, ⁴ raro in temporibus simplicibus.

TRADITUM EST etiam HOMERUM caecum FUISSE. Cic. *Tusc.* 5, 59, 114. *Ubi tyrannus est, ibi dicendum est plane nullam esse rempublicam.* Id. *Rep.* 3, 31, 43. *Dicitur eo tempore matrem Pausaniae visse.* Nep. *Paus.* 3, 5. [*Ecce autem repente nuntiatur piratarum esse naves in portu Odysseae.* Cic. *Verr.* 5, 34, 87 (*nuntiatur impers. frequens est*).

III. Si utriusque verbi forma composita est, necessario modus impersonalis usurpandus. *Athenas Atheniensium causa putandum est conditas esse.* Cic. *N. D.* 2, 62, 154; minime: *Athenae putandae conditae.*

IV. Si nominativum cum infinitivo aliae subsequuntur orationes infinitivae, in his constructio impersonalis adhibetur.

Peregrina res traditur eo anno facta: VULURNUM, Etruscorum urbem, ab Samnitibus captam. Liv. 4, 37, 1. At dicitur: *Videtur fore* (vel *futurum esse*) *ut imperator laudetur*; non vero: *imperator videtur laudatum iri.*]

V. TEMPORA INFINITIVI

(Cf. n. 106, 108-109)

349

I. Adhibetur praesens infinitivi, cum hujus actio sit eodem tempore quo actio verbi primarii.

[<i>Audio, audiam (audiero)</i>	TE VENIRE	{	oigo decir, oiré d. que (tú) vienes. oía d., oí d., había oído d. que venías. desco, desearé que vengas. descaba, deseé, había deseado que vinieras, que vinieses.
<i>Audiebam, audivi, audieram</i>			
<i>Cupio, cupiam (cupiero)</i>			
<i>Cupiebam, cupivi, cupieram</i>			

Ii (consules) Bibuli sententiam VALERE CUPIERUNT. Cic. *Fam.* 1, 2, 2; «éstos quisieron mucho que prevaleciera el parecer de B.» Abril.

⁴ Apud Cæs. semper.

Non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit quod FIERI POSSE nunquam PUTARIMUS. Ib. 6, 1, 4; «no habemos por eso de desmayar de tal manera, que parezca haber acaecido alguna cosa que nunca pensáramos que pudiera acaecer». Abril. *Cum aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, VOLAM illum SCIRE ex te me id fecisse.* Id. Att. 2, 23, 1.¹]

II. Adhibetur praeteritum infinitivi, cum ejus actio praecessit actionem verbi primarii, item cum actio absoluta sive perfecta significatur.

[Audio, audiivi, audiam, cet.]	} VOS VENISSE	{ que(vosotros) vinisteis (habéis v.) que habíais v. que hayáis venido, que hubierais (hubieseis) v.
Cupio, cupivi, cupiam, cet.]		

Poteras dixisse. Hor. Pis. 328; podías haberlo dicho (ya). *Bellum possumus ante hiemem perfecisse.* Liv. 37, 49, 5; haber terminado, tener acabada.]

NB. 1. *Memini et memoria teneo praesens infinitivi fere postulant ad designandam rem praeteritam, cujus testes fuimus; [secus junguntur cum praeterito.] MEMINI Catonem anno ante quam est mortuus mecum et cum Scipione DISSERERE.* Cic. Lael. 3, 41.

NB. 2. Apud poëtas invenitur praeteritum simplicis infinitivi activi² pro praesente post aliqua verba, praesertim quae posse et velle significant. *Bacchatur vates, magnum si pectore possit Excussisse deum.* Verg. Aen. 6, 78. [*Ne quis HUMASSE VELIT Ajacem.* Hor. S. 2, 3, 187. *COMMISSSE CAVET quod mox mutare labore.* Id. Pis. 168. *Si CURAT cor spectantis TETIGISSE querela.* Ib. 98. *Fratres TENDENTES opaco Pelion IMPOSUISSE Olympe.* Id. C. 3, 4, 51.

Sic etiam apud omnes aliquando, ubi nos praesente saepius utimur, maxime cum *satis est, satis habeo, contentus sum, juvabit, melius erit, paenitebit, pigebit. Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni.* Ov. Tr. 3, 5, 33. *Quiesce erit melius.* Liv. 3, 48, 3.]

¹ Eodem pacto in passiva: *Audio, audiebam, cet. a te legi Vergilium;* et in conjugatione periphrastica: *Audio te venturum esse, que estás a punto de venir, que tienes intención de v. Audio Vergilium tibi esse legendum, que debes leer a V.*

² Ut Graece aoristus. «Poëtae elegiaci, inquit Madv., Adv. crit. II, saepe metri causa in versu pentametro perfectum ponunt; in hexametro praesens, ut Tibullus 1, 4, 73 et 74; 4, 8, 41 et 42; 4, 40, 61 et 62.» Cf. Hor. Ep. 1, 4, 41: *Virtus est vitium fugere et sapientia prima Stultitia caruisse.*

III. Adhibetur futurum infinitivi, cum hujus actio consequitur actionem verbi primarii. Et frequenter *esse* omittitur.

[*Audio, audiui, audiam* cet. *te venturum esse* vel *te venturum*, que vendrás, que vendrás. *Audio multas tibi molestias exhauriendas fore*; que tendrás que pasar por; futurum periphrast. *Ipse (Caesar) opinione celerius venturus esse dicitur*. Cic. *Fam.* 14, 25. *Scribit meas litteras maximum apud te pondus habituras*. *Ib.* 3, 1, 3. *Addit (Pompejus) se prius occisum iri ab eo (Clodio) quam me violatum iri*. *Id. Att.* 2, 20, 2. *Quasi dicinarem tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum*, sic, cet. *Id. Fam.* 5, 15, 1.¹⁾

NB. 1. Verba sperandi, promittendi, minandi a nobis usurpari solent in praesente infinitivi pro futuro, cum utriusque orationis idem est subjectum, v. g. »*Espero vincere*«, *spero me victurum*, cet. *SPERABAT propediem magnas copias sese habiturum*. *Sal.* C. 56, 4; tener, que tendrás.²⁾

[NB. 2. Verba voluntatis, maxime optandi, jubendi et prohibendi, construuntur generatim cum infinito praesenti, etiam cum aliqua temporis futuri significatione. *Te tua frui virtute cupimus*.

1 A Corn. Nepote semper *esse* omittitur. Apud Caes. «forma composita (*futurum esse*), inquit Lebreton, multo rarior est et iis fere locis invenitur, ubi modo indicativo formam... *futurus sum* usurpare liceret; ea enim a Caesare plerumque significatur vel quid a subjecto intendatur, vel quid proxime imminet... Apud Cicero nem utriusque formae eadem omnino videtur *esse* vis... (videtur autem) «brevioris formae usus *esse*... paulo frequentius quam forma plenior». *Caes.* S. pp. 60-61. In locis autem formae compositae verbum *esse* saepe participio antecedit, suae subsequitur. Apud Caes. in libris *Belli Civitis* sexies antecedit, semel subsequitur.

Memoria tunc *venturum esse* etiam praesens esse infiniti periphrastici.—Participium in *urus* cum *fore*. v. g. *addis te ad me fore* (?) *venturum*, Cic. *Att.* 5, 21, 4; *libenter facturus* (?) *fore*, Liv. 6, 42, 42, videtur mendosae lectionis. V. JASS. n. 403.

«Circumtione illam quae ex participio in *us* et infinito *esse* constat, praetermissimus... quia haec loquendi ratio officium necessitatemque potius quam futurum tempus adsignificare videatur.... Cicero, *Fam.* 15, 4, 41: «*Admonendum potius te a me, quam rogandum puto*». Dic *Admonitum iri* potius te a me, quam *rogatum iri* puto; num idem haec valent? non puto: illud enim officium debitumque adsignificat, hoc potius futurum tempus. Illud sic exponi potest: *Admoneri* puto potius te a me, quam *rogari oportere*. Sic idem, *Fam.* 1, 5, 1: «*Quae autem posita sunt in conjectura quaeque mihi videntur fore, ea puto tibi a me scribi oportere*»; sic sic: Ea puto tibi a me *scribenda esse*, idem prorsus dixeris » *Alvar.* n. 347. Aetate nostra *amandum esse* pro *amatum iri* ad infimam saec. III Latinitatem relegatur.

2 Contra: »*Espero* (creo) que Antonio estará ya en Roma» Latine effertur per praesens: *Spero Antonium Romae jam esse*; agitur enim de re praesenti.—At haec verba admittunt, ut apud nos, praesens *posse, velle, nolle* cum significatione futuri: *Quantum se posse sperat imitari*. Cic. *Or.* 7, 24. Sed apud Caes. praesertim invenitur alia verba in praes. infin. etiam post verba dicendi. *Renuntiata ad suos, illi se quae imperarentur facere dixerunt*. G. 2, 32, 3; que harion (al momento).

Cic. *Brut.* 97, 331. *Te VOLO bene SPERARE.* Cass. ap. Cic. *Fam.* 12, 13, 4.]

IV. *Fore ut, futurum (esse) ut* cum praesente conjunctivi post tempus primum, cum imperfecto post secundarium eleganter pro futuro infinito tam activo quam passivo adhibentur; qua circuitione subvenitur verbis quae supino carent

Nunquam putavi FORE UT supplex ad te VENIREM. Cic. *Att.* 16, 16 C, 10. *Video te velle in caelum migrare. Spero FORE UT CONTINGAT id nobis.* Id. *Tusc.* 1, 34, 82. [*Hujus me constantiae puto fore ut nunquam paeniteat.* Id. *Fam.* 2, 16, 3; «de esta mi firme determinación... entiendo que jamás me he de arrepentir». Abril. *Credo fore ut oppidum capiatur, sive captum iri.*¹]

350

I. Pro futuro infinito exacto sive perfecto usurpatur *fore ut* cum perfecto conjunctivi post tempus primum, cum plusqpl. post tempus secundarium, v. g. *Credo fore ut librum legeris*, creo que habrás leído el l. *Credebam fore ut librum legisses*, creía que habrías leído. [*Spero fore ut omnia propediem confecta sint. Sperabam, cum has litteras accepisses, fore ut ea quae superioribus litteris petissemus impetrata essent.* Cic. *Att.* 16, 16 E. 16 [16, 20]; espero que cuando hayas recibido esta carta se habrá alcanzado lo que pedí en la anterior: n. 300, l. 2]

II. In verbis passivis et deponentibus futurum perfectum effici solet ex participio praeterito et *fore*, v. c. *Credo epistolam scriptam fore*, creo que la c. habrá sido escrita. *Credebam eum tum jam profectum fore*, creía que entonces ya él habría partido [*Quos spero brevi tempore societate victoriae tecum copulatos FORE.* Cic. *Fam.* 11, 8, 2; «los cuales confío que en breve serán tus compañeros en la comunidad de la victoria». Abril; litt. que se habrán unido: n. 301.³]

¹ Infin. fut. passivi prior forma (*amatum iri*) frequens est in epistulis Cic., quae saepissime in ejus operibus per alteram (*fore ut*) substituitur. Eodem pacto a T. Liv. vix nisi in prima decade usurpatur.

² Error est a majoribus acceptus, qui adhuc in nostris gymnasiis late pervagatur (vide Grammat. Raimundi de Miquel, *oraciones de infinitivo*, post c. IX in Analogia), futurum perf. indicat., v. g. «creo que habrás leído el libro», sic reddere Latine: *Credo te librum fuisse lecturum.*

³ Haec forma non est apud Caes. In illo B. G. 4, 6, 3: *ut se fore parata* significatur status ope verbi sum: cf. n. 107.

VI. INFINITIVUS IN ORATIONE OBLIQUA ET POST INFINITIVUM

351 I. Oratio obliqua ea est qua alicujus dicta aut cogitata [non referuntur iisdem verbis quibus ipse protulit (oratio recta), sed] ita referuntur, ut subjiciantur verbo sentiendi aut declarandi, quod aliquando tamen non exprimitur, v. c. (*Regulus*) *in senatum venit, sententiam ne diceret recusavit; QUAMDIU JUREJURANDO HOSTIUM TENERETUR, NON ESSE SE SENATOREM*. Cic. *Off.* 3, 27, 100; rehusó dar su parecer, diciendo que en cuanto estuviese obligado por un juramento prestado al enemigo, no era senador. Cf. 313, I-III.

II. Propositio indicativi orationis directae quae aliquid esse vel fieri indicat,¹ in obliqua mutatur in infinitum. Jam praeteritum imperfectum fit praeteritum perfectum post verbum primarium temporis praesentis aut futuri.

Sic: *INGEMISCEBAT, quoties filium conspexerat* mutabitur ita: *NARRANT illum, quoties filium conspexisset, INGEMUISSE*; que gemía, cada vez que miraba: n. 304, 313, III. [Eodem pacto in passiva: *Copiae ornatae atque instructae ERANT* (imperf. status: estaban provistas y aperecibidas), *urbsque OBSIDEBATUR*, estaba o era asediada, erit: *Dico ejus adventu maximas Mithridati copias omnibus rebus ornatas atque instructas FUISSE, urbemque Cyzicenorū OBSESSAM ESSE ab ipso rege*. Cic. *Man.* 8, 20.²

NB. Participio praeteriti cum *fuisse* significatur etiam plusqpf. actionis. *Nego litteras jam tum SCRIPTAS FUISSE*; digo que la carta aun no se había escrito; niego que la c. hubiera sido escrita entonces, etiam: digo que la c. aun no estaba escr., niego que la c. estuviese escr.

¹ Enuntiativa haec oratio dicitur.

² Quis hoc credat, Cn. Pompejum exercitu dato judicium EXPECTATURUM FUISSE in ejus consiliis vindicandis? Id. *Mil.* 26, 70; «que P. había de esperar el fallo de los jueces para castigar los intentos de». Cúlvo; «que P. habiéndosele dado ejército había de haber aguardado». R. de Oviedo. — At: *Res ad eum deferuntur ESSE civem Romanum, qui se Syracusis in lautumiis fuisse quereretur*. Cic. *Verr.* 5, 62, 160 Oratio dir.: *Erat civis Romanus, qui querebatur*: cf. n. 313, I et III. *Esse* in praes., quia *deferuntur* = *delata est*, praes. historic.

352

I. Interrogatio directa primae vel tertiae personae indicativi in oratione obliqua effertur accusativo tertiae personae cum infinitivo; v. g. *Quid vivimus, quid in parte civium censemur?* sic mutabitur: *Plebes contra fremit: quid SE VIVERE, quid in parte civium CENSERI?* Liv. 7, 18, 5. *Quod si veteris contumeliae oblivisci vellet, num etiam recentium injuriarum memoriam deponere POSSE?* Caes. G. 4, 14, 3; omisso *se*, quod hic semper licet: *si volo, num possum?* in orat. recta. *Timere patres residem in urbe plebem. Quamdiu autem tranquillam quae cesserit multitudinem FORSE?* Liv. 2, 32, 6; *quamdiu tranquilla quae cessit multitudo erit?* Rarae sunt exceptiones subjunctivi pro infinito.

II. Interrogatio directa secundae personae indicativi vel cujuscumque personae modi potentialis et interrogativi seu dubitativi effertur in obliqua oratione per tertiam pers. imperfecti subjunctivi; v. c. *Quid veremini, aut cur de mea virtute desperatis?* erit: (*Eos incusavit*) *QUID tandem VERERENTUR? aut CUR de sua virtute DESPERARENT?* Caes. G. 4, 40, 4. *Quis hoc sibi persuadeat?* ita erit: (*Titurius clamabat*) *QUIS hoc sibi PERSUADERET sine certa spe Ambiorigem ad ejusmodi consilium descendisse?* Ib. 5, 29, 5. *Cur fortunam periclitetur?* — *Cur fortunam periclitaretur?* Id. C. 4, 72, 2. — Rarae sunt exceptiones infinitivi pro subjunctivo cum secunda pers. in orat. obliqua.

353

Propositiones hortativae, imperativae prohibendae aut optativae quae in oratione recta imperativo aut subjunctivo efferuntur, in orat. obliqua per imperfectum subjunctivi enuntiantur. Particula negativa est **ne** (**neve**). *Ite, create; cant, creent* sic redditur: *Maesti patres fremunt: IRENT, CREARENT consules ex plebe.* Liv. 7, 6, 40. *Sin bello persequi perseveraret, REMINISCERETUR et veteris incommodi populi Romani et pristinae virtutis Helvetiorum. Quare NE COMMITTERET ut is locus ubi constitissent ex calamitate populi Romani nomen caperet.* Caes. G. 4, 13, 4 et 7; = *si bello persequi perseveras, reminiscitor pr. v. II. Quare ne commiseris ut is l. ubi constituerunt ex c. p. R. nomen capiat.*

NB. Imperfectum subjunct. niutari potest in praesens, si prior oratio est praesentis historici, ut *dicit, mandat, respondet*, cct. (*Vercingetorix*) *perfacile esse factu* (*dicit*) *frumentationibus Romanos prohibere, aequo modo animo* (= modo aequo animo) *sua ipsi frumenta CORRUMPANT aedificiaque INCENDANT.* Caes. G. 7, 64, 3; = *aequo m. a. vestra ipsi fr. corrumpite aed. incendite.* Cf. n. 337, 1, NB. 4.]

354 I. Praeteritum imperfectum et plusqpf. subjunctivi condicionati efferuntur in oratione obliqua participio futuri cum *fuisse*; in passiva per *futurum fuisse ut* et imperfectum; v. g. *Aliam sententiam dixisset, nisi propinquitate impediretur mutabitur* hac ratione: *Dixit aliam sententiam se dicturum fuisse, nisi propinquitate impediretur*. Cic. Phil. 8, 1, 2; *que habria dato otro parecer. Nisi quidam nuntii de Caesaris victoria essent allati, existimabant plerique futurum fuisse uti (oppidum) amitteretur*. Caes. C. 3, 101, 3. [*Puto, etiamsi Icadus tum in spelunca non fuisset, saxum tamen illud casurum fuisse*. Cic. Fat. 3, 6. *An Cn. Pompejum censes tribus suis consulatibus laetaturum fuisse, si sciret se in solitudine Aegyptiorum trucidatum iri?* Id. Div. 2, 9, 22.¹ Cf. n. 350.

II. Aliquando condicio pendet ex solo sensu. In iis singulis ita semper existimabitis, vivo P. Clodio (= si P. Clodius viveret), nihil eorum vos visuros fuisse. Cic. Mil. 28, 78. *An eum (Pompejum) magis communem (dispuesto a oír los consejos de otro) censemus in victoria (= si vicisset) futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset? et nunc omnia tenentem (= si omnia teneret, si tuviera todo el poder) nostras sententias desideraturum censes fuisse?* Id. Fam. 4, 9, 2. *Stantes plaudebant in re ficta: quid arbitramur in vera fuisse facturos?* Id. Lael. 7, 24.²

NB. Imperfectum subjunctivi condicionati potest post verbum praeteriti significari per futurum imperfectum infiniti; in passiva per futurum esse ut vel fore ut. *Titurius clamitabat... Caesarem arbitrari profectum in Italiam, neque aliter (i. e. si Caesar non esset profectus) Carnutes interficiendi Tasgetii consilium fuisse capturos (in or. recta cepissent), neque Eburones, si ille adesset, ad castra ESSE VENTUROS (in recta or. venirent)*. Caes. G. 3, 29, 1-3³.]

III. Oratio obliqua condicionata praesentis subjunctivi de re significata ut simpliciter possibili, n. 317, II, est in futura infin. *Dicit se, amicum si habeat, felicem futurum esse et: Dicebat se, ami-*

¹ Nota haec et similia: *Platonem existimo, si genus forense dicendi tractare voluisset, gravissime et copiosissime potuisse dicere*. Cic. Off. 1, 4, 4; quia in oratione recta diceretur: *Plato potuit*, n. 318, I. *Nonne meministi clamare te omnia perisse, si ille (Caesar) fuere elatus esset?* Id. Att. 14, 14, 3; = *omnia perierant*, n. 318, II.

² Loco hujus orationis obliquae recta etiam utuntur Latini, priore verbo interposito. *Credo in illa militis causa, si tu militem defendisses, ad Hostianas te acturos contulisses*. Cic. de Or. 1, 37, 245. *Male, credo, mererer de meis civibus, si ad eorum cognitionem divina illa ingenia transferrem*. Id. Fin. 1, 3, 7.

³ Cf. Revue de philol., XI, p. 42 seqq. et XV, 34.

cum si haberet, felicem futurum, ab orat. recta Amicum si habeam, felix sim.

355 [I. Post orationem infinitam sequente comparatione cum *quam, idem qui, idem atque, tantus quantus* et similibus fere usurpatur oratio infinita pro finita, si idem verbum subauditur.

*Te suspicor eisdem rebus quibus me ipsum interdum gravius commoveri. Cic. C. M. 1, 1; etiam nonnunquam: quibus ego ipse commoveor. (Antonius) aiebat se tantidem (frumentum) aestimasse, quanti Sacerdotem. Id. Verr. 3, 92, 215; i. e. quanti Sacerdos aestimasset, per attractionem, cf. n. 313, III. — Illic accusativus adhibetur nonnunquam etiam post comparativum et *quam* cum verbo diverso a primo: Nonne tibi affirmavi quidvis me potius perperessurum quam ex Italia ad bellum civile exiturum? Cic. Fam. 2, 16, 3.*

II. Cum relativum pendet ab oratione infinita, significatque *et is, sed is, nam is*, hujus relativi oratio infinita est aliquando pro finita.

Res ad eum deferitur: esse civem Romanum qui se Syracusis in lautumiiis fuisse quereretur; quem jam ingredientem in navem et Verri nimis atrociter minitantem ab se (magistratu Mamertino) retractum esse et asservatum. Cic. Verr. 5, 62, 160.¹]

CAPUT XI. DE SUPINO, GERUNDIO, GERUNDIVO, PARTICIPIO²

I. SUPINUM

356 I. Supinum in *um* amant verba motus ad finem indicandum.

Abi DEAMBULATUM. Ter. Haut. 587 [3, 3, 26]. Legatos ad Caesarem mittunt, ROGATUM auxilium. Caes. G. 1, 11, 2: n. 124, XIII. Etiam: ut rogent a., qui rogent a., ad rogandum a., rogandi auxilii

¹ Eodem pacto cum relativa conjunctione rarissime: *Jacere tamdiu irritas sanctiones quae de suis commodis ferrentur, cum interim de sanguine ac supplicio suo latam legem confestim exerceri. Liv. 4, 51, 4; pro et interim.*

² Ad nomina quod attinet v. L. Job, de Grammaticis vocabulis apud Latinos.

causa (gratia), raro rogandi auxilii (sine causa), et post Cic. rogatu-
ros a. [Fabius Pictor Delphos ad oraculum missus est, sciscitatum
quibus precibus deos possent placare. Liv. 22, 57, 5. — Dicitur: Nup-
tum dare alicui filiam, dar en matrimonio; do venum servos; eo per-
ditum, eo ultum.]

NB. Poëtae aliquando pro supino in um infinitivo utuntur. Pro-
teus pecus egit altos Visere montes. Hor. C. 1, 2, 7. [Non nos aut
ferro Lybicos populare penates Venimus, aut raptas ad litora vertere
praedus. Verg. Aen. 1, 527.]

II. Supinum in u fere passivae significationis adhaeret nomi-
nibus adjectivis, iis praesertim quae honestatem, jucunditatem,
facilitatem aut contrarium significant; item substantivis *fas*, *nefas*
(et raro opus est: 274, NB.).

Quod scire vis DIFFICILE DICTU est. Cic. Fam. 1, 7, 2; de decirso,
de decir.⁴ Quod OPTIMUM FACIU videbitur, facies. Id. Att. 7, 22, 2.
Videlis NEFAS esse DICTE miseram fuisse talem senectutem. Id. C. M. 5,
15. [— Agit aliquando vices infinitivi activi, praesertim cum adjec-
tivis neutris facile, difficile, proclive et cum tribus praecepti substan-
tivis, v. e. quod scire vis difficile est dicere; nefas est dicere miseram
fuisse Fabii Maximi senectutem: cf. n. 340 a) et 274, I.]

His adjectivis potissimum supina in u junguntur: *absurdus*,
acerbus, *arduus*, *asper*, *credibilis*, *crudelis*, *difficilis*, *dulcis*, *durus*,
facilis, *foedus*, *gravis*, *horrendus*, *incredibilis*, *insandus*, *inutilis*, *ju-
cundus*, *lepidus*, *levis*, *memorabilis*, *mirabilis*, *mirus*, *molestus*, *nece-
sarius*, *optimus*, *pessimus*, *pulcher*, *suavis*, *terribilis*, *turpis*, *utilis*,
etiam *dignus* et *indignus*. Frequentiora supina: *auditu*, *cognitu*,
dictu, *factu*, *intellectu*, *inventu*, *memoratu*, *transitu*, *visu*. Ab his
differunt verbalia substantiva ejusdem positionis *natu*, *rogatu*, cet.,
quod orationem non queant post se habere. Hoc dictu quam re faci-
lius est, de decir que de hacer. Uva peracerba gustatu. Quid est tam
jucundum auditu? O rem non modo visu foedam (pulchram), sed etiam
auditu! Nihil dictu dignum ausi. Liv. 9, 45, 6; = quod dicatur:
n. 329, 2.^{o 2}

NB. Praepositio *ad* cum gerundio v. in 359, I. — Et poëtae
cum posterioribus usurpant etiam infinitivum.]

4 «El pavón es muy hermoso de ver, mas no es dulce para oír. El ruiseñor es
dulce de oír, mas no es hermoso para ver.» GUANANA, Guía, 2, 21. B. 6, 166. Cf. sequens
NB. et NONELLI, Gram. Cast. n. 159, VI.

2 *Istae lepida sunt MEMORATUI*. Plant. Bacch. 62. Nunc OPSONATU redeo. Id. Men.
255 { unde }.

II. GERUNDIUM ET GERUNDIVUM ¹

357 I. Gerundium nomen est verbale activae significationis, ejus auxilio praesens infiniti activi in casus declinatur, ut: *Tempus est dicendi, philosophia necessaria est bene dicendo et rectius ad bene dicendum, consumpsisti tres horas in dicendo.*

NB. Inest interdum in gerundio notio passiva, v. g. *Hostis Antonius judicatus Italia cesserat: spes restituendi nulla erat.* Nep. Att. 9, 2; i. e. fore ut restitueretur vel restitutionis. [*Ferrum habile tundendo.* Plin. N. H. 54, 15, 149. *Ante domandum Ingentes tollunt animos.* Verg. G. 3, 206; i. e. antequam domentur (equi). (*Nilus*) *oblimate agros ad serendum relinquit.* Cic. N. D. 2, 52, 130; para que puedan sembrarse, para la siembra, p. sembrar. (*Memoria*) *excolendo augetur.* Quintil. 11, 2, 1.²]

II. Gerundivum (sive participium in *ndus*) est passivae significationis, et 1.º frequenter officium necessitatemque significat, praecipue cum verbo *sum*. Est nobis haec (*diligentia*) *semper adhibenda.* Cic. de Or. 2, 35, 148.

2.º in casibus obliquis meram actionem designare solet. In ea (*voluptate*) *SPERNENDA et REPUDIANDA virtus vel maxime cernitur.* Cic. Leg. 1, 19, 52; en el menospreciar y repudiar el deleite, en el menosprecio y repudio del d.

5.º negatione aut *vix* praecedente, per verbum *possum* aut per adjectivum saepe explicandum est. *Illa quae natura assecuti sunt (Romani), NEQUE cum Graecia NEQUE ulla cum gente SUNT CONFERENDA.* Cic. Tusc. 1, 1, 2; las cualidades naturales de los R. no pueden cotejarse. *Vix erat CREDENDUM.* Caes. G. 5, 28, 1; se podía creer, era creíble. ³

[NB. Gerundia et gerundiva agere possunt partes appositae, sed

¹ Cf. SNELLMAN, *De Gerundis orationum Ciceronis*. Helsingforsiae, 1894.

² «Cristo mando creer la Santísima Trinidad, que es cosa utilísima para entender... mando amar al enemigo, que es cosa recia para cumplir». GUEVARA, *Monte Calvario*, p. 2, 5.² palabra, c. 4, fol. 234 (a. 9);=para que la entendamos, para que se entienda, p. ser entendida. Est tamen ubi gerundium respondent simpliciter substantivo verbali *Etiam ceteris quae moventur, hic fons, hoc principium est MOVENDI.* Cic. Tusc. 1, 21, 53; i. e. *motus*: cf. Plato, *Phaedr.*, 245 c: τοῦτο πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως. Cujus hic Cic. locus versio est.

³ Futurum tempus gerundivum expressum non invenitur ante A. Gellium, 18, 6, 7.

raro. Nunquam ingenium idem ad res diversissimas, parendum atque imperandum, habilis fuit. Liv. 21, 4, 5.]

358

I. Gerundia quae accusativo gaudent fore elegantius ita efferuntur, ut accusativus in casum gerundii trans-eat, gerundium in gerundivum mutetur; ut *Pompejus studiosus fuit rempublicam defendendi civesque servandi* ita efferes: *Pompejus studiosus fuit REIPUBLICAE DEFENDENDAE CIVIUMQUE SERVANDORUM*. [*Hoc quicquid attingi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei*. Cic. Fam. 2, 4, 2. *Omnis loquendi elegantia augetur legendis oratoribus ac poetis*. Id. de Or. 3, 10, 59.]

II. Haec gerundivi constructio usurpanda est, cum gerundium pendet a praepositione, et cum gerundio dativo.

Qui se ipse norit, intellet quanta instrumenta (mediosi habeat AD OBTINENDAM ADIPISCENDAMQUE SAPIENTIAM. Cic. Leg. 1, 22, 59; non *ad obtinendum sapientiam*. *Praeesse AGRO COLENDO*. Id. S. Rosc. 18, 50. [*IN EA (VOLUPTATE) SPERNENDA et REPUDIANDA virtus vel maxime cernitur*. Cic. Leg. 1, 19, 52. *Primus (liber Tusculanarum disputationum) est de contemnenda morte, secundus de tolerando dolore, de aegritudine lenienda tertius*. Id. Div. 2, 1, 2.¹

Sed accusativus pronominis neutrius invenitur aliquoties post ablativum gerundii cum praepositione. *IN SUUM cuique TRIBUENDO*. Cic. Brut. 21, 85. *DE NIHIL SENTIENDO*. Id. Tusc. 1, 45, 102.]

NB. Cum genitivis mei, tui, sui, nostri, vestri adhibetur genitivus singularis gerundivi neutrius, ut *VESTRI ADHORTANDI causa*, Liv. 21, 41, 1; non *vestri adhortandorum*; [at dicitur etiam: *Vos adhortandi causa*. *Copia placandi te vel TUI PLACANDI, non placandae*, etsi agitur de Cydippa, Ov. Her. XIX [XX], 74. *Doleo tantam Stoicos*

¹ In antiquis edd. inveniuntur aliqui loci mendosi, v. g. *ad levandum fortunam* pro *ad levandam* f. *Locus* Liv. 1, 6, 5; *Palatium Romulus, Remus Aventinum ad inaugurandum ieiopla capient* sit perspicuus Forcellini Furnaletti interpunctione: *P. R., R. A. ad inaugurandum, t. e.*; para (como) templos augurales, o de sus agueros; minime: «para inaugurar los templos», ut transfertur ab Navarro et Calvo. Gerundium cum accus. substantivi pendens a praepositione archaicum est, v. c. Varro, R. R. 3, 9, 42. At excipiendum illud Cic. Tusc. 3, 9, 20: *Verbum incendiae ductum est a nimis INTUENDO FORTUNAM alterius*, tanquam diceret: *ductum est -a nimis intueri f. a.*

In genitivo et ablativo sine praepositione auctores alii sunt gerundii amantiores, alii, ut Cic. et Caes., gerundivi. Attamen perspicuitatis gratia usurpantur id gerundium genitivi cum accusativo neutro pronominis et adjectivi, ut *Studium id (aliquid...) efficiendi, cupiditas vera (plura) cognoscendi*; nam *eius* et *terorum* etiam sunt masculina.

nostros Epicuræis irridendi sui facultatem dedisse. Cic. Div. 2, 17, 39.¹ — Apud antiquiores et Ciceronem invenitur gerundium in *ndi* pro plurali cum genitivo multitudinis etiam feminino: *Exemplorum eligendi potestas.* Cic. Inv. 2, 2, 3; pro *eligendorum.* Cf. idem Fin. 5, 7, 19; Verr. 2, 51, 77; 4, 17, 104; Phil. 5, 5, 6.

359

I. Accusativus gerundii et gerundivi additur frequenter prepositioni *ad*, raro *inter*, *durante*, et *ob*, [rarissime *ante*, *circa*, *in*.]

Breve enim tempus actalis satis longum est ad bene honesteque vivendum. Cic. C. M. 19, 70. Cf. *satis est ceteris artificibus percipiendis*, id. de Or. 1, 28, 127: v. *hic*, III. [INTER SPOLIANDUM CORPUS hostis veruto percussus. Liv. 2, 20, 9; mientras estaba despojando. A quo pecuniam ob absolvendum acceperis. Cic. Verr. 2, 32, 78. Quae ante conditam condendamve urbem traduntur. Liv. praef. 6; las tradiciones de antes de estar fundada Roma o de antes de tener intención de fundarla.² *Dubitabitis, Quirites, quin hoc tantum boni in rempublicam conservandam atque amplificandam conferatis?* Cic. Man. 16, 49; fere: *ad remp. c.*]

NB. Praeposilio *ad* cum gerundio in *ndum* frequentissime finem significat, vel sequitur verba motus et adjectiva [*facilis, difficilis, jucundus, paratus, promptus, expeditus, idoneus, aptus, segnis, vehemens* et horum similia: cf. n. 257, II.] *Breve enim tempus actalis satis longum est ad bene honesteque vivendum.* Cic. Transducti a disputando ad dicendum. Id. Brut. 51, 118. [Nec me segniorem ad respondendum reddidisti. Id. Fin. 1, 10, 34. *Hic locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatus est visus.* Cic. Man. 1, 1; el más descollado para proponer los asuntos de la república y el más honorífico para los discursos.]

II. Genitivus gerundii et gerundivi iungitur substantivis, n. 238, et adjectivis quae genitivum petunt. *Equidem efferor studio patres vestros videri.* Cic. C. M. 23, 83. *Sum cupidus te audiendi.* Id. de Or. 2, 4, 16.

1 Genitivi mei, tui, cel. qui vices agunt genitivi pronominum personalium, nihil aliud reapse sunt quam genitivi neutri substantive sumpti adjectivorum possessivorum meus, tuus, cel., ad verbum de mi ser, de mi persona, de lo (por excelencia) mio. Hinc praesens concordantia.

2 «Los hechos que precedieron o acompañaron a la fundación de R.» Navarro y Calvo; potius dicendum: Las tradiciones que precedieron remota o próximamente a la f. de R.

[Sic: consilii habendi atque arma capiendi spatium datum, etiam ad consilium habendum; maxima illecebra est peccandi impunitatis spes; arrogantia respondendi, en responder; triste est nomen ipsum carendi, la palabra «carecer»; duo genera liberalitatis, unum dandi beneficii, alterum reddendi. Item: Cupidus, avidus, studiosus addiscendi; consuetus, insuetus, insolens navigandi; peritus, imperitus, gnarus, ignarus dicendi; doctus, sciens, nescius, inscius adulandi; vir regendae reipublicae scientissimus; timidus moriendi. At cave dicas: paenituit jurandi patrem, sed jurasse sive juramenti, quia gerundium a verbo non regitur, nisi a sum ad finem significandum cum hoc sensu, «servir para tenerse para»: Quod (regium imperium) initio conservandae libertatis atque augendae reipublicae fuerat. Sall. C. 6, 7; el gobierno monárquico «establecido a los principios para la conservación de la l. y aumento del estado». Inf. D. Gabriel.⁴

NB. Pauca substantiva juncta cum verbo est genitivum gerundii aut infinitum habere possunt. Appellandi tempus erat: cf. Cic. Quinct. 12, 41. Tempus est jam hinc abire (me abire). Id. Tusc. 1, 41, 99.]

III. Dativus gerundii et gerundivi adlatur adjectivis, n. 256-57, et nonnullis verbis quae dativum poscunt, item substantivis, eis potissimum quae munus significant, ad finem exprimendum.

Tempora DEMETENDIS FRUCTIBUS et PERCIPIENDIS ACCOMMODATA. Cic. C. M. 19, 70. PRAESESSE AGRO COLENDO. Id. S. Rosc. 18, 30. III viri AAA FF: n. 6, 2.

[Verba praecipua sunt: praesum, praeficio, sufficio, operam do, studeo, diem dico aut indico, siyo un día para, locum capio aut deligo, señalo un lugar para, tempus statuo aut indico, comitia habeo vel indico; item sum: (non) esse solvendo, (no) estar en disposición de pagar, esse oneri et honori ferendo, Liv. 2, 9; 4, 35; similiter adesse scribendo, sc. senatusconsulto. Consul placandis diis dat operam. Liv. 22, 2, 1. Ut nec triumviri accipiendo, nec scribae referendo sufficerent. Id. 26, 36. Quem diem patrando facinori indixerat. Id. 35, 35. Non exercitum, non ducem scribendo exercitui esse? Id. 4, 45, 10. — Adjectiva in primis huc spectant ea quae aptitudinem, facilitatem, uti-

4 Volgesi INFIXUM ERAT arma Romana VITANDI. Tac. Ann. 15, 5, 3, et alia apud eundem. In una alterave locutione usurpatur gerundum et in ndi et cum ad: v. g. facultatem dare, afferre ad ducendum bellum, Cues. G. 1, 38; quod rarum est pro ducendi belli, aliqua (nulla) ad resistendum ratio est, pro resistendi Cic. Verr. 5, 35, 89. Contra: Deliberandi unum diem postulavit, pro ad deliberandum, Cic. N. D. 1, 22. Miserunt oratores pacis petendae, Liv. 9, 45; nisi major in utroque exemplo causā subaudiri. Poetarum et recentiorum: Amor casus cognoscere nostras, Verg. aet., n. 341.

litate significant, quae tamen frequentius cum *ad* construuntur: *Area firma templis ac porticibus sustinendis erat.* Liv. 2, 5, 4. *Genus armorum aptum legendis corporibus.* Id. 52, 10. *Animis natum inventumque poema juvandis.* Hor. Pis. 377. *Decemviri legibus scribendis; curator muris reficiendis, sive reficiundis; duumviri sacris faciundis; dies venit rogationi ferendae;* cf. n. 267. *Me Albani gerendo bello ducem creavere.* Liv. 1, 25, 8. Haec constructio frequens est apud Liv., frequentior apud Tacitum, ubi saepius praepositione *ad* esset utendum.]

360 Ablativus gerundii abhibetur:

1.^m sine praepositione, tanquam ablativus instrumenti et aliquando modi.

Mens DISCENDO alitur et COGITANDO Cic. Off. 1, 30, 105. *Quis est enim qui NULLIUS OFFICII PRAECEPTIS TRADENDIS philosophum se audeat dicere?* Ib. 1, 2, 5; = *nulla officii praecepta tradens.*

2.º cum praepositionibus *in, ab, ex, de, «acerca de», pro, «por, en favor de»,* raro cum significat «en lugar de.»¹

Prohibenda autem maxime est ira IN PUNIENDO. Cic. Off. 1, 25, 89. [*Ab invidendo autem invidentia recte dici potest.* Id. Tusc. 3, 9, 20. *Tu quid cogites de transeundo in Epirum, scire sane velim.* Id. Att. 9, 1, 4. *Voluptatem ex discendo capere.* Id. Fin. 5, 18, 48. *Est secundum naturam pro omnibus gentibus juvandis maximos labores suscipere.* Id. Off. 3, 3, 25.

NB. Perraro gerundii ablativus verbum subsequitur aut adjectivum. (*Appius*) CONTINUANDO AUSTITIT MAGISTRATU. Liv. 9, 34, 2. POSSIDENDIS publicis AGRIS CONTENTOS esse. Id. 6, 14, 11; pro possessione agrorum.²]

1 Apud recentiores cum et *super*. *Scribendi ratio conjuncta cum loquendo est.* Quintil. 1, 4, 3.

2 Nullum enim officium REFERENDI GRATIA MAGIS NECESSARIUM est. Cic. Off. 1, 45, 57; cf. locum Ov., n. 294, 1.

Adn. Sine praepositio cum gerundio non conjungitur. Quamobrem vernacula locutio *sin* cum infinitivo et *sin que* ita vertenda:

1.º Quod sit ante actionem aut simul cum actione verbi primarii exprimi potest per participium praesens cum negatione, aut per adjectivum sensus negativi, ut *ignarus, inscius, insciens, immemor, imprudens.* Quo in bello nihil adversi accidit NON PRAEDICENTE me. Cic. Fam. 6, 6, 6; *sin que* yo lo predijera, *sin predecirlo* yo. Quibus tu salutem INSPERANTIBUS reddidisti. Id. Murc. 7, 21.

2.º Quod praecedit vel praecessit actionem verbi primarii exprimitur per participium praeteritum negativum. Romanos NON ROGATOS ultro Graecis offerre auxilium. Liv. 34, 23, 2; *sin habérselo pedido, sin que se lo pidiesen, sin pedirselo.* (Na-

361 Verba intransitiva gerundivo fere privantur; sed tamen habere possunt passivam impersonalem periphrasticam (cum dat., n. 259, 4.º, et casu sui verbi).

Tuo tibi iudicio EST UTENDUM. Cic. *Tusc.* 2, 26, 63. [*Obliviscendum tibi injuriarum esse censeo. Aguntur bona multorum civium, quibus est a vobis consulendum.* Cic. *Man.* 2, 6; a vobis, ut vitetur duplex dativus. — Cum verbis transitivis dicendum: *Aeternae poenae nobis timendae.* Prisci tamen forma impersonali utuntur, accusativo adjuncto: *Aeternas quoniam poenas in morte timendum est.* Lucr. 1, 105 [111], quod minime imitandum. Cf. tamen Cic. *C. M.* 2, 6.]

NB. A nonnullis intransitivis, n. 113, NB. 1, 273, NB., oritur verbale in *ndus*. *Non paranda solum sapientia, sed fruenda etiam est.* Cic. *Fin.* 1, 1, 5; saepius tamen dicitur *fruendum nobis est sapientia; utendum viribus.*

362 Gerundiva eleganter adduntur accusativo verborum dandi, tradendi, relinquendi, accipiendi, ad finem significandum.

Hic attribuit nos trucidandos Cethego, ceteros cives interficiendos Gabinio, urbem inflammandam Cassio, totam Italian vastandam diripiendamque Catilinae. Cic. *Cat.* 4, 6, 15; nos pone a disposición de C. para ser atrocemente muertos.

[*Huc spectant Tulliana verba locis quae citantur et aliis: accipio et attribuo l. c., committo Verr.* 5, 14, 56, *concedo ib.* 1, 15, 38, *curo ib.* 4, 22, 49, *defero Man.* 19, 58, *denoto ib.* 3, 7, *deposco Dom.* 5, 15, *do Att.* 14, 14, 6, *habeo Verr.* 1, 50, 150, *impero ib.* 3, 74, 173, *loco ib.* 2, 59, 144, *permitto Man.* 21, 61, *posco Verr.* 4, 21, 46, *praebeo ib.* 1, 57, 93, *redimo ib.* 1, 11, 31, *relinquo Fam.* 16, 12, 1, *suscipio Verr.* 4, 58, 82, *trado S. Rosc.* 10, 29, *voveo Rep.* 2, 20, 56.

tura) dedit usuram vitae tanquam pecuniae, nulla praestituta die. Cic. *Tusc.* 4, 39, 93; sin fijar el vencimiento del plazo. — Si condicio praecedat, seu, quod idem est, si sententia primaria est negativa, exprimitur per *nisi*: *Haec dijudicari non possunt, nisi ante causam cognoverimus*; etiam aliquando *nisi causa ante cognita*, item: *Huc dijudicare non possumus, nisi melius de causa evocari*, cl. n. 365

3.º Si agitur de re necessario consequenti aut concomitanti, adhibetur *ut non* vel *quin*, n. 328, aut *qui non*, n. 329, 4.º, NB. 2.

4.º Per *cum* et subjunctivum negativum. (*Atticus*) *nihil cum illustre praetermitteret, annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit.* Cic. *Or.* 34, 120.

5.º Aliquando per conjunctionem copulativam negativam. *Fieri autem potest ut recte quis sentiat, et id quod sentit potius eloqui non possit.* Cic. *Tusc.* 1, 3, 6; y que no pueda, si que pueda. *Id quod utile videbatur, neque erat.* Id *Off.* 3, 40, 41.

Praeterea aliorum: *accipio, conduco depono, divido, impono, mando, objicio, propono, sumo, assumo, cet. Eam basim statuamque faciendam et in rostris statuendam locent. Cic. Phil. 9, 7, 16. Libros curabo ad te perferendos. Id. Fam. 1, 9, 25. Cui rempublicam cupio tradere ab his tantis periculis defendendam. Id. Mur. 57, 80. Quod utendum acceperis. Id. Tusc. 5, 17, 56. — Habeo statuendum, dicendum, cet. pro statuendum mihi est, cet. sequioris est Latinitatis.]*

NB. 1. Aliquando haec verba sibi assumunt ad cum gerundio. Ornatisimos scriptores oratoresque ad cognoscendum imitandumque deligere: cf. Cic. de Or. 3, 51, 125; i. e. cognoscendos imitandosque.

NB. 2. Hic utuntur poetae praesente infiniti activi more Graecorum. *Tristitiam et metus Tradam protervis in mare Creticum Portare ventis. Hor. C. 1, 26, 3.* [—In soluta oratione reperitur *do et ministro alicui bibere*, doy de beber, sirvo la bebida; item *habeo dicere* (scribere). Cic. N. D. 3, 59. Cf. n. 341, 1.^m]

III. PARTICIPIUM ⁴

363 [I. *Habeo* jungitur cum participio praeteriti, generatim verborum quae cognitionem aut animi decretum significant; quod vel cum accusativo verbi cohaeret, vel ponitur solum in neutra terminatione. *Tu, si HABES jam STATUTUM quid tibi agendum putes, supersedeas hoc labore itineris. Cic. Fam. 4, 2, 4; cf. n. 300, NB. 1.]*

II. Participium praesens jungitur cum *facio*, «presento, represento a». *Xenophon FACIT Socratem DISPUTANTEM formam Dei quaeri non oportere. Cic. N. D. 1, 12, 31; etiam disputare facit, n. 332, II.*

1. PARTICIPIUM RESPONDENS ORATIONI DEPENDENTI

364 Participium, sive cohaerens cum verbi casu tam recto quam obliquo, sive in ablativo absoluto, vices agit persaepe orationis secundariae:

Et 1.um quidem **temporalis**. *Omne malum NASCENS facile opprimitur. Cic. Phil. 5, 11, 51; i. e. cum nascitur, al. nacer, en su naci-*

⁴ Participium est forma verbalis adjectiva. Potest igitur tempus significare et casus verbi habere, n. 124, XIII, substantivumque definire, cet.

miento. [*Curio ad focum SEDENTI magnum auri pondus Samnites cum attulissent, repudiati sunt. Id. C. M. 16, 55 (56); h. e. cum sederet. Dionysius quidem tyrannus Syracusis EXPULSUS Corinthi pueros docebat. Id. Tusc. 3, 12, 27; h. e. postquam expulsus est, cum expulsus esset. Magna pars hominum est quae NAVIGATURA de tempestate non cogitat. Sen. de Tranq. an. 11, 7; al punto de embarcarse, estando para e.]*

2.º **condicionalis.** *Omne malum nascens facile opprimitur, INVETERATUM fit plerumque robustius. Cic. Phil. 5, 11, 31; i. e. si inveteravit (cum inveteravit aut inveteratum est); pero si se deja (se ha dejado) envejecer. [Maximas virtutes jacere omnes necesse est, voluptate DOMINANTE. Id. Fin. 2, 33, 117.]*

3.º **causalis.** (*Dionysius*) cultros METUENS tonsorios, candenti carbone sibi adurebat capillum. Cic. Off. 2, 7, 23; quod metuebat aut metueret, n. 313, 1. [*Angebant ingentis spiritus virum Sicilia Sardiniaque AMISSAE. Liv. 21, 1, 5; pro angebat virum quod amissae erant, vel: angebat virum Siciliam Sardiniamque amissas esse.*]

4.º **concessivae.** (*Risus interdum*) ita repente erumpit, ut eum CUPIENTES tenere nequeamus: cf. Cic. de Or. 2, 58, 235; aunque lo deseamos.

5.º **modalis, negatione praecedente.** Romanos NON ROGATOS Graecis ultro offerre auxilium. Liv. 34, 23, 2; no rogados; cf. 360, adn. in ima pag., 2.º [*Miserum est enim nihil PROFICIENTEM angi. Cic. N. D. 3, 6, 14; sin sacar provecho, n. 360, 1.]*

6.º **relativae.** Lex est recta ratio IMPERANS honesta, PROHIBENS contraria. Cic. Phil. 11, 12, 28; i. e. quae imperat, quae prohibet. [*Sed in oratione relativa participium plerumque substantive sumitur: Jacet enim corpus DORMIENTIS ut mortui. Cic. Div. 1, 30, 63; sc. ejus qui dormit.*]

7.º **finalis.** At solum participium in urus apud Livium et posteriores. Perseus ad Sycurium, unde profectus erat, rediit, belli casum de integro TENTATURUS. Liv. 42, 62.¹

[NB. Participium praeteriti adhibetur frequenter, ubi posset etiam usurpari oratio coordinata. T. Manlius Torquatus Gallum in conspectu duorum exercituum CAESUM torque spoliavit. Liv. 6, 42, 5, — cecidit et spoliavit; at etiam: simulac (postquam) cecidit.]

¹ Vix participio instrumentum significatur, v. c. Aer EFFLUENS huc et illuc ventos efficit. Cic. N. D. 2, 39, 101.

365 Orationi negativae jungitur aliquando particula nisi cum participio, quod pro verbo ipso ponitur. *Non hercule mihi NISI ADMONITO venisset in mentem.* Cic. *de Or.* 2, 42, 180; i. e. *nisi admonitus essem.* [*Illud testandum est, nihil praecepta atque artes valere, NISI ADJUVANTE natura.* Quintil. *Prooem.* 26; *pro nisi adjuvat n.*¹]

2. QVAE TEMPORA PARTICIPII SIGNIFICENTUR

366 Participium praesens notat actionem quae fit eodem tempore quo actio verbi. Quod si verbum est temporis praesentis, participium respondet praesenti. *Omne malum NASCENS facile OPPRIMITUR.* Cic. *Phil.* 5, 14, 31; i. e. *cum nascitur.*

Quod si verbum est temporis praeteriti, participium praesens respondet imperfecto; si futuri, participium respondet futuro. *Curio ad focum SEDENTI magnum auri pondus Samnites cum attulissent, REPU- DIATI SUNT.* Cic. *C. M.* 16, 55; h. e. *cum sederet.* *Italyn PENETRANS magnam PERVERTET opum vim.* Ap. Cic. *Div.* 2, 56, 115; i. e. *cum penetrabit,* cuando penetrare, c. *penetre,* al penetrar.

367 Participium praeteritum notat actionem praecedentem. Si verbum est temporis praesentis, participium respondet praeterito proximo;² si autem verbum est temporis praeteriti, participium respondet pusqpto. aut perfecto remoto. *Omne malum nascens facile opprimitur, INVETERATUM FIT plerumque robustius,* l. c.; i. e. *cum inveteravit,* cuando ha envejecido. *Suffragia largitione DEVINCTA severitatem senatus EXCITARENT.* Cic. *Planc.* 18, 45; *quae l. devincta erant,* que habían sido arrancados a fuerza de dinero.

[NB. 1. Participium praeteriti, praesertim in ablativo absoluto, tempus praesens significat aliquando. *Melior tutiorque est certa pax quam SPERATA victoria.* Liv. 30, 30, 19; *pro quam quae speratur.* *Debitus est qui debetur;* «llamado, que tiene por nombre» est qui dicitur, qui vocatur, quem dicunt; non *vocatus, dictus.*

¹ Eodem pacto fere apud Livium et posteriores invenitur participium cum quamquam et quamvis, quasi, tanquam, velut et cum non ante quam, non prius quam. *Caesarem milites, QUAMVIS RECUSANTEM, ultro in Africam sunt secuti:* cf. Suet. *Jul.* 70. *Iste QUASI praeda sibi ADVECTA, si qui senes ac deformes erant, eos in hostium numero ducit.* Cic. *Ferr.* 5, 25, 64. (*Saguntini*) *NULLEUM ANTE finem pugnae QUAM morientes fecerunt.* Liv. 21, 44, 5; i. e. *quam moriuntur, quam mortui sunt.*—Reperies alias particulas praesertim apud poetas Cf. RIEM.-GOELZ. pp. 681-81.

² Perfecti. proximum *he amado;* remotum *amé.*

NB. 2. Multa participia praeteriti verborum deponentium et semideponentium vim habent participiorum praesentis. (*Caesar*) *venit* *ne noctu ex oppido (hostes) profugerent, duas legiones in armis excubare jubet.* *Caes. G. 7, 11, 6.¹*]

368

I. Participium futuri denotat actionem subsequentem. *P. Servilius adest de te sententiam LATURUS.* *Cic. Verr.*

1, 21, 56.

[II. Sed hoc participium rarum est apud bonos auctores, nisi cum verbo *sum*. Et significare potest:

1.^m id quod debet evenire. *Sedeo iudex inter duos filios, aut confecti aut commissi criminis labem apud meos inventurus.* *Liv. 40, 8, 7.*

2.º id quod in eo est ut eveniat: cf. n. 364, 1.^m

3.º intentionem aut finem: n. 364, 7.º

NB. Hoc participium finale ut et *tanquam* aliquoties praecedunt. *Subiit tumulos, ut (TANQUAM) vim per angustias FACTURUS.* *Liv. 21, 32, 10.]*

CAPUT XII. DE ORATIONE COORDINATA ET PARTICULIS QUAE IN EA ADHIBENTUR; ITEM DE PARTICULIS AFFIRMATIVIS, NEGATIVIS, INTERROGATIVIS ²

369

Dicuntur propositiones coordinatae eae quae inter se conectuntur per conjunctiones copulativas, disjunctivas aut adversativas, interdum etiam sine conjunctione. Sunt omnes vel primariae vel subordinatae. Cf. ima pag. 321.

Conjunctiones autem copulativae sunt *et, que, atque, ac, nec, neque (etiam, quoque)* ³; disjunctivae *aut, vel, ve, sive, seu*; adversativae *sed, autem, verum, vero, at, atqui*.

NB. Coordinantur etiam propositiones, quodammodo saltem, per particulas causales et illativas.

¹ Haec significatio plerumque propria est historiae, cum de re praeterito sermo est, et cum verba participio praesentis eant. Accipe frequentiora participia: *ratus* (sine participio praes.), *solitus* (id.), *arbitratus*, *veritus*, *commoratus*, *secutus*, *usus*, *fixus*, *confixus*, *diffusus*, *gavissus*, cetera. *Caesar* *iisdem duribus usus qui nunquam ab Iccio venerant*, *Numidas et Cretas sagittarios et funditores Baleares subsidio oppidanis mittit.* *Caes. G. 3, 7, 4.*

² Brevitatis gratia non de particulis orationes solum sed voces etiam coordinantibus agitur.

³ *Nec non (necnon)* Cf. n. 386, **NB.** 2.

I. CONJUNCTIONES COPULATIVAE

370 I. Et mere copulativa est, h. e. duo vocabula vel orationis membra conjungit, ea potissimum quae natura sua nexu carent artiore. *Ad rivum eundem LUPUS ET AGNUS venerant.* Phaed. 1, 1, 1.

[NB. Et ponitur interdum pro etiam, también, praesertim apud antiquiores, v. g. *Et tu, simul et, et nunc (sed et = sed etiam).* Et apud poëtas et posteriores pro cum post jam, nondum, vix, vixdum. *Vix adeo agnovit pavitantem...*, *ET notis compellat vocibus ultro.* Verg. Aen. 6, 499.]

II. Que solet notiones conjungere ejusdem generis, quae quasi unam rem efficiunt. *SENATUS POPULUSQUE Romanus.* [Ius potestatemque habere. *Cives se suaque tradiderunt.* Cum autem ad idem unde semel profecta sunt cuncta astra redierint, eandemque totius caeli descriptionem longis intervallis rettulerint, tum ille vere vertens annus appellari potest. Cic. Rep. 6, 22 (24) [S. Scip. 7]; pero verdadera revolución anual sólo puede ser llamada aquella en que todos los astros..., y hubieren recorrido con grandes intervalos la misma órbita de todo el cielo. *Peto quaesoque.* Cic. Fam. 3, 4, 2. *Sabinos equitatu fudit belloque devicit.* Id. Rep. 2, 20, 36.

NB. 1. At saepe et et que sine discrimine usurpantur. *Sapientia rerum est divinarum et humanarum scientia.* Cic. Off. 1, 45, 135. *Omnium divinarum humanarumque rerum consensio.* Id. Lael. 6, 20.

NB. 2. Que enclitica est, quae non frequenter adjungitur ultimis syllabis in ē correptum exeuntibus, v. g. *Fuisseque.* Cic. de Or. 1, 55, 236. ⁴ Neque c finali adjudenda: *hucque, tuncque.* Tac. Ann. 13, 37; 14, 15.]

III. Atque et ac, quae postrema solum consonantibus et h praepositur, raro tamen gutturalibus, subungere solent id quod a prioribus distinguendum est, [quasi sit ejusdem majorisve ponderis.] *VENUSTATEM ATQUE ORDINEM et, ut ita dicam, decentiam oculi judicant, ATQUE etiam ALIA MAJORA.* Cic. N. D. 2, 58, 145. [*Nostrorum militum impetum hostes ferre non potuerunt, ac terga verterunt.* Caes. G. 4, 33, 2.

NB. 1. Ac ponitur pro et, cum voci jam copulatae duplex

⁴ Hujus praecepti historiam vide ap. LEBRETON, p. 415-417.

membrum additur. *Magnifica vero vox et MAGNO VIRO AC SAPIENTE digna*. Cic. *Off.* 3, 1, 1.

NB. 2. a) Et, que, atque sonant aliquando *et vero*, «y a la verdad, y en efecto (efectivamente), y en realidad de verdad». *Magna vis est conscientiae, iudices, ET magna in utramque partem*. Cic. *Mil.* 25, 61. b) Et sonat et tamen, «y con todo». *Canorum illud in voce equidem adhuc non amisi, ET videtis annos*. Cic. *C. M.* 9, 28.

NB. 3. Etiam, «aun, hasta», et quoque, «también», quae voci postponitur, affirmant cum gravitate. *Quis tolerare potest nobis rem familiarem ETIAM ad necessaria deesse?* Sall. *C.* 20, 11. *Mamertina civitas improba antea non erat, ETIAM inimica improborum*. Cic. *Verr.* 1, 10, 22. *Patriae quis exsul Se quoque fugit?* Hor. *C.* 2, 16, 20. Tu quoque, fili mi? ¹].

IV. Copulativae ac, atque subsequuntur adjectiva et adverbia similitudinis ac dissimilitudinis, cum hoc sensu «como, de lo que». *Ne sim salvus, si ALITER scribo ac sentio*. Cic. *Att.* 16, 15 (a), 1; mal haya, si.

[*Talia sunt: alius, contrarius, par, similis, dissimilis; aliter, secus, contra, pariter, similiter, aequae, juxta, perinde sive proinde, pro eo*, en razón de. *Date operam ne SIMILI utamur fortuna ATQUE usi sumus*. Ter. *Phorm. prol.* 56.² *Philosophia non proinde ac de hominum est vita merita laudatur*: cf. Cic. *Tusc.* 5, 2, 6.—Copulativis ac, atque nonnunquam additur si, «como si»: *similis, similiter, pariter, juxta, idem ac si... Similiter facis ac si me roges cur te duobus contuear oculis*. Cic. *N. D.* 3, 3, 8.—Dicitur etiam similis, similiter, proinde ut si, tanquam si, quasi.—Aequae pauperibus prodest, locupletibus aequae poëticum est pro aequae pauperibus ac locupletibus prodest. Hor. *Ep.* 1, 1, 25.

NB. Adverbiis aequae, contra, juxta, proinde, secus jungitur etiam quam, sed raro; et vocibus alius et aliter fore in negatione (et negativa interrogatione) addi possunt quam et nisi. *Num ALIBI QUAM in Capitolio pulvinar suscipi potest?* Liv. 5, 52, 6; i. e. non alio loco quam. *Bellum autem ita suscipiatur, ut NIHIL ALIUD NISI pax quaesita videatur*. Cic. *Off.* 1, 25, 80.]

V. Aliquando post voces idem, talis, totidem ponitur ac (atque)

¹ Tradiderunt quidam M. Bruto irruenti dianose (Julium). Καὶ οὐ, τένον; Suet. *Jul.* 82.

² Cf. Granatensis: «¿Que sentirá el amor de esta vida, cuando le den a él semejante nueva que ésta? Orac., muerte (c. 9, párrafo 16). B. 8, 36'.

pro qui, qualis, quot, cum verbum utrique orationi commune est. *Est animus te erga IDEM ac fuit*. Ter. *Haut*. 265 [2, 3, 24]; i. e. qui fuit. *Honos TALI populi Romani voluntate paucis delatus est ac mihi*. Cic. *Vat.* 4, 10. [*Factum est ut cum TOTIDEM navibus ATQUE erat profectus rediret*. Nep. *Milt.* 7, 3; pro quot erat pr. In hanc argumentationes ex IISDEM locis sumendae sunt ATQUE in causam negotialem. Cic. *Inv.* 2, 25, 70; i. e. ex quibus in c. n.

VI. Cum una eademque cogitatio exprimitur negative primum, deinde affirmative, utuntur Latini conjunctione copulativa: nos saepe particula «sino que, pero». *Socrates nec patronum quaesivit ad iudicium capitis, nec iudiciis supplex fuit, adhibuitque liberam contumaciam a magnitudine animi ductam*. Cic. *Tusc.* 1, 29, 71.

371 Saepe omittitur conjunctio copulativa, nonnunquam disjunctiva, ut incitator feratur oratio (*asyndeton*):

1.um in membrorum, etiam duorum, enumeratione. *Aderant unguenta, coronae*. Cic. *Tusc.* 5, 21, 62. *Adsunt, queruntur Siculi universi*. Id. *Div. Caec.* 4, 11. *In quibus (feris) inesse fortitudinem saepe dicimus, ut in equis, in leonibus*. Id. *Off.* 1, 16, 50. *Asyndeton* in imperando frequentissimum est.¹

2.º in antithesi, sive cum verba verbis, sententiae sententiis opponuntur. *Aedificiis omnibus publicis privatis, sacris profanis pepercit*. Cic. *Verr.* 4, 54, 120. *Mors interim aderit, cui, velis nolis, vacandum est*. Sen. *Br. vit.* 8, 5. *Serius ocus*. Hor. *C.* 2, 3, 26. *Plus minus, más o menos: Vix (it) ann (os) p (lus) m (inus) XXIII*.²

3.º in duobus collegis nominandis, et in certis quibusdam formulis. *Cn. Pompejo, M. Crasso consulibus*. Caes. *G.* 4, 1, 1. At si praenomen omittitur: *Consulibus Tuditano et Cethego*. Cic. *C. M.* 4, 10. *Aequum bonum, melius aequius*. Id. *Top.* 17, 66. *Velitis jubeatis*. Gell. 5, 19, 9. *Quicquid dare facere oportet. Qui damnatus est erit; ei que fué o fuere condenado, el que fué c. o lo fuere. Ventis remis in patriam properare, cet.]*

372 I. Si tria vel plura vocabula copulanda sunt, vel repetitur conjunctio in singulis verbis (*polysyndeton*), vel omittitur omnino, vel additur que postremae dictioni (*asynde-*

1 Cf. v. c. Cic. *Cat.* 1, 9, 23. Apud Liv. semper: *abi, renuntia; i, lictor, colliga manus; i, caput obnube, cet.*, excepto *ite*, 38, 51, 10. Cf. n. 469, I.

2 *Exempla Inscriptionum Latinarum*, a Wilmanus collecta, Berolini, 1873.

(on). Ita dicitur: *Pratres et parentes et liberi*; vel *fratres, parentes, liberi*; vel *fratres, parentes liberique* (vix: *fratres, parentes et liberi*).

[*Eum tibi magnopere commendo ut et hospitem meum et familiarem et gratum hominem et virum bonum*, cet. Cic. *Fam.* 13, 23. *Abiit, excessit, evasit, erupit*. Id. *Cat.* 2, 1, 1. *Aras, focos, sepulcra majorum defendimus*. Id. *Phil.* 8, 3, 8. *Cum solem, lunam stellasque vidissent, cumque temporum maturitates, mutationes vicissitudinesque cognovissent, suspicati essent aliquam excellentem esse praestantemque naturam, quae haec effecisset, moveret, regeret, gubernaret*. Id. *N. D.* 1, 36, 100. *Orationem quae claudere non solet*.]

NB. Alii, ceteri, reliqui in extrema enumeratione vulgo conjunctionem respuunt. *Honores, divitiae, voluptates, cetera* Cic. *Tusc.* 4, 31, 66: nonnunquam *ceteraque*, raro *et cetera*: id., *Fam.* 6, 18, 5. [*Quid jam de Saturnio, Sulpicio, reliquis dicam?* Id. *Leg.* 3, 9, 20.]

II. Cum vocī copulatae duae partes adduntur etiam inter se copulatae generatim est conjunctio varianda. *In morbum incidit, ac satis vehementer diuque aegrotavit*. Cic. *Cluent.* 62, 175: cf. n. 370, III, NB. 1. *Et naves habent plurimas, et scientia atque usu nauticarum rerum reliquos antecedunt*. Caes. *G.* 3, 8, 1.]

373

I. Ut membra duo copulata distinguantur illustrius, adhibent Latini *et* — *et*, «tanto — como, ya — ya», saepe simpliciter «ya»,¹ nonnunquam *que* — *et*, *que* — *que*. *Cum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret Europae*. Nep. *Them.* 2, 4. [*Omnes legatique et tribuni effecerunt ut*, cet. Liv. 29, 22, 11; haec secunda copulatio (*que* — *et*, *que* — *que*) tantum est vocabulorum, neque ap. Cic. invenitur.² *Quique Romae quique in exercitu erant*. Id. 22, 26, 5.³]

II. *Cum* — *tum*, «tanto — como, (ya) — pero especialmente», duo vel plura conjungunt, quorum alterum attollitur et eminent, [praesertim addito adverbio *vero*, *etiam*, *imprimis*, *praecepue*, *maxime*, cet.⁴] *Agésilas cum a ceteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte*

¹ Mínime: «no solamente — sino también».

² *Susque deque*, ad *All.* 4½, 6, 4; *noctesque diesque*, *Fin.* 4, 46, 51, a Cic. transcripta sunt, non inventa.

³ Extra relativa haec copulatio rara est, et solum invenitur cum pronominē et altera voce: *Neque regnumque meum gloria honoravisti*. Sall. *J.* 10, 2. Per exceptionem *et-que* up. Cic. *Fin.* 5, 22, 64, *Tusc.* 1, 2, 4 ..; *que-atque*, Verg. *G.* 1, 482.

⁴ Non vero potissimum.

Socratico collaudatus est. Nep. Ag. 1, 1; «fué alabado de varios escritores, y con particularidad de J. discípulo de S.» R. de Oviedo. [*Cum multae res in philosophia nequaquam satis adhuc explicatae sint, tum perdifficilis, Brute, et perobscura quaestio est de natura deorum.* Cic. N. D. 1, 1, 1. *Et cum virtutibus, tum etiam fortuna ornatus.* Id. Fam. 13, 13.

Animadvertenda etiam: *tum — tum, modo — modo, nunc — nunc*, «ora — ora, ya — ya», atque in soluta oratione rarius *jam — jam*, et multo rarius *qua — qua* solum cum vocabulis, et *simul — simul*; item apud priscos et recentiores *alias — alias*. *Erumpunt saepe vitia amicorum tum in ipsos amicos, tum in alienos.* Cic. Lael. 21, 76.⁴]

III. Cum aliquid generale per sua singularia explicatur, Latine non adhibetur particula, ut apud nos «es a saber». *In tria tempora vita dividitur: quod fuit, quod est, quod futurum est.* Sen. Brev. v. 10, 2.

374 Neque, nec usurpari solent pro *et non* initio secundi membri. *Id quod utile videbatur, neque erat.* Cic. Off. 3, 10, 41; y no lo era (sin serlo, n. 360, adn. 5.º) [*De Quinto fratre nuntii nobis tristes nec varii venerant.* Id. Att. 3, 17, 1.² *At etiam: Apud Demetrium Syrum, veterem et non ignobilem dicendi magistrum studiose exerceri solebam.* Cic. Brut. 91, 315.

NB. *Nec et neque* ita aliquando ponuntur pro *et non*, ut *et* ad primariam orationem pertineat, *non* ad secundariam. *Cum consules in Hernicos exercitum duxissent, neque inventis in agro hostibus, Feronium cepissent, eis Tiburtes portas clausere.* Liv. 7, 9, 1; pro: *et F. cepissent, non inventis h., sive cum hostes non invenissent.* *Nec facile adire ad auxiliandum animadvertebant.* Caes. G. 7, 25, 1; i. e. *et animadvertebant non facile...* Et poëtae dicunt: *Neque ait, sine numine vincit.* Ov. M. 11, 263; pro: *Et ait: Non sine n. v.*

375 1. Et non poni solet pro *neque*:
1.um Cum verbum verbo opponitur. *Noune te et prolati et non prolatis tabulis condemnari necesse est?* Cic. Verr. 4,

4 Aliquando-aliquando sequitoris Latinitatis est.

2 Eodem pacto *neque* quisquam, *neque* quicquam, *neque* ullus, *neque* unquam, *neque* usquam pro: *et nemo, et nihil, et nullus, et nunquam, et nunquam.* *Horae quidem cedunt et dies et menses et anni, nec praeteritum tempus unquam revertitur.* Cic. C. M. 15, 69. *Neque enim, neque tamen, neque vero* sunt usus frequentioris quam *non enim, non tamen, non vero.* Cf. n. 375, II.

16, 36; hic non potest usurpari *neque*. HABEBIT igitur LINGUAM Deus ET NON LOQUETUR. Id. N. D. 1, 35, 92.

2.º In motu animi vehementi. Videmus universi repente examina tanta servorum inmissa in populum Romanum, ET NON COMMOVEMUR! Cic. Har. r. 12, 23.

3.º Cum et cadit in unam orationis vocem, negatio in alteram. Cum in dextro cornu legio duodecima et NON MAGNO intervallo septima constitisset. Caes. G. 2, 25, 4; i. e. et parvo i.

II. Item nostrum y no (antes), y no (más bien), y no (por el contrario) Latine est et non, ac non. Si hoc profectio ET NON fuga est. Liv. 2, 38, 5.

Eodem modo dici potest et nemo, et nullus sive nullusque, nihilque, cel. Domus quae temere et nullo consilio administratur. Cic. Inv. 1, 34, 58.]

376 1. Neque -- neque (nec -- nec, neque -- nec, nec -- neque) duo vel plura membra negativa conjungunt, quorum secundo potest vero addi per emphasim. [Et -- neque, neque -- et, raro neque (nec) -- que alterum affirmativum, alterum negativum copulantur.] Secundum autem genus cupiditatum NEC ad potiendum difficile esse (Epicurus) censet. NEC VERO ad carendum. Cic. Tusc. 3. 33, 93. [Intellegitis ET animum ei praesto fuisse, NEC consilium defuisse. Id. Phil. 13, 6, 13. Homo NEQUE meo judicio stultus, ET suo valde sapiens. Id. de Or. 1, 39, 179. Ex quo intellegitur NEC intemperantiam propter se esse fugiendum, temperantiamque expelendam. Id. Fin. 1, 14, 48.]¹

NB. 1. Aut et ve usurpari post negationem possunt pro neque; item aut -- aut pro neque -- neque. NEQUE enim mari venturum, AUT ea parte belli dimicaturum hostem credebant. Liv. 21, 17, 8. NON (recito) ubivis coramve quibuslibet. Hor. S. 1, 4, 75. NEMO AUT miles AUT eques a Caesare ad Pompejum transierat. Caes. C. 3, 61, 2. At usurpare novam orationem etiam negativam cum aut seu ve poetarum est: NEC te hinc comitem asportare Creusam Fas, AUT ille sinit superi regnator Olympi. Verg. Aen. 2, 779; i. e. nec fas est, nec sinit Jupiter.²

1 *Non numquam apud Caesarem in disjunctionis forma neque... neque prior particula vim habet copulativam, ita ut idem sonet quod et neque. Haeduis se obsides redditurum non esse NEQUE his NEQUE eorum sociis injuria bellum intaturum. G. 1, 36, 5... » LEBRETON, Caes. S. p. 100, 3].

2 Sunt interpretes qui hic unicam videant orationem: Nec fatum nec Jupiter sinunt.

NB. 2. Secunda notio, cum primae negativae copulatur, negative etiam Latine exprimitur, quae tamen apud nos affirmativa est. Sed copulatio affirmativa tum a Latinis adhibetur, cum utraque notio in unam coalescit. *Non enim solum acuenda nobis NEQUE procudenda lingua est, sed onerandum complendumque pectus maximarum rerum et plurimarum suavitate, copia, varietate.* Cic. *de Or.* 3, 50, 121; no sólo debemos afilar y aguzar la lengua. — *Talis est vir (Q. Catulus), ut nulla res tanta sit ac tam difficilis, quam ille non consilio regere possit.* Id. *Man.* 20, 59.]

II. Orationes negativae coordinatae subjunctivi et imperativi sibi assumunt **neve, neu** pro *et ne, aut ne*, aliquando **neque**. (*Caesar*) *militēs cohortatus (est) uti suae pristinae virtutis memoriam RETINE-RENT, NEU PERTURBARENTUR animo.* *Caes. G.* 2, 21, 2. *Hominem mortuum in urbe ne SEPELITO, NEVE URITO.* Cic. *Leg.* 2, 23, 58. [TENEAMUS cum cursum qui semper fuit optimi cujusque, NEQUE ea signa AUDIAMUS quae receptui canunt. Id. *Rep.* 1, 2, 3. — NEVE foret terris securior arduus aether Affectasse ferunt regnum caeleste Gigantas. *Ov. M.* 1, 151: pro et ferunt, ne... cf. n. 374, **NB.** in fine.]

Nota **neve** — **neve** in orationibus ab *ut* dependentibus, et raro in prohibitionibus. *Peto a te ut id neve in hoc reo neve in aliis requiras.* Cic. *Fam.* 1, 9, 19. *NEVE tibi ad solem vergant vineta cadentem, NEVE inter vites corylum sere.* V. *G.* 2, 298. *Nec—nec.* *Ov. M.* 2, 135.]

II. CONJUNCTIONES DIJUNCTIVAE ET ADVERSATIVAE

377 **I.** Aut disjungit res plane diversas, saepe contrarias; **vel, ve, sive (seu)** similes notiones separant, aut eas quas distinguere parvi refert. **Ve** enclitica est. *Id ergo est pronuntiatum, quod est VERUM AUT FALSUM.* Cic. *Tusc.* 1, 7, 14. *A VIRTUTE perfectum VEL IN IPSA VIRTUTE situm.* *Ib.* 2, 20, 46. [DUABUS TRIBUSVE horis. Id. *Phil.* 14, 6, 16. *Non sentiunt viri fortes in acie vulnera; VEL sentiunt, sed mori malunt quam tantummodo de dignitatis gradu demoveri.* Id. *Tusc.* 2, 24, 58.]

NB. 1. Aut duabus orationibus interjectum frequenter reddi potest per «o si no, o bien.» *Omnia bene sunt ei dicenda, qui hoc se posse profitetur, AUT eloquentiae nomen relinquendum est.* Cic. *de Or.* 2, 2, 5.

NB. 2. Iterantur etiam, ut copulativae. *Aut hoc dicis, AUT nihil*

dicis omnino. Cic. *Tusc.* 1, 7, 14. *Vel imperatore, vel milite me utimini.* Sall. *C.* 20, 16; ora — ora, ya — ya. *Sive casu, sive consilio deorum.* Caes. *G.* 4, 12, 6. *Ve* — *ve* poeticum est: *Si quis casusve deusve.* Verg. *Aen.* 9, 210. — *Aut pro neque, et aut — aut pro neque — neque:* n. 376, I, NB. 1.

II. *Vel* aliquando solum loquendi modum corrigit; ut *vel potius, vel etiam, vel dicam,* Cic. *Fin.* 1, 3, 10; *vel, ut verius dicam.* Aliquando significat «aun, hasta», maxime cum superlativis, v. g. *fructus vel maximus. Per me vel stertas licet.* Cic. *Ac.* 2, 29, 95. Sonat etiam «por ejemplo, ya»: *Raras tuas quidem, sed suaves accipio litteras; vel quas proxime acceperam, quam prudentes!* Cic. *Fam.* 2, 13, 1; «muy de tarde en tarde recibo cartas de tu mano, pero muy gustosas»; (como) por ejemplo «la postrera que recibí, cuán discreta!» Abril. ¹

III. *Sive (seu)* indicat a) dubitationem, et b), praesertim cum *potius*, verbi vel sententiae correctionem. a) *Ascanius (florentem urbem matri seu novercae relinquit.* Liv. 1, 3, 3; a su madre, o fuese su madrastra. b) *Omnium oratorum sive rabularum solutissimum in dicendo et acutissimum judico nostri ordinis Q. Sertorium.* Cic. *Brut.* 48, 180; o antes charlatanes. *Ea, quae regie seu potius tyrannice statuit in uratores Apronius, praetermittam.* Id. *Verr.* 5, 48, 115.]

378

Adversativae conjunctiones oppositionem significant. Saepe tamen conjungunt novam orationem non proprie coordinatam sed omnino independentem

I. *Sed et verum* rejiciunt limitantve orationem praecedentem, saepe negativam, et inserviunt transitionibus. *Omnes profundi vires animi atque ingenii mei, non odio adductus alicujus, sed spe reipublicae corrigendae.* Cic. *Att.* 1, 18, 2. — *Verum, si placet, ad reliqua pergamus.* Id. *de Or.* 3, 13, 51. [Et cum vi majore *sed vero, sed tamen.* *Nec jam cum M'. Aquilio, fortissimo viro, sed vero cum Paulis, Scipionibus, Mariis conferendum!* Id. *Verr.* 2, 5, 6, 14. *Domitius nulla ille quidem arte, sed Latine tamen et multa cum libertate dicebat.* Id. *Brut.* 77, 267. Item *verum tamen seu verumtamen.*]

II. *Autem et vero* diversitatem aliquam potius quam oppositionem significant, et post unam vel alteram vocem collocantur; *autem*

¹ *Vel pro aut non imitandum: Vincendum illa acie vel cadendum esse.* Tac. *Ann.* 14, 35. Apposite Liv. *Illic vincendum aut moriendum est.* 21, 43, 5.

etiam post plures intime conexas. Et saepe per «y» potest transferri. (*Hoc opimum genus dicendi*) Rhodii nunquam probaverunt, Graeci AUTEM multo minus, Athenienses VERO funditus repudiaverunt. Cic. Or. 8, 25.

[Praeterea autem a) saepe nihil aliud facit quam conectit sequentia praecedentibus. *Orationes ejus (Caesaris) mihi vehementer probantur; complures legi* AUTEM. Cic. Brut. 75, 262. b) inserit orationi parenthesis explicativam. (*Tribuni militum foedera ac leges (erant* AUTEM *cae duodecim tabulae) conquiri jusserunt.* Liv. 6, 1, 10. c) ponitur pro atqui, «es así que,» in argumentando. *Aut hoc, aut illud: hoc* AUTEM *non, igitur illud. Itemque: aut hoc, aut illud: non* AUTEM *hoc, illud igitur.* Cic. Top. 14, 56. d) corrigit in interrogando. *Quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent? Non fecissent* AUTEM? *Immo quid ante adventum meum non fecerunt?* Cic. Att. 6, 2, 8; ¿qué digo no habrían hecho?

III. Vero dictioni cui postponitur majorem vim tribuit quam ea quae inest in antecedentibus. Scimus enim musicen nostris moribus abesse a principis persona, saltare vero etiam in viliis poni. Nep. Ep. 1, 2. ¹ — Inservit etiam transitionibus, saepe jam praeposito. *Illud vero ab Aristotele animadversum quis potest non mirari?* Cic. N. D. 2, 49, 123; etiam: *Jam vero illud ab Aristotele, cet.*

IV. Verum enimvero, «pero ciertamente, mas en realidad de verdad», maximam notat oppositionem. *Multi mortales dediti ventri vilam transierunt. Forum ego vilam mortemque juxta aestimo. VERUM ENIMVERO is demum mihi vivere videtur, qui praeclari facinoris aut artis bonae famam quaerit.* Sall. C. 2, 9.]

V. At, «por el contrario, empero», inter adversativas maximi est ponderis. Et dicitur ast poetice, archaice et familiariter. *Magnae divitiae, vis corporis, alia omnia hujuscemodi brevi dilabuntur; AT ingenii egregia facinora, sicuti anima, immortalia sunt.* Sall. J. 2, 2. [Cujus vis augetur addito contra: v. g. Cic. Verr. 2, 3, 26, 66, Sall. C. 12, 4-5.

Usurpatur saepe in objectionibus aut proponendis, «mas, se dirá», aut refellendis, in vehementioribusque exclamationibus. Et cum majore vi AT ENIM, AT VERO. AT memoria minuitur. Cic. C. M. 7, 21; objectio proposita. AT senatui quae sint gerenda praescribo et quomodo. Ib. 6, 18; responsio ad object. Aeschines in Demosthenem

¹ Vero in principio particula fuit affirmandi ab optimis scriptoribus servata, ut: *Tibi fuit hoc semper facillimum et VERO esse debuit.* Cic. Q. fr. 1, 1, 7. Cf. 382.

invehitur. AT *quam rhetorice! quam copiose!* Id. *Tusc.* 3, 26, 63. Etiam significat «a lo menos», post condicionem: *Res si non splendidae, AT tolerabiles*, vel AT *tolerabiles* TAMEN, ATTAMEN *tolerabiles*. — In sermone quotidiano additur subiunctivo optativo. AT *vobis male sit*. Cat. 3, 13. Et in narratione, maxime poetica, adhibetur cum ab una re ad aliam transitur. AT *pius Aeneas* cet. Verg. *Aen.* 1, 303.

VI. Atqui idem est quod *et tamen*; sed in argumentando significat *at* emollitum sive attenuatum, «es así que, pues, ahora bien». *O rem, inquis, difficilem et inexplicabilem! Atqui explicanda est*. Cic. *Att.* 8, 3, 6; y con todo eso. Etiam dicitur *autem*, hic II, c), raro *at*.

VII. *Ceterum* est apud Sallustium et Livium et Tacitum pro *autem, sed, verum*.]

NB. Omissio particulae copulativae et adversativae in manifesta oppositione et interrogatione frequens est. *Opinionis enim commenta DELET dies, naturae iudicia CONFIRMAT*. Cic. *N. D.* 2, 2, 5. *Quid ergo? hoc pueri POSSUNT, viri NON POTERUNT?* Id. *Tusc.* 2, 14, 34.

379 I. Gradatio affirmationis fit per *non modo, non solum*, minus saepe *non tantum*, sequente in altero membro *sed etiam, verum etiam*, minus saepe *sed, sed quoque*.¹ (*Tullus Hostilius*) *NON SOLUM proximo regi dissimilis, SED ferocior ETIAM quam Romulus fuit*. Liv. 1, 22, 2. (*Pollio*) *omnibus negotiis NON interfuit SOLUM, SED praefuit*. Cic. *Fam.* 1, 6, 1.

[NB. Si prius membrum negativum est, dicitur *non modo non (non solum non) — sed etiam, sed potius (sed)*. *NON MODO NON oppugnator, SED ETIAM defensor*. Cic. *Planc.* 51, 76. *Hoc NON MODO NON pro me, SED contra me est POTIUS*. Id. *de Or.* 3, 20, 75.]

II. Gradatio negationis fit in priore membro per *non modo (non solum)*, addita generaliter negatione aut interrogatione, v. g. *non modo non, nihil non modo, quae civitas non modo*, in altero per *sed ne — quidem*, [minus saepe *sed vix, sed neque*.] *Ego NON MODO tibi NON irascor, SED NE reprehendo QUIDEM factum tuum*. Cic. *Sull.* 18, 50. [NULLUM NON MODO illustre, SED NE notum QUIDEM factum. Id. *Pis.* 1, 1; quod ita transferendum: ningún hecho no ya señalado, pero ni siquiera conocido, no diré (digo) señalado, mas ni aun

¹ «No solamente (no sólo)... sino también, pero también, pero aun». Temia no solamente las adversidades, PERO AUN las prosperidades nuestras. Abril in Cic. *Fam.* 4, 14, 2. Cf. HANSEN, *Gram. Histór. de la L. Cast.*, n. 692.

c. — Et sine negatione in priore membro, quod rarum est: (*Assentatio*) NON MODO amico, SED NE LIBERO QUIDEM digna est. Cic. *Lael.* 21, 89. *Haec genera virtutum* NON SOLUM in moribus nostris, SED vix jam in libris reperiuntur. Id. *Lael.* 17, 40. ¹

NB. 1. Non modo etiam adhibetur subsecente sed, sed etiam, verum, verum etiam cum hac significatione: non dico, non dicam. Quae (civitas) NON MODO imperatoris aut legati, SED unius tribuni militum animos ac spiritus capere possit? Cic. *Man.* 22, 66; contener «los humos y orgullo, no digo de un general o un lugarteniente, sino de un tr. militar?» R. de Oviedo; no ya de — sino de? Sine ulla NON MODO religione, VERUM ETIAM dissimulatione. Id. *Verr.* 5, 1, 1.

NB. 2. Non modo et non solum secundo loco collocari possunt. Quod si prius membrum negativum est, significant «no ya, mucho menos, cuánto menos». *Secundas etiam res nostras*, NON MODO adversas pertimescebam. Cic. *Fam.* 4, 14, 2. *Ut ipse etiam sibi*, NON iis SOLUM qui aderant, displicebat! Id. *Att.* 2, 21, 3. *Nullum meum minimum dictum*, non modo factum. *Ib.* 1, 9, 24; cuánto menos una acción. Cf. *nedum*, 328.

III. Gradationem etiam significant:

1.um Atque adeo, atque etiam, «y aun». *Cum maximo detrimento* ATQUE ADEO EXITIO vectigalium. Cic. *Verr.* 3, 8, 19; y aun con la pérdida total.

2.º Immo, immo vero, «antes, más, hasta». *Causa igitur non bona est?* IMMO OPTIMA. Cic. *Att.* 9, 7, 4. *Vivit?* IMMO VERO etiam in senatum VENIT. Id. *Cat.* 1, 1, 2.

3.º Quin conjunctum cum etiam, contra, potius, immo, praecedente negatione, «más bien, antes al contrario». *His miraculis nunquam ab ipso elusa fides est; QUIN POTIUS aucta arte quadam nec abnuendi tale quicquam, nec palam affirmandi.* Liv. 26, 19, 8; nunca burló (mofó) del crédito de estos prodigios; más bien lo acrecentó con cierta arte que tuvo para no negar nada de este género, ni afirmarlo públicamente.]

¹ NON MODO [non] aeternam, SED NE diuturnam quidem gloriam assequi possumus. Cic. *Bep.* 6, 21, 23 [Somn. Sc. 7.].

III. CONJUNCTIONES CAUSALES ET ILLATIVAE

380

I. **Nam et enim**, quae postponitur, inserviunt rei explicandae et probandae, «pues, porque». *Hic pagus appellabatur Tigurinus; NAM omnis civitas Helvetia in QUATTUOR PAGOS divisa est.* Caes. G. 1, 12, 4. [*Eademque constituendarum legum fuit quae regum. Jus enim semper quaesitum aequabile; neque aliter esset jus.* Cic. Off. 2, 12, 41; pues siempre se procuró que hubiese igual justicia para todos, se proc. el igualamiento de la j. para todos.

NB. **Nam** frequenter respondet nostro «cuanto a». *Quid Achille Homérico foedius? quid Agamemnone in iurgio? NAM Ajacem quidem ira ad furorem mortemque perduxit.* Cic. Tusc. 4, 25, 52; pues a A., cuanto a A., de A. no hay que decir que. — *Inservit etiam narrationi exordiendae. Rem omnem a principio audies. NAM is postquam excessit ex ephēbis...* Ter. Andr. 51.

II. **Namque et etenim** artius terminos conectunt, graviusque sonant. *Tempore opportunissimo Caesar auxilium tulit; NAMQUE ejus adventu hostes constiterunt.* Caes. G. 4, 54, 1: «acudió C. a socorrerles al mejor tiempo; porque con su venida los enemigos se contuvieron». Goya. ⁴ — **At enim et sed enim**, quod posterius in prosa oratione rarum est, «pero cierto, pero en verdad».

III. **Quippe, nempē, nimirum, scilicet, videlicet** causam etiam notant, ironiam saepe redoient. *Mene incepto desistere victam, Nec posse Italia Teucrorum avertere regem? QUIPPE VETOR FATIS.* Verg. Aen. 4, 59; ironice dictum, «cierto los hados me lo impiden». López. *Sol Democrito magnus videtur. QUIPPE HOMINI ERUDITO in geometriaque perfecto.* Cic. Fin. 1, 6, 20; aun cuando hombre en verdad. *Democritus luminibus amissis alba scilicet et atra discernere non poterat; at vero bona, mala poterat.* Id. Tusc. 5, 59, 114; en verdad, cierto, naturalmente. *Darius in fuga cum aquam turbitam et cadaveribus inquinatam bibisset, negavit unquam se bibisse jucundius. Nunquam VIDELICET sitiens biberat.* Id. Tusc. 5, 54, 97. *Quid metuebant? Vim VIDELICET.* Id. Caecin. 15, 44; evidentemente. *Est illud quidem vel maximum, animo ipso animum videre; et NIMIRUM hanc habet vim praeceptum Apollinis, quo monet ut se quisque noscat.* Id. Tusc. 1, 2,

⁴ «Fueron socorridos por C. al tiempo más oportuno; porque con su venida se contuvieron los enemigos». Valbuena.

52. Quos ego orno? NEMPE eos qui ipsi sunt ornamenta reipublicae. Id. Phil. 11, 14, 36; sin duda.]

381

I. Illativis ergo, igitur utendum, cum cogitatum; conclusiva itaque, cum factum aliquod ex iis quae dicta sunt colligimus. Igitur saepe postponitur, nonnumquam ergo, maxime in transitione. Non sum ita hebes, ut istud dicam. Quid dicis igitur? Cic. Tusc. 1, 6, 12. Aristides aequalis fere fuit Themistocli. Itaque cum eo de principatu contendit. Nep. Ar. 1, 1.

[II. Igitur adhibetur etiam a) in narrationis aut explicationis fine. Haec igitur et alia innumerabilia cum cernimus, possumusne dubitare quin iis praesit aliquis effector? Cic. Tusc. 1, 28, 78.

b) post parenthesin ad orationem continuandam. Recta effectio (κατόρθωσιν enim ita appello, quoniam rectum factum κατόρθωμα) recta igitur effectio, cet. Cic. Fin. 3, 14, 43.

c) cum a generalibus ad singularia fit gradus. Eamque disputationem tres in partes nostri fere dividunt... Primum igitur, cet. Cic. N. D. 2, 30, 76.

III. Eodem fere sensu atque itaque usurpantur adverbia relativa quare, quomobrem, quapropter, quocirca et demonstrativa hinc, inde, proinde, idcirco.⁴ Sed proinde est fere imperantis. Frustra, inquit, meae vitae subvenire conamini, quem jam sanguis viresque deficiunt. PROINDE ABITE. Caes. G. 7, 30, 6.

NB. 1. Igitur, enim, autem, accedente verbo sum, poni tertio loco aut quarto possunt. Incredibile est ENIM. Cic. de Or. 1, 44, 197. Si quid est ENIM offensionis. Id. Att. 15, 9, 2.

NB. 2. Non licet copulativam conjunctionem addere particulae illativae (itaque, igitur, ergo..., ut apud nos «y por consiguiente»), sed dicitur ob eamque causam, et propter eam causam, aut quid simile.]

IV. PARTICULAE AFFIRMATIVAE ET NEGATIVAE

382

Responsio affirmativa sive confirmativa varie effertur:

1.um Particulis etiam, ita, sane, vero, raro verum, et majore vi ita vero, ita prorsus, sane quidem, «sí por cierto, de veras,

4 Eo et ideo illativae sunt apud scriptores imperii.

¿cómo no?», aliis.¹ Aut «ETIAM» aut «NON» respondere. Cic. Ac. 2, 32, 104; responder si o no. Quidnam? inquit Catulus; an laudationes? ITA, inquit Antonius. Id. de Or. 2, 10 et 11, 45 et 44; [ita vero, ita est, ita prorsus. Fuistinc heri domi? VERO. Id. Tusc. 1, 11, 25; si. Fuisti saepe, credo, cum Athenis esses, in scholis philosophorum. VERO AC LIBENTER QUIDEM. Id. Tusc. 2, 11, 26. Facies? VERUM. Ter. Haut. 1013 [3, 3, 11]. Visne in insula quae est in Fibreno sermoni reliquo demus operam sedentes? SANE QUIDEM. Cic. Leg. 2, 1, 1.]

2.^a Repetito interrogationis verbo, cui licet vero addere. Dasne manere animos post mortem? Do VERO. Cic. Tusc. 1, 11, 25. [Quaesivi fierine posset. Ille posse respondit.]

3.ª Particula vero juncta pronomini personali verbi quod subauditur. Dicam opinor quod sentio. Tu VERO, Tite. Cic. Brut. 85, 292. [Quaero num id injuste fecerit. ILLE VERO, inquit Antipater. Id. Off. 3, 13, 54-55; ciertamente que sí, respondió A. Mene rides? Te (VERO).]

383 Responsum negativum efficitur particulis non, non ita, «no», minime, «de ninguna manera», non vero, minime vero, «no ciertamente», nullo modo, cel. [Aliquando verbo aut alia interrogationis voce subdita.] Aut «ETIAM» aut «NON» respondere. Cic. Ac. 2, 32, 104. [Cognatum aliquem aut propinquum? NON. Thermitanum aliquem honestum hominem ac nobilem? NE id QUIDEM. Id. Verr. 2, 45, 106; etiam: non fuit. An tu haec non credis? MINIME VERO. Id. Tusc. 1, 6, 10. Num igitur peccamus? MINIME VOS QUIDEM. Id. Att. 8, 9, 2. Ain tu? aliter id scire non potes? NELLO MODO. Id. Tusc. 5, 12, 33.]

NB. Cum per enim aut nam statim ratio redditur responsi, affirmatio saepe aut negatio nullo peculiari verbo significatur. Tum Antonius: Heri ENIM, inquit, hoc mihi proposueram, ut cel. Cic. de Or. 2, 10, 40; sí, porque ayer.]

384 I. Non communior est particula negandi tum verbi tum propositionis.²

[NB. 1. Non possum non cum infinito idem sonat quod facere non possum quin, no puedo dejar de. Non potui non dare (litteras ad Caesarem). Cic. Att. 8, 2, 1. Tuum consilium NEMO POTEST NON maxime laudare. Id. Fam. 4, 7, 2.]

¹ V. g. omnino, ut dicis; et minime utique.

² Non est a prisco noenun:—ad oínum, i. e. no unum.

NB. 2. In subjunctivo hortandi et prohibendi invenitur aliquando **non** pro *ne*, sed ferme apud poetas et posteriores. Si (*vesanus poeta*) *decidit auceps In puteum foveamve, ... non sit qui tollere curet.* Hor. Pis. 460.⁴]

II. **Haud** apud optimos scriptores solutae orationis praeit adiectivis et adverbis, ut *haud mediocris, haud spernendus, haud sane*, [*haud dubie, haud ita magnus*, no muy: cf. adn proxime praece. in ima p.;] vix verba, nisi in locutione **haud scio an.** [*Homo prudens et gravis, haudquaquam eloquens.* Cic. de Or. 1, 9, 38].²

385

I. **Ne** post *ne* aut *ne...* *quidem* est «cuánto menos». *Me vero nihil istorum ne juvenem quidem movit unquam, ne nunc senem.* Cic. Fam. 9, 26, 2; «aunque a mí ni aun siendo mozo ninguna cosa de esas» me movió, «cuánto más ahora que ya soy viejo». Abril.³

II. **Ne**—*quidem* dijunguntur uno aut altero verbo in quo vis inest major, quandoque etiam brevi oratione subordinata; et significant «ni siquiera, ni aun», aliquando «tampoco». *Gloriae jacturam ne minimam quidem facere vellent.* Cic. Off. 1, 24, 84. — *Si igitur non sunt, nihil possunt esse; ita ne miseri quidem sunt.* Il. Tusc. 4, 6, 42; y así tampoco.

NB. Apud Livium et sequentes invenitur **nec** pro *ne*—*quidem*. *Non inutilem puto hanc cognitionem; alioqui nec tradidissem.* Quintil. 5, 10, 129.

III. Post negationes *nemo, nihil, ne, nego, nescio, nolo* affirmatio illis respondens in oratione subsequenti aliquando subauditur.⁴ *Nemo extulit eum verbis qui ita dixisset, sed contempsit eum qui minus id facere potuisset.* Cic. de Or. 3, 14, 52; pro: *sed omnes contempserunt eum.* (Appius) *collegis in castra scribit ne Verginio commeatum dent, atque etiam (ut) in custodiam habeant.* Liv. 5, 46, 9. Plerique

⁴ A legibus non reredamus. Cic. Cluent. 57, 455

Tantum non, modo **non** (**tantum quod non**, cf. ima pag. 366) idem sonant quod *ferre*. (*Nuntii afferebant*) **Tantum non** jam captam Lacedaemonem esse. Liv. 34, 40, 5; que estaba a punto de ser tomada, litt. que casi estaba ya tomada. Etiam notandae locutiones: **non ita**, «no muy», ut **non ita magnus**; **non item**, «no así, pero no, no»: *Corporum offensiones sine culpa accidere possunt, amicorum non item.* Cic. Tusc. 4, 14, 31; **nondum**, «aun no», **nequedum** «y todavía no».

² **Haud** isdem vinculis. Cic. Tim. 43, 47.—Inter **haudquaquam** et **nequaquam** idem intercedit discrimen quod inter **haud** et **non**.

³ Cuánto más se. no me mueve=CUÁNTO MENOS me mueve. V. CUEVO, Dicc. 2, 637¹, d).

⁴ Omnes, omnia, ut, dico (affirmo), scio, volo.

negant Caesarem in condicione mansurum, postulataque haec ab eo interposita esse (dicunt). Cic. Att. 7, 13, 5; los más dicen que C. no se atenderá a la c. y que, litt. niegan que — y dicen que.]

386 Negatio duplex affirmat. (*Id*) indigne ferebant, NEQUE tamen NON patiebantur. Nep. Eum. 1, 2; y con todo lo sufrían, no dejaban de sufrirlo. [NEMO Arpinas NON Plancio studuit. Cic. Planc. 9, 22; todos los de Arpino, ningún Arpinate dejó de.]

NB. 1. At prima negatio minime destruitur sequente *ne*—*quidem* aut *neque*—*neque*, *neve*—*neve*. NON enim PRAETEREUNDUM EST *ne id quidem* Cic. Verr. 1, 60. Reliquum est sic habeas, NIHIL mehercule te mihi nec carius ESSE nec suavius. Id. Att. 5, 1, 5; etiam aut carius aut s., n. 376, I, NB. 1.]

NB. 2. Nec non diversas orationes conjungit, fore vocabulo interjecto, non voces ejusdem orationis nisi in poësi. NEC hoc ille NON vidit, sed verborum magnificentia est delectatus. Cic. Fin. 4, 22, 60; tampoco dejó de ver esto.¹

V. PARTICULAE INTERROGATIVAE

387 [Particulae quae interrogationi designandae inserviunt haec maxime sunt: *cur*, *quare*, *ne* (enclitica), *nonne*, *num*, *utrum*, *an*, prout interrogatio simplex est vel composita, i. e. unius membri aut plurium membrorum, directa vel obliqua.]

NB. 1. Interrogatio directa dubitandi et admirandi fieri sine ulla particula potest, cum ad interrogationem affirmativam expectas responsum negativum, et contra ad interrogationem negativam responsum affirmativum. Tanti maleficii crimen probare te, Eruci, censes posse talibus viris? Cic. S. Rosc. 26, 72. Tu igitur nihil vides? Id. de Or. 2, 68, 275; ¿pues tú no ves nada? ¿efectivamente tú nada ves? Quid haec amentia significat? non vim? non scelus?... Id. Quinct. 26, 82.

NB. 2. Cur adhibetur in directa interrogatione causali et in obliqua; quare tantum in obliqua.²]

¹ Cf. HAND-TURS., IV, 411: «Poetae igitur temporis augusti sunt, quorum in carminibus certa hujus dictionis apparent documenta, eosque imitati sunt posterioris aetatis scriptores». Qui etiam *neque* scribunt. Non et nisi etiam separantur ab optimis solutae orationis scriptoribus, v. c. Cic. Lael. 5, 18.

² Locus Tullianus de Or. 4, 46, 71, qui a nonnullis Vocabulariis affertur repugnante praecepto sine *quare* a recentioribus legitur.

388

I. In simplici interrogatione directa adhibetur
1.º **nonne**, si responsum affirmativum expectatur.
Quid? canis NONNE SIMILIS LUPO? Cic. *N. D.* 1, 35, 97; ¿no es verdad que el perro — ?

2.º **num**, si responsum expectatur negativum. In *Numa Pompilio* NUM ELOQUENTIAE VESTIGIUM APPARET? Cic. *de Or.* 1, 9, 37; ¿por ventura parece — ? ¿no es verdad que en N. P. no parece?

3.º **nē** cum verbo juncta, si neutrum responsum expectatur. *VISNE igitur, o Damocele, FORTUNAM EXPERIRI MEAM?* Cic. *Tusc.* 5, 21, 61; ¿quiores, o D. — ?⁴

[NB. 1. Pro **nonne**, nihilne saepius dicitur **non**, nihil in secundo aliisque membris ejusdem interrogationis. Nihilne *te nocturnum praesidium Palatii*, nihil *urbis vigiliae*, nihil *horum ora vultusque moverunt?* Cic. *Cat.* 1, 1, 1.

NB. 2. Pro **num** dicitur cum majore vi **numquid**, raro **numne**, **numnam**, **numquidnam**. **Ecquid** etiam ponitur ut **numquid**. **NUMQUID** *duas habetis patrias?* Cic. *Leg.* 2, 2, 5. *Quid? Deum ipsum NUMNE vidisti?* Id. *N. D.* 1, 31, 88. *Quid est, Catilina?* **ECQUID** *attendis?* **ECQUID** *animadvertis horum silentium?* Id. *Cat.* 1, 8, 20; ¿por ventura no?

NB. 3. **Ne** ponitur aliquando pro **nonne**. *Videtisne ut apud Homerum saepissime Nestor de virtutibus suis praedicet?* Cic. *C. M.* 10, 31; ¿no veis cómo — ? — Et junctum non cum verbo exprimit admirationem saepe, aliquando dubitationem: *APOLLINEMNE tu Delium spoliare ausus es?* Cic. *Verr.* 1, 18, 47.

NB. 4. In sermone cotidiano dicitur **ain**, **viden**, **satin**, **cet**, pro **aisne**, **videsne**, **satisne**, **cet**. — **Quin**, ¿que no? ¿cómo no? *QUIN* *conscendimus equos?* Liv. 1, 57, 7. *Quidni*, ¿por qué no? (cum subjunct.) *Laudat Africanum Panaetius quod fuerit abstinent.* *QUIDNI LAUDET?* Cic. *Off.* 2, 22, 76; por qué no ha de a.? n. 311, 1.]

II. In quaestione directa dijunctiva hae particulae usurpantur: in primo membro **utrum** vel **nē**, aliquando nulla particula, [praesertim si membrum breve est;] in secundo **an** vel **anne**.

UTRUM *ea vestra AN nostra culpa est?* Cic. *Ac.* 2, 20, 95. *Advolone AN maneo?* Id. *Att.* 13, 40, 2. [**UTRUM** *hoc tu parum commeministi, AN ego non satis intellexi, AN mutasti sententiam?* Cic. *Att.* 9, 2. — Pro

⁴ V. ROBLES DÉGANO, *Ortol.* pág. 202, n. 218, 2.

utrum — *an* nota *utrumue* — *an*, *ne* tamen sejuncto ab *utrum*. *Utrumne* (conjunctum) poetarum est. ¹⁾

NB. «O no dicitur *annon* vel *necne*. *Pater ejus rediit*, *AN NON?* Ter. *Phorm.* 147, [1, 2, 97.] *Sunt haec tua verba*, *NECNE?* Cic. *Tusc.* 3, 18, 41. [*Annon* magis est interrogationis directae, *necne* potius obliquae.]

III. *An*, *an* vero adhibentur ad continuandam sententiam in interrogatione etiam simplici, notantque fere 1.^m admirationem. *Quasi non necesse sit quicquid isto modo pronunties, id aut esse aut non esse. AN tu dialecticis ne imbutus quidem es?* Cic. *Tusc.* 1, 7, 14; ¿o es que tú ni siquiera aprendiste los elementos de la dialéctica?

2.º *ironiam*. *Quid dicis? AN bello fugitivorum Siciliam VIRTUTE TUA LIBERATAM?* Cic. *Verr.* 5, 2, 5; ¿por ventura que la S. se vío libre de — ?

3.º *membrorum oppositionem*. *AN Scythes Anacharsis POTUIT pro nihilo pecuniam ducere, nostrates philosophi facere NON POTERUNT?* Cic. *Tusc.* 5, 32, 90. *Numquid duas habetis patrias? AN est UNA illa patria communis?* Id. *Leg.* 2, 2, 5; ¿no hay más bien una sola gran patria común?

NB. In hoc exemplo et similibus ponitur *an* pro *sive*: *Themistocles quidem, cum ei Simonides, AN quis alius, artem memoriae polliceretur, oblivionis, inquit, mallet.* Cic. *Fin.* 2, 32, 104; como le prometiese (enseñar) la mnemotecnia, prefiriera, respondió, (me enseñaras) el arte de olvidar.]

389 I. In simplici interrogatione obliqua *num* et *ne* significant «si, si por ventura»; vim augent *numquid*, *numne*, *ecquid*. *Speculari nem sollicitati animi sociorum a rege Perseo essent.* Liv. 42, 19. *Quaesivi tamen viveretne ipse.* Cic. *Rep.* 6, 14 [Somn. Sc. 3]. [*Rogavit numquam aliud ferret praeter arcam.* Id. *de Or.* 2, 69; preguntó si por ventura. *Quid agitis et ECQUID in Italiam venturi sitis hac hieme, fac plane sciam.* Id. *Fam.* 7, 16, 5; y si para algo.]

NB. 1 Usurpatur *an* in obliqua interrogatione post verba *ne*—

4 Nota hoc exemplum et similia. *Voluptas melioremue aut laudabiliorem virum efficit?* Cic. *Par.* 1, 3, 15; ubi interrogatio conjunctiva non est, sed verba pertinent ad unam eandemque simplicem quaestionem; non enim adjectiva (*melior*, *laudabilior*) sunt inter se opposita. At: *voluptas melioremne efficit an peiorem virum?*

sciendi et dubitandi. (*Aristotelem*), *excepto Platone*, HAUD SCIO AN recte dixerim principem philosophorum. Cic. Fin. 5, 5, 7.

[**Verba fere haec sunt:** *haud scio, nescio, dubito, dubium est, incertum est, delibero, haesito. Nescio an habuisset parem neminem.* Cic. Brut. 35, 126. *Dubito an Venusiam tendam.* Id. Au. 16, 5, 5. *Moriendum enim certe est, et incertum an hoc ipso die.* Id. C. M. 20, 74. *Qui scis an prudens huc se projecerit?* Hor. Pis. 462; — *nescis. Contigit enim tibi quod haud scio an nemini.* Cic. Fam. 9, 14, 7; lo que nõ sé si a algùn otro (a ningùn otro), lo que tal vez a nadie. Cum ceteris verbis an est poetarum et recentiorum.]

NB. 2. Post quaero etiam ponitur **nonne**.¹ Cum ESSET ex eo QUÆSITUM Archelaum NONNE beatum putaret. Cic. Tusc. 5, 12, 34.

NB. 3. Post verba *exspecto, experior, tento, conor* fere adhibetur **si**. Si quam opem reipublicae ferre posset EXPERTUS EST: cf. Cic. Phil. 9, 1, 2. [Circumfunduntur ex reliquis hostes partibus, si quem aditum reperire possint. Caes. G. 6, 57, 4: subaudito verbo tentandi.—Post alia verba haec particula rara est: VISAM si domi est. Ter. Haut. 170; v. n. 330, NB. 2.]

II. In quaestione indirecta disjunctiva usurpatur 1.^m in primo membro **utrum**, in altero **an**, raro **anne**. Permultum interest UTRUM perturbatione aliqua animi AN consullo fiat injuria. Cic. Off. 1, 8, 27.

2.º in primo **ne** aut nulla particula, in secundo **an**, aliquando **ne**; «o no» dicitur **neque**, [raro **annon**,] expresso vel tacito **utrum**. Agitur autem liberine vivamus, AN mortem obeamus. Cic. Phil. 11, 10, 24. Sine sciam ad hostem AN ad filium venerim. Liv. 2, 40, 5. Nihil interesse (putant) valeamus aegrine simus. Cic. Fin. 4, 25, 69. Demus (beneficium) NECNE, in nostra potestate est. Id. Off. 1, 15, 48, n. 388, 2.º [—Raro in 1.º particula primi membri omittitur: (Interrogatur) verbi causa tria pauca sint ANNE multa. Cic. Ac. 2, 29, 95.]

NB. 1. **Ne** — ne fere poetarum est; **utrum** — ne rarissimum. Qui teneant oras, HOMINESNE FERAENE, Quaerere constituit. Verg. Aen. 1, 308.

NB. 2. **An** — an est poetarum et recentiorum. Saepe manus operi tentantes admovet, AN sit Corpus AN illud ebur. Ov. M. 10, 254. (Sive — sive: Spemque metumque inter dubii seu vivere credant Sive extrema pati. Verg. Aen. 1, 218; si deben creer que viven o.)]

¹ Pro **nonne** ponitur **num non**, sed valde raro; v. g. ad Her. 2, 9, 13.

PARS TERTIA

DE VOCUM PROPRIETATE EARUMQUE ET ORATIONUM IN SENTENTIA COLLOCATIONE¹

CAPUT XIII. DE USU SUBSTANTIVI ET ADJECTIVI

I. SUBSTANTIVA

390 [I. Saepe Latini substantiva concreta adhibent, ubi nos abstracta vel adhibemus vel possumus adhibere. *Cn. Pompejo, Marco Crasso consulibus.* Caes. G. 4, 1, 1; en el consulado, siendo cónsules: cf. n. 200, III.

II. Item adhibent nomina incolarum, ubi nos nomina locorum. *In Persas est profectus.* Nep. Pel. 4, 2; a Persia.

NB. At etiam abstracta pro concretis ponuntur, praesertim jam ab aetate Augusti, v. g. *OMNIS NOBILITAS interiit.* Caes. G. 7, 58, 2. (*Catilina*) *JUVENTUTEM illexerat.* Sall. C. 16, 1. *TUA CALAMITAS.* Phaed. 1, 3, 16; tu desventura — tú desventurado.²

391 I. Pro plurali saepe singularis usurpatur si de re militari, si de plantis, frugibus, pecoribus sermo est. *POENUS victor e proelio excessit;* maxime in historia et

¹ De particulis subordinantibus et coordinantibus in cc. superioribus dictum est.

² Cf. idem 1, 4, 5; 5, 11; 43, 42; 44, 48; II, 4, 26; 5, 23; 7, 43 et 44; III, 5, 9, cet. Tam ea quae ante Augustum quam quae post usurpata sunt, in scriptoribus discendo. — Ablativus instrumenti nominis abstracti saepe apud nos subjectum est, vel esse potest. *Deus PROVIDENTIA mundum gubernat;* Dios con su providencia, la providencia de Dios.

poësi: *Quam multo repetet Græcia MILITE*. Hor. *C.* 4, 15, 6. *FABA et GLANDE vesci*. Cic. *Div.* 1, 50, 62, et *Or.* 9, 51. *Villa abundat PORCO*, HOEDO, AGNO, GALLINA. Id. *C. M.* 16, 56. Et poëtae saepe alias: *MULTA tibi ante aras nostra cadet HOSTIA dextra*. Verg. *Aen.* 1, 534.

II. Poëtae plurali pro mero singulari utuntur haud raro, etiam cum nominibus quae alias carent plurali. *Sed pectus anhelum, Et rabie FERA CORDA tument*. Verg. *Aen.* 6, 49 et 80, Sibyllam describens. Sic: *ora, pectora, ludibria, silentia, hordea*, cetera. Cf. n. 75, I.

III. Saepe invenitur pluralis nominum in primis abstractorum quae plures res vel personas respiciunt, vel varia rerum genera aut modos apparendi complectuntur. (*Catilina*) *maxime adulescentium FAMILIARITATES appetebat*. Sall. *C.* 14, 5. *Quattuor PERTURBATIONES sunt, tres CONSTANTIAE*. Cic. *Tusc.* 4, 6, 14; i. e. *quattuor perturbationis genera, tria constantiae*; cf. id. *Fin.* 5, 10, 35.

Sic: *proceritates arborum, adventus imperatorum; iracundiae; invidiae multitudinis; mortes*, linajes de muerte; *omnes avaritiae*, todas las formas, manifestaciones, de la a. *Tria tura*, poët. tres granos de incienso.

IV. Nomina propria pluraliter efferuntur cum varias personas designant variasque earum species aut proprietates; v. g. *duo Scipiones Africani; Cicerones rari sunt*, oradores como C.

Adn. Substantiva vernacula sunt nonnunquam efferenda a) oratione relativa, b) interrogatione obliqua, c) infinitivo, d) participio. a) *Consecutus sum QUOD ANIMO PROPOSUERAM*, mi propósito, lo que me había propuesto. *Ea quae traduntur, quae tradebantur*, las tradiciones. (li) *qui adsunt*, los presentes. b) *Dicam QUID SENTIAM*, mi parecer, lo que siento. c) *Nego REM FIERI POSSE*, la posibilidad de la cosa. *Saepe numero fit ut voluptate careamus. QUA PRUI jucundissimum nobis erat*, cuyo goce. *Parentum interest liberos BENE EDUCARI*, la buena educación de los h. d) *Ab OPPUGNANDA NEAPOLI Hannibalem absteruerunt CONSPECTA MOENIA*, lo hizo desistir del asedio la vista: cf. n. 430, II.]

392

I. Substantiva verbalia in *tor*, masculina, et *trix*, feminina, usurpantur interdum ut adjectiva, potissimum *victor, victrix*, et *ultor, ultrix*, ut *victor exercitus, ultrices deae*. Duobus hisce nominibus et substantivo *hospes* additur plurale neutrum a poëtis, ut *victricia arma, ultricia tela, aequora hospita, [inhospita saxa]*, Verg., *hospitibus tectis*, Stat. *Theb.* 12, 479.

II. Item *juvenis* et *senex*, *hospita*, n. 60, NB., *incola*, atque etiam alia nomina personarum adhibentur a poetis junioribusque scriptoribus tanquam adjectiva masc. aut fem., ut *juvenes anni* Ov., *artifex motus* Quintil., *turba incola* Ov., *terra hospita* Verg. Quod cum neutris nominibus sit rarissime, ut *ruricola aratrum*. Ov. ¹]

II. ADJECTIVA

393 I. Plura adjectiva (participia et pronomina) substantive saepe sumuntur:

1.^m Masculina pluralia quae genus aliquod personarum significant. *Quid tam est commune quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis?* Cic. *S. Rosc.* 26, 72.

[Sic: *boni, mali, probi, improbi, docti, doctiores, doctissimi, multi sapientes, aliquot indocti, pauci divites, tui invidi, nobiles nostri* et sescenta alia; *mei, tui sui, los míos* (mis allegados)... — In singulari non adeo frequentia sunt; rara in nominativo et accusativo: *Nullius, nisi insipientis (est) in errore perseverare. Erranti viam monstro. At homo doctus, nemo doctus, ningún d., quisquam doctus, algún d.; vir (homo) doctissimus, un gran erudito, homo vere sapiens, un verdadero sabio.*]

2.º Neutra pluralis, fere in nominativo et accusativo, quae genus aliquot rerum vel actionum notant. *Multa tulit fecitque puer.* Hor. *Pis.* 413.

[*Omnia praeclara rara; nostra, vestra, bona, mala, honesta, turpia, haec, illa, pleraque, cet.*

NB. Adjectiva neutra pluralis extra nominativum et accusativum saepissime efferuntur per substantivum *res* propter perspicuitatem. *HUMANARUM RERUM fortuna pleraque regit.* Sall. *J.* 102, 9.]

3.º Neutra singularia, [ea saepe quae notionem abstractam, nonnunquam quae concretam indicant.] *Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.* Hor. *Pis.* 343.

¹ Ex hoc utroque praecepto, et quia abest a lingua Latina *hospitus* et *hospitum*, sit perspicuum adjectivum *hospitus*, a, um nusquam reperiri, nihilque aliud esse quam commentum fligmentumve nonnullorum lexicographorum. Quare v. c. *hospitis tectis* pro *hospitibus t.* barbarismus erit, Romanis ignotus omnino. Cf. NEUGEGER, 2, 31-35.—*Princeps* adjectivum est, ut *princeps locus, principis viri*; fere tamen cum verbo conjungitur, ut *Gorgias princeps ausus est*, G. fué el primero que: cf. n. 400, II.

II. Certa adjectiva substantive adhibentur, tacito per ellipsim suo substantivo, v. g. CALIDAM *bibere*, FRIGIDAM *potare* (aquam); *actioni PRIMAS* (partes) *dedisse* Demosthenes dicitur; huic SECUNDAS, huic TERTIAS. Cic. de Or. 3, 33, 213; [tertiana, quartana (febris), dextra, sinistra, laeva (manus), cani (capilli), serina, bubula (caro), fera (bestia), hiberna (castra), abrupta (loca), patria (urbs, regio, terra), cet. Cf. n. 72, 1.]

III. Saepe adjectivum ponitur pro genitivo substantivi, ut SERVILIS tumultus, bellum SERVILE, pro *servorum*. Caes. G. 1, 40, 3.

[Sic: Hector Naevianus, (de las obras) de Nevio, *clades Alliensis*, *pugna Cannensis* et *ad Cannas*, *pugna Leutrica* et *in Leutricis*, Cic. Div. 2, 23, 54; *invidia decemviris*, Liv. 3, 43, 2, a los decemviris; *metus hostilis*, Sall. J. 41, 2. Eodem pacto hic dolor, quo metu, pro dolor hujus rei, cujus rei metu, cet. Cf. n. 285, Sic.]

394

Latini adjectivo, nos substantivo vel adverbiali locutione solemus efferre:

1.^m initium, medium, finem, reliquum loci ac temporis. *Tantum bellum Cn. Pompejus EXTREMA hieme apparavit, INEUNTE vere suscepit, MEDIA aestate confecit*. Cic. Man. 12, 33; al fin del invierno (al terminar el i.), al principio de la primavera (al comenzar la pr.), en mitad del estío (al mediar el verano).

2.º ordinem et successionem. *Priori Remo augurium venisse fertur*. Liv. 1, 7, 1; vel *prius*, cf. NB. *sequens*, en primer lugar. *Venio in senatum FREQUENS*. Cic. C. M. 11, 38; vel *frequenter*.

3.º animi dispositionem et statum. (*Socrates*) *venenum LAETUS ET LIBENS hauriet*. Sen. Prov. 3, 13, etiam: *laeto animo et libenti*.

[Sic: *prima luce*, Caes. G. 1, 22, 1; *media nox*, Cic. Att. 4, 3; *summa gramina*, Verg. Aen. 7, 808, la extremidad, la punta; *summus mons*, Caes. G. 1, 22, 1, la cima; *in eo sacrario intimo*. Cic. Verr. 2, 4; *in adversum collem subire*, monte arriba; *obliquo monte decurrere*, por la pendiente. *Legati inanes ad regem revertuntur*. Cic. Verr. 4, 28, con las manos vacías.

Praeter exemplorum adjectiva sunt hujus loci: *vivus*, en vida, *mortuus*, después de la muerte, d. de muerto, *totus, omnis, solus*; *diversus*, para diversas partes, en d. p., *proximus, prudens, sciens*, a sabiendas, *imprudens*, inconsideradamente, *invitus*, contra voluntad, de mal grado, de mala gana, *infimus, imus, postremus, extremus, ultimus, reliquus*, et alia temporis et loci apud poetas praesertim,

ut *matulinus*. *Aeneas se matulinus agebat*. Verg. *Aen.* 8, 465. *Domesticus otior*. Hor. *S.* 1, 6, 128. — *Ultima rerum, reliquum dici*, ccl. n. 239, 1.

NB. Haec adjectiva cum sunt praedicativa aut apposita saepe adverbio effieri possunt. *Ipsa Paphum sublimis abit*. Verg. *Aen.* 1, 415; por el aire. *Superior stabat lupus Longeque inferior agnus*. Phaed. 1, 1, 2; vel *supra longeque inferius*, en la parte de arriba, arriba, y mucho más abajo. *Medius consedit*. Ov. *Fast.* 3, 339; vel *in medio*. *Medius ibam*.]

395 Noninibus propriis ea tantum adjungi solent in soluta oratione adjectiva quae alium ab alio distinguunt, ut *Cato major*, *Africanus minor*, *magnus Alexander*, *Miltiades Atheniensis*. Cetera adjectiva cohaerent fere cum appellativo quod proprio additur, vel cum pronomine *ille*, ut *Plato*, *homo sapientissimus*, el sapientísimo Pl.; *Capua*, *urbs opulenta*, la opulenta C. *illa severa Lacedaemon*. Cic. *Leg.* 2, 15, 39. [Raro dicitur v. c. *doctus Hesiodus*, nisi a poetis. — Cum adjectivum totam aliquam speciem complectitur addi solet nomen generis, quocum cohaeret, v. g. la tímida paloma (= las tímidas palomas) dicitur *columba*, *animal timidissimum*. — Si adjectivo *multus* additur adjectivum aliud positivum, dicitur v. g. *multae et graves causae*, non *multae graves causae*.]

396 Sunt poetarum adjectiva in *um* in accusativo tam singulari quam plurali pro adverbis posita, et saepe cum verbis neutris copulata. *Horrendum stridens adducta sagitta*. Verg. *Aen.* 9, 652. [MUTATI TRANSVERSA fremunt venti. *Ib.* 5, 19; i. e. mutati in transversam seu contrariam partem.⁴ *Torva tuentem*. *Ib.* 6, 467; — *oculis torvis*, Ov. *M.* 5, 92.]

397 I. Comparativum absolute positum sine altero termino valet «algún tanto, bastante, demasiado». *Senectus est naturā loquacior*. Cic. *C. M.* 16, 55; los viejos son de suyo un tanto habladores. [*Themistocles minus erat probatus parentibus, quod liberrius vivebat*. Nep. *Them.* 1, 2; era algún tanto malquisto de sus p, porque vivía con demasiada libertad. Cf. 88, *NB.*]

II. Si adjectivum cum adjectivo, adverbium cum adverbio com-

⁴ Cf. Benoist ad h. l.

paratur, utrumque adjectivum et utrumque adverbium in comparativo ponitur, vel, addito priori **magis**, utrumque est positivum. *Pauli contio fuit VERIOR quam GRATIOR populo.* Liv. 22, 58, 8. *Celer tuus DISERTUS MAGIS est quam SAPIENS.* Cic. Att. 10, 1, 4. [*Magis honeste quam vere.* Cic. Planc. 15, 37; vel *honestius quam verius.* *Quam* conjungit etiam verbum cum priore termino. *Minus dixi quam volui.* Plaut. Capt. 2, 3, 70 [430].¹]

III. Pro superlativo adhibent Latini comparativum, cum est sermo de duobus. *O MAJOR juvenum.* Hor. Pis. 366; oh tú el mayor de los (dos) j. [*Hispania citerior, Gallia ulterior, Asia minor.*]

398

I. **Quam pro cum ablativo, quam ut vel quam qui** cum subjunctivo post comparativum significant [deesse proportionem inter ea quae comparantur:] «muy (demasiado) v. g. grande, para».

Proelium atrocius QUAM PRO NUMERO pugnantium editur. Liv. 21, 29, 2; trábase una pelea muy porfiada (demasiado violenta) para el número de combatientes, atento el n. de c., en proporción del n. *Major sum et ad majora genitus QUAM UT mancipium SIM mei corporis.* Sen. Ep. 65, 21; «mayor soy y para mayores cosas nací, que para ser esclavo de mi cuerpo». P. Rodríguez, Ejerc. 2, 1, 9. *Major sum QUAM CUI POSSIT fortuna nocere.* Ov. M. 6, 195; h. e. *quam ut mihi possit* ²

II. Post comparativa **plus, amplius, minus, longius** conjuncta cum numero aut mensura spatii et temporis, vel exprimitur conjunctio **quam**, vel, casu manente, tacetur.

(*Zeuxis et Polygnōtus*) *non sunt usi PLUS QUAM QUATTUOR COLORIBUS.* Cic. Brut. 18, 70; vel *plus quattuor coloribus.* *PLUS SEPTINGENTI capti sunt.* Liv. 41, 42; vel *plus quam septingenti.* [*Spatium quod est non AMPLIUS PEDUM mille sexcentorum.* Caes. G. 1, 58, 5. *Nix MINUS QUATTUOR PEDES alta jacuit.* Liv. 21, 61, 10; cf. n. 229. *Non LONGIUS MILIA passuum octo ab hibernis suis afuerunt:* cf. Caes. G. 5, 53, 7.

¹ Inveniuntur nonnulla extra regulam in comparatione, praesertim apud historicos et in sermone familiari, v. g. omisso particulae **magis** aut **potius** ante *quam*, et contra ejus adjunctio ante comparativum. *In pace beneficis quam metu imperium agitabant.* Sall. C. 9, 5; en la paz ejercian el mando más con. — *Magis cautius.* Ter. Hee. 738.

² V. Min, *Prontuar.*, demasiado. — Similiter: *Multiplies QUAM PRO NUMERO damnum est.* Liv. 7, 8, 1.

Caesar legem tulit ne praetoriae provinciae plus quam annum obtineantur: cf. Cic. *Phil.* 1, 8, 19. *Tecum plus annum vixit*. Id. *Quinct.* 12, 41.]

NB. Plus, amplius, minus, longius si vices gerunt nominativi vel accusativi, cum ablativo construi possunt: cf. n. 294, I. Sic pro: *intersunt plus quam sex milia* aut *intersunt plus sex milia* dicitur etiam: *interest plus sex milibus*; hay más de seis millas de distancia. *Non amplius senis milibus passuum intererat*: cf. *Caes. G.* 4, 15, 5. [*Cum initio non amplius duobus milibus (hominum) habuisset*. *Sall. C.* 56, 2; vel (*quam*) *duo milia*. *Milibus amplius quingentis in longitudinem patet*. *Caes. G.* 6, 29, 4; = *milia amplius (quam) quingenta*; n. 229. (*Roscius*) *Romam multis annis non venit, neque unquam plus triduo fuit*. Cic. *S. Rosc.* 27, 74; = *plus triduum* = *plus quam triduum*.]

Adn. «De los Etruscos murió uno más que de los Romanos» dicitur: *Uno plus Etruscorum cecidit quam Romanorum*: cf. *Liv.* 2, 7, 2; vel: *uno plures Etrusci ceciderunt quam Romani*: «dos más» *duobus plus, d. plures*, cel. [*Legem una plures tribus antiquarunt quam jusserunt*. *Liv.* 5, 50, 7; las tribus que derogaron la ley fueron una más que las que la promulgaron, hubo para rechazar la ley una tribu más que para admitirla. — Adverbia excessus et mensurae cum comparativis, n. 281, II.]

399

I. Superlativo exclusivo additur emphasis gratia **unus** et **unus omnium**; exclusivo, seu relativo, et absoluto **longe**, **multo**, **etiam**, **facile**, vel, n. 377, II. *Virum unum totius Graeciae facile doctissimum Platonem in maximis periculis insidisque esse versatum accepimus*. Cic. *Rab. P.* 9, 25. *Cum unus omnium maxime floreret*. *Nep. Milt.* 1, 1. [*Longe autem post natos homines improbissimos*. Cic. *Brut.* 62, 224. — *Multo iucundissimus*. Cic. *Man.* 4, 1. «Por poco que» (lo pienses, reflexiones) dicitur: *si vel minimum (cogites)*.]

NB. 1. **Unus** etiam verbis additur in quibus notio inest superlativa, ut *antecedo*, *antecello*, *emineo*, *excello*, *praesto*; v. g. (*Demosthenes*) *unus eminet inter omnes in omni genere dicendi*. Cic. *Or.* 29, 104; es el único que sobresaíle: 400, II.

NB. 2. Verba et adverbia quae notionem continent comparativam sibi assumunt adverbia ablativi; sed verba excellentiae raro habent adverbia accusativi, v. g. *multo malle*, *antecedere*, *praecedere*,

anteponere, praestare; multo ante, post, supra, infra. — Multum excellere, praestare, antecedere: cf. n. 281, II.

II. Superlativa in singulari et in neutro plurali pronomen quique saepe praecedunt. *Ex ceteris philosophis nonne OPTIMUS ET GRAVISSIMUS QUIQUE confitetur multa se ignorare?* Cic. *Tusc.* 5, 28, 69; todos los mejores y los más graves. *Maximae cuique fortunae minime credendum est.* Liv. 30, 50, 18; en la mayor (máxima) ventura debe tenerse la menor (minima) confianza. *Optimum quidque rarissimum est.* Cic. *Fin.* 2, 25, 81; vel: *Optima quaeque rarissima sunt.*]

400

I. Ad significandum gradum omnium altissimum superlativis jungitur *quam* vel solum vel sequente verbo *possum*, et sequente *possum* etiam *quantus*.

Peto a te ut QUAM CELERRIME mihi librarius mittatur. Cic. *Fam.* 16, 21, 8; lo más presto posible, a todo correr, a más correr. *(Aves) nidos construunt, eosque QUAM POSSUNT MOLLISSIME substernunt.* Id. *N. D.* 2, 52, 129. *Tanta est inter eos QUANTA MAXIMA POTEST esse morum studiorumque distantia.* Id. *Lael.* 20, 74. [— Cum adverbiiis praeter *quam* et *quantum* adhibetur etiam *ut*. (*Caesari*) *te commendavi, ut GRAVISSIME DILIGENTISSEQUE potui.* Id. *Fam.* 7, 17, 2.]

Nota praeterea locutionem cum relativo: *Tam (sum) mitis QUAM QUI LENISSIMUS.* Cic. *Sull.* 31, 87. *Tam enim sum amicus reipublicae QUAM QUI MAXIME.* Id. *Fam.* 5, 2, 6; «porque soy tan aficionado a la r., como el que más lo es». *Abril. Te enim semper sic colam et tuebor, ut quem diligentissime.* Ib. 15, 62.]

II. Vernacula locutio: «Es el primero (el segundo, el más fuerte) que...» Latine dicitur simpliciter *primus* (*secundus, fortissimus*, cum solo numerali aut superlativo); v. g. *PRIMUM SEJUM vidimus*; S. fué el primero que vimos, non vero: *Sejus primus fuit quem v.* Hoc firmissimo utimur argumento; este es el arg. más fuerte de que echamos mano. At in interrogatione: *Quis fuit horrendos PRIMUS qui protulit enses?* Tib. 1, 40, 1.

[III. Superlativum absolutum sive gradus rei admodum altus significatur etiam adjunctione praefixorum *per* et *prae*, ut *perjucundus, praeclarus*, et adverbiorum *admodum, apprime, cumprimis, in primis (imprimis), oppido, perquam, sane, valde, vehementer, ut gratus admodum*, cet. Cf. n. 90.]

III. DISTRIBUTIVA

401 Distributivis utimur:

1.^m Cum idem numerus pluribus tribuitur, sive saepius repetitur. *Cum in Sicilia SESTERTIIS BINIS tritici MODIUS esset.* Cic. Verr. 3, 81, 189; i. e. cum quilibet modius valeretur aut veniret sestertiis duobus, costando cada modio dos s. *Iste pro tritici MODIIS SINGULIS ternos ab aratoribus DENARIOS exegit.* Ib. 5, 81, 189.

[Sic: *Pueri, redite domum bini aut terni, summum quaterni; caveate ne singuli catis. Heus tu dato victoribus quaterna mala, victis singula, ne animis cadant. Caesar et Ariovistus denos comites ad colloquium adduxerunt, cada uno diez personas de comitiva; ambulare bina milia passuum, dar un paseo de dos mil pasos (cada día, cada semana... cada vez); qui modus loquendi frequens est apud Latinos.]*

NB. Expresso distributivo *singuli*, aut alia voce paris significationis,¹ alter numerus potest esse cardinalis. *Jamque ad denarios QUINQUAGINTA IN SINGULOS modios annona pervenerat.* Caes. C. 1, 52, 2.

2.º In multiplicatione, seu, quod idem est, cum adverbis numeralibus. *Decrevere item pontifices ut virgines TER NOVENAE per urbem euntes carmen canerent.* Liv. 27, 37. 7. [*Cum aetas tua SEPTENOS OCTIES solis anfractus reditusque converterit.* Cic. Rep. 6, 12 [Somn. Sc. 2]; i. e. cum sex et quinquaginta annos expleveris.]

3.º Cum nominibus quae in plurali non pluraliter, sed singulariter significant, v. g. *BINAE LITTERAE, QUINA CASTRA*; at *duae epistulae, quinque liberi*, cinco hijos. [*Inter BINA CASTRA collocutus est.* Cic. Phil. 12, 11, 27. — Hic pro *singuli* usurpatur *uni*, pro *terni* sere *trini*: *unae litterae, trina (terna) castra.*

NB. 1. Quandoque adhibetur *bini* pro *duo* cum res per paria numerantur. *BINOS (SCYPHOS) habebam.* Cic. Verr. 4, 14, 32; un par de tazas.]

NB. 2. Nonnunquam locus est cardinalibus pro distributivis, v. g. *decies CENTUM MILIA* pro *decies centena milia*; praesertim a poetis in multiplicatione. *Bis QUINQUE viri.* Hor. Ep. 2, 1, 24. Et con-

¹ V. g. *quotannis*, Nep. Them 40, 3, *unusquisque*, id. Lys. 1, 5; nam locutio perspicua omnino manet.

tra distributivis pro cardinalibus; etiam in singulari, maxime in poësi. *BINIS* COHORTIBUS *relictis*. *Caes. G. 8. 2, 2. TERNO consurgunt ORDINE remi*. *Verg. Aen. 5, 120; en tres hileras, en tres órdenes.*

402 Enumeratio quae ad substantivum referatur fieri solet per *unus, alter, tertius, quartus, cet.* *Quattuor reperio causas cur senectus misera videatur: UNAM, quod avocet a rebus gerendis; ALTERAM, quod corpus faciat infirmius; TERTIAM, quod privet voluptatibus; QUARTAM, quod haud procul absit a morte.* *Cic. C. M. 5, 15. [Quis ignorat quin tria Graecorum genera sint vere? quorum UNI sunt Athenienses, Aeoles ALTERI, Dores TERTII nominabantur. Cic. Flacc. 27, 64.]*

NB. Pro *alter* potest alius in enumeratione adhiberi; cum autem sermo est de duobus, dicitur etiam *alter* — *alter, prior* — *posterior, cet.* *Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, ALIAM Aquitani, tertiam Galli.* *Caes. G. 1, 1, 1.]*

CAPUT XIV. DE PRONOMINIBUS

I. PRONOMEN PERSONALE ET POSSESSIVUM

403 I. Nominativus primae et secundae personae fere non explicatur, nisi cum altera alteri quodammodo opponitur, et cum vim orationi seu emphasim addere volumus. *Ego capitis mei periculo patriam LIBERAVI; vos liberi sine periculo esse non CURATIS? Ad Herenn. 4, 53, 66. Tu innocentior quam Metellus? Cic. Verr. 3, 16, 43; ¿tú (siendo tan malvado)? [De te tu videris; ego de me ipse profitebor. Id. Phil. 2, 46, 118; tú verás (habrás visto ya) lo que te conviene; de mí hablaré yo sin rebozo. An ego non provideam meis civibus? Id. Phil. 6, 6, 17.]*

II. Accusativus pronominis personalis ante verbum infinitum in poësi frequenter subauditur. *Meus ille caper fuit, sed reddere POSSE NEGABAT.* *Verg. B. 3, 23; pro se posse. Cf. n. 344, NB. 1.*

III. Pronomini personali et demonstrativo additur *quidem* in primo membro, praesertim cum opponitur *sed* in altero. At pro *ego* *quidem* dicitur fere *equidem*. *Oratorias exercitationes non TU QUIDEM reliquisti, SED certe philosophiam illis anteposuvisti.* *Cic. Fat. 2, 3.*

Dixi EQUIDEM; SED si parum intellexti, dicam denuo. Plaut. *Rud.* 4, 4, 59 [1103]. *Sapientiae studium vetus id quidem in nostris, sed tamen*, cot. Cic. *Tusc.* 4, 3, 5. **Quidem** — sed sine pronomine rarum est: *Proposuit* QUIDEM legem, SED minutissimis litteris. Suet. *Cal.* 41.]

404 Pro prima persona singulari usurpant aliquando Latini primam pluralem, item **noster** pro **meus**, [maxime cum de se ipsis tanquam scriptoribus loquuntur.] *Hunc librum ad te de senectute* MISTMUS. Cic. *C. M.* 1, 3. *Pater nobis* decessit. Id. *Att.* 1, 6, 2. *NOSTRA lectitas*. Id. *Or.* 30, 103. [Ubi saepe singulare cum plurali conjungitur: *Ad NOSTRA ME studia referam* litterarum. Cic. *Fam.* 1, 8, 5. Cf. id. *Div.* 2, 1.]

405 I. Possessiva pronomina **meus**, **tuus** vix exprimuntur, nisi postulante vi orationis aut perspicuitate. *Mihi ante oculos dies noctesque versaris*. Cic. *Fam.* 14, 2, 5. — *Dionysius, servus* MEUS, *aufugit; is est in provincia* TUA. *Ib.* 13, 77, 5. [Sic: *In eo studio aetatem consumpsi*. Cic. *Off.* 1, 1, 2 (meam). *Manus lava* (tuas). Id. de *Or.* 2, 60, 246. *Attice*, oh A., *mi Attice*, (mi) querido Ático.]

II. Substantiva quae active sumi passiveque possunt, si possessionem actionemque significant, possessivis adhaerescunt, ut *amor meus*, *desiderium meum*, quo amo ac desidero; sin passionem significant, genitivos **mei**, **tui**, **sui**, **nostri**, **vestri** flagitant, ut *amor* MEI; *desiderium* MEI, quo amor ac desideror.

Grata mihi vehementer est MEMORIA NOSTRI TUA. Cic. *Fam.* 12, 17, 1; «la memoria que de mí tienes». Abril. [Nicias TUA SUI MEMORIA delectatur. Id. *Att.* 13, 1, 3; con el recuerdo tuyo de él, que tú tienes de él. *Aviam tuam scito* DESIDERIO TUI mortuam esse. Id. *Att.* 1, 5, 1; por la soledad que sentía de ti.]

NB. 1. At possessiva interdum loco personalium ponuntur et contra. *Neque odio id fecit* tuo. Ter. *Phorm.* 1016 [3, 9, 27]. *Splendor* VESTRUM. Cic. *Att.* 7, 13, 3; pro *vester*. [(Tellus) *pressa est* GRAVITATE sui. Ov. *M.* 1, 30; quedó oprimida, abatida, por su propio peso: cf. id. *Fast.* 5, 13: PONDERE terra suo subsedit.]

Sic: *vulnus meum*, *injuria mea* dicitur etiam mihi illata. Item *imago mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, *vestra* non solum quae possidetur, sed etiam quae refert et repraesentat. Praeterea *causa mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, *vestra* apud Ciceronem frequenter: *Te abesse* MEA CAUSA molesté fero, TUA gaudeo. Cic. *Fam.* 13, 18. *Nosti* Calvum, illum laudato-

rem meum. *Id. Att. 1, 16, 3; cf. ib. 11, 8, 2: Quintus misit filium non solum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei; no sólo para pedir por sí, sino para acusarme a mí.]*

NB. 2. Cum genitivo **omnium** frequenter inveniuntur genitivi **nostrum, vestrum** pro *noster vester*; semper autem, cum **omnium** praecedit. *Voluntati vestrum omnium parui. Cic. de Or. 3, 53, 208; vel vestrae omnium. Est patria parens omnium nostrum. Ib. 1, 44, 196; non omnium nostra. [Si in nostro omnium fletu nullam lacrimam aspexistis Milonis. Id. Mil. 34, 92. Cf. n. 253.]*

II. RECIPROCUM ET REFLEXUM sui ET suus

(Cf. QUINTIL. 7, 9, 12)

406 I. In simplici oratione **se et suus** ad subjectum tertiae personae referuntur, eodem modo quo **nostrum** «se, su». *Ipse enim se quisque diligit. Cic. Lael. 21, 80. Ferae partus suos diligunt. Id. de Or. 2, 40, 168. [Destius homines utuntur ad suam utilitatem: cf. id. Fin. 2, 20, 67.]*

Dices ergo: *Afranius etiam filius adolescens de sua ac parentis sui salute cum Caesare per Sulpicium legatum agebat. Caes. C. 1, 74, 6. At: Deum agnoscis ex operibus eius. Cic. Tusc. 1, 28, 70. Deus tuetur hominem propter clementiam suam; sed Deus hominem tuetur propter miseriam eius.]*

II. **Se et suus** adhibentur, etiam cum referuntur ad substantivum extra nominativum:

1.^m intercedente substantivo verbali. *De D. Bruti adventu ad suas legiones. Cic. Att. 14, 13, 2: cf. Brutus advenit ad suas legiones.*

2.º intercedente verbo impersonali. *Neque eam (eos) unquam sui (peccati sui) paenitet. Cic. Tusc. 3, 18, 54: eam est subject. logicum.*

3.º intercedente praepositione **cum**. *Quadriremem cum remigibus suis ceperunt. Caes. B. C. 3, 24, 3. [Caesar Fabium cum legione sua (h. e. Fabii) mittit in hiberna; vel Fabium et legionem eius.¹]*

407

Referuntur etiam ad alium casum, plerumque ad accusativum et dativum:

1.^m **inter se** «entre sí, mutuamente, unos a otros». *Multa enim sunt civibus inter se communia. Cic. Off. 1, 17, 53.*

¹ «Cepi columbam cum pullis suis, in nido suo. Cepi lupam et cunulos ejus, non suos, quia intercedit conjunctio... Si tamen oratio fuerit ambigua, utemur genitivi ejus, illius, ipsius, ut: Vulpes cepit gallinam cum pullis ejus.» ALVAR. 383.

2.º suus praesertim cum possessionem clarius exprimit et valet «su proprio», item conjunctum cum *quisque*. (HANNIBALEM) SUI CIVES E CIVITATE EJECERUNT. Cic. Sest. 68, 142; SUS PROPRIOS CONCIUDADANOS. SUA CUJUSQUE ANIMANTIS NATURA EST. Id. Fin. 3, 9, 23; TIENE SU PROPIA NATURALEZA. [Desinant insidiari domi suae CONSULI. Id. Cat. 1, 13, 32. DEORUM simulacra ex suis fanis sublata in foro venerabantur. Id. Verr. 1, 22, 59. Ego illum de suo regno, ille me de nostra republica percontatus est. Id. Leg. 6, 9. [Somn. Sc. 1].—Quamque sancta sit societas CIVIUM INTER IPSOS. Id. Leg. 2, 7, 16.]

408 Sui et suus inveniuntur etiam ad designandam personam indefinitam *Habenda ratio non sua solum, sed etiam aliorum*. Cic. Off. 1, 39, 139. Deforme etiam est de se ipsum praedicare falsa praesertim. Ib. 1, 38, 137.

409 I. Se et suus orationis secundariae ad subjectum ejusdem referuntur. *Eorum haec est querela, qui sibi cari sunt, seseque diligunt*. Cic. Fin. 3, 10, 29. [Quam bellum erat ipsum sibi displicere! Id. N. D. 1, 30, 84. Ariovistus respondit POPULUM ROMANUM victis ad suum arbitrium imperare consuesse. Caes. G. 1, 36, 1.]

II. In oratione secundaria se et suus referuntur ad subjectum sententiae primariae, cum secundaria mentem declarat subjecti primariae; sive cum habenda est tanquam cogitatio ejusdem subjecti.

Sentit (ANIMUS) SE VI SUA moveri. Cic. Tusc. 1, 23, 35. Ab his petivit (PYTHIUS) ut ante suos hortulos postridie piscarentur. Id. Off. 3, 14, 58.⁴

⁴ Quare se et suus usurpantur 1.º in oratione infinita. HOMERUM COLOPHONI CIVEM ESSE DICUNT SUUM. Cic. Arch. 8, 19. ARIOVISTUS RESPONDIT NEMINEM SECUM SINE SUA PERNICIE CONTENDISSE. Caes. G. 1, 36, 6; (sua respicit neminem: hic, I.

2.º in oratione finali. CUNCTI AD ME publice saepe venerunt, ut SUARUM fortunarum omnium causam defensionemque susceperem. Cic. Div. Caec. 1, 2.

3.º in obliqua interrogatione. (ACUTUS HOMO) sagaciter peruestigat quid SUI CIVES cogitent: cf. Cic. de Or. 1, 61, 223.

4.º in oratione subjunctivi objectivi, n. 332-336. PETIT (CAESAR) ab his omnibus ut SE frumento juvent. Caes. C. 1, 60, 3. Tum ei dormienti IDEM ILLE visus est rogare ut mortem suam ne inultam esse pateretur. Cic. Div. 1, 27, 37. (Rogavit) MAXIMUM SANNATOR ut meminisset opera sua se Tarentum recepisse. Cic. de Or. 2, 67, 273; sua refertur ad subjectum orationis primariae, se ad subjectum verbi meminisset (MAXIMUS); cf. hic 4.º — At: Ita se gessit (LIGANIUS), ut EI pacem esse expeditet. Cic. Leg. 2, 4; quia oratio est consecutiva, non objectiva.

5.º in ea sive relativa sive conjunctionali quae alienam cogitationem exprimit et in omni obliqua. Domino navis quis sit aperit, multa pollicens, si se conservasset. Nep.

NB. 1. Nonnunquam **se** et **suus** referuntur ad tertiam personam orationis praecipuae in obliquo positam. ANNALI litterae tuae pergratae fuerunt, quod curares de **se** diligenter. Cic. Q. fr. 3, 1, 20. [A CAESARE valde liberaliter invitator **SIBI** ut **sim** legatus. Id. Att. 2, 18, 5.¹]

NB. 2. In oratione secundaria intime cum primaria conjuncta, maxime in relativa, utuntur aliquando scriptores demonstrativo is pro reciproco **se**, et ejus pro **suus**. Milesios navem poposcit (Verres), quae **EUM** praesidii causa **Mylundum** prosequeretur. Cic. Verr. 2, 1, 54. [Solon] quo tutior vita **EJUS** esset, furere **se** simulavit. Id. Off. 1, 30, 108.²]

Contra reperiuntur aliquando **se** et **suus** posita pro demonstrativo. (Chrysogonus) hunc **sibi** ex animo scrupulum, qui **SE** dies noctesque stimulat ac pungit, ut evellatis postulat. Cic. S. Rosc. 2, 6.

[Dicitur etiam: Quantum in **se** est (erat), et rectius: quantum in ipso est (fuit).]

NB. 3. Non raro adhibetur **ipse** pro reciproco, quo clarius exprimitur pronomen sententiae secundariae ad subjectum primariae (aut complementum) referri. (JUGURTHA) legatos ad consulem mittit, qui tantummodo **IPSI** liberisque vitam peterent. Sall. J. 46, 2.]

410 Actio reciproca effertur:

1.^m per inter **se**, inter nos, inter vos, omisso complemento directo **se**, nos, vos, et per **se** mutuo, aut simpliciter mutuo. (Pueri) et nos et **INTER SE** amant. Cic. Q. fr. 3, 3, 1. Hi de potentatu **INTER SE** multos annos contenderunt. Caes. G. 4, 51, 4.³

Them 8, 5. Tum ei dormienti **IDEM** **ILLE** visus est rogare ut, quoniam **SIMI** vivo non subvenisset, coi. Cic. Div. 1, 27, 57. **DIODECES** contemnebat divitias quae **SE** felicem reddere non possent; et quae **EUM** felicem reddere non poterant.

6.º in oblativo absoluto qui primariae orationi interjicitur. Num **CLODIA**, Bruto filio suo mortuo, vixit? cf. Cic. Att. 42, 22, 2.

7.º in oratione participiali aut altera quae dependenti respondeat. Cum aliis coactis luere peccata sua. Liv. 38, 48; i. e. qui coacti sunt luere p. sua. O Academiam volaticam et sui similem! Cic. Att. 13, 25, 3: cf. quae est sui similis. Neque sui colligendi nostros facultatem relinquunt. Caes. G. 3, 6, 1; Neque ut **SE** colligant nostros f. r. Deo nihil minus gratum futurum est quam non omnibus patere ad **SE** placandum et colendum viam: cf. Cic. Leg. 2, 10, 25; i. e. ut **SE** placeant et colant.

1 In pluribus hujus praecepti locis casus obliquus subjectum est logicum: A Caesare invitator cet. = Me **CAESAR** invitavit **SIBI** ut **sim** legatus.

2 In his et similibus scriptor potius cogitationem propriam quam alienam exprimere videtur.

3 De potentatu = de principatu (totius Galliae), la primacia. Potentatus vox est semel a Caes. usurpata. Pro inter **se** est etiam (**se**) **in vicem** sive **in vicem** apud Phaed. et sequentes.

2.º Per *alter* — *alter*, *alius* — *alius*, cet., n. 202. *ALIUM ALIOS intueri*. Liv. 9, 3, 8; los unos a los otros. (*Alter* — *alter*, *uterque* — *alter*, *neuter* — *alter*, si de duobus sermo est.)

3.º Per repetitionem ejusdem substantivi. *CIVES enim CIVIBUS parcere aequum censebat*. Nep. *Thras.* 2, 4; que los c. se perdonasen los unos a los otros.

III. DEMONSTRATIVA

411 Hic ea designat quae loquenti proxima sunt loco, tempore, cogitatione; iste ea quae audienti; ille ea quae ab utroque remota. *Iisdem enim tunc sapiens de quo loquor oculis, quibus iste vester, caelum, terram, mare intuebitur*. Cic. *Ac.* 2, 33, 103. *Ubi (sunt) equites Romani ILLI, ILLI, inquit tui?* Id. *Mil.* 34, 94.

[*Sic: Capitolium quoque saxo quadrato substructum est, opus vel in hac magnificentia urbis conspiciendum*. Liv. 6, 4; en medio de la actual magnificencia. *Quaevis causa mallem fuisset quam ista quam dicis*. Cic. *de Or.* 2, 4, 15. *De istis rebus exspecto tuas litteras*. Id. *Att.* 2, 3, 2; acerca de los acontecimientos de ahí]

Quare hic referri solet ad rem quae posteriore loco nominata est, ille ad eam quae priore. *Caesar beneficiis ac munificentia magnus habebatur, integritate vitae* Cato. *ILLE mansuetudine et misericordia clarus factus, huic severitas dignitatem addiderat*. Sall. *C.* 54, 2. [— *Raro tamen contrarium fit; cum se. quod prius dicitur re aut cogitatione propius est. Melior tutiorque est certa pax quam sperata victoria; Haec (pax) in tua, ILLA (victoria) in deorum manu est*. Liv. 30, 30, 19.

NB. 1. Ille saepe adhibetur ad designandam personam aut rem notam «aquel gran, aquel célebre, conocido», iste ironiam saepe contemptumve significat. *Quem enim nostrum ILLE moriens apud Mantineam EPAMINONDAS non cum quadam miseratione delectat?* Cic. *Fam.* 5, 12, 5. *Ubi sunt ergo isti qui iracundiam utilem dicunt?* Id. *Tusc.* 4, 37, 79; esos que? Sic iste frequenter de reo dicitur, v. g. apud Cic. *Verr.* 4, 1, 1-2.

NB. 2. Hic in primisque ille usurpantur etiam ad indicanda ea quae proxime sequuntur. *Sed haec vetera: ILLUD vero recens, Caesarem meo consilio interfectum*. Cic. *Phil.* 2, 11, 23.

NB. 3. Apud poetas in altera orationis parte invenitur ille expletive sumptum et ad subjectum relatum. Eodem pacto pronomen

personale. *At pater omnipotens densa inter nubilum telum Contorsit, non ILLE facies.* Verg. *Aen.* 6, 592. *Eripe me his, invicte, malis, aut tu mihi terram Injice.* Ib. 365. — Et saepe ille pro is usurpant: *Saxa Ponere duritiem coepere suumque rigorem. Mox ubi creverunt, naturaque melior ILLIS Contigit,* cet. Ov. *M.* 4, 405.

Adn. Discrimen quod intercedit inter demonstrativa pronomina servant etiam adverbia: *hic, istic, illic; hinc, istinc, illinc; huc, istuc, illuc; cet.*]

412 I. Pronomen is frequenter desideratur; quod tamen initio orationis exprimitur post aliquam notitiam rei aut personae. *P. Annius Asellus mortuus est C. Sacerdote praetore. Is filiam bonis suis heredem instituit.* Cic. *Verr.* 4, 41, 104.¹

[II. Dicitur cum emphasi, adjectivo sequente: *et (atque) is, et is quidem, neque is, «y no, y éste no», sed is. Quod multi ET II DOCTI saepe fecerunt.* Cic. *C. M.* 25, 84. *Epicurus una in domo, ET EA QUIDEM angusta, quam magnos tenuit amicorum greges!* Id. *Fin.* 1, 20, 65 *Erant in Romana juventute adulescentes aliquot, NEC II tenui loco ORTI.* Liv. 2, 5, 2. *Severitatem in senectute probo, SED EAM MODICAM.* Cic. *C. M.* 18, 65.]

III. *Idem* est «el mismo», de quo jam dictum est. (*Gyges*) *cum palam ejus anuli ad palmam converterat, a nullo videbatur, ipse autem omnia videbat; IDEM rursus videbatur, cum in locum anulum inverterat.* Cic. *Off.* 3, 9, 38.

[IV. *Idem, et idem* similes notiones conjungunt «igualmente, también, al mismo tiempo», et oppositas «pero, y con todo». *Nihil honestum, quod non IDEM utile sit, saepe testatur.* Cic. *Off.* 3, 7, 34. *Inventi autem multi sunt, qui non modo pecuniam sed etiam vitam profundero pro patria parati essent, IDEM gloriae jacturam ne minimam quidem facere vellent.* Ib. 1, 24, 84. [*Quidam nimis magnum studium in res obscuras conferunt, EADEMQUE non necessarias.* Id. *Off.* 1, 6, 19; y por otra parte no necesarias.]

413 I. *Ipsé* sonat non alius: «él, él mismo». *Parvi de eo quod ipsis superat gratificari aliis volunt.* Cic. *Fin.* 5, 13, 42; de lo que les sobra a ellos. [—Passim nominibus emphasim

¹ Non obsistam fratri tui voluntati; favere non potero (sc. ei). *Libri de quibus scribis mei non sunt; sumpsi a fratre meo (eos).* Cf. MADVIG, n. 484.

addit: *A multis virtus ipsa contemnitur*. Cic. *Lael.* 23, 86; la virtud misma, hasta la v. *Quid sit ipse risus, ... viderit Democritus*. Id. *de Or.* 2, 58, 235; en sí misma.]

NB. 1. *Ipse* numero et tempori additum significat «exactamente, justamente». *Cum ibi decem ipsos fuissen dies*. Cic. *Att.* 5, 11, 4. *Sub ipsa protectione*. Caes. *C.* 1, 27, 5; en el momento mismo de.

[NB. 2. Nota et *ipse* pro *etiam* «él también, él igualmente, a su vez», cum de uno dicitur quod de altero dictum est. *Deinde... tres ET ipse excitavit recitatores*. Cic. *Cluent.* 51.

II. In orationibus reflexis ¹ *ipse* cum subiecto aut cum pronomine personali consentit, prout vis huic vel illi tribuitur. *Non ego medicina; me ipse consolor*. Cic. *Lael.* 3, 10; yo mismo (sin necesidad de otro). *Fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias*. Id. *Fam.* 9, 14, 8.

NB. Aliquando tamen nominativus ponitur, ubi casus pronominis personalis adhiberi posset. *Non ita abundo ingenio ut te consoler, cum ipse me non possim*. Cic. *Fam.* 4, 8, 1; no pudiendo yo a mí mismo; «pues a mí mismo no puedo». Abril. Nota illud: *vestra ipsorum virtute victoria parta est*, cf. n. 200, II.

414 Pronomen is nonnunquam, raro hic, additur per emphasim et pleonasmum substantivo quod a suo verbo oratio interjecta diiungit. *Plebem et infimam multitudinem, quae P. Clodio duce fortunis vestris imminerebat, eam Milo tribus suis patrimoniis delinivit*: cf. Cic. *Mil.* 33, 95. *Haec ipsa quae nunc ad me delegare vis, ea semper in te eximia et praestantia fuerunt*. Id. *de Or.* 2, 29, 125.

Pari modo hic et ille in similitudinibus, et is, is vero cum subiecto a suo verbo non diiuncto. *Ingeniosi, ut aex Corinthium in aeruginem, sic illi in morbum et incidunt tardius et recreantur ocus*. Cic. *Tusc.* 4, 14, 32. *Ista animi tranquillitas ea est ipsa beata vita*. Id. *Fin.* 5, 8, 23. *Sed urbana plebes ea vero praeceps erat de multis causis*. Sall. *C.* 37, 4. ²]

¹ Is quae actionem notant in ipso subiecto exercitam.

² Adn. Demonstrativum: «el de, lo de» verti Latine potest:

1.º Per substantivi repetitionem: *Nulla est celeritas, quae possit cum animi celeritate contendere*. Cic. *Tusc.* 1, 19, 43; que pueda competir con la del pensamiento.

2.º Substantivo tacito, quod fit potissimum a) cum substantivum in eodem casu esset adhibendum, et b) post praepositionem. a) *Animi lineamenta sunt pulchriora quam corporis*: cf. n. 294, II. b) *Conferre vitam Trebonii cum Dolabellae*. Cic. *Phil.* 2, 4, 9. *Videturne milites, captivorum orationem cum perfugis concenire?* Caes. *C.* 2, 39, 2;

IV. RELATIVA

415 I. Antecedens in orationem relativam migrare potest ea lege, ut in casu relativi ponatur, oratio vero relativa alteram antecedit. (Attractio.)

Ad Caesarem quam misi EPISTULAM, ejus exemplum fugit me tum tibi mittere. Cic. Att. 13, 51, 1; *pro fugit me tum tibi mittere exemplum ejus epistulae, quam ad C. misi.* [Quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse venio, coram videbimus. Id. Att. 12, 34, 2. Quae PRIMA innocentis mihi DEFENSIO est oblata, suscepi. Id. Sull. 33, 92; defendí la primera causa que. Cecinere vates, cujus CIVITATIS (bovem) cives Dianae immolassent, ibi fore imperium. Liv. 1, 45, 5; pro in ea civitate, cujus cives; nam ponitur ibi pro in ea: cf. n. 431, II. 4]

NB. 1. Quisque orationis antecedentis semper in relativam transit. *Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.* Ap. Cic. Tusc. 1, 18, 41; non autem: *quisque in hac arte se exerceat, quam norit.* [Neque enim quod quisque potest, id ei licet. Id. Phil. 13, 6, 14; minive vero: *cuique licet id, quod potest.*

NB. 2. In attractione potest apud poëtas demonstrativum orationem relativam praecedere. *ILLI, scripta quibus comoedia prisca viris est, Hoc stabant.* Hor. Sat. 1, 10, 46; pro illi viri, a quibus scr. com. pr. est; a esto atendian, en e. se esmeraban.]

II. Substantiva continuata, superlativa et numeralia quae habentur a nobis ut antecedens relativi, in orationem casumque relativi migrant.

Sunt igitur (amici) firmi et stabiles et constantes eligendi, cujus GENERIS est magna penuria. Cic. Lael. 17, 62; pro genus, cujus, clase

pro cum perfugarum (oratione); «no veis, amigos, cómo la relación de los prisioneros concuerda con la de los desertores?» Goya. Cf. seq. 3.º

3.º Substantivo item tacto, genitivo autem ab eo pendentem in ipsius casum mutato. *Homínium nostrorum prudentiam ceteris omnibus antepono.* Cic. de Or. 1, 44, 497; i. e. prudentiae ceterorum omnium.

4.º Per pronomina demonstrativa hic, iste, ille, ipse, quae suum sensum servant. *Accedunt non Attici, sed saliores quam illi Atticorum, Romani veteres et urbani sales.* Cic. Fam. 9, 45, 2; añádense (us donaires no áticos sino romanos antiguos y cortesanos, más sobrios que aquellos (los) tan celebrados, de los A.

4 Extra regulam est illud Verg. Aen. 1, 573: *Urbem quam statuo, vestra est, pro: quam urbem st. vel urbs, quam.* Item illud Ter. Eun. 4, 3, 44, 653: *Eunuchum quem dediisti nobis quas turbas dedit;* et Plauti, Curc. 3, 1, 49, [449], cet.

de que hay gran escasez, de cuya clase hay g. c. *Agamemnon cum devovisset Dianae, QUOD in suo regno PULCHERRIMUM natum esset illo anno, immolavit Iphigeniam.* Id. *Off.* 3, 25, 95; la cosa más hermosa que *Veniamus ad vivos, QUI duo de consularium numero reliqui sunt.* Id. *Phil.* 2, 6, 15; a los dos vivos que. [(Santōnes) *non longe a Tolosatium finibus absunt, QUAE CIVITAS est in provincia.* *Caes. G.* 1, 10, 1; pro a Tolosae fin. civilatis, quae. *Peregrinum frumentum, QUAE SOLA ALIMENTA ex insperato fortuna dederit, ab ore rapi.* Liv. 2, 33, 1; pro sola alimenta quae. — Appositio loco antecedentis rara est, exceptis fluminum nominibus. *Q. Servilius Priscus, VIR CUJUS providentiam ante experta civitas erat.* Liv. 4, 46, 10: pro *cujus viri.* *De Solis urbe, QUAE in Cilicia est, egerunt.* Id. 31, 36, 7.

III. Si antecedens est pronomen demonstrativum, relativum autem accusativus verbi quod ex primaria oratione subintelligatur, mutari accusativus potest in casum demonstrativi; v. g. *Cum aliquid agas eorum, quae consuesti* (sc. *agere*), poteris sic efferre cum Lucejo ap. Cic. *Fam.* 5, 14, 1: *Cum aliquid agas EORUM, QUORUM consuesti. Raptim, QUIBUS quisque poterat, elatis.* Liv. 1, 29, 4; pro *elatis iis, quae quisque poterat (efferre).* (Attractio [directa].)]

416 I. Frequenter omittitur antecedens is, aliquis, [etiam cum regitur praepositione utriusque orationis communi.]

Maximum ornamentum amicitiae tollit, QUI ex ea tollit verecundiam Cic. *Lael.* 22, 82; pro *is, qui.* *QUEM neque gloria neque pericula excitant, nequiquam hortere.* Sall. *G.* 58, 2. [*Piso parum erat, a QUIBUS debuerat, adjutus.* Cic. *Phil.* 1, 4, 10: pro *ab iis, a quibus.* — *Sunt enim, QUI discessum animi a corpore putent esse mortem.* Id. *Tusc.* 1, 9, 18; hay quienes, h. algunos que.]

II. Secundum relativum ejusdem antecedentis saepe demonstrativo sufficitur. Quod tamen non exprimitur, si in nominativo esse deberet.

Species pulchritudinis quam intuens in BAQUE defixus. Cic. *Or.* 2, 9; pro *et in qua d.* *Bocchus cum peditibus QUOS Volux adduxerat, NEQUE in priore pugna affuerant, postremam Romanorum aciem invadunt.* Sall. *J.* 101, 5; pro *neque ii = et qui in pr. pugna non aff.* [*Omnes tam fere, QUI nec extra urbem hanc vixerant, nec EOS aliqua barbaries domestica infuscaverat, recte loquebantur.* Cic. *Brut.* 74, 258.

417 Oratio relativa aut conjunctio et his subjecta oratio secundaria possunt in unam propositionem coalescere, relativo transiente in hanc orationem secundariam et hujus constructione servata; v. g. *Is sum qui, cum mihi liceret ex otio fructus capere, noluerim* dici potest expeditius: *Is sum, cui cum liceret ex otio fructus capere, noluerim*: cf. Cic. *Rep.* 1, 4, 7; yo soy aquel que no quise recoger los frutos del descanso, siéndome licito.

Ea suasi Pompejo, quibus ille si parvisset, hic tantas opes nunc non haberet: cf. Cic. *Fam.* 6, 6, 5; i. e. *ut, iis ille si parvisset*; «yo le aconsejé (tales) cosas a P., que si él en ellas me creyera, no tuviera (César) tantas fuerzas». Abril. *Noli adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui*. Nep. *Att.* 4, 2; i. e. *noli ducere me advers. eos quorum gratia Italiam reliqui, ne cum illis contra te a. f.*; «no quieras llevarme contra aquellos en cuyo favor no quise tomar las armas contra tí, dejando por este motivo a Italia». R. de Oviedo.⁴

418 I. Ad qualitatem significandam nota relativum orationi interjectum aut praepositum, tanquam subjectum verbi *sum*, vel tanquam genitivum aut ablativum qualitatis.

Quod si mihi permisisses, qui meus amor in te est, confecissem cum coheredibus. Cic. *Fam.* 7, 2, 1; «si lo remitieras a mi voluntad, según es grande el amor que te tengo». Abril; vel *según es mi afición para contigo, por el amor que te profeso*. *Qua enim prudentia es, nihil te fugiet*. Ib. 11, 13, 1; «según es tu (mucho) prudencia». Abril; etiam: *prudente como eres*.

II. Idem significatur cum *pro* aut *quantus*. *Tu pro tua prudentia quid optimum factu sit, videbis*. Cic. *Fam.* 10, 27, 2; «tú conforme a tu pr.». Abril. *Illis quantum importunitatis habent, parum est impune male fecisse*. Sall. *J.* 31, 22; «según es su insolencia». Inf. D. Gabriel.

419 Ad sententiam alteram cum altera conectendam Latini saepe in principio orationis relativo utuntur loco demonstrativi et particulae copulativae, adversativae aut illativae. *Multas ad res perutiles Xenophontis libri sunt; quos legite, quaeso, studiose*. Cic. *C. M.* 17, 59; i. e. *hos igitur legite*. *Nihil est optabilius animi*

⁴ *Noli velle* pleonasmus est *pro noli*; *cum quibus* (ita semper Nep.) *pro quibuscum*.

tranquillitate; *QUA* qui caret (=nam qui ea caret) eum ne regales quidem opes quicquam juvant.

NB. Ad eandem sententiarum connexionem praeponitur saepe particulis subordinantibus particula **quod**. *Coluntur (tyranni) simulatione dumtaxat ad tempus. QUOD* si forte, ut fit plerumque, ceciderunt, tum intellegitur quam fuerint inopes amicorum. Cic. *Lael.* 13, 53; pero si caen.

420 I. Pronominibus adjectivis **talīs, tantus, tot** et ceteris id genus respondent adjectiva relativa **qualis, quantus, quot, cet.** *Utinam in Ti. Graccho Cajoque Carbone TALIS* mens ad rempublicam bene gerendam fuisset, *QUALE* ingenium ad bene dicendum fuit. Cic. *Brut.* 27, 103. *Quot homines, tot causae.* Id. *de Or.* 2, 32, 140.

Sic: QUANTO honore ipsa ex propinquorum dignitate afficitur, NON MINORA illis ornamenta ex sua laude reddit. Id. *S. Rosc.* 50, 147; i. e. tanta illis cet. **Toties** dimicandum, **quot** hostes sunt.

II. Demonstrativo **idem** respondet relativum **qui** in eodem genere ac numero. **IDEM** abeunt, **qui** venerant. Cic. *Fin.* 4, 3, 7; se van como vinieron. (*Pisander*) erat **EODEM**, quo *Alcibiades*, sensu. Nep. *Alc.* 5, 5; del mismo parecer.]

V. INTERROGATIVA ET INFINITA

421 I. **Quis a)** et substantivum est «quién» **b)** et adjectivum «qué»; **c)** **qui** saepissime adjectivum. **a)** **Quis** fuit horrendos primus qui protulit enses? Tib. 1, 10, 1. **Quis** ea est? Plaut. *Aul.* 170 [2, 1, 48]; ¿quién es aquella? **b)** **Quis** rex unquam fuit, **quis** populus, qui non uteretur praedictione divina? Cic. *Div.* 1, 43, 93. **c)** **Qui** hujus dolor? **qui** illius maeror erit? [quae utriusque lamentatio? Id. *Mur.* 41, 89. **Qui** tanquam substantivum invenitur sere in obliqua interrogatione.

Unde **quis** et **quid** quaerunt personae et rei nomen; **qui**, **quae**, **quod** personae et rei qualitatem, v. g. **Quis** fuit ille orator? **Demo-**STHENES. **Qui** orator fuit **Demo**sthenes? **Omnium** excellentissimus. — **Quisnam** et **ecquis** magis urgent quam **quis**.

NB. 1. **Quid** etiam adverbialiter usurpatur, «por qué» **Quaesivi** **quid** dubitaret proficisci. Cic. *Cat.* 2, 6, 13. Et cum ellipsi verbi:

QCID? *Illam armorum officinam equid recordaris?* Cic. Pis. 36, 87.

NB. 2. Junguntur aliquando in eadem oratione duo interrogativa. *Considera, C. Piso, quis quem fraudasse dicatur.* Cic. Q. Rosc. 7, 21; quién dicen que engañó a quién, vel: quién se dice que engañó al otro, aut: quién se dice que engañó y a quién (se dice que engañó).

II. Exclamatio admirativa v. g. de rei pulchritudine aut magnitudine, quae efferatur Latine afirmando, potest a nobis negando. *At vero QUANTA maris EST pulchritudo! QUAE species universi!* Cic. N. D. 2, 39, 100; y cuán grande (no) es la hermosura del mar! cuál el espectáculo (la gracia, la lindeza) de todo é! ¹]

422 I. Pronomina indefinita aliquis, quis, quispiam, quisquam rem aut personam incertam significant, et

substantiva sunt vel adjectiva.

Forsitan ALIQUIS aliquando ejusmodi quidpiam fecerit. Cic. Verr. 2, 32, 78. *Si non optimam, at ALIQUAM REMPUBLICAM habemus:* cf. id. Off. 1, 11, 53. [*Commentabar declamitans saepe cum M. Pisone et cum Q. Pompejo aut cum ALIQUO cotidie.* Id. Brut. 90, 310; *quasi cum alio aliquo. Recte quis dixerit.* Id. Fin. 1, 16, 53. *Cyzicum aut aliud ALIQUID sequemur.* Id. Att. 3, 16.

NB. *Aliqui* pro *aliquis* semper adjectivum est, *qui* pro *quis* fere. *Si est ALIQUI SENSUS in morte.* Cic. Sest. 62, 131. *Si qui etiam inferis SENSUS est.* Id. Fam. 4, 5, 6.

II. *Quis* usurpari solet post particulas condicionales, interrogativas, relativas et post *ne* et *num*. *Si quis quid de republica a finitimis rumore ac fama acceperit, ad magistratum deferat.* Caes. G. 6, 20, 1. *Quo enim quis versutior et callidior, hoc invisor et suspectior est.* Cic. Off. 2, 9, 34. *Ne quid nimis.* Ter. And. 61 [1, 1, 34]. Cf. n. 99, NB.

Dicitur etiam: *si quando, ne quando, necubi, sicubi* pro *si aliquando, si alicubi*, cet.

NB. Attamen post *si* et *ne* inveniuntur *aliquis* ejusque derivata, in oppositione praesertim, ad vim praebendam orationi. *Si ALIQUID de summa gravitate Pompejus, multum de cupiditate Caesar remisisset, pacem stabilem nobis habere licuisset.* Cic. Phil. 13, 1, 2. (*Timebat*

¹ Cf. Granatensis: «Mas la tierra qué frutos produce! Qué olores, qué sabores, qué zumos, qué colores no engendra!» *Simb.* 4, 9. B. 6, 204. Interpunctio diversa est in edit. Fr. Justi Cuervo, 5, 90.

Pompejus) omnia, NE vos ALIQUID timeretis. *Id. Mil.* 24, 66: in altero exemplo *aliquid* et *multum*, in altero *aliquid* et *omnia* opponuntur.

423 *Quidam* «uno, un cierto» substantive sumitur et adjective, et personam aut rem notat certam ac definitam, quae non tamen accuratius designatur.

Neque id facio, ut forsitan QUIBUSDAM videar, simulatione. Cic. Fam. 1, 8, 2. *Unum illud audeo scribere, vehementer QUOSDAM HOMINES invidisse dignitati tuae. Id. Fam.* 1, 7, 2.—*Quasi morbus quidam, quasi quoddam vinculum, una especie de enfermedad, una como atadura.*

NB. *Quidam* cum positum est post adjectivum huius sensum auget vel minuit. *INCREDIBILIS QUÆDAM ingenii magnitudo. Cic. Ac.* 1, 2, 1; ciertamente increíble. *Ex tuis litteris cognovi PRAEPROPERAM QUANDAM festinationem tuam. Id. Fam.* 7, 8, 1; un tanto precipitada.

424 *Nemo* fere substantivum est, *nullus* fere adjectivum. Quibus opponuntur *quisquam* et *ullus*, «alguien, alguno». *NEMO sua sorte contentus. Tantam in eo virtutem cognovi, ut HOMINEM NEMINEM pluris faciam. Cic. Fam.* 13, 53, 1. — Et semper: *NEMO doctus* (cum adjectivis, minime *nullus d.*, cf. 393, 1.^m)

NB. 1. Pro *neminis*, *nemine* dicitur *nullius*, *nullo*: 99, 3. Quae raro apud poëtas et posteriores inveniuntur etiam pro *nullius rei*, *nulla re*. *Graeci praeter laudem NULLIUS avari. Hor. Pis.* 324. *Deus NULO magis hominem separavit a ceteris animalibus quam dicendi facultate. Quintil.* 2, 16.

NB. 2. *Nullus* ponitur pro *non* in vivida negatione. *Philotimus NULLUS venit. Cic. Att.* 11, 24, 4.

NB. 3. *Unus* additur nonnullis pronominiibus ad vim augendam: *nemo unus*, ni uno solo, *nulla res una, quisquam unus, quis unus?* cet.]

425 *Quisquam* fere substantivum et *ullus* fere adjectivum usurpantur: 1.^m in sententia tam verbo quam sensu omnino negativa [negatione praecedente pronomen]; unde etiam in negativa et comparativa interrogatione.]

(*Iustitia*) *NUNQUAM nocet cuiquam. Cic. Fin.* 1, 16, 50. *Hoc vero SINE ULLA dubitatione confirmaverim. Id. Brut.* 6, 23; etiam: *sine aliquo vulnere. Caes. C.* 3, 73, 3. [*Ain tu? me existimas AD ULLO malle*

mea legi probarique quam a te? Cic. Att. 4, 5, 1. Videte quanto **TAE-
TRIOR** hic tyrannus Syracusanis fuerit **QUAM** **QUISQUAM** superiorum. Id.
Verr. 4, 53, 123; que ninguno de los anteriores. — **Non ullus, non
usquam** fere poëtarum sunt.]

2.º in pronuntialis cum emphasi omnino generalibus, maxime
condicionatis et relativis. Aut enim nemo, quod quidem magis credo,
aut si **QUISQUAM**, ille sapiens fuit. Cic. Lael. 2, 9. [Quamdiu **QUISQUAM**
erit qui te defendere audeat, vives. Id. Cat. 1, 2, 6.

NB. 1. Nihilominus in sententia negativa adhibetur **aliquis**
pro **quisquam** aut **ullus**, a) cum negatio non in totam cadit orationem,
sed solum vocem aliquam, et cum nolio particularis negatur; b) cum
negatio una altera destruitur. a) Dicitur etiam carere, cum **ALICUI**
NON habeas. Cic. Tusc. 1, 36, 88. Non ob ipsius **ALICUOD** **DELICTUM**.
Id. Balb. 28, 64; no por este o aquel delito (que él mismo haya co-
metido). b) **NON** **SINE** **ALICUA** **spe**. Id. Dej. 2, 7.

NB. 2. Quae de **quisquam** et **ullus** dicta sunt intellegenda etiam
de adverbis **unquam**, «en tiempo alguno», **usquam**, «en alguna
parte», pro aliquando, alicubi, aliquo, uspiam. Haec sunt illae fibrae
stirpium persequendae et omnes eligendae, **NE** **UNQUAM** **ULLA** possit ex-
sistere. Cic. Tusc. 5, 34, 84; ninguna jamás. Bellum maxime omnium
memorabile quae **UNQUAM** gesta sunt. Liv. 21, 1, 1; que jamás.

426

Quisque singularitatem denotat «cada uno» (en parti-
cular), adhibeturque maxime: 1.º Post se et suus,
n. 407. — Ita usurpatum in ablat. absoluto fit nominativus: **Exerci-
tus** (Herculis) amisso duce, ac passim multis **SIBI** **QUISQUE** imperium
petentibus, brevi dilabitur. Sall. J. 18, 3.

2.º Post relativum et interrogativum orationis secundariae.
QUAM **QUISQUE** norit artem, in hac se exerceat. Ap. Cic. Tusc. 1, 18,
41. Expendere oportebit quid **QUISQUE** habeat. Id. Off. 1, 31, 151.
Quo **QUISQUE** est sollertior et ingeniosior, hoc docet iracundius et labo-
riosius. Id. Q. Rosc. 11, 31. Quod cuique obligit, id **QUISQUE** teneat.
Id. Off. 1, 7, 21; quisque repetito.

NB. **Quisque** pronomini reflexo anteponitur in oratione prono-
minis interrogativi et frequenter in oratione relativa. Expendere opor-
tebit quid **QUISQUE** habeat sui; id enim maxime quemque decet quod est
cuiusque maxime suum. Cic. Off. 1, 31, 113.

3.º Post superlativum, n. 399, II.

4.º Post numerum ordinalem. Cetera multitudo sorte **DECIMUS**

quisque ad supplicium lecti. Liv. 2, 59, 11. Sic unusquisque, quod magis notat singularitatem: «cada uno» (considerado en sí mismo).

5.º Post ut, ita saepe postposito. Ut enim quisque maxime ad suum commodum refert quaecumque agit, ita minime est vir bonus. Cic. Leg. 1, 18, 49.¹

6.º Alibi, praesertim a recentioribus. Mens cuiusque is est quisque. Cic. Rep. 6, 24 (26). [Scmn. Sc. 8].

NB. 1. Quivis est «cualquiera, quienquiera», i. e. omnes; uterque «cada uno» (de dos), pro quo tamen dicitur quisque, si est in oratione suus. Duas civitates ex una factas; suos cuique parti magistratus esse. Liv. 2, 44, 9.

NB. 2. Plurale utrique est «unos y otros», aliquando «uno y otro», sicut hi utrique est horum uterque. Agitabatur magis magisque in dies animus ferox inopia rei familiaris et conscientia scelerum, quae utraque his artibus auxerat. Sall. C. 5, 7; i. e. quorum utrumque.

427

I. Alius est «otro» (entre varios), alter «otro» (de dos), v. g. Solus aut cum ALTERO. Cic. Att. 11, 15. Unus aut summum ALTER, a lo más dos; unus, ALTER, plures. Sed alter nonnunquam est alius, quisquam alius. Ne sit te ditior ALTER. Hor. S. 1, 1, 40. — Alter Nero, un nuevo, un segundo N. — Saepe usurpatur alterius pro alius. Omnia quae jucunda ex humanitate ALTERIS homini accidere possunt. Cic. Att. 1, 5, 1.

Nota alius (non alter) cum adverbio aut modo adverbiali ab illo derivato, etiam cum sermo est de duobus: Duo deinceps reges, ALIUS ALIA via, civitatem auxerunt. Liv. 1, 24, 6; quia alter nunquam diversitatem significat. Discedebant ALIUS ALIO vel in aliam partem, cada uno para su lado, uno a una parte, otro a otra. Illum ALITER cum ALIIS de nobis locutum audiebam. Cic. Att. 7, 8, 1.

II. Inter ceteri et reliqui nihil saepe interest; proprie tamen ceteri sonat «los demás, los otros» (en general), reliqui qui remanent post numerationem, «los restantes». Sic: ceteris antecellere, praestare, cet. et sex reliqui.]

¹ In scriptoribus recentioribus: Ut quis.

CAPUT XV. DE VERBO, ADVERBIO, PRAEPOSITIONE

I. VERBA ET PARTICIPIA

428 I. Nonnulla verba adhibentur, accusativo sive expresso sive tacito. v. g. *TRISTEM HIEMEM gravis aestas EXCEPIT*, siguió, sucedió; et: *Turbulentior inde annus EXCEPIT*. Liv. 2, 61, 1; siguió.

[Sic: *Permittere alicui rem, negotium*, cel. et *permittere alicui*, dar a uno plenos poderes, Liv. 24, 14, 8; *eludere aliquem et eludere*, insolentarse; *tenere cursum et tenere*, navegar, Liv. 31, 45, 14.]

II. In certis locutionibus facile accusativus non exprimitur. *Nos eo die cenati SOLVIMUS*. Cic. *Fam.* 16, 9, 2; cf. *Off.* 3, 12, 50; sc. *navem*; «nos hicimos a la vela». Abril.

[Sic apud Cic. (*Navem*) *conscendo*, Q. fr. 2, 2, 4; (*stipendia*) *merco*, Phil. 1, 8, 20; (*castra*) *moveo*, Att. 9, 1, 1; (*aures*) *obtundo*, *Verr.* 4, 49, 109; (*mortem*) *occumbere*, cf. n. 263; (*vocem*) *summitto*, *Div. Caec.* 15, 48. Apud alios *ducere (exercitum)*, *movere (signa)*, levantar el campo].

III. Verbo saepe transitivo additur adverbium aut particula pro accusativo; ubi maxime notandum *scire (nescire) Latine (Graece)*. *Ajunt enim te ITA dictitare*. Cic. *Verr.* 3, 64, 151. *Nostri GRAECE fere NESCIUNT, nec Graeci LATINE*. [id. *Tusc.* 5, 40, 116]

429 I. Sunt verba quae etiam tacito pronomine sensum reflexum habent aliquando. *Quotus enim quisque reperietur, qui ABSTINERE possit injuria?* Cic. *Off.* 3, 17, 72. *Nullo dedecore SE ABSTINENT*: cf. id. *Fin.* 3, 11, 38.¹

¹ **Sunt praecipua:** *abſſico et me abſſico, (me) abſtineo*, 287, 3.º, *converto, declino, deflecto, emergo, bene habet, bien eſtá, et ita se res habet, (me) inclino*; de Or. 2, 44, 187, *Fin.* 3, 3, 10; *inſinuo*, de Or. 2, 35, 149 et *Verr.* 3, 68, 157; *moveo*, Liv. 35, 40, 7; *muto*, Cic. Or. 31, 109 et de Or. 3, 45, 177, Liv. 29, 3, 10; *praecipito*, Cic. *Rep.* 6, 16, 19 et *Tusc.* 4, 19, 41; *relaxo*, *Fin.* 2, 29, 94 et *Phil.* 2, 16, 39; *reſſimo*, *Leg.* 2, 17, 44 et *Ter. Hec.* 765; *tempero*, Cic. *Verr.* 4, 45, 34 (et *me tempero* apud recentiores). Alio, maxime in poëſi: *Prora AVERTIT*. Verg. *Aen.* 4, 404—*se avertit*.

NB. Sunt etiam participia praesentis et gerundia aliorum verborum quae sen-

[II. Verba transitiva frequenter, minus saepe intransitiva sic absolute adhibentur, ut vaga nonnihil evadat oratio. *Pompejus abest, Appius miscet, Hirrus parat, populus non curat, principes nolunt, ego quiesco.* Cic. *Q. fr.* 3, 9, 3.¹]

III. Vox passiva respondet aliquando voci mediae Graecorum, i. e. sensum habet reflexum, v. g. *lavor* seu *me lavo, deduntur* vel *se dedunt, [exercetur vel se exercet, colligor* seu *me colligo. purgor* et *me purgo, me sincero, me justifico.*²

NB. Vox passiva activae respondet hic illic in poetis. *Et capita ante aras Phrygio VELAMUR amictu.* Verg. *Aen.* 3, 345; pro *velamus*, nos cubrimos la c. con el gorro fr. *SUFFUNDITUR ora rubore.* Ov. *M.* 4, 484. *PURGOR bilem.* Hor. *Pis.* 302; = *michi purgo* b. vel *me purgo* a b. *Equus fontes AVERTITUR.* Verg. *G.* 5, 499; pro *avertit se a fontibus.* Cf. n. 218.

IV. Nonnunquam verba passiva a nobis vertenda sunt ope circumlocutionis, v. g. *rapior, trahor, déjome* arrastrar; *cogor, me* veo forzado.]

430

I. Participia pleraque praesentis praeteritique temporis adjectivorum naturam induunt et more eorum comparantur, ut *Vir amans, amantior, amantissimus reipublicae*, n. 88, adn. 2. [Participium futurum rarissime ut verum adjectivum usurpatur: *anni venturi, participium futurum.*

II. Participium, plerumque praeteriti, per verbale substantivum a nobis saepe transfertur.

Ex civibus amissis dolor. Liv. 4, 17, 8; por la pérdida de los c. *Eum Lentulus et Cethegus aliique ex conjuratione DEPREHENDI terrebant:* cf. Sall. *C.* 48, 4; la prisión, el encarcelamiento.³]

sum habent reflexivum, v. g. *Ceteris (se) in campo EXERCENTIBUS.* Cic. *de Or.* 2, 71, 287. *Turpitudine CONJUGENDI cum tyranno.* Id. *Att.* 7, 20, 2.

Sic: *Fehens*, Cic. *Brut.* 97, 331; *invchens*, id. *N. D.* 4, 28, 78; *anno vertente*, id. *Quinct.* 12, 40; *recipiendi*, Cues. *G.* 7, 52, 1; *retardandi*, Cic. *N. D.* 2, 20, 52. Cf. NELE-WAG. III, p. 44 sqq.

1 Vide prope innumera ap. LEBRETON, *Études*, pp. 456-467.

2 Sic: *congregari*, juntarse, *cruciari*, afligirse, *delectari*, deleitarse, *efferrí*, tener ansias, *falli*, engañarse, *effundi*, derramarse, *diffundi*, esparcirse, *lavari*, bañarse, *lavarse*, *moveri*, moverse, *mutari*, mudarse, *porrigi*, extenderse, *propagari*, propagarse, v. g. *Congregamur in unum locum*, nos juntamos; *fallimur*; aer diffunditur, movetur; occasio datur; spes offertur, cet.

3 Haec forma adhibetur maxime cum verba verbali substantivo careant, ut nascor. Cf. «Los retratos que andan suyos son sacados después del muerto». RIBADEN. *Vida del P. Ignacio*, 4, 18. B. 30, 413.

III. Sunt participia praeteriti quae adhibentur tanquam substantiva; sed paucis adjectivum addi potest, plerisque adverbium.

Ex improbis factis. Cic. *Fin.* 1, 16, 51. *Neque injuste facta conducunt.* *Ib.* 1, 16, 52; non sunt provechosos. [*Multa multorum facite dicta.* Id. *Off.* 1, 29, 104. *Multa (Catonis) et senatu et in foro vel provisae prudenter vel actae constanter vel responsae acute ferebantur.* Id. *Lael.* 2, 6.]

II. ADVERBIA ¹

431 I. Aliquando brevitate gratia certi scriptores utuntur adverbio praesertim loci, temporis, ordinis, ad substantivum definiendum seu limitandum.

Sex milia aberat ab urbe nobile templum, sanctum omnibus circa populis. Liv. 24, 3, 5; i. e. qui circa sunt, circumvecinos. [*Romulus deincepsque reges.* Id. 3, 39, 4; h. e. qui deinceps fuerunt. (*Magis vir, más hombre, h. en grado más elevado.*) Eodem pacto cum praepositione: *Pars civium extra moenia.* Sall. *J.* 91, 5.]

II. Adverbia maxime loci haud raro inveniuntur loco pronomini cum praepositione. *Is locus ubi constitissent.* Caes. *G.* 1, 13, 7. *Apud eos quo se contulit.* Cic. *Verr.* 4, 18, 38.

432 [I. *Ut* usurpatur pro *quomodo* cum quadam admiratione. *Gnaeus autem noster, o rem miseram et incredibilem, ut totus jacet!* Cic. *Att.* 7, 21, 1.

II. *Quam*, affectibus serviens, positivis jungi solet, ut: *Quam multi avaritiae student! Heu! quam sunt fallaces hominum spes! quam inanes cogitationes!*

III. *Tam-quam* positiva frequentissime copulant; *tantum-quantum* potius verba. *Nemo orator tam multa scripsit, quam multa sunt nostra.* Cic. *Or.* 50, 108. *Gratia tantum possumus, quantum victi.* Id. *Fam.* 4, 7, 6. *Quam quisque pessime fecit, tam maxime latus est.* Sall. *J.* 31, 14; i. e. *Ut quisque pessime f., ita maxime t. e.*

NB. 1. Ponitur interdum *tam* separatim cum superlativo. *Non dum erat vestris tam gravissimis tamque multis judiciis ignominiosisque concisus.* Cic. *Phil.* 12, 5, 11.

¹ V. LEBRETON, Caes. S., maxime pp. 70-77.

NB. 2. Tam-quam pro tanto-quanto raro reperiuntur comparativo juncta apud poëtas. Cf. Verg. *G.* 3, 309 et *Aen.* 7, 787.

IV. Plus et magis significant «más», sed cum hoc discrimine: plus refertur ad quantitatem et numerum, et sonat amplius «más» (en cantidad, en número), ut: *Plus (amplius) legisti quam ego; magis* refertur ad gradum, et sonat potius «más bien»: *Magis, seu potius, timo quam spero.* Verum semper plus adhibendum, cum significatur minus dici quam cogitari. *Confitebor eos plus quam sicarios esse.* Cic. *Phil.* 2, 13, 51.]

[III. PRAEPOSITIONES ¹

1. ACCUSATIVI

433 Ad significat a) directionem et collocationem, «hacia»: *currere ad curiam, ad meridiem spectans.*—b) loci propinquitatem, «junto a»: *hortos habet ad Tiberim.*—c) tempus, «hasta»: *ad summam senectutem tragoedias fecit; te ad mensum Januarii expectamus.*—d) finem, «para»: *ad statuum pecuniam conferre; radicem virtutes ad morsus bestiarum.* Cf. n. 267, I, NB.

Praeterea e) numeri proximitatem, «al rededor, obra de»: *sumus omnino ad ducentos.* Cf. n. 162, III.—f) secundum, «según, conforme a»: *loqui ad voluptatem, non ad veritatem; canere ad tibiam, según el lono; ad verbum scribere, recitare, palabra por palabra.*—g) oppositionem, «contra»: *obdurescere ad dolorem; ad haec respondere;*—h) quod attinet ad, «cuanto a»: *vir ad disciplinam peritus.* Cf. 279, NB.—i) comparisonem, «respecto de, en comparación de»: *Laelius nihil est ad pensum; terra ad universi caeli complexum puncti instar obtinet.*—j) praeter, «además de»: *ad cetera vulnera hanc quoque plagam infligere.* Cf. n. 263, NB.—l) officium aut operam; *servus ad manum, amanuense, ad cyathos; al saepius cum ab.*

Nota haec: *Dicere seu verba facere ad populum, replere vasa ad fauces, amurca ad tertiam partem decocta, concupiscere ad insaniam, omnes ad unum; ad nummum ratio convenit, la cuenta*

434 I. Adversus, adversum, exadversus, exadversum, contra significant a) locum, «delante de, enfrente de»: *adversus speculum ornatur, adversum me incedit, exadversus Athenas classem suam constituerunt.* Cf. Nep. *Them.* 5, 5;

¹ Praecipua jam suis locis dicta sunt, quae hic breviter colliguntur, additis nonnullis quorum varium usum significationemque, ut ait Alvarus, n. 385, audiendis legendisque veterum scriptis discent paulatim adolescentes.

fuit Carthago ITALIAM CONTRA, Verg. *Aen.* 1, 15.¹ — b) oppositio-
nem, «contra»: *non contendam ADVERSUM TE; remedia ADVERSUS VE-*
NENA, CONTRA EBRIETATEM; facere CONTRA LEGEM, CONTRA NATURAM,
CONSUETUDINEM, OFFICIUM, OPINIONEM.

Nota: *Impetum adversus montem in cohortes faciunt, mentiri adversus matrem, a su*
madre, contra aquam, contra la corriente, agua arriba; raro «en (a) favor de»: cle-
mentia contra minus validos. Poma veneunt contra aurum, se vendon según su valor,
Varr. R. R. 1, 2, 40, et cum ablut., *aurum contra, contra auro, Plaut. Mil.* 1076, *Pseud.*
688. Exadversum ei loco, cum dat., tonstrina erat quaedam, Ter. Phorm. 88.

II. *Erga*; n. 255, III.

435 I. Ante notat a) locum, i. e. situm, «ante, delante
de»: ANTE SIGNA *progressus*, Liv. 7, 41, 1; ANTE ME *i;*

ANTE SE *Thium agebat.*² — b) tempus, «antes de»: *qui ANTE ME sen-*
tentius dixerunt. Sall. *G.* 31, 9. — c) comparisonem, «más»,
non tamen apud Cic. et Caes.: ANTE ALIOS *miserandi.* Liv. 5, 42, 5.
Ante omnia, ante todas cosas.

II. *Post eandem* exprimit atque *ante*. — a) «detrás»: — b) «después de»: —
c) «menos»: *sua necessaria post illius honorem habebant.* Sall. *J.* 73, 6; i. e. *illius*
*honori postponebant, tenían en menos que.*³

III. *Pone*, quae rara est, denotat locum, «detrás de»: *PONE ME est.*

436 I. *Apud* exprimit locum proximum, a) «junto a,
en casa de», n. 283, I. — b) «delante de»: *APUD JUDICES*

loquor. — c) «entre»: *APUD NOSTROS justitia colitur.* — d) «en = en
las obras de».

II. *Circa et circum* expriment locum, «cerca de, al rededor
de»: *Illi robur CIRCA PECTUS erat.* Hor.; *terra CIRCUM AXEM se conver-*
tit. Cic. *Ac.* 2, 39, 125; *legatos CIRCA VICINAS GENTES misit.* Liv. 1,
9, 2; *legatio CIRCUM INSULAS missa, id.* 42, 45, 1.

III. *Circa*, raro *circiter* notant tempus et numerum: *circa (circiter)*
lucem, circa ducentos, circiter Idus Novembres, Cic. *Fam.* 44, 5, 2. — At in his et simi-
libus: *CIRCITER triennium illic esse (quamdiu), CIRCITER passus sexcentos abesse (di-*
stantia), cel., circiter est adverbium. — *Circa* «=acerca de» est proprium poesis
atque aevi sequioris: *Quidam CIRCA RES OMNES versari rhetoricum putaverunt.* *Quin-*
till. 2, 15, 45.

1 Non autem apud Cic. locum *contra* significat.

2 At non recte: *redire ante aliquem*, volver «la presencia de alg.», quia *ante* nun-
quam significat locum quo, sive terminum motus.

3 Semel apud Caes. *post* ordinem significat, *G.* 6, 47, 1; apud posteriores scrip-
tores saepissime.

IV. Juxta a) notat vicinitatem: JUXTAQUE MURUM castra posuit, Caes. C. 1, 16, 4; volat AQUORA JUXTA, Verg. Aen. 4, 255.¹

b) Inde a latio tempus et sensum tralatum: orationes seniorum et JUXTA FINEM vitae composuit, Tac. Dial. 32; JUXTA DEOS in tua manu positum est imperium, id. II. 2, 76, a par de los d.; JUXTA PRAECEPTUM Themistoclis, Justin. 2, 42, 25.

437 I. Citra et cis sonant «aquende, de la parte (banda) de acá»: dioeceses quae CIS TAURUM sunt, Cic. Fam. 3, 8, 4; decretum est ut exercitum CITRA FLUMEN RUBICONEM educeret, id. Phil. 6, 5, 5.

II. Citra est raro «antes de» locale et temporale: ipsa natura in omni verbo posuit acutam vocem, nec unā plus nec a postrema syllaba CITRA TERTIAM, Cic. Or. 16, 58, ni antes (más allá) de; CITRA KAL. OCTONR. seminare convenit.

III. Citra est etiam sine et praeter apud recentiores: transire aquas CITRA DOCENTEM, Quintil. 2, 16, 13, sin maestro; citra spem omnium. (CIS PAUCAS TEMPESTATES augebis ruri numerum, Plaut. Most. 1, 1, 18, dentro de; CITRA TROJANA TEMPORA, durante, dentro de, Ov. M. 8, 365.)

IV. Trans et ultra² «allende, al otro lado de, más allá de» opponuntur localibus cis et citra: TRANS EUPHRATEM perire, Cic. Div. 2, 9, 22; TRANS MARE currunt, Hor. Ep. 1, 11; sunt certi denique fines, QUOS ULTRA citraque nequit consistere rectum, Hor. S. 1, 1, 106; non ULTRA HEMINAM aquae sumere; ultra modum, morem, vires, fas, jus, placitum, eum numerum.

438 I. Inter notat a) locum, «entre, en medio de»: inter custodias ire; venisti inter falcarios. Et translate: inter nos dico, entre n., en puridad; societas, odium, amicitia inter aliquos; discrepant inter se; inter has turbas, Cic. Fam. 16, 11, 3, «en medio de estas revueltas». Abril. [16, 10]; inter tanta vitia, Sall. C. 4, 4.

b) tempus, «durante»: inter noctem lux orta, Liv. 32, 29, 2; inter tot annos, Cic. Quint. 14, 46; haec inter cenam (inter cenandum) Tironi dictavi, id. Q. fr. 3, 4, 6; inter haec, Liv. 1, 29, 1.—c) comparationem, «entre»: homo inter suos nobilis; ipse honestissimus inter suos numerabatur, Cic. S. Rose. 6, 16; inter hominem et beluam hoc inter est, id. Off. 1, 4, 41.

II. Intra notat a) locum, «dentro de»: INTRA MONTEN TAURUM regnare, Cic. Sest. 27, 58, «in regionibus quae m. Tauro circumjacent»; INTRA MULTITUDINEM sagittas conjiciebant, Caes. C. 3, 50, 1.

¹ Non est apud Ciceronem, nisi forte semel in orat. p. red. in senatu, n. 20.

² Uls ap. Varronem passim: Cis Tiberim et uls Tiberim.

Et translate: *intra me, te, se*, v. g. *meditari intra se*; *hoc faciam intra modum*, Cic. Fam. 4, 4; *epulamur una non modo non contra legem, sed etiam intra legem*, ib. 9, 26, 3. — b) *tempus*, «dentro de»: n. 293, 1.

III. *Extra* opponitur locali *intra*, «fuera de»: *extra fines egredi*, Cic. Quinct. 10, 15.

Et translate: *id extra causam est*, Cic. Cato. 32, 94; *extra noxam, culpam, periculum, jocos, ordinem*; *extra praedum*, Liv. 7, 27, 8, «fuera de = además de»; *extra ducem paucosque*, Cic. Fam. 7, 3, 2, «fuera de = excepto».

439 I. *Supra* designat a) *locum sine motu et cum motu quo*, «sobre»: *supra lunam aeterna sunt omnia*, Cic. Somn. Sc. 4; *exire supra terram*, id. N. D. 2, 37, 95; *legiones supra Suessulam deducere*, Liv. 23, 31, 3.

Et translate: *supra hominem*, Cic. N. D. 2, 43, 34; *supra hominis fortunam*, id. Leg. 2, 46, 44; *supra vires*, Hor. Ep. 4, 48, 22; *supra modum*, Liv. 21, 7, 7. — Apud Vitruvium et posteriores notat officium: *serous supra rationes positus*, encargado de las cuentas. Est etiam *praeter*, «además de»: *supra belli Romani metum id quoque accesserat, quod cet.* — Apud poetas et Livium, *junctionum numeris*, est plus: *Carthaginensium caesa eo die supra milia viginti*, Liv. 30, 35, 3.

b) *tempus*, «antes, más atrás»: *paulo supra hanc memoriam servi cremabantur*, Caes. G. 8, 49, 4, poco antes de nuestros días; *res est immensi operis (historia Romanorum), ut quae supra septingentesimum annum repetatur*, Liv. praef. 4, dado que hay que remontarse a más de setecientos años atrás.

II. *Infra* inservit a) *loco ubi et quo*, «debajo de», cui *supra* opponitur: *accubueram, et quidem supra me Atticus*, *infra me Verrius*, Cic. Fam. 9, 26, 1, *lit.* sobre — debajo, i. e. a mi izquierda — a mi derecha; *is infra mortuos amandatur*, id. Quinct. 15, 49.

Et translate in comparatione magnitudinis, meriti, cet: *(uri) sunt magnitudine paulo infra elephantos*, Caes. G. 6, 28, 4.

b) *tempori*, «después»: *(Homerus) non infra Lycurgum fuit*, Cic. Brut. 40, 40. *NB.* A posterioribus adhibetur *infra* etiam cum de mensura et numero agitur: *terra infra tres pedes effossa*, Plin. N. H. 17, 4.

III. *Penes* fere personae jungitur, «en poder de», aliquando «en casa de»: *penes quem est potestas*, Cic. Fam. 4, 7, 5; *istacc jam penes vos psaltriasi? Ellam intus*, Ter. Ad. 588, «¿tenéis ya dentro en casa esa tañedora? hela allá dentro». Abril.

440 I. *Propter* a) *causam rationemve exprimit*: *propter frigora frumenta in agris matura non erant*, Caes. G. 1, 16, 2. — b) *loci aut personae propinquitatem*: *propter Platonis statuan consedimus*, Cic. Brut. 6, 24; *bacillum propter me ponite*, cf. id. Tusc. 1, 43, 104.

II. *Ob* a) *sensum habet localem*, «delante de», sed raro: (*Ra-*

birio) mors OB OCULOS saepe versata est, Cic. Rab. P. 14, 59.—b) causalem: ob eam rem, causam, quam ob rem (quamobrem), ob eundem timorem, ob servatam amicitiam, ob id ipsum, ob rempublicam.¹

441 Per exprimit a) locum qui transitur, 284, «por, por medio de, por entre»: ex corde sanguis PER VENAS in omne corpus diffunditur, Cic. N. D. 2, 55, 138;—b) extensionem sine motu: ponte PER NILUM facta, Liv. 44, 19, 9, de una margen a otra, sobre; equilibus PER ORAM maritimam dispositis, Caes. G. 3, 24, 4, a lo largo; dissipati PER proximas CIVITATES sunt, Liv. 28, 16, 13; significatione PER CASTELLA fumo facta, Caes. C. 3, 63, 2.

c) tempus, 232, I.—d) instrumentum: per colloquium deceptus et per eius auctoritatem, Caes. C. 4, 85, 3 et 3, 82, 5; neque per vim neque insidiis, Sall. J. 7, 4; nunc extis nunc per aves, Liv. 2, 42, 10 et passim, n. 272.—e) causam rationemve: depulsus per incidium tribunatus, Cic. de Or. 3, 3, 41; per metum, per amorem, per iram aliquid facere, n. 277, NB. extr.—f) modum: qui aliquando confunditur cum instrumento: per simulationem, per scelus, luxuriam, summum dedecus; per ludum, jocum, ridiculum, Cic. en chausa, en broma; per dolum atque insidias, Caes. G. 4, 43, 4; mori per virtutem, Sall. C. 20, 9, «esforzadamente». Inf. D. Gabriel.—g) Usurpatur in optationibus, iuramentis cet., «por»: per deos immortales, Cic. por, en nombre de; quod te PER CAELI jucundum LUXEM et AURAS PER GENITOREM oro, PER SPEM SURGENTIS IULI, Verg. Aen. 6, 366.

442 Praeter significat a) «delante de, al lado de», cum verbis quietis et motus: PRAETER CASTRA Caesaris suas copias tradidit, Caes. G. 4, 48, 2, «condujo sus tropas delante del alojamiento de C.» Goya.—b) «al otro lado de, más allá de»: PRAETER RIPAM cientes, PRAETER SILVAM ire.—c) «más que»: gustatus dulcitudine PRAETER CETEROS SENSUS commoveatur, Cic. de Or. 3, 25, 99; PRAETER CETEROS floruit, id. Lael. 4, 4.—d) «contra»: praeter spem, expectationem, opinionem, sententiam, cogitationem, cet.; illud accidit praeter optatum meum, Cic. Pis. 20, 46.—e) «fuera de, excepto».—f) «además de»: PRAETER SE denos ad colloquium adducere, Caes. G. 4, 43, 3.

NB. Praeter, negatione praecedente, valet nisi: nec quicquam aliud est philosophia PRAETER STUDIUM sapientiae, Cic. Off. 2, 2, 5.

443 Secundum a) locum indicat et significat «a lo largo de», cum motu et sine motu: iter SECUNDUM MARE faciunt, Cic. Att. 16, 8, 2. Raro «detrás de»: vulnus in capite SECUNDUM AUREM, Cic. Fam. 4, 12, 4.—b) Tempus indicat et significat «durante, en»: ei SECUNDUM QUIETEM etiam esse Junonem praedicere ne, cet. Cic. Div. 4, 24, 48.—c) est etiam «según, conforme a»: SECUNDUM SATURAM vivere, Cic. Off. 3, 5, 23; et «por, en favor de»: nulla SECUNDUM CAUSAM NOSTRAM disputavit, Cic. Att. 6, 2, 4.

¹ Cf. LEBRETON, Caes. S. pp. 88-90.

2. ABLATIVI

444 I. Ab et a notant a) locum aut personam unde, — b) originem et patriam, — c) distantiam, ¹ — d) separationem: nn. 285 — 88, cet.

e) tempus, «desde», n. 293, III. — f) causam, praesertim efficientem, n. 277, NB. — g) limitationem, «con relacion a», n. 279, NB. — h) partes, scholam, doctrinam quae quis sequitur amplectiturve: *stare a SENATU et a HONORUM CAUSA*, Cic. *Brut.* 79, 273; *nostri illi a PLATONE et ARISTOTELE*, id. *Mur.* 30, 63; cf. *οὐ ἀπὸ Πλάτωνος*; *qui sunt ab ISOCHRATE, a ZENONE*, id. *Fin.* 4, 3, 7. — i) munus aut officium fere apud recentiores, n. 279, NB. Sic: *Pallas a RATIONIBUS, figulus ab INMICHIS, medicus ab OCVLIS*, oculista. *Philemonem a MANU SERVUM punit*, Suet. *Jul.* 74; *liberti ab epistulis*, Tac. *Ann.* 45, 35, 5, «secretarios». Coloma.

II. **Ex, e, de** eadem fere significationes habent atque *ab*; *e portu solvere*, Cic. *Epicuri e Graecia*; *ex consulatu est profectus in Galliam*, Cic.; *ex eo die, ex quo, ex Kal. Jan. ad hanc horam*, Cic.; *ex lassitudine artius dormire*, id. (causa); *statues ex nostra dignitate*, Cic., según, conforme a, et ita: *ex animo, ex animi sententia, ex lege et legibus, ex foedere, praescripto, consuetudine, professo, jure et aequo*: n. 277, NB.; *utile esse eque republica*, ventujoso al estado; *ex improvviso dicere ex occulto, ex insidiis* (modus).

De tribunali pronuntiare; in comitium de nocte venire, de noche; *navigare de mense Decembri*, en, durante; *sucus de quinquafolio, duo parietes de eadem fidelia dealbare*, ap. Cic. *Fam.* 7, 29, 2 «enjalbegar dos paredes con tierra de un mismo vaso», Abril 30; cf. n. 289, NB. cet.

445 I. **Cum** significat a) societatem et comitatum: 276, NB. 3. — b) modum.

c) tempus: *cum prima luce domum Pomponii venisse dicitur*, Cic. *Off.* 3, 31, 112; atque ita pariter *cum, simul cum* (ocasu solis), Sall. *J.* 68, 2, et 92, 2.

II. **Sine** opponitur praepositioni *cum* et privationem exprimit: item **absque** apud priscos. Quae apud comicos cum pronomine et verbo substantivo impersonali idem sonat quod «si no fuese por»: *absque TE ESSET, ego illum haberem*, Plaut. *Bacch.* 412.

446 I. **Coram** est «en prescencia de»: *Diomedonte coram*, Nep. *Epam.* 4, 2.

II. **Prae** a) situm exprimit, «delante de»: **PRAE SE** *armentum agens*, Liv. 1, 7, 4; *esse, habere prae manu*, et apud recentiores *prae manibus*, estar a mano, tener a m. Et translate: *facinus prae se ferens*, Cic. *Mil.* 16, 53. — b) causam, n. 277, NB. — c) comparationem, «en comparación de, respecto de»: *hominem PRAE SE neminem*

¹ Et cum hoc sensu «a la distancia de», praesertim apud Cues., v. g. *G.* 2, 7, 3.

putat, Cic. S. Rosc. 46, 155; omnia *prae* divitiis humana spernunt, Liv. 3, 26, 7.

III. *Pro* indicat a) situm cum quiete, raro cum motu, «delante de»: *copias pro vallo collocaverat*, Caes. G. 7, 71, 8; *Caesar pro castris suas copias produxit*, ib. 1, 48, 5. Sic: *sedet pro tribunali*; *pro rostris*, *pro contione laudat*. — b) *favorem*, *commodum*, *utilitatem*, cui saepe *contra* opponitur: n. 255, II. — c) *permutationem*, «en cambio de»: (*dixit*) *se dimidium ei pro illo carnine daturum*, Cic. de Or. 2, 86, 351; «en lugar de, como»: *audacia pro muro habetur*, Sall. G. 58, 17; *abiere Romani ut victores, Etrusci pro victis*, Liv. 2, 7, 3. Sic: *pro consule*, *pro praetore*, ccl. et saepius *proconsul*, *propraetor*, ccl.

d) *convenientiam* (conformidad), «según»: *quibus de rebus mihi pro Cluentii voluntate nimium, pro republicae dignitate parum, pro vestra prudentia satis dixisse videor*, Cic. Cluent. 58, 160. *Pro rata*, *pro rata parte*, Cic. Tusc. 4, 39, 94; *pro virili parte*, id. Sest. 66, 138. Cf. 398, I. Nota: *Si digna poena pro factis eorum reperitur*, Sall. C. 51, 8; i. e. *digna factis*. *Pro eo ut*, Cic. Ferr. 3, 54, 126; *pro eo ac*, id. Cat. 4, 2, 3; *pro eo quod*, id. Cluent. 45, 43; *pro eo quantum*, id. Fin. 4, 21, 58.

IV. *Tenus* dicitur de loco, «hastae»: *Tauro tenus regnare*, Cic. Dej. 13, 36; *labrum tenus*, Lucr. 4, 950; *collo, ore, umbilico tenus*. Significat etiam: «solamente»: *verbo tenus, ore tenus*.

3. PRAEPOSITIO PLURIBUS JUNCTA SUBSTANTIVIS

447 Praepositio plura substantiva praecedens repetitur, cum diversitatem notionum significatam volumus; v. g. *a te et a tuis*.

Quare iteranda I.^m post *et—et*, *nec—nec* semper: *Et in bello et in pace*.

2.º fere post *aut—aut* et *vel—vel*.

3.º etiam iteranda post *nisi* et post comparativa: *In nulla re nisi in virtute, in nulla re melius quam in virtute*.

NB. Cum *et—et*, *aut—aut* dicitur aliquando: *Cum et nocturno et diurno metu*. Cic. Tusc. 5, 23, 66.

448 Cum idem substantivum ad plures praepositiones pertinet, vel substantivum repetitur vel secundo loco pronomen is adhibetur; v. g. *Ante castra et in castris pugnabatur, ante aciem postve eam*, non vero: *ante postve aciem*.¹ — At potest: *Intra muros et extra; pro lege et contra* adverbiorum more.

¹ Apud Caes. tamen, C. 3, 72, 2, legitur: *intra extraque munitiones*.

NB. Latine non potest, ut potest apud nos, secunda praepositio a prima pendere; sed circuitione utendum. Non enim dicitur: *Simulacrum Cereris cum facibus in manibus*, sed *faces manibus tenens*; es-latua de C. con hachas en las manos.]

CAPUT XVI. DE HYPERBATO SIVE ORDINE VERBORUM ET ORATIONUM ⁴

I. VERBORUM SITUS IN ORATIONIS MEMBRO IN SIMPLICIQUE ORATIONE

449 Substantivum continuatum nomini praecipuo generatim postponitur. *Q. Mucius AUGUR multa narrare de C. Laelio SOCERO suo memoriter et jucunde solebat.* Cic. *Lael.* 1, 4.

NB. Appositum praepositur, si vis inest in illo. *IPSE AUGUR Ti. Gracchus.* Cic. *Div.* 1, 17, 33. [— Et fere dicitur: *REX Dejotarus. Pompejus imperator* est «el general P.», *Imperator Claudius*, el emperador Cl. — *Urbs Roma, flumen Rhenum.*

450 I. Adjectivum et genitivus emphasis et oppositionis causa substantivo praeponuntur; alias saepe ordo liber est. *ROMANUS sum civis.* Liv. 2, 12, 9.²

NB. In certis locutionibus ordo fere servatur: *populus Romanus, aes alienum, jus civile, pontifex Max., provincia consularis, res familiaris, magister equitum, tribunus militum*, cet.

II. Interjici possunt inter adjectivum (pronomen) aut genitivum et substantivum:

1.º casus obliqui etiam cum praepositione. *Pro tantis EORUM IN REPUBLICAM meritis.* Cic. *Phil.* 3, 15, 39. *Sextus liber DE OFFICIIS*

⁴ Cum orationis structura decoris gratia variatur neglecto simplici sermonis ordine, non vitium est, sed virtus quae hyperbaton appellatur, id est transgressio verborum. Neque enim semper cum locum verba in oratione oblinent quem naturalis ordo requirere videbatur; at saepe eorum sedes cogitationum nexu, vi ac robore sententiarum, denique numero et concinnitate elocutionis definitur. Quare breviter agendum de verborum situ primum in orationis membro, deinde in simplici oratione, postremo in composita.

Apud Cic., *Verr.* 5, 57, 157: *Civis Romanus sum.* Sed Mucii apud Liv. intererat esse *Romanum*; Gavii apud Cic. esse *civem (Romanum)*. Cf. n. 459.

Hecatonis. Id. Off. 3, 23, 89. Ista mihi tua fuit PERJUCUNDA A PROPOSITA ORATIONE DIGRESSIO. Id. Brut. 85, 292.

2.° pars orationis, ablativus absolutus, oratio (simplex et composita). *Opinione omnium MAJOREM ANIMO CEPI DOLOREM. Cic. Brut. 1, 1. MAGNA NOBIS PUERIS, Q. FRATER, SI MEMORIA TENES, OPINIO fuit L. Crassum cet. Id. de Or. 2, 1, 1. STOICORUM NON IGNORAS QUAM SIT SUBTILE vel spinosum potius DISSERENDI GENUS. Id. Fin. 3, 1.*

451

I. Nonnulla verba et locutiones inseri solent orationi. *Nihil est, MIHI CREDE, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Cic. Fam. 9, 14, 4. Sunt praecipua: opinor, credo, inquam (inquit), quaeso, mihi crede, 4 magni refert.*

II. Verbum sum eleganter aliquando distrahitur a suo participio. *Ea fere SUNT et Graecis litteris CELEBRATA et Latinis. Cic. Ac. 2, 2, 4. In eo viro qui SIT rempublicam afflictam et oppressam miseris temporibus ac perditis moribus in veterem libertatem et dignitatem VINDICATURUS. Id. Fam. 2, 3, 2.*

452

Adverbium verbis, adjectivis, aliis adverbis saepe antepositur, aut ab his separatur. *Virtutem omnibus rebus MULTO ANTEPONENTES. Cic. Fin. 4, 18, 51. Bellum, et maxime civile, opinione PLERUMQUE et fama CUBERNATUR. Id. Phil. 5, 10, 26. (Tum in bona causa rarum pro: in tam bona c.)*

453

I. Praepositiones suis casibus in soluta oratione praefiguntur. Sed *versus* et *tenus* postponuntur: n. 160. Item fere illa: *instar, causa, gratia, nomine. — Cum, n. 160, NB. 2.]*

II. *Ante, circa, contra, inter, propter, de* interdum apud Ciceronem relativo postponuntur; item aliae apud alios. *Si quos INTER societas aut est aut fuit aut futura est. Cic. Lael. 22, 83.*

[Sic: *Is QUEM CONTRA venerat, negotium quo DE agitur; raro quos ad, hunc post, juxta, adversus.*]

III. *Inter, circum* et aliae interdum a poetis postponuntur. *Maria omnia circum. Verg. Aen. 1, 53. Lignum supra. Phaed. 1, 2, 20.²*

IV. *De, in, inter, ob* et aliae nonnullae, praesertim monosylla-

4 Etiam dicitur *crede mihi*, praesertim in sermone familiari, et semper *crede hoc mihi, crede igitur mihi*, cet. voce interjecto.

2 *Patriū procul* ap. Cic. Fam. 7, 6, 4, ex *Medea*, tragoed. Haec constructio *Faestas inter Arretiumque* et similes sunt poetarum et recentiorum.

bae, eleganter interponuntur interdum, apud oratores praecedente adjectivo aut pronomine, apud poëtas etiam subsequente. *Certis de causis.* Cic. *de Or.* 1, 41, 186. *Suos INTER aequales.* Id. *Brut.* 64, 230. *Fronde SUPER viridi.* Verg. *B.* 1, 80.

[Sic: *Hoc in tempore.* Nep. *Milt.* 5, 1. *Tribus de rebus, paucos post menses, multos ante annos, magna ex parte, summa (cum) cura.*

NB. Praepositionem cum suo casu raro genitivus praecedat, v. g. *deorum in numero.* Excipe genitivum relativi, ut *quorum de virtutibus.*

V. Praepositiones possunt a suo casu sejungi ope 1.^m genitivi, quem etiam oratio secundaria subsequatur. PROPTER *Hispanorum, apud quos consul fuerat, INJURIAS.* Cic. *Div. Caec.* 20, 66.

2.º adverbii. AD *beate vivendum.* Cic. *Fin.* 5, 12, 41.

3.º raro casus obliqui pendentis a gerundio, participio aut adjectivo. IN *suum cuique TRIBUENDO.* Cic. *Brut.* 21, 85. IN *bella GERENTIBUS.* Ib. 12, 45; pro in iis qui bella gerunt.

4.º raro etiam ope conjunctionum quae postponuntur. Post enim CHRYSIPPUM. Cic. *Fin.* 2, 15, 45; fore post *Chrysippum enim.* CONTRA *mehercule NEUM JUDICIUM.* (*Per ego te deos oro.* Ter. *Andr.* 854 [5, 1, 15]; in precatione).

NB. Praepositiones a poëtis liberrime collocantur. Magni speciem glomeravit IN ORBIS. Ov. *Vulneraque illa gerens quae CIRCUM plurima MUROS Accepit patrios.* Verg. *Aen.* 2, 278. VITIUS nemo SINE nascitur. Hor. *S.* 1, 3, 69. Et cf. v. g. Verg. *Aen.* 8, 145, et Ov. *Past.* 5, 551, cet.]

454 I. Que, ve, ne primam vocem subsequuntur; at secundam saepissime post praepositiones monosyllabas. *Romam demigravit, IN foroque esse coepit.* Nep. *Cat.* 1, 1. *Ea quae dixi AD corpusNE refers?* Cic. *Fin.* 2, 35, 107.

[At invenitur etiam: *Inque eam rem.* Cic. *S. Rosc.* 59, 114; cum-que libellis, de-que coloniis, ex-que iis, post-ve ea, pro-que summa benevolentia, cet.]

II. Quidem et quoque voci postponuntur. L. QUIDEM *Philippus Q. f.* Cic. *Off.* 2, 17, 59. *Illum QUOQUE fefellissem.* Id. *Rab. P.* 12, 33. — Eodem pacto: *Nunc demum, sexto demum anno.*

III. Itaque, denique, tandem, tamen, etiam postponuntur interdum. *Nunc itaque.* Hor. *Ep.* 1, 1, 10. *Omni denique doctrina eruditus.* Cic. *N. D.* 3, 9, 25. *Aliquando tandem.* Id. *Quinct.* 30, 94.

Hecatonis. Id. Off. 3, 23, 89. Ista mihi tua fuit PERJUCUNDA A PROPOSITA ORATIONE DIGRESSIO. Id. Brut. 85, 292.

2.º pars orationis, ablativus absolutus, oratio (simplex et composita). *Opinione omnium MAJOREM ANIMO CEPI DOLOREM. Cic. Brut. 1, 1. MAGNA NOBIS PUERIS, Q. FRATER, SI MEMORIA TENES, OPINIO fuit L. Crassum cet. Id. de Or. 2, 1, 1. STOICORUM NON IGNORAS QUAM SIT SUBTILE vel spinosum potius DISSERENDI GENUS. Id. Fin. 3, 1.*

451 I. Nonnulla verba et locutiones inseri solent orationi. *Nihil est, MIHI CREDE, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Cic. Fam. 9, 14, 4. — Sunt praecipua: opinor, credo, inquam (inquit), quaeso, mihi crede, ¹ magni refert.*

II. Verbum sum eleganter aliquando distrahitur a suo participio. *Ea fere SUNT et Graecis litteris CELEBRATA et Latinis. Cic. Ac. 2, 2, 4. In eo viro qui SIT rempublicam afflictam et oppressam miseris temporibus ac perditis moribus in veterem libertatem et dignitatem VINDICATURUS. Id. Fam. 2, 5, 2.*

452 Adverbium verbis, adjectivis, aliis adverbis saepe antepositur, aut ab his separatur. *Virtutem omnibus rebus MULTO ANTEPONENTES. Cic. Fin. 4, 18, 51. Bellum, et maxime civile, opinione PLERUMQUE et fama GÜBERNATUR. Id. Phil. 3, 40, 26. (Tam in bona causa rarum pro: in tam bona e.)*

453 I. Praepositiones suis casibus in soluta oratione praefigere solent. Sed *versus* et *tenus* postponuntur: n. 160. Item fere illa: *instar, causa, gratia, nomine. — Cum, n. 160, NB. 2.]*

II. *Ante, circa, contra, inter, propter, de* interdum apud Ciceronem relativo postponuntur; item aliae apud alios. Si quos *inter societas aut est aut fuit aut futura est. Cic. Lael. 22, 83.*

[*Sic: Is QUEM CONTRA venerat, negotium quo DE agitur; raro quos ad, hunc post, juxta, adversus.*]

III. *Inter, circum* et aliae interdum a poetis postponuntur. *Maria omnia circum. Verg. Aen. 1, 33. Lignum supra. Phaed. 1, 2, 20.²*

IV. *De, in, inter, ob* et aliae nonnullae, praesertim monosylla-

¹ Etiam dicitur *crede mihi*, praesertim in sermone familiari, et semper *crede hoc mihi, crede igitur mihi*, cet. voco interjecto.

² *Patriū procul op. Cic. Fam. 7, 6, 4, ex Medea, tragoed. Haec constructio Faesulas inter Arretiumque et similes sunt poetarum et recentiorum.*

bae, eleganter interponuntur interdum, apud oratores praecedente adjectivo aut pronomine, apud poëtas etiam subsequente. *Certis de causis*. Cic. *de Or.* 1, 41, 186. *Suos inter aequales*. Id. *Brut.* 64, 230. *Fronde super viridi*. Verg. *B.* 1, 80.

[**Sic:** *Hoc in tempore*. Nep. *Milt.* 5, 1. *Tribus de rebus, paucos post menses, multos ante annos, magna ex parte, summa (cum) cura*.

NB. Praepositionem cum suo casu raro genitivus praecedit, v. g. *deorum in numero*. Excipe genitivum relativi, ut *quorum de virtutibus*.

V. Praepositiones possunt a suo casu sejungi ope 1.^m genitivi, quem etiam oratio secundaria subsequatur. **PROPTER Hispanorum, apud quos consul fuerat, injurias**. Cic. *Div. Caec.* 20, 66.

2.º adverbii. **Ad beate vivendum**. Cic. *Fin.* 3, 12, 41.

3.º raro casus obliqui pendentis a gerundio, participio aut adjectivo. **In suum cuique tribuendo**. Cic. *Brut.* 21, 85. **In bella carentibus**. Id. 12, 45; **pro in iis qui bella gerunt**.

4.º raro etiam ope conjunctionum quae postponuntur. **Post enim Chrysippum**. Cic. *Fin.* 2, 13, 45; **fere post Chrysippum enim**. **CONTRA mehercule neum iudicium**. (*Per ego te deos oro*. Ter. *Andr.* 834 [5, 1, 15]; in precatione).

NB. Praepositiones a poëtis liberrime collocantur. **Magni speciem glomeravit in orbis**. Ov. *Vulneraque illa gerens quae circum plurima muros accepit patrios*. Verg. *Aen.* 2, 278. **Vitis nemo sine nascitur**. Hor. *S.* 1, 3, 69. Et cf. v. g. Verg. *Aen.* 8, 145, et Ov. *Past.* 5, 531, cet.]

454

I. Que, ve, ne primam vocem subsequuntur; at secundam saepissime post praepositiones monosyllabas. **Romam demigravit, in foroque esse coepit**. Nep. *Cat.* 1, 1. **Ea quae dixi ad corpusne refers?** Cic. *Fin.* 2, 55, 107.

[At invenitur etiam: **Inque eam rem**. Cic. *S. Rosc.* 39, 114; **cumque libellis, deinde coloniis, exque iis, postve ea, proque summa benevolentia**, cet.]

II. Quidem et quoque vocis postponuntur. **L. Quidem Philippus Q. f.** Cic. *Off.* 2, 17, 59. **Illum quoque fefellissem**. Id. *Rab. P.* 12, 33. — Eodem pacto: **Nunc demum, sexto demum anno**.

III. Itaque, denique, tandem, tamen, etiam postponuntur interdum. **Nunc itaque**. Hor. *Ep.* 1, 1, 10. **Omni denique doctrina eruditus**. Cic. *N. D.* 3, 9, 25. **Aliquando tandem**. Id. *Quinct.* 30, 94.

Pars est tamen divitiarum (nummus). Id. Fin. 4, 12, 31. (Autem et vero, n. 378, II).

IV. Vocabula quae ad eandem vocem spectant eleganter saepe quibusdam interpositis distrahuntur. *Ea fere sunt ET GRAECIS LITTERIS celebrata ET LATINIS. Cic. Ac. 2, 2, 4. Bellum, et maxime civile, OPINIONE plerumque ET FAMA gubernatur. Id. Phil. 5, 10, 26. Ipse Sulla AB SE hominem ATQUE AB EXERCITU suo removit. Id. Verr. 4, 15, 38. DOLORI SUO maluit quam AUCTORITATI VESTRAE obtemperare. Id. Man. 19, 56.]*

455

Elegantissime proxima inter se collocantur:

1.^m Voces ab eadem stirpe derivatae et casus dissimiles ejusdem vocabuli. *TUAE TIBI occurrunt injuriae. Cic. Par. 2, 18. HOSTIS HOSTEM occidere volui. Liv. 2, 12, 10. [Rusticus urbanum MUREM MUS paupere fertur Accepisse cavo, VETEREM VETUS hospes amicum. Hor. S. 2, 6, 80. ILLE qui ILLA non invitus haberet. Cic. Verr. 4, 18, 38. — Frequentia sunt pronomina apte conjuncta. INIMICI MEI MEA MIHI, non MEIPSUM ademerunt. Cic. Att. 3, 5.]*

2.º Vocabula opposita. *Quid est enim fletu MULIEBRI VIRO turpius? Cic. Tusc. 2, 24, 57. [Patris dictum SAPIENS TEMERITAS filii comprobavit. Id. Or. 63, 214. Cum caput OBSCURA NITIDUM ferrugine texit. Verg. G. 1, 467. Gravi teste privatus sum amoris summi erga TE MEI. Cic. Fam. 2, 2. RUSTICUS URBANUM murem cet. Hor.]*

456

I. Vocabula opposita ita etiam collocantur in diversis orationibus ut a) alterum sit initio, alterum in fine, vel b) utrumque initio, vel c) utrumque in fine: a) *EVOLARAT jam e conspectu fere fugiens quadriremis, cum etiam tum ceterae naves uno in loco MOLIEBANTUR. Cic. Verr. 5, 54, 88. b) AB ADULESCENTIA confecit orationes; SENEX historias scribere instituit. Nep. Cat. 3, 2. c) Defendi rempublicam ADULESCENS, non deseram SENEX. Cic. Phil. 2, 46.]*

II. Cum binae voces binis vocibus opponuntur, in altero membro saepe adverso ordine conjunguntur. *RATIO enim nostra CONSENTIT, PUGNAT ORATIO. Cic. Fin. 3, 3, 10. [FRAGILE CORPUS ANIMUS sempiternus movet. Id. Rep. 6, 24, 26 [Somn. Sc. 8]. Non enim video quomodo sedare possint MALA PRAESENTIA PRAETERITAE VOLUPTATES. Id. Tusc. 5, 26, 74.]*

1 Haec porro verborum collocatio vocatur *chiasmus* (χίμαρος), «disposición en cruz, cruzamiento», a littera χ , quae crucis formam quodammodo refert.

457 I. Pronomen demonstrativum cum est antecedens relativi, orationem relativam saepe subsequitur. *Haec qui facit, non ego eum cum summis viris comparo.* Cic. *Marc.* 3, 8. *Quod enim est apud Ennium, in latius patet.* Id. *Off.* 1, 8, 26.

II. Relativum et interrogativum dictionem cui vis tribuitur interdum subsequuntur. Item conjunctiones subordinantes. *ROMAM quae asportata sunt ad aedem Honoris et Virtutis videmus.* Cic. *Verr.* 4, 54, 121. *TARENTUM vero qua vigilantia, quo consilio recepit.* Id. *G. M.* 11. *ROMAM ut nuntiatum est, cet.* Liv. 5, 25, 1. Nunquam tamen relativum et conjunctio in soluta oratione verbum subsequuntur.

III. Vocativus saepissime post unam alteramve vocem collocatur. *Egredere ex urbe, CATILINA.* Cic. *Cat.* 1, 8, 20.

458 Ordo simplicissimus verborum in oratione hic est: primo loco ponitur subjectum cum iis quae ad illud pertinent, deinde complementa; verbum sententiam claudit. *Romani templum in Capitolio Minervae CONDIDERUNT*, vel: *Romani Minervae templum in Capitolio CONDIDERUNT*; cet.¹

459 Attamen oratio a certis quibusdam verbis saepissime orditur:

1.^m a voce interrogativa.

2.º a particula subordinanti, cum oratio est secundaria. Cf. **457**, II.

3.º a relativo et demonstrativo tum pronomine, tum adverbio, quibus quasi vinculis sententiae conectuntur. *ILLUD est Catonis; a quo cum quaereretur, cet.* Cic. *Off.* 2, 25, 89. *quae cum intuerer.* Id. *Rep.* 6, 18 [Sonn. Sc. 5]. *Ejus autem collega et in me perhonorificu set partium studiosus ac defensor bonarum.* Id. *Att.* 1, 13.

4.º a negatione quae totam orationem afficiat. *NEQUE enim fas esse arbitror quicquam me rogantem abs te non impetrare.* Cic. *Fam.* 5, 12, 8.]

460 Saepe princeps vocabulum vel initio vel in exitu ponitur, quo vehementius animum percellat majorve orationi virtus accedat.

1.^m initio: *Do, poenas temeritatis meae.* Cic. *Att.* 9, 10, 2.

¹ Cf. Quintil. 9, 4, 26. Accusativus aliis casibus praestit frequentior.

[AD NORTEM te, Catilina, duci jussu consulis jampridem oportebat. Id. Cat. 1, 1, 2. PRAECLARE ergo Aristoteles. Id. N. D. 2, 37, 95.]

2.º in exitu: Sed ea quae scripsisti me tardarunt, et AUCTORITAS MAXIME TUA. Cic. Att. 9, 10, 3. [Propterea quod aliud iter haberent NULLUM. Caes. G. 1, 7, 3. M. Antonius disertus ait se vidisse MULTOS, eloquentem omnino NEMINEM. Cic. Or. 5, 18. Meum fuit officium vel diligentia et copiis resistere, vel cadere FORTITER. Id. Fam. 14, 3, 1. Quod ante id tempus accidit NUNQUAM. Caes. C. 1, 6, 7.¹

461

Apud poetas major invenitur quam apud alios scriptores transgressio verborum.²

II. ORDO ORATIONUM COMPOSITARUM

462

I. Orationes secundariae omnes, consecutivis exceptis, orationi principi praemitti possunt aut inseri.

a) Concessivae et comparativae multo frequentius praemittuntur quam inseruntur.

b) Temporales, condicionales, causales, interrogativae praeponuntur saepe, saepe subjiciuntur.

c) Objectivae et finales multo saepius subsequuntur.

1 In infinito sine accusativo ea quae ad verbum primum pertinent non solent inter duplex verbum interponi, praesertim si primum praecit secundario. Sic: Philippus capta Olyntho constituit Amphipolim aggredi significat: F. después de la toma de O. resolvió acometer a A. Philippus constituit capta Olyntho Amphipolim aggredi significat potius: F. determinó acometer a A., luego que hubiese tomado a O.; i. e. Philippus utrumque constituit et capere Olynthum et Amphipolim aggredi. Utraque significatio continetur hoc ordine: Philippus capta Olyntho Amphipolim aggredi constituit.

2 Praeter ea quae de praepositionibus, cetera dicta sunt haec maxime animadvertenda:

1.m Praepositio cum suo casu et sine praepositione casus a suis verbis et participiis discerni possunt. Solos felices VIVENTES clamat in URBE. Hor. S. 4, 1, 42.

2.m Adjectivum et genitivus a suis substantivis ad poetae arbitrium sejunguntur. Ipse ORXEN tibi me claro demittit Olympo REGNATON. Verg. Aen. 4, 263. — Sic frequens est distributio substantivi et adjectivi per duas hexametris partes et pentametri: Cum CAPUT obscura | nitidum ferrugine teatit, Impleque aeternam | timuerunt saecula noctem. Verg. G. 1, 467-68. Qui fERA TERRIBILI | jaculatur fulmina dextra. Ov. M. 2, 61.

3.m Et, nec, sed (sed enim), nam, namque, raro aut et vel, item pronomen relativum secundam sedem occupare possunt. Quo genitu conversi animi, COMPRESSUS ET omnis Impetus. Verg. Aen. 2, 37. PROGENIEN SED ENIM Trojano a san-

d) Ablativus absolutus collocatur in sede orationis cui respondet. *Cautius posthac historiam attingam, TE AUDIENTE.* Cic. *Brut.* 11, 44; causalis.

e) Orationes infinitivae saepissime subsequuntur.

II. Inseritur autem oratio secundaria primariae hac fere ratione:

1.^m Si nominativus aut accusativus orationis primariae pertinet etiam ad secundariam, vox haec communis praecedit, et in secundaria reticetur. *PYTHAGORAS, cum in geometria quiddam novi invenisset, Musis bovem immolasse dicitur.* Cic. *N. D.* 3, 36, 88. At etiam: *Cum Pythagorus in geometria, cet. Id quidem ego, si tu neges, certo scio.* Ter. *Haut.* 652.

2.º Si casus obliquus orationis primariae subjectum est secundariae, praestit casus obliquus, subjectum vero secundariae reticetur. *L. MANLIO A. f., cum dictator fuisset, M. Pomponius tribunus plebis diem dixit.* Cic. *Off.* 3, 31, 112. (*Idem*) *CRETENSIBUS, cum ad eum legatos deprecatoresque misissent, spem deditionis non ademit.* Id. *Man.* 12, 35.

3.º Ubi terminus communis nullus est, praemittitur vocabulum, cui major quam ceteris vis tribuenda. *TREBATIUM cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere.* Cic. *Fam.* 7, 5, 1. *TUIS ENIM OPIBUS ET CONSULATU TUO, etiamsi timidi essemus, tamen omnem timorem abjiceremus.* Id. *Fam.* 11, 21, 4.

NB. 1. Etiam duplex oratio secundaria primariae praeponi aut

guine duci Audierat. Ib. 1, 49. *Arma virumque cano, THO:AE QUI PRIMUS AL. ORIS COT. — Et particulae subordinantes ab initio orationis longius traŕiŕiuntur. Ille jacet immitti consumptus morte Tibullus, Messallam terra non sequiturque mari.* Tib. 4, 3, 55

4.^m Conjunctiones copulativae et disjunctivae non semper alterum membrum proxime praecedunt. *Ubi acris Invidia atque vigent tui crimina.* Hor. *S.* 4, 3, 61. *Quon lectulus atque me Ponticus excepit.* Ib. 4, 4, 133. *Namque pila lippis inimicum et ludere cavois.* Hor. *S.* 4, 5, 49; = *namque pila ludere lippis et crudis inimicum (est).*

5.^m Encliticae quae, *ve, ne* junguntur aliquando vocabulo, verbo saepe, inter utrumque earum membrum interjecto. *Messallam TERRA dum sequiturque MARI.* Tib. 4, 3, 55.

NB. *Quae transferri potest ad duas pluresve dictiones sequentes. Praesentis casus immemorque facit.* Ov. *Tr.* 4, 1, 46.

6.^m Substantivum duabus orationibus commune ponitur nonnunquam in sola secunda, adjectivo aliquando primae addito. *Transmittant cursu campos atque agmina caeli Pulverulentis fugam glomerant.* Verg. *Aen.* 4, 154. *Quid pater IEMARIO, quid mater profuit ORPHEO?* Ov. *Am.* 3, 9, 21.

7.^m Dictio, maxime verbum, orationis brevis primariae in secundariam transit aliquando. *Sedulus hospes Paene macros ansix dum turdos versat in igni.* Hor. *S.* 1, 5, 72.

Adn. Verborum collocatio liberior in poesi tyrica et epica est quam in comica, nam hujus sermo familiaris.

inseri potest. *Cum hostium copiae non longe absunt, ETIAMSI irruptio nulla facta est, tamen agricultura deseritur.* Cic. *Man.* 6, 15. (*Pythagoricos*) *serunt, si quid affirmarent in disputando, cum ex ipsis quaeretur quare ita esset, respondere solitos: Ipse dixit.* Id. *N. D.* 1, 5, 10.

NB. 2. Oratio altera secundaria subsequi potest conjunctionem prioris secundariae. *Haec magnitudo maleficii facit ut, nisi paene manifestum parricidium proferatur, credibile non sit.* Cic. *S. Rose.* 24, 68. (Secundaria inserta secundariae).

NB. 3. Oratio secundaria etiam inserta praeponi potest alteri secundariae a qua pendet. *Eodem die, qualis esset natura montis et qualis in circuitu ascensus, qui cognoscerent misit.* Caes. *G.* 1, 21, 1.⁴

463 Parenthesis sententiam diversam in mediam conjicit comprehensionem. *Quae vis insit in his paucis verbis (PLURA ENIM COMMITTENDA EPISTOLAE non erant), si attendes, quod facis, profecto etiam cet.* Cic. *Fam.* 6, 2, 3. Illud vero cavendum diligenter, ne longior parenthesis neve crebro adhibeatur.]

III. DE PERIODO

464 I. Periodus dicitur sententia composita, cujus oratio secundaria primariae sive anteponitur, sive interponitur. (*Naturam*) *si sequemur ducem, nunquam aberrabimus* Cic. *Off.* 1, 28, 100. *Te miror, Antoni, quorum facta imitere eorum exitus non perhorrescere.* Id. *Phil.* 2, 1, 1. (Periodus simplex).

NB. Dicitur etiam aliquando periodus sententia composita coordinata cujus prima oratio pendet a secunda ope particulae. *Ergo ET mihi meae pristinae vitae consuetudinem, C. Caesar, interclusam ape-*

4 I. Oratio infinitiva interjici potest inter orationem modi finiti: *Omnes CAESAREM APPROPINQUARE narrant.*

II. Oratio modi finiti aut aliquod ejus verbum interjici potest inter orationem infinitivam. *Pythagoram Philumem FERUNT venisse.* Cic. *Tusc.* 5, 3, 8. *Timotheum, clarum hominem Athenis et principem civitatis, FERUNT, cum cenavisset apud PLATONEM EOQUE CONVIVIO ADMODUM DELECTATUS ESSET, VIDISSETQUE EUM POSTRIDIE, divisse.* *Ib.* 5, 33, 100: cf. 462, II, NB. 1.

III. Subjectum orationis infinitae aliquando, nonnunquam aliud vocabulum, praepositum verbo orationis praecipuae. *Caesar sese negat eo die proelio decertaturum.*

ruisti, et his omnibus ad bene de omni republica sperandum quasi signum aliquod sustulisti. Cic. Marc. 1, 2.

II. Dicitur tamen proprie periodus, sive periodus oratoria, sententia in primis accommodata ad dignitatem orationi atque ornatum conferendum, e pluribus propositionibus secundariis sive antepositis sive interpositis conflata, ob eamque rem certis partibus sive membris a se mutuo pendentibus comprehensa, numero praestans et quasi concentu aures permulcens.

Nam cum antea per actatē nondum hujus auctoritatem loci attingere auderem, statueremque nihil huc nisi perfectum ingenio, elaboratum industria afferri oportere; omne meum tempus amicorum temporibus transmittendum putavi. Cic. Man. 1, 1.

Constat igitur periodus oratoria e partibus duabus: protasi et apodosi, quae dicuntur etiam antecedens et consequens. Est autem protasis pars prior in qua oratio crescit quodammodo et attollitur; apodosis vero altera, in qua oratio perfecta conquiescit.¹

1 Praeterea protasis et apodosis constant suis partibus seu membris, uno vel pluribus, unde periodus dicitur bimembris, trimembris, quadrimembris. At est etiam simplex, cum sensus unus longiore ambitu circumducitur: 464, 1. Est autem membrum pars continens sensum aliquem sed suspensum atque imperfectum, cujus in fine morula aliqua sit et interspiratio; quare unam saltem orationem debet comprehendere; at potest plures sive interpositas sive consequentes. Singula porro haec membra si vel paria erunt vel non valde disparia, multo gratior et venustior erit oratio.

Jam vero membra constant interdum suis partibus sive incis. Est ergo incisum pars membri quae brevem orationem vel explicitam vel implicitam comprehendit.

At extra periodum dicitur etiam membratim et incisim: vide Cic. Or. 67, 22½.

NB. Subjecta periodus constat membris duobus, quorum primum duo inciso, alterum tria continet. Quid est tam admirabile | quam ex infinita multitudine existere unum, || qui id quod omnibus natura sit datum | vel solus | vel cum paucis facere possit? Cic. de Or. 1, 8, 31.

Adn. 1. Notes periodi, rationem ipsius amplificandae reddendaeque numerosae v. in Rhetorica.

Adn. 2. Ab aliquibus recentioribus vocatur historica ea periodus quae apud historicos factum aliquod amplificat his adjunctis quae rem praecedunt et comitantur. Vide v. c. Liv. 1, 6, 1.

CAPUT XVII. DE NONNULLIS FIGURIS ET ORATIONIS
VITIIS ¹

I. FIGURAE

465 Figura est nova loquendi ratio a trito et vulgari sermone remota, quae fere ratione aliqua usue disertorum nititur. Figurae aliae sunt grammaticae, aliae rhetoricae. Illae ad Latinam constructionem, haec ad ornatum maxime referuntur.

466 Syllepsis, i. e. comprehensio, habetur cum ad unum verbum sententiae plures coordinatae referuntur, nonnunquam etiam subordinatae. *Paene ille timore, ego risu cornui.* Cic. *Q. fr.* 2, 8, 2. [*L. Luculli virtutem quis? at quam multi villarum magnificentiam IMITATI!* Id. *Off.* 1, 39, 140. *Si te municipiorum non pudebat, ne veterani quidem exercitus?* Id. *Phil.* 2, 25, 61. — Et potest verbum subaudiri etiam in alio tempore: *Olim, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore OBSERVOR a familiarissimis Caesaris.* Cic. *Fam.* 7, 24, 1; i. e. *ab ullis observabar.* ²]

NB. Verbum infinitum frequenter subauditur ex finito etiam orationis secundariae. *Pueros attribue ei QUOT ET QUOS VIDEBITUR.* Cic. *Att.* 12, 30, 1; i. e. *attribuere aut attribuendos (esse).* *Rogat Rubrium ut, quos commodum ei sit, invitet.* Id. *Verr.* 1, 26, 65.

467 Zeugma figura est, praesertim apud poetas et scriptores minus accuratos, qua verbum ad plura substantiva refertur, quod tamen proprie viciniore convenit. *Alii NAUFRAGIO, alii a SERVULIS ipsius INTERFECTUM cum (Magonem) scriptum reliquerunt.* Nep. *Hann.* 8, 2; i. e. *naufragio perisse.* *JURA MAGISTRATUSQUE LEGUNT.* Verg. *Aen.* 1, 426. i. e. *jura constituunt mag. leg.*

¹ Recentiorum doctrina de figuris saepe differt ab antiquorum.

² Ab rhetoribus vocari solet *adjuuctio*; quae cum potius ad constructionem quam ad ornatum pertineat, grammatica haec figura habenda est. Syllepsis est etiam rhetorum, sed ab hac diversa.

468

Ellipsis¹ figura est, qua id quod in oratione deest foris omnino petendum est. Desideratur autem:

1.^m substantivum a) *aedes* aut *templum* frequenter post *ad*, aliquando post *ab* et *propter*. *Ventum erat ad VESTAE*. Hor. S. 1, 9, 35. [b) *uxor*, *filius*, *servus*. *Verania Pisonis (uxor)*, *Hasdrubal Gisgonis (filius)*, *Caecilia Metelli (filia)*.]

2.º verbum est et sunt a) in proverbiiis et sententiis. *Omnia praeclara rara*. Cic. Lael. 21, 79.

b) in rapida transitione et vehementi. *Sed haec vetera: illud vero recens, Caesarem meo consilio interfectum*. Cic. Phil. 2, 11, 25.

c) in vivida descriptione. *Mare (Africum) saevum, importuosum; ager frugum fertilis, bonus pecori, arbore infecundus*. Sall. J. 17, 5.

d) cum participio praeteriti in narratione. *Valerius Horatiusque consules sortiti, uter dedicaret*. Liv. 2, 8, 6. [Aliquando desiderantur etiam erat et fuit, erant et fuerunt.

NB. Raro desiderantur sit et esse. *Potest incidere saepe contentio et comparatio, de duobus honestis utrum honestius*. Cic. Off. 1, 43, 152. *Volo (nolo, malo) me physicum*. (Cum participiis esse frequenter desideratur).]

3.º In sermone cotidiano praesertim ejusque imitatione verbum passim celatur, cum sensus perspicuus est et brevis expetitur. *Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum*. Cic. Att. 15, 17, 2; subaudi venerit, proficisci.

[Ita saepe cum verbis dico, quaero seu interrogo, facio. *Bene igitur idem Chrysippus (dixit)*. Cic. N. D. 2, 14, 38. *Ille ex me, nihilne audissem novi; ego negare*. Id. Att. 2, 12, 2. *Valde considerandum est ne quid temere, ne quid crudeliter*. Id. Off. 1, 24, 82.—Item in transitionibus abruptisque interrogationibus. *Sed quid ego alios? (commemoro)*. *Quid tibi cum hac re? Quid multa? en una palabra.—Di meliora! (dent); nihil ad me (pertinet); sortes fortuna (juvat)*, cet.

Nota locutionem si nihil aliud, «si no por otra razón», et apud Liv. et sqq. nihil aliud quam. *Venit in iudicium (P. Junius) si nihil aliud, saltem ut eum paulo obsoletius vestitum videret*. Cic. Verr. 1, 58, 152. *Venter in medio quietus nihil aliud quam datis voluptatibus fruitur*: cf. Liv. 2, 32, 9; i. e. nihil aliud facit nisi fruitur.

4.º Quo celerior feratur oratio, demitur aliquoties particula a) in

¹ Latine dicitur *detractio*: QUINT. 4, 5, 38 et 40. Cf. 8, 6, 21, et 9, 3, 48.

obliqua interrogatione. *Homo quid ageret, TACERET, RESPONDERET... nesciebat.* Cic. Verr. 3, 25, 62; pro *taceretne an responderet.*

b) in oratione temporali et condicionali. *Nondum plane ingemueram: Salve, inquit Arrius.* Cic. Att. 2, 15, 3; subaudi *cum.* *Venit hiems, teritur Sicyonia buca trapetis.* Verg. G. 2, 519; = *cum venit.* *Probus quis Nobiscum vivit, multum demissus homo ille.* Hor. S. 1, 3, 56.⁴⁾

469 I. Anaphora est figura, qua vox eadem in singulis membris repetitur. *Nunc mihi NIHIL libri, NIHIL litterae, NIHIL doctrina prodest.* Cic. Att. 9, 10, 2.

II. Pleonasmus sit, cum aliqua dictio in oratione redundat. Ad-duntur enim interdum quaedam affirmationis gratia. *HISCE Oculis egomet vidi.* Ter. Ad. 329 [3, 2, 31]. *Vocemque HIS AURIBUS hausi.* Verg. Aen. 4, 359. Quod si sit sine causa, vitium est.

NB. Pro simplici imperativo invenitur maxime in stilo familiari verbum facio adhibitum per periphrasim. *FAC valeas.* Cic. Fam. 12, 12, 5; i. e. *vale.* [*FAC ne quid aliud cures.* Ib. 16, 11, 1; pro *nihil aliud curaveris.* (*Impetrant ut ne jurent.* Id. Verr. 1, 47, 125. *Diem scito esse nullum, quo DIE cet.* Id. Q. fr. 3, 3).]

III. Enallage, i. e. immutatio, sit cum pars una orationis pro alia ponitur, ut nullus pro non, n. 424, NB. 2; vivere pro vita. Ita adjectivum pro adverbio, n. 394, NB.

IV. Tmesis est cum verbum compositum dividitur, aliqua dictione interposita. *PER mihi GRATUM erit PERQUE JUCUNDUM:* cf. Cic. Att. 5, 10, 4.

[NB. In soluta oratione sit tantum tmesis a) cum pronomini-bus *quicumque, qualiscumque*, minus saepe cum *quantuscumque* et *quili-bet*, v. g. *qua re cumque possum; quo ea me cumque ducet; quale id cumque est; cuius rei LUBET simulator*, Sall. C. 3, 4; b) cum vocabu-lis juxta positis cumque compositis ex particula *per*, interjectis saepe particulis *que* et *ve*, ut *resque publica, senatusve consultum* (*res vero publica*). At poetae praepositionem etiam a verbo composito scjun-gunt ope particulae *que*, ut *inque salutat*. Verg. Aen. 9, 288; item di-jungunt *hactenus, catenus, quadamtenus.* *Est QUADAM prodire TENUS, si non datur ultra.* Hor. Ep. 1, 1, 32; hasta cierto punto.]

⁴ Cf. KÖRNER, n. 478, 5.

V. Anacoluthon¹ est oratio in qua constructio incepta aut abruptitur aut non absolvitur. *Saepe ego doctos homines — quid dico saepe? immo nonnunquam; saepe enim qui potui? qui puer in forum venerim, nec inde unquam diutius quam quaestor afuerim? — sed tamen audiui, et Athenis cum essem, doctissimos viros cet.* Cic. de Or. 2, 90, 363. *Utile videbatur Ulixi, ut quidem poetae tragici prodiderunt (nam apud Homerum, optimum auctorem, talis de Ulixe nulla suspicio est), sed insimulant eum tragoediae simulatione insaniae militiam subterfugere voluisse.* Id. Off. 3, 26, 97; *utile v. Ulixi subaudi militiam subterfugere.*

VI. Hendiadys² exprimit per alterum substantivum quod poterat per adjectivum vel genitivum. *Pateris libamus et* LUNO. Verg. G. 2, 192; *pro puteris aureis. [Molem et montes insuper altos Imposuit.* Id. Aen. 1, 61. i. e. *super (ventos) impos. molem altorum montium. Medicinam offert longinquitas et* DIES. Cic. Tusc. 3, 16, 35; apud quem haec figura frequens est.]

VII. Hypallage, i. e. mutatio, fit cum adjectiva non tribuuntur substantivo cui respondent, sed alii; ut: *Fontium gelidae perennitates.* Cic. N. D. 2, 59; *pro: fontium gelidorum p.* Hanc figuram poetarum usus valde frequentavit.

[VIII. Prolepsis est anticipatio quaedam, qua poetae substantivo qualitatem attribuunt, quae ex actione verbi demum oritur. *Premittit placida aequora pontus.* Verg. Aen. 10, 103; i. e. *premittit aequora ita ut placida fiant, sive premendo placida reddit Protecti, ib. 2, 444; de suerte que quedam protegidos.*

IX. Hysteron proteron³ est ordo verborum et sententiarum praeposterus (invertito), i. e. cum praecedat quod sequi deberet; ut: *Mortui et in media arma ruamus.* Verg. Aen. 2, 353.

X. Subjectum orationis obiectivae conjunctionalis atque interrogationis obli. quae transit aliquando in accusativum verbi principis. Quod fit maxime in sermone cotidiano. Sic *pro: Istuc, quicquid est, fac ut (ego) sciam dixit Ter. Istuc, quicquid est, fac me ut sciam. Haut. 81 [1, 1, 32]. Scis me in quibus sim gaudiis? Ter. Eun. 5, 98, 5 [1035] Nam sanguinem, bilem, pituitam, ossa videor posse dicere quo modo facta sint.* Id. Cic. Tusc. 1, 24, 56; *pro: nam sanguis, bilis, cel quo modo facti sint videor posse dicere.*⁴ Cf. n. 348, NB. 4.]

¹ Ex ἀν privativo et ἀνακολουθία, sequor. Omissio ipsa constructionis dicitur anacoluthia. V. Biblioth. Nicolai E. Lemaire, vol. VI oper. Ciceronis, pp. XXX-XL, de Anacoluthis in Ciceronis libris de Officiis, auctore Carolo Beier.

² «Est vox male conflata ex Graecis vocibus ἐν δύο δύοῖν unum per duos. Forcell.

³ Ὑστέρων πρότερον seu ὑστερολογία.

⁴ Cf. Granatensis: «A todas las lumbres del cielo haré que se entristezcan». Orac. y Med., juicio final, señales que precederán. B. 8, 31: *pro* «haré que todas las lumbres... (Attractio subjecti orationis secundariae ad primariam).

II. ORATIONIS VITIA

470 Oratio tres virtutes habere debet: ut emendata, ut dilucida, ut ornata sit. Quamobrem omni contentione, velis ut ita dicam remisque fugiendus sermo barbarus, obscurus, inornatus.

I. Barbarum sermonem efficiunt soloecismus et barbarismus sive vitiosa partium orationis compositio et dictio parum Latina. ¹

II. Obscurus sit sermo maxime amphibolia seu ambiguitate, longiore et crebra parenthesi, confusa ac perturbata verborum transgressionem; ut *Lachetem audio percussisse Demeam*; [*pila lippis inimicum et ludere crudis*: cf. n. 461, 4.^m]

III. Inornatae orationis vitia sunt praecipue:

1.^m Cacophonia, seu conjunctio consonantium quae aspere concurrunt; ut rex *Xerxes*, ars studiorum, quispiam cuiquam quod convenit neget? *O fortunatum natam, me consule, Romam.*

2.^m Iliatus sive creber vocalium concursus, qui vastam et hiantem orationem reddit; ut *baeae aeneae amoenissimae*; viro optimo *obtemperasti olim*.

3.^m Congeries multarum vocum eiusdem exitus; ut *plorantes, lacrimantes, obtestantes*.

4.^m Macrologia, quae est longior quam oporteat sermo. *Legati, non impetrata pace, retro domum unde venerant abierunt*. Liv. apud Quintilianum, 8, 3, 53.

5.^m Tautologia, quae est ejusdem verbi aut sermonis iteratio sine causa; ut *ibant qua poterant, qua non poterant non ibant*.]

4 Accipe nonnullos: *Scribo cum calamo*; id non facias; *vocant nos ad ludum*, pro *vocamur*; *loquemur cum venias*, pro *cum venies* aut *veneris*; *habeo dicendum de senectute*, pro *dicendum mihi est*; *videtur quod philosophi disputant*, pro *philosophi videntur disputare*; *pedites ac equites* pro *equitesque*, *et, atque equites*; *crastina die*, pro *crastino (die)*; *caput decimum secundum* pro *duodecimum*; *quinque, quinquaginta*, cet. *mille* pro *quod milia*; *lego quin intelligam*, pro *lego nec intelligo*; a. d. V Kal. Junii, pro *Junias*; *sede*, pro *asside*, *siéntate*, *siéntese* V.; *emphatice*, pro *per emphasim*, *verba volendi*, pro *v. voluntatis*; *Areópagus*, pro *Areópagus*; *taedet me corrigendi*, pro *corrígere*.

NOTIONES ETYMOLOGIAE

[CAPUT I. DE VERBORUM FORMATIONE PER FLEXIONEM

I. DE APOPHONIA SIUE MUTATIONE ALIQUARUM LITTERARUM ¹

1. VOCALIUM

471 I. Vocale substitutioni subjacent frequenter:

a) *ă* (breve) variat vices cum *ĕ* (brevis), ut *sătum* et *sĕro*. Cf. n. 140, NB. 3.

b) *ĕ* (breve) 1.^m variat vices cum *ō*, ut *tĕgo* et *tōga*, *cobertura*, *toga*, *pĕndo*, *peso*, et *pōndo*, *en peso*, *del peso*, *equōs* (= *equus*) et *equĕ* (vocat.). 2.º cum *i*, ut *tĕgo* et *tig-num*, *tig-illum*. 3.º *ĕ* (breve) syllabae clausae, n. 11, transit in *ī* in syllaba aperta, ut *mīlĕs* *mīlī-tis*, *prīncĕps* *prīncī-pis*.

NB. *Ē* breve etiam amittitur, v. g. *s-unt*: cf. *es-t*; *gī-gn-o*, cf. *gĕn-ui*; *sido* pro **si-sd-o* a **si-sĕd-o*. (Syncope).

c) *ī* breve finale saepe mutatur in *ĕ* breve, ut *marĕ* pro *marī*. ² In medio verbo etiam expellitur, ut *valde* seu *valide*.

d) *ō* breve mutatur in *ū* breve in syllaba extrema, ut *servūs* pro *servōs*, *corpūs* pro *corpōs*, cf. *corpor-is*, *genūs* pro *genōs* (γενος), *domī-nūm* pro *dominōm*: cf. n. 25, adn. in ima p.

NB. *O* (longum et breve) etiam amittitur, v. g. *ne-pŭl-em* a *nepos*, et *ne-pt-em* a *ne-ptis*; *genī-tŏr-em* et *genī-tr-ĭcem*, *genī-tŏr* et *genī-trīce*.

e) *ū* breve mutatur in *ō* breve ante *r*, ut *fŏre* pro *fūre*, a radice

¹ Praemittuntur haec partim phonetica, partim morphologica, quod sint utilia ad ea quae sequuntur rectius cognoscenda. Quae ad compositionem et contractionem pertinent v. inferius, c. III. In toto hoc cap. de formatione verborum nonnulla traduntur solum ut veri similia. Cf. MENDIZÁBAL, LAURAND, VI, cct.

² *ai* incipit mutari in *ae* parte extrema saeculi sexti. Circa finem saeculi septimi et aetate Augustea vetus *ai* reviviscit. Gannucc. cap. XX, can. 6.

fu, cf. *fu-i*.¹ Etiam rejicitur, ut *disciplina* pro *discipulina*, a *discipulus*.²

f) *ei* fit *ī* longum, ut *hīc*, ab *heic*.³

g) *oi* 1.^m initio syllabae fit *oe*, ut *poena* (a *poina*); *oe* autem fit *ū*, v. c. a *poena pūnire* (pro *poenire*). 2.º in syllaba finali evadit *ī*, ut *equi* (ab *equoi*).⁴

h) «au coepit mutari in ō saeculo sexto, v. g. *Claudius* in *Clōdīus*». ⁵

II. Vocales saepe subjacent mutationi quantitatis:

a) *ā* (longum) vices variat cum *ă* (brevis), ut *āreo* et (*h*)*ārena*, *lābor* verbum et *lābo*, cet.

b) *ē* (longum) vices variat cum *ă* (brevis), ut *ēgi* et *ăgo*, *fēcī* et *fācio*; et cum *ĕ* (brevis) ut *sē-men* et *sĕro*, *ēmī* et *ĕmo*, *tēgula* et *tĕgo*, *sĕdes* et *sĕdeo* (et *sōlium*).

c) *ī* (longum) sufficitur *ĭ* (brevis), ut *fidus*, *fīdere*, cet. et *fīdes*, *fīdelis*, cet.⁶

d) *ō* (longum) sufficitur *ō* (brevis), ut *fōdi* et *fōdio*, *ōdi* et *ōdium*, *sōpīre* et *sōpor*; et *ă* (brevis), ut *dōnum* et *dāre*, *dātus*; *cōs* et *cātus*; item sufficitur *ĕ* (brevis), ut **majōs-em*, prisc. pro *majōr-em*, et *majēs-tas*, **honōs-em* pro *honor-em* et *honēs-tas*.

e) *ū* (longum) sufficitur *ū* (brevis), ut *lūceo*, *lūna*, pro **luc-na*, et *lūcerna*.

NB. Littorae finales *l*, *m*, *r*, *t* corripunt vocalem praecedentem natura longam, v. g. *tribundī*, cf. *tribunālis*; *amabūm*, cf. *amabāmus*; *amūr*, cf. *amōris*, *māūr*, cf. *μαῦρος*; *amūt*, cf. *amūs*, *monūt*, cf. *monēs*, *audīt*, cf. *audīs*. Sed de monosyllabis, n. 523.

III. Allquoties per epenthesim additur vocalis medio vocabulo, v. g. *ag-e-r*, cf. *agr-i*, *pulch-e-r*, *ūc-e-r* pro *ūcr-is*.

¹ «Antiqui moris fuit u vertere in o subsequente l, v. gr. *volnus* pro *vulnus*, *colt* pro *vult*, *Mercoles*; u vel o promiscue jam adhibetur prima parte saeculi sexti; rarius deinde oo. Cf. GARRUCC. *ibid.* V. n. 130, NB.

² Cf. Quintil., 4, 6, 49.

³ «ei pro ī (longo), in radicibus vocum ad antiquissimam linguam sic pertinet, ut ejus consuetudo nunquam sit intermissa». GARRUCC. *ib.*

⁴ «oe diphthongus medio saeculo septimo incipit locum tenere oi, qua aetate *mīrus* pro *moirus*, *lūdus* pro *loidus* aut *loīdus* scribitur». GARRUCC. *ib.*

⁵ *ib.* Nota mutationem du in b: *bellum*, olim *dvellum* sive *duellum*. *Aufugio*, cet. n. 167, I.

⁶ Cf. prisc. *fēdere* (fīdere) et *foidos* (fordus):

2. CONSONANTIIUM ¹

472 I. Ante *s* et *t* in derivatione *b* vertitur in *p*, ut a scrib-o, scrip-si, scrip-tum; in compositione raro: v. g. ob-lineo, raro op-lineo: cf. n. 139, I; c autem in *g* sequentibus *l*, *m* aut *n*, ut neg-lego a nec, seg-mentum a sec-o, ilig-nus ab ilic-is.

II. Dentales *d* et *t* excluduntur saepe *s* subsequente, ut fons pro *fontis, cf. font-is: cf. etiam n. 139, II.—Et *d* finale resecatur post vocalem productam: musā pro *musad, templō pro *templod, prō a *prod, certe et certō pro *certed, *certod.

III. *n* praecedens *s* finalem expungitur, vocalis autem brevis compensatione producitur, ut musās pro *musans, puerōs pro *puerons.

IV. *m* et *n*, praecedente consonante, ² e sibi praeponunt, ut ped-em pro ped-m, ped-ēs pro *ped-ens, v. praeept. proxime antecedens. Adduntur autem praesenti aliquorum verborum quae *a*, *i*, *u* habent in radice, ut fra-n-go, cf. frag-i, vi-n-co, cf. vic-i, ru-m-po, cf. rup-i. (Epenthesis).

V. *l* mutatur in *r* cum in altera syllaba est alterum *l*, ut familiaris, militaris pro *familialis, *militalis, caeruleus pro *caeluleus (caelum).

VI. *r* e contrario convertitur in *l*, ut agel-lus pro *ager-lus, stel-la pro *ster-la. Nota etiam hanc assimilationem perfectam in flam-ma pro *flag-ma, sum-mus pro *sup-mus, cf. supra, superior, concus-si pro *concul-si, mes-sui pro *mel-sui, penna (et pinna) pro *pet-na a pet-o, sel-la pro *sed-la a sed-co, quip-pe pro *quid-pe, cf. nem-pe; mes-sis pro *met-tis(?) cf. meto; mis-sus pro *mit-sus; sed mī-si pro mis-si, cel.

VII. Cum vox in duplicem explosivam ³ exit, posterior expungitur, v. g. lac pro *lact, cf. lact-is.

VIII. *s* vocalibus interiacens mutari solet in *r*, ut flor-is a flos, quaer-o pro quaes-o: cf. quaesumus, ama-re pro ama-se, cf. es-se. (Rhotacismus).

IX. *s* post *l* et *r* mutatur in praecedentem: vel-le pro vel-se, fer-re pro fer-se ante *f* sit *f*, ut differo pro *dis-fero, n. 168, II.

X. In principio vocabulorum aliquando consonantes mutationi fuerunt obnoxiae; sic guberno pro *cub-, cf. κυβερνῶ.

XI. Notanda hic apocopa, quae sit rejecta in fine littera, ut puer pro *puerōs; metathesis, cum littera locum mutat, v. g. crēvi a cerno, sprēvi a sperno, quod praesortim verbis liquidis evenit; syncope syllabica, cum duae syllabae concurrunt aut aequales, v. g. nutritrix pro *nutritrix, aut eadem consonante incipientes, ut stipendium pro *stipipendium ab stipem pendere.

¹ Mutatas consonantes in praeteritis et supinis v. in nn. 139-141, in praepositionibus, nn. 167-68, alias, n. 166, cel.

² Dicuntur nasutes vocales et hoc signo distinguuntur: *m*, *n*.

³ Dicuntur explosivae *b*, *c*, *d*, *g*, *p*, *t*.

II. DE FORMATIONE POSITIONUM NOMINALIUM

473

I. In prima declinatione haec sunt positiones:

	SINGULARI		PLURALI	
Nom.	$\bar{a} + (-s)$	= $\bar{a}$	$\bar{a} + -\bar{y}$	= ae^2
Gen.	$\bar{a} + -\bar{i}$ (arc. -s)	= ae	$\bar{a} + -r\bar{a}m$ (prisc. $s\bar{o}m$)	= $arum$
Dat.	$\bar{a} + -\bar{i}$	= ae	$\bar{a} + -\bar{i}s$ (raro - $b\bar{a}s$)	= $\bar{i}s^3$
Acc.	$\bar{a} + -m$	= $\bar{a}m^1$	$\bar{a} + (-m)s$	= $\bar{a}s^4$
Voc.	ut nominativus		ut nominativus	
Abl.	$\bar{a} + (-d)$	= $\bar{a}$	ut dativus	

II. Cur a nominativi corripitur causa manet ignota. S autem a nominativo primae rejicitur.

III. Genitivus exit in es . Sed haec positio substituitur per i locativum in prima et secunda declinatione; verum positionis es vestigia manent in genitivo *patrisfamilias*. Cf. 471, I, c).

IV. Vera ablativi terminatio non est simplex d , sed ed ; quare *mus* est a *musad*, *musad* a **musad*. Cf. 472, II.

V. A **musa-sōm* est **musa-rōm*, n. 472, VIII, et hinc *musa-rām*, n. 471, II, NB. et ib. I, d). Um pro *arum*, n. 23, NB. 2.

NB. In nonnullis thematis in ro amissa est per apocopen syllaba os (us), v. g. *puer*, *vir*. Cf. n. 25.

474

I. Secundae declinationis hi sunt exitus:

	SINGULARI		PLURALI	
	masc. et fem.	neut.	masc. et fem.	neut.
Nom.	-s	-m	- $\bar{y}$	- $\bar{a}$
Gen.	- $\bar{y}$	- $\bar{y}$	- $\bar{r}am$ (-um)	- $\bar{r}am$ (-um)
Dat.	- $\bar{i}$	- $\bar{i}$	- $\bar{i}s$	- $\bar{i}s$
Acc.	-m	-m	-(n)s	- $\bar{y}$
Voc.	—	-m	- $\bar{y}$	- $\bar{y}$
Abl.	(-d)	(-d)	- $\bar{i}s$	- $\bar{i}s$

II. O (breve) thematis in $\bar{y}$ est attenuatum in nominat. et accus., in $\bar{y}$ in vocativo. Cf. n. 471, I, b) et d).

III. Genitivus caret exitu, qui substituitur locativo: *dominōy* = *domini*: n. 471, I, g). Quae contractio fit etiam in nominat. et vocal. plur. Pro *domini* et *dominis* invenitur in titulis *dominei*, -eis; $\bar{i}$ enim saepe per ei scriptum est: n. 5 in ima p.

¹ Cf. n. 471, II, NB.

² Cf. n. 471, I, c).

³ Forma prima est *aīs*, *ai* autem in syllaba non initiali fit $\bar{i}$. LAUR. VI, 38.

⁴ Cf. 472, III.

IV. Dat. * *dominū* contrahitur in *dominō*.¹

V. Pro genit. *dominorum* cf. genit. *musarum*, *ō* producto per analogiam primae declinat. *Dicam*, *superum*, cct. a * *divo-om* — * *divōm* — *divōm*, n. 471, II, NB. = *dicum*, 471, I, d).

VI. * *Dominō-is* = *dominīs*, 471, I, g). * *Domino-us* = *dominūs*, n. 472, III.

475

1. Tertiae declinationis hae sunt positiones:

	SINGULARI		PLURALI	
	masc. et fem.	neut.	masc. et fem.	neut.
Nom.	(-s)	—	-ēs	-ā
Gen.	-īs	-īs	-ūm	-ūm
Dat.	-ī	-ī	(i) -būs	(i) -būs
Acc.	-m	—	-ēs	-ā
Voc.	(-s)	—	-ēs	-ā
Abl.	ē (d)	-ē (d)	(i) -būs	(i) -būs

II. Positio *īs* genitivi tertiae sit ab *ēs*;² *i* dativi ab *ay*;³ *em* et *es* accus. v. in n. 472, IV; ablativus in *ē* oritur ex locativo *i*, quod mutatur in *ē* n. 471, I, c); ablat. in *i* efficitur ex *i-ed* — *īd* — *i*; *ēs* nominativi et vocat. pluralis ex *ey-es* = *ēs*; *ūm* est ex *ūm*, n. 471, I, d).

III. Themata tertiae sunt:

1.^m labialia, ut *Arab-s*, *inop-s*.

2.º dentalia; quorum masculina et femin. amittunt dentalem ante *s*, neque habetur compensatio, ut *mīlēs* pro **mīlet-s*, cf. gen. *mīlīt-is*,⁶ *praesēs*, cf. gen. *praesīd-is*. Neutra vero dentalem in nominat. (et accus.) semper amittunt, ut *poēma*, *poēmat-is*. Substantiva autem cum themate in *nt*, saepe utramque consonantem, facta compensatione amittunt, ut *gīgās*, *gīgant-is*.

3.º gutturalia; quae in nominat. desinunt in *x*, ut *dux*, *duc-is*, *rex*, *reg-is*.

4.º nasalia, ut *hiem-s*. Neutra in *en* servant in nominat. thema purum, v. g. *carmēn*, *carmin-is*; cetera in *n* excludere nasalem solent, neque *s* recipiunt, ut *sermo*, *sermon-is*, *homo*, *homin-is*.

5.º liquida; quae carent *s*, ut *consul*, *consul-is*, *amōr*, *amōr-is*. Nominativus in *ter e* amittit in flexione, ut *pater*, *patr-is*.

1 I autem oritur ex *ay*. Ita etiam in prima declinatione. Cf. LAUR. VI, 87.

2 Cf. LAUR. VI, 122. Est etiam genit. in *us* apud priscos, ut *Custōrus*, *hominus* pro *Castorēs*, *hominūs*, n. 471, I, d); -*os* autem est ab -*es*: cf. ib. b) et gen. Graecus.

3 LAUR., ib. et 38.

4 Ib. 427.

5 Ib. 428 et 40.

6 Mutationem *ē* in *ī* vide n. 471, I, b) Compensationem recipiunt monosylla-
a, ut *pēs*, *vās* (*vūd-is*), et tria polysyllaba *abīs*, *ariēs*, *pariēs*.

6.º in *s*, ut *flos*, *flor-is*, 472, VIII; in polysyllabis vero *i* mutatur in *e* ante *r*, *u* in *o*, v. c. *cinis*, *cinēr-is*, *tempūs*, *tempōr-is*: cf. n. 471, l, d).

7.º in *i*; quorum masculina et fem. assumunt *s* in nominativo, ut *civī-s*, gen. *civ-īs*. (*Civīs* et *civeis* = *cives*, n. 41). — Animadverte in his neutra in *e*, *al* et *ar* pro *i*, *āl-e* et *ar-e*, ut *mare*, *animal*, *calcar*. Adde masculinis et femininis themata in *u*: *gru-s* et *su-s*.

476 Aliqua neutra rejiciunt ultimam consonantem cum *i* et *s*, ut *cor*, *mel* pro **cor-di-s*, **mel-li-s*. Nonnulla vero masc. et fem. amittunt *i*, sed *s* assumunt, quo fit ut eorum thema exeat in consonantem. Sunt ea quidem:

1.^m nomina in *x*, consonante praecedente, ut *fulx*, pro **falci-s*.

2.º monosyllaba labialia, ut *pleb-s*, et dentalia in *ns*, ut *fons*. (*Ops* huc minime pertinet).

3.º nomina in *ās*, *ātis*; *īs*, *ītis*; *ūs*, *ūtis*, ut *Arpīnās* pro prisco *Arpīnūtis*.

4.º participia in *ans* et *ens*, v. g. *aman-s* pro **amanti-s*.

477 I. Quarta declinatio nihil aliqd est omnino quam ipsa tertia, facta nonnunquam contractione in hunc modum:

	SINGULARI		PLURALI
N.	<i>manū-s</i>		<i>manūs</i> ²
G.	<i>manu-īs</i> ¹ = <i>manūs</i>		<i>manu-om</i> = <i>manuum</i>
D.	<i>manu-(ay)</i> = <i>manūi</i>		<i>manu-bus</i> = <i>manibus</i> ²
Acc.	<i>manū-m</i>		<i>manu-(ns)</i> = <i>manūs</i>
V.	<i>manū-s</i>		<i>manūs</i>
Abl.	<i>manu-ēd</i> , <i>manū-d</i> } = <i>manū</i>		<i>manu-bus</i> = <i>manibus</i>

II. Neutra vide n. 51. Genitivus in *i*, *ib*. I, desumptus est a secunda declinatione.

478 Ad quintam declinationem pertinent nomina in *ī-s*, praeterea *fides*, *res*, *spes*, aliquando *plebes*. Insunt in eis positiones primae, dempto nominativo (et vocativo) utriusque numeri, qui sibi assumunt. Cf. n. 53.

3. DE FORMATIONE POSITIONUM PRONOMINALIUM

479 I. Pronominibus demonstrativis et relativis triplex est terminatio masculina in nominativo:

1.^a *-s* finale, v. g. *i-s*, *qui-s*, *aliqui-s*.

¹ Vel *manu-os*: cf. n. 51, l, adn. in h. a. p. et I. a. u. n. VI, 441.

² Nominativus et vocat. plur. supplentur accusativo; dat. et ablat. ad modum tertiae.

2.^a ē ad radicale pertineans, ut *ille, ipse, iste*.

3.^a ī finale, ut *quī* pro *quē*¹, *hī*-c pro *hō*-i-cē; hanc particula est demonstrativa, cuius e per apocopen resecatur, n. 472, XI.

II. Positio feminina est communis, i. e. in -ā, ut *etā, illā*, cet. At cum masculina est in -ī (pro -oi), feminina est in -ae (pro -ai), ut *quae* (=qua-i), *hae*-c (=ha-i-cē, n. 472, XI).

III. Positio neutra est peculiaris in -d, ut *i-d, illu-d* pro *illo-d*, n. 471, I, d), *aliu-d, qui-d*, *ho-d*-cē (?) = *hōc* = *hoc*.

IV. Exitus ī dativ obtinet locum diphthongi, v. g. *ēi* pro **e-ei, il-ī* (= **illo-i* et **illa-i*), *ipsi* (= **ipso-i* et **ipsa-i*), *isti* (= **isto-i* et **ista-i*).

V. Accusativus masc. et fem. desinit in -m, ubi *hun-c* et *han-c* sunt pro *hum-c(e)*, *han-c(e)*, n. 166, VII, ablativus autem est idem qui in declinatione nominum, ut *hōc* pro **hod-cē; illū, illā* pro **illod*, cet.¹

VI. Pronomen relativum, interrogativum et indefinitum duplex habent radicale: *quo-*, fem. *qua-*, et *qui-*: ad hoc posterius pertinent *qui-s, qui-d, quibz, quem*. — Is constat ex duplici themate: *i* et *eo (ea)*. — *Iste* componitur ex pronomine *is* et themate *-to-*. Quare flectendum esset *is-to, *ea-ta, *ud-tod*. At prior pars immutata manet. — *Ipsē*, n. 96, 3. Origo pronominis *ille* non est satis comperta. — *Aliquis* est ex *ali* pro *alio (alius)* et *quis*.

480

I. Ad pronomina personalia et possessiva quod attinet animadvertenda radicalia in pronomine primae pers.: *ego* pro solo nominat. sing., *me* pro ceteris casibus, et pro plur. no-; in secunda pers. *no-* (in sing. *tu*, in tertia *su*). Apud praeos invenitur genit. *mis, tis*, dat. *mihei, tibi, sihei*, accus. et ablat. *med, ted*,² dat. pl. *nobeis, vobeis*.

II. Adjectiva possessiva oriuntur a radicali pronominum, addito suffixo -o-. Sic a *me-o-, me-u-s*.

4. DE POSITIONUM VERBALIUM FORMATIONE³

481

I. Ut in nomine, sic in verbo distinguendum est radicale seu thema a flexionis exitu sive a positionibus personalibus. Quod vel est generale sive primum, i. e. complexus litterarum quae sunt velut basis et fundamentum flexionis in omnique verbi forma reperiuntur, ut *ama*, vel est temporale sive secundarium, h. e. proprium alicujus temporis, efficiturque ex generali, addito suffixo. Ita ex radicali primario *ama* et suffixo -ba- oritur radicale imperfecti *ama-ba-*.

II. Flexio verbalis dicitur thematica, cum verbi radix conjungitur cum suffixis personalibus ope vocalis copulativae, ut *leg-i-s, leg-e-t, leg-a-mus, leg-u-nt*; athematica, cum vocalis copulativa deest, ut *fer-s, fer-t*.

¹ Item pluralis, v. g. **illo-i* = *illi*. Genitivi *hujus, illius*, cet. non satis explicantur.

² Acc. *sed*. In dat. sing. inveniri videtur suffixum locativum -bi (*hi*); cf. *i-bi, u-bi*.

³ Cf. LAUR. VI, 186-226, MENDIZÁBAL, cet.

III. Exitus personales hi sunt, cf. n. 111:

	ACTIVA	PASSIVA
Sing. 1. ^a	p. -m (aut deest) ¹	-r.
2. ^a	" -s (Perfect. <i>sti.</i> Imperat. - <i>to</i>). ²	-rī -rē (Imperativ. -rē, -tor).
3. ^a	" -t " " - <i>to</i>). ²	-tur " " -tor).
Plur. 1. ^a	" -mūs (pro mūr: cf. 471, I, d).	-mūr.
2. ^a	" -līe (Perf. - <i>stis.</i> Imperat. - <i>te</i>). " " " - <i>to</i>).	-mūrī. ³
3. ^a	" -nt " -runt, rē " -nto).	-ntur (Imperativ. -ntor).

482

a) Radicale praesentis efficitur ex radicali primario, cum hoc exit in consonantem aut in u, n. 103, addita vocali thematica o, ut leg-o, mīnū-o, quae in leg-ū-nt pro prisco leg-ūt mutatur in u, n. 471, I, d), mutatur vero in c, r subsequente atque in fine dictionis, ut leg-ū-ris et leg-ū; in ceteris casibus mutatur in y, nt, leg-y-mus. Cum autem radicale primum exit in vocalem, i. e. in prima, secunda et quarta conjugatione, vocalis thematica contrahitur cum vocali radicalis, ut amā (i)-s, monē (i)-mus, audī (i)-tis.

NB. Aliqua verba tertiae conjugationis efficiunt radicale praesentis ope suffixorum no, sco, to, io, cct., ut ster-no, no-sco, mil-to, fug-io, mor-ior; fi-n-do, fra-n-go, ru-m-po, pro * fid-no, * frag-no, * rup-no, cct.

b) Radicale praesentis imperativi idem est quod praesentis indicativi.

c) Radicale praesentis subjunctivi efficitur o mutato in ā, ut leg-a-m, mone-a-m, audi-a-m, et in ē, ut am-e-m. Pauca verba habent suffixum i optativum, ut s-i-m, nol-i-m, cct.

d) Praeteritum imperf. indic. adiungit suffixum bū, ut ama-ba-m, mone-ba-m, leg-e-ba-m, audi-e-ba-m. Excipe sum cum compositis.

e) Imperf. subjunctivi addit se (=re 472, VIII) radicali indicativi, ut ama-re-m, mone-re-m, leg-e-re-m, audi-re-m.

f) Futurum imperf. indic. fit addito bo radicali praesentis primae et secundae conj. et a-m radicali tertiae et quartae, ut amā-bo, monē-bo, leg-a-m, audi-a-m. O suffixi bo subiacet mutationibus praesentis lego, ut ama-bis; a vero primae personae vertitur in e in reliquis leg-es, leg-et, cct.

483

a) Perfectum indicativi, n. 140.

b) Plusq̄p̄tū indicativi efficitur ex themate perfecti et suffixo -esā-, quod fit -era-: 472, VIII, ut * amav-esa-m = amav-era-m: n. 471, II, NB.

c) Futurum perfectum indicativi fit ut plusq̄p̄tū; sed pro ā sibi adsciscit o praesentis: amav-ero, pro * amav-eso: cf. cap-so. Sed tertia pers. plur. desunt in i-nt, non in u-nt.

d) Perfectum subjunctivi est ut futurum perfect. indicat., sed pro o habet i, ut amaverim. (Est aoristus sigmaticus: cf. au-sim).

e) Plusq̄p̄tū subj. fit a radicali perfecti indicativi et suffixo -sse-, v. g. amavi-ss-e-m.

f) Praesens infiniti radicali praesentis addit se = re, in pass. si = ri, 472, VIII, ut amā-re, amā-rī. Sed in tertia leg-ere leg-i.⁴

1. O praesentis obscurum remanet.

2. Pro tod: cf. n. 472, II.

3. Videtur nominativus plur. masc. subaudito estis. Cf. λυόμενοι.

4. Se videtur ortum ex suff. -s- et positione locativa i mutata in ē: cf. n. 471, I, c). Quod si res ita se habet, praes. infin. est nomen verbale locativum. I passivum est priscus dativus, ut Graecus infin. — τι.

g) **Perfectum infiniti** ut plusqpf. subjunctivi, dempta positione personali, v. g. *amavi-ssē*.

h) **Gerundium et gerundivum** radicali praesentis addunt *udu-s, endu-s*, ut *ama-ndi, audi-endus*. Cf. n. 120, I.

i) **Supinum**, n. 141.

l) **Participium praesentis** adjicit *nti* radicali praesentis, in quarta *enti*; cf. n. 476, 4.º

m) **Participium futuri** fit ex supino, addito suffixo *-uro-*, ut *lec-t-urus*.

484

In verbo *sum* flectendo a) e radice *es*, pag. 101 extr., nonnunquam excluditur, v. g. *sum, sumus*.

b) Cum s vocalibus interjacet, mutatur in v, ut *er-o, fu-er-t-m*; 472, VIII.

c) i subjunct praes. suffixum est optativi, quod apud priscos est *ie*: 471, I, f).

d) Infinitivus *scire* est pro *scire*, 471, I, e); *fuere* autem pro *fu-isse*, 472, VIII.

e) *ens, entis* pro *s-e-ns, s-e-ntis*, cf. n. 472, IV et ab *sens*.

CAPUT II. DE FORMATIONE VERBORUM PER DERIVATIONEM

I. DERIVATIO IN GENERE

485

Radix appellatur simplex et primigenium dictionis elementum, quod stirpi seu familiae derivatorum originem praebet, quodque his communem tribuit notionem sive significationem. Radix sere monosyllaba est.

Igitur dictio primitiva est aut derivata: illa efficitur ex radice et simplici flexionis exitu, v. g. *reg-o, rex*, i. e. *rec-s* pro *reg-s*; cf. n. 139, 2.º Derivata constat ex radice et flexionis exitu, interjecto suffixo, ut *am-a-re, reg-ali-s*. Suffixum autem est particula derivationi inserviens et notionem radice generalem contrahens ad aliquid singulare significandum, v. g. cum qui regit, ut *rec-tor*, vel instrumentum quo quis regitur, ut *reg-ula*, ccf.

NB In voce primitiva radix et radicale idem est; sed in derivata radicale radice et suffixo constituitur.

Derivata autem sunt vel primaria vel secundaria. primaria sunt quae unum suffixum continent, v. c. *rec-tor*; secundaria quae plura, ut *am-a-tor, am-a-tor-m-s*.

486

I. In verbis derivatis vocalis extrema vocis primitivae rejicitur saepe vel attenuatur, v. g. *arc-ula* ab *arca*, *dūr-i-tia* a *dūrus*.

II. Cum duae consonantes in derivatione concurrunt, eliditur aliquando consonans ultima radice aut radicalis, ut *ful-men* a *fulg-eo*, *mū-bilis* a

mōe-co, rī-sus a rīd-co, tormentum a torqueo, carpo-lentus a corpus; aut interjicitur vocalis euphonica ĭ, ē, ū, raro ō, ut sanct-ī-las et sanct-ī-mōnia a sanct-us, pi-e-las a pius, mon-u-mentum et mon-i-mentum a mon-co, vi-o-lentus.

NB. Quandoque *i* euphonicum inter vocalem et consonantem interjectum cum altera vocali contrahitur, v. g. *peri-culum* pro *peri-i-culum* a *peri-or*, cf. *ex-prior*.

III. Inveniuntur aliquando verba similiter cadentia, quorum tamen suffixum diversum est, v. g. *funes-tu-s* a *funer-is* (pro *funes-is*, n. 472, VIII), et *mod-estu-s* a *mod-us*.

IV. Quemadmodum verba derivata primitivis, sic composita simplicibus opponuntur. Vox simplex, sive primitiva sive derivata, ea est quae unicam radicem complectitur, ut *rex*, *amātor*. Composita vero illa est quae plures continet, ut *magn-animus*, *in-am-abilis*.

Adn. Plura vocabula simul derivata sunt et composita.

II. SUBSTANTIVA DERIVATA

1. A VERBIS

487 Substantiva derivantur a radice aut a radicali verbo-
rum, substantivorum, adjectivorum.

Particulæ quae inserviunt substantivis derivandis a verbis sunt maxime:

a) *or*, quae jungitur radicibus verborum primæ, secundæ ac tertiæ conjugationis; [substantiva autem derivata actionem aut statum significant], ut *am-or*, *dol-or*, *fur-or* ab *amo*, *doleo*, *furo*.

b) *tor* et *sor*, [quæ indicant personam generis masculini, addunturque radicali verborum eodem pacto quo *tum* et *sum*], ut *ama-tor*, *mon-ī-tor*, *lec-tor*, *audi-tor*, *largī-tor*, *cur-sor*, *ton-sor*.

NB. 1. Nominibus masculinis in *tor* et *sor* respondent aliquando feminina in *tria*, ut *vena-tor*, *vena-tria*, *ul-tor*, *ul-tria*; *expul-sor*, *expul-tria*. Quod si nomina in *sor* oriuntur a verbis dentalibus, dentalis mutatur in *s* ante suffixum *tria*, ut *tons-tria* a *tondeo*.

NB. 2. *ū-tor*, *ī-tor* junguntur etiam radicali substantivorum, v. c. *viātor*, *gladiātor*, *funditor*, *vinitor*, *janitor*, *janitriā*, a *via*, *gladius*, *funda*, *vinca*, *janua*.¹

NB. 3. Suffixum *ō* raro additur radici verborum ad nomina substantiva masculina efficienda, ut *err-o*, *āmis*, a verbo *erro*.

c) *tio*, *tus*, *tūra*; *sio*, *sus*, *sūra*, quæ actionem vel actionis effectum sæpius exprimunt, junguntur etiam verbis ut formæ supini *tum* et *sum*, v. g. *mo-tio*, *mo-tus*, *na-tio*, *na-tura*, *cul-tus*, *cul-tura*; *vi-sio*, *cen-sio*, *vi-sus*, *cen-sus*, *cen-sura*.²

¹ Vel potius a verbo obsoleto derivantur: cf. (*dē-viare*), *dī-gladiari*. V. NONELL, *Cantidad*, n. 485.

² Supina nihil sunt aliud quam accus. et ablat. horum nominum in *tus* et *sus*. Ut *censura*, sic *dictatura*, *præfectura*, *praetura*, *quaestura*.

[NB. Cum verbum duplex suffixum admittit, scriptores recentiores saepius usurpant illud in *tas*.

d) *io, ium, ido, igo* indicare solent actionem etiam aut effectum, v. g. *obsid-io, contag-io; gaud-ium, od-ium; cup-ido, lub-ido; or-igo, vert-igo*. (At aliam notionem continent *legio, a lego, escojo; perfug-ium, refugio, asilo, cel.* Nota *vor-āgo* a *voro, im-āgo* ab *im-i-tor*.

e) *ēla* jungitur praesenti et supino verborum, ut *med-ēla, quer-ēla, corrupt-ēla, lut-ela*: cf. *lutus; clientela (cliens)*.

f) *ies* verbis additum notare solet effectum externum, ut *ac ies, conger-ies, effig-ies, spec-ies*.

g) *men* notat a) rem quae aliquid agit, aut in qua aliquid agitur, ut *flū-men* pro **flū-i-men*, h. e. id quod fluit; *lū-men* pro **luc-men*, id quod lucet; *ag-men*, id quod agitur; *exa-men*, id quod exagitur; aut significat effectum, instrumentum, actionem, ut *acū-men*, id quod acutum permanet, «punta»; *volū-men*, quod volutum manet, «rollo»; *nō-men*, id quo quis notus est; *certa-men* seu actio certandi.

h) *mentum* notat instrumentum, aptitudinem ad linem: *orna-mentum, instrū(i)-mentum, al-ī-mentum, condī-mentum, a condire, mon-ū-mentum, adjū-mentum* pro **adjuv-mentum, seg-mentum*: 472, l.

NB. 1. Suffixum *ū-mentum* etiam reperitur cum substantivis et adjectivis primae et secundae declin., ut *ferr-a-mentum, atr-a-mentum*, lintā de escribē. Cf. *fer-ratus, atratus*.

NB. 2. Multa substantiva in *men* sunt in usu tantum apud poetas et scriptores aevi sequioris. Sic *conamen, hortamen, molimen, tentamen* (et *tentamentum*), *velamen*, pro *conatus, hortatio, molitio, tentatio, velamentum*. Nota *teg-i-mentum, teg-u-mentum, teg-mentum; teg-i-men, teg-u-men, teg-men*.

i) *bulum* et *culum* (apud priscos et poetas saepe *clum*) et *trum* exprimunt instrumentum, ut *voca-bulum, gubernā-culum, ara-trum*; aliquando locum, ut *lat-i-bulum, cena-culum*.

NB. 1. Sequentē *trum, d* et *t* mutantur in *s*, ut *ros-trum* a *rodo, claus-trum*, i. e. locus clausus.

NB. 2. Radici *e, g* finitae pro *culum* additur *ulum*, ut *jac-ulum* a *jacio, vinc-ulum* a *vincio, cing-ulum*.

NB. 3. Cum in radice verbi invenitur *l*, adhibetur suffixum *brum* et *crum* pro *bulum* et *culum*, v. g. *flū-brum, lavā-crum, sepul-crum*.

NB. 4. Sic *turibulum, candelatrum, cel.* a substantivis *tas, candelā, cel.*

Adn. Sunt alia suffixa verborum; *ma, num, cel.* ut *victima, dū-num, disci-pulus, alu-mnus, cel.]*

1 Eodem pacto *crī-trum* a *cerno*, et feminina in *bra*, ut *dolū-bra, lat-ē-bra, ver-ū-bra*. De quantitate syllabae *tu* non satis constat in *involu-crum*, quae longa est apud Plautum, brevis apud Prudentium. Utrum licentia ille usus sit, an hic peccaverit doctiores viderint. *ALVARO* longa est, quod oriatur a supino: n. 441. *LE BRUN S. J.* etiam *Melius*, inquit, *tertia producitur ab INVOLUTUM. Novus Apparatus Virgilii Poëticus*. Parisiis, 1666 (?)

2. SUBSTANTIVA DERIVATA A SUBSTANTIVIS

488

Particulae quae inserviunt substantivis derivandis ab aliis substantivis sunt potissimum:

a) *al*, quae praecedente *l* mutatur in *ar*, cf. 472, V, ut *anim-al*, *calc-ar*, *pulvīn-ar*, ab *anima*, *calx*, *pulvīnus*.—Proprie est suffixum adjectivum *ālis* seu *āris* in terminatione neutra, e dempto, quod tamen in paucis servatur, v. g. *fōc-ale*, a *fauces*.

b) *ārius*, quae exprimit artis exercitium aut vitae genus, ut *argent-arius*, *sic-arius*, *statu-arius*; *ārium* autem significat locum ubi res asservatur, ut *aer-arium*, *gran-arium*, *semin-arium*; *āria* notat aliquando locum, ubi aliquid elaboratur, ut *argent-aria*, mina de plata, casa de cambio.

c) *ātus*, quae indicat magistratum, v. g. *consul-atus*, *tribun-atus*.

d) *ētum*, quae addita nominibus arborum et arbuscularum indicat locum arboribus consitum: *arundin-etum*, *myrt-etum*, *oliv-etum*, *querc-etum*.¹ Sine *e*: *carec-tum*, *salic-tum*, *virgul-tum*, *arbus-tum*.

[e) *īle*, quae addita animalium nominibus significat stabulum: *hub-ile* (et *bov-ile*), *ov-īle*; item adjuncta verbis designat locum actionis, ut *cub-ile*, locus ubi cubatur, *sed-īle*, locus in quo sedetur.

f) *īna*, quae cum nominibus personarum indicat artem et locum ubi ars exercetur: *medic-ina*, *doctr-ina*, *tonstr-ina*, cf. n. 487, b), NB. 1, *ustr-ina*.²

g) *īum*, quae cum nominibus personarum notat coetum, munus, actionem: *colleg-ium*, *sacerdot-ium*, *minister-ium*. Addita nominibus in *tor* (*tor-ium*) locum significare solet, ut *auditor-ium*.

h) *ōnus*, *ōna*, *ūnus*, quae designant excellentiam aut munus, ut *patri-ōnus*, *matr-ōna*, *trib-ūnus*, *Pom-ōna*.

NB. Sunt alia suffixa vel rara, vel quorum significatio vaga est excurritque latius, vel quorum primitiva nondum satis cognoscuntur, v. g. *lect-ica* a *lectus*, *techo* (*rubr-ica* ab adject. *ruber*), *ut-ica*, ut *fabr-ica*, *man-īra*, *lan-ica* (*tril-īcum* a *tero*, subaudi *granum*, cf. n. 499, c), *milit-ia*, *ol-ica* ab *oleum*; *test-ūmōntum*; addit *aer-ūgo* ab *aes*, *lan-ūgo*, *vesper-ūgo* (ab adject. *alb-ūgo*, *sals-ūgo*); *vir-ūgo* (*indūgo*, *propāgo*), *cent-ūria* a *centum*, *dec-uria*.

489

Nominibus masculinis in *ur* et *er* declin. secundae personarum et animalium respondent feminina in *a*, ut *capra* (*caper*), *dea*, *equa*, *magistra*; in *tor* respondent fem. in *trix*, n. 487, b), NB. 1.

Haec dicuntur nomina mobilia. Etiam, raro tamen, jungitur a thematis tertiae

¹ Cfr. *viñedo*, *olmedo* et *olmeda*, *acebedo*, *acebeda* (et *acebat*) *alameda*, *sauceda*, cct.

² *Officina* vel oritur ab *officium* vel contractum est ab *opificina*, *piscina* a *piscis*, *rapina* a *rapio*, *ruina* a *ruo*.

ad fingenda substantiva fem.: *antistita*, *clienſa*, *hoſpita*, *libicula*. Nota *reg-ina* et *gall-ina*, *laena*, *aria*, *neptis* (*nepos*), *socrus* (*socer*).

490 Suffixo *lus*, *la*, *lum* aut *culus*, *cula*, *culum* addito substantivis, aliquando adjectivis, efficiuntur deminutiva, quae rem parvam seu deminutam indicare solent, vel etiam frequenter teneros animi sensus, nonnunquam rem ridiculam vel parvi momenti; ut *hort-u-lus*, huertecito, hortezuelo, jardincito, *Tulli-o-la*, *mater-cula*, una pobre madre, *ingeni-o-lum*, un corto ingenio, un escaso talento, *pulchellus puer* dictum de viro deformi. Genus deminutorum desumitur ex vocibus primitivis.

In deminutivis autem effingendis haec animadvertite:

1.º Particula *lus*, *la*, *lum*, interjecto ð euphonico, conjungitur radicali primae et secundae declin., item tertiae quod exit in *e* vel *g*, nonnunquam dentati. Quod si radicalo primae et secundae est in *e* aut *i*, interponitur ð pro ð, seu deminutivum est in *lus*, *a*, *um*.

RAD. 1. ^{ae}	RAD. 2. ^{ae}	RAD. 3. ^{ae}
<i>anim-u-la</i>	<i>aurit-u-lus</i>	<i>adulescent-u-lus</i>
<i>caupon-u-la</i>	<i>columb-u-lus</i>	<i>astat-u-la</i>
<i>cen-u-la</i>	<i>frust-u-lum</i>	<i>fac-u-la</i>
<i>gall-u-la</i>	<i>horrid-u-lus</i> (<i>a</i> , <i>um</i>)	<i>merced-u-la</i>
<i>litter-u-la</i>	<i>lect-u-lus</i>	<i>nutric-u-la</i>
<i>penn-u-la</i>	<i>parv-u-lus</i> (<i>a</i> , <i>um</i>)	<i>radic-u-la</i>
<i>puell-u-la</i>	<i>puer-u-lus</i>	<i>reg-u-la</i>
<i>pup-u-la</i>	<i>ram-u-lus</i>	<i>reg-u-lus</i>
<i>virg-u-la</i>	<i>serv-u-lus</i>	<i>tonstric-u-la</i>

Et vocali praecedente:

<i>alve-o-lus</i>	<i>corne-o-lus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> ,	<i>glori-o-la</i>
<i>arane-o-la</i>	<i>delici-o-lae</i>	<i>palli-o-lum</i>
<i>besti-o-la</i>	<i>fili-o-lus</i>	<i>Pute-o-li</i> (<i>orum</i>)
<i>calce-o-lus</i>	<i>fili-o-la</i>	<i>urce-o-lus</i>

2.º Si radicale primae aut secundae declin. finitur litteris *a* vel *r* vocali praecedente, hae saepe litterae mutantur in *l* per assimilationem, addita radicali syllaba *lus*, *a*, *um*; sic:

<i>catel-la</i> a <i>caten-a</i> , <i>ajorca</i> ,	<i>corol-la</i> a <i>coron-a</i>	<i>puel-la</i> ab <i>puer-a</i>
<i>brazuleto</i> , <i>pulsera</i>	<i>libel-lus</i> a <i>liber</i>	<i>puel-lus</i> a <i>puer</i>

Sic deminuantur verba, quorum radicale desinit in litteram *r*, praecedente labiali aut dentali; h. e. expungunt liquidam recipiantque *ellus*, *a*, *um*; velut:

<i>canistel-lum</i> a <i>canistr-um</i>	<i>capel-la</i> a <i>capr-a</i> (* <i>caper-a</i>)
<i>fenestel-la</i> a <i>fenestr-a</i>	<i>label-lum</i> a <i>labr-um</i>
<i>libel-la</i> a <i>libr-a</i> (* <i>liber-a</i>)	<i>scalpel-lum</i> a <i>scalpr-um</i>

491 In nominibus autem finitis in *ulus*, *ula*, *ulum* et nonnullis in *uus*, *ua*, *uum*, hae positiones mutantur in *el-lus*, *el-la*, *el-lum*. Aliqua ex his in *ulus* jam deminutiva sunt: *ocellus* ab *oculus*, *tabella* a *tabula*, *cistel-la* a *cist-u-la* a *cista*,¹ *porcel-lus* a *porc-u-lus* a *porc-us*, *agnel-lus* (**agn-u-lus*), *asel-lus* ab *asinus*, *lamel-la* a *lamina*.

¹ Adhuc a *cistella* fit a Plauto *cistell-u-la*, a *lamella* *lamellula*.

NR. In paucis deminutio fit per *illus*, *a*, *um*, pro *ellus*, v. g. *bacillum*, *puleillus*, a *baculum*, *puleinus*. Sic *pugillus*, *sigillum*, a *pugnus* et *signum*, et a nominibus tertiae *anguilla*, *codicillus* (*lapillus*, pro *lapid-lus*).

492

Suffixum *culus*, *a*, *um* additur:

1.^m nominativo tertiae finito in *r* et *s*, cum hoc *s* thematicum est, ut *mulier-cula*, *passer-culus*, *pauper-culus*, *corpus-culum*, *flos-culus*, *munus-culum*, *os-culum*; cum comparativis *darius-culus*, *grandius-culus*, *celerius-cule*, *cel.*

Sic: *arbus-cula* (*urbos*), *rāmus-culus* (*rūmor*), *vas-culum*.

2.º radicali tertiae in *i*; sed nomina in *es*, genit. *is* pro *ī* habent *ā*, ut *aedī-cula* ab *aedis* (et *aedes*), *dulcī-culus*, *a*, *um*, *fascī-culus*, *ignī-culus*, *nācī-cula*, *cōfī-cula*, *partī-cula*, *3 rōfī-culam*, *vernī-culus*, *molō-cula*, *nubō-cula*, *vulpō-cula*. Similiter *sū-cula* (*sus*).

3.º quintae declinationis, *s* nominativi euphoniae gratia sublato: *diē-cula*, *plebē-cula*, *rē-cula*, *spē-cula*.²

4.º paucis nominativis secundae et nominativo quartae, dempta nominativi terminatione, addito *ī*, *convent-ī-culum*; *art-ī-culus* (*artus*); *con-ū-ī-culum*, *vers-ī-culus*.

Quibus addo *cub-ī-culam* a *cubo* et *cuniculus*.

493

Unculus suffixum est multorum in *o*, *ōnis* et *o*, *ōnis*. Pleraque in *o*, *ōnis* verbalia sunt:

<i>canti-uncula</i>	<i>imag-uncula</i>	<i>pugi-unculus</i>
<i>capēl-uncula</i>	<i>lecti-uncula</i>	<i>serm-unculus</i>
<i>contracti-uncula</i>	<i>orati-uncula</i>	<i>sessi-uncula</i>
<i>hom-unculus</i> , <i>homin-</i>	<i>possessi-uncula</i>	<i>virg-uncula</i>
<i>cio</i> , <i>homullus</i> ¹		

Sic *caruncula*, et alique nomina secundae declinationis, ut *avunculus*, *mendacunculum* (*frannunculus* v. *iana*):

494

[Propria poetarum sunt, quae a grammaticis patronymica vocantur. Haec fere a Graecis nominibus fiunt, dicunturque patronymica, quod formentur frequenter a parentum nominibus, et filium aut filiam significant, ut *Pelādes*, i. e. Achilles *Pelei* filius, *Thaumantias*, i. e. Iris *Thaumantis* filia, *Iliades*, i. e. Romulus ab *Ilia* matre, *Latōis*, i. e. Diana *Latoniae* filia.

Sed oriuntur etiam:

a) A majorum nominibus, et nepotem aut neptem aut ex poste-

¹ H. e. cum in genit. transit in *r*. *ōr-is* ab *or*, *muner-is* a *munus*, *cel.* Cf. n. 472, VIII.

² Nomina in *s* tertiae, praecedente consonante, habendae sunt tanquam radicalia in *i* cf. n. 476, 2.º

³ At *spēcula*, cf. *speculari*, *stakaya*, *altura* (observatio).

⁴ Particula **unculus** ex **uncio** derivata videtur, utraque autem ex **uncia**; quae quam apte inserviant formandis deminutivis unciae significatio docet. Nam **uncia** intelligebant Latini minimam cuius rei libet partem, nominatim vero *asses* sive librae Romanae.

ris aliquem significant, ut *Aeacides* *Aeaci* nepos, i. e. Achilles; aut ab *Aeaco* originem trahens, i. e. Pyrrhus Epirotarum rex.

b) A fratribus, ut *Phorōnis*, i. e. Io sen *Isis* *Phoronei* soror, *Phaëthontias*, i. e. soror *Phaëthontis*.

c) A regibus et conditoribus, ut *Romulidae*, i. e. Romani, a *Romulo*, *Dardanidae*, i. e. Trojani, a *Dardano*, iidem *Troes* a *Troe*; *Cecropidae*, i. e. Athenienses, a *Cecrope*, iidem *Thesidae*, a *Theseo*.

d) A regionibus, urbibus, montibus, fontibus, fluviiis aliisque rebus. Quae formam quidem patronymicam habent, re autem vera gentilia sunt aut pro possessivis adjectivisque nominibus ponuntur, ut a regionibus: *Asis*, gen. *Asidis* vel *Asidos*, *Itālis*, *Libystis* a *Libya*, *Ausōnis*, *Sarmātis*, *Sicēlis* a *Sicilia*; ab urbibus: *Itias*, *Sidōnis*; a montibus: *Erymanthis*, *Maenalis*, *Pīētis*; a fluminibus: *Tritōnis*, *Phasie*, cet.

495

In patronymicis formandis haec praecipue notanda:

1.^m A nominibus primae declinationis sunt a) patronymica masculina in *ādes*, gen. *adae*, ut ab *Iliā* *Iliādes*, i. e. *Romulus*, ab *Aenēā* *Aenēādes*, *ae*, descendente de *Eneas*, plur. *Aeneadae*, *um*, n. 23, NB. 2, *Hippotades*, i. e. *Acolus Hippotae* filius.— b) feminina in *eis*, *eidis* sen *eidos*, ut *Aenēis*, *Aenēidis* vel *Aenēidos*.

NB. Nomina primae declinationis aliquando assumunt *iādes*, *ae*, ut *Anchises* *Anchisādes*, *Laërtes* *Laërthades*; pro genere feminino *ias*, *iādis*, ut *Pelias*, *ae*, *Pelias*, *Peliādis*, filia *Pelias*, *Acētes* vel *Acēta* *Acētus*, etiam *Acētis*, filia *Acetae* (*Medū*). (Sunt etiam alia suffixa: a *Philyra* *Philyrides*, i. e. *Chiron centaurus*, a *Libya* *Libystis* (ursa), ab *Aenea* *Aenēides*, iulus *Aeneae* filius, ab *Asia* *Asis*, cet.)

2.º Nomina secundae declinationis a) *us* finita assumunt *ides* pro masculinis, ut *Aeacus* *Aeacides*; sic *Prīamides* a *Prīamo*, *Aeolides* ab *Aeolo*, *Tantalides* a *Tantalo*; pro genere fem. *is*, *idis*, ut *Aeolis* ab *Acolo*, *Asōpis* ab *Asopo*, *Tantalides*, *Bēlidēs*, *um*, *Ov. M.* 4, 462; cet.

NB. 1. Nonnulla paenultima habent longam, ut *Belides*, *Lycurgides*, *Amphiraides*. Helidae nomen *Palamedis*, *Verg. Aen.* 2, 82.

NB. 2. Quae a nominibus secundae declinationis sunt interdum etiam in *iādes* exeunt, ut *Asopiades*, ab *Asōpo*, *Battiades* a *Batto*.

Lūpētānidēs ab *Lupeto*, pro *Lapetides*, longius a norma recessit. *Ov. M.* 4, 632.

b) Nomina in *eus* faciunt *ides*, *ae*, paenultima longa, ut *Atrous*, *Atrīdes*. Sic *Pelides*, *Alcides*, *Achillīdes*, *Thesīdes*, *Tydidēs* et sexcenta alia. In genere fem. faciunt *ēis*, *ēidis*, ut *Nerēis*.

c) Nomina in *ius* assumunt *iādes*, *ae*, ut *Theslius* *Thestiades*, *Menoetiades*, *Naupliades*; pro genere fem. *ias*, *iādis*, ut *Thestias*.

NB. Nonnulla feminina derivata a nominibus secundae exeunt in *inē*, ut *Nep-tūnīne*, *Nerīne* a *Nereo*.

3.º Patronymica masculina a tertia declinatione orta exeunt in *ides*, *ae*, ut *Agēnor* *Agenorides*, i. e. *Cadmus* filius *Agenoris*, *Thes-*

torides, i. e. Calchas filius *Thestōris*, *Actorides*, i. e. Patrōclus nepos *Actoris*; feminina vero exeunt in *is*, *idis*, ut *Atlantis*, *idis* ab *Atlante*, *Thaumantis* (et *Thaumantias*).

Excipe 1.º Nomina *as* finita, quorum gentivus exit in *antis* sibi adiungunt *iādes*, *as*, pro masculinis, ut *Abas Abantiādes*. Sic *Atlantiādes*, *Poeantiādes*, cet.

2.º Eodem fere modo formantur, quae a nominibus in *on* fiunt, ut *Telamon Telamoniādes*, *Laomedon Laomedontiādes* cet.

A *Scipione Scipiādes*, *um*, imminuto verbo, nascitur.

496 Igitur 1.^m patronymica masculina in *iādes*, *ae*, fiunt a nominibus primae declin., ut *Aenēades* ab *Aenēas*.

2.º Masculina in *iādes*, *ae* fiunt a nominibus secundae in *ius*, ut *Thestias* a *Thestius*, aliquando a nominibus primae, ut *Anchisiades* ab *Anchises*, et tertiae, ut *Atlantiades* ab *Atlas*.

3.º Masculina in *ides*, i brevi, fiunt a nominibus in *us* secundae, ut *Prīamides* a *Prīamus*, et saepe a nominibus tertiae, ut *Agenorides* ab *Agēnor*.

4.º Masculina in *ides*, i producto, fiunt a nominibus secundae in *eus*, ut *Tydidēs* a *Tydeus*.

5.º Patronymica feminina in *eis*, *eidis* (*eidos*) oriuntur a nominibus primae, ut ab *Aenās*, *Aenēis*, *Aenēidis* vel *Aenēidos*; item a nominibus secundae in *eus*, ut *Nerēis* a *Nereus*.

6.º Feminina in *ias*, *iadis* oriuntur a nominibus secundae in *ius*, ut *Thestias* a *Thestius*, aliquando primae, ut *Aectias*, filia *Aeētae*, et tertiae, ut *Thaumantias* (et *Thaumantis*) a *Thaumas*, *antis*.

7.º Feminina in *is*, *idis* oriuntur a nominibus in *us* secundae, ut *Aeōlis* ab *Aeolus*, et a nominibus tertiae, ut *Thaumantis* (et *Thaumantias*).

8.º Ad genus et declinationem quod attinet animum advertit.

a) Quae in *ades* et *ides* exeunt masculina sunt et primae declinationis, ut *Pelides*, i. e. Achilles; *Aeacides*, i. e. Achilles idem, etiam Pyrrhus; *Aeneādes*, descendente de Eneas.

b) Quae in reliquis syllabas exeunt feminina sunt, et quidem in *as* et *is* declinationis tertiae: quae vero in *iae* primae: *Thestias adis*, i. e. Althaea, *Atlantis idis*, i. e. Electra, *Nerine es*, i. e. Galatēa.]

3. SUBSTANTIVA DERIVATA AB ADJECTIVIS

497 Praecipua suffixa quae inserviunt derivandis substantivis ab adjectivis haec sunt:

a) *tās*, *tia*, *tūdo*, quae qualitatem exprimunt, ut *ver-i-tas*, *cru-del-i-tas*; *just-i-tia*, *trist-i-tia*; *aegr-i-tudo*, *simil-i-tudo*.

NB. 1. Cum adjectivum est in *i-us*, *i* copulativum convertitur in *ē*, ut *pi-ē-tas* a *pius*, *soci-e-tas* a *socius*. *I* euphonico carent *libertas*, *paupertas*,¹ *pubertas*, *ubertas* (*facultas*, *difficultas*). Adjectivis quorum radicale exit in *st* additur *ā*, ut *honestas*, *cenustas*. *Potestas* est a *potis*, *e*.

NB. 2. Pauca substantiva in *tas* derivantur a substantivis, ut *auctoritas*.

NB. 3. Tūto convertitur in *udo* post *t* radicalis polysyllabi, ut *consuet-ūdo*, *mansuet-ūdo*.

NB. 4. Cum aliquibus usurpatur duplex forma *tās* et *tūdo*, *tia* et *ties*, v. g. *necessitas* et *necessitudo*, *pigritia* et *pigrities* (*materia* et *materies*, n. 77, 3°).

b) *tūs*, quod suffixis *tas* et *tudo* affine est, ut *juventūs*, *virtūs* a *vir*.

[c) *tis*, *sis*, propria substantivi concreti, ut *hos-tis*, *mes-sis*.

d) *ia*, *ēdo*, *i-mōnia*, quae significant qualitatem, ut *audāc-ia*, *fācund-ia*, *praestant-ia*, *excellēt-ia*, *modest-ia*, *dulc-ēdo*,² *sanct-i-monia*, *acrimon-ia*. (*Torpedo* a *torpeo*, *uredo* ab *uro*. *Parsimonia* pro **parcimonia* a *parco*, *querimonia* a *queror*. Substantiva in *edo* sunt plerumque auctorum recentiorum).]

III. ADJECTIVA DERIVATA

1. A VERBIS

498

Adjectiva derivantur a radicibus verborum et substantivorum, nonnunquam ab adverbis.

Praeter participia formantur a verbis adjectiva his praecipue particulis:

a) *i-dus* et *uus*, quae statum aut proprietatem verbi exprimunt fere sensu passivo, ut *cal-i-dus*, *frig-i-dus*; *assid-uus*, *con-spic-uus*.

Sic *rapidus* a *rapio*, *lepidus* a *lepos*, *trepidus*.

b) *i-lis* et *i-bilis*, *bilis*, quorum primum et alterum verbi consonanti junguntur, tertium vocali; notant autem aptitudinem actioni subeundae, ut *doc-i-lis*, is qui potest doceri, *frag-i-lis*, qui facile frangitur; *cred-i-bilis*, *ama-bilis*, *fle-bilis*. Sic *mōbilis* pro **mōv-i-bilis*, *nōbilis* pro **noscibilis*.

NB. 1. Active significant *horribilis*, *terribilis*, cet.; active et passive *penetrabilis*, penetrante, penetrabile.

NB. 2. Nonnulla in *ilis* et *ibilis* oriuntur a participio praeteriti aut supino, ut *fissilis*, hendibile, *fictilis*, scūtilis, *umbrātilis*, cf. *ad-umbro*; *flexibilis*, cet.

¹ *Pauperies* fere apud poetas.

² Rarius *dulcitudo*.

c) *ax*, quod propensionem saepe, ut *pugnax*, *audax*, *edax*, aliquando simplicem actionem significat: *minax*, *fallax*.

d) *cundus*, quod propensionem aut statum incipientem denonant i euphonico addito aliquando, ut *ira-cundus* ab *irascor*, *verē-cundus* a *vereor*, *rub-i-cundus*. (*Jū-cundus* a *juv-o*, *secundus* a *sequor*, *secundus*).

e) *ulus*, quod vel significationem activam vel propensionem significat: *pat-ulus*, *pend-ulus*, *cred-ulus*, *garr-ulus* a *garrio*.

NB. Sunt alia, ut *bundus*, n. 119, *āneus*, ut *consentaneus* (*extraneus*), *cris*, ut *volu-cris*, cet., et a supinis *ālis*, ut *nūt-ālis*, *icus*, ut *venāt-icus*, *icius*, 499, NB. 3.

2. A SUBSTANTIVIS

499

A substantivis efficiuntur etiam adjectiva cum sequentibus particulis, quarum aliquae parum aut vix inter se differunt:

a) *-lis*, *-lis*, *-ris*, *-tilis*, quae convenientiam (conformidam) aut proprietatem indicant, ut:

<i>civ-i-lis</i>	<i>fat-a-lis</i>	<i>consul-a-ris</i>	<i>aqu-a-tilis</i>
[<i>juven-i-lis</i> et	<i>juven-a-lis</i>	<i>palm-a-ris</i>	<i>fluv-i-a-tilis</i>
<i>scurr-i-lis</i>	<i>mort-a-lis</i>	<i>popul-a-ris</i>	<i>umbr-a-tilis</i>
<i>sen-i-lis</i> ¹	<i>reg-a-lis</i> ²	<i>vulg-a-ris</i>	(<i>vers-a-tilis</i> , a <i>verso</i>);]

NB. *-ris* est pro *-lis*, l praecedente, ut *familiaris*, nullo modo *familialis*, quod barbarismus est: cf. n. 472, V.

Eodem pacto fiunt adjectiva in *-lis* et *-tilis*, v. g. *fid-a-lis* (*patru-e-lis*), *trib-u-lis*.

b) *-eus*, *-icius*, *-aceus*, quae sunt nata ad materiam ex qua aliquid est designandam, ut *ferr-eus*, *ign-eus*; *caement-icius*, *later-icius*; *argill-aceus* (*Prop-ilius* a *prope* vel a *propitio*).

NB. 1. *Eus* notat, fere apud poetas, qualitatem aut similitudinem, ut *virgineus* (poet. pro *virginalis*), *roseus*, poet.

NB. 2. *Ianus* et *āneus* etiam notant id ad quod res pertinet, v. g. *tribun-icius*, *gentil-icius*, *gallin-aceus*. — Adjectiva in *-aceus* plerumque a nominibus primae derivantur, et vix apud probatissimos scriptores inveniuntur.

NB. 3. Suffixum *-icius*, i producto, modum significat quo res orta aut facta est et supinis additur: *collat-icius*, producido per contribucionem, *comment-icius*, fluticio, cet. (*Novicius* a *novus*).

1 *Subtilis* a primitivo incerto; videtur tamen esse pro **sub-tēl-is*, a *t-la*, tejido por debajo, finalmente: cf. KÖRNER, 4, § 43, 6) pag. 430; BRUGMANN-WRIGHT, 1, § 73; STOLZ-SCHMALZ, Lat. Gramm. § 8. Vel pro **subtilis*, ut *tela* pro *tevela* et *exilis* pro *exigilis*. GRANGES.

2 A liber liberalis.

[c) *ārius, ius, īcus, ūcus*, quae id exprimunt ad quod res pertinet «relativo a»:

<i>agr-ārius</i>	<i>patr-ius</i>	<i>bell-icus</i>	<i>aquā-licus</i>
<i>tumultu-ārius</i>	<i>rēg-ius</i>	<i>civ-icus</i>	<i>rus-licus</i>

NB. 1. Ex numeralibus distributivis oriuntur adjectiva in *ārius*, v. g. *versus senarius*, v. de seis pies, (*nummus*) *denarius*, moneta de diez ases, *numerus ternarius*, el n. tres. Sunt adverbialia *adversārius*, *contrārius*, *necessārius*, *temerārius*. Cf. n. 488, b).

NB. 2. Pro *civicus* et *hosticus* frequentius usurpantur in prosa oratione *civilis*, *hostilis*, nisi in his: *corona civica*, *ager hosticus*. (*Pūblicus* a * *pōpūlicus* (*populus*). *Icus* longum est in adjectivis oris a verbis et adverbis: *am-icus*, *pud-icus*, *ap-icus* (*aperio*);¹ *antiquus* (*antīcus*) et *posticus* (*ante*, *post*).

d) *ānus* et *īnus*, quae originem exprimunt aut quod est proprium alicujus rei, ut *mont-anus*, *urb-anus*, aliquoties cum adjectivis, ut *rustic-anus*, praesertim cum numeris ordinalibus: (*febris*) *quartana*, *miles primānus*, de la primera legión; *div-inus*, *mar-inus*, *libert-inus*, maxime cum nominibus bestiarum: *agninus*, *equinus*, *ferinus*.²

e) *īnus*, *nēus*, *nus*, quae significant materiam ex qua (fere ligneam et lapideam):

<i>cedr-īnus</i>	<i>ilig-neus</i>	vel	<i>ilig-nus</i> (<i>ilic-is</i> , n. 472, l)
<i>fag-īnus</i>	<i>pōpul-neus</i>	vel	<i>pōpul-nus</i>
<i>adamant-īnus</i>	<i>ebur-neus</i>	vel	<i>ebur-nus</i>

Sic *crystallīnus*, *cocc-īnus* vel *cocc-ineus*, *dig-nus*, cf. *dic-o* et *dec-et*.

NB. 1. *Nus* notat etiam id quod ad aliquid spectant; item *īnus*: *mater-nus*, *ver-nus*, *infor-nus*; *fest-ivus*, *aest-ivus*.

NB. 2. *īnus* participii praeteriti notat modum quo res orta est, ut *nāffivus*, que proviēne de nacimiento, *salivus*, que proviēne de la siembra, *captivus*.

f) *ātus*, *ītus*, *ūtus*, quae significant aliquid aliquo instructum (proveído, provisto) esse. Suffixum *ātus* oritur ex substantivis primae, secundae et tertiae declinationis; *ītus* fere ex tertiae in *is*; *ūtus* ex quartae. Multa, maxime in *ītus*, sunt poetarum et scriptorum recentiorum:

<i>barb-atus</i>	<i>aur-itus</i>	<i>ast-utus</i>
<i>crist-atus</i>	<i>crin-itus</i>	<i>cinct-utus</i>
<i>falc-atus</i> ³	<i>galer-itus</i>	<i>corn-utus</i>
<i>pharetr-atus</i>	<i>turr-itus</i>	<i>nas-utus</i> a <i>nasus</i> , i

¹ Cf. NOKELL, n. 42. *Amicus* prisce *ameicus*, etiam *amecus*: «Ab antiquis... ameci et amecae per e litteram efferebantur». Paul. Fest. n. 45, 6.

² *Bubulus*, *ovillus*, *suillus*: *hūmanus* ab *hōmo*.

³ «Provisto de hoces», vel aliquando «en forma de hoz».

NB. Tñs reperitur in *onus-tus*, *robus-tus*, *venus-tus*, *funes-tus* a radicali *funeris*, n. 472, VIII, *sceler-tus* (*sceler-is*), et per analogiam *hon-estus* mod-*estus* *molestus* ab *hon-us* mod-*us* *möles*.

g) *ösus*, *ũ-lentus* aut post *n* et *i* *Ō-LENTUS*, quae notant rei possessionem et abundantiam, ut:

<i>aqu-osus</i>	<i>corp-u-lentus</i>	<i>sanguin-o-lentus</i>
<i>ingeni-osus</i>	<i>fraud-u-lentus</i>	<i>vin-o-lentus</i> , n. 177
<i>lapid-osus</i>	<i>turb-u-lentus</i>	<i>vi-o-lentus</i>

NB. Derivata a quarta declin. exeunt in *ũ-ösus*, ut *saltũ-osus*. *Ambitosus* et *calamitosus* (*ambitio*, *calamitas*), *labor-i-osus*.

h) *ensis*, *ester* (*estris*), *stris*, quae locum notant aut qualitatem, ut:

<i>castr-ensis</i>	<i>camp-ester</i>	et	<i>camp-estris</i>	<i>palu-stris</i> , v. <i>palud.</i>
<i>for-ensis</i>	<i>equ-ester</i>	et	<i>equ-estris</i>	<i>illu-stris</i> , rad. <i>luc.</i>

Alia suffixa sunt quae substantivis adduntur sed parum frequentata, ut *bris*, v. c. *mulier-bris*, *salũ-bris*, (*lũgu-bris* a *lũgeo*); *timus*, v. g. *leg-ũ-timus*, *mar-ũ-timus*; et apud poetas *örus* cum substantivis in *or*, ut *odor-us*, *sonorus*, et in oratione etiam soluta *canorus*, *decorus*.

500

Ex nominibus propriis efficiuntur adjectiva his maxime particulis:

a) *ānus* (*i-ānus*), *īnus*, quae adduntur nominibus Latinis viro-
rum, ut:

<i>Pompej-anus</i>	<i>Caesari-anus</i>	<i>Plaut-inus</i>
<i>Sull-anus</i>	<i>Tulli-anus</i> sive <i>Ciceroni-anus</i>	<i>Verr-inus</i>
Sic <i>Cumanus</i> , in carmine <i>Cumaeus</i> .		

NB. 1. Sunt etiam aliqua praesertim in *ius*, ut (*via*) *Appia*, (*lex*) *Cornelia*, (*gens*) *Fabia*, (*domus*) *Augusta*, quae etiam usurpantur ut propria gentilicia: *Appius*, *Cornelius*, *Fabius*, *Augustus*, ex quibusque alia derivantur, ut *Appianus*, *Cornelianus*, *Fabianus*, *Augustalis*.

NB. 2. Suffixum *ius* cum propriis Latinis est poetarum aevique sequioris, ut *Herculeus*, *Romuleus*.

b) *ius*, *ēus*, *icus*, e Graecis desumpta: *εἰός*, *ιζός*, quae adduntur propriis Graecis, ut *Aristotel-ius* et *Aristotel-ēus*, *Epicur-ēus*, *Platon-icus*, *Socrat-icus*.

c) *ānus*, *īnus*, *ās*, *ensis*, *iensis*. quae adduntur urbium et regionum nominibus, et gentem vel nationem indicant, ut *Troj-anus*, *Lanuvin-inus*, *Arpin-as*, *Cann-ensis*, *Carthāgin-iensis*.

Nota *Siciliensis* (*pecunia*), «que proviēne de Sicilia»; *Hispaniensis* (*exercitus*), «que está en E.», cel. Sunt extra praecepta *Caeres* a *Caere*, *Camers* a *Camertonum*, *Tiburs* a *Tibur*, *Vejens* a *Veji*, *orum*.

d) *aëus, ênus, îus, îcus, îlânus* etiam geographica, derivata a lingua Graeca, ut *Smyrn-aëus, Cyzic-enus, Corinth-ius, Arab-icus, Tyn-dar-itanus* a *Tyndaris (Gaditanus a Gades)*.

NB. 1. *ius* Graecum (ιοϛ) servatur Latine in nominibus geographicis praesertim *us, um, òn* finitis, ut *Aegyptius, Byzantius, Lacedaemonius, Glazomenius*.

NB. 2. Nonnumquam etiam servantur a Latinis nomina Graeca incolarum in *âtes, îtes, ôtes*, ut *Spartiâtes*,¹ *Abderîtes, Heracleôtes*.

NB. 3. Multa nomina incolarum adhibentur etiam ut mera adjectiva, v. g. *bellum Latinum, pugna Cannensis*, cet.; praesertim adjectiva sunt quae exeunt in *icus* et *ius* ab incolis derivata, ut *Arabicus, Italicus, Marsicus, Cilicius, Thracius* ab *Arabs, Italus, Marsus, Ciliæ, Thrax*: miles *Marsus, Marsicum bellum*.²]

501

1. A poetis vero adhibentur nonnumquam ut adjectiva nomina populorum in *us*, v. c. *orae Italae, Verg., flumen Medum, Hor. pro Medicum* Eodem pacto *flumen Rhenum* pro *flumen Rhenus*.

II. Item ab ipsis adhibentur gentilia feminina in *ssa* Graeca, v. g. *Citissa*, mulier de Cilicia, *Cressa*, cretense, tam substantivo quam adjective, v. g. *Cressa pharetra*.

502

Ab adverbiiis etiam oriuntur adjectiva, praesertim cum particulis:

a) *rnus, ternus*, quae tempus exprimunt, ut *diu-rnus, noctu-rnus, hodie-rnus; hes-ternus* ab *heri, sempi-ternus*.

b) *inus*, quod locum et tempus denotat: ut *peregrinus a peregre, repentinus, intestinus* ab *intus, clandestinus a clam*. At *serotinus, diutinus, pristinus a prîd-em. Pro-tinus* et *pro-tenus*. Cf. *eâ-tenus, quâ-tenus*, cet.

IV. VERBA DERIVATA

503

Verba oriuntur vel ab aliqua radice vel a substantivis, adjectivis aut aliis verbis, v. g. *leg-ere, oner-are, len-ire, ag-i-tare (ago), dict-i-tare (dico)*.

Derivatio substantiva invenitur maxime in verbis primae conjugationis transitivis-activis atque intransitivis-deponentibus, v. g. *cumul-are, aqu-ari*, ita pora aqua; aliquando solum in compositione, v. g. *ex-stirp-are, a stirps, ex-agger-are, agger-are* (rarum apud poetas et posteriores).

NB. Sunt nonnulla verba formationis substantivae singularis in *îgo, îcînor*, *ocînor*, ut *nav-igo* a verbo *îgo, vat-icînor, latr-ocînor*.

¹ *Spartânus*, adjectivum

² *Eques Hispanus, lingua Hispana (et Hispanica)*.

504 Ab adjectivis plerumque in *us, a, um*, formantur verba, maxime transitiva et primae conjugationis, ut *honestare*, honrar, *maturare*, madurar, trans. et intrans.; *laetari*, intr. Et cum praepositione, ut *de-alb-are*, *ex-hilar-are*. (*Mitigo*, *levigo*: cf. *NB.* superius. Similiter *alb-ico*, *claud-ico*, cet.¹)

505 Verba a verbis oriuntur ope harum particularum:
a) *ITARE*, quae efficit verba frequentativa² jungiturque 1.º radicali praesentis primae, secundae et tertiae conjugationis, ut *clam-itare*, *lat-itare*, *ag-itare*. Sic: *rogitare*, *minitari*, *domitare*; *pavitare*, *territare*, *pollicitari* a *polliceor*; *noscitare*, *quaeritare*.

Itare jungitur 2.º radicali supinorum in *tum* et *sum*, v. g. *lect-itare*, *curs-itare*, *script-itare*, *vent-itare*, *haes-itare*.

b) *ĀRE*, quae actionem repetitam etiam significat jungiturque iisdem supinis quibus *itare*, ut *īt-are* ab *ītum*, *dormīt-are*, *mersare*, *versare*, *amplexari*, *adjutare*, *tutari*.

[*NB.* Haec verba in *āre*, i. e. in *s-āre* et *t-āre* exprimunt frequenter actionem intentam sive actus intensionem, vel actionis effectum, v. g. *dictare*, *dictar* (*dicere*, *decir*), *raptare*, *arrastrar* (*rapere*, *arrebatar*, *robar*), *saltare*, *danzar* (*salire*, *saltar*); — *quassare*, *derribar* (*quater*, *sacudir*).

c) *SCĒRE*, quae inservit ad verba inchoativa conficienda, n. 153, 154.]

NB. Pleraque inchoativa ex verbis secundae efficiuntur. Sunt etiam primitiva in *scēre*, n. 152, III.

d) *VRIRE*, quae addita supinis in *tum* et *sum* fert verba desiderativa³ ut *es-irire*.

NB. Pauca sunt huiusmodi verba, v. g. *cenaturio*, *parturio*. *Ligūrio*, *scatūrio*, cet. non huc pertinent.

e) *ILLARE*, ex qua verba diminutiva oriuntur; quae pauca sunt, ut *sorb-illare* (et *sorbĭllare*).

V. ADVERBIA DERIVATA

506 Adverbia oriuntur ab adjectivis, participiis, numeralibus, substantivis, pronominibus, raro ab aliis adverbis et praepositionibus. [Fiunt maxime ope harum positionum:

¹ Cf. NONELL, n. 41.

² Verbum frequentativum sive iterativum est quod rei frequentationem seu frequentem repetitionem significat.

³ Verbum desiderativum sive meditativum est quod alicujus rei cupiditatem, desiderium vel studium significat.

a) *ē, ō, ter*, quae modum exprimunt. *Ē* jungitur radicali adjectivorum primae et secundae declinationis, ut *sanctissim-e, liber-e, aegr-e, docte, ornato*. A bonus fit *benē*, a validus *valde*.

Ō est positio ablativi, ut *crebrō*.

Alia adverbia in *o* sunt: *arcano, citō, continuo, falso, fortuito, gratuito, liquido, manifesto, necessario, perpetuo, precario, raro* (rare, poco densamente, con claros), *secreto, sedulo, serio, sero*; — *auspicato, consulto, directo, festinato, improviso, merito, immerito, necopinato, optato, sortito* (en suerte); praeterca numeralia *primo*, cet.

NB. A certus fit certo et certe, v. g. certe scio, certo comperi, averigué con toda certeza, de buena fuente; sed in plerisque nullum est discrimen, ut certe eveniet, certo futurum. «A lo menos» certe, non certo.

Ter, addito *i* copulativo, jungitur radicali adjectivorum et participiorum tertiae declin., v. g. *brev-i-ter*,¹ *acr-i-ter*, *felic-i-ter*. At cum radicale exit in *t*, pro *i-ter* additur *er*, ut *prudenter, sollert-er*.²

NB. 1. Pro *audaciter* sere dicitur *audacter*; est *hilarē* et *hilariter* ab *hilaris* et *hilaris*, semper *opulenter* ab *opulens* (et *opulentus*), et *violenter*; communiter *gnaviter* pro *gnarē*.

NB. 2. A paucis adjectivis in *us* duplex adverbium nascitur, in *ē* et *iter*, ut *humane* et *humaniter*, praesertim a finitis in *lentus*, ut a *luculentus*, *luculento* et *luculenter*.

NB. 3. *Difficilis*, alius et nequam faciunt *difficulter*,³ *aliter*, *nequiter*. Proclivi, hac abajo. Cic. Tusc. 4, 48, 42.

b) *ies* aut *iens*, quae additae numerali *quinque* et sequentibus adverbia gignunt. In horum formatione numeralia positionem *ē, ē, ō, cū, im, iū, intā*, amittunt. Sic a

<i>quinqu-e: quinqu-ies</i>	<i>ducent-i: ducent-ies</i>	<i>oct-o: oct-ies</i>
<i>dec-em: dec-ies</i>	<i>tredec-im: tredec-ies</i>	<i>cent-um: cent-ies</i>
<i>quadrag-inta: quadrag-ies</i> . Cf. n. 91, 92.		

c) *atim*, quae additur radicali adjectivorum (et substantivorum), ut *singul-atim* (et *singillatim*), *greg-atim*, *grad-atim*.

Sine *a*: *furtim, tributim, ubertim; vir-itim*, por cabeza.

d) *im*, quae adnectitur participiis in *tus* et *sus*, *us* excluso, ut *punct-im*, a estocadas, *cues-im*, a cuchilladas, *pass-im*, aquí y allí, en varias partes, a *pando*, *carpt-im*, *sens-im*, *stāt-im*, a pie firme, al punto.⁴

¹ «Brevemente, en pocas palabras»; *brevi* «en breve, dentro de poco».

² Roapse tollitur *i-ter*, additur *ter*: **prudent(i-ter)-ter*.

³ *Difficiliter* ap. Cic. Ac. 2, 46, 49; *difficile* apud posteriores.

⁴ *Mordicus*, a mordiscos, a dentelladas, porfiadamente, a mordeo.

e) *itus*, quae radici juncta substantivi, indicat locum unde res oritur, ut *fund-itus*, *radic-itus*.

Inveniuntur ab adjectivis *antiquitus*, desde los tiempos antiguos, *divinitus*, por divina inspiración, del cielo, *humanitus*, según la condición humana.

NB. Sunt adjectiva quibus proprium adverbium deest, ejus autem loco usurpatur neutra terminatio, v. g. *facile*, *recens*, *sublime*, en alto, hacia arriba. Huc pertinent *multum*, *plurimum*, *paulum*, *nimum*, *tantum*, *quantum*, *ceterum*, *plerumque*, *potissimum*.¹

507 Adverbia oriuntur ab adverbis et praepositionibus ope suffixorum:

a) *per*, quod adverbia temporis gignit, ut *nūper*,² *semper*, *paulisper*, *tantisper*, *parumper*.

b) *orsum*, *orsus*,³ quae motum versus locum significant, ut *qu-orsum?* *h-orsum* *ali-orsum* *intra-orsum*

Sic: *prorsum*, hacia adelante (*prorsus*, del todo), *retrosum*, hacia atrás, *sursum* a sub, *deorsum*, *seorsum*. A substantivis: *dextrorsum*, *sinistorsum*.⁴

c) *fāriam*, quod numeralibus jungitur, et significat «en tantos sitios, en tantas partes», ut *bifariam*, *trifariam*, *quadrifariam* (*multifariam*).

d) *trō*, quod junctum praepositionibus notat motum, ut *in-tro*, *re-tro*, n. 168, V, *ci-tro*, de una parte, a *cis*, *ul-tro*, de otra parte, ab *uls*, n. 437, IV. Porro (a *prō?*) lejos.]

CAPUT III. DE FORMATIONE VERBORUM PER COMPOSITIONEM

1. DE COMPOSITIONE IN GENERE ET VOCALIU MUTATIONE

508 I. Duplex est verborum compositio: altera fit radicali aut praefixo cum altero radicali et sua positione, v. g. *magn-animus*, *re-cedo*; altera constat duobus radicalibus cum suis posi-

¹ *Commodum*, precisamente, exactamente; *commode*, cómodamente.

² A *novus* et *per*, pro *novumper*, KÜHNEN, I, p. 692. 2, c), § 227; et p. 84, 3; pro *noviper*, GEORGES, JANSSENS, n. 487; ab adjectivo *nuperus*, cf. Plaut. *Capt.* 718, RIEMANN-GOLZEN, n. 211, 7, b), p. 428; pro *nunc-per*, NOKELL, 24.

³ Pro *vorsum*, *vorsus* seu *versum*, *versus*.

⁴ *Extrínsecus*, de fuero, *intrínsecus*, de dentro.

tionibus, ut *jus-jurandum*, *agrī-cultura*.¹ Hæc dicitur compositio imperfecta vel juxta-positio.

[II. Prior seu vera compositio fit sæpe dempta aliqua consonante ad pronuntiationem emolliendam, ut *mansuē-facio* pro **mansuet-facio*; aut interjecta euphonica vocali, ut *magn-ī-ficus*, *cal-ē facio*; aut fit vocalibus contractis ad hiatum vitandum, v. g. *nēmo* pro **nē-hemo* = *ne-homo*, *cōgito* pro **co-agito* seu *co-igito*. Cf. n. 486, 513.

III. Prior compositi pars esse potest substantivum, ut *caus-ī-dī-cus*, adjectivum, ut *magn-animus*, numerale, ut *tri-rēmīs*,² adverbium, ut *malē-ficus*, praepositio, ut *trans-padanus*, aut particula earum quae tantum in compositione reperiuntur, n. 168, ut *amb-ēdo*. Altera vero compositi pars (etiam utraque) non semper invenitur tanquam simplex vocabulum; sæpe fit a verbi radicali cum positione declinationis propria, v. g. *male-dī-cus* a *dī-co*, *armī-ger* a *gero*, *fīdī-cen* a *cano*, *artī-sex* a *facio*, *mīnī-ceps* a *cāpio*, *parri-cīda* a *caedo*. At *bi-līnguis* a *līngua*, *centī-manus*, cet.

509 Verba decomposita, sive duplici praepositione composita, fere cum *super* et *re* inveniuntur ut *super-im-pono*, *re-co-gnosco*. Et decomposita a *super* sæpe sunt poetica et recentiora.

Reperiuntur praeterea: *abs-con-do*, *de-per-do*, *dis-per-co*, *as-su-rgo* (*ad-sub-rgo*), *con-su-rgo*.

510 Ut in derivatione sic in compositione vocales sæpe mutantur:

a) *ā* breve (natura sua) mutatur in *ī* breve, si syllaba est aperta, ut a *cāno* *con-cīno*, a *fācio* *afficio* (*ad-ficio*), *con-ficio*, cet., a *cāpio* *accipio*, ab *āmicus* *in-īmicus*. At aliquando mutatur in *ē*, ut a *grādior* *in-gredior*, a *pātor* *per-petior*.

b) *ā* breve fit *ē* breve in syllaba clausa, ut a *cāno* *tubī-cēn* et *tibī-cēn*, a *fācio* *artī-sex*, a *cāpio* *partī-ceps*, ab *ārs* *in-ers*, a *scāndo* *con-scendo*. Sed nonnunquam mutatur in *ī*, v. g. *con-frīngo* a *frāngo*, *con-līngo* a *tāngo*, cet.

NB. 1. Nonnunquam *ā* mutatur in *ū*, ut a *tāberna* *con-tūber-*

¹ *Agri* genit.; dativ. *fidei* committere; accus. *venundāre*; abl. *manū* mittere. Multa etiam scribuntur separatim, sed accentus praecipuus unus est.

² *Duovir*, *triumvir*, *sexvir*, *decemvir*, cet., plur. *duoviri*, *trioviri* (*trēviri*) vel *duviri*, *truviri*, *sexviri* et *sēviri*, *decemviri*.

nium, a *quātio con-cūtio*; praesertim I subsequente, ut a *cālco con-culco*.

NB. 2. ā servatur aliquoties, ut *con-trāho*, *per-māneo*, *cale-fācio*, n. 155, 248. *Im-partio* et *im-pertio*, *tri-partitus* et *tri-pertitus*, n. 177.

c) ē breve mutatur in ī in syllaba aperta, ut a *lego col-ligo*, a *sēdeo assīdeo*. Saepe tamen servatur, ut *per-lēgo*, *intel-lego*, *neg-lēgo*, maxime ante r: *af-fēro*, *con-tēro*.

d) ae mutatur ī, ut a *caedo in-cīdo*, a *quaero in-quīro*. Sed adhaereo, *per-taesus*, cel.

e) au mutatur in ō et in ū, v. c. a *fauces suf-fōco*, a *plaudo explōdo*, a *claudio in-cludo*, a *causa ac-cuso* (accusativus), *in-cuso*.]

NB. Post per vocalis adjectivi immota permanet, ut *perfacilis*.

[II. DE COMPOSITIS EX RADICALI SUBSTANTIVO, DE COMPOSITORUM SIGNIFICATIONE, DE CONTRACTIONE

511 I. Cum prius compositi membrum nomen est, alterum membrum additur radicali prioris ope vocalis ī, expuncta vocali ipsius radicalis, ut *caus-i-dicus*, *tub-ī-cen* et *tibī-cen*,¹ *alien-ī-gena*, *arm-ī-potens*, *luc-ī-fer*, *honor-ī-ficus*, *corn-ī-ger*, *aed-ī-ficare*. Sed *magnī-facio*, *parvī-pendo* juxta posita. *Nau-fragus* pro *nav-ī-fragus*. Cf. n. 486, II.

NB. Raro pro ī ū interponitur, ut *Troj-ū-gena*, poët.

II. Radicale secundae et quartae declinationis rejicit ī, cum secundum membrum a vocali incipit, v. g. *magn-animus*; item alia, ut *mus-cipula* et *man-cipium*, a *cipio*.

III. Nonnulla radicalia tertiae valde imminuuntur, ut *foed-ī-fragus*, *mūn-ī-ficus*, *op-ī-sex*, *homi-cida*, *lapi-cida*, *bī-ceps* a *bis* et *caput*.

512 In omni composito partes duae sunt: res ipsa et accessio; haec illam praecedere solet, aequivalet autem:

1.^m adjectivo aut adverbio, ut *co-gnomen*, i. e. additum nomen; *per-similis*, i. e. valde similis; *sub-scribo*, seu infra scribo; *vivi-radix*, i. e. (planta) vivam radicem habens. Talia fere sunt ex particulis composita. (Composit. determinans.)

¹ Pro * *tibī-ī-cen* a *tibia*.

2.º casui qui regitur, v. g. *agrī-cola*, sive qui agrum colit, *tubī-cen*, i. e. qui tuba canit; *aedi-ficare*, seu aedes facere. (Compos. objectivum.)

3.º Aliquando vero totum compositum adjectivum respondet ablativo aut genitivo qualitatis, ut *dec-ennis* (puer), i. e. decem annorum; *ali-pes* (equus), sive alatis pedibus, i. e. velocissimus. (Compos. attributionis.)

513

I. Leges autem contractionis sive simplicium sive compositorum, de quibus non dubitandum hae fere sunt:

a) $a + a = \bar{a}$, ut *lātrina* a *lāvātrina*, baño, letrina.

b) $e + e = \bar{e}$, quod corripitur ante vocalem, ut *dēmo* a *dē-ēmo*, *vēmens* a *vēhēmens*, *monere* pro **monē-ēre*, *prēndere* a *prēhendere* pro **praehendere*, *nēmō* pro **nēhēmō*, *rēapse* pro *rē-ēapse*.

c) $i + i = \bar{i}$, ut *mī* a *mīhi*, *nīl* a *nīhil*, *dī*, *dīs* a *dīi*, *dīs*, *filī* a genit. *filīi*, *perīculum* pro *perī-i-culum*, n. 486, NB.¹

d) $o + o = \bar{o}$, ut *cōpia* pro **cō-ōpia*, cf. in *ōpia*; *prōles* a **prō-ōles*, cf. *sub-ōles*; *cōram* pro **cō-ōram* (*ōram*, cf. *ōs*, *ōris* et *clam*, *palam*).

e) $u + u = \bar{u}$, v. g. *jūnior* pro *jūūnior* a *juv(e)nior*.

II. Cum vocales in hiatu diversae sunt, prior vocalis remanere solet; sic: *amāre* pro **amā-ēre*, *audīre* pro *audi-ēre*, *cōpula* pro **cō-āpula* ab inus. *apēre*, n. 156, 256; *praebeo* pro **prae-hībeo*, *sōbrius* pro **so-ebrius*. At *cūseus* pro **co-axeus* a *cō-āgulo*, *prūdens* pro **pro-udens* seu *prō-videns*. *Co-*, n. 167, V. NB; *dē-*, ib. VI, NB.]

[III. DE PRAEFIXORUM SIGNIFICATIONE

1. PRAEPOSITIONES (cf. nn. 167, 433-446)

514

I. **Ab** significat: a) separationem, discessum, etiam sensu translato: *abire*, *abjicere*, *aufugere*; *abstinere*. b) privationem, «no, sin»: *absimilis*, *absonus*, *amens*. c) intentionem seu actionem intentam, «enteramente»: *absumere*, *absorbere*, *abuti*.

II. **Ad** a) motum ad, in altum: *adire*, *accedere*; *attollere*, *ascen-*

¹ Cf. *bīgae*, *quadrigae*, cet. pro *bi-iugae*, *quadri-iugae*.

dere. b) actionem versus aliquem, alicui factam: *attrahere, assumere, accipere*. c) vicinitatem, «cerca, junto a»: *adesse, adjacere, adhaerere*. d) benevolum animi sensum: *assurgere, applaudere, arridere*. e) actionem ad finem aliquem: *(se) accingere, apparare, assignare*. f) convenientiam (conformidad): *adaequare, assentire, annuere*. g) initium: *adamare, adedere, adurere*. h) additionem: *adscribere, annumerare, adstruere*.

III. **Ante, post:** illa antecessionem, primas partes, (precedencia): *anteire, antepone, anteferre*; haec neglectiorem, ultimas partes: *postponere, posthabere*.

IV. **Circum** a) conversionem; «alrededor»: *circumdare, circumfodere, circumfluere*. b) vicinitatem: *circumjacere, circumjicere, circumcolere*. c) hinc inde: *circumferre, circumducere*.

V. **Com, con (cum)** a) conjunctionem subjectorum et objectorum: *convenire, confluere, commori*; — *congerere, componere, convocare*. b) integram actionem, «del todo»; in subjecto: *collabi, corrumpere, contremiscere*, et in objecto: *collustrare, corrumpere*. c) convenientiam: *consentire, consonare, congruere*. d) societatem: *conservus, contubernalis, conviva*. e) pugnam inter aliquos, sive dissensionem: *collidere, committere, congregari*. f) assensionem sive assensum: *confirmare, comprobare, confidere*.

VI. **De** a) discessum, separationem: *decedere, deponere*. b) motum in profundum: *dejacere, deprimere*. c) actionem contrariam: *decrecere, dedoceri, delegere, desperare*. d) privationem: *demens, deformis, dedecus*. e) notionem adversam: *deridere, denegare, decipere*. f) actionem extremam, «hasta el fin»: *deducere, devehere, deferre, demigrare*. g) actionem perfectam sive absolutam: *devincere, debellare, deperdere, demirari*. h) actionem ordinatam, concinnitatem (precisión): *describere, demonstrare, definire*.

VII. **Ex** a) discessum, separationem: *exire, educere*. b) motum in altum: *erigere, efferre*. c) negationem, privationem: *exsanguis, exanimis, effrenatus*. d) actus absolutionem: *exarare, explere, elaborare, emori, exhaustire*. e) curam, diligentiam: *exquirere, efflagitare, exornare*.

VIII. **In** a) locum ubi et quo: *inesse, inambulare, invadere, ingredi*. b) molestam actionem aut contrariam: *impugnare, illidere*. c) actus intentionem sive contentionem: *intonare, indigere, incendere, invalescere*. d) actionem inversam, «en sentido inverso»: *invertere, inflectere, infringere*.

IX. **Inter** a) locum seu situm medium: *interjacere, interponere, interfluere*. b) impedimentum: *interdicere, interrumpere, interturbare*. c) excidium sive destructionem: *interire, interimere, interficere*.

X. **Ob** a) in aut supra: *obducere, ohnuere, obsignare*. b) coram et obviam: *obstare, obversari, occurrere, offerre*. c) contra: *objicere, obstrepere, obarmare, obloqui*. d) studium: *oboedire, obsequi, obtemperare*. e) circum: *oberrare, obambulare, obsidere*.

XI. **Per** a) notionem transeundi aut penetrandi: *perforare, percurrere, permanare*. b) actionis absolutionem aut rem omnino confectionem: *persequi, pernegare, perpeti, peragere, pervenire*. c) notionem superlativam: *perdoctus, perfacilis*. d) mali alicujus notionem: *pejorare, perdere, perire*.

XII. **Prae** a) ante, dictum de loco et tempore: *praecedere, praebere, praemittere, praedicere, praemonere, praecavere*. b) partem superiorem et anticam, «en la extremidad, por delante»: *praecutus, praecidere, praecingere*. c) praestantiam, primas (partes): *praecellere, praeficere, praeponere*. d) gradum excelsum seu superlativum: *praealtus, praeclarus, praevalidus*.

XIII. **Praeter** cursum ulteriorem, progressionem, «hacia delante, más allá»: *praeterfluere, praeterlabi, praeterire*.

XIV. **Pro** a) progressionem, «hacia delante, abajo»: *procedere, producere, projicere, profligare*. b) actionem anteriorem; «en público»: *proferre, proclamare, profiteri*. c) favorem: *prodesse, protegere, propugnare*. d) dilationem seu retardationem: *protrahere, prorogare*.

XV. **Sub** a) locum inferiorem, «debajo, por debajo»: *subesse, subigere, succendere, succedere*. b) in altum, «en alto»: *suspiciere, suspendere, suscitare*. c) actionem occultam: *subrepere, subauscultare, subornare*. d) substitutionem: *sufficere, supplere, succedere*. e) auxilium: *succurrere, subvenire*. f) rem imperfectam aut incipientem: *subinvideo, subirascor, subagrestis, subobscurus*.

XVI. **Super** a) locum superiorem: *superimponere, supereminere, superfluere*. b) excessum: *supergradi, supervacaneus, superesse*.

XVII. **Trans** a) motum de loco in locum, «de una parte a otra»: *transire, traducere, tradere, trajicere*. b) actionem perfodiendi; «de parte a parte»: *transfigere, transigere, transadigere*. c) ultra: *transpandus, transmarinus*.]

2. PARTICULARAE INSEPARABILES (cf. n. 168)

515

I. **Amb** significat a) circum: *ambire, amplexi, anquirere.*b) rem duplicis partis: *anceps, ambigere, ambiguus.*II. **Bi** notat partem duplicem: *bilanx, bisulcus.*III. **Dis** a) partium divisionem: *dirumpere, discerpere, dissolvere.*b) separationem, longinquitatem: *digredi, divertere, discedere.*c) sensum oppositum: *diffidere, diffiteri, dissonare.*d) in diversas partes: *diffugere.*IV. **In** est inseparabile, cum significat negationem seu privationem: *informis, innoxius, illaesus, irritus, infirmare, immerito. Indictus, no dicto, et in-dictus, (que ha sido) anunciado, señalado, fijado. Indigeo, n. 168, III.*V. **Ne** et **ve** indicant negationem vel privationem: *nefandus, nescius; vecors, vesanus.*VI. **Re** a) retro: *recedere, refuere, repellere.*b) iterationem sive repetitionem: *relegere, renovare, redimere.*c) vicem mutua: *redamare, reddere, rescribere.*d) actionem contrariam: *relegere, descubrir, reserare, abrire.*e) oppositionem: *reclamare, reluctari, repugnare.*f) loci separationem: *removere, reponere, retinere.*VII. **Se** (so) a) sine: *securus, sobrius, socors.*b) amotionem, separationem: *secedere, seponere.*VIII. **Semi** significat dimidium: *semesux, semivivus, semuncia.*IX. **Sesqui** est unum cum dimidio: *sesquipes, sesquipedalis, sescuncia, sescuplea: et sesquiplea.*X. **Tri** signat rem triplici parte praeditam: *trifidus, triformis.*Adn. Praefixa Graeca ut in *χ-tomus, ana-phora, epi-gramma, hyper-boreus, meta-phora, para-graphus, peri-odus, sym-phōnia*, cet. vide in *grammat. Graeca.*

PROSODIA ET ARS METRICA

516

I. Prosodia est ea pars Grammaticae quae agit de dimensione seu quantitate syllabarum. Quantitas autem est mora sive spatium temporis (*duración*) quod in syllaba pronuntianda impenditur.

II. Syllaba aut brevis est aut longa; huic pronuntiandae mora sive spatium duplo majus quam illi tribuitur.⁴ Est praeterea syllaba communis seu anceps, quae et brevis et longa esse potest ad arbitrium poëtae.

III. Syllaba longa est vel natura vel positione sive positu, seu, ut etiam dicunt, per attributionem: longā naturā ea dicitur cujus vocalis per se ipsa producta quantitate praedita est nec consonantium eget adminiculo, ut *sōl*, *sōlis*; posita longa est ea cujus vocalis, natura sua brevis, producenda tamen est consonantium beneficio, i. e. quia duae pluresve consonantes consequuntur, v. c. *fāc-tum* à *fācio*, *ōss-is* ab *ōs*; *fāx*, gen. *fāc-is*.

[NB. Nulla vocalis apud Latinos perpetuo brevis aut longa est; apud Graecos ε et ο perpetuo sunt breves; ě et ō; η et ω semper sunt longae atque ē et ō producta sonant.]

4 'Ποῦμῶς; est aut par, ut dactylus, una enim syllaba par est brevibus...; longam esse duorum temporum, brevem unius etiam pueri sciunt. QUINTIL. 9, 4, 46-47.

CAPUT I. PRAECEPTA DE SYLLABARUM QUANTITATE GENERALIA SIVE OMNI ORATIONIS PARTI COMMUNIA

I. DE DIPHTHONGO ET VOCALI CONTRACTA (Cf. n. 573-74)

517 Diphthongum producat seu Graecam sive Latinam:
Prac rape compositam, vocalem cum venit ante.

Et quae contrahitur vocalis longa sonabit,
Ante *t* finale si venerit, ut *monēt*, *audīt*,
Aut ternae genitivus erit, cœu civis et orbis.

5

[Ex *obiit* tamen et *petiit* fac *obī*que *petī*que.

I. Diphthongus longa est sive in Latinis dictionibus sive in
Graecis, v. g. *lāus*, *quāero*, *pōena*, *hūic*, *Āeolus*, *Ēurus*, n. 9.]

O Melibōee, deus nobis haec otia fecit. Verg. B. 1, 6.

[Exc. At praepositio *prae* in compositis cum vocalem praecedat,
brevis est, ut *praeacutus*, *præcuro*. Quae tamen a recentioribus ali-
quando producitur.]

Stipitibus duris agitur sudibusve praecustis. Verg. Aen. 7, 524.

[NB. Cui apud optimos poetas semper est diphthongus proptereaque mono-
syllabum longum; cū est aetatis argenteae, cū et cū (monosyllabum breve) in
mae Latinitatis. Huic disyllabum non est saeculi eruditioris neque illud praee-
dentis.]

II. Item producitur vocalis contracta, i. e. quae ex diphthongo
aut duabus vocalibus oritur, ut *inquīro* (*quaero*), *pūnio* (*poena*), *cōgo*,
tibicen, n. 513, *āra* (**aasa*).]

Hostibus in mediis interque pericula versor. Ov. Pont. 1, 2, 15.

[Exc. Brevis est vocalis contracta ante *t* finale, ut *amāt* (**ama-
it*), *monēt*, *audīt*, n. 482 a), 471, II, NB. Etiam brevis est *i* in geni-
tivo tertiae declinationis thematis in *i*, ut *avis* pro **avī*-is: cf. n. 475.]

Ast alios longe summos arcet arena. Verg. Aen. 6, 316.

NB. 1. Aliquando poetae contrahunt *petiit* in *petit*, *obiit* in *obit* et similia. At
horum longitudo est in arsi: cf. n. 568, 1.

Flamma petiit altum, propior locus aera cepit. Ov. Fast. 1, 109.

NB. 2. Perraro invenitur in arsi perfectum *-ūt* pro *audīt*.

Disturbūt urbes. Lucr. 6, 587.

4 *Maecotis*, cujus diphthongus apud Ov. Tr. 3, 42, 2 correpta invenitur in vul-
gatis edd., in criticis legitur *Tūmītis*; in Pont. 3, 2, 59 iure producitur, et a Verg.
Aen. 6, 799, cet. Cf. ALVAR, praeept. II.

II. DE VOCALI ANTE VOCalem

1. IN DICTIONIBUS LATINIS

518

Vocalem breviant, alia subeunte, Latini.

Protrahe, ni sequitur *r*, *fzō*, protrahe deinde*ē* gemini casus quem quinta inflectit in *ēi*:Verum corripies *ē spēi fidēique rēique*.

10

Est etiam longus genitivus in *ūs* et *āi*,Liber *ūs* vati; *solūs* deme et *altūs*.Produc *Pompēi* et *Cāi* similesque vocandi,*Ēheu*, *dūs*; *ōhe* varia variaque *Diana*.

[Vocalis ante vocalem aut diphthongum in Latinis dictionibus brevis est sive in vocibus simplicibus sive in compositis, ut *dēa*, *dēac* *pūer*, *audīebam*, *detrāho*, *prōhibeo* a *prō* et *habeo*, *prāceunte* *carina*, Verg. *Aen.* 5, 186.]

...*Sī vestras forte per auris Trojae nomen ūt.* Verg. *Aen.* 1, 376.

Tot cōiere mala. Prop. 4, 6, 54 (3, 7, 54); 4 (3), 24, 19; Ov. *Tr.* 2, 402.

[Exc. 1.º *i* verbi *fzō* producitur, nisi in imperfecto subjunctivi et praesente infiniti, ut *fierem* et *fieri*, ubi alteram vocalem *r* consequitur. Sed *i* horum temporum a priscis etiam producebatur.]

Omnia jam fient fieri quae posse negabam. Ov. *Tr.* 1, 8, 7.

[Exc. 2.º casus in *ēi* quintae declinationis, vocali praecedente, in quibus *ē* producitur, ut *diēi*; at *fidēi*, *rēi*, *spēi*.¹ Sed *fidēi* et *rēi* *ē* producto, item *rei* monosyllabum prisca sunt: Lucr. 5, 102; 2, 236; 3, 918.]

...*Melior quoniam pars acta diēi.* Verg. *Aen.* 9, 156.

[Exc. 3.º genitivum in *ūs*, ejus *i* longum est semper in *altūs* et *solūs*; in aliis licet poetis corripere, quod ab heroicis fit semper in *alterūs* necessitate metrica, ne brevis una inter duas longas claudatur (*āltērūs*).² Producitur etiam *ā* priscae genitivi in *āi* primae declinationis, ut *aulāi*, *pictāi*.]

¹ Plebdi, NEUE-WAGENER 1, p. 574.

² In *alterūs* longum esse *i* ut in ceteris in *ūs* constat non ratione modo, sed etiam testimonio Ter. *Andr.* 628, et Terentianus Mauri, *de Metris* 2182-84:

Adesto, iambo praepes, et tui tenax

Vigoris adde concitum celer pedem,

Nec alterūs indigens opis veni.

Grammat. Latini, 6, p. 390-91. Item in γ. 4352 et 4614. Cf. NEUE-WAG. 2, p. 538.

Ante leves ergo pascentur in aethere cervi...

Quam nostro illius labatur pectore vultus. Verg. B. 1, 65.

... Illius aram Saepe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus. Ib. 7.

Dives equum, dives pictae vestis et auri. Id. Aen. 9, 26.

[Exc. 4.º *ā* et *ē* in vocativis *āi* et *ēi* nominum propriorum in *ius* (*jus*) secundae declinationis, ut *Gāi*, *Pompēi*. Sed *ei* aliquando in diphthongum vertitur, sive, quod idem est, *i* manet consonans, ut apud Hor. Ep. 1, 7, 91: «*Durus*», ait, «*Voltei*, nimis attentusque videris *Esse mihi*».

Accipe, Pompēi, deductum carmen ab illo. Ov. Pont. 4, 1, 1.

Exc. 5.º primam vocalem in *ēheu* pro *heu heu* et in *dūs*.]

Quanti emptae? — Parvo. — Quanti ergo? — Octussibus. — Eheu. Hor. S. 2, 3, 156.

[Exc. 6.º *ōhe* et *Diana*, quae primam syllabam habent communem.

NB. Apud optimos poetas *dīi* et *dīs* sunt semper monosyllaba *dī*, *dīs*; iidem et iidem semper disyllaba *īdem* et *īsdem*; *deest*, *deeram*, *cet.* semper contrahuntur in *dēst*, *dēram*; etiam contrahuntur *dein*, *deinceps*, a *dēin* recentiorum est; *anteirent*, *cet.*¹ V. synaeresis.

Āquā, *quāre*, *līnguā*, *languēo*, *extinguō*, *suādeo*, *suāvis*, *sūesco*, *cet.* n. 8, 11.]

2. IN GRAECIS VOCIBUS

519

Tempus amant Graecum in Graecis plerumque Latini:
ē produc, *ī* etiam cum pro *ei* ponuntur et *īτα*; 16

Unde *chorēa* datur longis, *Cytherēa*, *platēa*

Atque alia. At *chorēam* breviat *platēamque* poëta,

Solvit et in geminas; veluti *Cytherēia*, longam.

[In Graecis dictionibus vocalis ante vocalem Graecam quantitatem servat, ut *āer*, *herōus*, *Trōes*; *symphonīa*. Unde longa sunt *e* et *i* quae respondent litterae *ετα* (*η*) aut diphthongo *ει* (*αι*), ut *Brisēis*, *elegīa*.²]

Terra feras cepit, volucres agitabilis āer. Ov. M. 1, 75.

Saepe sub hac Dryades festas duxere chorēas. Id. M. 8, 746.

¹ *Anterat* pronuntiatur *anteat*, scribitur autem tripliciter: *anteat*, *antesat*, *anteat*.

² *Arīus*, *Basilius*, *Iphigenīa*, *Nicomedia*, *Samarīa*, *Seleucia*, *giganseus*, *cet.* n. 500, b). Contra: *philosophīa*, *etymologīa*, *orthographīa*, *Archīas* et alia ejusdem generis; nam quae per *iota* apud Graecos scribuntur, fere ipsum corripiunt. Horum tamen plurima efferuntur a Graecis acuta penultima. Cf. n. 179 et NB., n. 180, NB. 2.

Ut gratas inter mensas symphonía discors. Ilor. Pis. 574.

[Exc. Sed *chorca* (χορεία) et *platēa* (πλατεῖα sc. ἐδός) nonnunquam a poetis corripiuntur.]

Pars pedibus plaudunt chorēas et carmina dicunt. Verg. Aen. 6, 644.

Purac sunt platēae, nihil ut meditantibus obstat? Hor. Ep. 2, 2, 71.

[Non raro diphthongus *ei* (sc) a poetis solvitur in *ei*, ut *elegēia*, *Cytherēia*, *Pelopēius* pro *elegīa*, *Cytherēa*, *Pelopēus*.]

Flebilis indignos, Elegēia, solve capillos. Ov. Am. 3, 9, 3.

NB. Academīa rectius dicitur quam Academia.

Inque Academīa umbrifera nitidoque Lyceo. Cic. Div. 1, 13, 22 (carm.).⁴

III. DE VOCALI ANTE DUPLICEM CONSONANTEM

1. IN POSITIONE FORTI

520 Vocalis longa est, sequitur si consona binā, 20
Si sequitur duplex, aut i ceu consona sumptum,

Bina sit in verbis etsi disjuncta duobus.

Quadrijugus rapitur, bijugus² conjungitur olli,

Sūbjicit et sūbicīt modulatur utrumque poeta:

Particulam longam sed non brevare licebit. 25

[1. Omnis syllaba, cujus vocalis antecedit duas consonantes quarum posterior non sit liquida, vel antecedit unam duplicem (*x*, *z*) vel ante i consonantem (*j*), n. 8, 1, longa est saltem positu, v. g. *ārma*, *tērra*, *āxis*, *gāza*, *mājor*, *īnfero* ab *īn* et *fero*, *rējicio* a *rē* et *jacio*.]

Lūctāntes vēntos tēmpēstatesque sonoras. Verg. Aen. 1, 53.

Aureus āxis erat. Ov. M. 2, 107.

Sicelides musae, paulo mājora canamus. Verg. B. 4, 1.

NB. 1. Igitur vocalis longa est cum in recta orthographia sequitur unica consona quae in scriptura (non semper recta) duplicari potest: *būca* (et *bacca*), *bēlua* et *bellua*, *būcina* (et *buccina*) *litus* et *littus*, *rēligio* (et *relligio*), *rēliquiae* (et *relliquiae*), *sūcus* (et *succus*), cet.

NB. 2. In nominibus in *ojus* et *ejus* i consonans interdum a poetis in vocalem mutatur, a et e longis manentibus. Cf. 564, 1.

Forte super portae duae Vēlus adstilit arcem. Prop. 5, 10, 31.

Pervigil in pluma Gālus ecce jacet. Mart. 9, 92, 4.

⁴ *Academīa* apud recentiores. Graece alii dicunt Ἀκαδημαῖα, alii Ἀκαδημῖα, communi. Cf. *Thes. L. L.*

² Etiam *quadrijugis* et *bijugis*.

[1. Si altera consonans erit in fine praecedentis dictionis, altera in principio sequentis, vocalis nihilominus longa erit. At si utraque consonans aut una duplex erit in principio sequentis dictionis, nihil praecedentem vocalem brevem juvabit, nisi fere apud poetas minus accuratos. ¹]

In solio Phoebus claris lucent smaragdis. Ov. *M.* 2, 24.

[Jam medio appareret fluctu nemorosam Zacynthos. Verg. *Aen.* 3, 270.

Saepe stilum vertas, iterum quae digna legi sunt

Scripturus. Hor. *S.* 1, 10, 72.

Exc. 1. ^a Composita a jugum i corripunt ante j.]

Centum quadrijugos agitalo ad flumina currus. Verg. *G.* 3, 18.

[2. ^a In verbis a jacio et particula brevi compositis, ut *abjicio* (äh), *rejjicio* (rë), *sübjicio* (süb), particula longa est positione; eam tamen poetae interdum corripunt, j detracto, ut *äbjicio*. Quod si particula longa est natura sua, nunquam fit brevis, ut *dëjicio*, *pröjicio*; verum aliquando *ëi*, v. g. in *eicit*, *reice*, vertitur in diphthongum.]

Quantum vere novo viridis se sübjicit alnus. Verg. *B.* 10, 74.

Spargit humi atque äbicit. Id? *Mor.* 96.

[Tityre, pascentes a flumine reice capellas. Id. *B.* 3, 96.

NB. Apud priscos poetas passim s finale sequente consonante non efficit positionem.

Suavis homo, facundus(s), suo contentus(s), beatus. Enn. *Ann.* 7 ap. Gell. 12, 4.

Adn. Quemadmodum multae sunt vocales longae ante simplicem consonantem, quia contractae sunt, ita etiam quamplures reapse simplices producuntur ante unicam consonantem quae specie dumtaxat simplex est. Sic

cäsus pro *cassus* a *cädo*, *divisio* pro *divissio* a *divido*

ësus, a, *um* pro *essus*, ab *ëdo*; cf. n. 139, II.

sëdecim pro *sëxdecim*, *tëla* pro **texla*, a *texo*

idem pro **is-dem*, *pöno* pro **pös* (i) *no*, *sïdo* pro **sis* (e) *do*

pöne a **pöstne*, cf. *super-ne*, *sümo* a **sübs* (e) *mo*.

Cf. *dëduco*, *digero*, *dilatio*, *dimitto*, cet. cum *discedo*, *dispono*, *dissocio*, *distorqueo*, cet.]

¹ Apud priscos, Catullum et recentiores. Enn. ap. Cic. *Div.* 1, 48, 408: *Auspicio regni stabilität scannia solunquae*. Cat. 4, 9: *Prepontidä truceince Ponticum sinum*. Mart. 5, 69, 3: *Quid gladium demens Romanü stringis in ora?* Apud poetas Augusteos exempla non videntur supponere nisi vix in caesura. Tib. 4, 5, 28: *Pro segetë spicas, pro grege ferre dapem*. Exemplorum quae afferuntur Verg. *Aen.* 9, 37: *dote telä, scandite muros*; Ov. *Tr.* 5, 44, 44: *Nil opus est mortë pro me*, et *Pont.* 1, 7, 66: *Officii causä* (nominat.); Prop. 4 (3), 16 (11), 46: *Jura darë statuas*, recta lectio est: *dote tela, ascendite m.*; *Morte nihil opus est pro me; Officii causam*, cet.; *Jura dare et statuas*.

2. IN POSITIONE DEBILI

521 Contrahit orator, variant in carmine vates
 Si mutam liquidamque simul brevis una praeibit.
 Quae brevis esse nequit, nisi consona iuncta sequentem
 Vocalem feriet, *volūcris* velut atque *volūcris*.

[Vocalis brevis ante mutam et liquidam ad syllabam sequentem pertinentes in oratione quidem soluta efficit semper syllabam brevem, ut *tenēbrae*, *mediōcris*, in carmine vero communem, ut *tenēbrae* et *tenēbrae*, *mediōcris* et *mediōcris*, *pātris* et *pātris* a *pāter*. Sic Graeca *Ἄτλας*, *Κύκλωψ*, *φάρετρα*, cet. Sed si vocalis natura sua longa est, corripitur nequit, v. g. *arātrum*, *mātris*, *salūbris* (*involucrum*, n. 487, i, NB. 3¹). Neque corripitur potest, si consonantes ad diversas syllabas pertinent, v. g. in *āb-luo*, *ōb-ruo*, *ōb-liviscor*, *sūb-lābor* ceterisque compositis ex *āb*, *ōb*, *sūb*.]

Et primo similis volūcri, mox vera volūcris. Ov. *M.* 13, 607.

[... *Vastosque ab rupe Cyclopes Prospicio.* Verg. *Aen.* 3, 647.

Ignarique viae Cyclopus allabimur oris. *Ib.* 569.]

NB. 1. *Rē* breve remanet ante *fl* et *fr*, ut *rēfluō*, *rēfringo*, nisi apud Lucr. et iuniores. [Sunt alia, ut *arbitror*, quae nunquam producuntur.]

Ut mare sollicitum stridit rēfluentibus undis. Verg. *G.* 4, 262.

[*Illa rēfrenat aquas.* Ov. *Her.* 6, 87.

Quae demersa liquorem obeunt rēfracta videntur. Lucr. 4, 440.]

NB. 2. *Met* n̄ raro liquescant, idque in Graecis dictionibus dumtaxat; quare vocalis brevis ante mutam et *m* aut *n* communis est, ut *eigenus*, *Tēcnessa*, *Therūpne*, vel *cýcnus*, *Tēcnessa*, *Therūpne*.

... *Cupidoque revertitur ore Ad mandata Prōcnes.* Ov. *M.* 6, 468.

Forma captivae dominum Tēcnessae. Hor. *C.* 2, 4, 6. Sapphicus est.

Donatura cýcni, si libeat, sonum. *Ib.* 4, 3, 20. Asclepiadēus est.

IV. DE VOCALI SIMPLICI ANTE SIMPLICEM CONSONANTEM

522 Syllaba corripitur vocali praedita pura 30
 Quam mera consequitur tantummodo consona simplex.

[I. Vocalis simplex, quae loco diphthongi aut contractae vocalis

¹ Si haec productio per positionem non est apud comicos, ut aliqui putant, syllaba hic natura longa est.

non sit posita, brevis est sequente simplici consonante, ut *āgilis*, *legimur*, *pāriētibus*.]

Corrūpiunt spātium mēdium sōribusque prōpinquant. Verg. G, 634.

II. Ad hanc praeceptionem spectant quae sequuntur, desumpta ex phonetica: ¹

1.^m A primae syllabae brevis est cum in syllaba media mutatur in *i* aut *e* aut *u*; quae etiam brevia manent; ut *amicus* et *inimicus*, *facio* et *conficio*; *dāre* et *addere*, *pārio* et *pepēri*; *sālum* et *insūla*.

Excipe *hālo* et *anhēlo*.

2.º E primae et ultimae syllabae brevis est cum in syllaba media mutatur in *i*, quod etiam brevis manet; ut *sēdeo* et *consideo*, *rēgo* et *corrigo*, *com-pēto* et *compitus*; *carmēn* et *carmīnis*, *milēs* et *militis*.²

3.º Omnis vocalis quae in dictione expungi potest manente vocabulo, brevis est, ut *ēs* et *s-unus* pro **esūnus*, *valide validius* et *valde valdius*, [*discipūlus* et *disciplina*, *dextēra* et *dextra*, *vincūlum* et *vinculum*.]

4.º *I* et *u* cum inter se possunt commutari sunt brevia: *monūmentum* et *monimentum*, [*libet* et *lūbet*, *optūnus* et *optimus*, *famūlus* et *familia*.]

ND. Saepe idem evenit cum aliis vocalibus, ut *adulescens* et *adulescens*, *intellēgo* et *intelligo*.

5.º Etiam brevia sunt *e* atque *o* acuta quae a nobis mutantur in *ie* et *ue*, ut *sēra* *sērus*, *liera* *liero*, *sēris* *hieris*, *lēpus* *liebre*, *nēbula* *niebla*; *bōnus* *bueno*, [*nōvem* *nueve*, *mōrior* *muero*, *sōcus* *zueco*, *pōtes* *puedes*, *dōm(i)nus* *dueño*, *sōlum* *suelo* (*sōlus* *solo*), *pōpulus* *pueblo* (*pōpulus* *chopo*.)]

Excipe *ovum* *huevo*, *con-sōlor* (*yo*) *consuelo*.

V. DE MONOSYLLABIS

I. SIVE SEPARABILIBUS SIVE INSEPARABILIBUS

523 Desierint ni *b*, *d*, *t*, monosyllaba produc:

Encliticas ac syllabicas rape, ut *hi-cē*, *suo-ptē*;

Pol, *bi-*, *tri-*, *nec*, *re-*, *per*, *is*, *vir*, *cor*, *bis*, *an*, *in*, *ter*, *es*,
[*os*, *cis*, 34

Mel, *fel*, *fer*, *fac*, *quis*, *qua*, *vel*; at pronomen *hēc* anceps.

¹ Securiora solum et faciliora proponuntur.

Ergo *veritā* naturā, posittu *veritē*, cf. *veritēis*. *Vibicis* a *vibīa* (sou *vibea*). Sed *aures* et *auris*, *urbēs* et *urbis*, cet. in syllaba extrema.

[Monosyllaba longa sunt, ea etiam quae in compositis dumtaxat reperiuntur, ut *fūr*; *sāl* (*sālis*), *vās* (*vādis* et *vāsis*), *dīc* et *dūc* a *dīco* et *dūco*, *ōs* (gen. *oris*), *dē*, *ā*, *prō* (*prōd-*), *tū*, *vōs*, *mē*, *tē*, (*quā* adverb., *quō*, *pār* (*im-pār*, *com-pār*), *quā-re*, nimirum a *nē* et *mirum*, *dē-nuo*, *prō-sum*, *prōd-es*; *dī-vello*, *vē-sanus*, *sē-curus*, *sēd-itio*, *sō-cors*.¹ Sed in verbis compositis praepositiones longae corripunt vocalem cum vocalem aut *h* praecedunt, ut *dēambulo*, *dēhisco*: n. 518.]

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat. Verg. *Aen.* 3, 490.

Amisos longo socios sermone requirunt. *Ib.* 4, 217.

Separat Aonios Oetaeis Phocis ab arvis. Ov. *M.* 1, 315.

[Exc. 1.^a Monosyllaba *b*, *d*, *t* finita brevia sunt, ut *āb*, *ōb*, *sūb*, *ād*, *sēd*, *īd*, *ūt*, *ēt*, *īt*, *ūt*, *dēt*, *flēt*, *scīt*. Etiam corripuntur monosyllaba in *m*, ut *cūm*, *jām*. Sed v. n. 562.]

Separat Aonios Oetaeis Phocis ab arvis. O. *M.* 1, 315.

Dixit; et avertens rosea cervice refulsit. Verg. *Aen.* 1, 402

[2.^a Breves etiam sunt conjunctiones encliticae *quē*, *nē*, *vē*, ac syllabicae adjectiones *cā*, *pē*, *tē*, *psē*, *plē*, ut *hiscē*, *quippē*, *tulē*, *reapsē*, *suaptē*.]

Tantānō vos generis tenuit fiducia vestri? Verg. *Aen.* 1, 152.

[O virgo, nova mi facies inopinavē surgit. *Ib.* 6, 104.

Jamquē quiescebant voces hominumquē canumquē. Ov. *Tr.* 1, 5, 27.

Quippē vetor fatis. Verg. *Aen.* 1, 39.

3.^a Brevia pariter sunt:

1.º Nomina *cōr*, *fēl*, *mēl*, *ōs* (*ossis*) *vīr*. *Cor* aliquando recentiores producunt.

Confiteor misero molle cōr esse mihi. Ov. *Pont.* 1, 3, 32.

Hic vīr, hic est tibi quem promitti sacpius audis. Verg. *Aen.* 6, 791.

2.º Pronomina *īs*, *quīs* et *quā* indefinitum, nisi est in ablativo.

Sī quīs, ut in populo, quī silis et unde requirat. Ov. *P.* 4, 5, 11.

... *Miseri tē sī quā parentis Tangere cura potest.* Verg. 12, 932.

Sī quā videbuntur casu non dicta Latine. Ov. *Tr.* 3, 1, 17.

3.º *Ēs* (a verbo *sum*), et imperativi *fāc*, *fēr*, a *fācio*, *fēro*.

4.º Praepositiones *cīs*, *īn*, *pēr*.

Imbre pēr indignas usque cadente genas. Ovid. *Tr.* 1, 3, 18.

5.º Abverbia *bīs*, *tēr*, *pōl*, et conjunctiones *nēc*, *vēl*.

Tum bis ād occasum, bis sē convertit ād ortum. Ov. *M.* 14, 386.

¹ *Sē-libra* a Martiale corripitur, 4, 46, 7.

6.° *Ān* interrogandi particula, et in compositione, ut *ānhelo*, (ex *an* et *halo*), item *rē* compositivum, ut *recurso*.

Ille rēfert: O lux immensa publica mundi. Ov. *M.* 2, 35.

7.° *Bi* et *tri* (*trē*) compositorum corripuntur, ut *bifidus*, *trifidus*, *biformis*, *triformis*, *trīdens*, *trīcorporis* (genit.), *trēcenti*.

Gorgones Harpyiaequē et forma trīcorporis umbrāe. Verg. *G.* 6, 289.

At sequentia produciuntur, quia vel sunt contracta vel videntur: *bīgae*,¹ *bīmus*, *trīmus*,² *bīduum*, *trīduum* (*quadrīduum*), *trīginta*, *trīcesimus*, *trīceni*, *trīcies*, *bīnus* et *trīnus*³ et quae sunt a Graecis desumpta, ut *Trīnācria*.

Ut bīnae regum facies, ita corpora plebis. Verg. *G.* 4, 95.

8.° *Hic* pronomen anceps est.

Est hīc, est animus lucis contemptor... Verg. *Aen.* 9, 205.

Hic vir, hūc est. cet. *Ib.* 6, 791.]

2. EXCEPTIONES IN COMPOSITIONE

524 Corripe sed *dir-imo*, si-quidem, *dir-ibere*, *dī-sertus*,
Et cum prole *nēfas*, *nēqueo*que *nēgo*que, *nēfandus*

Et *nēque*; pro in *fari*, *fugio*, *neptisque* *neposque*

Et *festus*, *fundus*, *faleor* *fanumque* reduces.

Hisce *prōfecto* addes pariterque *prōcella*, *prōtervus* 40

Atque *prōpago* *genus*, *prōficiscor*, *junge prōfundo*

Et quōque significans etiam, quāsi cum *nīsi* semper.

Prōcuro varia et *prōpago*; *īdemque* virile

In longis *numera* cum *rēfert: rēligioque*

Rēcido, *rēliquiae* modulatur carmine vates.

[I. Corripitur *dīs* in *diribeo* a *dis* et *habeo*, n. 168, II,⁴ *dirimo* a *dis* et *emo*, *disertus* a *dissero*, *ib.* NB., et *sī* in *siquidem*.⁵

II. Adverbium *nē* brevial e in *nēfas* cum derivatis *nēfastus* et *nēfarius*; item in adjectivo *nēfandus*, in verbis *nēgo*⁶ a *ne* et *ago* (*ajo* ?), *nēqueo* et in particula *nēque*.

¹ A *bi* et *jugum*. Eodem pacto *quadrīgae*.

² Sic *quadrīmus* pro **quadrī-himus*, de cuatro inviernos, ob *hiems*: cf. BRUGMANN-WRIGHT, 4, p. 374, § 510, *bīmus*.

³ Pro **bis-nus*, **tris-nus*. BRUGMANN-SEYMOUR, vol. 2, § 66, p. 440.

⁴ Cf. *Thes. L. L.*, et DERCKE, § 472, 3.

⁵ Apud Plaut. etiam *siquidem*.

⁶ Natura longum videtur, cf. STOLZ-SCHMAIZ, § 36, 2; sed usu breve est.

III. Corripitur *prō* in *prōfari*, *prōfugio* et *prōfugus*,¹ *prōnepos* et *prōneptis*, *prōfessus*, *prōfundus* a *fundus*, *i*, *prōfiteor*, *prōfanus* et *prōfanare*, *prōfecto*, *prōcella* (et *prōcellere* prisc. apud Lucr. (?)), *prōlervus* (?), *prō pago* nomen, cum *genus* significat, nam *prō-pago*, i. e. *vitis depressa*, producit; ² corripitur etiam in *prōfiscor*.

...*Nimium vobis Romana prōpago Visa potens*. Verg. *Aen.* 6, 870.

Sed truncis oleae, melius prōpagine vites. Id. *G.* 2, 63.

IV. *Prōcuro* et *prōpagō* verbum primam habent communem. *Prōfundo*, *is*, raro eandem producit (non autem apud optimos), ut apud Catull. 64, 202 *prōfudit*; *prōfusus* est infimae Latinitatis; *propello* nonnunquam apud Lucr. eandem corripit, ut 4, 194: *Est procul a tergo, quae provehat atque prōpellat*.³

Item *Prō-pertius*, *prō-pitius*, *prō-cul* (?), *prōceres* (?), *Prōserpina* (cf. *prōserpere*), *prōpudium* Plaut. Non tamen huc pertinent *prōb-us*, *prōc-erus*, *prōp-e*, *prōpero*, *prōpinquo*, *prōpinquus*.

...*Bene gestis corpora rebus Prōcurate, viri*. Verg. *Aen.* 9, 158.

Inde prōcurator nimium quoque multa prōcurat. Ov. *Art.* 1, 587.

V. Habet *i* longum *īdem* pronomen masculinum, *pro is-dem*, nam neutrum breve est.

Sunt etiam brevina *nī-si* et *quā-si*, a *nē* et *si*, a *quā* et *si*.

Nota *quō-que* pro **quō-que*, i. e. *etiam*, et *quōque*, i. e. *et quō*:

Saepe precor mortem; mortem quōque deprecor īdem. Ov. *Pont.* 1, 2, 59.⁴

VI. *Rēfert*, i. e. *ad rem fert*, *rē* producit; item produciunt apud poetas *recido* sive *reccido*, *religio*, *reliquiae*, raro *reduco*, et praeterita *repperi*, *reppuli*, *rettudi*, *rettuli* (*reccidi*).⁵

Practerea jam nec mutari pabula rēfert. Verg. *G.* 3, 548.

Troas, rēliquias Danaum atque immitis Achilli. Id. *Aen.* 1, 30.

...*Oceani spretos pede reppulit amnes*. Id. *G.* 4, 253.]

¹ In Prosodia nonon. est *prōfuga*, non recte.

² Non satis constat de secunda parte hujus compositi.

³ Sic omnes etiam LACHMANN. Sed prima corripit minime potest, nec Lucr. alias corripit, III (461 ? 462. Profecto legendum *pracellat*, ut est in VI, 447. Qui-SPERAT, *Thesaur.* Sed hoc loco in Teubneriana, edidit BRUGNEN, legitur *procellat*. MIGUEL, Gr.¹², p. 495 facit commune *pro* verbi *prēcumbō*, sed longum semper est; rejicitur enim hoc verbum ap. Lucr. 4, 952, ubi nonnulli legebant *poplitesque prēcumbunt*. DRECKE, § 448, 21, tantum *prōpello*, sed 471, 44 videtur *prōpello* praeferre. MABVIG praefert *prōpello*, n. 473, adm. 2.

⁴ Sic etiam *hō-die*, de cujus prima parte multum disceptatur: cf. RIEMAN-GOELZFN. *Étude des formes*, p. 334.

Ē-quidem videtur coalescere ex particula demonstrativa *ē* (cf. *hicē*) non ex *ege*, elsi generatim cum prima sing. numeri persona copulatur. In *ē castor ē* particula est exclamandi.

⁵ *Rētuli* est recentiorum. Ter. et Lucan. habent *rēlatum* (*vellatum*).

3. DE MONOSYLLABIS PRAEFIXIS IN VOCIBUS GRAECIS

525 Corripe Graecorum *prō* et *ā*; longum at *prōlogus* esto
Et *prōpola* simul; *prōpino* protrahere soepe.

Ā et *prō* Graecae particulae breves sunt in compositione, ut *ā-tonus*, *Prōpon-tis*, sed *prōlogus* et *prōpola* habent *o* longum. *Prōpino* a poetis recentioribus corripitur.

Inque Prōpontiæ hærentem Cyzicon oris. Ov. Tr. 1, 40, 29.

Nam in prōlogis scribendis *opēram abūlitur.* Ter. Andr. prol. 5.

VI. DE ULTIMIS SYLLABIS

1. A IN FINE

526 Extremum *ā* produc; *itā* cum *quiā* corripere et *ejā*
Et casus omnes; sed primæ protrahere sextum.

Productis Graecos casus adijunge vocandi. 50

[*A* finita longa sunt, ut *memorā*, *contrā*, *ultrā*, *anteā*, *postea*,¹ *frustrā*, *trigintā*, *quadragintā*; quamquam hæc numeralia interdum correpta reperiuntur apud recentiores.²]

Musa, mihi causas memorā, quo numine laeso. Verg. Aen. 1, 8.

Trigintā capitum foetus enixa jacebit. Ib. 3, 391.

Sed fugit intereā, fugit irreparabile tempus. Ib. 3, 284.

[Exc. 1.^a Breve est *a* in *itā*, *quiā*, *ejā*.³]

Haud itā me experti Bitias et Pandarus ingens. Verg. Aen. 11, 3.

[2.^a Breve est *ā* finale in nominum declinatione, excepto ablativo primæ, et Graeco vocativo (ab *as* sive primæ, ut *Aeneā*, sive tertiæ, ut *Atlā*, *Pallā* a *Pallas -antis*). Est etiam *a* breve in substantivis quæ non declinantur, ut *alphā*.]

Musā, mihi causas memora, cet. Verg. Aen. 1, 8.

Templā mari subsunt nec marmore clarā nec auro. Ov. M. 11, 559.

[*Quattuor hic invectus equis et lampadā quassans.* Verg. Aen. 6, 587.

1 Antiqui grammatici malebant corripere; sed longum est: cf. n. 158, 9.º b), 2.º et KUINEN, 1, § 45, 4, p. 64. Locus Ov. Fast. 4, 165 sic legitur: *Post ea mirabar.*

2 Adverbia ab adjectivis *a* finita ablativi sunt primæ declinationis, ideoque *ā* producant: *recta* subaudi *vīā*, *dextrā*, *sinistrā*, *laevā* (parte).

3 Item *putā* adverbium «por ejemplo» apud Persium et Martialem.

Temporā labuntur, tacitisque senescimus annis. Ovid. *Past.* 6, 771.]

Qualis populeā maerens philomela sub umbrā. Verg. *G.* 4, 541.

Quid miserum, Aeneā, laceras? jam parce sepulto. Verg. *Aen.* 3, 44.

Tempus, Atlā, veniet tua quo spoliabitur auro Arbor. Ov. *M.* 4, 644.

[NB. Cum Graeca nomina in *ēs* primae declinationis more Latīnorum in *ā* declinantur, *a* breve est, ut *Atridā* nominat, et vocat. Cf. n. 24, NB. 2.¹

Non ita Dardanio gavisus Atridū triumpho est. Prop. 3, 6, 4.

Nequis humasse velit Ajacem, Atridū, vetas cur? Hor. *S.* 2, 3, 187.

Quandoque autem *a* invenitur productum etiam in nominativo more Graeco, ut *Electrā* (Ἠλέκτρα), Prop. 3, 6 (14), 3.]

2. E IN FINI

527 Corripit *ē* postremum, sed quintae nomina producit
Et Danaum primae, *Tempē* celēque melēque.

Adde *ohē*, *fermē*, *hodiē*que *serē*que *sumē*que.

Adde *docē*, pariterque adverbia iunge secundae:

Inde *malē* atque *benē*, inde *infernē*, *supernē* recedunt. 55

[*E* littera finita corripiuntur, ut *natē*, *fugē*, *ponē*, *nempē*.]

Heu fugē, natē dea, teque his, ait, eripē flammis. Aen. 2, 289.

[Exc. 1.² Producitur *e* finale in quinta declinatione ut *diē*, atque in prima Graeca, ut *Calliopē*, et in *celē*, *melē*, *Tempē*, nam per *eta* (η) scribuntur.

Te veniente diē, te, decente, canebat. Verg. *G.* 4, 466.

2.^a Producuntur etiam *ferē*, *fermē*, *sumē* (a prisco *fumes*, *ei*), *hodiē*, *ohē*.]

Obijcit: *ille sumē rabida tria guttura pandens.* Verg. *Aen.* 6, 424.

3.^a Verba imperativi modi numeri singularis secundae conjugationis *e* produciunt, ut *monē*, *habē*, *removē*. At corripiant aliquando ea dissyllaba quae primam brevem habent, ut (*h*)-*āvē*, *hūbē*, *tācē*, *vālē*, *vidē*.² V. n. 556, 2.º a.]

Tu valem, tu, diva, monē: dicam horrida bella. Verg. *Aen.* 7, 44.

Neu cavē defendas. Ov. *Tr.* 4, 4, 25.

¹ Sic *agnostā* ab *agnostēs*. In illo Verg. *Aen.* 3, 475: *Conjugio, Anchisā, Veneris dignate superbo* «a breve est, sed producitur caesurae beneficio». ALVAR. n. 493.

² Cf. Quintilian. 4, 6, 7; 4, 6, 21. Multa verba quae nunc ad secundam conjugationem pertinent, olim ad tertiam pertinebant. Cf. NECK-WAG. 3, n. 36, p. 264 seqq.

[4.^a Longa denique sunt adverbia ab adjectivis primae declinationis profecta (exceptis *malē*, *benē*, *supernē* et *infernē*), ut *placidē*, *callidē*, *minimē*, cet.]

Nil benē cum facias, facias tamen omnia bellē. Martial. 2, 7, 7.

Tecta supernē timent, metuunt infernē cavernas. Lucr. 6, 597.

3. I ET y IN FINE

528 *I* longum est: commune *mihī*; *tibī* junge *sibī*que.
Corripies *ibī*, *ubī* melius, quasi cum *nīsī* semper:

Addo *ubīvis*, *ubīnam* cum *necubī*, *sicubī* *curtis*,

Ambiguis *ubīcūque*, extende et *ubīque* et *ibīdem*.

Tertia Graecorum rapitur, cui *psilon y* necle. 60

[*I* vocali terminata longa sunt, ut *classī*, *fiērī*, *aliōquī* (*aliōquīn*), *ūī*, *ūī* (*ūī-que*).]

Sic satur lacrimans, classīque immittit habenas. Verg. Aen. 6, 1

[Exc. 1.^a Commune est *i* ultimum in *mihī*, *tibī*, *sibī*, *ibī*, *ubī*, *ubī-cūque*. *Ibī* tamen et *ubī* frequentius corripiant. (Cui, n. 517, 1, NB.)]

Dum licuit, tua saepe mihī, tibi nostra legebam. Ov. Tr. 3, 7, 25.

[*Huc ubi dicta.* Verg. Aen. 1, 81.

Reddit ubi cererem tellus inarata quotannis. Hor. Ep. 16, 43.

2.^a Composita *nīsī*, quasi et *necubī*, *sicubī*, *ubīnam*, *ubīvis* corripuntur.]

Quid nisi Pierides, solacia frigida, restant? Ov. Pont. 4, 2, 43.

Non ubi vis coramve quibuslibet. Hor. S. 1, 4, 74.

[*Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus.* Verg. G. 3, 332.

3.^a Habent *i* longum *ibīdem* et *ubīque*. Sed apud priscos et recentiores *ibīdem* aliquando reperitur.]

4.^a Corripitur *ī* tertiae declinationis Graecae et nomina in *y* Graecum excun-
tia, ut *Thybrī*, *Palladī*, *Daphnī*, *oxymeli* (nominat. a *μελι*), *molī*, *Tiphī*. *Pyladi* su-
tem, *Orestī* et alia quae veniunt a prima Graecorum producuntur. Cf. n. 24, NB. 3.

Mirabar quid maesta deos, Amaryllī, vocares. Verg. B. 1, 36

Molī vocant superi; nigra radice tenetur. Ov. M. 14, 292

Adn. *Abī*, *adī*, cet. n. 556, 2.º a).

4. O FINITA

529 *O* dant ambiguis in verbo et nomine vates,
Eximii ferme longis: sciō, nesciō demunt.

Verum perpetuo ternus sextusque secundae,

Adjice queis ambō, atque adverbia longa sonant;
 O Graeco finita gravi numerabis in illis. 65
*Immō, citō atque modō atque egō cum duō corripe et octō,
 Quandōquidem et cedō (dic); rapiunt at plura sequentes.*

[1.º Verba et substantiva o finita sere ab optimis poetis producuntur.⁴]

Cantō quae solitus, siquando armenta vocabat. Verg. B. 2, 25.

O virgō, nova mi facies inopinave surgit. Id. Aen. 6, 104.

[EXC. Sciō, nesciō, cedō pro dic, egō, duō, octō corripuntur.]

Hoc sat erit. Sciō me Danais e classibus unum. Verg. Aen. 3, 602.

Nesciō quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Id. B. 5, 105.

Tota domus duō sunt; idem parentque iubentque. Ov. M. 8, 636.

NB. Duo et ego producuntur interdum beneficio caesurae.

[2.º Longum est o in ambō, in dativo et ablativo secundae ut somnō, cantandō, atque in adverbis, ut ergō, adeō, ideō, quandō, meritō, subitō.]

Ambō florentes aetatibus, Arcades ambō Verg. B. 7, 4.

Frigidus in campis cantando rumpitur anguis. Id. B. 8, 71.

Ergō non satis est risu diducere rictum. Hor. S. 1, 10, 7.

[Eripiunt subitō nubes caelumque diemque. Verg. Aen. 1, 84.

Quandocumque trahunt invisa negotia Romam. Hor. Ep. 1, 14, 17.

EXC. Corripuntur citō, immō et modō, ejus composita quomodō (etiam scribitur quo modō) postmodō, dummodō, tantummodō et quandōquidem. Apud sequiores invenies alia, ut ergo, sero, vero.]

Nec citō credideris! Quantum citō credere laedat... Ov. A. 3, 685.

Dicite, quandōquidem in molli consedimus herba. Verg. B. 5, 55.

[3.º O producunt Graeca in o mega (ω) exeuntia, quae multa sunt, v. g. Alecō, Androgeō, Athō, Clō, Eraō.

Clōque et Beroe soror, Oceanitides ambae. Verg. G. 4, 541.]

4 Praeter ego et duo, praeter scio et nescio nullus nominis casus, nulla verbi forma apud antiquiores poetas, ut Lucrocinum et Vergilium, nisi producta reperitur. Locus Vergilianus G. 4, 243 in criticis edd. legitur *Stelio et lucifugis*, ubi *Stelio* et spondeum efficit: cf. B. 8, 81: *Uno eodemque igni* per synizesim et elisionem. Locus autem Aen. 9, 296 sic apud criticos se habet: *Sponde digna tuis*. Id ipsum in odis servat Horatius, nisi quod *Polliō* semel invenitur 2, 1, 44. In satiris autem esi *mentio* 1, 4, 93, *Polliō* 1, 10, 42 et 85, *diacerō* 1, 4, 104, *cō* 1, 6, 419, *retō* 1, 4, 104; in epistulis *obrecō* 1, 7, 95, *rogō* 1, 1, 41. Apud Ovidium similia sunt ut *Nasō*, *Pont.* 4, 3, 40; *Sulmō*, *Tr.* 4, 10, 3; *Scipiō*, 3, 4, 10; *negō*, *Am.* 1, 10, 64; *pulō*, *ib.* 1, 2, 5; *Tr.* 1, 4, 44, *oderō*, *Am.* 3, 41, 35 (3, 116, 3). At posteriores minus religiosi sunt in e corripiendo, praesertim verborum dissyllaborum quorum syllaba prior brevis est. *Mar.* 3, 55, 5: *Nolō mihi ponas rhombos mullunice bilibrem Nec rolō boletos, ostreu nolō, tace.* Gerundium etiam dativi et ablat. breve faciunt: *Plurimus hic aeger meritur vigilandō...* *Juv.* 5, 3, 232.

3. U ET C IN FINE

530

U extremum produc in Graecis atque Latinis.In *c* protrahitur polysyllabon: excipe *donēc*.[I. *U* finita longa sunt in extrema syllaba, ut *manū*, *cornū*, *Panthū*.]*Tela manū miseri jactabant irrita Teuceri.* Verg. *Aen.* 2, 459.[*Nec mora, curvavit corau.* Ov. *M.* 11, 524.*Quo res summa loco, Panthū?* Verg. *Aen.* 2, 522.II. *C* finita postremam syllabam producunt, ut *hallēc*, et adverbia *illēc*, *illēc*, *illēc*, *illuc*; *donēc* corripit, a *donēcum*⁴*Huc caput atque illuc umero ex utroque pependit.* Verg. *Aen.* 9, 753*Donēc eris sospes, multos numerabis amicos.* Ov. *Tr.* 1, 9, 5.

6. D, l, m, r, t FINITA

531

Finitum *d, l, m, r, t* corripe; verum]

70

ēr Danaum longum cui est genitivus in *ēris*,[Sicut *lēr*; at sit compostum *Celtiber* anceps.I. *D, l, m, r, t* litteris terminata polysyllaba corripiuntur, ut *apūd*, *consul*, *militū*, *matēr*, *capūt*, *profuit*:*Innocui veniant: procūl hinc, procūl impius esto.* Ov. *Fast.* 2, 625.*Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes.* Verg. *Aen.* 2, 49.*Audiit et Triviae longe lacus, audiit amnis.* Ib. 7, 516.II. Producuntur nomina Graeca quorum genitivus est in *ēris* et in *ēris*, ut *cratēr ēris*, *aēr*, *aethēr* (κρατήρ, αἴρ, αἰθήρ). *Celtiber* a Martiale corripitur 10, 20, 1.]*Alta petunt aēr atque aere prior ignis.* Ov. *M.* 15, 245

7. N IN FINE

532

En longum cujus genitivus crescit in *ēnis*.Adde *an*, *en*, *in*, *on* Graecum; sed tolle secundae

Nomina, quartum etiam; si sit brevis ultima recti.

75

⁴ *Illuc*, *istuc* in nomin. corripit, produci in dat. videntur: *illēc-ce*, *istēc-ce*.

[I. Latina en finita longa sunt cum habent genitivum in ēnis (e longo), ut *Aniēn*, *liēn* (al *carmēn*, *carminis*).¹]

Quas praeceps Aniēn atque, cet. Stat. *Silo*. 1, 5, 23.

[II. Ex Graecis n littera exeuntibus ultimam syllabam produciunt, nominativi (tertia), ut *Tilān*, *Sirēn*, *Troezen*, *attagen*, *Eleusēn*, *Agamemnon*, *Xenophōn*, et accusativi primae, ut *Calliopēn*, *Aeneān*, *Anchisēn*, denique genitivus pluralis, ut *epodōn*, *epigrammatōn*.

Actaeōn ego sum, *dominum cognoscite vestrum*. Ov. *M.* 3, 230.]

Et saevum Aeneān agnovit Turnus in armis. Verg. *Aen.* 11, 910.

[*Amitto Anchisēn*: *hic me*, *pater optime*, *fessum* cet. *Ib.* 3, 710.]

Corripiuntur autem 1.º finita in on, quae ad secundam declinationem spectant, ut *Peliōn*, *Itiōn*.

Itiōn et Tenedos Simoisque et Xanthus et Ide. Ovid. *Iler.* 13, 53.

2.º Omnes accusandi casus, qui a nominibus ultimam brevem habentibus proficiscuntur, ut *Majūn*, *Aeginūn*, *Scorpiēn*, *Thelūn*, *Itijn*, a *Majū*, *Aeginū*, *Scorpiēs*, *Thelīs*, *Itijs*.

Scorpiōn inmisit Tellus. Ov. *Fast.* 5, 541.

Tantaque nox animi est. Itijn huc arcessite, diavil. Id. *M.* 6, 652.

8. As, es, is, ys, os, us IN FINE

533

I. *Ās* produc: breve *anās*; Graecorum tertia quartum Corripit, et rectum si in *ādis* breve patrius exit.

[*As* finita longa sunt, ut *Anās*, *ae*, *pietās*, *amās*, *musās*, *meās*; *Aeneās*, *Calchās*, *Pallās*, *antis*.]

Ille meās errare boves, cet. Verg. *D.* 1, 9.

Aeneās ignarus abest, *ignarus et absit*. Id. *Aen.* 10, 83.

Excipiuntur: 1.º *anās*; 2.º accusativus tertiae declin. Graecae, n. 48, V; 3.º quae genitivum habent in *ādis*, a brevi, ut *Arcās ādis*, *Pallās ādis*, *Naiās ādis*.

.. Videbit *Permixtos horoīs*, et ipse videbitur illis. Verg. *B.* 4, 46

Pallās anuni simulat. Ovid. *M.* 6, 26.

II. *Ēs* quoque produces; breviat sed tertia rectum

Cum patrii brevis est crescens paenultima; verum

Excipitur *paries*, *aries* abiesque *Ceresque*

80

Excipiturque *penes*, neutra et pluralia Graeca.

1 -ān, -ēn, -yn brevia sunt in formis *rogān*, *vidēn*, *tacēn*, *abīn* et similibus, v. g. apud Verg. *Aen.* 6, 780, Plaut et Ter. Cf. SCHNABEN, *De particularum -ne, aene, nonne apud Plautum prosodia*.

2 Sic Verg. *G.* 1, 332 *Athōn* ab *Athūs*; lectio *Atho* hic rejicitur a criticis. «De o litterae prosodia non constat apud poetas ante consonantem et in versus fine et apud scriptores». Thes. L. L. 2, 238, 2.

Es terminata longa etiam sunt, ut *bovēs, diēs, monēs, locuplēs, decies* (deciens), *audiēs, Anchisēs, Tydidēs.*

Ipsi te fontēs, ipsa haec arbusta vocabant. Verg. *B.* 1, 39.

[*Ipsa diēs alios alio dedit ordine luna.* Id. *G.* 1, 276.

Qualiacumque vidēs Uinam meliora viderēs! Ov. *M.* 11, 288.

Tum pater Anchisēs: animae quibus altera fato. Verg. *Aen.* 6, 715.

EXC. 1.^a Corripie penēs et nomina tertiae declinationis quae crescunt in obliquis paenultima brevi, ut *segēs, ētis, divēs, itis, pedes, itis*; at *quadrupes* a *pēs, cel.*]

Insula, divēs opum, Priami dum regna manebant. Verg. *Aen.* 2, 22.

Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi. Hor. *Pis.* 72.

[NB. *Arīs, pariēs, abiēs* es producunt; producit etiam *Cerēs.*

2.^a Sunt etiam breviora nomina Graeca neutra, ut *cacoethēs*, et casus plurales tertiae, qui frequentes sunt, ut *Amazonēs, heroēs, Serēs* (Σῆρες), *Troēs.*]

Ambo florentes aetatibus, Arcadēs ambo. Verg. *B.* 7, 5.

[*Egressi optata potiuntur Troēs arena.* Id. *Aen.* 1, 472.

NB. Corripiuntur omnia fere nomina populorum in es barbara: *Britōnēs, Saxōnēs, Teutonēs, Vasconēs*, quae tamen apud poetas Augusteos non reperiuntur.]

534 Corripies is et ys; plurales protrahe casus, Audis cum sociis, nolīs malīsque velisque:

Addo *forīs, gratīs*, patrio et quae crescere in *itis*.

Aut *inis* longo gaudent aut crescere in *entīs*.

Ris valet activae vocis producere vates.

85

1. *Is* et *ys* finita corripiuntur ut *apīs, qualis, digerīs, inquis; Thetis, Capīs, Itīs.*⁴

Tantae molis erat Romanam condere gentem. Verg. *Aen.* 1, 35.

Alter erit tum Tiphys et altera cel. Id. *B.* 4, 54.

EXC. 1.^a Producentur casus in is omnes multitudinis, ut *musīs, virīs, nobīs, vobīs; urbīs, omnīs, cel.*, pro *urbēs, omnēs, cel.*

Presentemque virīs intentant omnia mortem. Verg. *Aen.* 1, 91.

O Meliboe, deus nobīs haec otia fecit. Id. *B.* 1, 6.

[2.^a *Is* producitur in secunda persona singularis numeri praesentis indicativi quartae conjugationis, ut *audīs, abīs, redīs.* Producentur etiam *velīs, nolīs, malīs* et adverbia *gratis* et *forīs.*]

...*Quibus, Hector, ab oris Expectate venīs? ut te...* V. *Aen.* 2, 283.

[3.^a Producit *is Sannīs* et si quod aliud nomen *is* finitum crescit

⁴ Sed in *ys* contracta producentur: *Mys, Myos.* *Tethys* etiam producitur: *Tethys extremo saepe recepta loco est.* Ov. *Fast.* 5, 22, et apud Verg. *G.* 1, 31.

i longo in genitivo, ut *Quirīs* (glīs, līs, n. 523); item producant Graeci nominativi quorum genitivus est in *entīs* aut *inīs* paenultima producta, ut *Simoīs entīs*, *Salamīs inīs*.]

Hac ibat Simoīs, haec est Sigeia tellus. Ov. *Her.* 1, 33.

[4.^a Producitur saepe *ris* in secunda pers. fut. perfecti et praeteriti, ut *dederis*, *miscueris*. Secunda vero pers. in *sis* semper producitur, ut *ausīs*, *faxīs*; terminatio enim desumitur a monosyllabo *sīs* verbi *sum*.]

Da mihi te placidum; dederīs in carmina vires. Ov. *Fast.* 1, 17; indicat. est.

535

Vult *ōs* produci: *compōs* brevior et *impōs*,

Graecum etiam neutrum, patrius nomenque secundae.

[*Os* finita ultimam syllabam producant, ut *honōs* (at *honōr*), *virōs*, *multōs*; item Graeca ut *herōs*, *Minōs* et cetera quae per *o* magnum (ω) scribuntur.]

Sceptra tenens molliorque animōs et temperat iras. Verg. *Aen.* 1, 57.

Quaesitor Minōs urnam movet. Verg. *Aen.* 6, 432.

[EXC. 1.^a *Compōs* et *impōs* corripuntur.]

2.^a Corripiuntur etiam *os* finita quae per *o* parvum (ο) scribuntur: 1.º neutra, ut *chaōs*, *melōs*, *Argōs*; 2.º genitivi in *os* omnes, ut *Arcadōs*, *Tethyōs*, *Teroōs*; 3.º quae ad secundam Latinorum declinationem transeunt, ut *Tyrōs*, *Arcelōs*, *Ilīōs*.

Et Chaōs et Phlegethon, loca nocte tacentia late. Verg. *Aen.* 6, 265.¹

536

Us breve sit; patrius quartae producitur, adde

Et rectum et quartum numeri quintumque secundi,

Ternae et rectum si est patrii paenultima longa;

91

Ūs etiam Graecum si patrius exit in *untis*,

Ex *ōs* in recto ac patrio contracta; jugantur

E *pus* conflata et venerabile nomen *Iesus*.

[*Us* syllaba terminata brevia sunt, ut *Deūs*, *litūs*, *sensibūs*, *audimūs*, *intūs*.]

Praxinūs in silvis pulcherrima, pinūs in hortis,

Populūs in fluviiis, abies in montibūs altis. Verg. *B.* 7, 63.

Audiit et Triviae longe lacūs, audiit amnis. Id. *Aen.* 7, 516.

[EXC. 1.^a Longum est *ūs* in genitivo singulari, nominativo, ac-

¹ Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chiōs, Argōs, Athenae.

Orbis de patria certat, Homere, tua. (Anonym.)

cus. et voc. plurali quartae declinationis. (In nominat. et voc. sing. breve est.) Cf. n. 477.]

Hic situs est Phaethon, currus auriga paterni. Ov. M. 2, 327.

[2.^a *Us* producitur in nominativis tertiae eorum quae crescunt in obliquis paenultima longa, ut *salūs, tellūs, palus.*]

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat. Ov. M. 4, 109.¹

3.^a Producentur nomina in *us*, quorum genitivus exit in *antis*, ut *Amathūs, Opūs*, et nomina tertiae quae ex ποῦς, ποδός componuntur, ut *hipūs, Melampūs*; quae autem sunt secundae corripuntur, ut *polyppūs, i* et *Oedippūs, i*, sed *Oedippūs, ūdis*. Producentur deinde quae ex ὄος contrahuntur tam in nominativo, ut *Panthūs* ex *Panthōōs*, tum in genitivo a femininis in *o* ut *Manto, Mantūs, Clío, Clīus*, cet.

Est Amathūs, est celsa mihi Paphus atque Cythera. Verg. Aen. 40, 51.

Panthūs Othryades arcis Phoebique sacerdos. Ib. 2, 319.

Fatidicae Mantūs et Tuxes filius annis. Ib. 10, 499.

Huc etiam JESUS (Ἰησοῦς) sacrosanctum Domini atque Redemptoris nostri nomen spectat.

Us tandem finita non contracta, ab *os* syllaba protecta, corripuntur: *Pamphagūs, Oribasūs*, cet.

Pamphagūs et Dorceus et Oribasūs, Arcades omnes. Ov. M. 8, 210.²

CAPUT II. PRAECEPTA SINGULARIA NOMINUM ET VERBORUM

I. DE NOMINIS INCREMENTO

1. SINGULARI PRIMAE ET SECUNDAE DECLINATIONIS

537

1. Si genitivus singularis par fuerit nominativo syllabarum numero, nullum erit incrementum, ut *musa, musae; dominus, domini.*

¹ *Palus* (?) ab Horatio corripitur, ad *Pis.* 65.

² Peregrina in *b, d, i*, fere apud Hebraeos producentur, ut *Achāb, Aminadāb, Josaphāt*, quae per vocalem longam scribuntur; item *Jacōb, Jōb, Lōt*, quae per *o* magnum. Sed *David* per *i* breve scribitur. Quare si Latinam declinationem ei des *David, Davidis*, paenultimaque corripas, non recedes a fontibus; si producas, consuetudini servies.

Hebraea, si in *sedec* aut *melech* exeunt, ultimam corripiunt, ut *Melchisedec, Abimelech*; scribuntur enim per *ē* breve (*i*).

Peregrina in *i* plerumque longa sunt, ut *Nabāl, Daniēl, Saūl*, nam quae in *ūt* exeunt a Graecis per *ē* longum (*η*) scribuntur (Δανιήλος). At *Baāl, Abigāil, Michōl*, cet., quia ab Hebraeis per vocalem brevem scribuntur. Quare haec si incrementa recipient, corripientur: *Baal, Baälis*, ut *Hannibal, Hannibälis*. Cf. ALYAR. nu. 467 ad calc. et 489-491.

Sin longior fuerit, tum paenultima genitivi incrementum erit, quae in omnibus casibus utriusque numeri semper genitivi quantitatem servat, ut *sermo*, *sermōnis*, *sermōni*, *sermōnes*, *sermōnibus*; ubique o longum est.

II. In numero primo vix crescit prima; secunda 93

Casus obliquos crescentes corripit omnes.

[a) Incrementum singulare primae declinationis nullum est, nisi a longum apud poetas, ut *aulāi*, *pictāi*. Cf. n. 518, 3.º

b) In secunda nullum nisi breve: *ē*, *i*, *ū*, ut *misēri*, *vīri*, *satūri*. Cf. genit. in *ius*, n. 518, 3.º]

Ite domum satūrae, venit Hesperus, ite, capellae. V. B. 40, 77.⁴

2. SINGULARI TERTIAE DECLINATIONIS

(Cf. nn. 29-33)

538

Nominis ā crescens quod flectit tertia produc.

Mascula corripies *al* et *ar* finita simulque

Mas et *anas*, *sax* vasque *vādis*, *par* adde *jubarque*,

S quoque finitum, si consona ponitur ante: 400

Junge *ma* Grajorum, cum *baccāre* nectar et *hepar*

[Multaque in *-ax*, ut *Atax*, cum *Smilāce dropax*.

As finitorum est in *ādis* genitivus et *antis*.

A incrementum singulare tertiae declinationis longum est, ut *pācis*, *calcāris*, *Syphax -ūcis*, *thorax*.]

Pars mihi pācis erit dextram tetigisse tyranni. Verg. *Aen.* 7, 266.

[EXC. 1.^a Excipiuntur masculina in *al* et *ar*, ut *sal*, *lar*, *Hannibal*, *Hamilcar*, quae corripiunt incrementa.²]

Vela dabant laeti et spumas sālis aere ruebant. Verg. *Aen.* 4, 55.

[*Pergameumque lārem et canae penetraliā Vestae*. *Ib.* 3, 744.

2.^a Corripiuntur etiam *anas*, *sax*, *jubar*, *mas*, *vas vādis*, *par*, substant. et adject., cum compositis *compar*, *dispar*, *impar*...]

Jamque fāces et saxa volant, furor arma ministrat. V. 4, 150.

Dixit et in caelum pāribus se sustulit alis. *Ib.* 9, 14.

It portis jubāre exorto delecta juvenus. *Ib.* 4, 150.

3.^a Quae habent ante *s* consonantem, ut *Arabs*, *trabs* (daps, n. 80, VI), et Graeca quae in *ma* finiuntur, ut *poēma*; item *buccar*, *hepar*, *nectar* cum multis in

4. Genitivus *Hibēri* est ab *Hibērus*.

2. *Nār Nāris* neutrum est apud Cic. *Att.* 4, 45, 5, mascul. apud Verg. *Aen.* 7, 517.

ax parum tamen usurpatis, ut *colax*, *panax* Lucr. 4, 422, *storax* seu *styrax*, et quae in v. 402 continentur.

Nam modo turilegos Arlibas, modo despicit Indos. Ovid. *Fast.* 4, 569.

Non satis est pulchra esse poemata, dulcis suntu. Hor. *Pis.* 99.

Errantes hederas passim cum baccare tellus Fundet. Verg. *B.* 4, 49.

Non styrace Idaeo flagrantem picta capillos. Id. *Cir.* 468.

Et Crocon in parros versum cum Smilace flores. Ov. *M.* 4, 283.

4.^a *Græca in as desinentia alia factum genitivum in -adis ē brevis ut lampas -adis, Pallās -adis; alia in antis ut adamās, Atlas, Catchas, Pallās.*

Quattuor hic iunctus equis et lampida quassans. Verg. *Aen.* 6, 587.

539 Tertia ē crescentem breviabit, ut *impēte*: verum
-en enis, *vervex*, *lex*, *seps*, *plebs* protrahe et *hallec* 105
Cum *locuples*, *heres*, *ver*, *rex*, *mercesque* *quiesque*.
Necte *Pelasgorum* -er, -es, *aethēre* et *aēre* demptis,
[*Elque* peregrinum, *Raphaēl* velut, insuper adde.

E incrementum tertiae declinationis breve est, ut carcer carceris, nex nēcis, funus funēris, pulvis pulvērīs, teres terētīs, iter itinērīs.]

Mille grēges illi. Ov. *M.* 4, 655.

[*Exc.* 1.^a Genitivus enis sive Latinus sive Graecus paenultimam habet longam, ut *ren rēnis*; *lien*, *Siren*, *Troezen*, *attagen*, *Anien*.⁴]

Si latus aut rēnes morbo temptantur acuto. Hor. *Ep.* 1, 6, 28.

[2.^a Item producuntur *vervex*, *lex*, *seps* et reliqua quae ponuntur in carmine, cum *Hales ētis*.]

Vere fabis satio. Verg. *G.* 1, 245.

3.^a Genitivi ēris, ētis a nominativis in *er* et *es*, praeter *aēris*, *aethēris*, paenultimam habent longam, scribuntur enim per *eto*, ut *cratēris*, *Hilēris* a nominat. *Hiber*, *tapētis*, *lebētis*; quibus adde Hebraica in *el* (Graece enim offeruntur per *ηλ*), ut *Michaēl* *Michaēlis*.

...Relinquunt Armaque cratērasque simul pulchrosque tapētas. Verg. *Aen.* 9, 358.

540 Corripiet simul inrescens i et y tertia; contra
Glis, *vibex*, *dis*, *lis*, *Sammis*, quibus adde *Quiritem* 110
Atque -ix; sed rapiunt ī *calixque* *filixque* *varixque*,
Pix, *nix* atque *salix* et cum *vice*, *fornice* *natrix*.
In Graecis patrius producitur īnis et īnis;
[Huic alter quandoque adiungitur: *icis* et *ycis*.
Adjice nonnulla ut *grēphis*: sit *Bebrēycis* anceps. 115

Incrementa i et y tertiae declinationis brevia sunt ut *pectānis*, *pu-gilis*, *itineris*, *ancipītis*; *chlāmīdis*, *Chalībēs*.

4. Sed *Philopoemēn* -ēnis. *Hymen* incremento caret.

Gutta cavat lapidem, consumitur anulus usu. Ov. *Pont.* 4, 10, 5.]

Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant,

Flavaque de viridi stillabant ilice mella. Id. *M.* 1, 111.

[*Exc.* 1.^a *Samnis lītis, līs lītis, vibex* (sen *vibix*) *vibēcis, dis* (et *Dis*) *dītis, glīs glītis, Quiris Quirītis* paenultimam producant.]

Noctes atque dies patet atri janua Ditis. Verg. *Aen.* 6, 127.

[2.^a Latinā syllabā *ix* finita paenultimam genitivi habent longam, ut *felix, perdix, coturnix*, et nomina Celtica in *ix* etiam exeuntia, ut *Biturix Biturīgis, Orgetorix Orgetorīgis*, cet.¹ *Fornix* vero, *vārix* (non *vārix*) cum reliquis in carmine positis eandem habent correptam. 2.]

Vivite felices, quibus est fortuna peracta. Verg. *Aen.* 5, 495.

Sub galea pastor junctis pice cantat avenis. Ov. *Tr.* 5, 10, 25.

NB. *Appendix* est dubiae quantitatis in genitivo² *Caevendix-icis* est apud Plaut. *Bacch.* 1159, Lucil. 949; *-icis* ap. Sen. *Samn.* 695 et 991.

3.^a Genitivus Graecus in *is* vel *ynis* paenultimam producit, ut *delphīnis, Salaminis, Phorcyn Phorcynis*, item aliquando genitivus *icis* et *ycis*, ut in *scandix, spadix, Phoenix, bombyx, sandyx, Ceyx*; sic *Nesis -idis, gryps gryphis*.³ At corripit in *choemā, Ciliā, hystriā, lariā, calyx, Eryx, -ris; onyx, tardonyx, -jehis*. In *Bebryx* incrementum est anceps.

Orpheus in silvis, inter delphinas Aricon. Verg. *B.* 8, 56.

Armenios Cilicisque feros Taurosque subegi. Luc. 2, 594.

Cum patrius exit in *gis*, praeter *coccyx, coccygis*,⁴ *ŷ* et *ŷ* corripuntur, ut *stria -ŷgis*,⁵ *Phryx* et *Styx* -*ŷgis*.

Est illis *strīgibus* nomen. Ov. *Fast.* 6, 439.

541 1. *O patrium crescens producitur: excipe praecox,*
Bos, lepus, impos, inops, scrobs, ops, cum Allobroge
Et memor atque arbos et ōris quod neutra dedere; [compos
Ōris ab os mediique gradus sed protrahe casus.

[*O incrementum tertiae declinationis longum est, ut sol sōlis, dos dōtis, vox vōcis; lepor -ōris.*]

Regia Sōlis erat sublimibus alta columnis. Ov. *M.* 2, 1.

[*Exc.* 1.^a Brevem habent paenultimam *memor, bos, compos* et reliqua supra posita.]

1 Cf. *Thes. L. L.*, 2, 2023, et NEUE-WAG. 1, 219. Sunt hujus loci *Ambiorix, Bojorix, Cruptorix, Dumnorix, Malorix, Vercingetorix*, alla.

2 Pro *fulia fulia* dixit Cic. *Div.* 1, 8, 4.

3 Cf. *Thes. L. L.* et NEUE-WAG. 1, 221. Utrouque tamen praeferrī videtur. *appendicis*: alii volunt *appendicis*.

4 Item *apsis* (vel *absis*), *sphragis, Crenis, Psophis -idis*.

5 Item *Homeromastyx, Vergiliomastyx*, cet. -*ŷgis*.

6 Apud Plaut. *Pseud.* 820 *strīgis*.

Pascite ut ante bōves, pueri. Verg. B. 1, 45.¹

[2.^a Genitivus in *ōris* a nominibus neutris, praeter *os ōris* et comparativa, paenultimam habet brevem, ut *marmor, ebur, corpus.*]

Haeret, ut e Pario formatum marmōre signum. Ov. M. 5, 419.

Componens manibusque manus atque ōribus ōra. Verg. Aen. 8, 486.

NB. *Ador-ōris* neutrum etiam *adōris* facit, unde *adōreus* apud Hor. C. 4, 4, 41, et Verg. Aen. 7, 409, nam apud priscos videtur fuisse masculinum. Cf. ALVAR. n. 469.

II. O patrii casus producunt saepe Pelasgi.

490.

Sed genitivus *ōris* brevis est, cum *Nestōris*; adde

On finita virum permulta atque oppida pauci,

A ποῖς conflata, *aleyanem* cum *sindone, aëdon,*

S quoque finitum, si consona forte praebit.

Sed numera in longis *cereops*que *hydrops*que *Cyclops*que.

425

Aegaeon, Brito, Sidon variato et *Orion.*

Ex Graecis finitis in *on* multi per *omēron*, nulla per *omega* scribuntur.

Scribuntur per *omēron*, ideoque breviant incrementum: 1.º Genitivi in *ōris*, ut *Nestor-ōris, Hector-ōris.*

Qui licet eloquio fidum quoque Nestōra vincat. Ov. M. 13, 63.

2.º Plures genitivi in *onis* a nominativis in *on* (aut *o*) virorum propriis, urbiumque nonnulli cum aliis, ut *Agamemnon (Agamemno), Ixion, Palarmen, Anthedon-ōnis.*

Pulsant et pictis bellantur Amazōnes armis. Verg. Aen. 11, 660.

3.º Ex *pus* *podos* (ποῦς ποδός) composita et quae consonantem habent ante *s*, ut *tripus-ūdis; Arthiops, Cecrops, Dolops*, praeter *Cyclops, cerrops, hydrops.*

Hic *Dolōpum* manus, hic *saevus* tendebat *Achilles.* Verg. Aen. 2, 29.

Tela reponuntur manibus fabricata *Cyclopum.* Ov. M. 4, 289.

Variantur *Aegaeon, Brito (Britto), Orion* et *Sidon.* Cf. Verg. Aen. 3, 517, et Ov. M. 8, 207; Verg. Aen. 4, 619, 446, 613, 678; et 4, 437 cet.

NB. Aliqua gentilia, fere pluralia tantum, more Graeco paenultimam corripiunt, ut *Ausōnes, Lingōnes, Redōnes, Teudōnes, Vangiōnes, Fascōnes; Macedo, Saxo, Seno-ōnis.* At *Burgundiōnes, Eburōnes, Suetiōnes, Velliōnes; Io Iōnis, Laco-ōnis.* V. exempla ap. Alvar. n. 468.²

III. *U* increscit breviter; sed ab *us* genitivus in *-ūdis*,

-Ūris et *-ūtis*, item *Pollux* producitur et *fur*,

Lux (*frux*); at brevia *intercus*que *pecus*que *Ligus*que.

[*U* incrementum tertiae declinationis breve est, ut *redux-ūcis, tradux-ūcis.*]

Magnanimosque dūces... populos et proelia dicam. Verg. G. 4, 4.

Obvia prodieram reduci. Ov. Her. 8, 97.

1 In silvis *lepōres*, in verbis *quaere lepōres.* (Anonym.)

2 «Si cui olium erit», inquit Alvarus n. 468, «pergratum fecerit tirōnibus, si literarum ordine quae per *o* *mēron* scribuntur, ab his quae habent *ω* seceverit». Alvari consilium P. Ildoponsus Polo de la Concepción Sch. P. secutus est in suo *Tratado auxiliar de Presodius*, Madrid, 1875, pp. 224-233.

[*EXC.* 1.ª Interrogandi casus ūdis et ūris et utis, paenultimam habent longam, ut *palus -ūdis*, *tellus -ūris*, *virtus -ūtis*.

Disce, puer, virtutem ex me verumque laborem. Verg. *Aen.* 12, 435.

Excipiuntur vero *intercus -ūtis*, *pecus -ūdis*, *Ligus* seu *Ligur -ūris*.¹

2.^a Incrementum *u* longum est in nominibus *fur* (φύρ), *lux* (pro *loue-s?*), *frūgis*, *Pollux -ūeis*.]

Quid domini faciant, audent cum talia fures! Verg. *B.* 3, 16.

Luce sacra requiescat humus, requiescat urator. Tib. 2, 1, 3.

3. DE INCREMENTO PLURALI NOMINIS

542 Crescentem *ā*, *ē*, *ō*, pluralem protrahe casum, 130
Produc et *vīres* et *būbus*; at est *sūbus* anceps.

[*A*, *e*, *o* incrementa multitudinis longa sunt, i. e. ea quae in singulari non sunt incrementa, ut *quārum*, *hārum*, *ambābus*, *hōrum*, *quōrum*, *ambōbus*; aut, si sunt, praecedunt vocalem, ut *rērum* (sing. rei).

At Capys et quōrum melior sententia menti. Verg. *Aen.* 2, 35.

Cum tamen a turba rērum requieverit hārum. Ov. *Pont.* 4, 5, 27.

NB. In *hūbus* (pro *bou-bus*), *vīres* (pro *et īres?*) etiam producuntur *u* et *i*, utpote contracta. *Sūbus* pro *auibus* incrementum variat.

Sactigeris sūbus acre tenenum est. Lucr. 6, 974.

II. DE QUANTITATE VERBORUM²

1. INCREMENTA

543 Secunda persona singularis modi indicativi in verbis regularibus norma est, ad quam verborum incrementa diriguntur: cui si verbum fuerit aequale numero syllabarum, nullum erit incrementum, ut *amat*, *amant*, quia disyllaba sunt, sicut *amas*.

Si verbum longius est una syllaba, unum habet incrementum, ut *amamus*, *amatis*, quorum paenultima incrementum est. Si duabus syllabis norma superabitur, duo erunt incrementa, ut *amabitis*, *ama-*

¹ Cf. Neue-Wag. 4, 274.

² Omnia fore dicenda iam ex recta verborum conjugatione cognita sunt. Exceptionem praeceptorum quae consequuntur v. in n. 471, II, *NB.*

bimus; si tribus, tris, ut *amaverimus*, *amaveritis*; si denique quattuor, totidem erunt incrementa, ut *audiebamini*.

In verbis deponentibus fingenda est vox activa ad quam verborum incrementa dirigantur.

Ultima syllaba nunquam est incrementum; prima vero est, si norma ipsa sit monosyllaba, ut *das*, *fles*: unde *damus*, *flemus*, *dabam*, *flebam* unum habent incrementum. Quantitas vero extremae syllabae cognita est ex nn. 526-536.]

544

A, *ē*, *ī* sunt longa characteristicæ verbi.

Corripit at *dāre*, ceu *canibus circumdāre saltus*. Verg.

[Vocalis thematica seu characteristicæ primæ, secundæ et quartæ declinationis producitur semper (ante consonantem), ut *amāre*, *amātis*, *amābātis*, *amāretis*, *monere*, *monēbo*, *monēbimus*, *audire*, *audīrer*, *audīrentur*, *subītur*, *vēnī* -mus (at *vēnī* -mus, est enim ceterorum verborum communis positio), dempto *dāre* cum compositis. Cf. n. 142, 1.]

Flebat Aristæus. Ov. *Fast.* 1, 363.

545

A verbi crescens etiam producitur usque.

E numero ducunt crescentia verba secundo

135

Rēreque vel *rēris* cum *audīeris*, *amēre*, *legēris*.

Adde *ēbam*: dicit *stetērunt* *dedēruntque* poeta.

[1.^m *A* in omni verborum incremento producitur, etiam cuius vocalis characteristicæ non est, ut *amabamus*, *docebātis*, *legebāmur*, *audiebāmini*, *moneāmus*, *amaverāmus*: h. e. præfixum *bā*, syllaba *rā*; *ā* subiectivi. At *amabām*, *amabār*, *monuerām*, *legām*: n. 471, II, NB.

Nam quod consilium aut quæ iam fortuna dabātur? V. 2, 656.

2.º Incrementum *e* producitur, cum in solo verborum plurali reperitur, ut *amavērunt*, *amēmus*, *docerēmus*. At *amavērimus*, nam *e* etiam in singul. incrementum est: *amavēro*.

Et subito casu quæ valūere ruunt. Ov. *Pont.* 4, 3, 36.

3.º Longum est secundum incrementum *e* in præterito imperfecto subiectivi vocis passivæ, ut *legereris* vel *legerēre*, *amarētur*, *legerēmini*, *audirēmini*. At *amarēr*, n. 471, II, NB.

Ut neque respiceres, nec solarēre jacentem,

Dure, nec exequias prosequerēre meas. Ov. *Tr.* 1, 8, 13.

4.º Longum est *e* in futuro imperfecto passivo verborum tertię et quartę conjugationis, ut *legēris* vel *legēre*, *legētur*, *legēmini*, *audieris* vel *audiere*, cetl.

3.º Longum est *e* in praesenti subiectivi vocis passivae primae conjugationis, ut *amēris*, *amēmini*.

6.º Longum est *e* in praeterito imperfecto indicativi: *legēbam*, *legēbātis*, *audīebamur*.

Jamque quiescēbant voces hominumque canumque,

Lunaque nocturnos alta regēbat equos. Ov. Tr. 1, 3, 27.

7.º Poëtae in praeterito perfecto indicativi interdum corripiunt *ē* positionis *ērunt*.

Obstipui, steteruntque comae, et vox faucibus haesit. V. 2, 774.]

Haec tibi contulērunt caelestia munera divi. Prop. 2, 3, 25.

546

I. Ivi praeteritum protenditur; *ī* quoque crescens

Horum: *sim*, *noli*, *nolim*, *malimque velimque*.

Et *rīmus* et *rīlis* possunt variare poëtae.

140

1.º Paenultima praeteriti in *īvi* longa est, ut *petīvi*.

2.º Longum *i* etiam habent *sīmus*, *sīlis*, *velīmus*, *velīlis*, *malīmus*, *malīlis* cum compositis possīmus, cct. Item *noīlo*, *noīle*, *noīlote*.

Et documenta damus, qua sīmus origine nati. Ov. M. 1, 415.

3.º *Ri* syllabam tum modi indicativi tum conjunctivi, ut *amaverimus*, *amaveritis*, poëtae modo corripiunt, modo producunt.

Cum gelidam Thracen et opertum nubibus Haemum

Et maris Ionii transieritis aquas. Ov. Pont. 4, 5, 6. Cf. ib. v. 16.

Haec ubi dixeritis, servet sua dona rogare. Ib. v. 45.

II. Verba tibi *ō* reddunt longum, *ū* quoque forma futuri.

1.^m *O* in verborum incrementis semper producitur, ut *facitote*.

Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet. Ov. M. 9, 378.

2.º *U* producitur in futuro in *ūrus*.

Flebat et ardentem generum moritūra tenebat. Verg. Aen. 12, 55.

2. DE PRAETERITIS ET SUPINIS DISYLLABIS

547

Praeterita in longis numeranda disyllaba: *findo*,

Sto, *scindo*, *sisto* in brevibus, *fero* doque *biboque*.

[Praeterita disyllaba habent priorem longam, ut *trīvi*, *vēni*, *vīdi*, *vīci*. Cf. n. 140.]

Venit summa dies et ineluctabile tempus. Verg. Aen. 2, 324.

[EXC. *Stēti* (a *sto* et a *sisto* neutro), *stīti* (carum a *sisto* activo), *dēdi*, *scīdi*, *tūli*, *bibi*, *fidi* (a *findo*) primam corripiunt.]

Diffidit ac multa porrectum extendit arena. Verg. Aen. 9, 589.

Nam caelo terras et terris abscedit undas. Ov. M. 1, 22.

NB. Abscedi, n. 149, 173.

Abscedit jugulo pectusque umcrumque sinistrum. Ov. M. 12, 361.

548

Cuncta supina etiam tribuenda disyllaba longis.

At cieo, reor atque lino, queo et ire sinoque, 143

Do, ruo corripunt sistoque seroque priorem.

[Supina duarum syllabarum habent priorem longam, ut *statum* a *sto*, *natum*, *fletum*, *visum*, *motum*, *sutum*; etenim vel latel. contractio vel syncope. Cf. n. 141, 544.]

Tunc res immenso placuit statura labore. Lucan. 3, 381.

[Terribiles visu formae. Verg. Aen. 6, 277.]

Quos ego... sed motos praestat componere fluctus. Ib. 1, 133.

EXC. Cūtum n. 143, 59, rātum, situm, quūtum, itum, litum, dātum, rūtum n. 146, 113,¹ sātum, a sisto stātum, supina disyllaba primam corripunt.]

Nos abiisse rāti et vento petiisse Mycenae. Verg. Aen. 2, 25.

Hic situs est Phaëthon currus auriga paterni. Ov. M. 2, 327.

[Caede leaena boum spumantes oblita rictus. Ib. 4, 97.]

At non ille, sātum quo te mentiris, Achilles. Ib. 540.

Nec mihi cum Teucris ullum post erūta bellum Pergama. Ib. 11, 279.

Musa, quid a fastis non stāta sacra petis? Ov. Fast. 1, 660.

Altior insurgens et cursu concitus heros. Verg. Aen. 12, 902.

Inde ruunt toto concitata pericula mundo. Lucan. 3, 597.]

3. DE SUPINIS POLYSYLLABIS

549

Ātum ūtumque trahunt polysyllaba cuncta supina.

Ivi ex praeterito semper producitur ĩtum.

Cetera corripies in ĩtum quaecumque supina.

[I. Supina in *atum* et *utum* polysyllaba habent paenultimam longam, ut *arātum*, *solūtum*.

Quo cubat ipse deus membris languore solūtis. Ov. M. 11, 612.

II. Item supina in *ĭtum* a praeteritis in *īvi*, ut *cupĭtum*, *petĭtum*,

¹ Apud priscos *rātum*. In praeteritis u dicimus longum *plūit*, *lūit*; in praesenti *plūit*, *lūit*; ideoque in venditionis lege fundi cūta caesa ita dicimus, ut u producamus. Varro L. L. 9, 60, 105.

conditum (a *condio*). Cetera vero supina in *itum* habent paenultimam brevem.]

Exul eram, requiesque mihi, non fama petita est. Ov. Tr. 4, 1, 5.

[*Discite justitiam moniti et non temnere divos.* Verg. Aen. 6, 620.

NB. *Recensit*us, n. 143, 63.

Prisca recensitis evolvite saecula fastis. Claud. in *Entrop.* 2, 60 (20, 60).]

CAPUT III. DE DERIVATIS ET COMPOSITIS

I. DERIVATA

550 Derivata patris naturam verba sequuntur. 150
Excipienda tamen te vales multa docebunt,

Nam radix eadem contraria tempora gignit:

Sic *jūro* et *jūteo* formantur origine ab una.

[Voces derivatae gaudent quantitate primitivarum, seu radicum aut radicalium unde oriuntur, etiam tum cum primitiva vocalis in aliam mutatur, ut ab *āmo* *āmabam*, *āmabilis*, *āmor*, *āmīcus*, *āmīcītia*; ab *amābam* *amabas*, *amābamus*, cet., ab *amāvi* *amāveram*, *amāvero*, cet.; *docēremus* a *docērem*, *volvērentur* a *volvēr*, cet.; a *māter* *mātris*, *māternus*, a *pāter* *pātris*, cf. n. 521, *pāternus*; *sanguīneus* et *sanguīnolentus* a *sanguinis*, *jūdicium* a *jūdicis*, *rēgalis* et *rēgius* a *rēgis*, *ce-cīdī* a *cādo*, *ce-cīdī* a *caedo*.

Excipiuntur maxime 1.^m in flexione:

a) Praeterita in *i* non reduplicata quae syllabam praecedentem producunt, ut *lēgi* a *lēgo*, *collēgi* a *colligo*, *mōvi* a *mōveo*: n. 140, II.

b) Praeterita et supina quae a praesente brevi derivata producuntur, cum amittitur ultima consonans radicalis ante *si*, *sum*, *tum*, ut *divīsi*, *divīsum*, a *divīdo*, *mōtum* a *mōveo*: n. 139, II.

c) *Pōsui*, *pōsitum* a *pōno*: pro **pōsino*.

d) Nominativi monosyllabi tertiae declinationis, qui producuntur, etiamsi syllaba radicalis brevis est, paucis exceptis, n. 523.

Excipiuntur 2.º in derivatione multa ab eodem radicali orta, quorum haec longa sunt, illa brevia, ut *hōmo* et *hūmanus*, *condīco* et *condīcio*, *suspīcor* et *suspīcio*.]

551

En tibi notiora: cf. n. 471, II.

A

- ac-** *acerbus, acerco, acetum, acidus, acies* cf. *ἄλς*, *aculeus, acuo, acus* (aliunde *acer, aceris*, cf. *ἄλαστος*, cum derivatis), ut *acernus; incredula* est orig. incertae):
acer, acriculus, acrimonia, acriter.
- ar-** (*h*)*arena, arenaria, arenosus* cum aliis derivatis:
areo, areo es, areola, aridus, cel.
- car-** *cureo: curus.*
- fa-** *fū-eri. fū-ri.*
- frag-** *fragilis, fragor oris, fragosus:*
suffrago inis (suffragium, refragor, suffragor).
- lab-** *lābo, labefacto, labōr oris: lābes, labōr eris* et composita.
- lat-** *lūleo: lūterna.*
- mac-** *māceo, mūcer, mācies: mācero, māceria seu māceries.*
- na-** *nā-t-are. nāre.*
- pac-** *pāc-iscor: pāc-is (a pāc), pāco as.*
- plac-** *plūceo* cum compositis, *plūcidus: plūco.*
- sag-** *sūgao: sūga, praesūgus, praesūgio.*
- vad-** *vādum, vādosus: vādo, invādo, cel.*
- var-** *vāreā, vāricosus: vārus, vāricus, vārico as.*
Cf. *dūre, dū-lum: dū-num, dūnare, dūs dū-is, dūtare; con-lāg-io, con-tū(g)mino:*
in-lēg-er, con-lēg-it.

E

- leg-** *lēgere* cum compositis: *lēx lēgis*, unde *lēgare, collēga.*
- reg-** *rēgo* cum compositis, *rēgimen: rēx rēgis, rēgina, rēgalis, rēgius, rēgula.*
- sec-** *secus* ac *secius.*
- sed-** *sēdeo* cum compositis *in-sīd-eo*, cel., *sēdile, as-sīd-uus, as-sīd-eo, in-sīd-iae, praes-sīd-ium, sub-sīd-ium, deses de-sīd-is, praeses prae-sīd-is, obses ob-sīd-is:*
sīdo as, sēd-es is, sūd-ulus, sīd-o cum compositis *as-sīd-o, in-sīd-o*, cel.
- ser-** *sēro. sē-(r)-men, sēmīno* cum aliis derivatis.
- teg-** *tēgo* et *tē-gula* (pro **teg-cula*): cf. *sēs-o* et *sīcu* (?).

I

- dic-** *dīcax, dīco as, indeax in-dīcis* ac derivata, *dīcus* in compositis, ut *maledīcus, causidīcus:*
dīco, is (cf. priscum *deico* et *δεικ-νυμι*) cum compositis.
- fid-** *fīdes*, cum derivatis *fīdelis*, cel., *perfīdus*
fīdo cum compositis ac derivatis ut *confīdo; fiducia, fīdus, infīdus, male-fīdus*. Cf. *foedus* pro *foidus*.
- hil-** *nīhīlum, nīhīl. hīlum.*
- it-** *ambītus us, amīltio amīltus a um.*
- lib-** *delībutus: lībo, es* (cf. *λεῖβω*).
- liqu-** *līquet (līquor oris, līquidus aliquando lī-): liquor* verb.
- pil-** *pīlus, pīlo as: pīleus*, cf. *πῖλος*. Cf. *ex-īg-uus* et *ex-i-lis* pro **ex-ig-lis* (*ex-īg-ī-lis*) ab *īg-o*.

O

glo-	glōbus, glōnus i, glōmero, as: glōmus eris.
hom-	hōmo: hūmanus.
mol-	mōlestus: mōles.
no-	nōla, nōtare cum derivatis: nōmon, nōtus.
son-	sōno, cet.: persōna, persōnalis (?) ¹
sop-	sōpor, sōporo as, sōporus: sōpio cum compositis ac derivatis. ²
voc-	vōco as cum compositis ac derivatis, ut vōcabulum, vōco: vōcis (a vōx), derivata ut vōcalis, cet., con-vōc-i-um.

U

duc-	dūcis (a dux), redūcis, tradūcis (a redux, tradux), dūcatus, edūco as: dūco is, cum compositis.
ju-	jū-b-eo (de jēro. pe-jēro): jū-s, jūdra: jūdico, cet.
jug-	jūg-are, jūg-um, conjūx: jūgera, jūgis.
luc-	lūcerua: lūx, lūceo, lūna (luc-na).
nub-	innūba, prōnūba: nubes, nūbo; conūbium.
pug-	pūg-illus (a pug-n-us): pūg-io (a pu-n-go).
pus-	pūstillus (deinut.): pūcio (pūpus, pūpa, pūpulus, pūpula, pūpillus, pūpilla). Cf. rūber et rūfus, rūbrīa.

NB. 1. Haec mutatio quantitatis ejusdem radices frequens est cum consona in primitivo duplicata, simplex evadit in derivatis, ut fār(-r, cf. farris) et fārīna, currus et cūrulus (etiam currulis), mamma et māmilla, ossa et ōfella; cānalis (canna?).

NB. 2. Saepē fit ut una syllaba duabus, tribus pluribusve radicibus respondeat, v. g. con- in cōma (ζώνη), cōmans, cet.; cōmes -itis, com et īre, cf. coire, cōmitium; cōmis, e, prisce cosmīs orig. inc.; et cōmo, a co- et emo.

552 [Ex supinis verborum multa nomina tum substantiva

tum adjectiva, itemque verba oriuntur, quae naturam sequuntur eorum a quibus derivantur, ut cenāt-urio, stāt-uo: cf. nn. 487, b), c), e), 498, b) NB. 2, et NB. post e).

Carmen reprehendite quod non

Multa dies et multa litura coercuit. Hor. Pis. 293.

Vere fabis sātio. Verg. G. 1, 215.

Nunc tantum sinus et stātio male fida carinis. Id. Aen. 2, 23.

Hic stātus in caelo multos permansit in annos. Ov. Fast. 5, 33.

Genuit sub pondere cymba Sūtīlis et cet. Verg. Aen. 6, 414.

Urbem quam stātuo, vestra est. Ib. 1, 573.]

¹ Cf. Gell. 5, 7. Georges ducit a por et ζώνη.

² Sic semisūpitus, non semisūpītus. Apud Ov. Am. 1, 14, 20, et Her. 10, 10 legitur semisūpīna, non semisūpīta. Cf. ALVAN. n. 455 ad calc., adn. edit.

APPENDIX

DE PRAECIPUIS PARTICULIS SUFFIXIS POLYSYLLABIS IN QUIBUS VOCALIS LONGA ANTE UNAM CONSONANTEM REPERITUR

(Cf. nn. 485-507)

553 I. Vocales A, E, I, characteristicae primae, secundae et quartae conjugationis longae sunt in substantivis et adjectivis quae ex radicali verborum efficiuntur, ut *mirāculum* (*miror*), *habēna* (*habeo*), *secundus* (a **feo*), *molīmen* (*molior*). Excipiuntur *stābilis*, *cītus* et quae ex *dāre* et *ire* oriuntur, ut suis locis dicitur.¹

Sit procul omne nefas! ut ameris amābilis esto. Ov. Art. 2, 107.

Flēbilis indignos, Elegeia, solve capillos. Id. Am. 3, 9, 3.

I, pete virginea, populus, suffīmen ab ara. Id. Fast. 4, 731.

Sunt igitur longa suffixa:

A

ā-bilis	amābilis, spirābilis, sed stābilis.
ā-bra	dolābra.
ā-brum	flābrum, ventilābrum, lābrum pro *lav-brum (lavo); addē candelā-brum. Sed lābrum (lā-m-bo).
ā-bula, um	flābula, vōcābulum, tintinnābulum, (pā-bulum pro *pasc-bulum, et aliunde quam a verbis, ut acet-ābulum, cunābula, orum; sed stābulum.
ā-bundus	populābundus.
ā-cium	solācium.
ā-crum	simulācrum, lavācrum.
ā-culum	mirāculum, umbrāculum, novācula (retināculum a retinco, tabernāculum).
ā-cundus	flācundus (inācundus irascor).
ā-go	vorāgo (et aliunde indāgo, imāgo, farrāgo, virāgo, cet.)
ā-men	velāmen, flāmen (flavo, ² exāmen pro exagmen ab ago), strā-men (a *strao, cf. strāvi, strātum).
ā-mentum	fundāmentum (atrāmentum), rā-mentum pro rūd-mentum.

¹ Ap. Plaut. Stich. 2, 1, 46 [288 b] *lasciōbundus*, i brevi ut videtur. Cf. Kühn. 1, p. 670 *Situbundus* nusquam est.

² Flāmen masc. pro flāg-men, cf. flagrare.

ā-ticus	<i>aquāticus, cenāticus, umbrāticus, venāticus</i> et a substantivis primae decl., ut <i>silvāticus</i> .
ā-tillis	<i>versātilis, umbrātilis, aquātilis (aquari)</i> , quibus adde quasi-denominativa <i>pluvātilis, fluvātilis</i> , cet.
ā-tio, ā-tor, ā-trix	<i>creātio, creā-tor, creā-trix</i> .
ā-trum	<i>arātrum</i> .
ā-tum	<i>fūtum</i> .
ā-tus	<i>flūtus, comitātus, equitātus</i> (et a substant., ut <i>consulātus, magistrātus</i>).

E

ē-bilis	<i>stēbilis</i> .
ē-cundus	<i>verēcundus, sēcundus</i> .
ē-la	<i>candela, medela, nitela</i> (loquela a loquor, querela = querella), <i>corrupt-ela, tutela a tutus</i> .
ē-men et ē-mentum	<i>sēmen</i> (i'feo), <i>complēmentum</i> (sēmen a ser-o, crēmentum a cres-o).
ē-na	<i>habena; aliunde arēna, avēna, vēna, catēna</i> , cet.
ē-nus, a, um	<i>pēnus</i> ab inus, plico, cf. impleo, egēnus; et aliunde quam a verbis, ut <i>vicēnus</i> .
ē-ta	<i>monēta, mōnēta</i> a moneo.

I

I-do	<i>formīdo</i> a *formire. Sic <i>cupido</i> et <i>libido</i> .
i-men, i-mentum	<i>mollimen, munimen</i> et <i>munimentum</i> , <i>pavimentum</i> , <i>suffimen</i> et <i>suffi-mentum</i> a verbis quartae, et <i>crimen</i> , cf. <i>χορμιμα</i> et <i>cerno</i> ; sed <i>teglymen</i> , cet.
I-tio, i-tor	<i>suffitio, suffitor</i> .
I-tus	<i>auditus, suffitus, us</i> , cet. et adjectiva quae videntur esse participia obsoletorum verborum quartae conjugationis, ut <i>auritus, maritus, turritus</i> .

Nota aliunde *fort-u-itus* et *grat-u-itus* (*fortuitus, gratuitus*).

554 [1. Vocales a, e, o, u in ceteris particulis quae derivandis substantivis et adjectivis inserviunt generatim longae etiam sunt; i alias brevis est, alias longa.

Ludit in humanis divina potentia rebus. Ov. Pont. 4, 5, 49.

En iterum crudelia retro Fata vocant. Verg. G. 4, 495.

Avia tum resonant avibus virgula canoris. Ib. 2, 328.

Nos quoque florimus; sed flos erat ille caducus. Ov. Tr. 5, 8, 19.

Frigida pugnabunt calidis, umentia siccis. Id. M. 1, 19.]

A

āca	<i>cloāca</i> (pro <i>cluaca</i> a cluo, purgo).
āges	<i>compāges, contāges</i> (contāgio, contāgium), <i>ambāges, strāges</i> . Cf. <i>vecīgal, fastīgium, praescīgiae</i> .
āginus	<i>oleāginus</i> .
āgulum	<i>coāgulum</i> (cogo), <i>repāgula</i> (repango).
ālis	<i>regālis, trabālis, vēcālis</i> (vōx, et vōcabulum a vōco).

ānus	<i>Hispanus, Tullianus, arcanus (arca).¹</i>
āre	<i>alveāre (et alveārium, alveus), altāria (altus).</i>
āris, e	<i>militāris.</i>
ārium	<i>rosārium, viridārium.</i>
ārius, a, um,	<i>lignārius, vicārius, quadringenārius, lemerārius (tārius).</i>
ātes	<i>Spartī-ālēs.</i>

E

ēdo	<i>dulcēdo.</i>
ēlia	<i>contāmēlia, cf. con-tem-no: n. 522, II.</i>
ēlis, e	<i>crudēlis, fidēlis.</i>
ēmus	<i>postrēmus, suprēmus, extrēmus.</i>
ērus, a, um	<i>proērus, acērus, sinērus.</i>
ēsīmus, a, um	<i>vicēsīmus, tricēsīmus.</i>
ētum	<i>cupressētum, dumētum, quercētum.</i>
ēus, a, um (et ius)	<i>Sophoclēus, gigantēus, Aristotelēus; in ceteris breve, ut pū- pulēus, alveus (alvus), carea (cavus).</i>

I

ica	in amīca, formīca, lectīca, lorīva, mīca, rubrīca, urīca, vesīca; breve in brassīca, fabrīca, fustīca, manīca, mantīca, pedīca, perīca, scutīca, subīca, a sub et liquor, tunīca.
icius	in derivatis a verbis, ut <i>translatīcius</i> ; alias breve, ut <i>tribu- nīcius</i> . Alnovīcius et apud Juv. 2, 66, <i>multicia: 499, NB. 3.2</i>
īcus	v. n. 499, c), NB. 2. Adde <i>mendīcus (mendum? sic mendico as)</i> , <i>obliquus (*liquis)</i> , <i>umbilīcus (umbo?)</i> , <i>humbrīcus</i> ; in alis breve, ut <i>hostīcus, tetrīcus; port-īcus, vit-īcus.</i>
īculus	i nonnunquam metri necessitate producti, ut in <i>Cānīcula</i> , <i>cūnīculus, cūlīcula, pēdiculosus (Martial.)</i> , <i>stīliculosus (Hor.)</i> , ut vitetur concursus trium vel plurium syllabarum brevium; et apud Germanicum et Martialem etiam <i>clāvīcula et crātīcula. Cf. n. 564, III.</i>
īgo	in substantivis, ut <i>caligo, vertigo</i> , atque in his verbis: <i>cali- go, castigo, fastigo, fustigo, insūgo, vestigo</i> ; ² alius breve, ut <i>navīgo, remīgo</i> ab āgo (<i>purgo pro* pār-īgo</i>).
īle	in substantivis, ut <i>bubīle, cubīle, ancīle</i> ; ¹ breve in adjec- tivis substantive sumptis, ut <i>alīlīle, volatīlīle</i> (subaudi <i>uni- mat</i>). Sed <i>incīle</i> ab <i>incīdo</i> .
īlis	in derivatis a nomine, ut <i>scurrīlis, subīlis, n. 499 a)</i> ; ex- cipe <i>humīlis et parīlis</i> ; breve in derivatis a verbo, ut <i>missīlis, sullīlis, uīlīs (caūlis, n. 499 a).</i>
īmus, a, um	<i>opīnus (op-s)</i> , <i>patrīmus (pater)</i> , <i>matrīmus (prīmus, bīmus,</i> <i>cet., n. 523, 7.º; īmus est ab īfinus).</i>

4 Injussmodi terminatio videtur oriri ex suffixo *geno* a radice *gen* ita ut *Tro-
jānus, Romānus* sint pro *Trojagnus, Romagnus*; sic a *diuus divīnus*, ab *altus altīnus*
(**aliēgnus* pro **ali-i-gnus*, cf. *pi-ē-las* pro *pi-i-las*, n. 497, NB. 4), a *pater patrōnus*,
a *tribus tribūnus*. Cf. *benīgnus, malīgnus, aprūgnus* seu *aprūnus* pro *benīgenus*, *cet.*
Quae quidem explicatio vel ipsa derivatorum significatione confirmari videtur.
Cf. *terr-ī-geni, Troj-ī-geni*.

² Cf. Haver, *Rev. de philol.* XXXI, p. 234 (mense Oct. 1907).

³ *Figo, in-īgo* et cetera composita primitiva sunt.

⁴ **Ancile* antiqui ab *ambi* et *cadere* derivatum esse putarunt, fortasse recte.
Vanno L. L. 7, 43; Ov. *Fast.* 3, 377. Thea. L. L. Cf. Georges.

ita	vulgo longum, ut <i>doctrīna, pruīna</i> ; breve in <i>asīna, domīna, femīna, fuscīna (fuscus), fuscīna, lamīna, mūchīna (μυχῆν), pūgīna, palīna, parietīnae (paries), sarcīna, trufīna, tabulinum</i> seu <i>tablinum, sterculinum</i> seu <i>sterquilinum</i> .
inum inus	longum generatim; ut <i>divīnus, caprinus, Latinus</i> ; breve quando significat materiam ex qua, ut <i>eupressīnus, cristallīnus, hyacinthīnus, cērīnus</i> (pro <i>cereus</i> , cf. <i>κρίπινος</i>). ⁴
ita, ites	<i>Nigrīta, Abderītes</i> (nom. populorum).
itīm	<i>virītim</i> .
iva	<i>oliva</i> .
ivus	<i>aestīvus, festīvus, tempestīvus</i> , (a substant.); <i>inter-nec-ivus, novicius, cadivus, gradivus (Gradivus, i), recidivus, sub-secivus (subsequor), a verbis</i> ; ² <i>acivus, capivus, fugitivus</i> (cf. <i>fugi-turus</i>), <i>nativus, sativus, volivus, a supinis</i> .

O

ō-bilis	<i>mō-bilis</i> a <i>moveo</i> , <i>nō-bilis</i> a <i>nosco</i> .
ō-men	<i>nō-men</i> a <i>nosco</i> .
ō-mentum	<i>fō-mentum</i> a <i>foveo</i> , <i>mō-mentum</i> a <i>mōves</i> .
ōna, ōnus	<i>ann-ōna, matrōna; col-ōnus, patrōnus</i> .
ōnia, ōnius	<i>col-ōnia, Fav-ōnius</i> .
mōnja, mōnium	<i>queri-mōnia, sanctimōnia, patrimonium (caerimōnia), amatōrius, uxōrius (in-glōr-ius a glōria), promont-ōrium, tentōrium, terri-ōrium, canōrus (cano), decōrus (deceat), odōrus (od-or, ὀδ-ωδς), limōsus, otiosus, Hēracleōtes</i> (nom. populorum).

U

ū-bilis	<i>nū-bilis, volū-bilis (volu-o)</i> .
ūca	<i>lactūca, verrūca, sambūca (sambucus)</i> .
ūco, ūcus, a, um	<i>manduco (mandēre), cadūcus</i> .
tūdo et ūdo (pro tūdo)	<i>forti-tūdo, pulchri-tūdo, valē-tūdo; testi-tūdo a testa, mansuet-tūdo (hīr-tūdo)</i> . ³
ūgo	<i>aerūgo</i> (et <i>aerūca, aes aeris</i>), <i>ferrūgo, lanūgo</i> .
ūlis	<i>curūlis, tribūlis</i> . Sic <i>pec-ūlitum</i> et <i>pec-ūnia</i> pro * <i>pec-ūlia</i> .
ū-men, ū-mentum	in contractione aut syncopa, ut <i>flūmen</i> pro * <i>flū-ŷ-men</i> , <i>nū-men</i> a <i>nuo</i> , <i>lū-men</i> pro <i>luc-men</i> , <i>volū-men</i> a <i>toluere</i> ; <i>argū-mentum</i> , <i>adjū(ŷ)mentum</i> , <i>jū(g-)mentum</i> , <i>sternū-mentum (sternūlimentum a sternuo)</i> ; sed <i>teg-ŷ-men, teg-ŷ-mentum</i> , <i>mon-ŷ-mentum</i> , <i>col</i> .
ūna	<i>fort-ūna (forte), lac-ūna, trib-ūna</i> .
ū-nus	<i>tribū-nus</i> .
ūnus, a, um	<i>im-port-ūnus</i> et <i>op-port-ūnus</i> solum.

4 Cf. *cerinus* apud Quickenat, *Thes. poet.*, et *cerinus (cerinus)* ap. Plaut. *Epid.* 233, et in *Thes. L. L.* Nota haec adjectiva in *nus* et in *tinus* quae tempus significant, *nundī-nus, perendī-nus (dies); cras-tinus, diū-tinus, prius-tinus (prius, πρῆν); sero-tinus* et alia pauca vix usurpata; in *tinus* autem *vesper-tinus; matut-inus (Matula), — clandes-tinus (clam), inter-tinus (inter)*.

2 *Lasci-vus*: cf.: *λάω* et *ΚΟΛΛ* 4, p. 670.

3 Terminatio *tūdo -inix* est forma producta positionis *tūs -ūtis* (eodem ac *tūs -ūtis* Graeco *της -ητος*).

ūra	<i>fig-ūra, nat-ūra, sui-ūra.</i>
ūrus, a, um	<i>ful-ūrus</i> (aliunde <i>obsc-ūrus, pū-rus, se-cūrus</i> [a <i>cūra</i>]).
ū-tim	<i>tribū-tim</i> (<i>tribus</i>).
ūtus	n. 499, f), <i>actūlum</i> adv. (<i>hirsūtus</i> ab <i>hirtus</i>).

II. Verba in a) *ino*, b) *ito*, c) *urio* brevია sunt, praetor a) *in-clino, festino, opī-nor*, b) *dormīto, irrīto, marīto, vīto*. c) *ligūrio, prūrio, scatūrio*. Cf. n. 505, d) *Partūrient montes, nasceetur ridiculus mus*. Hor. Pis. 439.
Semeros pisces tepidumque ligūrierit jus. Id. S. 1, 3, 81.

II. DE COMPOSITIS

555 Legem simplicium retinent composita suorum, 153
 Vocalem licet aut diphthongum syllaba mutet.

Dejēro sed *jūro* dat *pejēroque, innūba nūbo*
Pronūbaque, atque hīlum nihilum; dant plurima vates:
Expergē-, liquē- cum facio, patē-, rarē- tepēque
Nec non conūbium communibus addere possunt.

[Composita brevitatem vel longitudinem simplicium sequuntur, etiam mutatis vocalibus. Sic *perlēgo, relēgo* et *seligo* a *lēgo*, *is; relēgo* a *lēgo*, *as; occīdo* a *cādo*, *occīdo* a *caedo*, *obuēdio* vel *obēdio*, ab *audīo*, *suffōco* a *fauces*.]

Hic erat aut alicuī color ille simillimus horum. Ov. Am. 2, 5, 41.

Insēquitur clamorque virum stridorque rudentum. Verg. Aen. 1, 87.

Squameus in spiram tractu se colligit anguis. Id. G. 2, 154.

[Sed duplici de causa potest etiam in compositione produci vocalis ante unam consonantem: vel syncope vel contractione, v. g. *merī-dies* a *medius dies*, *prīdie* a *prae* (?) et *dic*, *vīpera* pro *mūpera* seu *vīvīpara*. Graeca Graecam quantitatem servant: *Polūydorus, Argōnauta, geōmetra*. Cf. nn. 553-54.

EXC. 1.³ Pertinent ad eandem radicem, sed alia brevია sunt, alia longa; *dejēro, pejēro* et *jus, jūro, innūba, pronūba, conūbium* et *nūbo*; alia, ut *fatidicus, causidicus, maledicus, veridicus* (*dīco*), *agnitus* et *cognitus* (*nōtus*), *ambītus* participium, et substantiva *ambitus, ambitio*.]

Pyrrhin conūbia servas. Verg. Aen. 3, 319.

Conūbio jungam stabili propriamque dicabo. Ib. 1, 73.⁴

[2.³ *E* praecedens verbum *facio* in compositis littera est conec-tens; proinde ejus syllaba natura brevis est, sed poētae longa pro brevi usi sunt, polissimum Lucretius.]

Flummarumque globos liquēfactaque volvere saxa. V. G. 1, 473.

Tura liquēfaciunt. Ov. M. 7, 161.

4 Pro *conūbium* aliqui legunt *conubium*: cf. n. 563, 2.º

APPENDIX

NONNULLA DE QUANTITATE APUD PRISCOS ¹

556 [Ad Plauti maxime atque Terentii prosodiam cognoscendam haec accipe:

1.^m Prisci saepe syllabam (brevem) in *r* aut *t* finale producunt, cum ejus vocalis natura longa est; maxime producunt:

a) tertiam personam verborum in *-at*, *-et*, *-it* cum hae vocales in aliis personis longae sunt, ut *amāt*, *monēt*, *audīt*, *legebāt*. Producunt praeterea tertiam pers. in *-it* praeteriti perf., ut *lēgīt*, etiamsi i in aliis personis breve est;

b) primam pers. in *or* et in *ar* verborum, ut *amōr*, *imitōr*, *legār*;

c) nominativos in *-or* et in *-al*, ut *cōr*, *dolōr*, *maior*, *tribunāl*.

Nocum rumores ponebāt ante salutem. Enn. Ann. 287 (L. Müller ed.)

Ego mihi cum lusi, nil morōr ullum lucrum. Plaut. Rud. 4, 7, 22 [1248].

Hujus mel, *hujus cōr*, *hujus labellum*, cet. Id. Poen. 1, 2, 173 [388].

2.º Prisci saepe corripunt syllabam secundam (longam), cum prima brevis est (haec autem secunda syllaba nonnumquam brevis permansit):

a) in dictione disyllaba ut *bonis*, *amānt*, *abi*, *egō* pro *egō* (ἐγώ) quod breve permansit: n. 529.

b) in polysyllabis, ut *volūptas*, *dedisti* (non autem *reddidisti*, nam prima longa est);

c) in conjunctione monosyllabi brevis cum syllaba longa, ut *quid ēst?*, *quid abstulisti?*, *sed ad tuum*;

d) in disyllabo cujus vocalis ultima eliditur, ut *tib(i) istum*, *sen(em) illum*.

¹ Aliqua per modum exceptionis tradita jam sunt: cf. v. g. n. 520, II, NB.

Est equos perpulcer, sed tu vehi non potes istoc. C. I. L. 1442; cf. n. 520, II, NB. Hexametrum est.

Ut ad paucā redeā, uxorem deducit domum. Ter. Hec. 1, 2, 60 [155].

Quin tu otiosus esto; ego illius sensum pulchre calleo. Id. Ad. 4, 1, 17 [535].

3.º Apud Plautum *v* post *l* aut *r* fere vocalis est extra compositionem, ut *silūa*, *salūs* (*salvus*), *Minerūa* (al. *per-vius*); nominativus autem in *ēs* breve producitur ut *milēs*, item *ēs* a *sum*.]

CAPUT IV. DE PEDE ET VERSU

557 Ars metrica agit de natura et constitutione sive structura versuum. Versus autem est series syllabarum certo genere et ordine pedum alligata quae metro sive mensura definitur, numerumque seu rhythmum efficit.¹

I. DE PEDIBUS

558 Pes est pars versus certo syllabarum longarum et brevium numero atque ordine definita. [In pede autem certi versus syllaba longa duas breves valet, ac proinde moram (durationem) duplo maiorem quam brevis habet. Quare hic pes ~ (dactylus) et hic -- (spondeus) aequo tempore in eodem carmine pronuntiantur.]

Pedes qui omnes syllabas longas aut omnes breves habent dicuntur pedes improprii seu falsi; ex quibus nullus versus effici potest, sed saepe pro pedibus veris ponuntur.²

¹ Rhythmus est brevium longarumque syllabarum, item temporum fortium ac debilium ordinata successio. Numerus autem in continuatione nullus est; distinctio et aequalium aut saepe variorum intervalloꝝ percussio numerum conficit; quem in cadentibus guttis, quod intervallis distinguuntur, notare possumus, in omni praecipitante non possumus. Cic. de Or. 3, 48, 186.

² Multa partim subobscura, partim non necessaria, ab auctoribus artis metricae in utramque partem disceptari solent de ictu, orsi, thesi, tempore fortis ac debilis, ceteris huiusmodi, ut de ratione versus legendi.

559 I. Praecipui pedes spectato syllabarum numero sunt:

a) disyllabi:

- ~ iambus, qui est e brevi et longa: *vīrōs*.
- ~ choreus vel trochaeus, qui est e longa et brevi: *ārmā*.
- spondeus sive spondiūs, qui est e longis duabus, et ponitur pro dactylo aut anapaesto: *pōssunt*.

b) trisyllabi:

- ~ tribrachys, qui habet tris breves, par choreo: ¹ *fācērē*.
- ~ dactylus, qui est e longa et duabus brevibus: *cōrpōrā*.
- ~ anapaestus: *ānīmōs*.
- creticus seu amphimacer: *māximōs*.

[c) quadrisyllabi:

- ~ proceleusmaticus: *ābīctē*.
- ~ paeon primus: *tēpōribūs*.
- ~ paeon quartus: *cālāmītās*.
- ~ choriambus: *nōbilitās*.²

Pedem tradunt uno ictu comprehendi et constare ex duobus temporibus, forti et debili seu arsi et thesi. Arsin dicunt sublationem vocis (alzamiento, elevación), thesin ipsius positionem (descenso, depresión). Apud Graecos haec nomina contrariam significationem obtinuerunt: cum enim rhythmum manus vel pedis motu metirentur in saltationibus, positione (τιθέναι τὸν πόδα) vocis percussionem significabant, sublatione vero (ἀΐσιν τὸν πόδα) demissionem. Arsis solet hoc signo notari (').

Non tamen vocis sublatio aut positio his vocabulis *arsis* et *thesis* intellegenda ita est, ut diversam pronuntiationem antiqui tribuerent orationi ligatae ac solutae in hunc modum: *Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi Silvestrē tenui musā meditaris avena*; sed videtur solum intellegenda contentio quaedam vocis aut remissio: haec autem contentio dicitur percussio seu ictus (metricus), qui tamen a nonnullis rejicitur, mera successione aut vicissitudine longarum breviumque syllabarum versum concludentibus. Cf. MANNIC, n. 498, adn. 4, HAVET, n. 483 sqq., PLESSIS, n. 45 sqq., MELLER apud ERRANDENA, n. 760, LAURAND, VII, 479.

Quod si longa syllaba cui respondet arsis in duas breves dividitur, v. g. $\text{—} \cup$ in $\cup \cup$, has duas breves arsis occupabit ($\cup \cup \cup$). Sic $\text{—} \cup \cup \cup \text{—}$ et $\cup \cup \cup \cup$. Si thesis arsin praecedat, rhythmus erit ascendens; si thesin arsis, descendens.

¹ A Cicerone, *Or.* 61, 217, et Quintiliano trochaeus dicitur.

² Sunt praeterea: $\cup \cup$ pyrrichius: *fārōr*.

$\cup \text{—}$ bacchiūs: *pīrābūnt*.

$\text{—} \cup$ antibacchiūs vel palimbacchiūs: *ānīdīsē*.

$\cup \text{—}$ scholius seu amphibrachys: *pōēmā*.

$\text{—} \text{—}$ molossus: *contēndēt*.

$\cup \text{—} \cup$ paeon secundus: *dūcībīmās*.

$\cup \cup \text{—}$ " tertius: *ānīmūtās*.

$\text{—} \cup \text{—}$ dichoreus vel ditrochaeus: *cīrītātē*.

II. Ratione temporum quae in pede continentur, pedes sunt:

a) generis paris (γένος ἴσον); i. e. eandem moram habent in arsi atque in thesi, v. g. dactylus, cujus arsis est duorum temporum, duorum etiam thesis. Sunt hujusmodi praeter dactylum anapaestus, spondeus — — vel — — , proceleusmaticus — — — — vel — — — — .

b) generis dupli seu duplicis (γένος διπλάσιον); i. e. moram duplo majorem sive longiorem habent in arsi quam in thesi, ut iambus, cujus thesis est unius temporis, arsis duorum. Huc spectant etiam trochaeus, tribrachys — — — vel — — — , cet.

c) generis sesquialterius, sescupli sive sesquiplicis¹ (γένος ἡμιόλιον); sc. spatium thesis habent in arsi et praeterea partem dimidiam, v. e. creticus, cujus arsis est trium spatiorum, thesis duorum: — — — — . Ita bacchiuss, antibacchiuss, cet.

NB. Sunt versus qui scandi possunt per dipodiam sive per duplicem pedem; haec autem mensura metrum dicitur. Quare metrum iambeum sive iambicum componitur ex duobus iambis, metrum trochaicum ex duobus trochaeis, anapaesticum ex duobus anapaestis; v. g. — — , — — , dipodia trochaica: unde dicitur versus trochaicus trimeter, i. e. trium metrorum, seu constans ex tribus dipodiis trochaicis, h. e. sex pedibus trochaeis, cet. In versu dactylico metrum idem est quod pes; unde hexameter est versus sex pedum.]

II. DE VERSU

560 I. Versus duplex est: simplex seu purus et compositus sive mixtus: purus, qui constat uno pede saepius repetito, vel uno genere pedum et ejus aequali; mixtus, qui pluribus diversis. Ultima versus syllaba communis effertur, non quod propriam mutet quantitatem, sed quia «Postrema syllaba», ut ait

-
- — — — diambus: *διῆμιτρος*.
 - — — — — antipastus: *ἀντιπᾶστις*.
 - — — — — — epitritus primus: *ἐπιτριτὸς πρῶτος*.
 - — — — — — " secundus: *ἐπιτριτὸς δεύτερος*.
 - — — — — — " tertius: *ἐπιτριτὸς τρίτος*.
 - — — — — — " quartus: *ἐπιτριτὸς τέταρτος*.
 - — — — — — — dispondeus: *δισπᾶνδρος*.

¹ Cf. Cic. Or. 57, 193.

Cicero, *Or.* 64, 217, «brevis an longa sit, ne in versu quidem refert», propter moram quam in fine versus aures exigunt.

[II. Versus dicitur catalectus sive catalecticus, cui syllaba deest in ultimo pede. Dicitur autem catalecticus in syllabam, cum ultimus pes non habet nisi unam syllabam; catalecticus in disyllabum, cum habet duas. Sic hexameter dactylicus est versus catalecticus in disyllabum. Versus cui duplex est catalexis dicitur dicatalecticus, v. g. pentameter, in quo catalexis est in medio et in fine. Acatalecticus sive acatalectus est cui nihil deest; hypercatalecticus in quo syllaba redundat.

III. Versus longiores constant partibus a) duabus, b) aliquando tribus, quas Latini membra, Graeci *ζῶλα* dicunt. Pro numero membrorum versus nominatur monocolos, dicolos, tricolos. Plura membra systema efficiunt.

- a) *Nos patriae fines | et dulcia linquimus arva.* Verg. *B.* 1, 3.
Lunaque nocturnos | alla regebat equos. Ov. *Tr.* 1, 3, 28.
Fontesque lymphis | obstrepunt manantibus. Hor. *Ep.* 2, 27.
Quoi dono lepidum | novum libellum? Catull. 1, 1.
- b) *Ille volat | simul arva fuga | simul aequora verrens.* V. *G.* 3, 201.
Quidve dolens | regina deum | tot volvere casus. Id. *Aen.* 1, 9.]

IV. Cacsura est sectio seu incisio in medio versu, quae moram aliquam exigit in pronuntiando. Fit sere in fine dictionis qui sit in initio pedis aut in medio pede.

Nos patriae finēs | et dulcia linquimus arva. *B.* 1, 3.

Impius haec tam cūltā | nōvalia miles habebit. *Ib.* 70.

Quae quidem masculina vel fortis appellatur, si dictio post syllabam longam absolvitur, ut in priore exemplo; feminina seu debilis, si post brevem, ut in altero. V. n. 567. Caesura autem optima censetur, cum ibi praecidit carmen ubi sensus moram requirit.

V. Sed vulgo ab antiquis dicebatur caesura syllaba dictionis extrema, prima pedis; quae nunc incisio syllabica aliquando dicitur; v. c. syllabae *ae* atque *nes* in hoc versu Vergiliano:

*Nos patriae fines et dulcia linquimus arva.*¹

VI. Plures versus lyrici facilius scanduntur, prima syllaba tum brevi tum longa in scandendo omissa. Quae ab aliquibus dicitur *anacrusis* (*ἀνάκρουσις*), i. e. prolusio seu praelusio.

VII. Saepae duae syllabae priores promiscue longae aut breves in lyricis usurpantur: -- vel -- vel -- vel --. Basim hanc nonnulli appellant.

¹ Igitur syllaba quae eliditur non est habenda pro incisione syllabica; non enim prima pedis est.

III. DE SYNALOEPHA, ECTHILIPSI, APHAERESI, HIATU

561 Vocali ex gemina tollit synaloepha priorem,
M cum vocali praecedente ecthipsis et haurit:

Est vel es at si consequitur, fit aphaeresis: usquamst.

I. Synaloephe sive elisio est figura, qua vocalis aut diphthongus praecedentis dictionis a sequenti eliditur et quodammodo absorbetur. Cf. n. 4, 8. Elisio vocalis longae quam brevis durior est: elisio ante brevem etiam durior quam ante longam.

Conticuer' omnes intentiqu' ora tenebant.

Pronuntiatur autem et scribitur:

Conticuere omnes intentique ora tenebant. Verg. Aen. 2, 1.

Dardanid(ae) e muris. Ib. 10, 265.

NB. Praecedente vocali aut littera *m*, *e* verbi *es* et *est* eliditur etiam in fine carminis (aphaeresis).

At gravis ut fundo vix tandem redditus imo est. Verg. Aen. 5, 178; h. c. *imost*.⁴

II. Attamen in versibus maxime dactylicis majoribus non eliduntur (sed fit hiatus):

1.^m Interjectiones monosyllabae, ut *o*, *a* (*ah*), *heu*.

...*Ō ūbi campi.* Verg. G. 2, 486.

O pater, ō hōminum rerumque aeterna potestas. Id. Aen. 10, 18.

Ō et de Latiā, ō et de gente Sabina. Ov. M. 14, 832.

2.º Aliquando vocalis longa et diphthongus *ae* in arsi non eliduntur.

Quid struit? aut qua spē inimica in gente moratur? V. 4, 255.

[Orchades et radiū et amara pausia baca. Id. G. 2, 86.

Ante tibi Eoē Atlantides abscondantur. Ib. 1, 221, et B. 3, 6; 7, 55; Aen. 1, 16 et 617; 4, 667. Hor. Ep. 13, 3; S. 1, 9, 38, cet.]

3.º Item vocalis longa et diphthongus in thesi, quae proinde corripiantur.

Insulāe Ionio in magno. Verg. Aen. 3, 211.

⁴ «Hoc modo ut semper pronuntiasset, ita aliquotiens etiam scripsisse Romanos constat; maximeque hoc in libris sermonem familiarem praeferebantibus [ut in comicorum fabulis Ciceronisque epistulis] animadvertere licet. Jam apud ceteros auctores raro in universum formae truncatae in codicibus deprehenduntur». BAERNHENS, *Poetae Latini minores*, vol. 4, editoris praef. p. XII (in B. Teubner).

[*Credimus? an quī amant, ipsi sibi somnia fingunt?* Id. *B.* 8, 108.
Te, Corydon, ō Alexi. *Ib.* 2, 65. Item *Aen.* 5, 261; *Hor. S.* 1,
 9, 38.

Nota longas et breves non elisas in eodem versu.

Ter sunt conatū imponere Pelio Ōssam. Verg. *G.* 1, 281.

Glaucō et Panopeāe et Inoo Melicertae. *Ib.* 437.]

4.º Item non eliditur aliquando vocalis brevis, praesertim in caesura ubi sensus absolvitur.

Et vera incessu patuit deā. Ille ubi matrem cet. Verg. *Aen.* 1, 405.

NB. Synaloephe non modo in eodem carmine, sed in diversis etiam locum habere potest, praesertim cum particula *que*.

Ignari hominumque locorumque

Erramus... Verg. *Aen.* 1, 332; ubi ultima vocalis praecedentis versus eliditur a prima sequentis; quare versus est hypermeter.

562 Ecthlipsis est, cum *m* littera simul cum vocali praecedenti eliditur ob sequentem vocalem.

Itali(am), Italiam primus conclamat Achates. Verg. *Aen.* 3, 525.

O curas homin(um), o quant(um) est in rebus inane. Pers. *S.* 1, 1.

NB. 1. Ecthlipsis etiam in diversis carminibus locum habet, sed raro.

Jamque iter emensi, turres ac tecta Latinor(um)

Ardna cernebant juvenes. Verg. *Aen.* 7, 160.

NB. 2. Prisci litteram *m* cum vocali correpta servabant, quod ab aliis raro factum est.

Et tantum venerata virām, hunc sedula curet. Tib. 1, 5, 33. Et apud Hor. *S.* 2, 2, 28, et Prop. 3, 45, 4; 3, 32, 45; 4, 7, 49, cet. Cf. n. 568, I.

IV. DE FIGURIS POËTARUM PROPRIIS

563 Syllaba de gemina facta una, synaeresis esto.

Distrabit in geminam huic adversa diaeresis unam.

Ectasis extendet, rapiet sed systola vocem.

In carmine praeter ea quae pluribus locis dicta sunt de poëtis, quattuor maxime figurae spectantur: synaeresis, diaeresis, systola, diastole.

I. Synaeresis vel synizesis est: syllabarum duarum in unam contractio, ut sit in sequentibus casibus (est autem frequentior in tempore debili quam in forti):

1.° In vocibus *eus* finitis syllabae *ea*, *ei*, *eis*, *eo* in unam coire possunt. Item *ea*, *ei*, *eo* in aliis, [ut trisyllaba *ēādem*, *ēōdem*, *ēōsdem* in disyllaba; disyllabum *dēhinc* in monosyllabum. *Reice*, *eicit*, n. 520.]

...*Ismarus Orphea*. Verg. B. 6, 30.

...*Laquearibus aureis*. Id. Aen. 4, 726.

...*Fluminis alveo*. Ib. 7, 53.

[*Una eademque via sanguis animusque sequuntur*. Ib. 10, 487.

Eurus ad se Zephyrumque vocat; dehinc talia satur. Ib. 4, 131.

Circlos Cervici subnecte; dehinc ubi libera colla. Id. G. 3, 167.

NB. Fere a poetis contrahuntur *antehac* (*anthac*),⁴ *usqueadeo*, *deorsum*, *seorsum* (*sorsum*), *grāvōlens*, *suavōlens* cum vocalibus ei in *Achillei*, *Ulissei* seu *Ulixet*, cf. n. 27, III, cum dativo et ablativo in *-oco*, ut *Typhoco*. Iidem dicunt *prendo*, *vēmens*, cet. pro *prehendo*, cet. Adde n. 518, NB.]

2.° I vocalis in consonantem mutari potest in *abies* et *abiēgnus*, *āries* et *ārietare*, *pāries*, producta vocali praecedente.

...*Transverberat ābiēte pectus*. Verg. Aen. 11, 667 (= *ābjētē*).

Āriētat in portas et duros obice postis. Ib. 890; (*obice* = *objice* passim). [Et Aen. 2, 442; 9, 674; 12, 706, cet. Prop. 4, 19, 12; 3, 1, 42.

NB. *Ia*, *io* aliquando contrahuntur, sed delectu opus est.

...*Quin protinus omnia*. Verg. Aen. 6, 33.

Flūviorum rex Eridanus. Id. G. 4, 482 (= *fluviorum*.)

3.° I particulae *semi* cum litteris initialibus *a*, *hi*, *ho*, *u* in unam (brevem) coalescunt semper in compositione, ut *semiustus* sive *semustus*, *semiānimis* seu *semiānimus*.

Caedit semiānimis Rutulorum calcibus arva. Verg. Aen. 10, 404.

Semiānominis Caci facies. Ib. 8, 194.

4.° *Oa*, *oe*, *oi*, *oo*, *ou* raro coalescunt.

Quoad vixit. Hor. S. 2, 3, 91. — *Quoad* monosyllabum est.

Proinde tona eloquio. Verg. Aen. 11, 385. — *Proinde to-* dactylus est.

Cooperiant maria. Lucr. 6, 491. — *Cooperi-* dactylus est.

Prout cuique libido est. Hor. S. 2, 6, 67. — *Prout* monosyllabum est.

5.° U vocalis post consonantem aliquando in consonantem migrat producta vocali antecedente, ut in *genua*, *tenuia*, *pituita*.

⁴ Semper ab antiquis.

Genua labant. Verg. *Aen.* 5, 452. — *Gēnuā lā-* dactylus est.

Tenuia nec lanae. Id. *G.* 4, 397. — *Tēnuīā* dactylus est.

6.º *Uu* coalescit in *u* in genitivo plurali quartae.

Sed duo sunt quae nos disjungunt milia passum. Mart. 2, 5, 5.

NB. Prisci, comici praesertim, in contractionibus liberiores sunt.

564

I. Diaeresis est syllabae unius in duas divisio, ut
siluae pro silvae, evoluam pro evolvam.

Nunc mare nunc siluae. Hor. *Ep.* 13, 2.

Condita quin veri pectoris evoluam. Catull. 66, 74.

[Sic *aurāi*, cet. n. 518, 3.º *Vēnus*, n. 520, *NB.* 2, *dissoluo*, *persoluenda*, *evoluisse*, et apud comicos iam disyllabum.⁴

II. Systole fit, cum aut syllaba natura longa corripitur, ut *miscuerunt, fulgēre*; aut etiam longa posita, altera tamen consonante extrita, fit brevis, ut *ōbici* pro *objicis*, *ābici* pro *abjici*. Cf. n. 545 et n. 520.

Illae autem paribus quas fulgēre cernis in armis. V. 6, 827.

NB. Fit aliquando haec figura ob metri necessitatem.

• *Miscueruntque herbas.* Verg. (?) *G.* 2, 429.]

III. Ectasis sive diastole fit cum syllaba natura brevis lere metrica necessitate producitur, velut cum sunt tres vel quatuor breves continuac in carmine heroico, ut *Prāmidēs*, cf. *Prāmus*, *Ītalia* et *Ītalus*, cf. *Ītalus*, [*Sicelides*, cf. *Siculus*, *Ārabia* (et *Ārabia*), cf. *Ārabs*.

Ibitis Ītaliā, portusque intrare licebit. Verg. *Aen.* 5, 254.

565

[Proprius itidem poëtarum est metaplasminus sive figura qua vetus verborum forma vel necessitate metri vel ornandi poëmatici causa a poëtis in novam figuram faciemque sermonis mutatur.

Præcipua metaplasmi genera sunt quae sequuntur:

I. *Aphaeresis* est littera vel syllaba principio dictionis subtracta, ut *ruo* pro *eruo*, *temno* pro *contemno* Cf. n. 561, I, *NB.*

II. *Epanthesis* est, cum medio dictionis littera aut syllaba interjicitur, ut *Mavors* pro *Mars*, *navita* pro *nauta*, *cinctutus* pro *cinctus*.

⁴ Cf. Verg. *Aen.* 6, 747; Catull. 66, 38; Tib. 4, 7, 2; 40, 62; 4, 5, 46; Ov. *Her.* 12, 4, cet. Sic apud Lucr. maxime et Phaedr. 4, 2, 8; *Pro!* 3, 4, cet. *sūcēnus*, *sūcēsse*, *sūcētus*, cet. pro *sūemus*, cet.

NAVITA tum stellis numeros et nomina fecit. Verg. G. 1, 137.

III Syncope litteram vel syllabam e medio dictionis subtrahit, ut gubernaclo pro gubernaculo, periclis pro periculis, vixet pro vixisset, extinxem pro extinxissem, divum pro divorum.

Deseris, heu tantis nequiquam erepte PERICLIS! Verg. Aen. 3, 710.

VIXET, cui vitam deus aut sua dextra dedisset. Ib. 11, 118.

IV. Paragoge dicitur, cum extremæ syllabæ aliquid adjungitur, uti deludier pro deludi, admittier pro admitti.

Confestim alacres ADMITTIER orant. Verg. Aen. 9, 250.

V. Apocope finis dictionis aliquid detrahit, ut tuguri pro tugurii, uti pro otii. Cf. n. 25, NB. 1.

Pauperis et TUGURI congestum cespitem culmen. Verg. B. 1, 69.]

CAPUT V. DE ALIQUIBUS VERSUUM GENERIBUS

I. DE VERSU SIMPLICI

1. RHYTHMUS DACTYLICUS

566

I. Hexametrum carmen constat sex dactylis, quorum postremus est catalecticus, n. 560, II. Habet præterea a) modo incisionem unam syllabicam, n. 560, V, post pedem secundum, b) modo duas, post primum et tertium, c) plures etiam habere potest.

a) Sed fugit intere|a, fugit irreparabile tempus. Verg. G. 3, 284.

b) Ille vo|lat simul arva fu|ga simul acyora verrens. Ib. 201.

c) Intere|a volu|cres Pyro|is et Eous et Aethon. Ov. M. 2, 155.

II. Sed singuli e quattuor prius pedibus spondeo substitui possunt; substituuntur autem vel unus vel plures plerumque.

Urbs antiqua fuit multos dominata per annos. Verg. Aen. 2, 565.

Igitur compositio hexametri hæc est:

- ̄ ̄ | - ̄ ̄ | - ̄ ̄ | - ̄ ̄ | - ̄ ̄ | - ̄

NB. Quintus pes nonnunquam spondens est; unde versus spondaicus seu spondiacus appellatur; quo vel rei alicujus gravitas et amplitudo, vel ingens maeror animique angor, vel aliud simile decla-

ratur. Quartam sedem spondaici versus dactylus occupare solet, ultima vero dictio esse quattuor syllabarum. Sic Vergilius:

Cara deum suboles, magnum Jovis incrementum. B. 4, 49.

Constitit atque oculis Phrygia agmina circumspexit. Aen. 2, 69.¹

[III. Incisio syllabica nonnunquam unica est post primum aut tertium pedem, adjecta fere caesura trochaica, n. 567, III, quae saepe post encliticam invenitur.

Incipiunt agitata || tumescere et aridus altis... Verg. G. 1, 357.

(Haud mora) conversisque || fulgax aufertur habenis. Id. 11, 713.

Haec dum Dardanio Aeneae miranda videntur. Ib. 1, 494.

IV. Raro incisio post tres priores pedes nulla est, ubi tamen caesura trochaica adesse solet, saepe post encliticam.

Tempora cunctantique || natantia lumina solvit. V. Aen. 5, 856.

Impius haec tam culta || novalia miles habebit. Id. B. 1, 70.

Exiit oppositasque evicit gurgite moles. Id. Aen. 2, 497.

NB. Monosyllabum (longum) pro syllaba incisa haberi potest, tum potissimum cum intime dictioni praecedenti conjungitur.

Opprime, dum nova | sunt, subiti mala semina morbi. Ov. Rem. 81.

Duc, age, duc ad | nos; fas illi limina divum... V. G. 4, 338.

Igitur si pedes heroici e singulis verbis constat, ineptum atque insulum fit carmen, ut

*Aurea scribis carmina, Juli, maxime vatum.*²

Injucunda etiam illa sunt, quae femininis tantum caesuris intersecantur, ut

Sole cadente juvenus aratra reliquit in arvo.

Contra si verba conciduntur ita ut mutuo amplexu pedes alii ex aliis vocabulis pendeant, pulcherrimus efficitur versus.]

567

Versus hexameter variis modis resecari potest, ut liquet ex iis quae nuper dicta sunt. Ejus caesurae quinque potissimum numerantur:

4.^a Triemimeris, Latine semiternaria, quae conflatur ex primo pede cum incisione secundi. Semiternariae addenda est semiseptenaria.

Purpureos ||| moritura || manu ||| descendit amictus. Verg. Aen. 12, 602.

— — — — — || — — — — — || — — — — — || — — — — —

4 Pulchre ille Vergilii aemulus Hieronymus Vida libro V suae *Christiadis* spondaico celeberrimo finem imposuit:

Supremamque auram ponens caput expiravit.

2 Immo versus erit prorsus inelegans, si duo priores pedes verbis duobus aut uno minime caeso conficiantur, quale est illud Taciti in principio *Annalium*: *Urbes Romanas principio reges habuere*; aut hoc pervulgatum: *Profuderunt cum generoso sanguine vitam.*

2.^a Penthemimeris seu semiquinaria, quae constat ex duobus pedibus et incisione tertii.

Haec omnium jucundissima est, praesertim addita Lucolica, quia versum ex aequo fore dividit.

Arma virumque cano, ||| Trejās qui primus ab aris. Verg. *Aen.* 1, 4.

- - - , - - - , - ||| - , - - , - - - , - -

Quale sopor fessis ||| per graminā, || quale per aestum. Id. *B.* 5, 46

3.^a Trochaica, quae post duos pedes habet trochaicum, qui dictionem terminet intra thesim tertii. Haec caesura parum Latini delectantur, molliorem enim efficit versum, et plerumque masculinae caesurae societatem requirit.

Infandum, ||| régina, || jubes ||| renovare dolorem. Verg. *Aen.* 2, 3

- - - , - ||| - , - - ||| - - - , - - - , - -

4.^a Hepthemimeris, latine semiseptenaria, quae continet tres pedes cum incisione quarti. Cui praemittitur semiteriaria vel saltem trochaica.

Desertosque videre || locos ||| litusque relictum. Verg. *Aen.* 2, 28.

- - - , - - - , - - ||| - - - , - ||| - - - , - -

5.^a Bucolica seu tetrapodia fit, si semiseptenariae duas breves adjunxeris, sensumque perfeceris; tunc autem versus dicitur epodiceus.¹ Haec caesura elegantissima est, maxime si quartus dactylus integra dictione constet; sed aliorum requirit.

Namque erit illo mihi ||| semper deus. || Illius aram... Verg. *B.* 4, 7.

- - - , - - - , - ||| - , - - - , || - - - , - -

Quale sopor fessis ||| in graminē, || quale per aestum. Id. *B.* 5, 46.

568

I. Caesurae masculinae atque etiam incisioni ea vis est, ut syllaba brevis, praesertim in consonantem exiens, nonnunquam producat.

Pectori|būs inhians spirantia consulit exta. Verg. *Aen.* 4, 64.

Emicat Euryalūs ||| et munere victor amici. Id. 5, 357.

[*Ostentans artemque patrē ||| arcumque sonantem.* Id. 521.

Ille latus niveum molli sul|tūs hyacintho. Id. *B.* 6, 55.

Dona dehinc auro graviā ||| sectoque elephanto. Id. *Aen.* 3, 464.]

II. Monosyllabum quae interdum a poetis producit in arsi secundi pedis.

Liminagū laurusque dei totusque moveri. Verg. *Aen.* 5, 91.

[III. Ad hexametri synaloepham quod attinet, illud accipe: raram esse fereque vitandam in arsi primi pedis, in arsi et thesi sexti, item raram esse in thesi secundi et quinti. Sed cf. n. 581 a, NB.

¹ Haec caesura *βουκολική* appellatur, quod Theocritus haec plurimum sit usus. In eclog. Verg. reperiuntur 35. Cf. HAVET, n. 407.

Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquo. Hor. S. 1, 1, 52.
Omnibus exhaustis jam casibus, omnium egenos. Verg. Aen. 1, 599.

569 Executis hexametri heroici hae normae sunt:

1.^a Ut sextus pes sit vox disyllaba, a) praecedente polysyllaba, v. g. *tēgmīnē fāgī, īmbūēt āgnūs, Amaryllidā sylvās, cereā-līaque armā, praedicēre quercūs, irremeābilis error;*

b) aut praecedente uno monosyllabo, ut *tūrtūr āb ūlmō, pēctōre āb īmo, lētūs īn ūmbrā, frondātōr ād āurās, fātā, nēque ūltrā (= fata, nec ultra);*

c) aut praecedente monosyllabo cum disyllabo, v. g. *hūic pātēr adsit, hāud tibi vultūs, ō dēā cērtē;*

d) aut praecedentibus (raro) tribus monosyllabis: *hīc ēt īn ātī.*

2.^a Ut vox ultima sit trisyllaba, paenultima disyllaba aut polysyllaba, ut *laevā fūtssēt, pēctūs ānhēlūm, hominūmqē dēūmqē, viburnā cūprēssēt, consolentūrnē pārentēm.*

3.^a Ut sextus pes constet duobus monosyllabis, praecedente polysyllabo, ut *capēssēre fas est.*

4.^a Ut vox postrema sit monosyllaba, praedita aphaeresi, n. 561, I, NB., ut *sāpē cōorta est, interfātā dōlōre est.*

NB. 1. Justis de causis, v. g. ad rem ante oculos ponendam, ad harmoniam quam dicunt imitativam procurandam, potest hexametrum carmen in monosyllabum exire.

Sternitur exanimisque tremens procumbit humi bos. V. Aen. 5, 481.

Dat latus; insequitur cumulo praeruptus aquae mons. Ib. 1, 105.

NB. 2. Vitandae sunt in fine dictiones quattuor et quinque syllabarum, paucis exceptis, fere Graecis aut propriis, ut *ululatus, elephantus, hymenaeus, Alphisiboeus.*

Lamentis gemituque et femineō ululatu. Verg. Aen. 4, 667; cf. n. 561, I, 2.º

Seu mollis violae seu languentis hyacinthi. Ib. 11, 69; cf. n. 568, I.

Saltantis Satyros imitabitur Alphisiboeus. Id. B. 5, 73.

NB. 3. Nostri auribus jucundissime accidunt hexametri, cum arsis quinta et sexta acuuntur, quales sunt fere Vergiliani et Ovidiani iique poetarum qui Vergilium sunt et Ovidium imitati. Audi v. c. Vergilium, Aen. 6, 679 — 702:

At pater Anchises penitus convallē virenti
 Includas animas superumque ad lumen ituras
 Lustrabat studio reCOLens, omnemque suorum

Forte recensebat numerum carosque nepotes
 Pataque fortunasque virum moresque manusque.
 Isque ubi tendentem adversum per gramina vidit
 Acnean, alaeris palmas utrasque tetendit, 685
 Effusaque genis lacrimae, et vox excidit ore:
 « Venisti tandem, tuaque expectata parenti
 Vicit iter durum pietas? datur ora tueri,
 Nate, tua et notas audire et reddere voces?
 Sic equidem ducebam animo rebarque futurum, 690
 Tempora dinumerans, nec me mea cura fefellit.
 Quas ego te terras et quanta per aequora vectum
 Accipio! quantis jactatum, nate, periclis!
 Quam metui ne quid Libyae tibi regna nocerent! »
 Ille autem: « Tua me, genitor, tua tristis imago 695
 Saepius occurrens haec limina tendere adegit:
 Stant sale Tyrrheno classes. Da jungere dextram,
 Da, genitor, teque amplexu ne subtrahere nostro. »
 Sic memorans largo fletu simul ora rigabat.
 Ter conatus ibi collo dare brachia circum, 700
 Ter frustra compressa manus effugit imago,
 Par levibus ventis voluerique simillima somno.

570 Curandum etiam est ut finis orationis non semper ver-
 sus fini respondeat, at oportet varias moras et caesuras
 inducere, ut apud Verg. *Aen.* 1, 498 sqq.

Qualis in Eurotae ripis | aut per juga Cynthi
 Exercet Diana choros, | quam mille secutae
 Hinc atque hinc glomerantur Orcades; | illa pharetram 500
 Fert umero, | gradiensque deas supereminet omnis
 (Latonae lacitum | pertentant gaudia pectus);
 Talis erat Dido, | talem se laeta ferebat
 Per medios, | instans operi | regnisque futuris.⁴]

4 1.^a Si tibi versus ex podibus solutis conficiendi sunt, v. g. *quicūquē hōnōrīs oblitūs, ēst oblitūs cūenō*, aut *cūeno ēst oblitūs*, in primis, cum sensum pulchre cal-
 tueris, cujusque syllabae quantitas notanda examussim, deinde pes quintus et
 sextus quaerendi, et ad incisiones priorum animus ut initium invenias adverten-
 dus. Sic in exemplo proposito incipies a fine: *oblitūs hōnōrīs* aut ab exordio: *oblitūs ēst cūenō*; utrumque recto, finis enim versus est vox trisyllaba, cet.; initium autem
 gaudet incisione post pedem secundum: reliqua jam erunt facillima: *quicūquē*.
 En igitur tibi carminum tuorum primitiae: *oblitūs ēst cūenō quicūquē oblitūs hōnōrīs*.

Huc quali vecta (e)st Dardana puppis ave! Prop. 4, 1, 40.

Nulla venenato littera mixta joco (e)st. Ov. Tr. 2, 366.

NB. 3 Carmen pentametrum, quod etiam elegiacum nominatur, est proprio hexametrum dicatalecticum; constat enim duobus trimetris dactylicis catalecticis in syllabam. Duplex illa incisio est arsis duorum pedum, quorum singula theses singulis cessationibus dichronis seu duorum temporum (brevium) supplentur.

572 I. Versus tetrameter catalecticus constat (apud Horatium I, 7 et 28) tribus dactylis et catalecto in disyllabum. Primus et secundus possunt esse spondei. Dicitur etiam archilochius.

- - - | - - - | - - - | - - Carmine perpetuo celebrare.
O fories pejoraque passi.

[Est tanquam hexameter sine primo et secundo pede. Semel in tertio spondeus invenitur: I, 28, 2. Subjicitur autem hexametro: n. 588, IV.]

NB. Apud Senecam invenitur dactylicus tetrameter acatalecticis cum caesura semiquinaria, i. e. cum incisione post secundum pedem.

Te Tyrrhena, pu|er, rapuit manus. Oedip. 449.]

II. Archilochius minor constat duobus dactylis et syllaba. Est igitur dactylicus trimeter catalecticis in syllabam (Horat. IV, 7). Adhibetur autem cum hexametro: n. 589, I.

- - - | - - - | = Pulvis et umbra sumus.

III. Adonius constat duobus dactylis, quorum alter est catalecticis in disyllabum (dactylicus dimeter catalect.).⁴

- - - | - - Terruit | urbem. Hor. 1, 2, 4.

NB. Adonius subjicitur legibus quinti sextique pedis hexametri: *Rara juvenis*, Hor. 1, 2, 24; *Vultus in hostem (inhōstem)*, 1, 2, 40; *Se quoque fugit*, 2, 16, 20. Aliae compositiones raras sunt: *Militinaeque*, 2, 6, 8; *Est hederac ris*, 4, 41, 4. Caret elisione, raro admittit aphaeresis, ut *Tuctus aratrest*. Catull. 41, 24.

IV. Pherecratius constat duobus spondeis dactylo interjecto:
- - | - - | - - *Cras donaberis haedo.* Hor. 3, 13, 3. Cf. 586, IV.

NB. Catullus pro primo pede etiam trochaeum et iambum adhibet.⁵

⁴ Si dicas adonium constare ex dactylo et trochaeo, tibi habendus erit logaedicus.

⁵ Elisio in pherecratio apud Horatium nulla. Caesura semiquinaria semel tantum deest: 4, 8, 47; At tamen aliquando per mesin, v. g. 2, 12, 23, aut opo elisionis:

V. Glyconius constat spondeo et duobus dactylis¹ saepe cum caesura semiternaria: --1--1--1. Cf. n. 586, II, III, IV.

Et regnum Priami vetus. Ilor. 4, 15, 8.

NB. Elision rare est, fœrique solet cum syllaba brevi initio primi dactyli.²

Aurar(um) et silicis motu. 4, 23, 6; cf. n. 564, I.

(Si figūt adamantinos. 3, 24, 5.)

VI. *Asclepiadēus* minor constat spondeo, dactylo, syllabica incisione sive caesura semiquinaria (cf. pentametrum), deinde duobus dactylis:

-- 1-001-111-001-00, Cf. n. 586, I, II, III, IV.

Maecenas atavis ||| *edite regibus*. Hor. 1, 1, 1.³

Adn. Primo dactylo in iambum verso, alcaicus endecasyllabus est: cf. n. 581. IV.

NB. 4. Elisio fit potissimum a) in arsi primi dactyll, b) in thesi secundi, c) in arsi tertij.

a) *Luctant(em) Icaris fluctibus Africum*. 4, 4, 45.

b) *Gemmas et lapides aur(um) et inutile.* 3, 26, 48.

c) *Me dicente cavis imposit(am); illicem, 3, 13, 14.*⁴

NB. 2. Vitanda est elisio in arsi dactyli secundi, impedit enim caesuram semiquinariam seu moram inter utrumque hemislichium.

Hic bellum lacrimosum), hic miseram famem. 4, 21, 43.⁵

NB. 3 Monosyllabum asclepiadeum claudens est valde rarum.

[VII. *Asclepiadeus* major inter utrumque membrum asclepiadei minoris interponit dactylum cum incisione syllabica:

$$- - | - \cup \cup | - | | | - \cup \cup | - | | | - \cup \cup | - \cup \cup \quad 6$$

Vel cur' his ani | mis||| incolu | mes||| non redcunt genae? Hor. 4,
10, 8.]

cf. sequens NB. 4. Hic versus cum tribus sequentibus a multis habentur logaoedici: cf. n. 580. Si pherecraticus sumitur pro logaoedico, constat spondeo, ductylo trochaeo: — — — — —

† Quo Seneca interdum choros scribit. Cf. *Thy.* act. 2. Si glyconius numeratur in logaedicis, constat spondeo, dactylo et dipodia trochaica catalectica: - -
- - - - -

2. Elision in line (per ecclipsis) bis invenitur apud Horat. in 262 carminibus 4, 3, 49; 4, 49, 43; semel aphaeresis: 4, 3, 37; semel monosyllabo versus clauditur: 4, 4, 33. Caesura trochaica rara est, v. g. 4, 3, 4; 3, 9, 4; 20ies plus minus nulla est.

3 Si asclepiadeus censetur logaoedicus, constat pherecratio et aristophano, utroque catalecto: -- i -- oo' - ||| - oo' - v' g.

4 In extremo versu est perrara: 4, 21, 44; aphaeresis bis invenitur: 3, 25, 48; 4. 3. 24.

5 Attamen usurpatur ab Ilorat. terdecies.

6 Quare carmen est dicatalepticum; neque cum alijs coniungitur.

III. RHYTHMUS TROCHAICUS

575 [I. Versus trochaici dipodiis dividuntur. Frequentior est apud comicos et tragicos tetrameter catalecticus, qui ex numero pedum absolutorum dicitur etiam trochaicus septenarius, et constat octo trochaeis, quorum postremus est catalectus, cum caesura post quartum. Sed omnes pedes esse possunt tribraches, pares etiam spondei.]

- u l - u l - u l - u l || - u l - u l - u l -

Nunc adeste, saeva ponti ||| monstra, nunc vastum mare. Sen. *Hipp.* 1204.]

NB. Apud comicos saepe caesura desideratur, pes tantum septimus trochaicus est, usurpant etiam loco spondei dactylum aut anapaestum; quare hic versus maxime varius est.

Hoc inest humanum factu aut inceptu? hoc inest patris? Ter. *Andr.* 236.

Respondit mihi paucis verbis ||| atque adeo fideliter. Plaut. *Cure.* 2, 3, 54.

Liberalis; sed vereor ne in | - diligens nimium sis. Ter. *Ad.* 684.

II. Apud Horatium reperitur (II, 18) trochaicus dimeter catalecticus purus.

- u , - u , - u , - *Truditur dies die.*

III. Apud Senecam mixtus: *Quicquid excessit modum*

Pendet instabili loco. Oedip. 909.

NB. Trochaici acatalectici rari sunt.

Ut equidem, ita me d' t ament, metui quid futurum denique esset. Ter. *Haut.* 569.

IV. RHYTHMUS IAMBICUS

576 Versus iambicus numeratur vel dipodiis vel pedibus.

Dividitur 1.^m ratione qualitatis pedum quibus constat in purum seu sincerum et mixtum.

Iambicus purus est, qui solis iambis constat, ut:

Beatus ille qui procul negotiis. Hor. *Ep.* 2, 1.

Mixtus iambicus est qui non omnibus locis iambos habet.

577

Dividitur 2.º ratione numeri pedum in tetrametrum seu octonarium, trimetrum vel senarium, dimetrum vel quaternarium: horum frequentissimus est trimeter, quo diverbia dramatis scribi solent, et cujus haec sunt leges:

1.^a Ut nullus pes sit trochaeus.

2.^a Ut semper ultima sedes iambo tribuatur.

3.^a Ut in primo, tertio et quinto loco spondeum, dactylum aut anapaestum recipiat, interdum proceleusmaticum; in locis omnibus, ultimo excepto, tribrachym.¹

4.^a Ut fere caesuram habeat post thesim tertii pedis aut quarti.

[Eo tibi schema: $\bar{\cup} - \bar{\cup} \bar{\cup} - \bar{\cup} \bar{\cup} - \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup}$
 $\bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} - \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} - \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup}$

aut pro spondeo dactylus, anapaestus, proceleusmaticus aut pro horum quolibet tribrachys.

Æsôpûs auctôr quâm mâtêrîâm rêppêrît,

Hanc egô pôlîvî vêrsîbûs sênâriûs.

Duplex libellî dos est: quod risum movet

Et quod prudentî vitam consilio monet. Phaed. I, prol.²]

ND. Apud dramaticos invenitur etiam iambicus tetrameter catulocatus sive septenarius cum syllaba, et acatalectus sive octonarius saepe cum caesura inter pedes quartum et quintum; pedes vero qui iambum substituant liberrime etiam locis paribus admiscuntur.³

BA. *Salve, Laches.* LA. *Credo edepol, te non nil mirari, Bacchis.* Ter. *Hec.* 732.

Aliquando caesura habetur post quinti pedis dimidium:

Si frater aut sodalis esset, | qui mûgîs mûrem gereret? Ter. *Ad.* 708.

Apud Horatium sunt etiam hi iambici:

578

I. Senarius catalecticus: $\bar{\cup} - \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup}$

*Trahunt*¹ -que sic¹ -cas ma¹ -chinae¹ cari¹ -nas. 1, 4, 2.

II. Quaternarius hypercatalectus sive alcaicus novem syllabarum, cujus primus pes fere, tertius perpetuo spondeus est:

$\bar{\cup} - \bar{\cup} \bar{\cup} - \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup} \bar{\cup}$. Cf. n. 588, 1.⁴

*Secer*¹ -nit Eu¹ -ropen¹ ub A¹ /ro. 5, 5, 17.

¹ Raro est apud Horat. in prima et tertia sede dactylus, in prima anapaestus.

² Verhorum dispositionem in iambico v. ap. PLESSIS, n. 473, LAURAND, VII, 431.

³ Hi octonarii in binos quaternarios distrahi possunt.

⁴ Ab aliquibus dicitur trochaicus quaternarius cui praestet tempus debite et cujus secundus trochaeus in spondeum mutatus est: $\bar{\cup} | - \bar{\cup} | - - | - \bar{\cup} | - \bar{\cup}$. Apud Horat. prima syllaba longa est 308 les, brevis 9 les.

III. Quaternarius seu dimeter, cui primo loco Latinus lyricus etiam spondeum et dactylum tribuit, secundo etiam tribrachym, tertio etiam spondeum: $\bar{\cup} - | \cup - | \bar{\cup} - | \cup -$.

(-vv) (vvv)

Imbres nivesque comparat. Ep. 2, 30

Videre properantes domum. Ib. 62. Cf. n. 590, I, III.

NR. Iambicus quaternarius apud alios poetas primo et tertio loco dactylum etiam et anapaestum recipit; potest etiam in omnibus, praeter quartum, tribrachym admittere.

579

I. Est apud dramaticos iambicus quaternarius catalecticus sive semiseptenarius, cujus species est duplex: $\bar{\cup} - |$

$\cup - | \cup - | \bar{\cup}$, et $\cup - | \cup - | \cup - | \bar{\cup}$. Secunda, quae suavissima est, efficit versum Anacreonticum. Utraque saepe commiscetur.

Quonam ¹ cruenta maenas

Praeceps ¹ amore saevo

Rapitur? ¹ quod impotenti

Facinus ¹ parat ¹ furore? Sen. Med. 849.

II. Scæzon est iambicus trimeter acatalecticus, qui iamhum habet quinto loco, sexto autem spondeum, ut

Nam vi ¹ -su inep ¹ -to res ¹ inep ¹ -tier ¹ nulla est. Catull. 39, 46.

Cur in ¹ thea- ¹ trum, Cato ¹ sce- ¹ re, ve- ¹ nisti?

An ide- ¹ o tan- ¹ tum ve ¹ neras, ¹ ut ea- ¹ ires? Martialis. Ep. I, prol.

Dicitur scæzon (σκαζών), id est, claudicans, sive choliambus (χολιαμβός), id est, claudus iambus, quia deturbato e sexta sede iambo et substituto spondeo, videtur quasi claudicare.

III. Notandus apud Horatium, III, 42, versus ioniceus a minore, qui conflatur decem pedibus huius nominis, quorum series continuâ decurrit synaphia, h. e. efficit systema, seu ultima versus syllaba non anceps sed longa est. Singulae series pedum haberi possunt ut bina tetrametra cum dimetro:

$\cup - - | \cup - - | \cup - - | \cup - - | \cup - - | \cup - - | \cup - - | \cup - - | \cup - - | \cup - -$

II. DE VERSU COMPOSITO LOGAOEDICO

580

[Versus compositi, quod vehementius animum afficiunt, lyricae poësis sunt proprii. Horum praecipui dicuntur logaoedici, quo verbo significari solent ii versus in quibus dactylus et trochaeus consociantur, seu in quibus numerus dactylicus in trochaicum transit.

Logaoedici alii constant uno dactylo, alii pluribus.]

584 Asynarteti dicuntur versus qui constant ex duobus membris ita conexis, ut in fine prioris possit omitti synaloepha ancepsque syllaba adhiberi. Quapropter singula membra rectius, saltem apud Horatium, haberi possunt pro integro carmine.

Ejusmodi sunt archilochius iambelegus et elegiambicus. Iambelegus constat iambico quaternario acatalectico et archilochio minore; contra elegiambicus.

— | — | — | — || — — | — — | —

Levare diris pectorā || sollicitudinibus. Hor. Ep. 13, 10, vel:

Levare diris pectora

Sollicitudinibus.

— — | — — | — || — | — | — | —

Libera consiliū || nec contumeliae graves. Ib. 11, 26, aut:

Libera consilia

Nec contumeliae graves.]

[CAPUT VI. DE STROPHE

585 I. Ejusdem versus indefinita iteratio vocatur *monostichon* seu versus κατά στίχον, v. c. apud Horatium epodos 17. *Strophe* (στροφή) vel *metrum* est ordo versuum qui identidem revertitur. Strophe pro numero versuum quibus constat appellatur *distichon*, *tristichon*, *tetrastichon*; ex versuum vero qualitate dicitur *monocolos*, si omnes sunt ejusdem speciei; *dicolos*, si duplicis; *tricolos*, cct.

II. *Distichon* proprie dicitur strophe, quae constat hexametro et pentametro. Disticho scribuntur maxime elegiae atque epigrammata. Curandum vero est ut singula disticha suo sensu praedita sint.

586 Carmina lyrica apud Horatium ad exemplum, ut videtur, Alcaei, continentur metris quaternorum versuum; ¹ epodi praeter septimum decimum binorum.

¹ Quod solum hinc legi adversetur carm. 17, 8 corruptelae videtur tribuendum. In stropharum nominibus metrici non conveniunt: ea hic divisio et nomina usurpantur quae in suo Horatio Tenhueriano a Luciano Mueller proponuntur.

I. Metrum asclepiadeum primum constat versu asclepiadeo minore usque repetito, n. 572, VI. (I, 1; III, 30; IV, 8.)

II. Asclepiadeum secundum constat tribus asclepiadeis minoribus et glyconio, n. 572, V. (I, 6, 13, 24, 33; II, 12; III, 10, 16; IV, 3, 12.)

*Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Praecipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater*

Vocem cum cithara dedit. 1, 24, str. 1.

III. Asclepiadeum tertium constat glyconio et asclepiadeo minore, n. 572, V, VI. (I, 3, 13, 19, 36; III, 9, 15, 19, 24, 25, 28; IV, 1, 3.)

*Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,*

Obstrictis aliis praeter Iapyga, cet. 1, 3, str. 1.

IV. Asclepiadeum quartum constat duplici asclepiadeo minore, pherecratio et glyconio, n. 572, IV, V, VI. (I, 5, 14, 21, 23; III, 7, 13, IV, 13.)

*O navis, referent in mare te novi
Fluctus? O quid agis? Fortiter occupa
Portum. Nonne vides ut*

Nudum remigis latus... 1, 14, str. 4.

V. Asclepiadenum quintum constat solo asclepiadeo majore, n. 572, VII. (I, 11, 18; IV, 10.)

*Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis et moenia Catili;
Siccis omnia nam dura deus proposuit, neque*

Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines. 1, 18, str. 1.

587 I. Metrum sapphicum prius est a tribus sapphiccis hendecasyllabis et adonio, n. 581, III; 572, III. (I, 2, 10, 12, 20, 22, 25, 30, 32, cet.)

*Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leves somnos timor aut cupido*

Sordidus aufert. 2, 16, str. 4.

NB. Hujus metri numerus oritur ex aptata partium structura et

ex ingenua nobilique venustate. Convenit igitur fere moderatis animi motibus, argumentis jucundis quae stilum mediocre expositum neque multum habent amplitudinis.

II. Sapphicum alterum constat versu aristophanio et sapphico majore, n. 581, I; 583, III. (I, 8.)

Cur neque militares

Inter aequales aequitat, Gallica nec lupatis

Temperat ora frenis?

Cur timet flavum Tiberim tangere? Cur olivum... Str. 2.

588

I. Metrum alcaicum constat duplici alcaico hendecasyllabo, iambico seu alcaico enneasyllabo, alcaico decasyllabo, n. 581, IV; 578, II; 583, I. Hoc frequentissime omnium usus est Horatius in carminibus septem et triginta.

Regum timendorum in proprios greges,

Reges in ipsos imperium est Jovis,

Clari Giganteo triumpho,

Cuncta supercilio moventis. 3, 4, str. 2.

NB. Metrum alcaicum est majoris impetus quam sapphicum; qui enascitur praesertim ex primo membro hendecasyllabi et ex decasyllabo. Aptum igitur plerumque ad res graves est, ad cogitata nervosa, audacia, vehementia.

II. Metrum hipponacticum sive trochaicum constat dimetro trochaico puro et iambico senario, utroque catalecto, n. 575, II; 576, II. (II, 18.)

Non ebur neque aureum

Mea renidet in domo lacunar;

Non trabes Hymettiae

Premunt columnas ultima recisas

Africa...

Str. 1.

III. Metri ionicus versus singuli constant denis ionicis a minore, n. 579, III. (III, 12.)

IV. Metrum alemanium constat hexametro et dactylico tetrametro catalectico, n. 572. (I, 7, 28; epod. 12.)

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mitylenen

Aut Ephesum bimarivae Corinthi

Moenia vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos

Insignes, aut Thessala Tempe. 1, 7, str. 1.

589 I. Metrum archilochium primum constat hexametro et archilochio minore, n. **572**, II. (IV, 7.)

Diffugere nives, redeunt jam gramina campis

Arboribusque comae;

Mulat terra vices et decrescentia ripas

Flumina praetereunt.

Str. 1.

II. Archilochium secundum constat hexametro et iambele-go; n. **584**. (Ep. 13.)

Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres

Nivesque deducunt Jovem; nunc mare, nunc silvae... Str. 1.

NB. Si iambelegus habetur ut duplex versus, haec strophe tricolos est.

III. Archilochium tertium constat trimetro iambico et versu elegiambico, n. **584**. (Ep. 11.)

Pelti, nihil me sicut antea juvat

Scribere versiculos amore percussum gravi. Str. 1.

NB. Si versus elegiambicus pro duplici habetur, strophe tricolos est.

IV. Archilochium quartum constat archilochio majore et senario catalectico, n. **583**, II; **578**, I. (I, 4.)

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,

Trahuntque siccas machinae carinas,

Ac neque jam stabulis gaudet pecus aut arator igni,

Nec prata canis albicant pruinis. Str. 1.

590 I. Metrum pythiambicum prius constat hexametro et dimetro iambico, n. **577**. (Ep. 14, 15.)

Nox erat et caelo fulgebat luna sereno

Inter minora sidera 15, str. 1.

II. Pythiambicum alterum est ab hexametro et senario puro, n. **576**. (Ep. 16.)

Altera jam teritur bellis civilibus aetas,

Suis et ipsa Roma viribus ruit. Str. 1.

III. Metrum iambicum sive epodicum est a senario et quaternario, utroque catalecto, n. **576**, II; **578**, III. (Ep. 1-10.)

Ibis Liburnis inter alta navium,

Amice, propugnacula. Ep. 1, str. 1.]

APPENDICES

I. DE RATIONE TEMPORIS COMPUTANDI APUD ROMANOS

591 I. Annorum numerus ab urbe condita apud Romanos computabatur (Roma autem anno 753 ante Ch. n. exaedificata est), v. c. anno centesimo ab urbe condita, anno quingentesimo post Romam conditam.

Saepe etiam tempus consulum nominibus indicabatur: (*Platonem Tarentum venisse, L. Camillo, Ap. Claudio consulibus reperio. Cic. C. M. 12, 44.*)

II. Menses ut apud nos nominabantur, sed Julius et Augustus ante Cacsarem Augustum *Quinctilis* et *Sextilis* dicti sunt. Quisque mensis quot dies habeat his versiculis explicatur:

Junius, Aprilis Septemque Novemque tricenae;

Adde unum reliquis. Viginti Februus octo:

Quod si bis sextus fuerit, superadditur unus.

III. Divisio per hebdomades fuit ante Ch. n. Romanis incognita, qui dies mensis numerabant, menses autem in partes tres dividebant. Primum ejusvis mensis diem vocabant *Kalendas* (*Kal.*), quintum *Nonas*, tertium decimum *Idus*, quibus addebatur mensis nomen adjective sumptum, v. g. *Nonae Februariac, Idibus Decembribus*, n. 203, 1.

Excipiuntur Martius, Majus, Julius, October, quorum *Nonae* erant die *septimo*, *Idus decimo quinto*.

IV. a) Dies ante *Kalendas*, *Nonas*, *Idus* exprimitur per adverbium *pridie*; sic *PRIDIE Kalendas*, *PRIDIE Nonas*, *PRIDIE Idus*: dies vero subsequens ita exprimi potest: *POSTRIDIE Kalendas*, *POSTRIDIE Nonas*, *POSTRIDIE Idus*.

b) Dies intra hos terminos contenti, i. e. inter *Kal.* et *Non.*, inter *Non.* et *Id.*, inter *Id.* et *Kal.*, recensentur numerando, quot inter diem exprimendum et proximas *Kalendas*, *Nonas*, *Idus* intercedant, utroque extremo incluso.

Diem ergo tertium mensis Januarii dices *tertio Nonas Januarias* (quod simpliciter scribitur *III Non. Jan.*), a die enim tertio ad *Nonas*,

sive diem quintum, tres intercedunt dies: ipse dies tertius, dies quartus, dies quintus. Eadem de causa tertium Martii, cujus Nonae sunt die septimo, dices *quinto Nonas Martias*. At potius dicitur cum praep. ante: *ante diem tertium Nonas Januarias*, quod scribi solet *a. d. III Non. Jan.*, *a. d. V Non. Mart.*, cet.

Dies vicesimus Martii erit *a. d. XIII Kal. Apr.*, quia dies tredecim intercedunt inter vicesimum Martii et Kalendas Apriles.

c) Etiam ratio adhiberi potest, quam videre in his exemplis licet:

3 Januar. = $5 + 1 - 6 - 3 = III$ ante Non. Jan. vel melius: *ante diem tertium Non. Jan.*

8 Januar. = $15 + 1 - 14 - 8 = VI$ ante Id. Jan. vel melius: *ante diem VI Id. Jan.*

23 Januar. = $31 + 2 - 33 - 23 = X$ a. Kal. Febr. vel melius: *ante diem X Kal. Febr.*

Ex ultimo hoc exemplo sequitur, numero dierum mensis currentis duos esse addendos, cum a Kalendis fit computatio: diem exprimendum et diem primum (*Kal.*) mensis subsequentis.

NB. 1. In anno bisexto Februarius dies 29 habet; nomen exinde ortum est, quod Romani non post diem duodetricesimum unum addere consueverunt, sed VI Kalendas Martias bis offerebant; quare *a. d. VI Kal. Mart.* (= 24 Februar.), *a. d. bis VI Kal. Mart.* (= 25 Februar.), si annus est intercalaris.

NB. 2. Dictiones *ante diem* et *pridie* admittunt etiam praepositiones *in, ex* — (*usque*) *ad*, v. g. *ex a. d. IV Id. Nov.* (*usque*) *ad pridie Kal. Jan.* Differre aliquid *in a. d. XV Kal. Nov. Id negotium contuli in ante diem IV Kal. Novembres*, aplacé aquel usunto para el día 29 de Octubre.

V. Horae Romanorum diurnae sic fere nostris respondent (erant enim longiores aestivo tempore, hiemali breviores):

hora 1. ^a = 6. ^a matut.	hora 8. ^a = 1. ^a vespert.
2. ^a = 7	9. ^a = 2. ^a
3. ^a = 8	10. ^a = 3. ^a
4. ^a = 9	11. ^a = 4. ^a
5. ^a = 10	12. ^a = 5. ^a
6. ^a = 11	hanc prima hora nocturna
7. ^a sive meridiem	sequebatur.

Manc tempus erat ab ortu solis usque ad horam tertiam; *de meridiem* dicebatur a meridiem ad horam undecimam. Nox, ut dies, etiam in horas duodecim divisa erat, quae aestivo tempore breviores erant, hiemali longiores. In re militari, aliquando etiam in rebus urbanis, nox in quatuor vigiliis dividitur, quarum singulae trium horarum spatio constant.

TABELLA KALENDARUM, NONARUM, IDUUM

592

Dies	Januarius, Augustus, December 31 d.	Aprilis, Junius, September, November 30 d.	Februarius 28 d.	Martius, Majus, Julius, October 31 d.
1	Kal. Januarii cet.	Kal. Aprilibus cet.	Kal. Februarii	Kal. Martiis cet.
2	a. d. IV	a. d. IV	a. d. IV	a. d. VI
3	• III	• III	• III	• V
4	pridie	pridie	pridie	• IV
5	Nonis	Nonis	Nonis	• III
6	a. d. VIII	a. d. VIII	a. d. VIII	pridie
7	• VII	• VII	• VII	Nonis
8	• VI	• VI	• VI	a. d. VIII
9	• V	• V	• V	• VII
10	• IV	• IV	• IV	• VI
11	• III	• III	• III	• V
12	pridie	pridie	pridie	• IV
13	Idibus	Idibus	Idibus	• III
14	a. d. XIX	a. d. XVIII	a. d. XVI	pridie
15	• XVIII	• XVII	• XV	Idibus
16	• XVII	• XVI	• XIV	a. d. XVII
17	• XVI	• XV	• XIII	• XVI
18	• XV	• XIV	• XII	• XV
19	• XIV	• XIII	• XI	• XIV
20	• XIII	• XII	• X	• XIII
21	• XII	• XI	• IX	• XII
22	• XI	• X	• VIII	• XI
23	• X	• IX	• VII	• X
24	• IX	• VIII	• VI	• IX
25	• VIII	• VII	• V	• VIII
26	• VII	• VI	• IV	• VII
27	• VI	• V	• III	• VI
28	• V	• IV	pridie	• V
29	• IV	• III		• IV
30	• III	pridie		• III
31	pridie			pridie

II. RATIO NUMERANDI PER SESTERTIOS

593. I. Principio in usu fuit moneta aeris, quae ponderabatur. Moneta unius assis nihil aliud erat quam massa aeris pondere unius librae (fere $\frac{1}{3}$ kilogr.) As libralis, qui primum circiter 1,85 (pla.) aestimabatur, post cusam monetam argenteam (268 a. Ch. n.) ita paulatim evuluit, ut sub finem reip. circiter 0.09 (pla.) valeret.¹

II. Ab anno 268 norma rei pecuniariae coepit esse sestertius (subaud. nummus), quae vox syncopa est pro *semis tertius*,² sic appellatus quod sestertius prius valebat duobus assibus et semisse 2 $\frac{1}{2}$ assis, (circiter 0,21 pla.), ut *quinarius* quinis, *denarius* denis assibus seu quattuor sestertiis (circiter 0,83 pla.) Hinc causa apparet cur in veteribus libris pro *sestertius* scribatur IIS vel IIS; S enim *semissem* notat; duae vero lineolae II binos asses.³

III. Sestertii communi ratione usque ad mille numerantur: *sestertii triginta, trecenti, mille; duo milia sestertiorum* vel *sestertium*. Sed ad indicanda aliquot milia sestertiorum adhibetur etiam sine voce *milia* plurale *sestertia sestertiorum*, quod caret singulari.⁴ Unde dicitur *duo, tria cet. milia sestertiorum* sive *duo, tria sestertia*.

IV. *Decies centena* (aut *centum*) *milia sestertiorum* (*sestertium*) sonat 1.000.000 (un millón) de s., n. **91**, omissis nonnunquam vocibus *milia sestertium*, ut apud Hor. S. 1, 3, 15. Sed pro hac ratione numerandi vulgo dicitur brevius cum solo adverbio numerali: *decies sestertium* (frequentius *sestertium decies*); *undecies sestertium* =

¹ In asse *pecus* incisa est Servio Tullio regnante, ut videtur; unde vox *pecunia*. As pecudis incisae dicebatur *signatum*, alterum *rude*.

² *Nummus* adhibetur nonnunquam pro *sestertio*. Haec dictio *sestertius*, contracta ex *semi as tertius*, nihil aliud sonat quam *dimidium assis tertii*. Igitur duo asses integros in sestertio inclusos vox *sestertius* aperte non exprimit.

³ Hoc signum tam adhibetur ad sestertos quam ad *sestertia* significanda, cf. inferius: quare oratio aliquantulum ambigua fit nonnunquam, cum adhibentur numeri qui non declinantur, et cum numerale sive adverbium per notas exprimitur, v. g. *triginti et vicies* per XX. Sed tollitur ambiguitas, summa quam sensus exigit considerata.

Aliquando notio numeri mille indicatur lineola notae numerali superimposita, v. g. II S $\overline{\text{X}}$, i. e. *decem milia sestertium* seu *decem sestertia*.

⁴ Hoc plurale ortum est a *sestertium*, genit. plur., tanquam esset nomen neutrum singularis numeri.

1.100 000; *duodecies*... = 1.200,000; *sestertium vices* = 2.000,000; *s. ter et vices* = 2.500,000; *sestertium milies* = 100.000,000; *s. decies milies* 1.000.000,000.

V. In his locutionibus *sestertium* flectitur tanquam sit substantivum neutrum singulare, v. c. in nominat. *sestertium quadragies relinquitur*, quedan 4.000,000 de s.; in acc. *sestertium quadragies accepi*; in abl. *sestertio decies fundum emi*, en un millón, *in sestertio vices egere*, ser pobre con dos millones de s. Aliquando cum sensus ex contextu orationis illustris est, simplex adverbium usurpatur, *sestertium* omittitur. Reliqui numeri ita cum Cic. exprimuntur, *Verr. 1, 14, 36: Accepi, inquit, vices ducenta triginta quinque milia quadringentos decem et septem nummos; 2. 235, 417 sest.*

III. DE RATIONE SIGNIFICANDI PARTICULAS NUMERORUM, VULGO *fractiones*

594 I. Particulæ numerorum significantur ita: *pars tertia*, *pars quarta*, *quinta*, cet. numeris ordinalibus, voce *pars* omissa nonnunquam, la tercera parte, un tercio, cet. Pro *sexta* dicitur etiam *dimidia tertia* et pro *octava*, *dimidia quarta*.

Quem numeratorem dicunt, is ut apud nos exprimitur, v. g. *tres septimae (partes)* = $\frac{3}{7}$, *quintae partes tres* = $\frac{3}{5}$. Et aliquando particula in duas minores dividitur, cum numerator est unitas, v. g. *Heres ex parte dimidia et tertia est Capito*. Cic. *Fam. 13, 29, 4*; «es heredero Capítón en la mitad y el tercio (de sus bienes)». *Abril (= $\frac{1}{2} + \frac{1}{6}$)*.

NE. Cum denominator numeratorem excedit unitate, saepe subauditur, v. g. *duae partes agri*, pro *duae tertiae partes* = $\frac{2}{3}$.

II. *As* et *libra* in duodecim partes secta erant, quae *unciae* dicebantur. Harum singulis suum erat nomen:

<i>sextans</i> ,	$\frac{1}{6}$	i. e.	2 unciae	<i>septunx</i> ,	$\frac{7}{12}$	7 unciae
<i>quadrans</i> ,	$\frac{1}{4}$	"	3 "	<i>bes</i> ,	$\frac{7}{3}$	8 "
<i>triens</i> ,	$\frac{2}{3}$	"	4 "	<i>dracma</i> ,	$\frac{1}{3}$	9 "
<i>quincunx</i> ,	$\frac{5}{12}$	"	5 "	<i>dextans</i> ,	$\frac{5}{6}$	10 "
<i>semis</i> ,	$\frac{1}{2}$	"	6 "	<i>deunx</i> ,	$\frac{11}{12}$	11 "

Dicit Filius Albini: si de quincunce remotast

Uncia, quid superat? Properat dixisse «triens». «Eu!

Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit?

•Semis*. Hor. Pis. 526.

Haec nomina etiam adhibebantur in aliis rebus designandis, ut in hereditate, in venditione, in mensura longitudinis, cet., v. c. *heres ex asse*, i. e. *totius hereditatis*, li. universal; *heres ex dodrante*, de tres cuartas partes: *Faenus ex triente Idibus Quinctilibus factum erat besibus*. Cic. Att. 4, 15, 7; había subido de un tercio (por c. al mes) a dos tercios. *Obeliscus centum viginti pedum et dodrantis. Triumviri terna jugera et septunces viritum diviserunt*. Liv. 5, 21, 4; a cada uno $\frac{37}{11}$.

IV. DE MENSURIS

595

I. *Pes* = 30 centimetr.; $\frac{1}{4}$ *pedis* = 1 *palmus*; $\frac{1}{16}$ *ped.* = 1 *digitus*.

Cubitus = 4 $\frac{1}{2}$ *pes*.

Passus = 5 *pedes* = 1,5 metr.

Stadium = 425 *passus* = 635 *pedes* = 185 metr.

Miliarium = 1000 *passus* = 5000 *pedes* = 1,5 kilometr. (alii 4480 metr., alii 4378,7.)

Leuca = 7500 *pedes*.

NB. 1. 5 *miliaria* Rom. 4 *miliarium* geograph. efficiunt.

NB. 2. In viis publicis lapides positi erant, qui mille *passus* inter se distabant; quare ad distantiam designandam etiam dicebatur: *ad tertium, quartum... lapidem*, a tres (cuatro) millas (de Roma).

II. *Jagerum* = 210 *pedes* in longitudinem et 420 in latitudinem (= circiter $\frac{1}{4}$ *hectár.* seu 2268 metr. quadr.)

III. *Modius* = 2 *litra*.

Amphora (*pes cubicus*!) = 3 *modii*.

Culus = 1 $\frac{1}{2}$ *amphor.*

Culleus = 20 *amphorac.*

Medimnus = 6 *modii*.

A M D C

ADDENDA ET CORRIGENDA

Pag.	Lin.	Legendum
2	46	417-438
45	37	<i>Add:</i> Aunque no consta bastante de la naturaleza del acento en la época clásica. Muchos al contrario piensan que era <i>intensivo</i> , que la sílaba acentuada se pronunciaba con más fuerza que las otras. Algunos combinan los dos elementos en el mismo acento sobre todo después de la época clásica. V. LAUNAND, VI, nn. 45-47.
49	paen.	los en <i>i</i> de la tercera;
27	42	cf. n. 518, <i>exc.</i> 4.º
23	45	<i>Add:</i> A! semper dicitur <i>singulorum</i> .
54	28	<i>Tuber ucerolo</i> , fem., n. 58, 2.º,
56	43	(<i>scrobs</i>) hoyo, hoyo (para plantar árboles),
57	24	liebre, fere <i>mus</i> ,
60	21	nomina montium praesertim
63	4 et 3	<i>scopae</i> , <i>thermae</i> ,
70	2 et 47	(al año), <i>ornus</i> , muda, <i>anus</i>
76	31	<i>Pauci</i> fere caret
93	44	<i>idem</i> , el mismo
96	43	<i>num</i> , cet., n. 422, II,
105	17	<i>erit semper; quot</i>
119	paen.	<i>Add:</i> II.
120	paen. et ult.	dicitur <i>laudatus eram</i>
138	27	Cf. n. 254.
139	49	Cf. n. 259.
140	20	Cf. n. 303, <i>Ada</i> .
147	46 et 47	Ex his aliqui, v. g. <i>aduo</i> ,
164	24	<i>urgere; urguero</i> ,
163	44	<i>umere</i> ,
179	8	(Cf. Synt. c. XV, § II, n. 431-32.)
189	45	ad Hadrianum
197	3	<i>negotium</i>
204	44	c. n. 398, II et NB.
205	3	<i>appellati</i> ,
206	2 et 48	<i>solacium</i> . cf. n. 186.
206	24	ut facile videro est
209	9	<i>Add:</i> Eodem pacto dicitur, cum loquimur de personis quibus idem nomen aut cognomen est: <i>Cn. et P. Scipiones occiderant</i> . Cic. <i>pro Balb.</i> 45; rarius <i>Ti. et C. Gracchus corpe</i> . Sall. <i>J.</i> 42; al recte: <i>Cn. Scipio et L. Scipio</i> .
221	3	c) <i>Pyrrhi</i>

Pag.	Lin.	Legendum
224	37	ut videre licet
226	42	n. 207, c).
227	5	n. 254, b), 4. ^m
240	45	praeteritū
248	8	<i>aequalis</i> , contemporáneo, de la misma edad,
257	4	consabedor, consabidor,
258	14	<i>commune mihi</i>
261	6	cf. n. 275, II.
264	31	n. 405, NB 2,
266	21-22	estorbo, <i>satisfacio</i> ,
280	9	<i>disto</i> et alia quaedam ex <i>dis</i> composita
284	29	<i>liber ab</i>
302	4	<i>Cyzicum</i>
305	14	<i>rucco</i> , <i>carpeto</i> , <i>exposco</i> , <i>repeto</i> , cel., cf.
308	6	<i>carcerem fieri</i> .
310	2	<i>Leuctricam</i>
329	5	occurrunt,
330	9	eutunos.
368	10	<i>succurrere</i> ,
377	44	<i>Poteras</i> (alii <i>properat</i>) <i>diavisse</i> .
385	30	Forcellini-Furlanetti
387	5	6.]
397	33	(polysyndeton),
417	44	<i>Leuctrien</i>
443	7	ndemás de, demás de, u más de;
447	49	<i>dicere</i> ,
449	paen.	2 Apud
466	paen.	initiali
482	25	Sic <i>Cumanus</i> cel. transferendum est ad c).
493	8	tribuitur. Spatium autem quod impenditur in syllaba brevi pronuntianda dicitur tempus.
497	paen.	1 communi
500	paen.	2 Ergo
510	paen.	Sed iu u et ys
524	44	II. Sunt
539	20-21	constant, ineptum atque insulsum

RES ET VERBA PRAECIPUA

Numeri designant paragraphos

A

a § —ā (accus.) 44 —ā 525—
a, ab, abs quibus litteris
praeponantur 161 — ab
444, 514, I — ab instrum.
272, NB. — causale 277,
NB. — limitat. 279, NB. —
loci unde 285 et NB. I. —
separationis 286, I — ori-
ginis 288 — materiae 289
— tempor. 293, III.
ab- vel ab- 320, 2.^a — ab-521.
abduco 271, I in fine.
abduco 286 a).
abeo magistratu 286 b).
abhinc constr. 232, III et
NB.
aëlianus 3ae. decl. 36—37,
40, 48, III-IV — 4ae. decl.
51, III — 5ae. decl. 53, III
— monoptoton 79, NB. I.
3, 80, I—II — qualitatis 243
— partis 279, Im. — excus-
sus 279, 2.^a, 281, I — laudis
ib. 3.^a — limitat. ib. 4.^a et
NB. — loci ubi 282 — qua
284 — unde 285 — comparati-
vi 294, 296 — absolutus
297.
abripio 287, I.
abscindo, 149, 165.
absisto cum infin. 341, 2.^a
absolvendi verba 250, I et
NB. I, 2.
absorans 256, I.
absque 162, NB. I.
absterreo 263, II.
abstinendi verba 287, 3.^a et
NB.

abstraho 287, Im.
absus 230, 285.
abundantiae adjectiva 241,
IV, 263, I et NB. I. — ver-
ba 269 et NB. I, 2.
abunde 239, II.
—abus=is 23, NB. 3.
ac 370, III—V.
academia 519, NB.
acatalecticus versus 500, II.
accedo 233 et NB. — accedit
ut vel quod 333, III.
ACCENTUS 13—14 et p. 503,
15 — in vocibus Graecis
et Hebraeis 178 — 180.
acceptus 256, IV.
accidit 260, I. — cum ut 333, I.
accipiendi verba constr.
287, 2.^a
accipio 263.
accommodatus 257, II.
accubo et accumbo 263, p.
278.
accusandi verba 250, I—II
— cum quod 307, NB.
ACCUSATIVUS 3ae. decl. 35,
41, 44—43, 48, V—VI — cum
infin. 182, I, NB., 314—47—
verbi transit. 211, I — v.
intrans. 213—216 cet., v.
index cap. — acc. partis
263 et NB.
ACTIVA passivis mutata
123, IV, 211, II cum NB.
ad (adv.) 162, III — praepos.
433 — in loco 227, NB. I,
283, I — in tempore 233, 291
et NB., 293, II — limitat.
279, NB. — ad Opis 283, I
— signific. propinquitat-

tem cet. 227, NB. I. — ver-
ba compos. ex ad 258, I,
263.
addo constr. 258 a).
adduco ut 332, I.^a
adeo constr. 210, Im. —
adeor 131, II.
adhaereo et adhaeresco
263.
adhibeo 238 a).
adigo cum duplici accus.
225, NB.
ADJECTIVUM 81 — in nominat.
sing. 82, 84 — 85 — ablat.
3ae. 86 — nominat. plur.
85, 86, IV — genit. ib. V—
VI et NB. — defectiva 87
— gradus 88—90 — adj. no-
minativus pro vocat. et
contra 186, NB. 3. — con-
cordantia 187—192, 197—
98. — adject. copiae, cet.
244, IV, 245, 268 — cum ge-
nit. 244—46 — cum genit.
vel dat. 257 — cum genit.
vel ablat. 268, NB. I. —
cum dat. 254, II, a), 256—
cum dat. vel accus. 257,
II — cum ablat. 268 — cum
sup. in n 336, II — adject.
usus 393—402 — adj. addita
nominibus propriis 395—
in um (et a) pro adverb.
396 — collocatio 450.
adjicio, adjungo, admis-
ceo, cet. 258, I, a) et NB.
admoneo 249.
adonius, 572, III et NB.
adterior conjug. 157—
constr. 302.

- adsum* 263.
adulor 220, I.
adventu, discessu 291.
ADVERBUM 158—adverb.
 comparatio 159—cum genit. 219, II, 211, 4.º, 342, III—cu a dat. 256, III—in o cum comparat. 281, II, 369, NB. 2—superlativis additum 309, I et NB. 2—usus 331—332—collocatio 452—formatio 503—507.
adversor 233.
aegre (mol-iste) fero quod 346.
aenular 220, I.
aequalis 238, NB. 2, 253, I.
aequi bonique facio 275, III.
aegro 258, II.
aestimandi verba 275, NB. e. III.
affinit genit. 239, II.
affectuum verba cum accus. 213, 2.º—cum infin. vel quod 316.
affro 238 a) et NB.
afficio 269, p. 285 in fine.
affinis 214, 3.º b).
age, aegidum, agite 193, 6.
aggreder 216, I, Im. cum infin. 341, 2.º.
agnosco cum dupl. accus. 222.
ago cum dupl. accus. 222.—*agere annum* 231, NB. —*ai* 23, NB. I.
ajo 131, I.
alecicus verus 578, II, 561, IV, 533, I.
allatus 254, II a), 268, II.
alici 99, 2 in ima pag.
alter, alius, cet. ac (atque) 370, IV.
altus—altus, alter—alter, cet. in concordantia 202—*in actione recipi.* 410, 2.º.
allatro accus. 216, II.
aliquor accus. 216, II.
alterius (et alterius) 518 et 3.º V. *altus*.
altus, alte accus. 229.
amabo (te) 339, V.
ambulo accus. 214.
amicus 269.
amicus 238, NB. 2, 254, II.
amphibolus 470, II.
amplius (quam) 393, II et NB.
an, anne 388, II—III, 389, II—*an* post verba 389, I, NB. 1.—*an non* 388, II, NB., 388, II, 2.º—*an—an* ib. NB. 2.—*an vero* 388, III.
anacoluton 469, V.
anacronistici iambici 579, I.
anacrusis 500, VI.
anapaestus 571, II.
anastrophe in praepositionibus 433.
anaphora in concord. 135, 3.º—*figura* 493, I.
anhelo 213, Im.
animi (gen.) post adjectiva 213, II—post verba 231, III.
animo angi, cet. 284, 4.º—*in animo habeo, cet. cum infinit.* 342, 2.º.
animadverto cum infin. 314.
anomala substant. 75—81.
ante temporale 232, III et NB.
anecdens in oratione relativa 193—196—*iteratur* 188, III.—*postponitur relativo* 415, I—II—*omittitur* 416, I.
antecedo, antecello, anteo 284, I.
antegredior 216, I, 2.º.
anteponendi et postponendi verba 254, 2.º, p. 269.
anquam et ante-quam 316, I—II.
antest. 264, I.
antevenio 216, I, 2.º.
antevenio 264, I.
anxius cum accus. 213, 2.º, NB.—*cum ablat.* 271, I.
apage 136, IV.
aphaeresis 561, I, NB., 563, I.
apocope 472, XI, 565, V.
apoptosis 434, II.
ap-phonta: v. mutatio litterarum.
apostrophus 174.
appareo 295, Im. in ima pag., 233—*apparet cum infin.* 340 b) in ima pag. 363.
appellor, dicor, nominor, cet. 203, 2.º a) in ima p.
applico praet. 142, 13—*constr.* 258 a).
appono 238 a).
appropinquo 263.
aptus constr. 257, II, 359, I, NB. *aptus ut* 323, 2.º.
apud 436, I—*cum persona* 283, I—*prope* ib.
aquello (que) es, aquello (que) se llama etc. 194.
arbor fici 203, II—*arborum nomina* fam. 58, 2.º.
arceo 296 b)—*arcendi verba dat.* 286, I, I.
archilochius 572, II, 583, II, 584—*metrum archiloch.* 589, I—IV.
aruo constr. 250, I a)—*infin.* 313, I.
arrideo 263.
arsis 559 in ima p. 531.
—as genit. 23, NB. I.
—as accus. 48, V.
as 587, I.
asclepiadeus 573, VI—VII—*metrum* 566, I—V.
aspergo 370, I.
assentior constr. 217, II, 1.º, 263.
assentor 251 b), Im.
—assera 120, IX.
asside 233.
assimilatio 473, VI.
—asco 120, IV.
assuescio et assuesco 273, III.
assuetus, suctus, consuetus, insuetus 341, 4.º.
assurgo 233.
asymmeteli versus 584.
asynndeton 371.
at (est) 378, V—*at enim, at vero* ib.
Athos 27, II.—*quantitas* 532 in ima p. 569.
atque 370, III—V—*atque adeo, atque etiam* 379, Im.
attendo 220, III.
attinet 215, II.
attractio relativa 415—*subjecti orationis secundariae in primariis* 469, X.
attribuo cum gerundivo 362.
auctor sum ut 332, 1.º.
audeo cum infin. 342, 2.º.
audio cum nomin. 295, 2.º a) in ima pag.—*audio ex.* 287, 2.º—*audivi cum.* 315, II—*cum infin. et participio* 314, p. 373, adn. in ima p.—*audito* 237, NB.—*audia* 388, NB. 4.
auferendi verba 287, Im.
augeo constr. 270, I.
ausim 120, V, Im.
aut et aut—aut in concord. verbi 185, 2.º—*aut=neque* 376, NB. I—377—*aut—aut* 377, NB. 2.
autem 378, II.
auxilio dat. 267, I.
auxilior 254 b), Im.
auxin 120, V, 2.º.
(h) avere 136, II.
avello 286 a).
aveo cum infin. 342, 2.º.
avoco 266 a).
—ax adject. cum genit. 214, III.
axim 120, V, 3.º.

barterisimus 470, I.
basis 560, VII.
bello 552, I. — *bello et in bello*, cet. 201.
benedico (et *maledico*) 251, in ima p. 267.
benivolus cum dat., cum in 254, II a).
bibo 565, Im.
-bitis finita 254, II a).
blandior constr. 254, II b), Im.
boni consulo 275, III.
bonus cum infin. 341, 4.
-bundus finita 119.

c 4, I = *ca* ib.
-ca et *-ce* 21, NB. 1.
cacophonia 470, Im.
caesura 560, IV—V—quoti-
 plex 357—vis 568, I.
calleo 213, Im.
capiō conjug. 112—constr. 287.
capita in concord. 198.
capis 120, X.
capitis 270, cet. 270, Im.
careo 216 et NB. 2.
Carthago 4, I.
carus 261, II.
cassus 203, I et NB. 1.
catalecticus 560, II.
catalexis 550, II.
CAUSA 124, XII, 277—78.
CAUSALES orationes 367, 321—22, 304, 3.
caueo constr. 221, I—cum subj. cet. 334, I et NB.
-ce 470, I, 3.
cedo, decedo de, *cedere loco*, cet. 266 b).
cedū 136, V, 529.
celo et *celor* constr. 223 et NB. 1.
censeo ut, cum infin., cet. 344 extr. ante NB. 1.—*census* cum accus. 218, NB.
certior 244, II.
certe et *certio* 576 a), NB.
certo constr. 269, III.
ceterum 378, VII.
ch 3, 4-2.
chiasmus 456, II.
cingendi verba 218, 269.
circa et *circler* et *circum* 436, II—II—composita ex *circum* 216, Im. et II.
circumdo 270, I.
circumneo, circumvenio, cet. 216, Im.

clitius—*quam* 316, II.
clivus in concord. 197, III.
clant 163, 2.
classis in concord. 197, III.
cogni conj. 123, II—cum in-
 fin. ib. NB. 2, 241, 2.
cognatio aliqua 313, I et NB.—*propriatemp.* trans-
 acti 313, II.
cogito cum infin. 342, 2.
cognatus cum genit. et dat. 248, NB. 2.
cognitus dat. 256, IV.
cognomen 6, ada. *cogno-*
men est (nihil) 262, NB.
cognosco cum dupl. accus. 222.
cogo ut 332, 1.
collectivum nomen 56, NB.
 —in concordantia 197.
COLLOCATIO verborum 449—
 461—*orationum* 462—463.
 —*quae initio orationis* 459—
 460.
colludo 269, III.
COMITATUS et *societas* 270, NB. 3.
comitor 219, II—*comitalus*
 cum ablat. 270, NB. 3.
committendi verba 254, 2.
 p. 258, 362.
commodi adject. et verba 254, II.
commoneo et *commonefac-*
io 249.
commune duorum generum 60—verbum 115.
communico aliquid cum 258, I extr. ante II.
communis constr. 246, I.
commuto constr. 238, I
 extr. ante II.
COMPARATIVUM 58, II—59,
 159—*partitivum* 241, 4.
 const. 294—46—*positum*
 absolute 397, I—*duplex*
 compar. 397, II—*pro* su-
 perlativo ib. III—*partici-*
piorum 430, I.
compendio scripturae 6.
conferpius dat. 56, IV.
COMPLEMENTUM directum 211, I, in ima p.
compleo 239 et NB. 2.
complevis 268, I, NB. 1.
compos constr. 241, 3.
COMPOSITIO verborum 508—
 515—*compositorum* quan-
 titas 524—525, 528, 555—
 verba composita cum ac-
 cus. 216—cum dat. 238,
 263—cum praepos. repe-
 tita 258, NB., 263, 286 a).
conatus verba 332, 2.
concedo ut 332, 3.—cum in-
 fin. 332, II.

concessivae particulae 308.
CONCORDANTIAE 162—503—in
 respondendo 504.
concurro 260, III.
CONDICIONALIS oratio 205—
 208, 317—24—*cond.* po-
 tentialis 317, II—*facile*
 340, I et NB., 354, II—*el-*
liptica 320, II—*pro* *condic.*
independens 320, III—
condic. in orat. obliqua
 354—*partic. condicionalis*
 334, 2.
conducit 254, pp. 236 et 267
 —*conduco* 287, 2.—cum
 gerund. 362.
conferi 254, pp. 265—67.
confido 200, I et NB.
confit conj. 132, NB.
conficio 267, 2.
CONJUGATIO cf. *index* cap.—
thematica et *athematica*
 481, II.
CONJUNCTIO quid et quoti-
 plex 164—cc. *coordinan-*
tes 370—381, *coordin.* im-
 perat. et subj. negativi
 376, II—*copulat.* *omissae*
 371—72—*subordinantes*,
 cf. *indicat.*, subj., imper.,
 —*postpositivae* 454.
conor cum infin. 342, 2.
conatus verba.
conscius 254, Im. et NB.
CONSECUTIO *temporum* 336—
 38.
CONSECUTIVA oratio in con-
 secut. *temporum*, 338.
consentaneus. concors.
congruens, cet. dat. 256, I.
consilium *capiō* cum infin.
 342, 2.—cum *ut* et ge-
 nit. ib.
CONSONANTIUM divisio 10—in
 syllabis 12—*quae initio*
dictiois 12, 8dn. in ima
 p.—*mutatio* 472.
consors 244, 3.
constat 254, II b), Im.—
consto dat. 263, ablat.
 272, p. 289.
consistno 269.
consistit 288 b)—*ut* 332, 3.
 —cum infin. 332, II.
consuesco infin. 341, 1.—
consuetus ib., 4.
consulo accrs. comm. 217,
 I—*aliquem* cet. 221, IV.
contemptus dat. 256, IV.
contendo dat. 260, III—*ut*
 332, 2.—cum infin. ib. II.
contentus 271, I.
continuo *me ab* 287, 3.—
continendi (et) verba 334,
 3.
contingit dat. 260, I.—*ut*
 333, I—infin. ib., NB. 2.

CONTINUATA subst. 200-203
 —post possessivum 200,
 II—in orat. relativa 413,
 II—eorum situs 419.
contra atque (ac) 370, IV—
c. quam ib., NB.
 CONTRACTIONES leges 513,
 517.
contrarius dat. 254 a).
convenio accus. 215, I m.—
convenit constr. 215, II,
 254 b), I m.—in indicat. 302.
convinco constr. 250. (=cum
 infin. 314.)
 COORDINATIO 336—351. V.
conjunctio.
copiae et inopiae adject.
 244, IV, 245, 268—verba
 260.
copiosus 268, I.
copulativa verba 205—*co-*
gulat, conjunctio omissa
 371—72.
cornu in concord. 197, III.
crassus cum accus. 229, NB.
credo dat. 254, 2.º et 3.º
 extr.—*credor*=*mihi cre-*
ditur 261—*credor* cum in-
 fin. 348, I.
credulum 120, VI.
creor 205, 2.º b) in ima p.
crepo cum accus. 213, 3.º
crelus 288.
crinine cum verbis accu-
 sandi, cet. 250, NB. I.
cubitum 229.
cuicunq[ue] 97, 2 in ima p.
 94.
cum postponitur 160, II,
 NB. 2—significatio 276,
 NB. 3, 445, I—in concord.
 verbi 182, II—et adject.
 pluralis 192, I, NB.—in ap-
 positione 229, NB.—
 «siempre que», cet. 304—
 narrativum 315, I—relati-
 vum ib., II—causale 322—
 concessivum 323.
cum—*tum* in concord. 185,
 2.º—in membris 373, II.
cumulo constr. 269.
cupio accus. et dat. 221, VI
 —cum infin. 345—cum par-
 ticipio ib., NB.
cupressus 51, IV.
curo 357, NB. 2.
curandi verba cum *ut* 332,
 2.º—*curo* cum gerund.
 362.
curro cum accus. 214.

D

d 4, 3.
dactylus 550, I b)—rhyth-
 mus dactylicus 560.
dandi verba 250.

dandi verba 254, 2.º, p. 268.
dare 142, I—cum dupl. dat.
 267, III—*dare litteras* 254,
 3.º, NB., p. 239.—cum ger-
 und. 362—*do bibere* ib.,
 NB. 2.
 DATIVUS v. index cap.—in
abus 24, NB. 3—commodi
 124, IX, 254—55—dat. pro
 genit. aut praepos. 227,
 NB. 3, 255, I—post adject.
 251, II, 256, I—post ad-
 verbia 256, III—post par-
 ticipia 256, IV—post *idem*
 256, V—dat. aut genit.
 post adject. 257—dat.
 post verba 254, 2.º et 3.º,
 258—263—post verba com-
 pos. 258, I, 263—dat. vel
 accus. 264, I—dat. aut
 praep. *ab* ib., II—post
 verba passiva 259—dat.
 participii 255—cum moti-
 bus animi 256, I—dat. fi-
 nis, cet. 267.
de 444, II—collocatio 453, II,
 IV.
debeo in indicat. 302—cum
 infin. 341, I.^o
dedeco 286 b).
decerno ut 339, 3.º—cum in-
 fin. 342, 2.º.
deceat 137, NB. 2—constr.
 215, I et NB.—effertur in-
 dicat. 302—cum infin. 346
 b).
declarandi verba 251, 2.º, p.
 269, 344—accus. omisso
 ib., NB.—*decloror* 205, 2.º
 b) in ima p.
 DECLINATIONES v. *nominati-*
vus, *genit.* cet. et termi-
 nationes *a*, *as*, *im*, cet.
dedecet 137, NB. 2—constr.
 215, I.
dedoceo 223 et NB. 2.
defendo *ab* 267—cum dat.
 286, III.
defero 258 d).
deficio 221, V.
defit 132, NB.
deinde 92, II—disyllab. 503, I.
deificare honore, cet. 256 b)
 —quantitas 520, 2.º
deflectat 211, III.
delector 278, I in ima p.
 DEMINUTIVA 490—93.
 DEMONSTRATIVA 95—*adeo*,
ita, cet. 328, NB. I—commu-
 nus 411—II—pro reci-
 proco 400, NB. 2 et 3—pro
 relativo 416, II—colloca-
 tio 457—formatio 479.
demonstro 254, 2.º, p. 269.
denique 92, II.
depello 286 b).
 DEPONENS verb. 101, V—

conj. 113—participia cum
 passiva significat. 115. V.
commune, *semideponens*.
 DERIVATIO nominum, verbo-
 rum, cet. 487—507—deri-
 vatorum quantitas 500—51
 —des finita 24, NB. 3.
 DESINENTIA 16—flexionis no-
 minum, pronominalis,
 verbalis 473—84, cf. 50,
 110—11.
desino cum infin. 151, 211,
 341, 2.º, ib. NB. 2.
despectus cum dat. 256, IV.
despero 219, II
desum 263.
deferreo constr. 286, II—*ne*
 334, I—*quominus* ib. II—
quin ib. III, 3.º
deturbo 286, b).
Deus 25, NB., 3, 518, NB.
dextra laevaue 282, 4.º,
 393, II.
 DIAERESIS 534, I.
 DIATOLE 561, III.
dicatalepticus versus 560, II
dico in appositione 200, III,
 NB.—cum infin. 344, 348,
 I—*dicor* 205, 2.º a) in
 ima p.
dicolos versus 560, III.
differo dat. (et ablat. cum
ab) 264, II.
difficilis cum sup. in *u* aut
 infin. 355, II—cum gerundio
 359, I, NB.
divitus in accus. 220.
ignor ablat. 239 extr., p.
 286.
dignus et indignus 271, I—
il. qui 329, 2.º et NB. 2.
dilectio dat. 253, IV.
dimeter versus (*trimeter*,
 cet.) 539, NB.
dimidium 239, I.
 DIMINUTIVA, v. *deminutiva*.
dinosco 286, II.
 DIPHTHONGI 9—quantitas
 517, 551, 3.º
dipodia 550, NB.
directio 227 b).
disco 267, 2.º, 223, NB. 2—
 cum infin. 342, I m.
 (*discordo* 264, II.)
dispecto 254 b).
dissideo 264, II, 286, II.
distaedet 226.
 DISTANTIA 240.
distichon 585, II.
distinctio 7.
distingno 286, II.
disto 264, II, 256, II.
distributorum usus 401.
diversus 271, II—cum dat.
 257, I.
 —*do*, *inis* finita iem. 67, I,
 2.º

do cum dupl. dativo 267, III
 — *dādi, dātum* 547, 548—
ut 332, 2.—V. *dandi* ver-
 ba.
doceo 223 et NB. 1, 2
doctus 223, NB. 2, 244, 1—
cum infin. 341, 4°
doleo 213, 2° et NB.—*cum*
infin. vel quod 346—*do-*
lendus 113, NB. 1.
dominor 283, II.
domus decl. 52—(*in*) *do-*
mum et domos 227, I et
 NB. 2—*domi* 252, II et
 NB.—*domo (tua, cet.)*
 285.
donec 315, III.
dono 270, I.
 DUALE 21.
dubitandi verba 334, I m. et
 NB. 1—*dubito an* 389, I,
 NB. 1.
duco 267, III—*ducor* 205, 2°
 c) *in ima p.*
dulm 120, VI.
dum 315, III—*dum (ne)* 325.
dunumod (ne) 325.
duo decl. 91—*quantitas* 529
 et NB.
duplum genus 559, II b).

E

e 8.
 —e dat. 3ac. 34.
 —ei 53, II.
ecce=*en* ce 158, I m., NB.—
constr. 208, I—*eccum,*
ellum, cet. 98, 5 ir: *ima p.*
ecquid 389, I.
 ECTASIS 564, III.
 ECTILIPSIS 562.
edico conj. 118, NB.—*ut*
 332, 1°
edicto 297, NB
edo conj. 129 et NB.—*cum*
nominat. 203, I m. *in ima p.*
efficiendi verba 205, I m. *in*
ima p. 222—*cum ut* 332,
 2° et NB. 1.
efflagito ab aliquo 287, I m.
 —*ut* 332, 1°
egenus 245.
egeo 269, NB. 1.
egredior 216, I, 2°, 286, I b).
ei=5.
eligendi verba 205, 2° b) *in*
ima p. 222.
 ELISIO 561, I.
 ELLIPSIS 468.
 —em.—en.—etern 46, III
 —IV.
emo 287, 2°
en (em) 208, I.
 ENALLAGE 469, III.
 ENCLITICAE 14, p 17, adn.—
quantitas 523.

enim 380, I—*at enim* ib. II.
 ENUMERATIO substant. 402.
eo cum compositis conj.
 131.
eo cum genit. 210, I.
—eos nominat. declin. 27, II.
 EPENTHESIS 565, II.
 EPICOENA 61.
 EPISTULARIA tempora 301.
epodicum metrum 500, III.
equitatus *in concord.* 197,
 III.
 —*er* finita quae amittunt e
 25.
 —*ere*=*erunt* 118, I.
ergo 381, I—*cum genit.* 240,
 II—*quantitas* 529, 2°
eripio 258 c), 287, I m.
erudio 223—*eruditus* 272;
 Etiam.
erumpo stomachum 213, 3°
essetur 129, NB.
est aliquid *cum accus.* 187,
 NB. 2.—*est hoc* *cet. ut*
 333, I.
estur 129, NB.
et 370, I sqq.—*et—et* *in*
concord. 185, 2°—*in mem-*
bris 373, I.
et non (ac non) 375.
etenim 380, II.
etiamsi 319, I.
etsi 308, I, 319, I.
 ETYMOLOGIAE notiones 471
 sqq.
eus finita decl. 27, III.
evado 205, I m. *in ima p.*
evenit dat. 260, I.
eventus verba *cum ut* 333,
 I, *cum quod* 340, II.
everso ablat. «despojo de»
 (209).
ex 161, IV—*causale* 277,
 NB., 444, II.
ex eo genere, numero 197,
 III.
ex quo tempore? 293, III.
exadversus 160, I, NB.,
 434, I.
excedo 216, 2°
excessus 279, 2°
exercitus *in concord.* 197,
 III.
exclamatio *cum nominat.*
 208, II—*cum vocat.* 209,
 II—*cum accus.* 235.
axeo *cum accus.* 216.
exhibendi (se) verba 222.
exigo 287, I m.
existimandi verba 205, 2°
 c) *in ima p.*, 222.
exopto *ut vel cum infin.*
 332, 3°
exordior *cum infin.* 341, 2°
exoro 224—*ut* 332, 1°
exosus (erat) *cum accus.*
 133, NB. 1.

expedit dat. 254 b), I m.—
cum infin. 340 b).
expeto (poenas ab aliquo)
 287, I m.—*cum infin.* (332,
 II).
expleo 239 et NB.
explico 254, 2°
explorato 297, NB.—*explo-*
ratus dat. 256, IV.
exposco dupl. *accus.* 224—
victoriam a 287, I m.
expugno 216.
 EXTENSIO ad locum 227, II—
in loco 229.
extorris 268, I, pp. 283—\$1.
exuendi verba *cum accus.*
 218.—dupl. *constr.* 270, I.

F

face=*fac* 118, NB.
facile *cum superl.* 369, I—
adject. adverb. 506 c),
 NB.
facilis *cum supino* 356, II—
cum gerund. 359, I, NB.
facio composita *ex*—155,
 248—*constr.* 247, I, 254, 3°,
 273, II, 275, NB.—*cum*
subj., *cet.* 332, 2° et NB.
 I et II *in fine*, 363, II—
desideratur 468, 3°—*ad-*
ditur 469, II, NB.
fallit (me) 211, III.
familiaris 238, NB. 2, 256, I.
fari *cet* composita 135.
fas et nefas *cum supino*
 356, II.
faveo 254 b), p. 266.
faxim, faxo 120, V, 4° et *in*
ima p. 132.
fenero 234, 2°, *dandi*.
fero *cum compos.* 128—*fe-*
runt et fertur 183—*cum*
infin. aut quod 346—*cum*
infin. pers. 348.
fertilis 268, I et NB. 1.
ficus 51, IV.
fidelis et fidus 254, II a), p.
 266.
fido conj. 114—*constr.* 260,
 I et NB.
 FIGURA 465, FIGURAE 466—69,
 563—64.
fio conj. 132—*constr.* 266,
 I m. *in ima p.* 247, I, 273,
 II—*fit ut* 333, I—*quant.* 518.
flagito 221.
 FLEXIO 18—*thematica, ath-*
ematica 481, II.
 FLUMINUM nomina masc. 57,
 2°
fluo 269.
fore *ut* 349, IV, 350, I—*fore*
scriptas (litteras) ib. II.
 FORTES litterae 10.

fraudo 269, p. 286.
frequens = *frequenter* 301, 2.º et NB.
fretus 271, I.
frugi 87 et 243, I in ima p. 254.
fruo 273, I—*fruendus* 113, NB. I.
fugio cum infin. 341, 2.º—*fugit* cum accus. 211, III—cum infin. 340 b).
fungor 273, I—*fungendus* 113, NB. I.
furo 287, Im.
 FUTURUM subj. 104 in ima p. 103—perf. pro imperf. 301—fut. indic. ubi nos subj. 303, adn. et 305, NB.—iut. subj. in consecut. temporum 337, I et NB. 2—fut. imperat. 339, II—fut. indic. 349, III—350—suppletur 319, IV.
futurum (esse) ut 349, IV—*futurum fuisse ut* 354, I.
futurus constr. 273, II.

G

g 3, 4, 4.
gaudeo 114—constr. 278, I—cum infin. aut *quod* 346.
gelu 51, IV, NB.
gemo cum accus. 213, 2.º
 GENERA 57 sqq.
 GENITIVUS v. index cap. 247, et declinationes—duplex post substantium 238, II—post adv. loci 240, I, 242, III—poët. post adjectiva et verba 246, II et 251, IV.
 GENUS 20—par, dupluri, cet. 559, II.
 GERUNDIA 124, XIII—rostra Latine expressa 125, adn.—gerund. significatio 357—constr. 358 sqq.—in di cum genit. plur. 358, NB.—infinit. proger undio 341, 4.º 362, NB. 2—gerund. vel infinit. 350, NB.
 GERUNDIVA respondent orationi 126.
glorior 278, I—cum infin. vel *quod* 346.
glyconius versus 572, V—*go ginis* finita fem. 67, 1, 2.º
gratulus 251, 3.º, p. 269—cum infin. vel *quod* 346 extr. et 307, NB.
gratus 254, II a).
gu-4, obs.

H

h 4, 5.
habeo cum dupl. accus. 222 et NB.—dupl. dat. 267, III—*h. dicere* 352, NB. 2—*h. perspetum* cet. 350, NB. 1, 363, I—cum gerund. 362 in fine.
habeor 205, 2.º c) in ima p.
hobilis 257, II.
haereo 260, II.
haud 384, II—*h. scio an* 389, I, NB. I.
haurio 285, p. 302.
hei dat. 265, II.
 HELLENISMUS passim.
hem (em) 208, I, in ima p.
 HENDIADYS 469, VI.
herba graminis 203, II.
 HETEROGENEA subst. 74.
 HETEROCLITA subst. 77—78.
heu cum vocat. (et nomin.?) 220, II—cum accus.—235.
 HEXAMETER versus 506 sqq.—dicatalecticus 571, N. R. 3.
 HIATUS 470, 2.º, 561, II.
hinc 381, III.
 HIPPONACTEUM metrum 588, II.
horrendum, cet. 396.
horreo 332.
hortendi verba cum *ut* 332, 1.º
hospitus adj. nusquam est, in ima p. 416.
huc genit. 240, I.
humanum genus in concord 197, III.
humi 252, II.
 HYPALLAGE 469, VII.
 HYPERBATON 449 sqq.
 HYPERMETER versus 561, 4.º, NB.
 HYSTERON PROTERON 468, IX.

I

i 3, 4—6—consonans 8, I, 563, 2.º
i=ū 25, NB. 1, 518, NB.
i ablat. 36—37, 86.
i=is 43, I.
i=is, NB. 2.
i vocat.—47.
i=us 51, I.
i euphon. seu copulat. 141, 2.º cet.
ia finita adj. plur. 85, I, 86, IV.
 IAMBICUS versus 576—79.
iambus 559, I.
ibam=iebam 120, II.
ibo=iam 120, III.
 ICTUS in ima p. 531.

—*icius* (non *itius*) 166, V—signif. 499 b)—quantitas ib., NB. 3. et p. 526.
id temporis 236—*id genus* cet. ib.—*ida*,—*idem* accus. 45—46.
idcirco 381, III.
idem cum dat. 256, V—*idem* sign. et usus 412, III—IV—*idem qui* 420, II.
idoneus 257, II—*idoneus qui* 329, 2.º—cum infin. 341, 4.º—cum gerund. 359, I, NB.
Idus 592.
—ter 120, VII.
igitur 381, I—II.
ignarus 244, I.
ignosco 254 h), Im., p. 268.
illacrimo, *illacrimor* 263, p. 278.
illud 219, II.
—in accus. 35, 45.
—in (sim) 120, V.
—imbuo 263.
—imino 120, VIII.
immineo 263, p. 278.
immo. i. vero 379, 2.º, p. 405.
immunis 268, NB. 2.
impediendi verba cum subj. cet. 334, I et NB., II, 334, IV.
impello ut 332, 1.º et 3.º extr.
impendeo 263, p. 278.
imperandi verba 332, 1.º, 315—particulae 339, III, NB.
 IMPERATIVUS in legibus, prohibitionibus cet. 339—imper. *dice*, cet. 118, NB.
 IMPERFECTI significatio 300, I, II.
impersonale verbum 137—impers. passive usurpatum 110, NB. 2, p. 121, 123, IV, NB., 138, 3.º—cum nominat. 206.
impertio dupl. constr. 270, I.
implendi verba 269 et NB. 2.
impono 258, I).
importo, imprimo, cet. 258, I).
impos, impotens constr. 244, 3.º.
impugno accus. 216, II.
—imus et —unus 5, obs. 2.º—in accus. 45.
in cum accus. 237—cum accus. vel ablat. 237, NB.—cum ablat. 298—locale 282, I—temporale 291 et NB.—collocatio 453, IV—scriptura 167, VIII—signif. 514, VIII et 515, IV.
in primis, imprimis 400, III.
inanis 245.
inauditus dat. 256, IV.

incedo acc. vel dat. 219, I.
inchoativum verbum 153.
incido constr. 216, in ima p. 228.
incido constr. 237, 3.º, NB., p. 215.
incipio infin. 341, 2.º
incisio syllabica 560, V, 538, I.
incisum 404, in ima p. 457.
incito 213, Im.
inclo 237, 3.º, NB., p. 245.
incommodo 251, b), Im., p. 236.
INCREMENTUM 537 et 543 sqq.
incumbo dat. et in 233.
incurro 216, I, in ima p. 228.
incutito 235, f).
inde 381, III.
INDIFINITA pronomina 59, 422-27.
INDICATIVUS pro subj. 302, 330, NB. 2—cum particulis tempor. 303—04—mutatus in subj. 313, IV, NB.—pro imperat. 330, I, NB. V. index cap.
indigeo 269, NB. I.
indignor accus. 213, 2.º, N. B.—infin. vel quod 346.
indignus v. *dignus*.
induendi verba cum acc. 218—*induo* 270, I.
inductus cum acc. 218.
ineo 131—constr. 216, I, Im. l-fero 258 f) et NB.
infigo, infligo, cet., 258, f).
infinitus v. index cap.—quae nostra tempora huic respondeant 106, 108, b), 109—infin. historicus 299, II—pro gerundio 341, 4.º—pro gerundio 382, N. B. 2—cum passiva personali 318, I—impers. ib. II—IV—praeteritum pro praes. 319, II, NB. 2—praesens pro fut. 319, III, NB. I, 2—infin. in oratione obliqua 351—oratio infin. pro finita 355—infin. pro supino 356, NB.
infit 134, III.
infittas ire 80, III.
informo 272, Etiam.
infra 439, I.
ingredior acc. 216, I, in ima p. 228—cum infin. 341, 2.º
inhaere 263, p. 278.
inlito ib.
inimicus genit. 238, NB. 2, 254, II.
inicio, cet. 258, f) et NB.
initor 263, p. 278.
inops genit. (et ablat.) 245.
inquam 134, II—desideratur 468, 3.º

insano acc. 214.
insero, cet. 258, f) et NB.
inservio 263, p. 278, et p. 237.
insideo et *insido* acc. 216, Im. in ima p. —*insideo* dat. 263.
insidiar 254, b), Im.
insilio acc. 216, Im. in ima p.
insisto acc. ib. — dat. 263, p. 278—cum in ib.
insolens 244, Im.
instar genit. 238, NB. I.
instituto 272, Etiam—infin. 342, 2.º
insto 213, 3.º
instruendi verba 269.
INSTRUMENTALIS casus 22, obs. I.
INSTRUMENTUM 272.
insuetus infin. 341, 4.º
INSULAE minores 227, I.
INSULARUM nomina fem. 58, 2.º
insulto constr. 216, Im. in ima p. 228, 264, I.
integer 271, II.
integrum est 333, NB. I.
intellegendi verba 287, 2.º—*intellego* dupl. acc. 222.
inter 438, I—*inter se* (nos vos) 410—cum gerund. 359, I—sitis 453, III—signif. 514, IX.
intercedo dat. 263—*ne* 334, I—*quominus* 334, II.
intercludo 270, I—*quominus* 334, II.
interdico 270, II—*ne* et *quominus* 334, I—II.
intereo a 290.
interest 251, I—II—infin. 340, b).
INTERJECTIO 165—constr. v. *hei, heu*, cet.
INTERPUNCTIO 169—75.
INTERROGATIO et responsio 204—interrog. directa, obliqua 330—interrog. indirecta in obliqua orat. 352.
*interrogatio*ae particulae 387.
interrogativum pronomem 421.
interrogo 224, N. B. 2.
intertum 263.
intervenio 263.
intra 438, II—*intra quantum tempus* 293, I.
INTRANSITIVUM verbum 101, III—*intrans.* passivum cum subiecto 207.
inuro 258, f).
invado 216, Im., in ima p. 228, 263 p. 278.
inveior multa in 217, II, 2.º.
involeo 270, II.

invisus dat. 254, a).
involo 216, I.
-io finita quae femin. 67, I, 1.º
ipse, et ipse 413—pro *sul* 409, N. B. 3.
iascor 217, II, 1.º
irrumpe 216, Im. in ima p. 228.
-is=es 41—dat. 3ae. 48, III.
is 412, I-II—omissum 412, I, 416, I—additum 414.
itaque 381, I et p. 17, obs.
iter accus. 220.
ITERATIVUM verbum 505.
-ium genit. 39, 86.

J

j 3—pro *i* 8, obs. 2, 563, 2.º
jaculare se 278, I.
Jesus 79, II, 536, 3.º (*Iesus*, 8, in ima p. 12).
jocus decl. 74, I.
jubendi verba cum ut 332, Im.—cum infin. 343, I et N. B., 348, I.
jubeo=impero 212—*creo* 222—*jubeo* ut 343, N. B.
jucundus dat. 254, a)—cum sup. 353, II—cum gerund. 350, I, N. B.
JUDICIUM modestum 311, II, N. B. et 317, II.
judico 205, 2.º c), in ima p. 220.
Juppiter 78.
juro cum acc. 214.
juvat acc. 211, III—cum infin. 340, b)—*juvo* cum acc. comm. 217, I.
juventus in concord. 197, III.

K

k 4, I.
Kalendae ib. et 591—92
kalend. in versu 560, III.

L

l 10.
laboro cum ablat. 272.
Etiam—cum praep. ib.—*l. et elaboro* ut 332, 2.º—infin. 342, 2.º
laetor id 217, II, 1.º—ablat. 278, I—*in* 298, a)—cum infin. vel quod 346.
laetus 271, I.
lamentor acc. 213, 2.º
latet 215, I et NB.—cum infin. 340, b).
latus acc. 229.
laudis verba cum quod 307, NB.

taurus 51, IV.
levo 269, *hujus* et NB. 2.
libens=*libenter* 394, 3.
liber 208 et NB. 2.
liberalis 241, IV.
liberandi verba 287, 3.° —
libero 250, b).
libel conj. 137, 2.° et NB. 1
 —dat. 254, b), 1m.—infin.
 340, b).
licet conj. 137, 2.° et NB.
 1—dat. 254, b), 1m. et 187,
 NB. 2—infin. 340, b).
licet conjunct. 323.
liquet dat. 254, b), 1m., p.
 266.
liquidæ litteræ 10.
 «lo que se llama (se tiene
 por) etc. 194.
LOCATIVUS 22, obs. 1, 37, 3.°,
 282, 1m.
loci et *loca* 74, I.
loco (et *parte*) 282, 3.°
loco in 298, b)—*cuingerund*.
 302, Huc.
locuples 268, 1.
locupletio 269.
LOCUS ubi 252, 282—83, 285,
 NB. 2, 3.—quo 227, 285,
 NB. 2 et 3—qua 284—un-
 de 285.
LOGAEDICI versus 580—83.
longe *geutum* 242, III—*lon-*
ge cum *superlat.* 390, I.
longus acc. 229.
loquor de (et cum acc.) 289.
ludo acc. 214.
lugeo acc. 213, 2.°

M

m 4, 8, 562.
macte *virtute*, cet. 263, I.
maereo 213, 2.°, 278, I.
(magnum) *partem* 280, N.
B. magni, parvi, cet.,
magno, parvo, cet. 275,
 II et NB.—251, II.
maledico 251, b), 1m.
malesacio ib.
malo ut 332, 3.° et NB. 2—
 infin. 332, 3.° p. 354, 342,
 2.° et NB., 345—cum *par-*
ticipio 345, NB.
mauus in concord. 197, III.
maneo 230, II.
mari 282, 2.°
MATERIA (ablat.) 289—*suf-*
fixa *adjectiv.* 490, b) et e).
maturo cum infin. 341, 3.°
medeor dat. (et acc.) 254,
 b), 1m., p. 266.
MEDITATIVUM verbum 505, d)
 in ima p.
meditor infin. 342, 2.°
medius 282, 4.°, 394 et NB.

mei (*tui, sui, nostri, vestri*)
 241, II, 405, II.
MEMBRUM in periodo 461, II
 —in *versa* 660, III.
menini conj. 133—constr.
 248, II et NB.—infin. 342,
 1m., 344—cum *praes.* in-
 fin. 349, NB. 1.
memor (et *immemor*) 244,
 1m.
MENSURUM *nomina* masc. 57,
 2.°—*adject.* 203, I.
MENSURA 229—*mensuræ* 595.
mereor 287, 2.°
mereor ut honoreret hono-
rari 332, 3.°, p. 353.
met 94, NB. 1, 95, NB. 2.
METATHESIS 472, XI.
METRUM 569, NB., 585, I.
metuo constr. 221, 1—*ne*
 (*ut*) 335—cum infin. ib.
 extr.
milia 198, 242, II et NB.
militarium 505, I.
millitæ 232, II.
nulle in concord. 197, IV—
 constr. 242, I.
minandi verba cum infin.
 349, III, NB. 1.
miuitor et *minor* dat. 251,
 b), 1m.—acc.—254, 3.° extr.
 p. 289.
 —*mino* 120, VIII.
minus (*quant.*) 398, II et NB.
miror acc. 213, 2.°—*genit.*
 251, IV—*si* 305, II—infin. vel
quod 346.
miserere 248, I—*miseretur*
 226.
miserescit, miseritum est,
miseret 226 (137, 3.°).
mitto 254, 3.°, NB.—*auxi-*
lio 267, I—*mitte loqui*
 341, 2.°
mobilia subst. 62, N. B.
moderor 221, III.
modius 595, III.
modo, modo ut (ne) 325.
modus (ablat.) 276.
movendi verba cum ut 332,
 1.°
moveo 217, I, 249, NB.
monocolos versus 530, III—
strophe 585, I.
monostichon 585, I.
MONOSYLLABORUM quantitas
 523—25.
mora, 516, I.
morandi verba cum infin.
 341, 3.°
morior 235, 1m. in ima p.
MORPHOLOGIA I.
mos est ut 333, I)—cum in-
 fin. ib. NB. I).
motus verba composita
 acc. vel dat. 219, I.
moveo loco, senatu, tribu,

cet. 286, b)—*moveor* acc.
 218, NB.
MULTIPLICATIVA 92, I.
multitudo in concord. 197,
 I, III.
multo 250, NB. 2.
MUTAE litt. 10.
MUTATIO litterarum 139—140,
 167—68—*vocalium* 471—
consonantium 472—*ora-*
tionis rectæ in obliq. 352
 —51—*vocalium* in *com-*
positis 510—*unius rei* in
aliam 289 in *fin.*—*tempo-*
rum et modorum in *con-*
ditione 317, NB. 1, 2, 318,
 I—III.
mutuo ablat. 272, p. 289.
mutuor 287, 2.°

N

nam, namque 380, I—II.
narro dat. 255, 2.°, *DECLA-*
RANDI—infin. 344.
NASALES 10.
nascor 205, 1m. in ima p.
nato acc. 214.
natu grandis, cet. 80, II.
natus 231.
navigo acc. 214.
ne finale 326—*ne quis*, cet.
 327—*ne dicam* ib.—*ne*
consecut. 328, NB. 2—
ne (ut ne) post verba 332
 —*ne* 334, I, 335—*cuam-*
to *menos* 385, I—*ne*—
quidem 385, II—in *inter-*
rog. 388, I et NB. 3, 4 et
 II, 389, I.
ne—ne 389, II, NB. 1.
nec pro et non 374—*neque*
ullus, cet. ib. in ima pag.
 (et *nullus* 375, II.)—*nec*—
nec 376, II—*Aec=ne* 385,
 NB. V. *neque*.
nec non 383, NB. 2.
neccesses est in indic. 302—
 (*ut*) vel infin. 333, II.
NECESSITAS *METRICA* 564, II,
 NB. et III.
necne 388, II, NB.
nedum 328.
nefas 356, II—*nefas* 524.
NEGATIO duplex 386.
neglego infin. 341, 2.°
nego 134, I, NB. infin. 311
 —*nego* 524.
nenio 424—*nemo* (*nullus*)
 est *quin* 329, 4.°, NB. 2.
nempe 380, III.
nequam 87.
neque 374 et NB.—in imper.
 339, III, NB., 376, II—*ne-*
que—neque in concord.
 185, 2.°—in *membris* 376, I.

nequeo conj. 131, V.—infin.

341, 1.º—*nequeo* 524.

nescio quis, cet. 330, NB. 1

—*an* 389, I, NB. 1.

neu 376, II.

NEUTRUM verbum sive intrans. 101, III—constr. v. index cap.

neve 376, II—*neve*—*neve* ib. extr.

ni 306, I.

nihil 79, I et NB. 2—cum genit. 239, 1—locutio *nihili*

nisi 306, IV, in ima p. 327.

nihilum 79, I, NB. 2—*nihili*

(*facto*) 275, NB.

nimirum 380, III.

nimis genit. 239, II.

nisi in concord. 185, 2.º—sensus 306, I, IV—*nisi tam*

men, nisi quod ib. IV—

sequente participio 365.

nitor constr. 272, Sic—*ut*

332, 2.º—infin. 342, 2.º

noceo acc. 217, 2.º—dat. 254,

b) Im.

noli cum infin. 339, III, 2.º

nolo *ut* 332, 3.º et NB. 2—

infin. 342, 2.º et NB., 345

et NB.

NOMEN 6, obs.—*nomen* (*cognomen*) est, cet. *mihi* 262,

NB.

NOMINATIVUS (et genit.) 3ae.

29-33, 42, 538-41—post ver-

bum 123, VII, 205—pro vo-

cativo 209, NB. 1—cum

verbo intransitivo passivo

207—deest 183.

nominor 205, 2.º a) in ima p.

non 384, NB., 388, NB. 1—

non quin, n. quo 321, NB.

—*non modo* (*solum*)—*ne-*

rum (*sed*) *etiam*, cet. 379.

NONAE 591-92.

nonne 388, I, 389, 1, NB. 2.

non possum non 384, NB. 1.

nos, noster pro ego, *meus*

404.

nosco cum compositis 133,

I et NB. 3.

nostras 95, NB. 3.

nostri, nostrum 253, 405,

NB. 2.

notus dat. 256, IV.

nubo et *nupta* 260, IV.

nudo, nudus 268, I et NB.

2, 269, p. 286.

num, numquid, numne 388,

I et NB. 2, 389, I.

NUMERALIA 91-92, II—constr.

241, 3.º, 271, II in orat.

relativa 415, II. V. *distributa*.

numeros 205, 2.º c) in ima p.

numerus in concord. 197, I.

nuncupor 205, 2.º a) in ima

p. 220.

O

o 8.

o cum nominat. cet. 208,

209, NB. 2 et II, 235.

ob 440, II, 277, 514, X—*ob ab-*

solvendum 359, I.—scrip-

tura 167, X.

obambulo acc. vel dat.

219, I.

obeo 216, Im.

obequo et oberro 219, I.

obhicio 238, h).

obliisacor 248, II—infin. 342,

Im.

obloquor 263, p. 278.

obnoxius 256, II.

oboedientiae (et *submis-*

sionis) verba dat. 254,

b), Im., p. 267.

oborior, obrepro cet. (alia

neutra compos. ex *ob*)

dat. 263 et NB.

obsecro acc. comm. 217, I

—*ut, ne, ut ne* 332, I.

obsideo acc. 216, II.

obstandi verba cum sub-

junct. 334, I, II.

obsum 263.

obtempero 254, b), Im., p.

267.

obtestor 217, I et 332, I, 1.º

obtreco 263 et 264, I.

obversor 263 et NB.

obviam, obvius 256, II, III.

occumbo mortem, cet. 263,

p. 278.

—odos finita fem. 66, 2.º

—oe nominat. plur. 27, I,

NB.

offendo 217, II, 1.º

offero et offundo 258, h).

officio 254, b), Im.

oleo 213, Im.

omittendi verba cum *quit*

334, III, 2.º—*omitto* infin.

341, 2.º

omnis in loco 282, 4.º

omnium nostrum, cet. 405,

NB. 2.

—on genit. plur. 27, I, NB.,

42, II.

onustus 268, I.

optulor 254, b), Im.

oportet in indicat. 302—(*ut*)

vel. infin. 333, II.

opositorum vocabulorum

collocatio 455, 2.º, 456.

oppugno 216, II.

optant verba cum *ut* 332,

3.º—infin. 345.

OPTATIVUS modus, tempora

opt. 312.

optatus 256, VI.

optimus cum supino 356, II.

opus est 274.

ORATIO 181, II—orat. divisio-

nes 181, III, 303 in ima p.,

351, I, 369, cet.—*oratio*

obliqua 351, I—ejus usur-

patio 313, 351, II—355.

orbo et orbus 268, I et NB.

2, 269, p. 286.

ORDINALIA cum *ab* 271, II—

cum *quisque* 91, NB. 2, p.

88.

ordior infin. 341, 2.º

oriundus 288.

ornandi verba 269.

oro 217, I, 224—*ut* 332, 1.º

ORTHOGRAPHIA 166 sqq.—ali-

quorum verborum 176-77.

ortus 288.

—os genit. finitus 43, II.

ostendendi se verba 229—

ostendo dat. 254, 2.º, p.

269—infin. 344, p. 371.

osus 133, NB. 1.

ovat 136, VII.

P

paene cum indic. 318, II.

paenitet 137, 3.º et NB.,

226 et NB.

palam 163.

palmus in acc. 229—quid

595, I.

par 238, NB. 2; cf. 359, III.

«para cuándo, p. cuánto

tiempo» 233, I.

paragoge 565, IV.

paratus 341, NB. 1.

parco dat. 254, b), Im.—in-

fin. 341, 2.º

parenthesis 463.

pareo 254, b), Im., p. 267.

paro (apparo) infin. 442,

2.º, p. 369.

pars, pars-pars in con-

cord. 197, I.

particeps 244, 3.º

PARTICIPA praeteriti cum

praedicativo 205, NB.—

pro oratione relativa 126,

361, 6.º—pro alia oratione

264—cui temporis respon-

deant 366-68—constr. 124,

XIII—praesentis cum ge-

nit. 244, III—praeter. cum

dat. 255, IV—comparan-

tiva 430, III—praeter. ver-

borum deponentium 115

—verbi neutri passive

sumpta: *evigilata* cet. 207

ante NB.

PARTICIPALE in *dum* 361.

PARTICULAE v. *quod, nisi,*

ut, cet.

partim, partim-partim in

concord. 197, II—constr.

241, III.

PARTITIVA in concord. 187,

NB. 1—constr. 241—desi-

derantur 241, NB. 2.

- parum* genit. 239, II.
passiva oratio 211, II et NB.
passiva vox pro media et activa 429, III et NB.
PASSIVUM verbum constr. 211, II, 290 et NB.—cum dat. 259—intransit. cum nominat. 307.
passus in acc. 229.
paterfamilias 23, NB. I.
patet dat. 254, b), 1m.
PATRIAE significatio 285, S1c.
PATRONYMICA 494-96.
pauper genit. 244, IV.
pecu 51, IV, NB.
pello 286, I et b).
pendeo animi, cet. 251, III.
penes 439, III.
pentametrum carmen 571.
per in verbis compos. 216, 1m.—instrum. 272—in loco qua 284—post verbum pass. 290, NB.—in quaest. quando 291, NB.—aliae usurpationes 441, 514, XI.
percontor 224 et NB. I.
percurro constr. 216, I, 1m.
perduim 120, VI.
PERFECTI formatio 140—signif. 300, III-IV et NB. 2—perf. logicum in consecut. temporum 337, II, NB. 2—perfect. infiniti pro prae. 349, NB. I et 2—quantitas disyllabi 547.
perficio ut 332, 2.º
pergo infin. 341, 2.º
perhibeo cum infin. person. 348, I.
perhorresco 213, 2.º
periculum 565, III, 487, I).
periculum est ne 335.
perinde ac, p. ac si, p. quasi, p. tanquam 324.
PERIODUS 464.
peritus et imperitus 214, 1m.
PERMISSIVUS subjunct. 310.
permittendi verba cum subj. 332, 3.º—infin. 345.
perniciosis 254, II.
perosus 133, NB. I.
perquam 400, III.
persevero infin. 341, 2.º
PERSONA 1.º et 2.º expressae 403, I—2.º indefinita cum subj. 314.
personalia pronom. 403 sqq.
perspectus dat. 256, IV.
perspectio dupl. acc. 222.
persto (et *persisto*) infin. 341, 2.º
persuadeo constr. 260, II, 261—ut 332, 1.º—infin. 332, II, p. 354.
pertaesum est 137, 3.º, 226.
pertinet 215, II.
pervagor acc. 216, 1m.
pervinco ut 332, 2.º
pervius 256, II.
PES 558-59—*pes* 595, I.
petendi verba constr. 287, 1m., cf. 224—ut 332, 1.º et NB. 2.
ph 3, 4, 9.
phalaecius 581, II.
pherecratius 572, IV.
phonetica 522, II.
piget conj. 137, 3.º et NB.—constr. 226 et NB.—infin. 340 b).
piissimus in ima p. 81.
pinus 51, IV.
placeo et displiceo 254, b) 1m.—*placet* infin. 340, b).
plaudo dat. 254, b), 1m.
plebes 77, 6.º
plenus 245.
PLEONASMUS 469, II.
plerique 87.
plexus, 149, 153.
PLURALI carentia substant. 75, I—adject. 85, II—usus numeri plur. 391, II-IV—singularis pro plur. 391, I.
pluralia 75, II, 87.
plus 87 gen. 239, I—*plus* (quam) 398, II et NB.—*plus et magis* 432, IV—*pluris* 275, II.
PLUSQUEPERFECTUM pro perf. 300, V—pro imperf. ib. NB.
polliceor p. 268, Promittendi—infin. 344.
polypus 536, 3.º
polygyneton 572, I.
pondo 79, NB. 3.
pone 435, III.
pono in 298, b)—quantitas 550, c).
populatus 115.
populus in concord. 197, I—*populus et populus* 522, 5.º
posco 224—*poscor aliquid* ib.—ut 332, 1.º et NB. 2.
POSITIONES nominales 473-78—pronominales 479-80—verbales 481-84.
POSITIVUM 88, I.
POSSESSIVUM 95, 404-05—cum genit. 202, II—cum *interest et refert* 251, I.
possum 127—in indicat. 302—cum infin. 311, 1.º et NB. 2.
postea 526.
post 435, II, 292.
posteaquam 303 ante NB. I (—cum subjunct. in sola orat. obliqua).
postponendi verba (et alia) 254, 2.º et 3.º, p. 269.
postquam 303 ante NB. I (—cum subjunct. solum in orat. obliqua), 292, in ima p. 310.
postremo et postreimum 92, II.
postridie constr. 234.
postulo dupl. acc. 224—ut 332, 1.º et NB. 2.
potens (et *impotens* et *praepotens*), 244, 3.º, a).
POTENTIALIS subjunctivus 311, II et NB.—condicionalis 317, II.
potior conj. 113, NB. I, p. 127, 157, NB. 2.—constr. 273, I. et NB.
potius quam 316, II.
potus 142, 17.
prae 446, II—causale 277, NB.
praebeo 222.
praecedo 216, 1m.
PRAECEPTA generalia de constr. 123-26.
praecipio, praeccludo, cet. 258, I)—ut 332, 1.º et NB. 2.
praecurro 151—183, 219, I.
PRAEICATIVUM 181, II—concord. 187-191, 200, I—cum quibus verbis usurpatur 205.
PRAEICATUM 181, II—sensu cohaerens 197-98—in appositione 201-02.
praeditus 268, I.
praeeo dat. aut acc. 263.
praefero 254, 2.º, p. 269.
praeicio, praefinio, cet. 258, I).
PRAEFIXORUM scriptura 167-68—significatio 514-15.
praeluceo 263, p. 278.
PRARNOMEN 6, obs.
PRAEPOSITIO 160—accus. 433-43—ablat. 444-46, praeterea 447-48, 237, 266. V.
praeixa—repetita 258, NB., 263, 286, a)—omissa 285, NB. 3—collocatio 453.
praesaepe ablat. p. 36, 8.
praescribo 258, I).
PRAESSENS in ima p. 317—historicum 299, I—praes. et imperf. subjunct. in re futura 337, I, NB. I et 2—in consecut. temporum 337, II, NB. I.
praesertim qui 329, 5.º, II, p. 350.
praesideo 263, p. 278—*praesideo* 522, 2.º, 551, sed.
praesidio dat. 267, I.
praestans 246, II.
praesto dupl. acc. 222—dat. vel acc. 264, I—*praestat* 340, b).
praesto sum dat. 260, II.

praestolor 219, II.
praesum 263.
praeter 442 et NB. — «ex-
 cepto» 162, IV — verba
 compos. accus. 216, I.
praeterito 216, I. — *praeterit*
 211, III — infin. 340, b).
 — *praetere* quod 340, II.
praeteregre 216, I.
PRÆTERITA V. PERFECTUM —
praeterita et supina sin-
 gularia 142-157.
praeterquam quod 340, II
 in fine.
praetervohor, praetervolo
 216, I.
pransus 143, 31.
praecor acc. comm. 217, I —
 cum *ab* 287, I. — *ut* 332,
 1.
prehendo et *prendo* 149-
 160, 513, b).
PRETIUM 275.
priamides 495, 2.º, 564, III.
pride constr. 234.
primus «al principio» 394,
 2.º — *primo* et *primum* 92,
 II.
princeps in ima p. 416.
prior = *prius* 394, 2.º
priusquam 316, I — *prius-*
quam ib. II.
privandi verba 269.
pro 446, III — *pro tua pruden-*
tia 418, II — *quantitas*
 in compos. 524.
pro (proh) 210.
probo 251, 3.º
PROCLITICAE 14, p. 17, obs.
procul 163, I.
procuo 524 et IV.
prodigus 244, IV.
prodo 254, 2.º *Declaran-*
di.
proficiscor cum nominat.
 205, I. in ima p.
profiteor dupl. acc. 222.
profusus 244, IV — *profu-*
sus (et *profusus*) 524, IV.
PROHIBENDI verba constr.
 287, 3.º — *ne* 331, I et NB.
 — *quominus* 334, II — infin.
 345.
proinde 381, III.
PROLEPSIS 460, VIII.
promittendi verba 254, 2.º,
 p. 268 — infin. 349, III,
 NB. I.
promptus ad 359, I, NB.
PRONOMINA 93-100, 403 sqq. —
 neutra ante infin. 344, NB.
 2 — *formatio* 479-60. V.
personale, relatiuum cet.
propago quant. 524, III et
 IV.
prope 89, I.
propensus 257, II.
propere infin. 311, 3.º

propino quant. 525.
PROPINQUITAS loci ubi 283 —
loci quo 227, a) — I. unde
 265, NB. I — *propinquitatis*
 adiect. 236, I.
propinquus 238, NB. 2,
 256, I.
propior et propius 228.
propitius 165, V, 254, II, a).
PROPORTIONALIA 92, I.
proprius 246, I.
propter 440, I.
prosequor 269 in ima p. 285.
prospicio 221, II — *ut* 332, 2.º
prosum conj. 105 — *dat.*
 263.
PROTASIS 464, II.
provideo 221, II — *ut* 332, 2.º
providus 244, 2.º, b).
proxime et *proximus* 228
 (236, I).
prudens, imprudens genit.
 244, I. — *sensu* adverb.
 394, 3.º et Sic. — *prudens*
 513, II.
 — *pte.* 95, NB. I.
puet conj. 137, 3.º et NB.
 — *constr.* 226 et NB. — *in-*
fin. 340, b).
pugio 67, I, 1.º
pugnandi verba 260, III.
pugno 214 — *pugnatus* 214.
punio et *punior* 113, NB.
 4 — *pūio* 517, II.
purgor 429, III et NB.
purus 268, I et NB. I Sic
 — *pūrus* 534, *ūrus*.
 — *pus* composita ex 536,
 3.º, 511, 3.º
putor cum infin. pers. 348,
 I — IV.
PYTHAMBIUM metrum 590,
 I-II.

Q

qu et *qu* 4, 12 — *qu* = *c*
 4, 1.
qua quaestio 284.
quadrans 594, II.
quae conj. constr. 287, 2.º —
q. nonne 389, I, NB. 2 —
desideratur 468, 3.º
quae 136, VI.
quam in concord. 165, 2.º —
cum comparat. 295 — *quam*
ut vel q. qui et *q. pro* 308,
 I — *post* adverbis 370, IV,
 NB. — *cum* superlat. 400, I
 — *sequente* *possum* ib. —
cum positivis 432, II —
quam qui cum superlat.
 400, I.
QUAMDIU? 232, I.
QUAMDIUDUM 232, II.
quamobrem 381, III.
quamquam 308, I.
quavis 323 et NB.

QUANDO 291.
quando = *cum* 303, Sic
 — *quando* et *quandoquid-*
dem 307.
quantitas 516, I — *verbo-*
rum 544-49 — *derivatorum*
 550-51 — *compositorum* 565
 — *apud* *priscos* 556.
QUANTO TEMPORE 293, I.
quantum in concord. 165
 2.º — *cum* genit. 239, I —
quantum et *quanti* 251, II,
quantus cum superlat.
 400, I.
quapropter 381, III.
quare 381, III, 387, NB. 2.
quasi, quasi vero, proin-
de vel perinde quasi 324
 et NB.
que 370, II et III, NB. 2, 373,
 I — *quē* 568, II.
queo conj. 131, V — *infin.*
 311, 1.º
queror acc. comm. 213, 2.º —
quod vel *infin.* 346.
quī = *quo* 97, NB. 1, 98,
 NB. 2.
qui et *particulae relatiuae*
cum indicat. 309 — *cum*
subiunct. 329 — *qui modo,*
qui quidem 329, 3.º — *qui*
causale 329, 5.º — *adver-*
sativum et *condicionale*
 329, 6.º — *coniuunctivum*
 419 — *qua es prudentia*
 418, I.
quia indic. 307 et NB. —
subiunct. 321.
quicumque, quocumque —
cet. cum indic. 309, II.
quid 421, I et NB.
quid multa? cet. 468, 3.º
quidam, 423.
quidem — *sed* 378, I.
quidni 388, NB. 4.
quin post verba 334, III et
 NB. 2 — «*sin que*» 328 —
 = *qui non* 329, 4.º, NB. 2
 non *quin* 321, NB.
quin etiam, cet. 379, 3.º
quincunx 594, II.
quippe 380, III — *quippe cum*
 322 — *quippe qui* 329, 5.º, II.
quis 421, I, 422 — *geminatum*
 ib., II — *quis est qui?* 329,
 4.º
quisnam 421, I.
quispiam 422, I.
quisquam 421, I, 425.
quisque in concord. 197, I,
 202 — *significatio* et *usus*
 426, I. — 6.º — *cum* super-
 lat. 399, II — *cum* ordinal.
 91, NB. 2, p. 88 — *cum* *suis*
 407, 2.º — *antecedens* 415,
 NB. I.
quisquis cum indic. 309, II.
quivis 426, 6.º NB. I.

quo locus 227—*quo*=*ut eo* 326—cum genit. 240, 1—*non quo*=*non quod, non quia* 321, NB.—*quo mihi?* 233.

quoad indic. 303, p. 322.

quocirca 381, III.

quod cum genit. 239, 1—indic. 307 et NB.—(*non*) *quod* vel *quo* subj. 321—

declarativum 340, II—causale 307, 321—post

verba declarandi et sentiendi in ima p. 372—post

verba affectus 346—coniunctivum 419, NB.

quominus post verba 334, II.

quoniam, q. quidem indic. 307.

quotiens aliquid fit 293, II. *quotus quisque* 98.

quousque constr. 233, II.

quum v. cum.

R

r 10—*muta praecedente* 521

radicale seu radicalis 16.

radix 485.

re-scriptura 168, V et NB.

—*significat*. 515, VI—*quantitas* 521, NB. 1, 523

et 6°, 524 et VI.

—*re*—*ris* 118, II.

recensitus 143, 65.

reciproca in primaria orat. 405-08—in orat. subiecta

409—*actio reciproca* 410.

reclamo dat. 263, p. 278.

recordandi verba cum infin. 342, Im.—*recordor*

constr. 248, III.

recusandi verba 344, 4°—*recuso* ne 334, 1—infin.

334, I, NB.

reddendi verba constr. 254, 2°, p. 268.

redoleo 213, Im.

redundo ablat. 269.

reduplicatio 140, I.

refertio 269.

refert 251, I-II—*refert* 524, VI.

refragor dat. 263, p. 278.

refreno quantitas 521, NB. 1.

regno genit. 251, IV.

reficio, reicio quantitas 520, 2°.

relinquo cum gerund. 362—*relinquitur* ut 333, I.

reliquum est ut 333, I.

relactor dat. 263.

reminscor 248, II.

removendi verba 285, I.

renuntior (consul) 205, 2°, b) in ima p.

repello 286, I—*reppuli* 168, V, NB.

reperio dupl. acc. 222—*reperi* 168, V, NB.

(*repeto* 287, Im.)

repleo 269.

reposco 224.

repugno, resisto, resono, cet. 263, p. 278—*ne* 334, I.

requies decl. 77, 6°.

resipio et *resono* acc. 213, Im.

(*respondeo* 251 *Declarandi*, 263.)—*ut* 332, 1°—*infin.* 344.

responsum affirmativum 382—negativum 383.

restat dat. 254, Im.—*ut* 333, I.

reus genit. 244, 3°, b).

revertor *hostis* 205, 2°, b).

rh 3.

rhOTACISMUS 472, VIII.

rhythmus 557 in ima p.—*dactylicus*, cet. v. index

cap., p. 538.

rideo acc. 213.

—*ris* pro—*er* 84, NB.

rogo, rogatus 224, NB. 2—*ut* 332, 1°.

rure et *ruri* 282, 2°.

rusticola in poësi 392, II.

S

s 4—10, 10.—*mutatur* 472, VIII.—*eliditur* 520, II, NB.

sacer constr. 246, I.

saepio 269.

salto acc. 218, NB. in ima p.

salutaris 254, II, a).

salutare 136, I.

sane 382, Im., 400, III.

sapio 213, Im.

sapphicus 581, III, 583, III—*strophe sapphica* 587.

satio 269 et NB. 2.

satiss genit. 239, II—*satiss*, *satius est* infin. 340, I, a)

—cum infin. praeterito 349, II, NB. 2.

satisfacio accent. p. 18, exc. 3°—dat. 254, b), Im.

satrapes 24, NB. 3.

satur 82.

saturio 269.

salus 288—*salus* 548, exc.

scaleo 269 et NB.

religio, cet. quant. 524, VI.

sciendi verba cum infin. 342, Im.—*sci, scide* 117,

NB.—constr. 287, 2°.

scilicet 380, III.

sciscitor 287, 2°.

scribo constr. 254, 3°, NB.

—cum subj. et infin. 332, 1°, 344.

se et *suus* 406—410.

se—, *sed*—, *so*—168, VI, NB.

1 et 2, 515, VII.

secunda pers. indefinita cum subj. 314.

secundum 443.

securus constr. 271, II—*sacurus* 523.

sed 378, I.

sed—168, VI, NB. 1.

semi vocali sequente 563, 3°.

SEMIDEPENDENTIA 114.

semis 594, II.

sententia (mea...) 277, p. 291.

sensio infin. 344.

septunx 591, II.

sequitur ut et cum infin. 333, I et NB. 1.

servio accus. 214—*servio* (et *inservio*) 254, b) Im..

p. 267.

sestertius 593.

seu 377, I.

sextans 591, II.

si 306, I—*si non* 306, I, III—*si vero* 303, II—*si minus*,

sin minus ib. III—*si modo*,

si quidem, si forte, si tamen 305, II—*si* interrogat. 389, NB. 3—*si* concessivum 319, II—cum

ellipsi 320, II.

—*si*—*sin* dat. 3ae. 48, IV.

sicut 308, III, 324.

significo dat. 254, 2°, *Declarandi*—infin. 344.

—*sim* termin. fut. 120, V.

similis et composita constr. 257, I.—*similis atque* (ac) 370, IV.

simul praepositio 163, Im.

—notans actionem repetitam 304.

sin, sin autem 306, II. V. *si*.

SINGULARIA tantum 75, I.

sis 120, X.

statio acc. 213, Im.

sive 377, I—III—*sive*—*sive* 306, V, 389, 2°, NB. 2.

socius constr. 244, 3°.

sodes 120, X.

soleo conj. 114—infin. 341, 1°.

sollicitus acc. 213, 2°, NB.

SOLLECISMUS 470, I.

solutus et *solvo* ablat. (et genit.) 269 et NB. 2—*solvo* dat. 254, 2° *Reddendi*.

somnio acc. 214.

sono acc. 213, 1m., 217, 2.
sorites 24, NB. 3.
sospes 271, II.
spectat 271, II.
spectatus dat. 556, IV.
sperandi verba cum infin.
 349, III, NB. I—*spero fore* ut 349, IV.
spiro acc. 213, 1m.
spolio et *despollo* 269, p. 288, et NB. 2.
spondiacus hexameter 566, II, NB.
spondens 559, I, a).
stabilis 553.
stadium in acc. 229.
stat (mihi) 251, b), 1m.—*ne* vel *quominus* 334, I—II—*sto* cum pretio 275, I—*ablat.* 278, II.
statuendi verba subj. 332, 3.—infin. 342, 2.
stētum (*stēti*, *sētī*) 517—48.
sterno (et *consterno*) abl. 269.
stillo acc. 213, 3.
stipulis 276, NB. 3—*stipo* 269.
stomachor acc. 213, 3.
strophe 585, I.
studeo acc. comm. 217, 1.—*pacem, legem*, ib.—dat. 254, b), 1m.—ut 332, 2.—cum infin. 342, 2., p. 369.
su—4, obs., p. 7.
suadeo acc. comm. 217, 1.—dat. 260, II—ut 332, 1.—infin. (332, II.)—*suadeo* 8, 4.
suavis 8, 4.
suaves litterae 10.
sub acc. et abl. 237, II—*sub te magistro*—te m. 257, in ima p.—*sub-scriptura* 167, XIV—signific. 514, XV—quantitas 520, 2., 521—verba compos. ex *sub* dat. vel praepos. repet. 259, k) et NB., 263.
subdo, *subduco*, cet. dat. 258, k).
subeo constr. 219, NB.
subiaceo 263, p. 279.
subiectum 181, II—verbi infin. 182, I, NB.—incertum 183—multiplex cum verbo sing. 185—56—Simplex cum v. plur. 182, II, 197—cum v. impers. 206—cum neutrīs pass. 207—reticetur 403, I.
subiicio constr. 258, k)—*subiicit* (*subjicit*) et *subiicit* 520, 2.
subiunctivi sensus in ima p. 330 et 334—subiunct. relativus pro indic. 309,

NB.—cogitationis alienae 313, I—perdens ab infin. aut subijunct. 313, III—pro imperat. 339, I—subj. tempora 436—38, cet.
subjungo, *submitto*, cet. 258, k).
 SUBORDINATAE orationes 369 sqq.
subsidio 267, I.
 SUBSTANTIVUM 56—continuum 200—03—cum genit. 238, 241, 1m., 242, et ablat. 213—usus 390—92—desideratur 468, 1m.
subsum 263.
subter acc. et abl. 237, IV—verb. compos. ex *subter* constr. 116, 1m., v. g. *subterfugio*, *subterlabor* 216, 1m.
subtraho 258, k).
subvenio, *succedo*, cet. 263, p. 279.
succenseo acc. comm. 217, II—dat. 251, b), 1m.—cum quod vel infin. (316.)
succlamo, *succresco*, *succumbo*, *succurro* dat. 263, p. 279.
sudio acc. 213, 3.
suesco, 8, II, 561, I, in ima p.
sufficio dat. 254, 2.
Suandī, p. 268—gerund. 359, III.
 SUPPILIA nominalia, verbalia, adverb. 487—507—longa 553—54.
suffragor 254, b), 1m.
suggero 258, k).
sui cum gerund. 358, NB.—cum substant. 405, II. V. se.
sulphur et *sulpur* 3 extr., p. 5, 176.
sultis 120, X.
sum genit. 217, I—aut neutr. pronom. ib., II—dat. 262 et NB.—dupl. dat. 267, II—*sunt* (*reperiuntur*, cet.) *qui* 329, 4.
de NB. I—desideratur 468, 2.—et NB.—composita conj. 105—constr. 262 et NB.
summus superl. 89—genit. 239, I—*«la extremidad, punta, cima, superficie»* 394, 1m.—472, VI.
sumo, *assumo* cum gerund. 362, p. 391.
super constr. 237, III—verba composita ex 216, 1m., 263.
superat dat. 254, b), 1m.
supergridior acc. 216, 1m.
 SUPERLATIVUM 88, III—90—genus 187, NB. I—constr.

241, 4.—usus 399, 400—in orat. relativa 415, II.
supersedeo abl. 269—Infin. 341, 2.
superstes 246, I.
supersto dat. 263, p. 279.
supersum 263.
supervento 216 in ima p. 228, 263.
 SUPINORUM formatio 141—constr. 124, XIII—supina singularia 142 sqq.—usus 356—quantitas 517—49.
suppaenitet constr. 226.
suppeditat et *suppetit* 254, b), 1m.
supplex sum et *supplicor* 260, II.
supplet 226.
supra 439—postponitur 453, III.
surrupio 258, k), 287, 1m.
suspicio infin. 314—*fore* ut (349, IV).
suus pro *sui* 405, NB. I—usus 406, II, 407, 2.—409.
 SYLLABA aperta et clausa II—earum in vocibus divisio 12—longa, brevis, communis 516—extrema versus 560, I—duplex fit una 563, una duplex 564, I—longa fit brevis 564, II—brevis longa ib. III.
 SYLLEPSIS 466.
 SYNARESIS 563.
 SYNALEPHA 561, I et 4., NB.—in hexam. 568, III.
 SYNCOPE in verbo 116, 565, III—syllabica 472, XI.
 SYNESIS 197—90.
 SYNOPSIS 563.
 SYSTEMA 560, III, 574, NB.
 SYSTOLE 564, II.

T

t 4, II, 166, X—finalis vocali breviam 471, e), NB.
taedet 226—*infin.* 340, b).
talit ut 328, NB.—*talit* ac 370, V—*talit*, *tantus*, cet.—*qualit*, cet. 420, I.
tam 432, NB. I—*tamquam* 432, III et NB. 2.—*tam, tantum*, ut 328, NB. I.
tametsi, *tamenetsi*, 308, I.
tamquam, I, si 324.
tanto 281, II, 399, NB. 2.
tantum genit. 239, I—*tantum abest ut*—ut 328 in ima p.—*tantum-quantum* 432, III.
tantus ut 328, NB. I—*tantū, quanti* vel *tantum, quantum* (*referi*) 251, II.—in pretio 275, II.

TAUTOLOGIA 470, 511.
tago 259.

tempero acc. vel dat. 221, III—*ab* 257, 3.º—*ne* 334, I.
TEMPORA 102, II—*t. forma-*
tio 110, 482-84—indic. 299-
302—subj. 336-38. Praete-
rea v. cap. indicat. sub-
junc. imperat. — tempo-
rum consecutio 337-38.

TEMPUS constr. v. index
cap., accus. temporis,
ablat. temporis—tempus
forte, debile 538, in ima
p. 531—t. computatio 591-
92.

teneo (*me, contineo, retin-*
eo) *ne* 334, I—*quoniam*
ib., II—*quin* ib., 3.º

tenus 160, II, NB. 3.

TERMINATIO 15—t. declinat.
55—conj. 110. V. *de-*
sinentiae.

terra 282, 2.º

tefe 94, NB. 2.

TETRASTICHON 585, I.

th 3.

THEMA 16—nominis quoti-
plex 19—3ae. decl. 475, III
—rhetoricae litt. verbo-
rum 103.

THESIS 538, in ima p. 531.

ti 4-11.

timeo constr. 221, I—*timen-*
di verba cum subj. 335—
infin. ib.—*timor* (*metus*,
cet.) *est ne* 335.

Tirynthius vocat. 25, NB. 2.

TIMES 469, IV.

totidem ac (*atque*) 370, V.

totus 282, 4.º

trado 254, 2.º—infin. 314—
personaliter 348—*traden-*
di verba cum gerund. 302.

trado dupl. acc. 225.

trajicio dupl. acc. 225—*tra-*
jectus acc. 218, NB.

trans acc. et trano seu
transno, cet. 216, Im.

trans 437, IV—verba com-
posita acc. 216, Im.—
= *tran* et *tra* 167, XV.

transcundo, transeo, cet.
216, Im.

TRANSITIVUM verbum 101, III,
211—neutra transitive
usurpata 213, 214, 216.

transporto dupl. acc. 225.

tres, tris 91, p. 83.

tri—615, X, 523, 7.º

tribuo constr. 254, 2.º, 267,
III.

tricus 591, II.

tristichon 585, I.

trochaeus 567, I, a)—tro-
chaea caesura 567, 3.º

troch. rhythmus 575.

tui cum gerund. 358, NB.

tum-tum in concord. 185,
2.º—in membris 373, II.

turba in concord. 197, I.

turpis cum supino 355, II.

tutus in ima p. 163—constr.
271, II.

tuum est 247, II.

Tydidēs 495, 2.º, b).

U

u 3, obs. 2.º post q 4—12
et 8, 4.º, in ima p.—con-
sonans 8, 4.º, 563, 5.º—pro
o 8, obs. 2.º, 554, I=ui
51, II.

ubi cum indic. 303, 301—*ubi*
(*ubi a m*, *ubicunque*,
cet.) genit. 212, III.

ubi locus 252, 282—83, 285,
NB. 2 et 3.

ubus dat. 51, III et NB.

ultra 437, IV.

un=arum 23, NB. 2—
orum 26.

uncia 594, II.

unde (*mihi*) 236.

unde locus 285.

undus=undus 120, I.

unus 398, adn.—cum super-
lat. 399, cum verbis ib.

NB. 1—cum pronom. 424,
NB. 3.

unus—alter in concord. 202.

urbium nomina continuata
203, I—genus 65, 2.º, 67, I,
2.º et 3.º, 68, 69, b), 3.º,
69, d), 73.

usque 160, I, NB.

usus est 274, III.

ut temporale 303—comparativum 308, III—cum sub-
junct. interrogat. 311, I,
NB.—concessivum 323—
ut (*ut*) finale 326—consecut.
328—cum subj. post
verba 332—33—omittit
332, NB. 2—*ut non* «sin
que» 328—*ut* (*ut non*) 333,
I—*ut* (*ne non*) 335—*ut non*
=ne 332, NB. 1—*ut non*
dicam 327—*ut qui* 329, 5.º,
II—*ut si* 324.

utrumque constr. 197, I, 247,
NB. 1.

utills 257, II—cum supino
355, II—cum gerund. 359,
I, NB., III.

utinam, u. ne, u. non 312,
NB. 1.

utor acc. comm. 217, 2.º—
abl. 273, I—acc. 273, NB.

—utendus ib.

utpote cum subj. 322—*ut-*
pote qui 329, 5.º, II.

utrum 388, II, 389, II—*utrum-*
ne 388, II.

ui=ui 563, 6.º

V

v 3, 4—12—vocalis et con-
sonans 8, II—pro u ib.,
obs. 2.º, 563, 5.º

vaco dat. 254, b), Im.—abl.
269—*vacat* (*mihi*) cum in-
fin. 340, b).

vacuus 268, I.

vae dat. 260, II, et in ima p.
valde positivis additum 400,
III.

vale 136, III.

valeo abl. 272, Sic—abl. vel
acc. pretii 275, I—infin.
341, I.^o

vapulo 101, NB.—abl. 290.

varix genus 68, 4.º—quan-
titas 540, 2.º

ve enclit. 13, in ima p. 17—
signific. 377, I et 376, NB.

1—*ne*—*ce* 377, NB. 2.

vectus acc. 218, NB.

vel 377, I—*vel*—*vel* in con-
cord. 185, 2.º—in mem-
bris 377, NB. 2.

velut si 324.

veneo conj. 131, III—abl.
290.

veneror acc. comm. 217, I.

venit in mentem 207, NB.

VENTORUM nomina masc. 57,
2.º

VERBUM 101 sqq.—imperson.
usurpatum 110, NB. 2, p.

121—impers. 137—anoma-
lia, defectivum, cet. v.

index cap.—desiderativ.
305, d)—inchoat. cet. v.

haec verba—cum genit.,
dat., cet. v. index cap. et
verba singula—verba
subjunct. aut infin. 333,
NB. 1 et 2, ib. II.

vereor acc. comm. 217, I—
subjunct. et infin. 335,
342, 2.º

veritum est (*me*) 137, 3.º—
constr. 226.

vero 378, II—III, 382.

versus 160, I—in directione
227, b).

VERSUS 557, 560, cet. V. in-
dex cap. *rhythmus dact-*
yliticus, cet.—hypermeter
551, 4.º, NB.

verto dupl. dat. 267, III.

verum 378, I, 382—*verum*
enimvero 378, IV.

vescendus 113, NB. 1.

vescor 273, I.

vestiendi verba 269.

vestri, vestrum 253, 405, II.

vetus declin. 86, III, NB.,
ib. IV—superl. 89, III.

vicem (*alicujus*) 213, 2.º,
NB.

vicinus 256, I.

victito 272; cf. *vescor*.
videlicet 380, III.
videndi verba cum infin. aut
 partic. 344, in ima p. 373.
videor nom. 205, 2.º c), in
 ima p.—cum infin. per-
 sonaliter 348, I et NB. 2—
 impers. ib. in ima p.
videro 301, NB.
vigilia 591, V extr.
vires 542, NB.
virtus continentiae 203, II.
vis in concord. 197, I.
vitia orationis 470.
viuperandi verba cum
quod 307, NB.
vivo nom. 205, Im., in ima p.
 —acc. 214 (—abl. 272).
vocalium pronuntiatio 5—
 divisio 8—apophonia 471
 —correptio ib. II, NB.—

productio 140, II et NB.
 —mutatio in compositio-
 ne 510—contractio 513—
 vocalis copulativa sive
 euphonica 17—thematica
 in flexione 19, 103—quan-
 titas them. in verbis 514,
 553.
vocandi verba 205, 2.º in
 ima p. 222.
vocativus v. in declinat.—
 voc. usus 209—collocatio
 457, III.
volo conj. 130—acc. comm.
 217 et in ima p.—dupl.
 acc. 224, NB. 2—subj. 332,
 3.º et NB. 2—infin. 332, II
 —partic. praeter. 345,
 NB.—*velim*, *vellem* 312,
 II.
voluntatis verba 332, 3.º,

342, 2.º et NB., 349, III,
 NB. 2.
vulgo 183, d).
vulgus, 63, II.

X

x 3, 4—13, 10, 520, I.

Y

y 3, 4—14.
 ŷ voc. 47.
 —ym, yn acc. 46, II.

Z

z 4—15, 10, 520, I.
 ZEUGMA 467.

SUPPLEMENTUM

abatieno 287, Im.
arcesso, cet. 152, II.
adimo 258, a).
adjuceo 263.
adolescens et *adulescens*
 177.
ador 29, 1.º et 541, I, NB.
adversus, cet. 434, I.
am- et *amb-* in compos.
 168, I.
animabus 23, NB. 3, in
 ima p.
ante 435, I.
Areopagus 177.
aspergo 270, I.
bi- et *tri-* 515, II et 523, 7.º
capax 244, III.
chaos 79, I.

cicco, cet. 143-59.
cis et *citra* 437.
co-, *co-* a 167, V et NB.
com-, *con-* 167, V.
coram 446, I.
cum praepos. 445, I.
dehinc 563, 1.º
depopulatus 115.
desertus 524.
eo et *hoc* causalia 277 in
 ima p.
equidem 403, III.
erga 255, III.
etiam 370, NB. 3 et 382, Im.
extra 438, III.
gratia cum genit. p. 294 in
 fine.
heri vel *here* 5, obs. 2.

hic, *haec* 411 et 479.
ideo in ima p. 407.
ille 411 et 479.
impertio et *impartio* 510.
incesso 152-219.
involutum 521.
iste 411 et 479.
ita 328, NB. I et 382.
juvenis 392, II.
juxta 436, IV.
magis et *plus* 432, IV.
mano 213, 3.º
minoris (*majoris*) 275, II.
mobilis p. 527, v.
navita et *nauta* 565, II.
nuntiatio 287, NB.
nusquam gentium (*terra*
rum) 242, III.

ADDENDUM CORRIGENDIS

PAG.

XVIII

LIN.

26

LEGENDUM

accommodata.

E. SUBIRANA, Edit. y Lib. Pontificio — BARCELONA

GINEBRA-MARXUACH

ELEMENTOS DE FILOSOFÍA

PARA USO DE LOS COLEGIOS DE SEGUNDA ENSEÑANZA

por el **P. FRANCISCO GINEBRA, S. J.**

Entre las grandes cualidades de este libro merece mencionarse especialmente su método didáctico, la brevedad y claridad de su estilo, la precisión de ideas, el vigor de la argumentación, el ser una exposición fidelísima de la filosofía tomista. De ahí que sirva de texto en muchos centros de enseñanza eclesiástica y civil. Consta de los siguientes tomos:

TOMO I — Lógica y Ontología

SEXTA EDICIÓN, ARREGLADA POR EL

P. FRANCISCO MARXUACH, S. J.

Habiéndose agotado recientemente este primer tomo, se consideró necesario realizar en él algunos trabajos de modernización y depuración. Encargóse de ellos el **P. Marxuach**, muy identificado con el espíritu de la obra y hombre de mucha cultura filosófica, que acrecentó el valor didáctico del volumen y le dió perfecta modernidad. Gracias a él, algunas partes adquieren mayor claridad y exactitud; ha sido suprimido, no sólo las repeticiones, sino también las consideraciones innecesarias; ha sido añadido nociones de las estadísticas y del cálculo de probabilidades; se ha planteado y dado probable solución a la cuestión de si la esencia contingente se distingue de su existencia, etc.

TOMO II — Metafísica particular, Cosmología Psicología y Teodicea

SEXTA EDICIÓN, ARREGLADA POR EL

P. FRANCISCO MARXUACH, S. J.

En la reforma realizada por el **P. Marxuach** sobre la nueva edición de este tomo ha presidido el mismo criterio que en la del tomo anterior, de respeto al original, de acomodación al presente estado de las ciencias y de los estudios filosóficos; pero, a causa de su materia, más íntimamente ligada con las nuevas teorías y adquisiciones científicas, ha debido ser más profunda y extensa. Además, ha rectificado algunas inexactitudes, ha completado algunos puntos deficientes, y ha hecho notar la falta de certeza donde ésta no existe.

TOMO III — Principios de Ética y de Derecho natural

QUINTA EDICIÓN, NOTABLEMENTE AUMENTADA

Estos elementos de Ética y Derecho natural han sido escritos con idéntico criterio y método de exposición que los de Lógica y Metafísica. Se ha dado extensión considerable al Derecho natural, haciendo entrar en él las cuestiones modernas y que más interesan en nuestros tiempos; de manera que este tomo, no sólo sirve para texto de los Institutos, sino aun, y con mucha ventaja, para la asignatura correspondiente en las Universidades.

Cada uno de los tomos se vende separadamente.